Rok 2014 byl z hlediska české zahraniční politiky nejvýraznějším obdobím od započetí projektu každoročních monografických analýz Ústavu mezinárodních vztahů (2007) a jedním z nejvýraznějších od vzniku samostatné České republiky vůbec. Kolektiv autorů ÚMV a dalších spolupracujících institucí v knize *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV* odpovídá na otázky, jak se diplomacie nové vlády vyrovnávala s nebývale turbulentním politickým a bezpečnostním prostředím v Evropě, jaké impulzy nové vedení diplomacie do české zahraniční politiky vneslo, s jakým úspěchem a s jakými výsledky.

Analýza i v roce 2014 využívá totožný konceptuální rámec jako v letech minulých, což umožňuje sledování dlouhodobých trendů v české zahraniční politice. Oproti minulým letům autoři konstatují zvýšenou míru politizace i polarizace politické diskuse, což se ale neprojevilo ve zkvalitnění politického zázemí. Nadále platí, že na obecné úrovni je česká zahraniční politika málo předvídatelná a srozumitelná pro veřejnost i pro mezinárodní partnery a zůstává spíše reaktivní či pasivní, a to navzdory deklarované snaze nastoupivší vlády tento dlouhodobý trend zvrátit.

Autorský kolektiv:

Bronislav Bechyňský
Vít Beneš
Veronika Bílková
Jan Blažek
Tomáš Dopita
Ondřej Ditrych
Jan Eichler
Barbora Fialová
Rudolf Fürst
Vladimír Handl
Ondřej Horký-Hlucháň
Martin Hrabálek
Michaela Ježová
Zuzana Kasáková
Michal Kořan
Petra Kuchyňková
Miroslav Machoň
Lucia Najšlová
Vlastimil Nečas
Jana Peterková
Kateřina Rudincová
Lukáš Tichý
Eliška Tomalová
Petr Vilímek
Lenka Vochocová
Štěpánka Zemanová

Koordinátor: Michal Kořan

MICHAL KOŘAN A KOL.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V ROCE 2014

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2014

ANALÝZA ÚMV

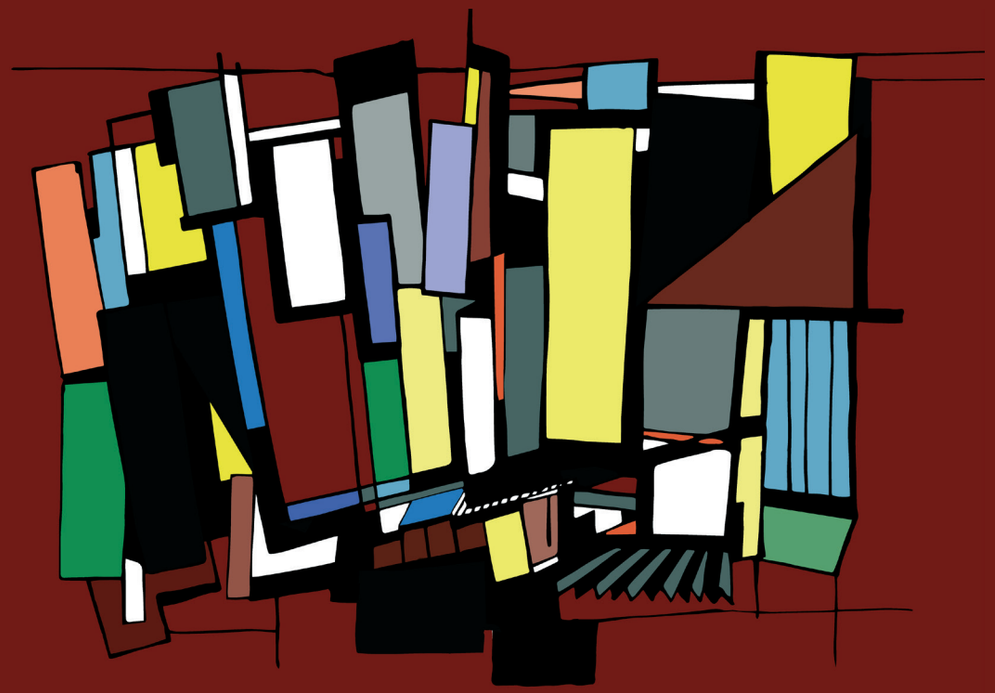

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V ROCE 2014

Analýza ÚMV

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA
iir
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2014

ANALÝZA ÚMV

Praha 2015

Ediční rada nakladatelství Ústavu mezinárodních vztahů
Prof. PhDr. Pavel Barša, M.A., Ph.D. (Filozofická fakulta UK, Praha), Mgr. Ing. Radka Druláková, Ph.D. (Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, Praha), Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. (ÚMV, Praha), JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D. (Fakulta sociálních věd UK, Praha), Prof. PhDr. Michal Klíma, M.A., CSc. (Metropolitní univerzita Praha), PhDr. Michal Kořan, Ph.D. (ÚMV, Praha), Doc. Ing. Mgr. Petr Kratochvíl, Ph.D. (ÚMV, Praha), PhDr. Pavel Pšeja, Ph.D. (Fakulta sociálních studií MU, Brno), Mgr. Dan Marek, PhD., M.A. (Filozofická fakulta UP, Olomouc), Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc. (Fakulta sociálních věd UK, Praha).

Publikace je výstupem zpracovaným podle časového harmonogramu výzkumné činnosti ÚMV, který vychází z materiálu Dlouhodobý koncepční rozvoj ÚMV, v. v. i., na léta 2012–2018.

Publikace se těší podpoře Grantové agentury (Česká zahraniční politika a post-západní globální řád, registrační číslo: 14-274965).

Hlavní recenzent: Mgr. Tomáš Weiss, Ph.D.
Recenzenti dílčích kapitol: PhDr. Petr Kaniok, Ph.D.
Mgr. Tomáš Raděj, Ph.D.

Michal Kořan a kol.
Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV

Vydal Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., v Praze roku 2015.
© Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., Praha 2015
Vědecký redaktor: PhDr. Vladimír Trojánek
Layout: Jan Šavrda, kresba na obálce © Antonín Handl, 2015
Tisk: Petr Dvořák – Tiskárna, Dobříš

ISBN 978-80-87558-22-5

Obsah

Úvodem 9

ČÁST I: TVORBA A KONTEXT ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 1
Mezinárodní politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2014 19
Michal Kořan

Kapitola 2
Mediální kontext české zahraniční politiky 34
Lenka Vochocová a Vlastimil Nečas

ČÁST II: EVROPSKÝ A BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 3
Evropský rozměr české zahraniční politiky 57
Vít Beneš

Kapitola 4
Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky 84
Ondřej Ditrych a Jan Eichler

ČÁST III: STŘEDOEVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 5
Spolková republika Německo v české zahraniční politice 105
Vladimír Handl

Kapitola 6
Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice 122
Michal Kořan

ČÁST IV: DVOUSTRANNÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY S VYBRANÝMI ZEMĚMI A REGIONY

Kapitola 7
Spojené státy americké v české zahraniční politice 143
Petr Vilímek

Kapitola 8
Rusko v české zahraniční politice 161
Petra Kuchyňková

Kapitola 9
Státy Východního partnerství v české zahraniční politice 188
Lucia Najšlová

Kapitola 10
Balkánský rozměr české zahraniční politiky 211
Tomáš Dopita

Kapitola 11
Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice 224
Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský

Kapitola 12
Francie v české zahraniční politice 248
Eliška Tomalová

Kapitola 13
Velká Británie v české zahraniční politice 258
Zuzana Kasáková a Barbora Fialová

Kapitola 14
Dálný východ v české zahraniční politice 274
Rudolf Fürst

Kapitola 15
Subsaharská Afrika v české zahraniční politice 290
Kateřina Rudincová

Kapitola 16
Latinská Amerika v české zahraniční politice 303
Martin Hrabálek

ČÁST V: MULTILATERÁLNÍ VZTAHY A OSTATNÍ TEMATICKÉ OBLASTI ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 17
Multilaterální rozměr české zahraniční politiky 315
Jan Blažek

Kapitola 18
Hospodářský rozměr české zahraniční politiky 329
Štěpánka Zemanová a Miroslav Machoň

Kapitola 19
Energetika ve vnějších vztazích České republiky 345
Lukáš Tichý

Kapitola 20
Rozvojový rozměr české zahraniční politiky 363
Ondřej Horký-Hlucháň

Kapitola 21
Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky 383
Veronika Bílková

Kapitola 22
Kulturní rozměr české zahraniční politiky 405
Jana Peterková a Eliška Tomalová

Seznam zkratek 417

Résumé 424

Vybraná literatura k české zahraniční politice vydaná v roce 2014 431

O autorech 435

PŘÍLOHY

Přehled stykové činnosti představitelů České republiky se zástupci států a organizací v roce 2014 441

Přehled o diplomatických stycích České republiky k 31. 12. 2014 487

Vedoucí zastupitelských úřadů České republiky k 31. 12. 2014..... 498

Přehled o účasti České republiky v mírových misích v roce 2014 522

Účast České republiky v pozorovatelských misích OBSE a EU v roce 2014 524

Zástupci vyslaní MZV ČR do mezinárodních organizací v roce 2014..... 525

Laureáti ceny Gratias agit 2014 527

Organizační struktura MZV ČR (stav k 31. 12. 2014)..... 528

Úvodem

Jaká byla česká zahraniční politika v uplynulém roce a proč? Tuto otázku si od roku 2007 klade tým autorů Ústavu mezinárodních vztahů a spolupracujících institucí. Od té doby vydal ÚMV deset analytických monografií (včetně této) v české a anglické jazykové mutaci. Analytický rámec zůstává po všechny roky stejný, byť v roce 2013 byl rozšířen o dodatečné koncepty a otázky (viz níže). Tento fakt poskytuje jedinečnou možnost dlouhodobého sledování vývoje české zahraniční politiky. S tímto vědomím mohou autoři prohlásit, že rok 2014 byl nejvýraznějším rokem z hlediska zahraniční politiky za celé sledované období a do velké míry za celou samostatnou existenci České republiky vůbec.

Bylo zmíněno, že kniha i v roce 2014 sledovala totožný konceptuální rámec jako v letech minulých. Analýza je strukturována tak, že nejdříve je ve dvou kapitolách analyzován celkový domácí politický a mediální kontext české zahraniční politiky a identifikován vliv a zapojení jednotlivých hlavních aktérů české zahraniční politiky. Druhá část se zaměřuje na nejdůležitější tematické oblasti české zahraniční politiky – na české působení v Evropské unii a na českou bezpečnostní a obrannou politiku. Třetí část zachycuje hlavní trendy a dynamiku českého působení v bezprostředním regionu střední Evropy. Čtvrtá část mapuje jednotlivé významné bilaterální a regionální relace a pátá část analyzuje zapojení ČR v dalších tematických a multilaterálních oblastech. Zároveň všechny kapitoly respektují jednotnou analytickou strukturu, kdy si každá kapitola opět nejprve všímá politického a konceptuálního kontextu jako základního vnitropolitického východiska pro zahraniční politiku. Ve druhé části pak všechny kapitoly popisují a analyzují konkrétní agendu a události za rok 2014 a jejich dopad a význam pro zahraniční politiku. Většina autorů také zahrnula analýzu zapojení jednotlivých aktérů v jejich sledované oblasti a mediální pokrytí. Autorský tým klade důraz na kontinuitu jak v konceptuálním, tak i tematickém ohledu. Proto může analýza stavět na robustním empirickém základě a dále prohlubovat porozumění české zahraniční politice.

Díky pokračující spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí ČR je opět v knize zahrnuta statistická a přehledová část, zpracovaná MZV, přičemž v roce 2014 je tato přehledová část diplomatických styků ještě detailnější než v roce předchozím.

Co se týká celkového konceptuálního rámce, došlo v roce 2013 k několika změnám z hlediska hlavních otázek, které si klademe, stejně jako způsobu, jak celkový

koncept naplňujeme. Cílem těchto změn je nabídnout nový konceptuální rámec pro vysvětlování zahraniční politiky malých a středně velkých států a také obecnější vysvětlení české zahraniční politiky jako takové.

Tyto otázky jsou: *V jakých oblastech a proč provozovala ČR pro-aktivní, re-aktivní či „žádnou" politiku a s jakým úspěchem? V jakých oblastech docházelo k polarizaci a k politizaci tvorby zahraničněpolitické agendy a jaký vliv tyto faktory měly na zahraniční politiku?* Konečným cílem celé změny je odpovědět na základní otázku: *Jak a proč ČR reaguje na výzvy, přicházející z vnějšího regionálního – mezinárodního – globálního prostředí a jak se toto prostředí sama pokoušela ovlivnit?*

Níže přetiskujeme představení konceptů z loňské publikace, neboť zůstaly nezměněny.

KATEGORIZACE ZPŮSOBŮ JEDNÁNÍ V ZAHRANIČNÍ POLITICE

Matice možných způsobů zahraničněpolitického „jednání":

	Ofenzivní	**Neutrální**	**Spolupracující**
Pro-aktivní jednání	VNUCOVÁNÍ VLASTNÍ POLITIKY	MEDIACE	VYTVÁŘENÍ SPOLEČNÉ POLITIKY
Nejednání	IGNORANCE	NEZÁJEM	ČERNÝ PASAŽÉR
Re-aktivní jednání	AKTIVNÍ ODPOR PROTI VNĚJŠÍ POLITICE	ADAPTACE NA VNĚJŠÍ POLITIKU	ÚPLNÉ PŘIJETÍ VNĚJŠÍ POLITIKY

Na první ose rozlišujeme mezi pro-aktivním jednáním, „nejednáním" a re-aktivním jednáním v zahraniční politice. Na druhé ose rozlišujeme ofenzivní, neutrální a spolupracující zahraniční politiku podle postoje, který stát zaujímá vůči mezinárodnímu prostředí.

Aktivní – Nejednání – Reaktivní

Proaktivní zahraniční politika je iniciována vlastními představami o tom, jak by měla zahraniční politika vypadat. Představy o smyslu a účelu zahraniční politiky vycházejí z vnitrostátních, domácích zdrojů spíše než z vnějších podnětů či z vnějších očekávání. Rizikem proaktivní zahraniční politiky je podcenění a přehlížení vnějších limitů a příležitostí. Proaktivní politika může nejenom přehlížet vnější limitace a příležitosti, ale i vnější očekávání. Proaktivní zahraniční politika tak může zůstat nepochopena a aktér se tak může dostat do konfliktu s vnějšími očekáváními a rolí, kterou hraje v rámci širšího mezinárodního společenství.

Reaktivní zahraniční politika formuluje své cíle v reakci na identifikovatelnou strategii či politiku jiného aktéra. Vnější podněty jsou samotným spouštěčem pro formulaci zahraniční politiky, nikoliv jenom pozadím, na němž je zahraniční politika formulována. Samotná skutečnost, že ČR při formulaci své zahraniční politiky zohledňuje vnější prostředí (zájmy, strategie a priority jiných aktérů), nestačí k tomu, abychom mohli zahraniční politiku klasifikovat jako reaktivní. Každá zahraničněpolitická strategie (aktivní, pasivní i reaktivní) nějakým způsobem zohledňuje vnější prostředí. Pro reaktivní zahraniční politiku je typické, že se vztahuje ke konkrétní a jasně artikulované zahraničněpolitické strategii vnějšího aktéra.

Pro reaktivní zahraniční politiku je typické, že politické elity přisuzují velkou relevanci strategiím či politikám jiných aktérů, vůči kterým se buď negativně vymezují, nebo které přejímají. Reaktivní zahraniční politika bývá asociována s malými státy.

Reaktivní zahraniční politika může mít formu negativního vymezení se vůči politice a iniciativě vnějšího aktéra, či podobu neutrální adaptace nebo úplného přijetí vnější politiky (pozitivní reakce). V obecné teorii zahraniční politiky se mluví o adaptivním chování, v evropských studiích může být analogií proces evropeizace (*top-down*).

Nejednání v zahraniční politice je typické tím, že nereaguje na vnitřní, ani vnější podněty. Absenci vnitřních podnětů můžeme vysvětlit chybějícím konsenzem, nezájmem politických elit a/nebo veřejnosti o zahraniční politiku. Neaktivní zahraniční politika může být také důsledkem konfliktu mezi domácími představami o roli a smyslu zahraniční politiky státu a vnějšími očekáváními.

Domníváme se, že „neakce“ v zahraniční politice, tj. neschopnost zaujmout postoj v reakci na vnější podnět a neschopnost formulovat vlastní strategii, by měla být zkoumána jako svébytný fenomén. Analýza toho, co je v zahraniční politice ignorováno, je často přínosnější než zkoumání toho, co je artikulováno politiky a co je prováděno. Pasivita, ne-akce a ignorance zůstávají opomíjeným tématem v sociálních vědách obecně.

Ofenzivní – Neutrální – Spolupracující

Na druhé ose rozlišujeme ofenzivní, neutrální a spolupracující zahraniční politiku. *Ofenzivní* je charakteristická konfrontačním jednání vůči vnějšku. Negativní vymezování se vůči vnějšku může být důsledkem aktivní snahy vnutit vnějšímu světu vlastní představu o určité politice. Ofenzivní politika může být i důsledkem negativní reakce na vnější podněty. Obecně řečeno, konfrontační politika usiluje o zachování vlastní politiky nebo dokonce o její prosazení (vnucení) vnějšímu světu.

Neutrální politika stojí na pomezí mezi ofenzivní a spolupracující politikou. Neutralitu zároveň nemůžeme zaměňovat s pasivitou. Neutralita se může projevovat ve své aktivní formě, kdy se stát aktivně podílí na utváření určité politiky, např. skrze mediaci. Neutralita může mít i pasivní podobu, kdy stát nemá vyartikulovanou pozici k určité politice a zároveň o ni nemá zájem. Neutralita může mít i reaktivní podobu, kdy stát na vnější podněty reaguje neutrální adaptací – částečným přijetím vnějších podnětů (politik).

Spolupracující politika může opět přijít ve třech podobách: aktivní, pasivní a reaktivní. Aktivní spolupracující politika znamená, že stát vystupuje jako vůdce: aktivně navrhuje společné politiky. Impulzem pro aktivní spolupracující politiku jsou vnitrostátní podněty (spíše než reakce na vnější prostředí), ale stát svoji představu neprosazuje ofenzivně (vnucováním), ale spíše hledá a buduje koalice a širší podporu pro svoje návrhy. Pasivní spolupracující politika odpovídá pozici černého pasažéra. Černý pasažér je pasivní a neaktivní, nereaguje na vnější podněty a ani nevyvíjí vlastní aktivitu. Politika černého pasažéra je zároveň kooperativní – přestože aktér zůstává pasivní, uvědomuje si přínosy společné politiky. Jinak by se nevezl. Konečně reaktivní spolupracující politika má podobu úplného přijetí vnější politiky.

Z hlediska procesu tvorby zahraniční politiky lze normativně konstatovat, že nejlepší politikou je *aktivní – spolupracující* následována *mediací*, nejhorší pak je *ignorance* a *černý pasažér*, dle okolností a konkrétní agendy se pak mezi těmito póly nacházejí ostatní módy jednání.

POLITIZACE

Druhou hlavní otázkou je, jaké *faktory* přispívaly k zaujetí jedné z těchto pozic. Kromě vcelku pochopitelné dimenze *kapacit* pro vykonávání dané politiky, která je samozřejmou součástí každé analýzy, budeme se rovněž tázat, zda k některému z výše uvedených módů jednání přispívá *politizace* dané oblasti a *polarizace*.

Jednotící otázkou tedy je: 1) zda je celá oblast analýzy či její části politizována, ne-politizována či de-politizována; 2) zda dochází v dané oblasti analýzy k polarizaci politických názorů. Níže jsou připojeny konceptualizace hlavních termínů (politizace a polarizace).

Politizace

Termín politizace je navzdory častému užívání v politických vědách definován vcelku vágně, autorský tým se přiklonil k následující definici: *„Politizací rozumíme míru, do jaké je určité zahraničněpolitické téma součástí veřejné a politické debaty a součástí rozhodování v otevřených politických procesech.“*

Politické procesy pro naše účely *zahrnují kromě přítomnosti tématu ve veřejné sféře a médiích mj. i přítomnost tématu v předvolebních debatách a programech politických stran, v debatách v obou komorách parlamentu, zvláště pak v souvislosti s legislativním procesem, ve vládních prohlášeních, prostřednictvím průzkumů veřejného mínění apod.*, tedy ve všech kanálech demokratických rozhodovacích procesů, které v této publikaci tradičně sledujeme, od voličstva přes politické strany a zákonodárnou moc po moc výkonnou (popř. i soudní, pokud se ve vzácných případech dostanou zahraničněpolitické akty či normy až sem), ale zároveň *nevládní sektor, pokud ovšem vstupuje do ovlivňování politických procesů (advokační aktivity, protesty).* Tuto míru lze logicky operacionalizovat pouze *relativně* ve vztahu k dalším domácím a/nebo zahraničním tématům, ale *absolutně* lze indikovat přítomnost tématu mezi danými aktéry.

POLARIZACE

Třetím konceptem je polarizace, kterou budeme sledovat jak v první části (politický a konceptuální zázemí ČZP), tak ale i v části, která se věnuje aktérům, kde se budeme tázat, zda dochází k polarizaci *institucionální* (typicky – parlament vs. MZV, MPO vs. MZV, MO vs. MZV, Úřad vlády ČR vs. MZV atd., či i na úrovni odborů, pokud se k takovému názoru či informacím dostanete).

Důvody polarizace jsou jednak ne-institucionální (obsahové, politické), institucionální (způsob organizace a fungování stran a parlamentu) a kulturní (např. úroveň politické kultury v komunikaci a ve vztazích mezi poslanci různých stran). Polarizace elit dramaticky mění způsob, jak se formují názory veřejnosti. Stimuluje stranické zdůvodňování/logiku postojů, což následně vede k tomu, že se politické postoje řídí více stranickou příslušností, posiluje jistotu v postojích, nebere v úvahu věcné argumenty. Postoje politiků vytvářejí politické/ideové rámování témat a ovlivňují tak rozhodování dosud nerozhodné veřejnosti: když politická elita hovoří o tématech a spojuje je s vlastními úvahami, soustředí se pak veřejnost, když se o dané otázce rozhoduje, právě na tyto úvahy.

V zásadě pro účel analýzy považujeme téma za polarizované tehdy,

- kdy jde o konzistentní pozice rozhodujících politických aktérů (zejm. politických stran a jejich představitelů) a institucionálních aktérů (prezident, předseda vlády, ministři, ministerstva atd.), na nichž se aktéři sjednocují, s nimiž se identifikují, při rozhodování se prosazuje princip vnitřní disciplíny (místo věcných argumentů, ale sounáležitost se stranou);
- kdy političtí/institucionální aktéři trvají nikoli na odlišných, ale protichůdných stanoviscích (pro nebo proti prohlubování EU), debata *de facto* neprobíhá a politika se zablokuje, popř. jde jedním směrem, který se po změně vlád zásadně změní (diskontinuita zahraniční politiky);
- kdy nejde o jednotlivosti, ale zásadní směr politiky (principiální vstřícnost k Rusku vs. protiruské postoje, nikoli míra podpory exportu do Ruska, nebo bezvízového styku), popř. o zásadní jednotlivý akt (pro nebo proti radaru v Brdech, Fiskální pakt);
- kdy jde o časový úsek takového postoje, který trval alespoň po dobu námi sledovaného období (kalendářního roku), pokud možno ale déle.

VÝSLEDKY

Nová vláda premiéra Bohuslava Sobotky se ujala kormidla české diplomacie s dvěma chvályhodnými cíli: zaprvé, probudit českou zahraniční politiku z ospalé letargie, do níž upadla po vstupu do Evropské unie, a zadruhé, učinit ji více předvídatelnou a tím také efektivnější. Bohužel, *forma* probuzení z nějakého důvodu předčila *obsah*, důsledkem čehož bylo pro nové vedení české diplomacie mimořádně obtížné vysvětlit své pozice jak na domácí, tak na mezinárodní scéně. Spolu se silně turbulentním me-

zinárodním prostředím a nekonsenzuálně až konfliktně jednajícím přímo zvoleným prezidentem Milošem Zemanem tento fakt znamenal, že rok 2014 dosáhl rekordní úrovně nepředvídatelnosti a nesrozumitelnosti české zahraniční politiky.

Mezi první iniciativy nové vlády byla snaha odlišit se od předchozích středo-pravých vlád v postoji vůči *Evropské unii*, vláda učinila několik symbolických kroků s cílem přiblížit ČR blíže k jádru EU a celkově došlo k zintenzivnění a prohloubení debaty o EU. Toto úsilí však bylo záhy přehlušeno nutností reagovat na vývoj na Ukrajině a diskuse o EU se následně silněji zpolitizovala i polarizovala. Přesto autor kapitoly o české unijní politice uzavírá, že reaktivní a adaptivní mód jednání i v roce 2014 převážil. V souvislosti s remilitarizací východní Evropy a s proměnou celkového bezpečnostního prostředí v bezprostředním evropském sousedství došlo také ke značné intenzifikaci, polarizaci a politizaci v oblasti *obranné a bezpečnostní politiky*. Česká bezpečnostní komunita byla nebývale aktivizována a to se projevilo i ve výsledné politice, která nesla některé rysy pro-aktivního a kooperativního jednání, byť adaptivní způsob převažoval. Po mnoho let si tato publikace všímá toho, že česká diplomacie není kvůli své nevyjasněné evropské politice schopna plně využít potenciálu, který se nabízí ve vztazích s *Německem*. Deklarované změny v české unijní politice tedy měly tento potenciál uvolnit, ovšem pokračující vícekolejnost české zahraniční politiky (a zejména postoje českého prezidenta Zemana) činily i nadále Českou republiku a její pro-aktivní přístup ne zcela pochopitelným a předvídatelným partnerem pro Německo. Důležité nicméně je, že Německo zůstalo v roce 2014 nepolitizovaným a nepolarizovaným tématem. Ostatní sousedské vztahy (v rámci *Visegrádské skupiny* a bilaterálně s *Polskem*, *Slovenskem* a *Rakouskem*) oproti tomu učinily zkušenost s nebývale vysokou mírou polarizace a politizace, zejména díky naznačeným změnám v české středoevropské politice nové vlády. Co se ovšem týká výsledných politik, nic se příliš nezměnilo na celkově kladném hodnocení kooperativní a pro-aktivní české středoevropské politiky, kdy se zdá, že střední Evropa ještě posílila své postavení jako klíčové platformy pro provádění české zahraniční politiky jako takové. To samé již nelze říci o vztazích se *Spojenými státy americkými*. Vadnoucí romantismus česko-amerického vztahu byl popisován již v minulých vydáních, v roce 2014 jsme však byli svědky vědomějšího opouštění úsilí o aktivní a strategicky pojímanou politiku vůči USA, byť bezpečnostně-obranné a hospodářské relace oslabeny nebyly. *Rusku* se oproti předchozím letům dostalo nesrovnatelně více pozornosti díky jeho asertivním eskapádám na východě Ukrajiny a obecně agresivnějšímu geopolitickému pojetí vztahu s euroatlantickým prostorem. I díky tomu se česká diplomacie uchýlila ještě více k reaktivnímu a adaptivnímu jednání, byť na unijní úrovni aktivně hájila měkčí přístup ke společným protiruským sankcím. Nové diplomacii se nepodařilo přijít s novými nápady a myšlenkami týkajícími se *východní Evropy* a konkrétně *Ukrajiny*. Vláda se při formulaci svého postoje vůči situaci na Ukrajině pokoušela nalézt rovnováhu mezi často protikladnými požadavky a nároky velkých ekonomických hráčů, zaměstnavatelů, názorových skupin uvnitř sociální demokracie, opozičních stran a nevládních aktérů. Tato situace, spolu s podmínkami na východě Evropě obecně, nenapomáhala artikulaci jasné a pro-aktivní politiky, byť v rámci Visegrádské skupiny se východní Evropě a Ukrajině dostávalo značné pozornosti. Pro-aktivnější

přístup však česká diplomacie vykazovala vůči *západnímu Balkánu*, který navíc zůstal nepolitizovanou a nepolarizující agendou (s výjimkou Kosova, které zůstává konfliktním tématem). Rovněž autorky kapitol k *Francii* a *Velké Británii* poukázaly na aktivnější, depolitizovanou a nepolarizující politiku. Politika vůči *Blízkému východu* se blížila svou povahou roku 2013, s některými proměnami důrazu ve vztahu k Izraeli. *Subsaharská Afrika* se tak jako v minulých letech netěšila přílišnému zájmu, byť bylo připraveno solidní konceptuální zázemí a je možné v budoucnu větší aktivitu očekávat. *Čína* představuje patrně jedinou relaci, kde silná polarizace a politizace jde ruku v ruce s pro-aktivní politikou (ve většině případů totiž polarizovaný kontext brání pro-aktivní politice). Posílení čínského vektoru v české zahraniční politice vyvolalo velice silnou veřejnou i politickou reakci, přesto si nová česká vláda i český prezident počínali velice aktivně, následujíce tak obratu, který započal kabinet Jiřího Rusnoka.

Multilaterální rovina zahraniční politiky nezaznamenala žádnou výraznější změnu oproti předchozím letům, ČR pokračuje ve spíše adaptivním módu, respektujíc pozice rámované EU, politický zájem zůstává mizivý, stejně jako polarizující potenciál této agendy. Pro-aktivnější multilaterální přístup byl patrný v oblasti lidských práv, a to díky končícímu členství ČR v Radě OSN pro lidská práva. *Lidská práva* v české zahraniční politice obecně zažila velmi vyhrocený rok co do veřejné (a v menší míře politické) diskuse. Nová vláda iniciovala přípravu změny konceptuálního přístupu k podpoře lidských práv v zahraničí a tato iniciativa ještě dále zvýraznila existující rozdíly v postojích vůči této agendě. V *energetické*, *kulturní*, *ekonomické* a *rozvojové* dimenzi české zahraniční politiky autoři a autorky konstatovali spíše kontinuitu bez většího politického zájmu a polarizace. Zejména v případě vnějších ekonomických vztahů je stabilizace přijímána kladně, po mnoha letech konfliktů mezi MZV a MPO. V kulturní oblasti si autorky všimly možného zvýšeného zájmu o tuto agendu do budoucna.

Obecně se tedy proměnilo hodnocení z loňského vydání této publikace, kdy většina autorů a autorek konstatovala *nízkou* či *nulovou míru politizace.* V roce 2014 oproti tomu většina kapitol upozorňuje na zvýšený zájem o zahraniční politiku, který zároveň vedl ke zvýšené míře polarizace. Politizace tedy jde ruku v ruce s polarizací, ovšem málokdy vede k pro-aktivnímu jednání a ještě méně pak k *mediaci*, *kooperaci*, ale spíše vnucování vlastní politiky, popřípadě k re-aktivnímu jednání. Obecně lze *nejednání* či *reaktivní* jednání očekávat v případech, že dané téma je příliš polarizované a tudíž neexistuje prostor pro shodu pro aktivní jednání. V případě české politiky však tento argument neplatí a důvody českého pasivního přístupu tedy bude nutné hledat jinde. Nadále tedy platí, že obecně je česká zahraniční politika spíše *reaktivní*, s rysy politiky *černého pasažéra*.

Poslední – a klíčovou – otázkou zůstává, zda česká zahraniční politika přispívá k budování, k udržování či naopak k destrukci globálního multilaterálního řádu. Důležité je si říci, že není pravda, že stát tak malý, jako je Česká republika, nemůže svým jednáním takto velké téma ovlivnit.

Bohužel, vláda nastoupivší na počátku roku 2014 s výše uvedeným trendem příliš pozitivního neučinila. Jak vnitropolitické (nástup nové vlády vedené sociální demokracií), tak zahraničněpolitické faktory (zejména výbuch násilí na Ukrajině a agresivní

ruské chování ve východní Evropě) přispěly k tomu, že politický a veřejný zájem o zahraniční politiku dosáhl rekordních a bezprecedentních výšin. V minulosti se autoři a autorky v této publikaci stavěli kriticky k převažujícímu politickému nezájmu o zahraniční politiku. Zvýšený a horečný zájem o ni v roce 2014 však není zpětně možné vykreslit jako pozitivní či konstruktivní rys. Povaha politické a veřejné debaty zahraniční politiky totiž ještě více než v minulosti obnažila nedospělost a nedostatečnou zodpovědnost politického kontextu české diplomacie. To neznamená, že ve středněči dlouhodobé perspektivě nemůže zvýšený zájem o zahraniční politiku přispět k jejímu dobrému vedení. Podmínkou toho však je, aby zájem o zahraniční politiku byl udržitelný a debata byla vedena ve smysluplné, vědoucí a zodpovědné rovině, čemuž tak v roce 2014 převážně nebylo.

Publikace *Česká zahraniční politika: Analýza ÚMV* si klade za cíl nejen obohatit teoretické a analytické porozumění české zahraniční politice, ale i obecnější cíl – prohloubit teoretické porozumění tvorbě zahraniční politiky jako takové. Dalším cílem je podpořit výzkumnou spolupráci mezi různými analytickými pracovišti v ČR a podpořit budování reflektivní analytické komunity. Na letošní publikaci se tak podíleli kromě kmenových autorů z ÚMV také externí spolupracovníci z Univerzity Karlovy v Praze, Vysoké školy ekonomické v Praze a Masarykovy univerzity v Brně. Všem externím spolupracovníkům patří velký dík. Velké poděkování patří dr. Tomáši Weissovi, který se ujal náročného úkolu hlavního recenzenta, úkolu, který vyžaduje značnou erudici i trpělivost s autorským týmem. Kniha by nemohla vzniknout bez obětavé organizační i analytické pomoci Barbory Fialové-Hronešové z VŠE. Autorský tým dále velice těžil z nezištné pomoci mnoha odborných stážistů ÚMV. Publikace je letos podruhé obohacena o data a statistiky Ministerstva zahraničních věcí ČR, za což patří díky mnohaleté podpoře projektu ze strany Odboru politického plánování (OPP) a důsledné práci odboru OAZI, i dlouhodobé podpoře vedení MZV jako takového. Analýze v mnohém pomohl otevřený a nápomocný přístup mnoha pracovníků MZV, kteří poskytli jak cenné informace, tak i cenné reflexe pro výsledné texty. V neposlední řadě náleží poděkování pracovníkům ÚMV (zejména edičnímu oddělení a knihovně) za obětavý a velice vstřícný profesionální přístup při vzniku publikace, jež vzhledem ke své povaze a obtížnému vzniku vyžaduje mimořádnou flexibilitu a pochopení při její kompletaci. Kniha byla vydána s laskavou podporu Grantové agentury ČR.

Za autorský tým si dovolím vyjádřit naději, že posílením ambicí letošní publikace dále přispějeme k prohloubení porozumění české zahraniční politice.

Michal Kořan

Část I:

Tvorba a kontext české zahraniční politiky

Kapitola 1
Mezinárodní politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2014

Michal Kořan

GLOBÁLNÍ TRENDY

Jedním ze zastřešujících témat celé publikace je otázka, jak Česká republika prostřednictvím své zahraniční politiky reaguje na výzvy přicházející z vnějšího prostředí a jak (či zda) sama aktivně přispívá ke kultivaci nebo alespoň udržení multilaterálního, inkluzivního a liberálního řádu. Vycházíme z přesvědčení, že je to právě multilaterální řád, který poskytuje nejlepší podmínky pro mezinárodněpolitické postavení středně velkého státu, jakým je ČR. Podobně jako v předchozím roce tedy bude celá první kapitola uvozena stručným a nutně zjednodušeným načrtnutím hlavních trendů ve světové politice, které lze zároveň považovat za klíčové i pro Českou republiku.

V roce 2013 zde bylo konstatováno pokračování „odzápadnění" globálního řádu, přesouvání mezinárodněpolitických rozhodovacích procesů mimo multilaterální struktury 20. století a obecně erozi důvěry ve vládu práva v mezinárodní aréně. Rok 2014 tento trend ještě prohloubil a kvůli agresivní politice Ruska v bezprostředním evropském sousedství navíc došlo ke zvýšení bezpečnostního rizika pro Evropu samu. Na jednu stranu se sice Evropská unie vyrovnala s bezprostředním nebezpečím, vyplývajícím z finanční a hospodářské krize,[1] ale Rusko se transformovalo v přímého vyzyvatele liberálního evropského řádu a poválečného evropského uspořádání obecně. Vnitřní nejistota a nejednotnost Evropské unie byla těmito událostmi – přinejmenším v krátkodobém horizontu – ještě prohloubena a tato nejistota je dále využívána strategickými rivaly Evropy. Na druhou stranu, Spojené státy v reakci na vývoj ve východní Evropě částečně přehodnotily svůj přesun pozornosti (a prostředků) z evropského kontinentu do Asie. Přesto v roce 2014 pokračovala diskuse o rovnoměrnějším sdílení nákladů na obranu mezi USA a Evropou, což jinými slovy naznačuje zmenšující se ochotu USA evropskou obranu sponzorovat v dosavadním rozsahu.[2]

Celkově byl rok 2014 rokem remilitarizace evropského kontinentu a obranné politiky, což je vývoj pro malé a středně velké státy krajně rizikový. Dlouhodobé blízko-

východní pnutí, zakonzervované po dlouhá desetiletí autokratickými režimy, vyhřezlo v podobě vzniku tzv. Islámského státu v Iráku a Levantě (ISIL), úspěšné a rychlé ofenzivy v Iráku v první polovině roku 2014 a následného vyhlášení světového kalifátu v červnu. Někteří autoři přirovnávali vypuknutí konfliktu k začátku třicetileté války.[3] Nejen, že se rychlým a úspěšným postupem ISIL převratně proměnila bezpečnostní situace na Blízkém východě a došlo k jejímu bezpříkladnému znepřehlednění. Byl také zpochybněn sám státocentrický řád na Blízkém východě tak, jak se v průběhu dekolonizace utvářel ve 20. století. Konflikt v Iráku a v Sýrii uvedl do pohybu miliony uprchlíků, směřujících do sousedních zemí. Mnohaletý strategický regionální rival Spojených států, Irán, ze vznikající krize vychází částečně posílen. Stranou hlavní pozornosti pak docházelo k prohlubování militarizace prostoru na oběžné dráze Země, který se nebezpečně transformuje v nové kolbiště světových velmocí, mezi něž stále náruživěji míří zejména Čína.[4] Stejně tak *kyberprostor* začíná patřit mezi nové platformy mezinárodního soupeření a i zde Čína patří mezi velmoci. Právě k Číně přesouvaly svou pozornost Spojené státy v roce 2013 i v roce 2014 (s citelnými důsledky i pro blízkovýchodní oblast). Čína pokračovala v hospodářském růstu, vzestupu své vojenské moci, v upevnění autoritativního stylu v domácí politice a nebývale asertivním chováním vůči sousedním asijským státům.[5]

Celkově lze tedy konstatovat zaprvé trend přizpůsobování povahy stávajícího globálního řádu novým, často nedemokratickým mocnostem či novým aktérům. Nové mocnosti asertivněji prosazují své priority stran globálních politik, procesů a struktur, částečně v rámci současného řádu, ne výhradně bez něj. Vztahy mezi státy se tedy rozvíjejí na základě stávajících mezinárodních pravidel, ale noví aktéři tato pravidla modifikují podle vlastních preferencí. Globální liberální řád a jeho „západní“ pravidla tedy mají omezený dosah a atraktivita liberální demokracie oslabuje.

Zároveň navíc pozorujeme i paralelní a nebezpečnější vývoj, kdy dochází k úpadku poválečného multilateralismu, nástupu multipolarismu a k přímému zpochybnění norem liberálního řádu. Příznaky takového úpadku zahrnují neúspěchy v multilaterálních obchodních jednáních, merkantilistické obchodní praktiky, slabý makroekonomický dohled, rostoucí mezistátní soupeření o zdroje, fragmentace států (a zároveň EU) podél národnostních či národních linií či neschopnost řešit nově vyvstávající témata, jako je klimatická změna či jaderné hrozby.[6] Za těchto podmínek je bezpodmínečně nutné pro malý stát využít veškerý potenciál pro posílení „chytrého“ multilaterálního jednání, jež spočívá především v předvídavosti, předvídatelnosti a spolehlivosti jako mezinárodního multilaterálního partnera a neméně také ve schopnosti pokud možno konsenzuálním či alespoň jednoznačným způsobem proaktivně definovat své zahraničněpolitické priority.

Dlouhodobě konstatujeme, že toto „chytré“ jednání se dlouhodobě nedaří v České republice nastavit, a to zejména kvůli hlubokému vnitropolitickému dělení uvnitř ČR, institucionálním a osobnostním rivalitám, ale také kvůli netransparentním zájmům ovlivňujícím vnitřní i vnější politiku. Zahraniční politika vlády Petra Nečase, která za neuvěřitelných okolností padla v létě 2013, byla negativně ovlivňována chronickou politickou a koaliční krizí. V návaznosti na vládní krizi prezident jmenoval kabinet premiéra Jiřího Rusnoka. Podoba vlády vzešla v zásadě z vůle prezidenta Ze-

mana a z jeho vůle byla rovněž i udržována, čímž přímo volený prezident dále přispěl k prohloubení krize parlamentarismu v ČR. Vláda J. Rusnoka se k zahraniční politice stavěla pasivně, s výjimkou deklaratorního úsilí o napravení reputace v EU (dle vládního prohlášení) a započetí zásadního obratu politiky vůči Číně. V předchozím vydání tato kapitola uvedla, že *„česká politika ještě prohloubila svou sebezahleděnost, která ji v rostoucí míře definovala po několik posledních let. Na politické rovině nebyla vedena naprosto žádná reálná meritorní zahraničněpolitická diskuse a pokud ano, byla to diskuse s populistickým nádechem (otázka sudetských Němců a dekretů prezidenta Beneše před druhým kolem prezidentských voleb), jež se ani vzdáleně nedotýkala skutečných výzev, jimž Česká republika a Evropa čelí. Ticho stran zahraniční politiky se ještě prohloubilo i ve srovnání s rokem 2012, který již byl v tomto ohledu ve srovnání s předchozími lety unikátní.“*[7]

Vláda, vzešlá ze sněmovních voleb (říjen 2013), tak měla velmi nízko nastavený práh úspěchu z hlediska kultivace zahraničněpolitického prostředí. Nová koaliční vláda (ČSSD, ANO a KDU-ČSL) slibovala především stabilitu, která by po letech koaličních nesvárů a intermezzu vlády bez parlamentního mandátu nabídla smysluplný kontext i pro tvorbu zahraniční politiky. Nové politické vedení české diplomacie (ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek a první náměstek ministra Petr Drulák) se navíc počátkem ledna vyznali z plánovaného úsilí *„probudit českou zahraniční politiku“*[8] z letargie, do níž upadla po vstupu do Evropské unie. Toto probuzení by mělo vést k důslednější a srozumitelnější formulaci české zahraniční politiky: *„Názor České republiky na významné události pak není slyšet vůbec. A když už jsme občas museli něco říci, tak to nedávalo příliš smyslu. Dnes jsme pokládáni za zmatkáře (sic!), kteří dobře nevědí, co chtějí. […] Musíme si ujasnit, čemu rozumíme, na čem nám záleží a tomu se pak věnovat. Ve vybraných oblastech si tím vytvoříme kompetence, získáme prestiž a staneme se významnými hráči. Takový přístup pomáhá vytvořit i obecnou reputaci státu.“*[9] Naplnění takového přístupu by slibovalo podstatné zlepšení tvorby české zahraniční politiky (ČZP). K aktivnímu členství v Evropské unii, Severoatlantické alianci a – překvapivě a chvályhodně – v OSN se navíc koalice zavázala jako k jedné ze svých šesti hlavních programových priorit v koaliční smlouvě.[10] Struktura koaliční smlouvy předsazuje oblast obrany a členství v NATO před EU a zahraniční politiku, přesto je z jejího vyznění patrné, že text smlouvy vznikal ještě před urychlením dramatického vývoje na východní Ukrajině. Za hlavní výzvy považuje koalice rizika, která bychom mohli označit jako „sekundární“, nikoli hrozby bezprostřední: organizovaný zločin, terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, zhoršování životního prostředí, nestabilita globálního ekonomického a sociálního systému. Významnou rétorickou změnou je postoj k EU, který je dle smlouvy *„výrazem národního zájmu“* – nikoli tedy platformou pro pragmatické naplňování národního zájmu, což byla koncepce bližší středopravým vládám s vůdčí pozicí ODS. Koaliční smlouva explicitně zmiňuje, že vláda ČR je zodpovědná za zahraniční politiku, jakoby v předtuše sporů s aktivistickým prezidentem Miloškem Zemanem. Zároveň se koalice zavázala k úzké spolupráci s příslušnými výbory obou komor Parlamentu ČR. Již koaliční smlouva dávala tušit určité změny důrazu ve středoevropské politice, když jediným explicitně zmíněným státem v zahraničněpolitické oblasti je

Německo a závazek prohloubit s ním strategický dialog. V podobné duchu se nese i vlastní programové prohlášení vlády ze 14. 2. 2014[11], za cíl vláda vyhlásila směřování *„do integračního jádra“* a působení *„jako srozumitelný a věrohodný partner“*. Proto se vláda zavázala *„usilovat o koordinaci postojů a co nejširší politickou shodu, spolupráci s prezidentem a Parlamentem ČR“*.

Tři hlavní hesla, týkající se zahraniční politiky nové vlády, tedy byla: aktivizace (domácí i vnější), srozumitelnost navenek a domácí politická shoda. Bohužel, rok 2014 ukázal, že dosíci všech třech ambicí zároveň je – přinejmenším v krátkodobém horizontu – nesmírně obtížné, ne-li nemožné. Jde totiž o to, že určité aspekty „aktivizace“ zahraniční politiky (rozuměj též reorientace) vedly k nebývale vysoké a komplexní vnitropolitické polarizaci a vyloučily širší politickou shodu, o níž chtěla nová vláda opřít svou zahraniční politiku. Probouzení vnitropolitické diskuse mělo v názorově rozděleném českém politickém prostředí za následek silnou politizaci, která s sebou rovněž nesla polarizaci se stejným, hluboce nekonsenzuálním výsledkem. Polarizace a nekonsenzuální jednání prezidenta Zemana pak přispěla k tomu, že kýženou zahraničněpolitickou srozumitelnost ČR jako partnera se v průběhu roku 2014 nepodařilo posílit, spíše naopak.

Zahraniční politika nové vlády se tedy nevyhnula tradičnímu nešvaru české politiky, kdy mnohé problémy, s nimiž se diplomacie vyrovnává, si vytváří politické prostředí samo a navíc zcela zbytečně. Trefným příkladem tohoto „problém vytvářejícího“ přístupu k politice budiž hypertrofická diskuse o patřičné povaze politiky lidských práv. Rozjitřená debata eskalovala na podzim 2014 bizarním vzkazem premiéra Bohuslava Sobotky, který dlel v té době v USA, směrem k náměstkovi ministra zahraničních věcí Petru Drulákovi, aby *„respektoval politiku vlády“*.[12] K tomuto neobvyklému kroku vedla premiéra reakce (vnitro-, ale více snad i zahraničněpolitická) na sérii rozhovorů, které náměstek Drulák poskytl na téma budoucnosti podpory lidských práv a odkazu Václava Havla. Střízlivé vyrovnání se s odkazem jednoho ze symbolů moderních českých dějin, stejně jako věcná debata o povaze lidských práv – která patří k jedněm z nejdůležitějších identitotvorných prvků západní politiky vůbec, a hlavně jejich věcného a realistického prosazování ve světě – by mohlo přispět ke zlepšení politického kontextu české zahraniční politiky. Způsob vedení debaty, kdy politické vymezení se vůči oponentovi stálo nad meritem věci, však českou zahraniční politiku tak jako mnohokrát v minulosti poškodil a přispěl k dalšímu zrozpačitění postoje českých spojenců vůči ČR. Politický kontext tvorby české zahraniční politiky dále negativně ovlivnily další dvě okolnosti. Zaprvé, sama ČSSD byla v průběhu roku zřetelně rozdělena ve svém postoji vůči krizi na Ukrajině. Zformovala se přinejmenším dvě křídla, z nichž každé prosazovalo odlišnou interpretací konfliktu. Tento vnitrostranický konflikt ztěžoval jasnější artikulaci zahraničněpolitické reakce na klíčovou geopolitickou událost roku 2014. Zadruhé, druhým nejsilnějším koaličním partnerem se stalo hnutí ANO, které se rozhodně na zahraničněpolitických tématech neprofilovalo a do vlády vstupovalo v podstatě bez zahraničněpolitického programu i jasnějších idejí.

K tomu je ovšem patřičné dodat, že vláda B. Sobotky přebírala vládní otěže v době, kdy mezinárodní situace stavěla českou diplomacii před výzvy bez nadsázky možná

nejproblematičtější od vzniku samostatného českého státu. Vláda a vedení diplomacie tak čelily bezpočtu tlaků domácích i mezinárodních a prosazování koherentní zahraniční politiky bylo nadmíru obtížné a v mnoha oblastech se s těmito výzvami nová – a vlastně také nezkušená – diplomacie vyrovnala s úspěchem. O to více však měla vláda zaujmout obezřetnější přístup k různým formám „aktivizace" a změn zahraniční politiky, neboť překotnost, kdy forma sdělení předcházela obsah, kdy změny nebyly dostatečně představovány v operacionalizovaných pojmech, přispěla k neschopnosti nového vedení své postoje vysvětlovat a obhajovat jak doma, tak v zahraničí.

VLÁDA JAKO AKTÉR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Vláda vstupuje do procesu tvorby české zahraniční politiky na třech úrovních:

1) *vláda jako tvůrce a garant procedurálního a konceptuálního nastavení tvorby zahraniční politiky,*
2) *vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky,*
3) *diplomatická činnost předsedy a členů vlády.*

Vláda jako tvůrce a garant procedurálního nastavení tvorby zahraniční politiky
Možnost měnit „pravidla hry", čili pravidla tvorby zahraniční politiky (strukturu), patří bezesporu k nejvýznamnějším pravomocem vlády, byť struktura tvorby zahraniční politiky je ponejvíce určována legislativními akty (tj. legislativní složkou moci). Nejčastěji vláda proměňuje strukturu tvorby ČZP pomocí změn jednacího řádu, prozatím poslední zásadní změna proběhla v roce 2011 zavedením funkce státního tajemníka pro evropské záležitosti. Od té doby se žádná ze změn jednacího řádu nedotýkala bezprostředně tvorby zahraniční politiky. Odcházející vláda J. Rusnoka ještě stihla na samém počátku ledna odsouhlasit významný zásah do legislativního zázemí bezpečnostní politiky (se zahraničním přesahem), a sice návrh zákona o kybernetické bezpečnosti.[13] Nejvýznamnějším zásahem do způsobu tvorby zahraniční politiky byla zcela jednoznačně příprava a přijetí *Zákona o státní službě*. Vzhledem k tomu, že jeho implementace probíhala až v průběhu roku 2015 a 2016, hodnocení jeho dopadu bude následovat v příštím vydání této publikace. V polovině roku vláda dílčím způsobem obměnila statut Bezpečnostní rady státu a jejích pracovních výborů (včetně výboru pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky). V létě rovněž schvalovala kandidaturu České republiky na obsazení postu evropského komisaře (Věra Jourová). V polovině roku vláda odvolala ředitele Úřadu pro zahraniční styky a informace Iva Schwarze a nahradila jej Jiřím Šaškem, na podzim obdobně vláda obměnila vedení Vojenského zpravodajství, kdy namísto stávajícího ředitele Milana Kovandy nastoupil Jan Beroun, který bezprostředně před tím pracoval jako poradce ministra obrany Martina Stropnického. Krátce poté vláda schválila souhrnný návrh aktualizace priorit činnosti zpravodajských služeb ČR. Na samém konci roku vláda zřídila Pracovní komisi k ekonomické a obchodní dimenzi rusko-ukrajinské krize, jejímž hlavním cílem bylo hodnotit negativní dopady ruských sankcí.

Vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky

Na počátku ledna vláda Jiřího Rusnoka svým usnesením přijala návrh ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na uspořádání česko-bavorské výstavy a jmenovala Jiřího Čisteckého vládním zmocněncem pro její uskutečnění. Na počátku ledna dále vláda odsouhlasila návrh ministra obrany na odprodej osmi podzvukových letounů L-159,[14] tímto bodem se pak znovu zabývala nová vláda v červenci.

V průběhu roku se vláda věnovala klasickým povinnostem vyplývajícím z jejího postavení jako garanta výkonu zahraniční politiky: schvalovala cesty prezidenta, premiéra a ministra zahraničních věcí, o těchto cestách byla pravidelně zpravována, schvalovala návrhy smluv, vydávala vládní mandáty pro multilaterální jednání, schvalovala návrhy ministra obrany na přesuny a přelety cizích vojsk nad českým územím a činnost českých ozbrojených sil v zahraničí, navrhovala vedoucí zastupitelských úřadů apod. Nejvýznamnějším zahraničněpolitickým dokumentem bylo programové prohlášení (viz výše), postupem roku se zvýrazňovala na jednání vlády agenda obranná a bezpečnostní. Na konci roku se vláda zabývala tzv. „předkrizovým plánem“ pro řešení bezpečnostní situace v souvislosti s možnou vlnou migrace z Ukrajiny. Krize na Ukrajině, ruské sankce a humanitární pomoc válkou stiženým územím (Ukrajina, Sýrie) či míra podpory rozvojové spolupráce byly tématy, které vybočovaly z běžného rámce vládní zahraničněpolitické agendy. Mezi důležitá vládní rozhodnutí patřila ta, jež se týkala výběrových řízení a zakázek pro resort obrany. V roce 2014 šlo především o otázku letištních radiolokátorů.

Vláda ani jako garant procedurálního nastavení tvorby zahraniční politiky, ani jako koordinátor a vykonavatel zahraniční politiky nevybočila ze standardů předchozích let, nedošlo k zásadním změnám, na jednání vlády se pochopitelně projevovala jak mezinárodněpolitická situace, tak postupné přebírání vládní agendy. Hlavním vykonavatelem zahraniční politiky zůstalo nadále pochopitelně Ministerstvo zahraničních věcí ČR, které po nástupu nové vlády postupně v roce 2014 prošlo hlubokými personálními změnami. S příchodem většiny ministrů došlo k personálním politicky motivovaným obměnám, dosud nejrozsáhlejší změny přitom byly učiněny s příchodem Karla Schwarzenberga po roce 2007 a také v návaznosti na přípravy a výkon předsednictví ČR Radě EU v roce 2009. Nové vedení ministerstva nicméně sáhlo ještě k razantnějším obměnám a k bezprecedentnímu personálnímu navyšování nejvyššího politického vedení. Ke konci roku 20014 mělo MZV pět náměstků a generálního sekretáře, který přitom jako jediný vzešel z řad zaměstnanců ministerstva. Vzrostl také počet vrchních ředitelů, což byl post, který byl nakonec při implementaci služebního zákona zrušen. Navzdory deklarované snaze nové vlády o depolitizaci státní správy – která měla být podpořena právě služebním zákonem – nové vedení MZV naopak navázalo a ještě prohloubilo trend politizace resortu. Reálné dopady této obměny však nebylo možné ještě za rok 2014 uceleně hodnotit, obecně však hloubková politizace diplomacii neprospívá. V průběhu roku 2014 byl na MZV iniciován rozsáhlý „audit“ zahraniční politiky, jehož výsledkem měl být věcný a realistický katalog priorit a nástrojů české zahraniční politiky a na jehož základě mělo být rovněž rozvažováno nad novou vládní koncepcí ČZP. Ke konci roku vyvolaly značnou „vřavu“ uniklé mate-

riály připravované koncepce, její vlastní přijetí bylo zvažováno až na první polovinu roku 2015.

Diplomatická činnost předsedy a členů vlády

Diplomatickou činnost předsedů vlád jsme v minulosti (s částečnou výjimkou předsedy přechodné vlády J. Rusnoka) hodnotili kladně jako dostatečně aktivní a vyvážené z hlediska rovnováhy mezi vlastními politickými prioritami a dlouhodobou kontinuitou. První rok v úřadu B. Sobotky lze stejně tak hodnotit kladně. Především vysoký počet mimořádných jednání Evropské rady v Bruselu, kam cestoval téměř každý měsíc, představoval značnou časovou i obsahovou zátěž. Z tradičních priorit odpovídala diplomatickým aktivitám premiéra výrazná středoevropská linie (Visegrád, Polsko, Slovensko a Rakousko), z níž vyčnívalo mnohonásobné cestování na Slovensko a velmi časté setkávání se se slovenským premiérem Robertem Ficem, ať již bilaterálně či na okraj setkání V4. Došlo k určitému posílení zájmu o Rakousko, což vyplývá z jedné z nových priorit české vlády. Naopak, bilaterálně v roce 2014 premiér necestoval do Maďarska (obecně byla bilaterální styková relace s Maďarskem v roce 2014 značně chudá). Z diplomatické činnosti B. Sobotky je patrná snaha podpořit strategickou vazbu s Německem, navíc navázal na posílení bilaterálního dialogu s Bavorskem, které započalo již za P. Nečase (ODS). Bohatou zůstala styková agenda s Izraelem, tradičním partnerským státem ČR. V lednu se premiér Rusnok zúčastnil pohřbu bývalého premiéra Ariela Sharona, premiér Sobotka v roce 2014 do Izraele necestoval, ale účastnil se v Budapešti summitu evropských spojenců Izraele. Na podzim český premiér navštívil u příležitosti odhalení busty Václava Havla a oslav 25. výročí od sametové revoluce Washington, kde se mu dostalo přijetí od viceprezidenta Josepha Bidena. Premiér Sobotka reprezentoval ČR na summitu šestnácti východo- a středoevropských zemí s Čínou v Bělehradě, před tím Peking i navštívil. Zajímavá je absence bilaterálního diplomatického zájmu předsedy vlády o východní Evropu (včetně Ukrajiny) a země západního Balkánu (s výjimkou Albánie, kde se dlouhodobě nachází v problémech společnost ČEZ). Tento rys by měl – vzhledem k vývoji v obou oblastech a také kontinuitě české zahraniční politiky – být v letech následujících přehodnocen.

Směsice kontinuity a nových důrazů rovněž charakterizuje diplomatické aktivity ministra zahraničních věcí Luboše Zaorálka. Pravidelným aktivitám pochopitelně vévodily cesty na jednání Rady pro zahraniční záležitosti (FAC) a Rady pro obecné záležitosti (GAC) v Bruselu a jednání v rámci Visegrádské skupiny. Celkově je možné pohlížet na diplomacii ministra zahraničních věcí jako na vyváženou, respektující nutnost kultivace bilaterálních vztahů se státy západní Evropy (Velká Británie, Itálie), střední Evropy (Německo, Polsko, Visegrád, opět s absencí bilaterální návštěvy do Maďarska), tradičních mimoevropských spojenců (Izrael, trojí setkání s ministrem zahraničních věcí USA a cesta do Washingtonu). Podobně jako v případě premiéra Sobotky byl patrný pokles diplomatického zájmu o oblast západního Balkánu (ministr cestoval do Rumunska, v Praze přijal moldavskou delegaci), ovšem na rozdíl od premiéra věnoval ministr zahraničních věcí značnou pozornost Ukrajině, kterou několi-

krát v průběhu roku navštívil a přijal v Praze prezidenta Petra Porošenka. Z nových akcentů je patrné úsilí o oživení vztahů s Rakouskem a značný zájem o země kaspického regionu a Střední Asie, s jejichž představiteli jednal buď na okraj zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku (Arménie, Kazachstán, Tádžikistán, Turkmenistán), nebo cestoval do Ázerbájdžánu. L. Zaorálek rovněž svou cestou do Pekingu podpořil posílený vektor čínský. Stejně tak o oblast Blízkého východu projevil nový ministr větší zájem oproti svým předchůdcům, kromě Izraele (včetně cesty na Palestinská území) ministr navštívil Jordánsko, Libanon, Spojené arabské emiráty, Irák, na okraji konference GLOBSEC jednal s egyptským ministrem a začaly přípravy na historickou návštěvu českého ministra v Íránu (proběhla v roce 2015).

PARLAMENT ČR

Zapojení Parlamentu ČR do tvorby české zahraniční politiky je tak jako ve všech předchozích letech analyzováno na třech úrovních:

1) *role parlamentu v zahraniční politice vyplývající z postavení parlamentu, jeho komor a relevantních výborů v ústavním a politickém systému ČR,*
2) *parlament jako platforma pro diskusi a vyjednávání o zahraniční politice,*
3) *vliv parlamentu na úrovni výborů pro zahraniční politiku.*

Poslanecká sněmovna[15]

V roce 2012 jsme konstatovali, že působení Poslanecké sněmovny PČR bylo dokladem velice slabého zájmu politické reprezentace o problematiku zahraniční politiky a v roce 2013 se sněmovna díky kombinaci politické a parlamentní krize ještě dále vzdálila své roli proaktivního aktéra v zahraniční politice. Sněmovna jako celek tak ještě více selhávala ve své roli aktéra české zahraniční politiky. Současně však bylo možné v posledních letech zachytit zvýšenou individuální iniciativu některých poslanců a prohlubující se propojení mezi parlamentní a nevládní/nestátní sférou. Od sněmovních voleb na podzim 2013, které přinesly politickou vládu, bylo možné očekávat i nový impulz pro zahraničněpolitickou agendu Poslanecké sněmovny.

Poslanecká sněmovna v roce 2014 především opět plnila svou ústavní a legislativní roli v oblasti zahraniční politiky, což především znamenalo schvalování mezinárodních smluv. V prvních měsících se sněmovna vyrovnávala se smrští mezinárodních smluv v prvním čtení, které za nulového zájmu byly téměř automaticky přikazovány patřičným výborům (většinou pouze zahraničnímu). Výjimku tvořila debata o rámcové smlouvě s Německem o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby. Smlouva vyvolala větší diskusi nestandardně již při prvním čtení (březen). Šlo přitom o unikátní smlouvu, neboť je to vůbec první rámcová smlouva sjednaná ČR, která umožňuje zásah záchranné služby na území druhého státu. Dosud byly tyto zásahy možné pouze v případě pomoci při mimořádných událostech a katastrofách. V zájmu o urychlení pomoci v hraničních oblastech probíhala jednání o podobné rámcové smlouvě v podstatě od vzniku samostatné ČR, až na jaře 2013 se podařilo

smlouvu podepsat. Debata k této významné smlouvě se týkala pouze technických parametrů. O mnoho političtější rozpravu však rovněž již v prvním čtení zaznamenala – dle očekávání – smlouva mezi ČR a Republikou Kosovo o zamezení dvojímu zdanění. Smlouvu[16] předkládal do sněmovny ministr financí Andrej Babiš a již při prvém čtení 20. března ji sociálně demokratický poslanec Jaroslav Foldyna jako její zpravodaj vůbec nedoporučil k projednávání. Pochopitelně nešlo o otázku dvojího zdanění, projednávání smlouvy poskytlo prostor pro opětovné vyhřeznutí dlouholetého českého sporu stran uznání nezávislosti Kosova a noví poslanci tak měli možnost znovu prožít téměř identickou debatu z roku 2008, kdy vláda Mirka Topolánka uznala kosovskou nezávislost. Kosovská debata dala opět pocítit obrovský polarizační a politizační potenciál citlivých balkánských otázek, pověstným olejem v ohni se navíc stalo srovnávání kosovské otázky s ruskou anexí Krymu či s tzv. Luhanskou republikou (separatistická entita na východě Ukrajiny). První čtení bylo přerušeno do 12. června, kdy plénum navzdory návrhu zpravodaje smlouvy J. Foldyny smlouvu přikázalo k projednání zahraničnímu výboru, který během dvou týdnů doporučil smlouvu k ratifikaci. Druhé čtení v prosinci bylo ovšem opět přerušeno – se stejnými argumenty a se stejným výsledkem. Do konce roku 2015 nebude smlouva nejspíše sněmovnou ratifikována. Epizoda s kosovskou smlouvou ukazuje mentální neochotu překročit hluboce zakořeněné politické rozdíly. Podobně dalo prostor k politické diskusi o Ukrajině také projednávání smlouvy o zamezení dvojího zdanění s Ukrajinou v polovině června. Politický spor provázel i druhé čtení smlouvy o vyslovení souhlasu s ratifikací změn *Kjótského protokolu* k *Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu* (v prvním čtení prošel bez povšimnutí). Stejně jako v předchozích letech vzbudilo politický zájem i prvé čtení protokolu *„o obavách irského lidu týkajících se Lisabonské smlouvy“* (tzv. irská výjimka), který byl nakonec jednomyslně sněmovnou odsouhlasen v polovině června. Otázka plánu zahraničních misí, která v letech 2006–2009 pravidelně ve sněmovně rozbouřila divokou debatu, je již několik let řešena konsenzuálně a nejinak tomu bylo i v roce 2014. Při projednávání vládního návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ČR pro léta 2015 a 2016 v říjnu vyvolal zájem poslanců, zejména ODS, KDU-ČSL a KSČM, přesto byl však návrh schválen výraznou většinou s pouhými dvěma hlasy proti. V samém závěru roku se na program sněmovny dostalo jednání o asociační dohodě s Ukrajinou a již prvé čtení předznamenalo bolestivou cestu tohoto dokumentu českým politickým procesem. Jednání bylo po dlouhé a polarizované diskusi přerušeno (prvé čtení bylo ještě znovu přerušeno v únoru 2015). Oproti tomu v Senátu byl souhlas s ratifikací dán ještě v prosinci 2014.

Zcela jednoznačně lze říci, že oproti roku 2013 a i oproti letům předchozím, Poslanecká sněmovna o poznání asertivněji vstupovala do legislativního procesu tvorby české zahraniční politiky a v některých ohledech zahraniční politiku z pozice legislativního aktéra také ovlivnila. Nadále platí, že drtivá většina mezinárodních dohod je projednána v rychlém režimu, kdy sněmovní plénum většinově ctí vůli výborů, v nichž je daná agenda projednávána, přesto však se okruh otázek a témat, kde sněmovna vystupuje aktivně, znatelně rozšířil. Obecná politizace (a polarizace) zázemí tvorby české zahraniční politiky tak měla dopad i na sněmovnu jakožto aktéra zahraniční politiky.

K obdobné – a za celou dobu analyzování sněmovny v této sérii publikaci zcela nevídané – aktivizaci sněmovny jako zahraničněpolitického aktéra došlo i v té oblasti, kdy poslanecká sněmovna působí jako platforma pro politickou debatu o zahraniční politice (tj. nikoli jako legislativní aktér jako takový). V průběhu roku došlo ke čtyřem velice robustním a několikadenním debatám – v březnu a v květnu k aktuální situaci na Ukrajině (dohromady bylo přijato pět plenárních usnesení), v květnu bylo rovněž přijato sněmovní prohlášení k Severoatlantické alianci a rozsáhlá debata provázela také projednávání stanoviska vlády k sankcím EU vůči Ruské federaci. Zde je třeba zdůraznit, že v minulých letech sněmovna téměř vůbec nevydávala plenární usnesení k zahraničněpolitickým otázkám a stejně tak v případě diskuse o stanovisku vlády k sankcím šlo o téměř bezprecedentní rys, kdy sněmovna jednala o vládní zahraničněpolitické pozici. Také interpelace na členy vlády poskytly zcela odlišný obrázek od předchozích let. V roce 2013 byl zájem o zahraniční politiku při interpelacích zcela minimální, jedinými tématy, která alespoň trochu rezonovala, byla česká vojenská účast v Mali a kvalita polských potravin. V roce 2014 oproti tomu bylo předneseno více než 50 (!) ústních a 10 písemných interpelací se zahraničněpolitickou, unijní či obrannou politikou. Tento nárůst zájmu o interpelování členů vlády je opravdu unikátní. Tematicky přitom byl repertoár interpelací velice rozmanitý: Rusko a Ukrajina, vládní mandáty pro Evropské rady, tzv. kauza norských dětí, syrští uprchlíci, rozpočet EU a strukturální fondy, otázka přijetí eura, branný zákon, prodej bitevníků L-159, obranný rozpočet, Islámský stát či celková koordinace a nejednotnost české zahraniční politiky.

Zahraniční výbor PSP[17]

Za rok 2013 zde bylo uvedeno, že ve srovnání s rokem 2012 došlo k určité aktivizaci (v roce 2012 jsme hodnotili činnost výboru jako nedostatečnou). V roce 2014 se sněmovní výbor rozhodně zbavil označení jakéhosi automatického schvalovače smluv, které mu zde bylo přiřknuto v minulosti. O mnoha smlouvách byla vedena hluboká a meritorní debata, a to včetně smluv hospodářského rázu, které byly v minulosti často schvalovány bez rozpravy. Stejně tak byli podrobeni nebývalému zájmu členů výboru nastupující velvyslanci (Saúdská Arábie, Jižní Súdán, Rakousko, na neveřejném jednání pak velvyslanci do Izraele a KLDR). Na listopadovém a prosincovém zasedání výboru proběhla velice důsledná a dynamická debata o rozpočtu MZV pro rok 2014, kdy zejména předseda výboru K. Schwarzenberg (TOP 09) zpochybňoval některá rozpočtová opatření a personální nárůst ve vedení MZV a dále byly též podrobeny kritické debatě priority české zahraniční politiky a text nové vznikající koncepce české zahraniční politiky. Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek i jeho první náměstek P. Drulák obhajovali navržené změny v debatě, která – opět – byla v kontextu let minulých zcela ojedinělá. Z hlediska procedurálního došlo k zajímavé situaci, a sice, že se zahraniční výbor nesešel od června do října, což lze hodnotit spíše kriticky.

Sněmovní dění v roce 2014 prokázalo, že zahraniční politika se po mnoha letech stala vděčným politickým tématem. Rétorika reorientace české zahraniční politiky vzbudila silnou reakci politických činitelů, ovšem byl to právě vnější mezinárodněpolitický kontext, který české diskusi dodal na naléhavosti, jež byla patrná z přístupu

mnoha poslanců. Zahraniční politika se však také stala tématem profilovým a profilujícím. To znamená, že mnozí politici bez ohledu na stranickou příslušnost využívali zahraniční politiku k vlastnímu zviditelnění. Mnoho let nezájmu o zahraniční politiku si ovšem vyžádalo tu daň, že politické diskuse pramálo kdy vedly k obsahovému a tematickému posunu.

PREZIDENT ČR

Prezident Miloš Zeman se zahraniční politice ve své předvolební kampani v závěru roku 2012 a počátkem roku 2013 téměř vůbec nevěnoval, v jeho „programových tezích" nebyla o ČZP ani zmínka. Pokud se již k zahraniční politice vyjadřoval, bylo možné vysledovat snahu posunout českou politiku do jádra multilaterálního dění výměnou za ochotu vzdát se části své autonomie. Navzdory nezájmu o zahraniční politiku v kampani, rok 2013 jasně ukázal, že přímo zvolený prezident bude usilovat o nemalý podíl na formulaci české zahraniční politiky a nebude za tímto účelem váhat použít jakékoli prostředky. Ještě v listopadu 2012 kandidát Miloš Zeman uvedl, že prezident by neměl *„poškozovat pověst ČR tím, že se dostává do konfliktu s vládou či parlamentem. Své odlišné názory by měl tlumočit, a díky svým argumentům by měl umět přesvědčit partnery."*[18] V roce 2013 a ještě více v roce 2014 se však této chvályhodné pozici vzdaloval stále více a vstupoval často do přímé konfrontace jak s ministrem zahraničních věcí, tak i s premiérem. Konflikt s premiérem ostatně zažehl již v prvních hodinách po výsledcích sněmovních voleb v říjnu 2013, kdy z dosud nevysvětlených pohnutek sezval na utajovanou schůzku část vedení sociální demokracie v čele s hejtmanem Michalem Haškem. Spory mezi vládou a prezidentem bylo ostatně možné vycítit již z podepsané koaliční smlouvy: celá pasáž věnovaná zahraniční politice začíná velice přímým a vlastně defenzivním vymezením se vůči prezidentovi Zemanovi, a to v rámci sdělení, že za zahraniční politiku je odpovědná vláda České republiky.[19] Větších či menších rozmíšek mezi vládou či jednotlivými ministry a prezidentem pak skutečně bylo v roce 2014 celá řada, mezi nejvýznamnější patřila agenda kolem repatriace tzv. volyňských Čechů, z níž vzešel mnohatýdenní spor o pozici českého velvyslanectví na Ukrajině, kolem eskalující protiislámské rétoriky prezidenta či v souvislosti s některými proruskými výroky k situaci na Ukrajině (např. návrh na „finlandizaci" Ukrajiny). Ve druhé polovině roku již zazněla přímá výzva k tomu, aby prezident své zásadnější kroky a výroky konzultoval s vládou.[20]

Tematicky se prezident zaměřoval zejména na hospodářskou a infrastrukturní agendu, ekonomickou diplomacii bylo dle jeho slov třeba *„sjednotit a odstranit některé ideologické překážky, které jí brání"*.[21] Kromě „odiedeologizování" zahraniční politiky se však postupně stále ostřeji prezident především definoval na odporu proti islámskému terorismu a proti islamismu obecně. Globální vývoj nabádal k vysoké obezřetnosti stran islámského terorismu – od roku 2012 došlo k dramatickému nárůstu počtu teroristických útoků. V roce 2014 bylo zabito nejvíce osob teroristickými útoky vůbec – více než 32 000, což byl 80% nárůst oproti roku 2013. Zároveň je však potřebné dodat, že 78 % všech úmrtí a téměř 60 % všech útoků se odehrálo v Afghá-

nistánu, Iráku, Pákistánu, Nigérii a Sýrii, v Evropě k nárůstu nedocházelo.[22] Jde však o to, že z hlediska celkového kontextu a výzev roku 2014 byla orientace na islamismus na straně prezidenta nevyvážená a značně selektivní. Srovnatelným způsobem, jako Zemanův předchůdce Václav Klaus neúnavně a s úspěchem vnášel do českého politického prostoru pochyby o Evropské unii, pomohl Miloš Zeman vetkat do přediva českého veřejného smýšlení obavy z radikálního islámu, ale i z islámu obecně. Ruskou asertivní a agresivní politiku vůči Ukrajině naopak z hlediska evropské bezpečnosti nepřeceňoval. Na počátku roku Zeman odsuzoval násilí na Ukrajině a kritizoval anexi Krymu, přesto do poslední chvíle trval na pozvání Viktora Janukovyče do Prahy, ovšem především se později velice ostře stavěl proti ruským sankcím. V průběhu roku pak svou pozici postupně posouval až do té míry, že téměř odpovídala ruskému pohledu na situaci na Ukrajině. V roce 2014 začala zřetelněji u prezidenta Zemana posilovat rétorika, která stavěla do protikladu české národní zájmy a Evropskou unii. Například nalezl spojence v kritice ruských sankcí v maďarském předsedovi vlády Viktoru Orbánovi, kterého považuje *„za skutečného lídra“*, kterých je v současné politice málo,[23] či Robertu Ficovi, kterého nepřímo přirovnal k Winstonu Churchillovi.[24]

Diplomatické aktivity prezidenta Zemana v roce 2014 zřetelně navázaly na priority již z roku 2013, přičemž tou největší prioritou bylo posílení politických a hospodářských vazeb s Čínou. S čínským prezidentem se setkal v Rusku u příležitosti zahájení zimních olympijských her v Soči v únoru, v srpnu se spolu s premiérem u příležitosti Čínského investičního fóra a setkání regionální čínské iniciativy pro spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy „16 plus 1“ (více viz kapitola věnovaná Dálnému východu) setkal v Praze s prvním vicepremiérem Zhang Gaoli, v prosinci přijal na Pražském hradě šéfa oddělení pro zahraničí ústředního výboru Komunistické strany Číny Wang Ťia-žueje. Vrcholem pak byla říjnová státní návštěva v Čínské lidové republice. Oproti roku 2013 se umenšil význam „unijní“ diplomacie prezidenta, pouze v únoru pracovně navštívil Evropský parlament a v Miláně se zúčastnil asijsko-evropského dialogu. Důležitým prvkem však bylo neformální setkání hlav států Východního partnerství EU v Praze v polovině dubna. V rámci dalších multilaterálních fór si prezident nepočínal příliš aktivně. V září vykonal pracovní návštěvu OECD a zúčastnil se summitu Organizace Severoatlantické smlouvy v Celtic Manor. Středoevropská diplomacie byla spíše omezena na okrajová pracovní setkání (pracovní snídaně s rakouským prezidentem Heinzem Fischerem u příležitosti připomenutí pěti let od vzniku Východního partnerství, účast na schůzce hlav států středo- a východoevropských členů NATO, prezidentský summit V4 v Budapešti) či na oslavy konce komunismu (Polsko, Slovensko, Německo). V rámci prezidentského summitu k oslavám výročí 25 let od pádu komunismu se M. Zeman setkal v Bratislavě v listopadu s ukrajinským prezidentem P. Porošenkem. Bilaterální diplomatické aktivity byly soustředěny v podstatě výhradně na státy východní Evropy či Asie, s jedinou výjimkou, jíž byla oficiální návštěva Francie. Kromě toho pak na bilaterální návštěvu prezident cestoval do Moldavska, Kazachstánu, Afghánistánu, Tádžikistánu, Srbska a Slovinska, v Praze mj. přivítal prezidenty Arménie či Makedonie. Navzdory situaci na Ukrajině až do poslední chvíle trval prezident Zeman na přijetí ukrajinského prezidenta V. Janukovyče. Podobně byla až po velkém nátlaku „na neurčito“ odložena návštěva

uzbeckého prezidenta, jejíž uskutečnění prezident prosazoval *„kvůli obchodním kontaktům obou zemí“*.[25] Patrně nejkontroverznější návštěvou, která odpovídala svéhlavému pojetí zahraniční politiky prezidenta Zemana, byla účast na zahajovacím ceremoniálu olympijských her v Soči. Zde nakonec strávil čtyři dny, zatímco nejčelnější představitelé Německa, Francie, Velké Británie či USA z různých – či nedeklarovaných – důvodů do Soči jet odmítli. V Soči se Zeman setkal kromě čínského prezidenta také s prezidenty Ázerbájdžánu a Tádžikistánu. Nicméně český prezident nebyl jediným vrcholným evropským představitelem, který Soči navštívil.

Výčet diplomatických aktivit prezidenta Zemana ukazuje na několik rysů: především je patrná skutečně nebývalá orientace na Čínu, zůstává silná orientace na východní Evropu a na Asii, multilaterální a unijní aktivity byly v roce 2014 upozaděny a český prezident nebyl s výjimkou Francie na žádné významné bilaterální návštěvě v západní Evropě či ve Spojených státech.

Diplomatická orientace prezidenta na země východní Evropy a Asie není v rozporu s prioritami české zahraniční politiky. Nelze však zastírat, že jde o zaměření nevyvážené, frekvence setkání s představiteli nedemokratických či přímo autoritářských států je mimořádně vysoká a je patrný nedostatek bilaterálních aktivit vůči „západním“ evropským či atlantickým spojencům. Až delší pozorování ukáže, zda jde o záměrnou izolaci českého prezidenta ze strany těchto spojenců či o vědomou volbu prezidenta a jeho kanceláře. Na tom ovšem v konečném důsledku nezáleží. Podstatné je, že hlava státu – podobně jako jeho předchůdce V. Klaus – není častým a patrně ani vítaným hostem důležitého segmentu českých partnerů a tím je i potenciál české zahraniční politiky oslabován. Před svým nástupem Miloš Zeman sliboval zvětšit váhu a posílit srozumitelnost České republiky v *„hlavním multilaterálním proudu“*. Tomuto slibu však v roce 2014 nedostál, spíše naopak se mu ještě vzdálil.

Prezident svým zahraničněpolitickým působením nerozptýlil obavy, naopak je posílil, že řada jeho kroků a postojů je motivována spíše než obecným prospěchem pro Českou republiku (byť třeba hospodářsky definovaným) partikulárními zájmy konkrétních hospodářských subjektů. Viz skutečnost, že se ze státní návštěvy v Číně vracel soukromým proudovým letadlem společnosti PPF, která i díky českému politickému obratu k Číně velmi úspěšně prohloubila své obchodní aktivity s touto zemí.

ZÁVĚR

Malé či středně velké státy jsou na multilaterálním, kooperativním a co možná právním prostředí nejen závislé, ale co víc, přispívaly za posledních 70 let k jeho budování a udržování. Co to znamená přispívat? Znamená to aktivně vnášet do mezinárodní arény témata a iniciativy, které by napomáhaly ke kultivaci toho, co můžeme nazvat globální multilaterální a liberální řád. Aby tohoto byla Česká republika schopna, musela by být předvídatelná, důvěryhodná a vyhledávaná jako partner, naše iniciativy by musely být brány vážně a muselo by se o nich alespoň diskutovat na širší úrovni.

Na počátku devadesátých let ČR zcela jednoznačně pomocí mnoha iniciativ přispěla k budování nového řádu v Evropě, poté se daleko více – a chce se říci egois-

ticky – zaměřila na svůj vlastní vstup do existujících multilaterálních organizací, zejména EU a NATO pomocí adaptace na jejich pravidla. Po začlenění se ČR spíše veze, tj. zaujímá onu pozici černého pasažéra a není většinou aktivním hráčem. Pokud je aktivním hráčem, Evropa a svět našim aktivitám nerozumí. Vzpomeňme si ostatně, kdy nějaká naše velká iniciativa byla přijata s respektem a s důvěrou, neřku-li, aby byla úspěchem korunována? Česká republika nemá respekt a naše aktivistické návrhy – a třeba i dobře míněné – jsou většinou přijímány s podezřením. Pochopitelně, pokud se podíváme na mikroúroveň všednodenní diplomacie či politiky ve smyslu *policy*, pak uvidíme mnoho potřebných iniciativ, jednotlivé resorty sledují zajímavé cíle a plány a připisují si spoustu důležitých vítězství. Ale z hlediska obecného není Česká republika hráčem, který by využíval kooperativně alespoň ten potenciál, kterým disponuje – a potenciál má značný: kulturní, ekonomický a svým způsobem i politický, jen je jím trvale mrháno. K tomuto procesu navíc stále více přispívá netransparentní propojení politických a hospodářských vlivů při tvorbě zahraniční politiky. Tomuto rysu české zahraniční politiky je zapotřebí do budoucna věnovat zásadní kritickou analytickou pozornost.

I proto můžeme říci, že Česká republika se obecně chová jako černý pasažér, který využívá všech výhod evropského, popř. globálního multilateralismu, ale k jeho kultivaci dlouhodobě nepřispívá, neboť náš aktivismus, pokud k němu již dojde, je často konfliktního charakteru. Jedinou reálnou výjimkou představuje v současnosti kultivace bezprostředního sousedního prostoru na multilaterálním základě pomocí Visegrádské skupiny, v minulosti pak podobnou výjimkou byl např. summit NATO v Praze v roce 2002 či iniciativa Východního partnerství. Ale, podíváme-li se zpětně, snad s výjimkou V4 i v dalších případech postupně svůj kredit prohospodařujeme a nedaří se jej vrátit zpět.

Jak vnitropolitické (nástup nové vlády), tak zahraničněpolitické faktory (zejména „výbuch“ násilí na Ukrajině a agresivní ruské chování ve východní Evropě) přispěly k tomu, že politický a veřejný zájem o zahraniční politiku dosáhl rekordních a bezprecedentních výšin. V minulosti se autoři a autorky v této publikaci stavěli kriticky k převažujícímu politickému nezájmu o zahraniční politiku. Zvýšený a horečný zájem o ni v roce 2014 však není zpětně možné vykreslit jako pozitivní či konstruktivní rys. Povaha politické a veřejné debaty zahraniční politiky totiž ještě více než v minulosti obnažila nedospělost a nedostatečnou zodpovědnost politického kontextu české diplomacie. To neznamená, že ve středně- či dlouhodobé perspektivě nemůže zvýšený zájem o zahraniční politiku přispět k jejímu dobrému vedení. Podmínkou toho však je, aby zájem o zahraniční politiku byl udržitelný a debata byla vedena ve smysluplné, vědoucí a zodpovědné rovině, čemuž tak v roce 2014 převážně nebylo.

Poznámky

[1] Ondřej Ditrych a kol. (2014): *Scénáře vývoje mezinárodního prostředí (2020)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 16.

2 Tamtéž: s. 8.
3 Thrätner, Oliver–Martin, Zapfe (eds.) (2015): *Strategic Trends 2015: Key Developments in Global Affairs*. Zurich: ETH, s. 9–25.
4 Michael, Haas (2015): Vulnerable Frontier. In: Thrätner, Oliver–Martin, Zapfe: *Strategic Trends 2015: Key Developments in Global Affairs*. Zurich: ETH, s. 43–80.
5 Ondřej Ditrych a kol. (2014): *Scénáře vývoje mezinárodního prostředí (2020)*, op. cit., s. 60.
6 Nepublikovaný materiál autorů ÚMV *Budoucnost globálního řádu* (2014). Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
7 Michal Kořan (2014): Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2013. In: Kořan, Michal a kol.: Česká *zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 20.
8 Zaorálek, Luboš–Drulák, Petr: *Probuďme naši zahraniční politiku*. Právo, 10. 1. 2014.
9 Tamtéž.
10 *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017* (2013). On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf.**
11 *Programové prohlášení Vlády ČR*, 14. 2. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/**.
12 *Zaorálek nepovažuje Sobotkovy výroky k Drulákovi za kritiku*. ČTK, 21. 11. 2014.
13 Všechny jinak neodkazované informace vycházejí z dokumentů: *Archiv jednání vlády 2014*. On-line: **apps.odok.cz/djv-agenda-list?year=2014**.
14 Pokud není uvedeno jinak, informace vycházejí z elektronického archivu PSP ČR. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/index.htm**.
15 Tamtéž.
16 *Sněmovní tisk 123, Sml. mezi ČR a Rep. Kosovo o zamezení dvojímu zdanění*. On-line: **www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=123 & O=7**.
17 Data a informace vycházejí z elektronického archivu ZV PSP ČR. On-line: **www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=3305 & kk=4**.
18 Michal Kořan (2014): op. cit, s. 31.
19 Michal Kořan (2013): *Sobotkova vláda směřuje k vícekolejné zahraniční politice*. 12. 12. 2013, Euractiv.cz. On-line: **www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/michal-koran-navrh-koalicni-smlouvy-naznacuje-dvojkolejnost-ceske-zahranicni-politiky-011379**.
20 *Hrad: Postoje Zemana jsou v souladu s politikou vlády*. ČTK, 21. 11. 2014.
21 *Zeman je nespokojen s ekonomickou diplomacií, řekne to i vládě*. ČTK, 9. 4. 2014.
22 2015 Global Terrorism Index Overview (2015): *Global Terrorism Index Report*. On-line: **www.visionofhumanity.org/#/page/our-gti-findings**.
23 *Zeman považuje Orbána za skutečného lídra, kterých je prý dnes málo*. ČTK, 9. 4. 2014.
24 *Fica nelze přirovnat k Churchillovi, jak to udělal Zeman, píše SME*. ČTK, 31. 10. 2014.
25 *Zeman chce nový termín pro návštěvu uzbeckého prezidenta Karimova*. ČTK, 16. 2. 2014.

Kapitola 2

Mediální kontext české zahraniční politiky

Lenka Vochocová a Vlastimil Nečas

V kapitole věnované analýze zahraničního zpravodajství českých médií v roce 2014 navazujeme na výzkumy z minulých let, a to se stejným záměrem identifikovat a pojmenovat převažující charakteristiky zpravodajství o zahraničněpolitických událostech. Struktura kapitoly, metody zkoumání i způsob výběru analyzovaného materiálu zůstávají stejné jako v uplynulých letech a je tak dále doplňována souvislá řada poznatků shromažďovaných již od roku 2008. V první části kapitoly se věnujeme základním charakteristikám zahraničněpolitického zpravodajství tří českých televizních stanic, konkrétně hlavním tématům, aktérům, kteří byli ve zpravodajství zmiňováni, a destinacím, na které bylo v souvislosti se zahraniční politikou nejčastěji odkazováno. Výsledky obsahové analýzy potvrzují dlouhodobě pozorované charakteristiky zpravodajství, je patrná zejména domestikace a personalizace událostí. Z hlediska typologie protagonistů, kteří měli možnost se k tématům ve zpravodajství vyjádřit, je zjevná dominance českých politických aktérů (zejména členů vlády a osob zastupujících prezidenta ČR; viz Vochocová–Nečas, 2014).

Druhá část kapitoly je věnována rozboru mediálního pokrytí dvou událostí v roce 2014. Jde o říjnovou návštěvu prezidenta Miloše Zemana v Číně a vyhlášení sankcí EU vůči Rusku. Cílem těchto dvou specifických analýz je identifikovat kontexty, jež doprovázely mediální reflexi událostí, a interpretační rámce, do nichž byly události zasazovány.

Prezentované charakteristiky televizního zpravodajství v roce 2014 vychází z kvantitativní obsahové analýzy hlavních zpravodajských relací tří televizních stanic odvysílaných v období od 1. 1. do 31. 12. 2014. Výběrový soubor zahrnuje pouze zprávy věnované zahraničněpolitickým tématům se vztahem k České republice. Výsledný datový soubor[1] obsahuje celkem 1231 příspěvků, z toho 693 odvysílaných v pořadu „Události“ v České televizi, 294 v „Televizních novinách“ na TV Nova a 244 v po-

řadu „Zprávy“ FTV Prima. Ačkoliv co do počtu příspěvků zřetelně vede zpravodajství České televize, vývoj zahraničněpolitického zpravodajství v průběhu roku 2014 je u všech tří stanic podobný (Graf 1). Měsíce s nejvyšším počtem příspěvků byly červenec a listopad. Vysoký počet příspěvků v červenci souvisí především se čtyřmi událostmi – zabitím pěti českých vojáků a dalších dvanácti osob při sebevražedném útoku 8. července poblíž letecké základny Bagram v afghánské provincii Parván, volbou předsedy Evropské komise, výběrem nominantky na pozici eurokomisaře za Českou republiku a havárií letadla Boeing 777 malajsijských aerolinií na východě Ukrajiny. Mezi výrazně mediálně exponované listopadové události patřily vraždy zajatců organizací Islámský stát a probíhající ozbrojený konflikt mezi ukrajinskými ozbrojenými silami a proruskými povstalci na východě Ukrajiny (přesuny vojenské techniky z Ruska na Ukrajinu, boje u Doněcku, Debalceve a Mariupolu).

Graf 1: Vývoj počtu zpráv o zahraniční politice ve sledovaných pořadech v roce 2014 (N = 1231)

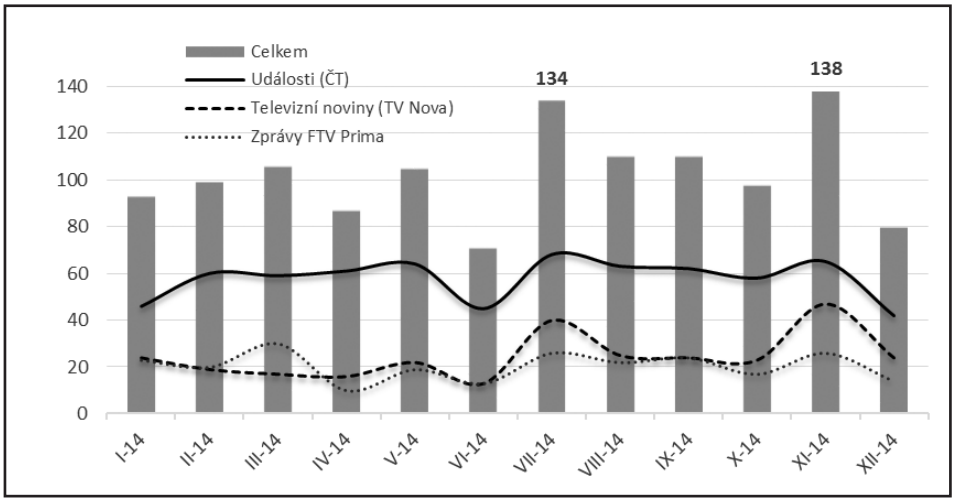

Zatímco v roce 2013 se analyzované zpravodajství věnovalo především tématům spojeným se zahraničněpolitickou agendou prezidenta Zemana a souvisejícím sporům mezi prezidentem ČR a vládou ČR, v průběhu celého roku 2014 dominovaly zahraničnímu zpravodajství sledovaných stanic události na východě Ukrajiny, zpravodajství o aktuálním dění, zprávy o vyjednávání mezi Ruskem a Ukrajinou, resp. členskými zeměmi EU a USA, a diskuse o přijatých rozhodnutích a jejich dopadech. Tato skutečnost výrazně ovlivnila podobu zpravodajské agendy sledovaných médií z hlediska její tematické struktury (Tabulka 1), skladby hlavních aktérů (Graf 2) a pořadí prioritních destinací (Graf 3).

V televizním zpravodajství o rusko-ukrajinském konfliktu jsou patrná dvě výkladová schémata – „zprávy z bojiště“, zaměřené na faktický popis aktuálních pozic soupeřících stran, aktualizace počtů zraněných či mrtvých v oblastech bojů, a „zprávy

z jednacích sálů“ informující o výsledcích jednání vrcholných představitelů států a mezinárodních organizací (EU, NATO), o přijatých rozhodnutích a realizovaných opatřeních (obchodní embarga, sankce a postoje členských zemí EU, humanitární pomoc obětem konfliktu).

Tabulka 1: Hlavní témata příspěvků ve sledovaných pořadech v roce 2014 (N = 1231)

Téma	% příspěvků ve zpravodajství stanice*			Celkem příspěvků
	ČT	TV NOVA	Prima	
diplomatické vztahy mezi zeměmi	10,8	11,6	13,5	142
orgány a instituce EU (jednání, rozhodnutí)	11,3	10,5	6,6	125
mezinárodní návštěvy a cesty politiků	5,3	8,8	12,3	93
prezident ČR (zahr. cesty, program, financování)	4,0	10,5	7,4	77
ozbrojené konflikty	5,2	6,5	5,7	69
ekonomické sankce a ekonomické pakty	5,3	5,4	6,1	68
vláda ČR (zahr. politika, jednání, rozhodnutí, stanoviska)	5,5	4,8	3,3	60
volby do Evropského parlamentu	4,8	3,4	3,3	51
mezinárodní humanitární pomoc	4,6	1,0	5,3	48
úmrtí a zranění vojáků při vojenských operacích	2,9	5,4	4,9	48

* Uvádí podíl příspěvků v rámci zpravodajské relace: $n_1 = 693$; $n_2 = 294$; $n_3 = 244$ příspěvků.

Mezi další exponovaná témata televizních zpravodajství patřily zahraniční cesty prezidenta Zemana (zejména říjnová cesta do Číny), květnové volby do Evropského parlamentu a sebevražedný útok na české vojáky v Afghánistánu v červenci 2014.

Spolu s pořadím hlavních témat televizního zpravodajství je v Tabulce 1 zobrazen také relativní podíl příspěvků o tématu v rámci zpravodajství dané stanice.

U některých témat jsou mezi sledovanými stanicemi výraznější rozdíly, např. podíl příspěvků o tématech spojených s členstvím ČR v EU (jednání orgánů EU, volby do Evropského parlamentu) je výrazně vyšší ve zpravodajství ČT, zatímco zahraničním cestám prezidenta ČR „Události“ České televize věnovaly relativně nejnižší podíl ze svého zpravodajství. I přesto lze konstatovat, že tematická agenda všech tří zpravodajských relací se do značné míry překrývá. Jinými slovy, hlavní zpravodajské relace tří sledovaných televizních stanic pokrývají víceméně stejná zahraničněpolitická témata a svým divákům nabízejí velmi podobnou představu o zásadních tématech zahraniční politiky České republiky.

Důležitou součástí zpravodajství je spolu s výběrem témat také skladba a charakteristiky aktérů, kteří se k tématům ve zpravodajství vyjadřují. Z hlediska typologie aktérů je patrná dominance českých politických aktérů (zejména členů vlády a osob

zastupujících prezidenta ČR), následovaných zahraničními aktéry (vlády cizích zemí, NATO, orgány EU, OSN a další mezinárodní organizace a uskupení) zapojenými do řešení problematické situace na východě Ukrajiny.

Graf 2: Hlavní aktéři zpravodajství a počty adresných výroků vůči dalším osobám

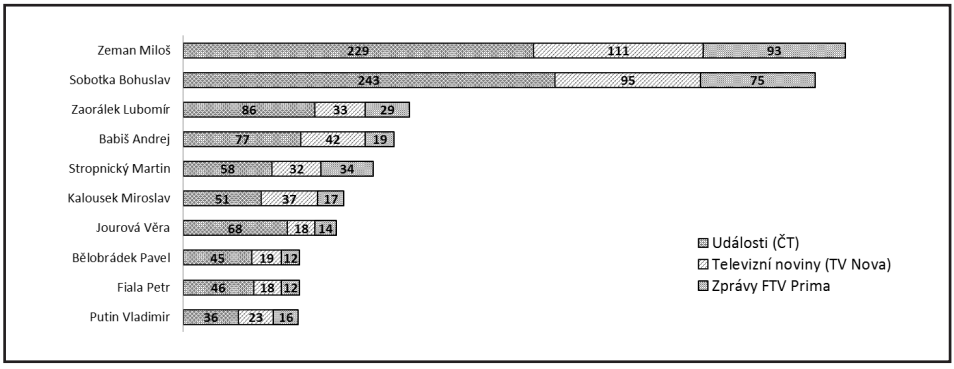

V roce 2014 se k zahraniční politice nejčastěji vyjadřovali prezident ČR Miloš Zeman a premiér Bohuslav Sobotka, následovaní členy vlády ČR, jmenovitě ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem, ministrem financí Andrejem Babišem a ministrem obrany Martinem Stropnickým. Mezi 10 nejčastějších aktérů zpravodajství se dostali pouze dva nevládní politici (místopředseda TOP 09 Miroslav Kalousek a předseda ODS Petr Fiala) a jeden významný zahraniční aktér (prezident Ruské federace Vladimir Putin) – blíže viz Graf 2.

Tabulka 2: Nejčastěji zmiňovaní individuální aktéři ve sledovaném zpravodajství (N = 1231)

Autor výroku	Adresát				
Události (ČT)	Zeman Miloš	Sobotka Bohuslav	Jourová Věra	Kalousek Miroslav	Babiš Andrej
Sobotka Bohuslav	20		5	3	5
Babiš Andrej	4	3	4	3	
Zeman Miloš		8	2	1	-
Jourová Věra	1	1		-	4
Zaorálek Lubomír	7	1	-	-	-
Televizní noviny (TV Nova)	Zeman Miloš	Sobotka Bohuslav	Jourová Věra	Filip Vojtěch	Němeček Svatopluk
Sobotka Bohuslav	17		3	-	1
Kalousek Miroslav	10	1	1	7	2
Babiš Andrej	5	5	3	-	4
Zeman Miloš		2	2	-	-
Zaorálek Lubomír	2	-	-	-	-
Zprávy FTV Prima	Zeman Miloš	Schwarzenberg Karel	Jourová Věra	Kalousek Miroslav	Hamáček Jan
Sobotka Bohuslav	6	-	2	-	2
Zeman Miloš		3	1	2	-
Zaorálek Lubomír	5	-	-	-	-
Stropnický Martin	2	-	-	-	-
Babiš Andrej	-	-	-	1	-

Pokud se zaměříme na „komunikační dyády“ hlavních aktérů, tedy na výroky adresované konkrétním osobám, tak zjistíme, že hlavní aktéři se nejčastěji vyjadřovali k prezidentu ČR Miloši Zemanovi (79×) a Věře Jourové (23×) – blíže viz Tabulka 2.

Pořadí a charakteristiky hlavních aktérů televizního zpravodajství v roce 2014, konkrétně dominantní pozice prezidenta ČR a členů vlády ČR a současně okrajový výskyt zahraničních či nepolitických protagonistů, potvrzují výsledky analýz realizovaných v minulých letech (Nečas–Vochocová, 2010; Vochocová–Nečas 2014).

Poslední sada výsledků analýzy je zaměřena na nejčastější lokality sledovaného zpravodajství. V celkovém pořadí i v rámci jednotlivých relací zaujímá první místo Ukrajina, následovaná Ruskem a členskými zeměmi EU (Graf 3). I v tomto případě jsou výsledky ovlivněny množstvím zpráv o rusko-ukrajinském konfliktu. Pozice Afghánistánu na pátém místě souvisí s medializací červencového útoku na české vojáky poblíž letecké základny Bagram (viz Graf 3 a Tabulka 1).

Graf 3: Nejčastější lokality zahraničního zpravodajství ve sledovaných pořadech (N = 1231)

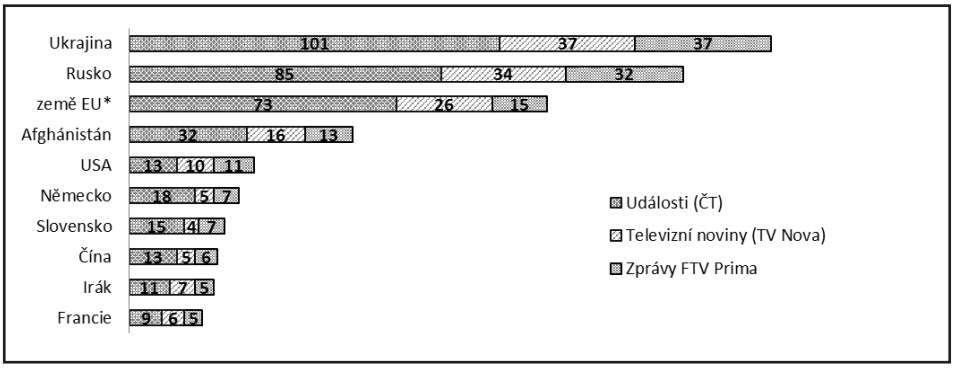

* Pozn.: Přítomnost více členských zemí EU nebo neuvedena konkrétní země.

V následující části kapitoly se věnujeme rozboru medializace dvou zahraničněpolitických událostí z loňského roku, konkrétně říjnové návštěvě prezidenta Zemana v Číně a vyhlášení sankcí EU vůči Rusku.[2] Stejně jako v minulých letech se zaměřujeme zejména na to, jak zpravodajská média tyto události interpretovala, přesněji které aspekty byly zdůrazňovány a s jakými kontexty a rámci byly obě události spojovány. Zajímali nás tradičně také klíčoví aktéři a míra personalizace zpravodajství, tedy to, jaký význam média přisuzovala individuálním aktérům událostí, resp. jak interpretovala vliv těchto aktérů na zahraničněpolitické dění. Základní bázi pro konstrukci výběrového souboru analyzovaných textů tvořily obsahy celkem jedenácti tištěných periodik[3], dostupné prostřednictvím mediálního archivu společnosti NEWTON Media. V případě prezidentovy cesty do Číny jsme pomocí lexikálního filtru ve tvaru „*Zeman (AND) Čín**“ v období od 20. 10. do 31. 12. 2014 vybrali celkem 114 článků. V případě sankcí vůči Rusku byl použit lexikální filtr ve tvaru *„sankc**“

(AND) „Rusk“* a časové období od 15. 7. do 30. 9. 2014. Právě v těchto měsících se nejvíce diskutovalo o zavedení dalších sankcí vůči Rusku a k sankcím se klíčovým způsobem vyjadřovala na mezinárodní úrovni česká vláda. V tomto případě obsahuje finální soubor analyzovaných textů celkem 97 článků.

ZAHRANIČNÍ CESTA PREZIDENTA MILOŠE ZEMANA DO ČÍNY

Změna směřování české zahraniční politiky: odklon od havlovské tradice a „ekonomizace“ zahraniční politiky

Jedním z klíčových rámců, kterým sledovaná česká tištěná média komentovala prezidentovu zahraniční návštěvu Číny, byla změna směřování české zahraniční politiky. Některé texty prezentují Zemanovu cestu jako *„názorně předvedený průlom v zahraničněpolitické doktríně České republiky“*[4], jako *„změnu kurzu české zahraniční politiky vůči ČLR“*[5] nebo jako absolutní obrat v *„po léta čitelně budovan*[é] *zahraniční politi*[ce] *Česka“*[6].

Konec Havlova odkazu – lidská práva versus obchod?

Důležitým akcentem je přitom v mediálním diskurzu na toto téma srovnání s porevoluční zahraničněpolitickou tradicí spojovanou s Václavem Havlem. Tento rámec se objevuje jak v textech, které k takové politice odkazují jako k ideálu, tak v těch, které v ní spatřují překážku pro obchodní aktivity s Čínou. Jedni vzývají *„časy, kdy českou politiku charakterizovala solidarita […] se spojenci – s NATO či Izraelem […], s pronásledovanými na Kubě či v Bělorusku“*[7], píší o *„zesměšnění havlovských hodnot“,* na které nenavázal ani Václav Klaus, ani Miloš Zeman[8], o *„definitivním pohřbu stylu zahraniční politiky, tak jak ji od roku 1990 prosazoval Václav Havel, […] stylu, který měl étos a nesmiřoval se s totalitními praktikami“*[9]. Někteří autoři kritizují, že *„jsme opět ochotni se podřídit poznané nutnosti dějin, že jsme náchylní nechat si řídit, či zatím jen zařizovat životy“*[10], a varují před negativními dopady (a to i obchodními) takto změněného zahraničněpolitického směřování: *„Dosud Praha navazovala na odkaz bývalého prezidenta Václava Havla. V rámci podpory občanské společnosti v cizích zemích, ve kterých nefunguje standardní demokracie, podporovala místní obránce lidských práv a opozičníky často bez vědomí jejich vlád. Liberální demokracie a univerzální lidská práva byly spolu nerozlučně spojeny. […] Ústupem od rozhodné podpory západního konceptu lidských práv a demokracie tak Česko nic nezíská. Obchodně ani jinak. Naopak může tím jen ztratit kredit u svých demokratických spojenců, například v USA.“*[11]

Zajímavé je sledovat v českém mediálním diskurzu týkajícím se Zemanovy cesty do Číny, jak jednotliví autoři či informační zdroje médií vymezují diskusi jako volbu mezi obhajobou lidských práv, nebo prosazováním ekonomických zájmů ČR v Číně. Běžná je jednoznačná polarizace těchto dvou pozic, přičemž pozice upřednostňující ekonomické zájmy (*„ekonomický pragmatismus“*[12]) jsou spojovány s nežádoucím odklonem od Havlova přístupu. V této argumentaci se objevují implicitní odkazy k jisté morální povinnosti hájit lidská práva s ohledem na historickou zkušenost České re-

publiky: *„Během několika dnů stihl* [Zeman, pozn. aut.] *pošlapat přežívající havlovské ideály v oblasti ochrany lidských práv a přepnul na tvrdý byznysový pragmatismus. Cíl? Politicky otevřít dveře českým penězům. Přitulit se k Číně. […]. Zatímco se Václav Havel s dalajlamou přátelil, Zeman tibetskou ikonu a zosobnění čínského útlaku zezadu nakopl. […]. Směrem do zahraničí vyslal Zemanův tým jasný vzkaz: Kašleme na ideály. Pravdoláskařství je přežitek porevoluční euforie. Na boj proti tyranii a nesvobodě jsme v době pětadvacátého výročí listopadu '89 totálně rezignovali. Prachy vítězí.“*[13]

Jiní autoři však pozitivní aspekty „havlovského“ či „patočkovského“ přístupu relativizují a zdůrazňují, že se změnily jak podmínky ve světě, tak mezinárodní kontext. Havlova politika a jeho přátelské vztahy s dalajlamou jsou podle těchto textů *„už dnes Pekingu poněkud těsné a nepohodlné“* a udělaly z Česka v Číně *„zcela nežádoucí destinaci pro jakékoli obchodní aktivity – exemplární případ toho, jak dopadne každý, kdo nemá pochopení pro čínská specifika“*[14]. Z této perspektivy tedy není negativně hodnoceno samotné usilování prezidenta Zemana o ekonomickou spolupráci s Čínou, ale spíše konkrétní podoba tohoto úsilí[15], která se vymyká standardům jednání představitelů ostatních západních zemí.

Zemanův „vlezdočínismus“[16] *– prezident dělá více, než musí a než je přínosné*

Častou perspektivou je ve sledovaných tištěných médiích odkaz na proměnu přístupu mezinárodního společenství k Číně a důraz na větší orientaci na možnou ekonomickou spolupráci. Miloš Zeman tedy není kritizován za to, že o spolupráci usiluje (média často zmiňují podobný postoj Angely Merkelové a dalších), autoři textů mu ale často (nezřídka velmi expresivně) vytýkají, že pro dobré hospodářské vztahy s Čínou dělá více, než by nezbytně musel. Někteří autoři (s odkazem na Zemanovu podporu animovaného filmu, který propojí čínskou postavu pandy s českým animovaným krtečkem) ironicky poznamenávají, že je otázkou, *„zda ta vstřícnost hraničící s krtčím rektálním alpinismem před velkou a obdivovanou pandou nebyla přece jen trochu přehřátá“*[17]. Další články pak zdůrazňují především to, že ve věcné rovině odpovídá Zemanův postoj *„změně v přístupu našich západních spojenců k sílící velmoci“*[18], zatímco v rovině rituální *„se Praha vymyká svou podlézavostí, předpodělaností či okatou vtíravostí vůči Pekingu“*[19].

Jednání prezidenta Zemana v Číně je tak prezentováno v kontextu přináležitosti České republiky k západní společnosti a její *„morální hygieně“* – ta je podle jednoho z autorů typická tím, že *„[…] kdokoliv z velkých světových státníků tam* [do Číny, pozn. aut.] *jede, s sebou sice veze také podnikatele a všemožně za ně lobbuje, ale při jednáních neopomene otázku lidských práv alespoň zdůraznit“*[20]. Podle řady autorů tak Zemanův přístup asociuje nežádoucí kolaboraci s totalitním režimem – podle jednoho z nich prezident *„[…] nechtěně potvrzuje definici kolaborace, jak ji razil historik Tomáš Pasák: když člověk dělá víc, než musí“*[21], podle jiného má prezidentovo chování v Číně rysy toho, *„[…] co Mňačko nazval už ‚nadprací‘ – tedy udělání toho, co člověk za normalizace už fakt udělat nemusel, leč udělal to z vlastní iniciativy coby užitečný idiot“*[22]. Podle mnohých je zcela v pořádku a v zájmu České republiky politicky lobbovat v Číně za obchodní spolupráci[23] a je pokrytecké takovou snahu kritizo-

vat[24], ale jako nežádoucí označují *„trapné ohýbání hřbetu“* před zemí, která dává najevo svoji nadřazenost mj. tím, že prezidentovi České republiky nabídla jako první dva termíny návštěvy Štědrý den a 28. říjen.[25] Někteří autoři se tak vymezují vůči zjednodušeným intepretacím situace s tím, že *„neexistuje dilema lidská práva, nebo obchod“*, protože *„[…] kancléřka Merkelová vykládá v Číně o lidských právech studentům i na společné tiskové konferenci s čínským premiérem. A potom uzavřou obchod za dvě miliardy eur. Česká republika může klidně v Číně mluvit o naší cestě k demokracii, zkušenosti s totalitou, důležitosti respektu k lidským právům a potom uzavírat obchody.“*[26]

Důležitým rámcem, který je aktualizován v souvislosti s tím, že prezident téma lidských práv odsunuje ve prospěch ekonomické spolupráce, je i to, že Česká republika může ztratit důvěru svých západních spojenců.[27] Poměrně významná je v mediálním diskurzu o prezidentově cestě do Číny i skepse ohledně skutečného ekonomického přínosu cesty samotné, názor, že ze spolupráce bude těžit především Čína[28], a nedůvěra v to, že by Zemanova *„[…] bezmála rituální […] úklona prováděná na znamení nejhlubší úcty před čínským císařem vkleče na kolenou s hlavou dotýkající se země, do níž se česká zahraniční politika s nástupem nové vlády a prezidenta Miloše Zemana ve vztahu k Číně pustila“*, mohla přinést významnou změnu ve schodku v obchodě s Čínou.[29]

Obrat v české zahraniční politice – Zeman není první

Jednou z významných podkategorií klíčového rámce „změna směřování české zahraniční politiky“, skrze který média v roce 2014 nahlížejí cestu prezidenta Miloše Zemana do Číny, je zdůrazňování toho, že se Zeman svým postojem nijak nevymyká hlavnímu proudu české zahraniční politiky. Řada textů rekapituluje postupný odklon od *„havlovské zahraniční politiky“*[30], který začali *„razit už Václav Klaus (jako prezident navštívil Čínu dvakrát) a Jiří Paroubek“*.[31] Skutečná změna ale podle většiny komentátorů nastala až v posledních dvou letech, přesněji v době: *„*[k]*dyž premiér Nečas hovořil na brněnském veletrhu k průmyslníkům, mluvil i o ‚některých módních projevech‘, kterým ‚musíme zabránit‘ – například ‚politické módě dalajlamismu‘“*[32], a když *„*[k]*ormidlo tímto směrem pootočil na jaře i premiér Bohuslav Sobotka prohlášením, že ČR respektuje územní celistvost Číny, Tibet nevyjímaje, a plně uznává čínské právo řešit bez vměšování okolního světa vnitropolitické otázky“*.[33] Přestože někteří autoři spojují změnu kurzu z orientace na EU směrem k většímu zaměření na Čínu[34] s konkrétními osobami, většinově je v textech důraz kladen na celkový kontext české zahraniční politiky, která *„prodělala s nástupem Sobotkovy vlády hodnotovou proměnu. Od principů přešla k její ekonomizaci. […] S nástupem Sobotkovy vlády se ekonomizace zahraniční politiky stala systémem – kukátkem, přes které se její tvůrci dívají na svět.“*[35] Někteří autoři také naznačují, že kritika vůči prezidentovým vystoupením v Číně přichází spíše proto, že se jedná právě o Miloše Zemana – že jde tedy spíše o osobní než věcný spor, protože jinak prezident neudělal nic mimo rámec české zahraniční politiky prosazované jak na ministerstvu zahraničních věcí, tak premiérem: *„Když se před měsícem všichni sesypali na prezidenta Zemana, že je pročínský, proruský a proti vyzdvihování lidských práv v mezinárodních vztazích, bylo to*

hlavně proto, že je to Zeman. Podobnou zahraniční politiku totiž dnešní vláda praktikuje téměř rok. […] Jako první havlovskou zahraniční politiku oficiálně pohřbil první náměstek ministra zahraničí Drulák, a to hned v několika rozhovorech, kdy akcent na lidská práva označil za škodlivý. […] Sám premiér na to navázal servilním traktátem o nových vztazích s Čínou, kde zopakoval všechny fráze, jež tamní vedení požaduje.“[36]

Významná role v „zahraniční politice Hradu“ je tak přisuzována vlivným lidem v okolí prezidenta, *„našeptávačům“* či *„režisérům“ „stárnoucího muže, kterému sice zůstala relativně stabilní mysl, živena je však nápady jiných“*.[37] Někteří autoři zmiňují také obchodní zájmy, kteří mohou výrazně ovlivňovat směřování české zahraniční politiky s ohledem na své potřeby – např. v této souvislosti aktualizovaný „dalajlamismus“ tehdejšího premiéra Petra Nečase je tak vztahován k zájmům skupiny PPF[38], za jednoho z prezidentových *„našeptávačů“* je označován Martin Nejedlý, jednatel společnosti Lukoil v České republice.[39] Jako určité zobecnění tohoto rámce vyznívá několik textů, které odkazují na *Výroční zprávu* Bezpečnostní informační služby za rok 2013[40] s tím, že za *„novým pročínským kurzem“* nestojí autonomní rozhodnutí českých politiků, ale především čínská strategie využít *„ekonomických argumentů k podpoře čínských politických zájmů v ČR“*[41] a využívat *„české občany, kteří jim* [Číně, pozn. aut.] *vědomě či nevědomě pomáhají“*.[42]

Personalizace české zahraniční politiky: Bohuslav Sobotka, česká naděje, nebo lavírující politik signalizující nejasnou koncepci české vlády?

Velký prostor dostal v souvislosti s prezidentovou cestou do Číny ve sledovaných médiích premiér Bohuslav Sobotka, a to zejména prostřednictvím polarizovaného rámcování události jako souboje hodnot v české zahraniční politice. Mediální odezvu získal zejména Sobotkův článek uveřejněný v *The Wall Street Journal* v souvislosti s premiérovou návštěvou USA, v němž *„se silně přihlásil k Havlovu vidění světa“*[43].

Rámec, v němž byla zahraniční návštěva premiéra Sobotky v USA přímo usouvztažněna se zahraniční cestou prezidenta Zemana do Číny, byl ve sledovaných médiích v daném období zcela dominantní. Některé z textů ironicky komentují, že *„*[z]*atímco doma velí prohradní zahraniční politika velebit Rusko a Čínu a demonstrativně se zbavovat nánosů ‚havlismu‘“*, premiér v USA *„byl samý Havel sem, Havel tam“*[44]. Spíše pozitivní vyznění ve prospěch premiéra mají texty, které staví jeho vystoupení v USA i obsah jeho článku nejen jako protipól prezidentových vyjádření v Číně, ale také do ostrého kontrastu s premiérovou dosavadní zahraniční politikou i se zahraničněpolitickým směřováním *„české reprezentace“*, která *„v poslední době […] zdůrazňovala ekonomickou diplomacii před ochranou lidských práv“*[45]. Oceňují Sobotkovu snahu demonstrovat *„své sympatie k zatím bezkonkurenčně nejlepší vizi Česka – tedy k havlismu“* a vyjadřují naději, že *„Sobotka prozřel a Havlův odkaz prosadí i proti mocným náměstkům na ministerstvu zahraničí, kteří kdoví proč cloumají politikou celé vlády“*.[46]

I v těchto textech, v nichž Sobotka reprezentuje ojedinělý vládní hlas podporující odkaz Václava Havla, však zaznívá kritika nejasného premiérova postoje, odpovědnost *„jeho vlády“* a jeho *„lavírování“*: *„Můžeme se premiéru Bohuslavu Sobotkovi*

smát, jak se přituluje k Havlovu odkazu a fotí s Joe Bidenem a Johnem McCainem, když je to jeho vláda, jež zavelela ‚Na východ!'. Nebo mu naopak držet palce, protože je to on, kdo brání rostoucímu východnímu bloku uvnitř hlavní vládní strany. Jsme svědky velkého střetu. Na jedné straně stojí šik v čele s prezidentem Zemanem, za nímž se řadí někteří ministři, jimž krom Ruska a Číny foukají do zad silné hlasy z Bratislavy a Budapešti. Na druhé straně za odkazem VH vrávorá pocuchaná pravice, jejíž oporou jsou ve vládě jen lidovci a – právě onen lavírující premiér."[47]

V tomto ohledu se řada textů pozastavuje právě nad *„pozoruhodnou otočk*[ou]*"*[48], kterou premiér *„předvedl"* v USA, a spojuje premiérovo rozhodnutí přiklonit se k odkazu V. Havla s nečekaným bojem proti MZV, konkrétně náměstkovi Petru Drulákovi. Tomu média přisuzují velký vliv na přehodnocování politiky v oblasti lidských a politických práv, jíž se prý vláda v poslední době řídí, a delší dobu se zdálo, že se podle ní chová i premiér. Tato nejasnost vládního postoje je v jednom z textů reflektována zobecněním, že vztah ČR k Číně je možné považovat za jakousi zkumavku české politiky, která je typická nejasnou zahraničněpolitickou koncepcí, nevyjasněným vztahem k zemím, jako je Čína, a neexistující vládní ani opoziční strategií.[49]

Obhajoba prezidenta Miloše Zemana: jeho prohlášení korespondují s oficiálním postojem vlády i EU

Ne zcela zanedbatelnou pozici mají v mediálním diskurzu ke sledovanému tématu texty, které je možné v různé míře číst jako určitou obhajobu prezidenta Miloše Zemana, a to na základě poměrně pestrého rámcování. Jedním ze zvolených argumentů je, že prezidentovo prohlášení, že Česká republika respektuje územní celistvost a nedělitelnost Číny, není ničím zvláštní a *„*[p]*lně koresponduje s oficiálním postojem vlády i celé Evropské unie"*, která uznává politiku „jedné Číny" a jejíž přední aktéři včetně Německa a Francie *„s Čínou čile obchodují a udržují kontakty"*.[50] Další z textů reprodukují pochvalu, které se prezidentovi dostalo od premiéra B. Sobotky a ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, podle nichž bylo Zemanovo vystupování *„součástí změny, kterou nastolila česká vláda ve vztahu k nejlidnatější zemi světa"*[51]. Vůči polarizaci české zahraniční politiky na tu, kterou prosazuje současná vláda (a symbolizuje jednání prezidenta v Číně), a na Havlovu politiku a jeho příznivců či následovníků, se vymezují texty, podle nichž *„stanovisko o územní celistvosti Číny* [je] *ve shodě s pozicí zahraniční politiky ČR od jejího vzniku"*[52]. Výše citovaný text navíc využívá tohoto důrazu ke kritice „lidskoprávního" přístupu v zahraniční politice – současná zahraniční politika je podle autora *„oproštěna od laciného hauzírování s lidskými právy ve vztahu k Číně, jež sloužilo víc domácím hrátkám, než aby mělo mezinárodní efekt, tím méně vliv na tamní vývoj"*.[53] Jeden ze zveřejněných textů dokonce označuje kritiku Zemanových výroků v Číně za *„divokou kampaň"*[54], táže se po jejím smyslu, vyzdvihuje razantní zlepšení ekonomických i politických podmínek obyvatel Číny ve velmi krátkém čase a srovnává tento pokrok se zeměmi západní Evropy a s USA. V nich prý *„životní úroveň stoupla jen nevýznamně a politická i lidská práva jsou tam spíše v defenzívě"* a život v nich *„probíhá pod kuratelou vrchnosti, o níž lze tvrdit, že je stále podivnější"*[55]. Po tomto přerámcování obvyklého přístupu k hodnotám západ-

ních zemí a Číny autor doporučuje postupovat dále těmi *„užitečn*[ými] *kroky“*, které Miloš Zeman dělá, tedy *„napomáhat vzájemné komunikaci* [, p]*odn*ěcovat *turistiku, oboustranné poznávání, výměnu studentů, podpořit investice a obchodní výměnu“*[56].

SANKCE VŮČI RUSKU

Klíčovým rámcem, který média nabízejí při referování o dalších sankcích vůči Rusku vyhlášených v létě 2014, je polarizace postojů předních politických představitelů země ve vztahu k účinnosti sankcí. Neméně významný je také rámec konstruující dualitu politika vs. ekonomika a oddělující ekonomické dopady sankcí na evropské země od jejich strategického významu. V souvislosti s tím média často nabízejí koncept solidarity a jednoty postoje zemí EU. V kontextu politiky ČR jsou sankce často prezentovány jako příčina vnitropolitického rozkolu (diskuse se v médiích vede ohledně toho, zda sankce dělí českou politiku na pravo-levé ose, nebo podle jiných principů) a z hlediska personalizace politiky hrají klíčovou úlohu v mediálním referování o sankcích zejména premiér Sobotka a prezident Zeman. Mediální i politický evergreen probouzení historických paralel v souvislosti s aktuálním politickým tématem je také jedním z nápadných způsobů rámcování tématu v českých tištěných médiích.

Sankce účinné, či neúčinné? Cesta k eskalaci konfliktu vs. „ekonomická diplomacie“

Jednou z významných perspektiv autorů a autorek, kteří se vyjadřují k zavedení sankcí vůči Rusku v druhé polovině roku 2014, je otázka samotné účinnosti sankcí. Jedni zdůrazňují argumenty těch, kteří jsou přesvědčeni o neúčinnosti sankcí a významu konceptu ekonomické diplomacie, jemuž navíc sankce odporují, a doporučují spíše *„lobbovat za český průmysl“*, podobně jako prezident Zeman nebo prezident hospodářské komory Vladimír Dlouhý[57]. V takovém kontextu někteří autoři odkazují na slibný politický trend spolupráce s Ruskem z přelomu tisíciletí, který se v evropských zemích mění, což považují za negativní: *„Politika orientovaná na spolupráci, jež se posléze prosadila na přelomu tisíciletí a skýtala slibné perspektivy mírového vývoje Evropy, ustoupila nyní konfrontaci, jež poškozuje všechny, a to nejen ekonomicky.“*[58] Jeden z textů se rovněž přiklání ke smysluplnosti *„ekonomické diplomacie“*, ta se však prý v České republice teprve *„rozbíhá s nástupem nové vlády“* a její první výsledky se *„ovšem nedostaví okamžitě“*[59].

Dominantním rámcem mnoha článků je obava z reakce Ruska po zavedení sankcí. Někteří autoři zdůrazňují bezpečnostní hrozby, možnou eskalaci konfliktu na Ukrajině v důsledku sankcí a to, že *„v době křehkého příměří je stupňování sankcí proti Rusku tím nejhorším, co by Evropská unie mohla udělat“.* Kladou důraz na to, aby sankce zohledňovaly aktuální diplomatickou situaci a *„nebyly přitvrzovány bez ohledu na to, zda se právě jedná, anebo bojuje“*.[60] Další autoři zmiňují obchodní válku, jejíž rozpoutání by se mělo rozhodovat po mnohem důkladnějším zvážení možných dopadů sankcí i hrozící odvety Ruska na evropské firmy. Kritika nepromyšlenosti jednání je vztahována i na českou vládu, která jednala *„podobně nepromyšleně“*[61]. Někteří au-

toři se v tomto rámci uchylují k již zmíněným historickým paralelám a z obavy před ekonomickými dopady sankcí dokonce aktualizují události roku 1937 – sankce by prý mohly vyvolat recesi napříč Evropou a nespokojenost jak v Rusku a na Ukrajině, tak v celé Evropě, by mohla mít podobné důsledky jako ty z konce třicátých let 20. století.[62] Pro některé autory jsou sankce *„nepochopitelné“* a *„snadno se mohou stát nástrojem propagandy a vzájemného očerňování“*[63].

Zastánci sankcí disponují v médiích také několika typickými rámci, které mají sloužit jako argument pro tato opatření. Jedním z nich je kritika ekonomického přístupu v politice, který stále častěji volí evropské země, zatímco pro *„nepřítele na Východě“* je *„moc důležitější než peníze“*. Tato perspektiva staví ekonomický pohled jednoznačně proti hodnotovému zaměření a zdůrazňuje strategický význam obrany *„svobod*[y], *hodnot a ideál*[ů] *liberálních ústavních demokracií“*, k níž budou možná *„nutné oběti“*[64]. Na určitou dobu se silným rámcem události stala výzva koordinátora americké sankční politiky vůči Rusku Daniela Frieda, který prostřednictvím novinářů vzkázal, že *„je důležité, aby si Češi uvědomili, že sankce fungují“*.[65] Média přejímají toto poselství a zdůrazňují, že sankce mají jen ovlivnit situaci, nikoli *„nahradit diplomacii“*[66], a že podle Frieda je důležitý zejména prvek solidarity, tedy to, aby *„břímě sankcí nesli všichni“*.[67] Součástí tohoto rámce je také citace historické paralely nabízené Friedem, podle kterého se Spojené státy *„poučily z roku 1938“,* kdy se nepodílely *„na úsilí zastavit agresi proti Československu a zaplatili jsme za to všichni“*.[68] Zastánci sankcí často v médiích kritizují nejasný či odmítavý postoj vládní koalice, která bývá označována za *„koalici cyniků“* a za rozpolcenou ve vztahu k dění na Ukrajině.[69] Někteří autoři rámcují téma dominantně skrze *„schizofrenii ČSSD“* a vliv *„východní*[ho] *asijské*[ho] *křídl*[a]*“* či *„moskvič*[ů]*“* v této straně, tedy proruských sociálních demokratů, pod jejichž vlivem může být premiér Sobotka[70].

Personalizace zahraničněpolitických událostí – význam individuálních aktérů: defétista Sobotka a kremlofil Zeman

Téma je obecně silně rámcováno skrze personalizaci, tedy zdůrazňování významu jednoho politika v otázce sankcí. Osobami, kterým média přisuzují v tomto smyslu zásadní roli, jsou zejména premiér Bohuslav Sobotka a prezident Miloš Zeman.

Premiér Sobotka dělí své komentátory na ty, kteří mu vyčítají jeho *„opatrný postoj“*[71] či přímo *„zbabělost“*[72] týkající se rozhodnutí připomínkovat sankce a jejich rozsah, a ty, kteří mu dávají (někdy jen částečně) za pravdu nebo ho dokonce označují za odvážného[73]. Mezi odpůrci je typickým rámcem nabízeným pro vnímání premiérova přístupu jeho nedostatek odvahy: jeden z autorů jeho postoj považuje za *„čirý defétismus“*, kterým premiér *de facto* sděluje Vladimiru Putinovi, ať *„si vezme, co chce, protože už mu v tom dál nebudeme bránit“*[74], jiní ho označují přímo za zbabělého[75]. Podobné hodnocení je patrné i v textu, který nabízí paralelu mezi premiérovým jednáním a politikou *détente* v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století a interpretuje takový přístup jako nebezpečný pro pozici Evropy v mezinárodní politice: *„Asi vůbec nejhorší na Sobotkově postoji k sankcím je poznámka, že ‚pokud sankce nebudou fungovat, neměly by se dál zpřísňovat‘. Nebezpečně to zavání politikou ‚détente‘, takzvaného uvolňování napětí, ze sedmdesátých a osmdesátých let,*

která byla ve skutečnosti politikou ústupků, jež si tehdejší sovětští vládci vyložili přirozeně jako slabost a stupňovali požadavky. Putin sice není Brežněv, ale logika mocenského uvažování je stejná. Pokud by si Evropská unie osvojila český postoj ‚tohle byly poslední sankce, a když vám nebudou vadit, tak si už dělejte, co chcete', nejenže prohraje geopolitický konflikt s Ruskem se všemi důsledky, ale také ji už nikdy nikdo nebude brát jako hráče v mezinárodní politice vážně. "[76]

Podobně negativně jako rámec premiérova nedostatku odvahy vyznívá také důraz na jeho nerozhodnost a nejasnost jeho postoje. Jeden z autorů kritizuje Sobotku za *„hysterické evropanství"*, tedy za to, že kvůli sankcím zapomíná na evropské principy, přestože by si jinak nechal *„za Brusel a konformitu s jeho politikou i uříznout končetinu"*[77]. Další ho označují za chaotického a nejistého[78], zmateného, kličkujícího či vláčeného názory druhých[79]. Z podobné perspektivy jako Sobotkovi odpůrci vychází i autor, který považuje premiéra obecně za spíše váhavého politika, ale právě proto vyjadřuje překvapení nad jeho nečekaně rozhodným postojem, nad *„bezesporu zatím nejviditelnějším zahraničněpolitickým krokem českého premiéra"*, který ovšem okamžitě spojuje s pravděpodobným tlakem zevnitř ČSSD a s postojem premiérových *„spolustraníků, kteří jsou proti Americe, k EU mají vlažný postoj a na Rusko nahlížejí nekriticky"*[80].

Zatímco v průběhu léta a v některých textech ještě počátkem září je premiérův přístup k sankcím prezentován jako součást širšího politického trendu, postupně nabývá personalizace tématu skrze B. Sobotku takové míry, že autoři implikují jeho osamocenost a to, že stojí *„proti všem"*[81]. V médiích se tedy k tématu na jednu stranu dočteme, že *„[…] předseda vlády má pro svůj postoj širokou podporu – a to jak mezi ministry, tak mezi svými poslanci",* a že nesouhlas lze čekat jen od ministrů KDU-ČSL[82]. Stejně tak jeden z autorů rozšiřuje premiérův pohled na sankce vůči Rusku na celou vládu a označuje ho za *„zhmotnění toho nejhoršího ze zdejší politické tradice"* – autor kritizuje neochotu cokoli obětovat a tvrdí, že pro tvrdší postoj premiér v politice nenajde podporu, a to vzhledem k *„chápačům Putina"* ve své straně i k zájmům Babišova Agrofertu, jehož firem by se sankce mohly dotknout.[83] Oproti tomu v polovině září tentýž autor již zdůrazňuje, že postoj českého premiéra je natolik osamocený, že kontrastuje *„dokonce už i s náhledem českého ministerstva zahraničí"* a náměstka Druláka, který *„[…] připustil, že sankce jsou účinnou součástí politického nátlaku"*.[84]

Autoři, kteří jsou vůči premiérovi vstřícnější, vyzdvihují jeho *„odvahu, rozhodně ne zbabělost, jak jej kritizovala část opozice"*, a dávají mu za pravdu ohledně neúčinnosti sankcí s ohledem na zamýšlený efekt – zmírnit vnitrostátní krizi na Ukrajině.[85] Téměř bezvýhradně pozitivně vyznívá vůči premiérovi text, jehož autor mu přiznává *„právo na nesouhlas"* se sankcemi, zmiňuje jejich neúčinnost a zdůrazňuje rámec žádoucí názorové plurality uvnitř Evropské unie: *„Doba je zlá, ale snad ještě pořád ne natolik, aby opět platilo, že je lepší mýlit se s Unií, než mít pravdu proti ní.* "[86]

Podnětem pro silně personalizovaný rámec mediálního referování o sankcích vůči Rusku se stalo také vystoupení prezidenta Zemana na konferenci na Rhodosu organizované Vladimirem Jakuninem, *„prominentem blízkým prezidentu Vladimiru Putinovi"*[87], během kterého český prezident vyzval ke zrušení sankcí vůči Rusku. Kritika v některých textech je spíše implicitního charakteru a je vyjadřovaná skrze označování

organizátora konference za Putinova prominenta[88] nebo prostřednictvím poněkud ironického zdůrazňování toho, že prezident by s Ruskem mnohem raději *„‚bojoval' výměnou studentů či podnikatelů a snažil by se tak Moskvu ‚ovládnout' ideově"*.[89] Jiní autoři se pozastavují nad tím, jak je možné, že je prezident vzhledem ke své minulosti za socialismu proruský (*„ačkoli totalitní moc také Miloši Zemanovi dvacet let ničila život"*[90]), či prezidenta přímo označují za *„kremlofila"* a jeho postoj vůči sankcím za *„Zemanozrad*[u], tedy až *„vlastizrádn*[ou] *promoskevsk*[ou] *tendenc*[i] *"*[91].

Sankce jako příčina konfliktů na domácí politické scéně

Média se při referování o sankcích vůči Rusku, jako již tradičně u zahraničněpolitických témat, zaměřují také na to, jak toto téma dělí českou politickou scénu. Zdůrazňují přitom konflikty jak uvnitř vládní koalice[92], tak napříč politickým spektrem. Texty tak zmiňují opoziční kritiku premiérovy *„opatrné sankční politiky"*[93] jako alibistické a to, že podle opozice se sankce navzdory tomu, že mohou poškodit českou ekonomiku, možná budou muset ještě zpřísnit. Média k tomuto konstatování využívají zejména citace předsedy ODS Fialy, podle kterého *„‚brát ohled na ekonomické zájmy lze, když jsme v bezpečí'"*.[94] Většinově je konflikt prezentován jako tradiční rozkol na ose pravice–levice, přičemž pravicová opozice je prezentovaná jako *„kritičtější"* vůči Rusku, levice jako *„tolerantnější",* což se projevuje *„v prvním případě důrazem na sankce, v druhém na diplomatické řešení"*[95]. Některé texty zdůrazňují také pobouření pravicové opozice, podle níž *„je postoj vlády selháním, jímž se Česko u spojenců znevěrohodnilo"* a citují vyjádření předsedy klubu TOP 09 Kalouska, podle kterého *„děláme politiku malých nedůvěryhodných vychcánků"*, a který některé politiky, jmenovitě A. Babiše, označil podle médií za *„pátou Putinovu kolonu"*.[96] Objevuje se tu tedy odkaz na vztah České republiky a Evropské unie, který je v otázce sankcí také velmi silným rámcem užívaným médii. Ta v něm zdůrazňují, že se český postoj, resp. postoj české vlády či jiných politických subjektů, liší od postoje *„zbytku Evropy"*. To autoři takových textů obvykle prezentují jako oslabování Unie[97] nebo jako důkaz nezájmu České republiky o společné evropské hodnoty s výjimkou těch ekonomických: *„Vládní odmítnutí přísnějších sankcí proti Rusku nepřekvapilo. Sobotka a Babiš nás jen ujistili, že na rozdíl od zbytku Evropy hodlají neochvějně kráčet po hokynářské stezce. […] V reálu se opět ukazuje, že většina našich politiků unii nepovažuje za hodnotové společenství, ale jen za jakýsi bankomat. Když dává, bereme. Ale plnit ho a starat se o údržbu má někdo jiný. "*[98]

Jeden z autorů přistupuje k právu členských zemí na nesouhlas se zbytkem Unie otevřeněji, české připomínky k sankcím považuje za legitimní a v rámci Evropy nijak ojedinělé, ale kritizuje způsob, jakým čeští zástupci s EU komunikují – standardem je podle autora takové otázky řešit u kulatého stolu, *„ne přes média"*. To podle něj svědčí *„o nezralosti české politické scény: někteří politici upřednostní stranické zájmy bez ohledu na to, co se děje nedaleko od nás, jiné dění za jejich humny vlastně ani nezajímá"*.[99]

Pokud jde o rámec konfliktu pravice–levice, objevují se i texty, které oponují tradičnímu pravo-levému politickému rozlišení a tvrdí, že sankce vůči Rusku dělí českou politiku i jiným způsobem a hranice mezi pravicí a levicí nejsou vyhraněné, v čemž

„hrají roli i ekonomické zájmy politických a profesionálních skupin“[100]. Podle jednoho autora z rámce pravice–levice zajímavým způsobem vybočil bývalý premiér Nečas, který označil Rusko za strategického partnera Západu ve střednědobém a dlouhodobém horizontu, čím podle autora *de facto „vyzval k zastavení nepřátelství vůči Rusku“*[101]. Podle Jiřího Peheho, který spolu s Janem Kellerem v opakovaných vzájemných názorových výměnách v podstatě ovládl diskusní stránky deníku *Právo*, nedělí Rusko českou politiku na pravici a levici, ale obecně *„rusko-ukrajinský konflikt vytvořil mnohem více siločar než jen tu mezi pravicí a levicí, čehož je dokladem i česká politická scéna“*. Autor do *„protiruské aliance“* řadí politiky ODS, TOP 09 a KDU-ČSL, ale také některé sociální demokraty, zatímco ve skupině, kterou označuje jako *„k Rusku smířlivou“*, prý podle něj najdeme *„nacionalistický tábor lidí okolo bývalého prezidenta Václava Klause, komunisty, postkomunistickou část ČSSD, ale také hnutí Úsvit“*. Vedle toho však podle Peheho najdeme v české politice *„napříč politickým spektrem jdoucí tábor pragmatiků i oportunistů“*, kteří kladou důraz na domácí zájmy a mezi něž řadí premiéra Sobotku a jeho příznivce v ČSSD, Hrad, předsedu Hospodářské komory Dlouhého nebo hnutí ANO (s výjimkou ministra obrany Stropnického)[102].

Sankce jako indikátor hlubší nejednotnosti Evropy a slabého středoevropského regionu

Vedle důrazu na vnitropolitický rozkol konstruují česká tištěná média téma sankcí vůči Rusku jako indikátor širšího problému – nejednotnosti Evropské unie[103] nebo jiných regionálních uskupení (např. zemí Visegrádu[104] nebo bývalých sovětských satelitů, a to v době 25. výročí pádu sovětského bloku[105]). Jeden z komentátorů v kontextu nedostatků Evropské unie upozorňuje na iniciativu Spojených států, které *„Evropskou unii k dalšímu kolu sankcí dostrkaly“*, a zdůrazňuje význam *„amerického bezpečnostního deštníku“*. Evropské země jsou podle autora za svoji bezpečnost vděčné USA již od 2. světové války a *„po celou tu dobu [je většina z nich] v podstatě jen černým pasažérem“*, protože většina těchto zemí nechtěla v minulosti příliš investovat do svých vojenských rozpočtů[106].

Kritika médií směřující vůči *„slabým místům české politiky“*, kterými jsou podle jednoho autora *„její roztěkanost, chaotičnost a nekonzistentnost“* nebo preferování *„hlasitých výkřiků, poštěkávání, ideologických floskulí a nepřesných paralel“* místo *„elementární analýzy“*[107], podle jiného typické *„čecháčkovství“*, tedy mj. neschopnost uskromnit se kvůli zásadám[108], je v některých textech rozšířena na celý středoevropský region. Jeden z autorů považuje za alarmující, že se *„proti současnému úsilí Západu čelit ruské agresi na Ukrajině […] zformovala opozice […] v podobě postojů premiérů Česka, Slovenska, Maďarska a Rakouska“*. Střední Evropa se podle něj obvykle nerozhoduje dobře při řešení konfliktů, které *„přesahují její provinciálně-maloměstské obzory, zděděné už z dob monarchie“*. Autor označuje jako varování to, že tři menší země Visegrádu včetně *„tradičně oportunistické Vídně“* zaujaly opačný postoj než Polsko. Svědčí to podle něj o tom, že postoj těchto zemí nevychází ze *„srozumitelného politického diskurzu“*, ale je spíše dalším produktem *„historickými kalamitami ohnuté páteře těchto zemí“*.[109]

Historické paralely

Na tématu sankcí vůči Rusku se v roce 2014 naplno projevuje také setrvalý trend v mediální konstrukci zahraničněpolitických témat, kterým je aktualizace řady historických událostí formou vytváření paralel se současnou situací. Tyto paralely pak obvykle mají sloužit jako memento, připomínka negativních až traumatických historických událostí a varování před jejich opakováním. Typickou paralelou, která bývá v českých médiích v souvislosti s konfliktními zahraničněpolitickými událostmi aktualizována, je Mnichov 1938. Tuto paralelu do českého mediálního diskurzu autoři vnášejí jednak prostřednictvím citace koordinátora americké sankční politiky vůči Rusku D. Frieda[110] (k jeho vyjádření o Mnichovu 1938 viz výše část *Sankce, účinné či neúčinné?*), ale také řadou jiných způsobů. Jedním z nich je citace českých politiků, např. předsedy KDU-ČSL Pavla Bělobrádka, jehož vyjádření, že *„nemůžeme Ukrajině udělat to samé, co udělali nám v Mnichově“*, média citovala[111]. Jedna autorka ve svém textu upozorňuje na to, že paralelou s Mnichovem reagovali prostřednictvím médií často také nespokojení občané, kteří nesouhlasí s postojem premiéra Sobotky: *„Během nedělního Sobotkova rozhovoru v ČT se zvedla další vlna. Nesouhlasili především lidé, kteří připomínali dějinné zkušenosti, a jejich klíčové slovo bylo Mnichov. Zpravidla šlo o pravicové voliče a o mladé.“*[112] Výjimkou je jeden z textů, který odmítá obviňování premiéra Sobotky z mnichovanství, resp. odmítá ho v souvislosti se sankcemi vůči Rusku, připomíná, že *„mnichovanstvím byl postoj k radaru“* a nabízí k úvaze, jestli by se situace na Ukrajině nevyvíjela jinak, kdyby byla protiraketová obrana realizována: *„Z tohoto pohledu sankce opravdu nic neřeší a Bohuslav Sobotka je z mnichovanství obviňován neprávem. Nebo spíše v nesprávnou dobu. Mnichovanstvím byl odpor jeho socialistů proti americkému radaru, který měl chránit svobodu i jinde než mezi Aší a Lanžhotem. Je jistě zajímavou teoretickou otázkou, zda by si Rusové dovolovali to, co si dovolují, pokud by v Evropě fungovala americká protiraketová obrana, a zda by na Ukrajině riskovali, že se to tomu proklínanému americkému četníkovi nebude líbit. Dnes moc neriskují. Četník šel do penze. Žádné sankce na tom nic nezmění.“*[113]

Autoři J. Pehe a J. Keller ve své opakované názorové výměně v deníku *Právo* nabízejí paralelu se studenou válkou – Pehe s Reaganovým (dle autora rozumným) odmítáním politiky „détente“[114], Keller s politickým školením mužstva, kdy politruci podle autora *„mluvili až nápadně podobně“* jako zastánci sankcí vůči Rusku, tedy *„stavěli proti sobě dva světy“*, jen s opačným znaménkem (tehdy *„socialistický a imperialistický“*).[115] Prostřednictvím předsedy TOP 09 Karla Schwarzenberga se pak do mediálního diskurzu dostává paralela mezi situací na Ukrajině a invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968[116]. Jeden z autorů se blíže zamýšlí nad podobností se Sarajevem roku 1914 (zda může mít ukrajinská situace podobný mezinárodní dopad)[117] a přítomná je také obava z opakování důsledků ekonomické krize ve třicátých letech 20. století[118]. K výrazně současnějším událostem se vztahuje paralela s Klausovým *„klubem skeptiků“* vůči EU, do něhož nás v Evropě údajně vrací politika současného premiéra.[119]

Kritika užívání těchto historických paralel se v médiích objevuje zřídka, častějším jevem je spíše jejich reprodukce. Jeden z autorů však ve svém textu od-

mítl nejtypičtější, tedy mnichovskou paralelu, poukazem na to, že *„[…] svět roku 1938 a roku 2014, to jsou jiné světy a nelze na ně přikládat takovou srovnávací šablonu“*.[120]

ZÁVĚR

Z výsledků obsahové analýzy zahraničního zpravodajství je patrné, že v roce 2014 dominovaly zahraničnímu zpravodajství sledovaných stanic události na východě Ukrajiny, informace o aktuálním dění a zprávy o vyjednávání mezi Ruskem a Ukrajinou, resp. členskými zeměmi EU a USA. Tyto události výrazně ovlivnily podobu zpravodajské agendy sledovaných médií z hlediska tematické struktury i skladby hlavních aktérů. Hlavním aktérem televizního zpravodajství byl, stejně jako v roce předcházejícím, prezident Zeman, následovaný premiérem Sobotkou a jednotlivými členy vlády ČR. Mezi deset nejčastějších aktérů zpravodajství se dostali pouze dva nevládní politici (M. Kalousek a P. Fiala) a jeden zahraniční aktér – prezident Ruské federace V. Putin. Charakteristiky hlavních aktérů televizního zpravodajství v roce 2014, konkrétně dominantní pozice prezidenta ČR a členů vlády ČR a současně okrajový výskyt zahraničních či nepolitických protagonistů, potvrzují trend pozorovaný v minulých letech.

Součástí kapitoly je také případová studie medializace dvou zahraničněpolitických událostí loňského roku, konkrétně říjnové návštěvy prezidenta Zemana v Číně a vyhlášení sankcí EU vůči Rusku, v českém tisku. V případě medializace prezidentovy cesty do Číny je ve zpravodajství patrné vymezení diskuse jako volby mezi obhajobou lidských práv na jedné straně, nebo prosazováním ekonomických zájmů ČR v Číně na straně druhé. Běžná je jednoznačná polarizace těchto dvou pozic s tím, že pozice upřednostňující ekonomické zájmy jsou spojovány s nežádoucím odklonem od „Havlova“ přístupu. Velký prostor dostal v souvislosti s prezidentovou cestou do Číny ve sledovaných médiích premiér Sobotka, a to zejména prostřednictvím polarizovaného rámcování události jako souboje hodnot v české zahraniční politice.

Klíčovým zpravodajským rámcem při referování o sankcích vůči Rusku byla polarizace postojů předních politických představitelů ČR ve vztahu k účinnosti sankcí. Neméně významný je také rámec konstruující dualitu politika vs. ekonomika a oddělující ekonomické dopady sankcí na evropské země od jejich strategického významu. V souvislosti s tím česká tištěná média často zdůrazňovala koncept solidarity a jednoty postoje zemí EU a téma sankcí vůči Rusku bylo interpretováno jako indikátor širšího problému – nejednotnosti Evropské unie.

Tyto závěry poukazují na dlouholetý trend českých (tištěných) médií reprezentovat zahraničněpolitické události zejména jako záležitosti vnitropolitických konfliktů a bojů o vliv a moc, rámcovat význam těchto událostí především skrze důraz na jednání a zájmy individuálních českých politiků, tedy tzv. „domestikovat“ zahraničněpolitické události zdůrazněním jejich významu pro českou (vnitropolitickou) situaci. V komparaci s předchozími lety přetrvává také tendence tištěných médií zviditelňovat polarizující aspekty událostí a pomáhat si při interpretaci současného zahraničněpolitického dění příměry k (pro české země často traumatickým) historickým událostem.

Seznam použité literatury

Nečas, Vlastimil–Vochocová, Lenka (2010): The Media Context of the Czech Foreign Policy. In: Kořan, M. at all: *Czech Foreign Policy in 2007–2009.* Prague: Institute of International Relations, s. 40– 55.

Vochocová, Lenka–Nečas, Vlastimil (2014): Česká média a zahraniční politika: v hradním stínu a zajetí emocí. *Středoevropské politické studie*, Vol. 16(2–3), s. 137–159.

Vochocová, Lenka–Nečas, Vlastimil (2014): Mediální kontext české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 34–50.

Poznámky

1 Datovou matici se zakódovanými příspěvky televizního zpravodajství poskytla pro účely této studie společnost Media Tenor, spol. s r. o. (**www.mediatenor.cz**). Kódování mediálních obsahů provádí tým zkušených pracovníků a propracovaná metodika kódování a vícestupňové kontrola dat umožňuje dosažení až 95% shody při testech reliability (*Intercoder Reliability*). Báze dat (N) uvedená u jednotlivých grafů a tabulek označuje celkový počet jednotek, ze kterého jsou dané údaje počítány. Celkový počet nemusí odpovídat součtu hodnot uvedených v grafu či tabulce, prezentuje-li např. pouze nejvýznamnější výsledky.

2 Dvě zahraničněpolitické události pro kvalitativní textuální analýzu byly vybrány, stejně jako v minulých letech, po diskusích s výzkumným oddělením Ústavu mezinárodních vztahů.

3 Deníky *E15*, *Hospodářské noviny*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta DNES* a *Právo* a magazíny *Ekonom*, *Euro*, *Reflex*, *Reportér*, *Respekt* a *Týden*.

4 Zámečník, Miroslav: *Jak krtek k pandě přišel*. Euro, Téma: Česko a Čína, s. 10, 3. 11. 2014.

5 (ada): *Zeman zítra odlétá na státní návštěvu Číny*. Právo, Ze zahraničí, s. 13, 22. 10. 2014.

6 Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*. Týden, Aktuálně, s. 12, 3. 11. 2014.

7 Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* Lidové noviny, Názory, s. 10, 24. 10. 2014.

8 Seidl, Lukáš: *Havlovské hodnoty jsou zesměšněny*. Týden, Téma, s. 31, 10. 11. 2014.

9 Machalická, Jana: *Brežněvova doktrína à la Zeman*. Lidové noviny, Kultura, s. 8, 30. 10. 2014.

10 Honzejk, Petr*: A co když jsme jako oni*. Hospodářské noviny, s. 20, 18. 11. 2014.

11 Hudema, Marek: *Odklonem od Havla Česko prodělá*. Hospodářské noviny, Názory, s. 8, 30. 10. 2014.

12 Zámečník, Miroslav: *Jak krtek k pandě přišel*, op. cit.

13 Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit.

14 Páral, Pavel: *No nekup to, Číňane*. Euro, Focus – Česko a Čína, s. 3, 3. 11. 2014. K nutnosti změny a zohlednění ekonomických zájmů země střední velikosti podobně také: Pečinka, Bohumil: *Zemanovo drobečkové prezidentství*. Reflex, Komentář, s. 12, 30. 10. 2014.

15 *„Nepřekvapuje, že tato éra už minula. Mění se svět, Česko a hlavně sama Čína. […]. Nepřekvapuje, že se Česko o spolupráci a byznys s takovou zemí uchází. Překvapuje spíše to, jak podlézavě si při tom počíná.“* Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.

16 Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týden*. Ekonom, Komentáře, s. 32, 6. 11. 2014.

17 Páral, Pavel: *No nekup to, Číňane*, op. cit.

18 Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.

19 Tamtéž.

20 Marjanovič, Teodor: *Zeman a Kellner, parťáci s razítkem Made in China*. Mladá fronta DNES, Názory, s. 12, 29. 10. 2014.

21 Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.

22 Joch, Roman: *Návrat užitečného idiota*. Lidové noviny, Názory, s. 11, 31. 10. 2014.

23 Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týde*n, op. cit.
24 Jareš, David: *Oligarchové nastupují*. Rozhovor s předsedou ODS Petrem Fialou. Týden, Rozhovor týdne, s. 18, 18. 11. 2014.
25 Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týden*, op. cit.
26 Jareš, David: *Oligarchové nastupují*, op. cit.
27 Tamtéž.
28 Hruška, Blahoslav: *Nezvládnutá normalizace*. Euro. Téma – Česko a Čína, s. 17, 3. 11. 2014.
29 Zámečník, Miroslav: *Jak krtek k pandě přišel*, op. cit.
30 Pečinka, Bohumil: *Jak utopit doktora Mráčka*. Reflex, Komentář, s. 12, 11. 12. 2014.
31 Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.
32 Tamtéž, podobně také: *„[…] Nečasovy někdejší premiérské výroky o zbytečném ‚dalajlamismu' vhodně zapadají do mustru aktuální zahraniční politiky Hradu."* Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit. nebo: Spurný, Jaroslav: *Nečas jede do Číny*. Respekt, Fokus – stručně, s. 33, 20. 10. 2014.
33 (ada): *Zeman zítra odlétá na státní návštěvu Číny*, op. cit.
34 Pravec, Josef–Martínek, Dalibor: *Babiš má, na rozdíl od jiných, charisma*. Ekonom, Téma – Rozhovor s Milošem Zemanem, s. 8, 13. 11. 2014.
35 Šafaříková, Kateřina: *Zahraniční politika je jednotná*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 25. 11. 2014.
36 Pečinka, Bohumil: *Jak utopit doktora Mráčka*, op. cit.
37 Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit.
38 Klímová, Jana–Kundra, Ondřej: *Prezident na palubě*. Respekt, O kom se mluví, s. 32, 3. 11. 2014. Podobně také: Pečinka, Bohumil: *Zemanovo drobečkové prezidentství*. Reflex, Komentář, s. 12, 30. 10. 2014.
39 Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit.
40 BIS: *Výroční zpráva 2013*. On-line: **www.bis.cz/n/2014-10-27-vyrocni-zprava-2013.html**.
41 Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týden*, op. cit.
42 *Reflexář Miroslava Cvrčka*. Reflex, Reflexe, s. 14, 30. 10. 2014.
43 Měřička, Aleš: *Navazujeme na Havla, říká Sobotka při návštěvě Spojených států*. Hospodářské noviny, Události, s. 5, 19. 11. 2014.
44 Hruška, Blahoslav: *Havel sem, Havel tam*. Euro, Názory, s. 20, 24. 11. 2014. Podobně také Kolmaš, Michal–Eliášová, Kateřina: *Amerika udělala ze Sobotky havlistu*. Lidové noviny (titulní strana), 21. 11. 2014.
44 Měřička, Aleš: *Navazujeme na Havla, říká Sobotka při návštěvě Spojených států*, op. cit.
46 *Součást naší identity*. Respekt, s. 15, 24. 11. 2014.
47 Kamberský, Petr: *Pokoušení*. Lidové noviny (titulní strana), 20. 11. 2014.
48 Kolmaš, Michal–Eliášová, Kateřina: *Amerika udělala ze Sobotky havlistu*, op. cit. Podobně také: Marjanovič, Teodor: *Co Sobotkovi zvedlo mandle*. Mladá fronta DNES, Názory, s. 16, 21. 11. 2014.
49 Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.
50 Kulidakis, Thomas: *Bouře na správném místě?* Právo, Publicistika, s. 6, 31. 10. 2014.
51 (ada): *Premiér: Tryskáč zastínil úspěch v Číně*. Právo, Zpravodajství, s. 2, 31. 10. 2014. Podobně také: Tománek, Tomáš: *Zeman v Číně zvládl úklony i disidenty*. Lidové noviny, Domov, s. 3, 1. 11. 2014.
52 Jičínský, Zdeněk: *Čína si nezaslouží laciné odsudky*. Právo, Publicistika, s. 7, 5. 11. 2014.
53 Tamtéž.
54 Kříž, Karel: *Mnoho povyku pro Čínu*. Reflex, Aktuálně, s. 11, 6. 11. 2014.
55 Tamtéž.
56 Tamtéž.
57 Rázl, Ondřej: *MSV navštívil prezident Zeman*. Hospodářské noviny, Příloha – Veletržní noviny, s. 1, 30. 9. 2014.
58 Jičínský, Zdeněk: *Máme se bát agresivního Ruska?* Právo, Publicistika, s. 6, 8. 8. 2014.
59 Balabán, Miloš: *Sankční bolehlavy*. Právo, Publicistika, s. 6, 14. 8. 2014.

60 Keller, Jan: *Zatím jenom snová vize*. Právo, Publicistika, s. 6, 15. 9. 2014.
61 Němec, Jan: *Sankce, odvety a válka nervů*. Ekonom, Komentáře, s. 36, 21. 8. 2014.
62 Shiller, Robert J.: *Paralely s rokem 1937*. Euro, Názory, s. 19, 22. 9. 2014.
63 Mocek, Michal: *Evropský sankční hlavolam*. Právo, Publicistika, s. 6, 15. 9. 2014.
64 Macháček, Jan: *Nové kolo sankcí*. Respekt, Komentář – Svoboda slova, sankce, s. 16, 15. 9. 2014.
65 Anýž, Daniel: *Z USA, českému premiérovi s láskou*. Hospodářské noviny, Názory, s. 10, 19. 9. 2014. Podobně také: Janoušek, Petr: *Je důležité, aby Češi pochopili, že sankce fungují*. Lidové noviny, Svět, s. 7, 18. 9. 2014.
66 Anýž, Daniel: *Z USA, českému premiérovi s láskou*, op. cit.
67 Tamtéž.
68 Janoušek, Petr: *Je důležité, aby Češi pochopili, že sankce fungují*, op. cit.
69 Zvěřina, Martin: *Koalice cyniků*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 18. 9. 2014.
70 Tamtéž. Podobně také: Honzejk, Petr: *Sobotka, sankce a revolver*. Hospodářské noviny, Události, s. 4, 15. 9. 2014.
71 Měřička, Aleš: *EU navrhla nové sankce, Češi se je pokusí změnit*. Hospodářské noviny, Události, s. 4, 3. 9. 2014.
72 Fischer, Petr–Anýž, Daniel: *Premiér to sám řekl: Je to zbabělost*. Hospodářské noviny, Názory, s. 7, 2. 9. 2014.
73 Zavadilová, Tereza: *Zima se blíží*. E15, Názory, s. 14, 1. 9. 2014. Podobně také Zámečník, Miroslav: *Právo na nesouhlas*. Euro, Názory, s. 20, 8. 9. 2014, nebo Pešek, Petr: *Bianko premiér*. Lidové noviny (titulní strana), 1. 9. 2014.
74 Honzejk, Petr: *Sobotka, sankce a revolver*, op. cit.
75 Fischer, Petr–Anýž, Daniel: *Premiér to sám řekl: Je to zbabělost*, op. cit.
76 Honzejk, Petr: *Sobotkova krátkozrakost*. Hospodářské noviny, Názory, s. 8, 30. 7. 2014.
77 Zvěřina, Martin: *Koalice cyniků*, op. cit.
78 Fischer, Petr–Anýž, Daniel: *Premiér to sám řekl: Je to zbabělost*, op. cit.
79 Martinek, Jan: *Premiér si vysloužil odsudky: kličkuje*. Právo, Zpravodajství, s. 2, 1. 9. 2014.
80 Kundra, Ondřej: *Rozhodný Sobotka*. Respekt, O kom se mluví, s. 30, 8. 9. 2014.
81 (jn): *Sobotka proti všem – sankce jsou prý chyba*. Mladá fronta DNES (titulní strana), 1. 9. 2014.
82 Měřička, Aleš: *EU navrhla nové sankce, Češi se je pokusí změnit*, op. cit.
83 Honzejk, Petr: *Sobotkova krátkozrakost*, op. cit.
84 Honzejk, Petr: *Sobotka, sankce a revolver*, op. cit.
85 Zavadilová, Tereza: *Zima se blíží*, op. cit.
86 Zámečník, Miroslav: *Právo na nesouhlas*, op. cit.
87 Švec, Michael: *Zeman vyzval ke zrušení sankcí*. Právo, Ze zahraničí, s. 15, 27. 9. 2014.
88 Tamtéž.
89 Tománek, Tomáš: *Zeman: Žádné sankce, raději výměnu studentů*. Lidové noviny (titulní strana), 22. 7. 2014.
90 Šafaříková, Kateřina: *Vůdci zapomění*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 30. 9. 2014.
91 Marjanovič, Teodor: *Zemanozrada*. Mladá fronta DNES, Názory, s. 10, 6. 9. 2014.
92 Otto, Pavel: *Koalici dělí spor o sankce vůči Rusku*. E15, Události, s. 2, 2. 9. 2014. Podobně také: Eliášová, Kateřina: *Sobotkův postoj k sankcím štěpí koalici*. Lidové noviny (titulní strana), 1. 9. 2014.
93 (jim, tin, ČTK): *Sobotka schytal kritiku kvůli opatrné sankční politice*. Právo, Trhy & ekonomika, s. 18, 31. 7. 2014.
94 Kreč, Luboš–Ehl, Martin: *Sobotka: Sankce nás nesmí bolet*. Hospodářské noviny (titulní strana), 30. 7. 2014.
95 Rašek, Antonín: *Nečas vykročil a vybočil*. Právo, Publicistika, s. 6, 26. 9. 2014.
96 (ada, nig): *Protiruské sankce znovu rozbouřily Sněmovnu*. Právo, Zpravodajství, s. 2, 11. 9. 2014. Velmi podobně také: Adamičková, Naďa–Königová, Marie: *Lidovci neuspěli, Sobotka může v EU vznést námitky k sankcím*. Právo (titulní strana), 4. 9. 2014.

97 Mitrofanov, Alexandr: *Mezi špílci*. Právo, Publicistika, s. 6, 26. 8. 2014.
98 Honzejk, Petr: *Neochvějně po stezce hokynářů*. Hospodářské noviny, Události, s. 4, 4. 9. 2014.
99 Houska, Ondřej: *Nedospělé Česko neumí mluvit s EU*. Hospodářské noviny, Názory, s. 10, 8. 9. 2014.
100 Rašek, Antonín: *Nečas vykročil a vybočil*, op. cit.
101 Tamtéž.
102 Pehe, Jiří: *Jak Rusko dělí českou politiku*. Právo, Publicistika, s. 7, 6. 9. 2014.
103 Balabán, Miloš: *Probuzení ze snu*. Právo, Publicistika, s. 6, 12. 9. 2014.
104 Šlajchrtová, Leona: *Sankce rozdělují země Visegrádu*. Lidové noviny, Téma, s. 2, 2. 9. 2014.
105 Petráček, Zbyněk: *Zachovat si tvář*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 2. 9. 2014.
106 Pehe, Jiří: *Zase ti Američani*. Právo, Publicistika, s. 6, 1. 8. 2014.
107 Jelínek, Lukáš: *Poštěkávání místo debaty*. Právo, Publicistika, s. 6, 3. 9. 2014.
108 (zr): Schwarzenberg: *Důležitější než dopady sankcí je obrana svobody*. Právo, Zpravodajství, s. 3, 13. 8. 2014.
109 Pehe, Jiří: *Střední Evropa trojským koněm?* Právo, Publicistika, s. 6, 3. 9. 2014,
110 Janoušek, Petr: *Je důležité, aby Češi pochopili, že sankce fungují*, op. cit.
111 Měřička, Aleš: *EU navrhla nové sankce, Češi se je pokusí změnit*, op. cit., nebo Eliášová, Kateřina: *Sobotkův postoj k sankcím štěpí koalici*, op. cit.
112 Tamtéž.
113 Páral, Pavel: *Mnichovanstvím byl postoj k radaru*. E15, Názory, s. 16, 2. 9. 2014.
114 Pehe, Jiří: *Co mi připomněl Jan Keller*. Právo, Publicistika, s. 6, 15. 9. 2014.
115 Keller, Jan: *Co mi to připomíná*. Právo, Publicistika, s. 6, 12. 9. 2014.
116 (ada, nig): *Protiruské sankce znovu rozbouřily Sněmovnu*, op. cit.
117 Petráček, Zbyněk: *Jestřáb váhá*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 22. 7. 2014.
118 Shiller, Robert J.: *Paralely s rokem 1937*, op. cit.
119 Hruška, Blahoslav: *Proti proudu*. Euro, Report, s. 27, 8. 9. 2014.
120 Jičínský, Zdeněk: *Máme se bát agresivního Ruska?*, op. cit.

Část II:

Evropský a bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky

Kapitola 3
Evropský rozměr české zahraniční politiky

Vít Beneš

Pro rok 2014 byl charakteristický obrat ve vládní politice vůči EU. Změny, ke kterým došlo v roce 2013 v souvislosti s volbou „eurofederalistického" prezidenta Miloše Zemana (namísto euroskeptického Václava Klause) a s pádem „eurorealistické" vlády Petra Nečase, byly v roce 2014 završeny nástupem vlády, která si hned na začátku vytyčila proevropský kurz. Ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR v říjnu 2013 zvítězila proevropská levicová ČSSD, která sestavila vládní koalici s politickým hnutím ANO a KDU-ČSL. Vládní koalice držela ve sněmovně pohodlnou většinu, nikoliv však většinu ústavní. Jak jsme se již zmínili v předchozím vydání této knižní řady, všechny tyto politické strany si daly za cíl obnovit důvěryhodnost České republiky v Evropské unii, vymezovaly se vůči evropské politice předchozích „eurorealistických" pravicových vlád a „euroskeptického" prezidenta V. Klause.

V programovém prohlášení nová vláda Bohuslava Sobotky deklarovala zájem *„aktivně usilovat o Evropskou unii, která bude politicky vlivná a akceschopná, ekonomicky konkurenceschopná, bude zastávat demokratické hodnoty a bude podporovat sociální soudržnost a lidskou důstojnost"*. Vláda si také dala za cíl *„směřovat do evropského integračního jádra"* a podporovat kroky směřující k hlubší koordinaci hospodářské a fiskální politiky.[1]

V roce 2014 si také ČR připomínala 10 let od svého vstupu do EU. Výročí bylo příležitostí k hodnocení členství ČR v EU – ze strany vlády, jednotlivých politiků, expolitiků a dalších komentátorů. K příležitosti 10 let výročí vstupu do EU vláda zpracovala rozsáhlou studii shrnující ekonomické přínosy a náklady členství v EU pro ČR.[2] Autoři kvantifikovali přínosy členství v EU na cca 3 biliony Kč v dnešních cenách, pokud bychom do EU nevstoupili, byl by HDP ČR v roce 2013 o 12 % nižší.

Průzkumy veřejného mínění ukazují, že 10 let po vstupu je podíl občanů ČR, kteří jsou se členstvím v EU spokojeni, a těch, kteří jsou nespokojeni, přibližně vyrovnaný. Důvěra v EU se však v průběhu let propadla, zvláště ve srovnání s devadesátými léty. Jestliže v 1999 důvěřovalo EU celých 62 % obyvatel, v roce 2014 důvěra v EU podle

agentury STEM klesla na historické minimum pouhých 34 % (podobná čísla uvádí i Eurobarometr, naopak vyšší podporu zaznamenal CVVM).[3] Mínění o EU se začalo rapidně zhoršovat v roce 2010 v souvislosti s krizí v eurozóně[4,] a přes určitý nárůst pozitivních preferencí v roce 2013 skepticismus vůči EU neodeznívá.[5] Češi si 10 let po vstupu spojují EU především se svobodou cestování, studia a práce, mezi negativními aspekty dominuje plýtvání penězi a byrokracie. Oproti minulým letům klesá i důvěra v hlavní unijní instituce – důvěra v Evropskou komisi i Evropský parlament se pohybuje na podobné úrovni jako důvěra v EU jako takovou.[6]

Rok 2014 byl také rokem postupného zintenzivňování debaty o unijních otázkách, zvláště ve srovnání s rokem 2013, jehož druhou půli vyplnila úřednická vláda bez politického mandátu. Na začátku roku jsme byli svědky hlasitých gest, kterými se nová vláda distancovala od „eurorealistických" středo-pravých vlád. Česká republika podepsala tzv. Fiskální pakt (*Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii*). Tato symbolická gesta však byla záhy přehlušena konfliktem na Ukrajině, jenž zároveň zvýraznil geopolitické a bezpečnostní aspekty členství v Evropské unii.

Jestliže v roce 2013 před volbami do poslanecké sněmovny byla politická debata o evropské politice utlumená, v roce 2014 dostává nové obrátky v souvislosti s volbami do Evropského parlamentu. Politické strany zastoupené ve vládní koalici sice i nadále drží některé klíčové otázky (euro) mimo veřejný diskurz, občas se objevují odvážnější argumenty týkající se budoucnosti EU a České republiky v ní. V listopadu pak začíná fungovat tzv. Národní konvent o EU, který by se měl stát platformou pro diskuse o Unii a stanovení českých zájmů v ní. Debaty v Konventu by měly vyústit v doporučení pro vládu.[7] V diskusi se čas od času objeví otázka přijetí eura (byť vláda konstatovala, že není schopná dosáhnout shody) a ke konci roku se na přetřes dostávají i citlivější témata, jako je přijímání uprchlíků.

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Volby do Evropského parlamentu

Nejdůležitější politickou událostí roku 2014 byly bezesporu volby do Evropského parlamentu. Volební průzkumy jednoznačně favorizovaly hnutí ANO, za kterým následovaly ČSSD, KSČM a TOP 09.[8] Volební účast ve volbách do Evropského parlamentu byla v ČR velice nízká, zúčastnilo se jich pouhých 19,5 % voličů, což je druhá nejnižší účast za Slovenskem (průměrná účast v EU byla 43,11 %).[9] Z průzkumů veřejného mínění vyplývá, že nízká účast ve volbách do Evropského parlamentu souvisí s nezájmem lidí o EU, nepochopením přínosů EU pro ČR a nízkou informovaností o činnosti českých europoslanců a fungování Evropského parlamentu.[10] Polovina občanů kampaň před volbami do EP vůbec nezaznamenala.[11]

V souvislosti s volbami do Evropského parlamentu se řešil podnět Strany zelených a Pirátů na zrušení pětiprocentní hranice pro vstup do Evropského parlamentu. Volební senát Nejvyššího správního soudu stížnosti vyhověl a navrhl zrušení 5% hra-

nice,[12] nicméně Ústavní soud tento návrh zamítl.[13] Stejným návrhem se zabýval i Senát PČR, který jej zamítl.[14]

Ve volbách do Evropského parlamentu na evropské úrovni zvítězilo hnutí ANO (16,13 % a čtyři mandáty – Aliance liberálů a demokratů pro Evropu), za ním se umístila Koalice TOP 09 a STAN (15,95 % a čtyři mandáty – Evropská lidová strana) a teprve na třetím místě ČSSD (14,17 % a čtyři mandáty – Skupina progresivní aliance socialistů a demokratů). KSČM (Evropská sjednocená levice a Severská zelená levice) i KDU-ČSL (Evropská lidová strana) získaly shodně po třech mandátech, ODS (Evropská konzervativní a reformní skupina) pouze dva mandáty. Do Evropského parlamentu se dostala i Strana svobodných občanů s jedním europoslancem. Z perspektivy evropských frakcí (evropských stran) jednoznačně zvítězila pravice se ziskem sedmi mandátů pro Evropskou lidovou stranu (TOP 09/STAN + KDU-ČSL), následovaná Aliancí liberálů a demokratů pro Evropu (ANO) a Skupinou progresivní aliance socialistů a demokratů (ČSSD) po čtyřech mandátech.[15]

V Evropském parlamentu dominují evropští lidovci (EPP) a socialisté (PES), kteří společně se čtvrtou největší frakcí liberálů vytvořili velkou koalici, jež v souladu s tradičním rozdělením křesel zvolila za předsedu EP socialistu Martina Schulze. Čeští europoslanci tuto velkou koalici vesměs podpořili, kritizovali ji „opoziční“ europoslanci ODS, Svobodných a komunistů,[16] např. podle Jana Zahradila tato velká koalice *„zabetonuje staré pořádky“*.[17]

Spitzenkandidaten

Novým fenoménem ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2014 byli kandidáti na post předsedy Evropské komise (tzv. *Spitzenkandidaten*). Některé politické strany se postavily k myšlence kandidátů na post předsedy EK odmítavě, zbývající ji s větším či menším nadšením podpořily a vyjádřili se i k samotným kandidátům.

Myšlenku, že by měly mít evropské strany kandidáta na předsedu Komise pro eurovolby, byla jednoznačně odmítnuta ze strany ODS, konkrétně jejího místopředsedy J. Zahradila. Podle něj by se EU měla *„držet tradice“* a předseda Evropské komise by měl vzejít z dohody hlav států a vlád v Evropské radě.[18] Zahradilovo prohlášení je důležité i z toho důvodu, že současně působí jako předseda evropské strany Aliance evropských konzervativců a reformistů – AECR (od července 2010), a je tak nejvýše postaveným Čechem v rámci evropských politických stran, resp. politických skupin v Evropském parlamentu.

ČSSD ústy svého předsedy uvítala myšlenku kandidátů na post předsedy EK – ten by podle ní neměl být vybírán *„za zavřenými dveřmi“*, ale určen výsledky voleb do Evropského parlamentu. Ztotožnila se tak s pozicí mateřské Strany evropských socialistů. Myšlenku, že by se měl kandidát vítězné frakce stát předsedou Komise, bere ČSSD jako *„významný demokratizační prvek“*.[19]

TOP 09 podpořila Jeana Claudea Junckera (dlouholetý ministr financí Lucemburska) jako kandidáta Evropské strany lidové s odkazem na jeho *„ekonomickou expertizu“* a na skutečnost, že pochází z malé země. *„Více tak rozumí nám, Čechům,“* komentoval jeho kandidaturu předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg.[20]

Představy o Evropské unii a roli ČR v ní

Předseda ČSSD Sobotka považuje za hlavní přínos členství v EU zvýšení vlivu ČR, kdy *„sedíme u jednacího stolu a nerozhoduje se bez nás“*. Za hlavní výzvy pokládá otázky lepší koordinace hospodářské a rozpočtové politiky, udržení konkurenceschopnosti, energetické politiky nebo rozšiřování Unie. V souvislosti s blížícími se volbami do EP dokonce představil svoji vizi Evropského parlamentu, který by měl více pravomocí a jehož struktura by se blížila tomu ve Spojených státech. To znamená jednu komoru, ve které by byly rovným způsobem zastoupeny státy, a druhou komoru sestavenou poměrně podle počtu obyvatel.[21] Sjednocená Evropa umožňuje podle ČSSD České republice jednat jako jedna z 28 rovnoprávných zemí, a zároveň zajišťuje, že nebudeme muset stát sami *„proti mocným sousedům“*. ČSSD ve volbách do EP podle očekávání a v souladu se svým ideovým profilem razila heslo *„Chceme spravedlivou a sociální Evropu!“*. EU vnímá jako nástroj, jak čelit *„tlakům finančních trhů a globalizace“*.[22]

Pro hnutí ANO byla zásadní změna přístupu, nicméně jeho postoj ke klíčovým otázkám evropské integrace se blíží pragmatickému „eurorealismu“ ODS poté, co se během Topolánkovy vlády rozešla s V. Klausem. Podle volebního programu ANO *„v nejhlubším geopolitickém a hospodářském zájmu ČR je stabilní a ekonomicky úspěšná EU“*. Zároveň ale ANO, slovy jejího předsedy, *„nepodporuje větší integraci, není ani příznivcem společné evropské měny“*.[23] Postojům ANO vůči evropské integraci chybí, na rozdíl od všech ostatních stran, jasný ideový profil a nějaká vize Evropy. Program je spíše expertně-úřednický, s důrazem na témata, jako jsou růst a konkurenceschopnost, stabilní finanční prostředí, bezpečnost občanů, rozšiřování Unie a její role ve světě.[24] Hnutí ANO ve volební kampani do EP vědomě nechtělo dát najevo svoji příslušnost k evropské frakci. Politické hnutí ANO, které do Evropského parlamentu kandidovalo poprvé, se po volbách přidalo k evropským liberálům (ALDE).[25] Podle lídra kandidátky ve volbách do EP Pavla Teličky je ALDE *„středová formace, od lehkého levého středu po pravý střed“*, což *„koresponduje s určitým rozkročením ANO“*.

TOP 09, jejíž kandidátku vedl bývalý viceguvernér ČNB Luděk Niedermayer, se ve volební kampani do EP identifikovala s Evropou, pod heslem *„My jsme Evropa“*. Evropu vnímá jako civilizační a ekonomickou kotvu (*„Evropa hodnot i Evropa volného trhu“*). Co se týče konkrétních témat, soustředila se na témata bezpečného finančního trhu *„jednoduché a přehledné legislativy“*, ochrany krajiny a životního prostředí a lidských práv.[26] TOP 09 akcentuje tradiční pravicová témata: kritiku přebujelých a finančně neudržitelných sociálních systémů, důraz na svobodu (práva občanů, volný pohyb), ale i odpovědnost, zejména pak rozpočtovou zodpovědnost států. Program TOP 09 v mnoha ohledech zapadá do unijního hlavního proudu, tak jak je dnes reprezentován politikou Angely Merkelové (CDU/CSU). V oblasti institucí nepřichází s nějakými revolučními myšlenkami a drží se konceptu *„Evropy států i občanů“*.[27]

Občanská demokratická strana se ve volbách do evropského parlamentu prezentovala jako strana stojící mimo hlavní proud. Nechybí jí sebevědomí (*„naše politika je správná“*) a setrvává na tradičních tématech, jako je boj proti *„evropskému fede-*

rálnímu superstátu" a za *„návrat svobodného hospodářského prostoru bez nadbytečných regulací, přebujelé byrokracie a zbytečného rozhazování peněz daňových poplatníků"*. Přes veškeré nedostatky EU ODS věří, že pro Českou republiku převažují výhody jejího členství v EU.[28] Podle nového předsedy ODS, kterým je od ledna 2014 Petr Fiala (akademik specializující se právě na otázky evropské integrace), si ODS *„nedovede představit Českou republiku mimo EU, ale chce se na podobě EU aktivně podílet"*.[29] ODS se profiluje na tématu odmítání vstupu do eura, již na podzim roku 2013 dokonce spustila veřejnou kampaň a petici proti přijetí eura v ČR.[30] ODS bude požadovat, aby přijetí eura předcházelo referendum s argumentem, protože podmínky vstupu do eurozóny se od vstupu České republiky do Unie změnily.[31] Skupina evropských konzervativců a reformistů (ECR), kterou pomáhala spolu s britskými konzervativci zakládat, sice získala třetí největší počet mandátů,[32] pozice ODS ve frakci se kvůli zisku pouhých dvou mandátů hodně oslabila.

KSČM stále drží volební heslo *„Evropa pro lidi"*. Evropskou integraci vnímá jako *„projekt míru a společenského pokroku"*, který však byl *„uzurpován pravicovými mocenskými elitami a finančními kruhy a zdeformován vlivem evropských byrokratů"*. Komunisté si zachovávají kritický postoj vůči současné podobě EU, jejich cílem je *„přebudovat Evropu"*.[33] V programu jsou překvapivě silně akcentovaná ekologická témata (*„Rudozelená alternativa pro Evropu"*), možná je to důsledek toho, že KSČM je ve frakci společně s levicovými zelenými stranami (Evropská sjednocená levice – Severská zelená levice).

Do Evropského parlamentu se nově dostala i Strana svobodných občanů. Její europoslanec Petr Mach se přidal k euroskeptické frakci Evropa svobody a přímé demokracie (EFDD), kterou založila britská Strana za nezávislost Spojeného království (UKIP) a italské Hnutí pěti hvězd. Frakce EFDD se sice v říjnu rozpadla poté, co ji opustila jedna europoslankyně, krátce poté byla ale obnovena s pomocí jiného europoslance.[34] Podporu britské UKIP již dříve vyjádřil i bývalý prezident V. Klaus, který v listopadu 2014 vystoupil na konferenci organizované EFDD s projevem, v němž označil integraci Evropy za příčinu její stagnace.[35] Co se týče současného proevropského kurzu České republiky (její vlády i prezidenta), považuje ji V. Klaus za *„prohru pro sebe, ale ještě více pro deset milionů občanů ČR"*.[36]

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Proevropský obrat

Nová vláda premiéra Sobotky deklarovala ambici *„zásadně změnit český postoj a chování EU"*. Programové prohlášení nové vlády hovoří o *„aktivním členství v Evropské unii"*.[37] Ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek tento cíl označil za nejdůležitější úkol pro českou diplomacii s poukazem na to, že *„oslabování legitimity EU je hrozbou pro ČR"*.[38] Premiér Sobotka zároveň deklaroval zájem ČR *„aktivně se podílet na diskuzi o budoucnosti EU. Chceme být u jednacího stolu."*[39] Předseda vlády

považuje EU za *„za bezpečný přístav“*, který podle něj garantuje alespoň minimální stabilitu a prosperitu. Poukázal na spoluzodpovědnost ČR za rozhodnutí učiněná Evropskou unií i na potřebu dodržovat pravidla, včetně rozpočtových podmínek paktu růstu a stability.[40]

Podle programového prohlášení bude vláda podporovat posilování evropské integrace a spolupráce *„s důrazem na individuální odpovědnost členských států“*.[41] Tímto dovětkem vláda jasně navazuje na rétoriku vlády předchozí a ukazuje, že deklarovaná *„zásadní změna“* české politiky bude mít své meze. Solidarita české vlády se zeměmi zasaženými dluhovou krizí nebo migrační krizí bude mít své hranice. Zbytek programového prohlášení odpovídá dosavadní politice ČR: podpora krokům směřujícím k hlubší koordinaci hospodářské a fiskální politiky, lepší využití potenciálu vnitřního trhu EU.

Současně se hledal způsob, jak signalizovat navenek unijním partnerům i dovnitř ČR změnu v evropském kurzu České republiky. Vláda pragmaticky zhodnotila, že viditelným a zároveň levným symbolickým krokem bude ratifikace Fiskálního paktu. Přestože se vláda rozhodla Fiskální pakt ratifikovat, odmítla možnost, že by se jím ČR řídila ještě před přijetím eura. Pro připomenutí zmiňme, že Fiskální pakt zná tři kategorie ratifikujících států.[42] První kategorií jsou státy eurozóny, pro které je celý pakt závazný. Druhou kategorií jsou státy mimo eurozónu, které doplnily ratifikaci Fiskálního paktu o jednostranné prohlášení, podle kterého se cítí vázány vybranými ustanoveními smlouvy (hlava III – rozpočtový pakt a hlava IV – koordinace hospodářských politika a konvergence). Konečně třetí kategorií jsou státy bez eura, které ratifikaci žádným podobným prohlášením nedoplnily a pro které je smlouva závazná od okamžiku přijetí eura. Poslední dvě kategorie mají přístup na vybraná zasedání eurosummitů – schůzek vrcholných představitelů států eurozóny. Česká vláda se rozhodla pro třetí kategorii. Otevřela proces ratifikace Fiskálního paktu, zároveň rozhodla o přistoupení k Fiskálnímu paktu bez přihlášení se k jeho hlavním ustanovením.[43] Smlouva tedy bude závazná až od okamžiku přijetí eura v ČR.[44]

Vláda začala o připojení ČR k Fiskálnímu paktu jednat v únoru,[45] záhy však byla debata přerušena kvůli nejasnostem ohledně jeho statutu a způsobu ratifikace. Nakonec bylo konstatováno, že jde o mezinárodní smlouvu prezidentské kategorie a vláda nakonec schválila přistoupení ČR k Fiskálnímu paktu 24. března. Z důvodu neochoty vlády přihlásit se k závazkům vyplývajícím z této smlouvy nebude mít česká ratifikace žádný reálný dopad (do doby přijetí eura), přesto však byl tento krok prezentován jako *„výraz změny evropského kurzu“*.[46]

Druhým viditelným krokem nové vlády byl požadavek na zrušení tzv. výjimky z Listiny základních práv a svobod (sjednané v rámci *Lisabonské smlouvy*), kterou si vymínil tehdejší prezident Klaus jako podmínku pro ratifikaci *Lisabonské smlouvy*. Tato výjimka byla ve skutečnosti interpretační doložkou (Listina základních práv a svobod se bez ohledu na tuto doložku vztahuje i na ČR). Vzhledem k tomu, že „výjimka“ byla vyjednána v době, kdy zbytek Unie *Lisabonskou smlouvu* ratifikoval, měla podobu politického prohlášení, které mělo být vtěleno do smluv později při některé z jejich revizí. Již v roce 2013 vydal Evropský parlament členským státům nezávazné doporučení, aby se tzv. lisabonskou výjimkou nezabývaly. Toto stanovisko

dlouhodobě podporovala i ČSSD a její europoslanci,[47] takže stažení požadavku na „výjimku“ z Listiny základních práv a svobod se dalo očekávat.[48]

Přestože se vláda snažila demonstrovat obrat v postoji ČR k EU, v řadě dalších oblastí jsme zaznamenali kontinuitu postojů s vládami minulými. Česká vláda chtěla v kontextu širšího přehodnocení svého postoje k EU změnit dosud odmítavý postoj ČR k záměru Evropské komise prosadit povinné kvóty pro zastoupení žen v dozorčích a správních radách firem.[49] Návrh ČSSD na změnu postoje ČR ke směrnici EU o kvótách pro ženy však ve vládě narazil na odpor jejích koaličních partnerů.[50] Nová česká komisařka Věra Jourová vyjádřila odhodlání přesvědčit českou vládu (své bývalé kolegy z ANO) k podpoře kvót pro ženy.[51] Česká republika si také i po změně vlády zachovala rezervovaný postoj k myšlence vzniku Úřadu evropského veřejného žalobce, přestože se podobně jako v předchozím případě jedná o jedno z témat prosazovaných novou českou eurokomisařkou, navrhuje spíše zefektivnění práce národních vyšetřovatelů.[52]

Odložená agenda přijetí eura

Nová vláda premiéra Sobotky našlapovala kolem otázky přijetí eura opatrně. Na začátku roku 2014 sice ministr zahraničních věcí ohlásil zásadní obrat v postoji ČR k EU, podobně jako předchozí vlády se ani Sobotkova vláda se nechystala během svého vládnutí stanovit termín přijetí eura. Premiér Sobotka sice naznačil jako možný rok vstupu 2020, zároveň ale explicitně prohlásil, že jeho vláda se v otázce přijetí eura neshodne a rozhodnutí tedy bude až na vládě příští.[53]

Ambice vlády se tak v tomto ohledu omezila na otevření debaty s odborníky a firmami. Nelze však popřít, že došlo ke změně způsobu vnímání eura. Podle ministra zahraničních věcí je rozhodnutí o přijetí eura rozhodnutím politickým. Česká republika by měla zohlednit riziko, že konsolidace eurozóny může vést k prohlubování propasti mezi členy a nečleny eurozóny.[54] Nový ministr financí Andrej Babiš byl opatrnější, když prohlásil, že otázka zavedení eura nebude tématem pro tuto vládu, euro podle něj nebude zavedeno dříve než za 6 let. Zatímco pro MZV je euro otázkou politickou a institucionální (prohlubující se propast mezi členy a nečleny eurozóny), MF vnímá euro optikou finančních nákladů. Ministr financí *„nemá s budoucím přijetím eura problém“*, zároveň ale odmítá ručit za závazky Řecka a dalších zemí.[55]

V důsledku krize některých států eurozóny utrpěla její pověst v očích občanů ČR. Přestože se počet zastánců přijetí eura od roku 2012 mírně zvýšil ze 17 % na 24 %, přesto výrazně převažuje počet obyvatel, kteří jsou „spíše proti“ či „rozhodně proti“ přijetí eura v ČR. Češi jsou také skeptičtí ohledně možnosti, že se EU podaří udržet společnou měnu euro – celých 52 % obyvatel si myslí, že euro skončí.[56] Naopak průzkum mezi podnikateli, který si zadal Svaz průmyslu a dopravy, ukázal jasnou podporu podnikatelů pro přijetí eura.[57]

Přijetí eura v ČR brání i neplnění podmínek pro přijetí ze strany ČR. Česko se stále nepřipojilo k systému směnných kurzů ERM II (pro přijetí eura je vyžadováno dvouleté členství v ERM II) a zákony týkající se centrální banky a její nezávislosti nejsou plně v souladu s evropským právem.[58] Zbývající kritéria Česká republika plní (kritéria cenové stability, dlouhodobých úrokových sazeb, deficitu veřej-

ných rozpočtů i dluhu). V červnu ministři financí EU uzavřeli řízení vedené vůči ČR (a pěti dalším zemím) kvůli nadměrnému deficitu (řízení je vedeno vůči 11 zemím).[59] V prosinci 2014 ministerstvo financí a Česká národní banka, podobně jako v předchozích letech, doporučily vládě nestanovovat cílové datum přijetí eura, ani vstupovat v roce 2015 do mechanismu směnných kurzů ERM II. Vláda zprávu MF a ČNB schválila.[60]

Evropské fondy a Dohoda o partnerství

Diskutovaným tématem, kterým se zabývala i vláda, bylo podobně jako v letech minulých čerpání prostředků z evropských fondů. Česká republika se dostala do výrazného skluzu při čerpání prostředků za rok 2013, v lednu stále ještě zbývalo poslat do Bruselu k proplacení projekty za cca 76 mld. Kč,[61] nakonec přišla o cca 12 mld. Kč, které z limitu pro rok 2013 nestihla vyčerpat.[62] Za rok 2014 ČR nedočerpala 9 mld. Kč (původně se předpovídalo nedočerpání mezi 20 a 30 mld. Kč).[63] Vzhledem ke kontinuálním problémům při čerpávání prostředků požádala ČR na konci roku 2014, společně s několika dalšími zeměmi, o delší časovou lhůtu pro čerpání peněz pro již běžící projekty, jež by bylo jen obtížně možné dokončit v roce 2015.[64] Česká republika se také dostala do hledáčku evropských politiků, konkrétně pak europoslanců, i v souvislosti s podvody a korupcí při čerpání dotací EU.[65]

V roce 2014 bylo důležitou položkou na vládní agendě dokončení jednání o nové *„dohodě o partnerství“* mezi ČR a Evropskou komisí, která umožní čerpání z evropských fondů v programovém období 2014–2020. Dohoda, která se vyjednávala celé tři roky,[66] představuje zastřešující dokument pro zbývající programové dokumenty (operační programy, národní strategie naplňování strategie Evropa 2020).[67] Česká vláda za své priority při sjednávání dohody o partnerství považuje investice do posílení konkurenceschopnosti, zvýšení zaměstnanosti, kvalitního systému vzdělávání a lepší dopravní infrastruktury. Kromě tematických priorit se diskutovalo i o institucionálních aspektech čerpání z evropských fondů.[68] Evropská komise poukazovala na potřebu zlepšení celého systému čerpání evropských prostředků.[69] Klíčovou podmínkou Evropské komise, formalizovanou ve zmíněné dohodě o partnerství, bylo přijetí a účinná implementace služebního zákona a zákona o posuzování záměrů na životní prostředí (tzv. proces EIA).

Dohoda o partnerství pro programové období 2014–2020 byla nakonec podepsána v srpnu,[70] předběžné podmínky, k jejichž přijetí se ČR v dohodě zavázala, musí platit nejpozději k 1. 1. 2016.[71] Nejproblematičtější podmínkou se stal právě služební zákon, který byl již mnoho let předmětem politických sporů na české politické scéně. Komise zejména požadovala důslednou implementaci a dostatečný záběr zákona, aby zahrnoval i zprostředkující instituce ve vztahu k evropským fondům.[72] Služební zákon (*Zákon o státní službě*) byl po dlouhých peripetiích (a po prezidentském vetu)[73] schválen v říjnu,[74] záhy však prezident podal na nový služební zákon ústavní stížnost.[75] Do konce roku 2014 Ústavní soud o stížnosti nerozhodl a nepodařilo se ani přijmout potřebné prováděcí předpisy.[76] Do roku 2015 se protáhlo i jednání o konkrétní podobě jednotlivých operačních programů, čerpání z nového období 2014–2020 proto bylo zahájeno až v březnu 2015.[77]

Klimatický a energetický balíček

V roce 2014 se na unijní úrovni hojně diskutovalo i o energetické politice EU, jednak v souvislosti s návrhem nového energeticko-klimatického balíčku, jednak v souvislosti s prohlubováním energetické unie a (vnější) energetickou bezpečností.

V otázce energeticko-klimatického balíčku ČR (vláda i prezident) na jedné straně odmítala závazný cíl týkající se podílu obnovitelných zdrojů, obhajujíce právo národních států na volbu energetického mixu. Na druhou stranu podporuje relativně ambiciózní plán v oblasti emise skleníkových plynů – pokud by se k závazkům připojily i země mimo EU, akceptovala by ČR cíl snížit do roku 2030 emise o 40 % oproti úrovním z roku 1990.[78] Tento závazek v oblasti snížení emisí CO_2 byla ČR ochotná akceptovat, pouze pokud se EU zcela vzdá druhého požadavku regulujícího podíl obnovitelných zdrojů (navržený na 27 %).[79] Klíčový summit týkající se klimatického balíčku se uskutečnil v říjnu a ČR se soustředila především na obhajobu práva jednotlivých zemí určovat si vlastní energetický mix (včetně jaderné energie), požadovala také garance (kompenzační mechanismus), že nové cíle dramaticky nesníží konkurenceschopnost českého průmyslu a nezdraží energii.[80]

Co se týče energetické bezpečnosti, česká vláda explicitně spojila otázku (vnější) energetické bezpečnosti s anexí Krymu a postupem Ruska na Ukrajině. Podle premiéra události na Ukrajině ukázaly, že je potřeba posílit energetickou bezpečnost EU, konkrétně vyzval k silnějšímu propojení energetických sítí, ať už plynovodů, ropovodů nebo elektrické rozvodné sítě. Větší energetická bezpečnost by měla přispět k tomu, aby se Unie v případě krizí měla umět rozhodovat svobodně, bez závislosti na ruské ropě a ruském plynu.[81] Kromě liberalizace vnitřního trhu s energiemi vyzvala Česká republika Evropskou unii (Evropskou komisi) k větší podpoře dodávek plynu z nových zdrojů jako např. z Ázerbájdžánu, Íránu i USA.[82]

Vnější vztahy EU a bezpečnost

V roce 2014 byla prodloužena participace české armády na výcvikové misi EU v Mali, současně se však ČR na začátku roku rozhodla nepřipojit k misi EU ve Středoafrické republice.[83] Zatímco v otázkách vysílání vojáků do unijních misí panovala v ČR relativní shoda, unijní pozice vůči postupně eskalujícímu rusko-ukrajinskému konfliktu byl předmětem debat a sporů.

Vláda podporovala návrhy na uvalení osobních sankcí na Rusko v reakci na ilegální referendum a následnou anexi Krymu Ruskem. Podle ministra zahraničních věcí Zaorálka bylo *„jasné, že* [sankcionováni] *nemohou být jenom politici Krymu, ale že do toho musí být zahrnuti i politici z Moskvy“*.[84] Skeptičtější postoj vláda zaujala k možnosti plošných ekonomických sankcí, vůči kterým se v březnu s odkazem na „národní zájmy“ Sobotkova vláda stavěla rezervovaně.[85] Na konci dubna ministr Zaorálek ještě neviděl důvod pro plošné hospodářské sankce. Ekonomická válka by podle něj poškodila nejenom Rusko a EU, ale i země regionu včetně Ukrajiny samotné.[86] Jako největší hrozbu ČR vnímala riziko rozdrobení Evropy – tedy individuální postup jednotlivých zemí při (ne)uvalování sankcí.

Z důvodu rozšíření konfliktu do Doněcké a Luhanské oblasti pak česká vláda v červenci s určitým váháním podpořila doplnění sankcí vůči Rusku o tzv. sektorové

hospodářské sankce v oblasti financí, těžebního průmyslu a zbrojních dodávek.[87] Toto rozhodnutí však nemělo plnou podporu všech členů vlády. Podle ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka by hospodářskými sankcemi proti Rusku mohlo být ohroženo 700 pracovních míst a tržby za cca 2,2 mld. Kč.[88] Opatrně se vyjadřoval i premiér Sobotka. Česká vláda prosazovala, aby unijní sankce neohrozily český export tzv. zboží dvojího užití (např. obráběcí stroje využitelné v civilním i vojenském sektoru),[89] a podle premiéra si *„vyhradila právo s některými částmi návrhů sankcí nesouhlasit“*. Vláda nakonec s rozšířením sankcí souhlasila. Poté, co Rusko zavedlo protisankce (směřující na obchod s potravinami), navrhovala ČR, že by se kompenzace za ruské sankce měl řešit na úrovni EU, později dokonce vláda pohrozila zastavením dovozu potravin ze zemí EU.[90]

Na přelomu srpna a září EU prohlubovala sektorové sankce, což v ČR vyvolalo debatu o jejich účinnosti, která přetrvala až do konce roku. V otázce účinnosti sankcí nepanovala ve vládě zcela shoda, podle premiéra Sobotky (ČSSD) a vicepremiéra Babiše (ANO) sankce vůči Rusku zatím účel nesplnily a *„Česko si vyhradilo právo s částí unijního návrhu na jejich zpřísnění z ekonomických důvodů nesouhlasit“*.[91] Premiér Sobotka dokonce požadoval, aby EU revidovala celkovou strategii, která *„se zatím nezdá jako příliš úspěšná“*.[92] Značně kritický postoj vůči sankcím dlouhodobě zastával i prezident M. Zeman (viz níže).[93] Na druhém konci spektra stáli předseda koaliční KDU-ČSL Pavel Bělobrádek a ministr zahraničních věcí Zaorálek, který jednoznačně odmítl myšlenku, že by se nyní měly sankce vůči Rusku snižovat či odbourávat. Ruská strana podle něj neplní body, které pro ni plynou z plánu příměří.[94]

Rusko-ukrajinská válka otevřela debatu ohledně smyslu, východiscích a nástrojích projektu Východního partnerství. Východní partnerství, spuštěné v roce 2009, představuje jednu z priorit české zahraniční politiky a jako takové mělo podporu napříč politickými stranami. V dubnu 2014 v době počínajícího konfliktu na Ukrajině proběhl v Praze summit Východního partnerství, který hostil prezident M. Zeman.[95] Pražský summit vyústil v neúspěšný pokus českého prezidenta o zprostředkování mezi Ukrajinou a Ruskem.[96] Podle ministra zahraničních věcí si projekt Východního partnerství zaslouží transformaci. *„Ukrajinskou krizi sice způsobilo Rusko, které ale poměrně velmi dobře využilo chyb, kterých jsme se dopustili.“* EU by měla k partnerským zemím přistupovat individuálně a partnerství by nemělo být *„přípravkou“* na vstup do EU, neměli bychom *„samospádem“* používat metody a principy typické pro politiku rozšiřování.[97] Podle komisaře Štefana Füleho, který měl na starosti evropskou politiku sousedství (vč. Východního partnerství), Evropská unie Rusko podcenila.

Na konci roku 2014 se v českém veřejném politickém diskurzu začíná výrazněji objevovat téma přijímání uprchlíků v souvislosti s eskalující uprchlickou krizí, které EU čelí. Uprchlická krize byla v českém politickém diskurzu postupně sekuritizována. Vláda ČR deklarovala, že se postaví proti závazným kvótám, které by členským státům stanovily, kolik uprchlíků mají přijmout.[98] Vláda argumentovala, že účinnější je zásah přímo na místě.[99] Vláda také odmítla úvahy o uspořádání referenda na toto téma. Kritický postoj k imigraci do ČR nijak nebránil české vládě v tom, aby sama kritizovala imigrační politiku jiných členských států. Velký mediální ohlas vyvolala např. česká kritika Cameronova návrhu na omezení přistěhovalectví ze zemí Evropské unie.[100]

Rozšiřování Evropské unie

Česká republika se i v roce 2014 profilovala jako zastánce rozšiřování EU, zejména o balkánské země. Vláda, parlament i prezident velmi otevřeně podpořili zahájení přístupových jednání s Makedonií,[101] podpora zazněla i směrem k Srbsku,[102] jehož vstup podle představitelů ČSSD nemá být podmiňován *„nenaplnitelnými podmínkami"* (uznáním Kosova).[103] Postoj vůči přístupovým jednáním s Albánií byl však o poznání zdrženlivější. V roce 2013 se česká polostátní energetická společnost ČEZ dostala do ostrého sporu s albánskou vládou poté, co Albánie odebrala dceřiné společnosti ČEZ licenci a do jejího vedení dosadila státního administrátora. Česká vláda se ocitla v rozporné situaci, kdy sice na jedné straně podporuje rozšiřování EU o balkánské země, na druhou stranu hájila zájmy polostátní firmy ČEZ. Česká republika již v roce 2013 pohrozila Albánii zablokováním jejího kandidátského statusu[104] a tuto hrozbu zopakovala i v červnu 2014,[105] ale nakonec souhlasila s udělením kandidátského statusu poté, co Albánie nabídla ČEZ finanční vyrovnání.[106]

Složení nové Evropské komise

Výběr českého kandidáta na komisaře byl relativně obtížný. Všechny tři koaliční strany nabídly poměrně silné kandidáty: sociální demokracie bývalého ministra financí Pavla Mertlíka, ANO bývalého hlavního vyjednavače vstupu do EU a eurokomisaře Pavla Teličku a lidovci dlouholetou europoslankyni Zuzanu Roithovou.[107] Se svérázným nápadem přišel ministr financí Babiš, který navrhl, aby si z několika kandidátů vybral sám Juncker.[108] Roithová nakonec od kandidatury ustoupila a navrhla zkušeného úředníka Komise Petra Blížkovského.[109] Hnutí ANO nakonec ustoupilo od kandidatury P. Teličky a navrhlo dosavadní ministryni pro místní rozvoj V. Jourovou, která byla nakonec vládou přijata jako kandidátka na post českého eurokomisaře[110] s tím, že ČSSD a KDU-ČSL doporučí Jourové do týmu své lidi.[111]

Co se týče portfolií, ČR zpočátku uvažovala o dopravě, průmyslu a podnikání, výzkumu a inovacích či o vnitřním trhu a energetice. Vláda se snažila, aby ČR *„obsadila významnější portfolio, než v minulosti"*, a aby toto portfolio bylo ekonomicky zaměřeno.[112] Česká komisařka Jourová získala portfolio spravedlnosti, ochrany spotřebitele a rovnosti žen a mužů. Toto portfolio nebylo mezi preferovanými a reakce českých politiků byly přinejmenším rozpačité. Opozice, prezident Zeman i ministr financí Babiš mluvili o neúspěchu a zklamání, premiér byl smířlivější.[113] Jak později naznačil premiér, rozhodnutí o portfoliu bylo jednostranným krokem Junckera, ze kterého ČR *„nebyla nadšená"*. Tento přístup, který Juncker aplikoval vůči všem členským státům, Sobotka akceptoval, považuje jej za správný, protože Juncker dal najevo, že Evropská komise nebude *„podléhat vůli jednotlivých členských států"*.[114] Nová Komisařka Jourová udělala spíše neurčitý dojem při svém „grilování" před Evropským parlamentem, ten její kandidaturu ale bez problémů schválil.[115]

Vzhledem k celkovému vítězství Evropské lidové strany (EPP) ve volbách do Evropského parlamentu se očekávalo, že i přes silný odpor Velké Británie se předsedou Evropské komise stane kandidát EPP J.-C. Juncker. V ČR měla Junckerova kandidatura na předsedu EK podporu nejenom TOP 09 (jejíž europoslanci jsou součástí EPP), ale i prezidenta Zemana.[116] Evropská levice (Strana evropských socialistů) i česká so-

ciální demokracie podpořily Junckerovu kandidaturu výměnou za čelné posty v Evropském parlamentu (předseda EP) pro evropské socialisty.[117] Podporu Junckerovi vyslovila i vláda ČR jako celek,[118] podle premiéra však nebyla podpora ČR automatická. Česká republika Junckera podpořila s ohledem na výsledek voleb do EP a s ohledem na to, že Juncker (Evropská lidová strana) je podle Sobotky *„skutečným Evropanem, není to populista, není to nacionalista“*.[119] Česká vláda podpořila i Junckerův „investiční balíček“ ve výši 300 mld. EUR. Zároveň mírnila očekávání ohledně plánovaného balíčku, o jehož detailech stále panuje řada nejasností. Státy V4 se také dohodly, že budou koordinovat výběr projektů financovaných z tohoto balíčku.[120] Na podpoře Junckera ze strany české vlády a českých europoslanců nezměnila nic ani aféra kolem daňových dohod Lucemburska s nadnárodními firmami a následný (neúspěšný) pokus o vyslovení nedůvěry Junckerovi, který podpořili čeští euroskeptičtí europoslanci.[121] Česká republika také podporovala kandidaturu Radosława Sikorského na post vysokého představitele pro zahraniční politiku[122] a (poté, co Sikorský neuspěl) podle očekávání podpořila kandidaturu bývalého polského premiéra Donalda Tuska na post předsedy Evropské rady.[123]

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Úřad vlády ČR

V souvislosti se změnou vlády došlo k obměně i na postu státního tajemníka pro evropské záležitosti. Novým tajemníkem se stal Tomáš Prouza, který v letech 2004–2006 působil jako náměstek ministra a národní koordinátor zavedení eura pod tehdejším ministrem financí B. Sobotkou.[124] Nahradil dosavadního tajemníka Vojtěcha Bellinga. Spory o pozici státního tajemníka pro evropské záležitosti, kterých jsme byli svědky v roce 2011, se definitivně staly minulostí (konkurenční post tajemníka na MZV byl zrušen již v roce 2013). Podle premiéra Sobotky by měl státní tajemník a jeho tým zůstat na úřadu vlády, kde bude mít za úkol pro premiéra připravovat evropskou agendu.[125]

Model státního tajemníka na úřadu vlády nebyl ze strany nového MZV nijak zpochybněn. K lepší koordinaci na politické úrovni mezi oběma aktéry (ÚV a MZV) přispěl i fakt, že premiér, jeho státní tajemník pro evropské záležitosti i ministr zahraničních věcí jsou členy jedné politické strany (ČSSD).

Prezident

Přestože mezi prezidentem na jedné straně a premiérem a ministrem zahraničních věcí na straně druhé panují napjaté vztahy (v osobní rovině), jejich postoj k evropské integraci je velice podobný. Jak jsme se již zmínili v loňském vydání této knihy, prezident se během své předvolební kampaně prezentoval jako eurofederalista a podporoval proevropský kurz Sobotkovy vlády. Prezident Zeman se ve své volební kampani vymezil vůči evropské politice V. Klause podobným způsobem, jako se o rok později vymezila Sobotkova vláda vůči evropské politice vlády Nečasovy. V otázce ev-

ropské politiky ČR panovala mezi prezidentem a vládou shoda.[126] Prezident souhlasil s vládní iniciativou připojit se k Fiskálnímu paktu a vyjádřil souhlas s prointegračním kurzem vlády.[127] Přitom vláda ústy premiéra Sobotky ocenila příspěvek prezidenta Zemana *„ke zlepšení obrazu Česka za hranicemi“*, zejména ve vztahu k EU. Premiér ocenil prezidentovu podporu pro přijetí společné evropské měny a *„aktivnější roli“* ČR v evropské integraci.[128]

Určité rozpory panovaly ohledně vnější politiky EU, konkrétně její sankční politiky vůči Rusku v souvislosti s rusko-ukrajinským konfliktem. Demonstrace v Kyjevě a jinde na Ukrajině, které nakonec vedly k odchodu Viktora Janukoviče ze země, byly podle Zemana důsledkem nedodržení Janukovičova slibu, že podepíše asociační dohodu s Evropskou unií.[129] Zeman se od počátku stavěl skepticky k sankcím vůči Rusku. Podle něj jsou sankce zbytečné a kontraproduktivní. Zeman také dlouho odmítal připustit přítomnost ruských vojáků na Ukrajině a sankce byl ochotný podpořit pouze *„jestliže se jednoznačně prokáže, že Rusko skutečně vyslalo invazní jednotky na východní Ukrajinu“*.[130] Naopak ministr zahraničních věcí Zaorálek protiruské sankce hájil s tím, že přispěly k tlaku na Rusko, aby zasedlo k jednacímu stolu.[131] Čas od času se na povrch dostalo pnutí mezi premiérem a prezidentem, které souvisí s historickým vztahem obou osob. Prezident např. kritizoval Sobotku za servilní postoj k novému předsedovi Komise.[132]

Přestože prezident Zeman kritizoval unijní ekonomické sankce vůči Rusku, v bezpečnostní oblasti podporuje prohlubování integrace v souvislosti s událostmi na Ukrajině. Dokonce vyjádřil naději, že ukrajinská krize urychlí vznik společné evropské armády. Evropskou armádu vnímá jako *„druhý pilíř NATO vedle pilíře severoamerického“*.[133]

Prezident Zeman se i nadále držel linie, kterou jsme znali z jeho prezidentské kampaně: prezentoval se jako eurofederalista, zároveň však v souladu s populárním vnímáním EU kritizoval za uniformnost, *„evropskou byrokracii“*, nesmyslné stěhování Evropského parlamentu mezi Bruselem a Štrasburkem a *„nesmyslná nařízení“*, jako je to nařizující úsporné žárovky.[134] Zeman zároveň podporoval myšlenku vzniku celoevropských politických stran,[135] prohloubení společné zahraniční politiky (mj. v souvislosti s krizí na Ukrajině) a společné evropské armády. Postavil se i za liberalizaci vnitřního trhu (včetně volného pohybu pracovních sil a liberalizace služeb) a přijetí eura. Zeman také podpořil myšlenku společné fiskální politiky EU, která by měla fungovat jako *„dluhová brzda pro ekonomiky eurozóny“*, EU by však národním státům neměla diktovat, jak by měla vypadat struktura jejich rozpočtu.[136] V otázce přijetí eura zaujal prezident otevřenější a jasnější postoj než vláda a prosazoval přijetí eura co nejdříve. Podle něj by ČR euro přijala nejdříve za dva roky, za realistický ale považoval horizont pěti let (tj. rok 2019),[137] při jiné příležitosti zmínil jako datum možného vstupu rok 2017.[138] Zemanův projev v Evropském parlamentu v únoru 2014 byl vnímán jako ilustrace proevropského obratu v ČR.[139]

Poslanecká sněmovna PČR

Co se týče institucionálních otázek, v oblasti evropské agendy je hlavním tělesem ve sněmovně Výbor pro evropské záležitosti. Na rozdíl od jeho senátního protějšku, kde

má poslední slovo plénum, Výbor pro evropské záležitosti se vyjadřuje za sněmovnu jako celek, projednávání v plénu není nutné (a evropská agenda na plénum sněmovny pronikne jenom zřídka). V roce 2014 vykonával funkci předsedy Výboru pro evropské záležitosti Ondřej Benešík (KDU-ČSL). Na začátku roku byl zřízen nový podvýbor pro evropské fondy a přeshraniční spolupráci.[140]

Zřejmě nejdůležitějším bodem evropské agendy na programu Parlamentu ČR byl Fiskální pakt. Sněmovna musela jeho přijetí odsouhlasit ústavní, tedy nejméně třípětinovou většinou. Vláda takovou většinou nedisponovala, proto bylo pro přijetí smlouvy nezbytné získat podporu části opozice. Jak jsme se již zmínili, vláda nehodlala přistoupit k závazkům vyplývajícím z Fiskálního paktu před přijetím eura v České republice. Za tento postup byla ve sněmovně kritizována opoziční TOP 09. Sněmovní rozpočtový výbor souhlasil s přistoupením Česka k Fiskálnímu paktu v červnu 2014,[141] evropský výbor v srpnu.[142] Do konce roku však Poslanecká sněmovna svůj souhlas s ratifikací nedala.

Sněmovna také v roce 2014 vyjádřila svůj souhlas s tzv. irskými výjimkami (*Protokol o obavách irského lidu týkajících se Lisabonské smlouvy*), kterými si Irsko při ratifikaci (a po opakovaném referendu) vymohlo dodatečné záruky týkající se neutrality či národní svrchovanost nad daněmi nebo potraty.[143] Spor se vedl o způsob ratifikace těchto výjimek. MZV neúspěšně hájilo názor, že k ratifikaci stačí prostá většina, protože nedochází k přenosu pravomocí. Nakonec byl ale irský protokol k *Lisabonské smlouvě* schválen většinou ústavní. V srpnu připojil svůj souhlas i Senát.[144]

Poslanecká sněmovna se zapojila i do debat o postoji EU a ČR k válce na Ukrajině. Na začátku září sněmovna (její evropský výbor) na popud koaličních lidovců přijala usnesení, ve kterém odsoudila *„agresivní chování Ruska ve vztahu k Ukrajině“* a vyzvala vládu, aby při jednáních o zpřísnění sankcí EU vůči Rusku *„ve shodě se západními demokraciemi důsledně hájila bezpečnostní zájmy České republiky“*.[145] Diskutovaným bodem v agendě Parlamentu byla i asociační smlouva mezi EU a Ukrajinou, kterou podepsala nová ukrajinská vláda (v březnu podepsána politická část, v červnu ekonomická). Senát s ratifikací souhlasil, ale ve sněmovně bylo její projednání opakovaně přerušeno, naposled v prosinci, a smlouvu se nepodařilo do konce roku 2014 ratifikovat. Proti smlouvě se postavili poslanci Úsvitu a KSČM.[146]

Senát PČR

Senát se evropské agendě věnuje tradičně ve dvou rovinách. Zaprvé projednává záměry legislativních aktů EU, které národním parlamentům posílá Evropská komise, a zadruhé projednává stanoviska české vlády k návrhům legislativních aktů EU. Komunikace Komise s národními parlamenty, jejímž smyslem je kontrola zásady subsidiarity, probíhá ještě v předlegislativní fázi, kdy Komise zpracovává legislativní záměry. Parlamenty tedy mají možnost vyjádřit se k záměrům legislativy na samém počátku procesu, čehož Senát tradičně využívá – patří dlouhodobě mezi nejaktivnější komory.

V roce 2014 ale byla intenzita komunikace mezi Senátem a Komisí podstatně nižší než v roce 2014, především díky volbám do Evropského parlamentu a ustavování nové Komise. V roce 2014 Senát postoupil Evropské komisi 38 usnesení (oproti

64 usnesením v roce 2013). Senát také přijal jedno odůvodněné stanovisko o rozporu se zásadou subsidiarity – konkrétně k návrhu směrnice EU pro odpadové hospodářství.[147] Podle Senátu Komise *„nedoložila, že navrhované závazné cíle jsou reálně dosažitelné za přiměřených nákladů pro členské státy a obce“*.[148]

Některým usnesením Senátu k návrhům Komise se dostalo i širší pozornosti. Senát např., v souladu s dlouhodobou pozicí české vlády ohledně nedotknutelnosti práva na volbu energetického mixu, odmítl snahu Evropské komise hlídat bezpečnost jaderných elektráren. Jednalo by se podle Senátu o zásah do pravomocí členských zemí, který by narušil státní suverenitu v otázce energetického mixu.[149] Snaha bránit právo států určit si svůj energetický mix, podpora jaderné energie a skepticismus vůči *„masivnímu zavádění obnovitelných zdrojů“* se v pozicích Senátu objevuje opakovaně.[150]

Senát se dostal do křížku s Komisí i v souvislosti s dalším hojně diskutovaným tématem: diskriminací Romů. S odkazem na dodržování principu subsidiarity se Senát postavil proti tomu, aby Evropská komise určovala členským zemím konkrétní opatření pro sociální začleňování Romů do společnosti.[151] Nešlo však o ojedinělý incident týkající se jedné směrnice. V září např. požádala Komise o dodatečné informace ohledně rovného přístupu romských dětí ke vzdělávání.[152] Česká vláda považuje výtky Komise za neodůvodněné, podle ní k vylučování romských dětí nedochází.[153]

Senát, resp. Parlament jako takový, pokračoval ve svém důrazu na zefektivnění komunikace mezi Parlamentem a vládou v evropských otázkách. Chtěl, aby měli vládní představitelé při vyjednávání v Radě k dispozici parlamentní stanoviska, a žádal vládu, aby Senát upozornila v případě, že dojde k závažnější změně vládní pozice.[154]

V srpnu Senát dal svůj souhlas s ratifikací Fiskálního paktu. Přijetí smlouvy v Senátu bylo bezproblémové vzhledem k tomu, že na rozdíl od sněmovny disponovala vládní koalice v Senátu ústavní většinou.[155] Senát se vyjadřoval i k otázce související s přijetím eura v ČR, přesněji řečeno k petici požadující vyjednání trvalé výjimky z přijetí eura. Senát petici vzal na vědomí, zároveň ale podpořil stanovisko vlády k přijetí eura, za předpokladu, že ČR bude plnit konvergenční kritéria a bude to pro ni výhodné.[156]

Ostatní aktéři

Ze strany krajů se pozornost soustřeďovala na systém čerpání dotací v novém programovacím období. Kraje prosazovaly větší účast na rozdělování evropských dotací a zároveň odmítaly návrhy, že by si měly při získávání dotací z fondů EU konkurovat.[157] Vláda souhlasila se zapojením krajů do strategického plánování a řízení rozvoje, zároveň však odmítala, v reakci na podvody při přidělování dotací, aby si kraje vybíraly vítězné projekty, jako tomu bylo doposud.[158] Pokračoval trend optimalizace a rušení krajských kanceláří v Bruselu. V prosinci zrušil z rozpočtových důvodů své zastoupení v Bruselu Středočeský kraj.[159] Podle dostupných informací udržovaly v roce 2014 své zastoupení v Bruselu pouze Praha se svým „Pražským domem“, Kraj Vysočina, Olomoucký kraj (společné zastoupení kraje, municipalit i veřejných institucí), Jihomoravský kraj a Plzeňský kraj.[160] Dále pak funguje geograficky poněkud překvapivé společné zastoupení Jihočeského kraje a Královéhradeckého kraje.[161]

Svoji kancelář v Bruselu naopak posiloval ČEZ. Už od roku 2013 vedl kancelář ČEZ Karel Kovanda, významný český diplomat. V lednu 20014 se k němu připojil Petr Zahradník, bývalý expert na agendu EU v České spořitelně.[162] Český průmysl, zejména ČEZ, ale i nevládní organizace věnovaly velkou pozornost novému rámci klimatické a energetické politiky EU, se kterým v lednu přišla Evropská komise. ČEZ, podobně jako řada dalších energetických firem v EU, požadoval pouze jeden závazný cíl pro klimatickou a energetickou politiku v podobě emisí skleníkových plynů a kritizoval Komisi za návrh závazného kritéria pro podíl obnovitelných zdrojů.[163] Návrh Komise kritizoval i Svaz průmyslu a dopravy, podle kterého návrh ohrožuje konkurenceschopnost evropského průmyslu.

Naopak ekologické organizace považují Komisí navrhované snížení emisí do roku 2030 o 40 % oproti roku 1990 za nedostatečný a prosazovaly i ambicióznější cíle v oblasti obnovitelných zdrojů.[164] Jakkoliv ekologické organizace jako Duha kritizují vládu za vlažný přístup k obnovitelným energiím, sdílejí její obavy ze závislosti na dodávkách fosilních paliv ze zahraničí, zejména na drahém dovozu ruské ropy a zemního plynu.[165]

České podnikatelské kruhy se v roce 2014 zapojily i do diskuse o spolufinancování fondů EU, které bylo předmětem jednání vlády (vlád) a krajů v minulých letech. V otázce čerpání unijních fondů logicky zaměstnavatelé (konkrétně Svaz průmyslu a dopravy) podpořili dřívější stanovisko krajů, že by vláda neměla omezovat spolufinancování projektů z evropských fondů.[166]

Stejnému problému jako kraje a podnikatelský sektor ovšem čelil i neziskový sektor. Kritizován byl původní návrh ministerstva financí, aby si část peněz na evropské projekty obstarávaly organizace samy. MF nakonec ze svých požadavků ustoupilo a bylo nalezeno řešení, podle kterého bude u veřejně prospěšných aktivit maximální míra spolufinancování 5 % procent a u vybraných kategorií v oblasti vzdělávání, sociálních služeb a zdravotně postižených bude spolufinancování nulové.[167]

ZÁVĚR

V roce 2014 ustoupilo do pozadí téma ekonomické krize v Evropské unii. Postupná stabilizace situace v nejvíce postižených zemích a opouštění záchranných programů (Irsko, Portugalsko, Španělsko) vedly k poklesu zájmu české veřejnosti a politiků. Na rozdíl od let 2012 a 2013 se na evropské úrovni nediskutovalo o žádných přelomových návrzích a plánech na zásadní změnu či prohloubení evropské integrace. Pokračoval proces implementace dohodnutých pravidel ekonomického vládnutí (např. v oblasti bankovní unie),[168] na politické úrovni byla ekonomická krize překryta a přehlušena problémy souvisejícími s vnějšími vztahy EU.

Na tomto pozadí dochází ke změně vlády a deklarovanému obratu v postoji ČR vůči EU. V roce 2012 se Česká republika jako jediný stát EU ocitla po boku Velké Británie, která se v současnosti připravuje na referendum o setrvání v Evropské unii. Je logické, že se nová vláda chtěla od tohoto „spojenectví“ distancovat a zbavit ČR pověsti kverulanta a jakési středoevropské obdoby britského euroskepticis-

mu. Česká republika ve snaze zlepšit si pověst v EU ohlašuje podpis Fiskálního paktu, který se v roce 2012 stal předmětem ostrého střetu dokonce i napříč tehdejší koalicí.

Výrazem změny přístupu vlády k evropské integraci byla i příprava nové koncepce evropské politiky ČR a otevření veřejné debaty na klíčová témata evropské integrace. Vláda se ve svém programovém prohlášení zavázala, že připraví koncepci českého působení v Evropské unii.[169] Práce na koncepci byly v roce 2014 zahájeny na Úřadu vlády ČR. Témata strategie byly také předmětem diskusí s odborníky a veřejností v rámci nově zřízeného Národního konventu o EU, který byly zahájeny 13. 11. 2014. Národní konvent probíhá formou konferencí, kulatých stolů a veřejných debat (seminářů), kterých se účastní zástupci státní správy a odborné veřejnosti.

Česká vláda velmi ambiciózně usilovala o překonání politiky nezájmu, která byla typická pro minulé období. Pokusila se nasměrovat ČR do „integračního jádra“, aby se ČR mohla *„aktivně se podílet na diskuzi o budoucnosti EU“*. Výsledek byl ale poněkud rozpačitý i z pohledu vlády samotné. Řadu změn se povedlo realizovat (podpis Fiskálního paktu, definitivní opuštění „výjimky“ z Listiny základních práv a svobod). Ale ukázalo se, že vláda (zejména pak politické hnutí ANO 2011) není připravena na zásadnější změnu substantivních stanovisek. Dokazuje to i neúspěšný pokus o změnu doposud negativního vládního stanoviska k zavedení kvót pro zastoupení žen v dozorčích a správních radách firem, pokračování rezervovaného postoje k evropskému žalobci a „pragmatický“ postoj k otázce přijetí eura. Přes příznivou situaci v obou komorách Parlamentu ČR, kterým dominují nominálně „proevropské strany“, se vládě nepodařilo prosadit ratifikaci Fiskálního paktu. Rozhodnutí o přijetí eura je odkládáno z důvodu chybějící politické vůle a konsenzu mezi koaličními stranami. Pokud bychom to shrnuli, Česká republika se od stadia pasivní „politiky nezájmu“ posunula do stadia reaktivní adaptace na změněnou situaci v EU (prohlubování integrace eurozóny a diferenciace EU), což symbolizuje právě „dohánění restů“ v podobě podpisu Fiskálního paktu. Do stadia aktivního vytváření společné politiky EU či dokonce eurozóny jsme se nedostali. „Pragmatický“ postoj koaliční Sobotkovy vlády k euru připomíná spíš „europragmatický“ postoj koaliční Topolánkovy vlády (rok 2009). Tedy té vlády, která na jednu stranu vedla relativně úspěšné české předsednictví v Radě EU a podepsala *Lisabonskou smlouvu*, zároveň si ale na druhé straně vystačila s oddalováním rozhodnutí o přijetí eura.[170]

Bohužel, kromě nedostatku politické vůle českému „proevropskému obratu“ nenahrávalo ani načasování a vnější kontext. Snaha české vlády navenek demonstrovat svůj „proevropský kurz“ několika symbolickými kroky přichází pozdě, v době, kdy byly zásadní politické debaty na téma fiskální unie a bankovní unie za námi a kdy byla otázka ekonomického vládnutí přehlušena problémy ve vnějších vztazích EU. Fiskální pakt bez větších obtíží dávno vstoupil v platnost a společně s *Lisabonskou smlouvou* (a Listinou základních práv) mu v roce 2014 málokdo na politické úrovni v Evropě věnoval pozornost. České přihlášení se k Fiskálnímu paktu (ratifikace stále nebyla v roce 2014 dokončena) proto zcela zapadlo ve víru naléhavějších událostí: rusko-ukrajinská válka, pokračující problémy Řecka a snahy Velké Británie renegociovat podmínky jejího členství v EU.

Veřejné a politické debatě v roce 2014 dominovaly otázky vnějších vztahů EU, zejména vůči Rusku a Ukrajině, ke konci roku se dostává do popředí i uprchlická krize. Posilování společné zahraniční politiky EU bylo vždy jedním z klíčových témat největší vládní strany ČSSD, dalo by se tedy očekávat, že vláda se pokusí demonstrovat proevropský kurz i v této oblasti. Na rozdíl od předchozích pravicových vlád, Sobotkova vláda považuje „státy a instituce EU" nejenom za garanty prosperity, demokracie a solidarity, ale i bezpečnosti v současné Evropě. EU získává místo i v kontextu bezpečnostní politiky, nezřídka je bezpečnostní spolupráce v rámci EU kladena na stejnou rovinu jako NATO (zahraniční mise, pohotovostní uskupení). Evropská unie by měla být podle vlády *„politicky vlivná a akceschopná, ekonomicky konkurenceschopná, bude zastávat demokratické hodnoty a bude podporovat sociální soudržnost a lidskou důstojnost"*.[171]

Realita však za těmito prohlášeními poněkud pokulhává a těžko bychom mohli ČR zařadit mezi propagátory společného postupu EU v zahraničněpolitických otázkách. Česká republika v několika klíčových momentech upřednostnila své partikulární ekonomické či politické zájmy před (deklarovaným) strategickým zájmem posilovat společnou zahraniční politiku EU. Prvním případem bylo udělení kandidátského statutu Albánii, které byla ČR připravena vetovat kvůli obchodnímu sporu mezi polostátní firmou ČEZ a albánskou vládou ohledně investic této firmy v Albánii. V tomto případě byly ekonomické zájmy polostátního ČEZ konkrétní a hmatatelné a česká energetická firma je dala veřejně najevo. Albánská vláda odebrala licenci dceřiné firmě ČEZ a ustavila v ní státního administrátora. Spor dospěl do stadia arbitráže české firmy vůči Albánii.

Druhým případem byly sankce EU vůči Rusku v důsledku jeho vojenské agrese na Ukrajině, ke kterým se někteří vrcholní političtí představitelé (zejména prezident) stavěli opatrně až odmítavě. Vládní postoj byl spíše reaktivní a Česká republika i k návrhům sankcí zaujímala rezervované stanovisko z obavy, že společný unijní postoj v podobě ekonomických sankcí je příliš konfrontační. Česká republika se nepodílela na vytváření společné zahraniční politiky EU, naopak unijní sankce považovala za *„výtvor těch druhých"* – západních států, které východní Evropě *„nerozumí tak jako my"*. Vůči sankční strategii zaujala obranný postoj. Sankční strategii bylo potřeba prověřit, jestli není v rozporu s národními zájmy. Nejasnosti ve spíše okrajových aspektech sankčního režimu (zboží dvojího užití) byly pro vládu dostatečným důvodem k tomu, aby k sankcím jako celku zaujala rezervovaný postoj. Česká republika společnou politiku nevytvářela, pouze se k ní po váhání připojovala a po jejím přijetí nezřídka postupovala autonomně bez ohledu na postoje unijních partnerů.

Jestliže vytváření společné zahraniční politiky bylo doprovázeno „rezervovaným" postojem ČR, o to horší byla implementace společné unijní pozice Českou republikou. Česká politická reprezentace přes veškerou snahu nedokázala efektivně koordinovat svoje postoje. Prezident veřejně kritizoval společnou unijní sankční strategii. Nedá se říci, že by Česká republika přispívala svým rezervovaným postojem při vyjednávání sankcí a veřejnou kritikou přijatého sankčního režimu k tomu, aby EU byla *„politicky vlivná a akceschopná"*, jak si dala vláda za cíl ve svém programovém prohlášení.

Na rozdíl od kauzy Albánie vs. ČEZ, v případě protiruských sankcí se nám jenom obtížně hledají hmatatelné ekonomické zájmy, které by byly ohroženy samotnými unijními sankcemi vůči ruským politikům/oligarchům a vůči ruskému finančnímu, zbrojnímu a těžebnímu průmyslu. Čeští politici se zhusta odkazovali na české ekonomické zájmy v Rusku. Skutečnost je ale taková, že oproti řadě jiných států se Česká republika neangažuje v ruském finančním sektoru, vývoz vojenské techniky z ČR do Ruska je v zásadě nulový a české technologie pro těžební (ropný) průmysl představují pouze část českého vývozu do Ruska. Podnikatelský sektor určitě nepřivítal celkové zhoršování vztahů mezi EU a Ruskem, ale nezaznamenali jsme výrazné protesty českého průmyslu a podnikatelského sektoru proti sankcím EU vůči Rusku.[172]

Opatrný postoj k unijním sankcím vůči Rusku tedy nebyl výrazem obav z konkrétních ekonomických dopadů právě projednávaných unijních sankcí na český průmysl. Rezervovaný postoj vlády byl spíše důsledkem strachu z ruských protisankcí,[173] o jejichž charakteru a rozsahu jsme se mohli jenom dohadovat. Česká vláda i podnikatelský sektor jako takový se obávaly, že Rusko by mohlo v rámci svých protisankcí donutit české exportéry a investory opustit ruský trh, na který se po propadu v devadesátých letech obtížně vraceli. Jejich místo by pak rychle obsadila konkurence z Číny a jiných částí světa. Obavy českých podnikatelů plynuly i z devalvace ruského rublu (a ukrajinské hřivny), která výrazně ztěžovala jejich pozici na ruském trhu.[174]

Přes relativně nízké zájmy českého průmyslu v sankcionovaných sektorech (finanční služby, obranný průmysl a těžební průmysl) čeští političtí představitelé cítili potřebu bránit český průmysl,[175] třeba i za cenu veta příslušných částí sankčních opatření, a požadovat odklady sankcí či rovnou jejich zrušení. Situace dospěla tak daleko, že prezident Zeman byl v rámci EU jedním z hlavních kritiků unijních sankcí vůči Rusku. M. Zeman, údajný zastánce prohlubování společné zahraniční politiky EU, ani nepředstíral snahu koordinovat svá vyjádření a zahraničněpolitické kroky se společnou pozicí EU. Jeho postoj v oblasti zahraniční politiky EU tak můžeme označit jako konfrontační, přičemž zčásti šlo o reakci na unijní návrhy (sankce), zčásti se jednalo o aktivní pokračování jeho politiky k Rusku. Prezident Zeman na jednu stranu demonstroval svůj eurofederalismus a příslušnost k EU. Na druhou stranu rusko-ukrajinská válka byla příležitost, jak dát demonstrativně najevo odlišnost svých postojů od společné „bruselské“ zahraniční politiky postavené na ekonomických sankcích.

Poznámky

1 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, únor 2014. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf**.

2 Vláda ČR: *Ekonomické vyhodnocení členství České republiky v EU po deseti letech. Alternativní scénáře a kvantifikace*. Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády České republiky, květen 2014. On-line: **www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/SEZUV-2014-1_Ekonomicke_vyhodnoceni_clenstvi_Ceske_republiky_v_EU_po_deseti_let.pdf**.

3 *Důvěra občanů v Evropskou unii i Evropský parlament se nadále snižuje*. STEM, 10. 3. 2014. On-line: **www.stem.cz/clanek/2912**; *Public opinion in the European Union*. Standard Eurobarometer

81, červen 2014. On-line: **ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb81/eb81_publ_en.pdf**; *Důvěra v evropské a mezinárodní instituce – duben 2014*. CVVM, 7. 5. 2014. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7226/f3/pm140507.pdf**.

4 Tamtéž.

5 *Češi smýšlejí o EU čím dál skeptičtěji, za efektivní ji má 1 ze 4.* ČTK, 7. 4. 2014.

6 *Public opinion in the European Union*. Standard Eurobarometer 81, červen 2014. On-line: **ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb81/eb81_publ_en.pdf**.

7 *Premiér Bohuslav Sobotka slavnostně zahájil projekt Národního konventu o EU*. Národní konvent, 13. 11. 2014. On-line: **www.narodnikonvent.eu/424/konference-evropske-vize-cr/**.

8 *Volby do EP by nyní vyhrálo ANO 2011*. Herzmann a Data Collect, 22. 4. 2014. On-line: **www.herzmann.cz/wp-content/uploads/2014/04/TK-140422-Eurovolby-TZ.pdf**.

9 *Nejhorší účast v eurovolbách: první Slovensko, hned za ním Česko*. Lidovky.cz, 25. 5. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/nejhorsi-ucast-v-eurovolbach-cesko-a-slovensko-prumer-je-pod-50-procent-1zr-/zpravy-domov.aspx?c=A140525_224813_ln_domov_sm**.

10 *Za rekordně nízkou českou volební účastí v eurovolbách stojí především nezájem našich lidí o EU*. STEM, 27. 6. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/profily-sprava/user-data/06B091AE/file/64424-STEM_d%C5%AFvody_n%C3%ADzk%C3%A9_%C3%BA%C4%8Dasti_EP_1406.pdf**.

11 *Občané o kampani k volbám do Evropského parlamentu – červen 2014*. CVVM, 3. 7. 2014. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7257/f3/pv140703.pdf**.

12 *Volební senát předkládá Ústavnímu soudu návrh na zrušení 5% uzavírací klauzule pro volby do EP*. Nejvyšší správní soud, 24. 6. 2014. On-line: **www.nssoud.cz/Volebni-senat-predklada-Ustavnimu-soudu-navrh-na-zruseni-5-uzaviraci-klauzule-pro-volby-do-EP/art/2118**.

13 *Uzavírací klauzule v zákoně o volbách do Evropského parlamentu je slučitelná s principy demokratického právního státu*. Ústavní soud, 1. 6. 2014. On-line: **www.usoud.cz/aktualne/?tx_ttnews[tt_news]=4310**.

14 Senát PČR: *577. Usnesení Senátu ze 23. schůze, konané dne 24. července 2014 k návrhu senátního návrhu zákona senátorky Elišky Wagnerové a dalších senátorů, kterým se mění zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů /senátní tisk č. 294/ – 1. čtení*, 24. 7. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/73160/61446**.

15 *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23. 5. –24. 5. 2014*. Český statistický úřad. On-line: **volby.cz/pls/ep2014/ep11?xjazyk=CZ**.

16 *Názory českých europoslanců na volbu Junckera do čela komise*. ČTK, 15. 7. 2014.

17 *Schulze podpořili nejen socialisté, ale i lidovci a liberálové*. ČTK, 1. 7. 2014.

18 *„Spitzenkandidát". Anketa mezi českými europoslanci Euroskop*, 9. 7. 2014. On-line: **www.euroskop.cz/8801/24372/clanek/spitzenkandidat-anketa-mezi-ceskymi-europoslanci/**.

19 *Do eurovoleb socialisty povede předseda parlamentu Schulz*. E15, 1. 3. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/do-eurovoleb-socialisty-povede-predseda-parlamentu-schulz-1065559**.

20 *Evropští lidovci vybrali Junckera jako oficiálního kandidáta na šéfa Komise*. Euractiv, 7. 3. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/clanek/evropsti-lidovci-vybrali-junckera-jako-oficialniho-kandidata-na-sefa-komise-011625**.

21 *Sobotka: EU se nevypořádala s daňovými ráji a obcházela pravidla*. Euroskop, 13. 2. 2014. On-line: **www.euroskop.cz/8952/23593/clanek/sobotka-eu-se-nevyporadala-s-danovymi-raji-a-obchazela-pravidla/**.

22 *Chceme spravedlivou a sociální Evropu! Programový manifest ČSSD pro volby do Evropského parlamentu 23.–24. 5. 2014*. ČSSD. On-line: **www.cssd.cz/data/files/manifest.pdf**.

23 *První den eurovoleb přišla desetina lidí, podle Zemana nebereme Unii vážně*. ČT 24, 23. 5. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1032784-prvni-den-eurovoleb-prisla-desetina-lidi-podle-zemana-nebereme-unii-vazne**.

24 ANO: *Náš program pro volby do Evropského parlamentu*. On-line: **www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb/**.

25 *Europoslanci Babišova hnutí ANO jsou součástí liberální frakce EP*. ČTK, 17. 6. 2014; ANO: *Hnutí ANO je oficiálně v rodině ALDE*, 21. 11. 2014. On-line: **www.anobudelip.cz/cs/o-nas/aktuality/tiskove-zpravy/hnuti-ano-je-oficialne-v-rodine-alde-19229.shtml**.

26 *Kandidátku TOP 09 do eurovoleb povede exviceguvernér Niedermayer*. ČTK, 20. 2. 2014.

27 TOP 09: *Volební program do Evropského parlamentu 2014. Evropa jsme my, ne oni*. On-line: **www.top09.cz/volby/archiv/2014-evropsky-parlament/volebni-program/**.

28 ODS: *Volby do Evropského parlamentu 2014. Otáčíme EU správným směrem*. On-line: **www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014.pdf**.

29 *ODS postaví kampaň v eurovolbách na odmítnutí eura*. ČTK, 25. 2. 2014.

30 ODS: *Jan Zahradil: Přijetí eura s volbami souvisí*, 20. 5. 2014. On-line: **www.ods.cz/clanek/7258-prijeti-eura-s-volbami-souvisi**; ODS: *Petici pro korunu vlastnoručně podepsalo už 5 000 lidí. Za necelé dva dny*, 2. 4. 2014. On-line: **www.ods.cz/clanek/6926-petici-pro-korunu-vlastnorucne-podepsalo-uz-5-000-lidi-za-necele-dva-dny**.

31 *ODS postaví kampaň v eurovolbách na odmítnutí eura*. ČTK, 25. 2. 2014.

32 *Třetí největší frakcí europarlamentu jsou teď konzervativci z ECR*. ČTK, 12. 6. 2014.

33 KSČM: *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014*. On-line: **www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=6310**.

34 *Mluvčí europarlamentu oznámil konec existence euroskeptické EFDD*. ČTK, 16. 10. 2014.

35 *President Vaclav Klaus transcript, speaking at an EFDD event at the European Parliament, „Europe 25 Years After the Fall of the Iron Curtain“*. UKIP, 12. 11. 2014. On-line: **www.ukipmeps.org/news_967_EFDD-Conference-Europe-25-years-after-the-fall-of-the-iron-curtain.html**.

36 *Rozhovor Václava Klause pro ČTK k desátému výročí vstupu ČR do EU*. ČTK, 17. 4. 2014. On-line: **www.klaus.cz/clanky/3551**.

37 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, op. cit.

38 *Zaorálek: Bude třeba zásadně změnit český postoj a chování v EU*. Český rozhlas, 9. 1. 2014. On-line: **www.radio.cz/cz/rubrika/zpravy/zaoralek-bude-treba-zasadne-zmenit-cesky-postoj-a-chovani-v-eu**; Zaorálek, Lubomír: *Rebuilding an EU based on trust*. European Voice, 5. 2. 2014. On-line: **www.politico.eu/other-voices/rebuilding-an-eu-based-on-trust/**.

39 *Merkelová vítá proevropské směřování české vlády*. ČTK, 13. 3. 2014.

40 *Projev předsedy vlády Bohuslava Sobotky na zahajovací konferenci Národního konventu*. Národní konvent o EU, 13. 11. 2014. On-line: **www.narodnikonvent.eu/525/konference/**.

41 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, op. cit.

42 *Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii*. Generální sekretariát Rady. On-line: **www.zavedenieura.cz/assets/cs/media/EU-MFCR_2012-02-17_Smlouva-o-stabilite-koordinaci-a-sprave-v-Hospodarske-a-menove-unii-ze-dne-31012012.pdf**.

43 *Vláda chce fiskální pakt EU s výjimkami, TOP 09 žádá víc*. E15, 14. 5. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/vlada-chce-fiskalni-pakt-eu-s-vyjimkami-top-09-zada-vic-1084729**.

44 *Vláda bude znovu jednat o přistoupení země k fiskálnímu paktu EU*. ČTK, 23. 3. 2014.

45 *Vláda zahájila kroky pro připojení země k fiskálnímu paktu EU*. ČTK, 19. 2. 2014.

46 Vláda ČR: *Vláda mění politiku ČR vůči EU – schválila přistoupení k fiskálnímu paktu*, 24. 3. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-meni-politiku-cr-vuci-eu--schvalila-pristoupeni-ceske-republiky-k-fiskalnimu-paktu-116982/**.

47 *Evropský parlament nedoporučil Klausovu výjimku k Lisabonské smlouvě*. Novinky.cz, 22. 5. 2014. On-line: **www.novinky.cz/domaci/302653-evropsky-parlament-nedoporucil-klausovu-vyjimku-k-lisabonske-smlouve.html**.

48 *Dienstbier chce, aby ČR požádala o zrušení výjimky z „Lisabonu“*. ČTK, 29. 1. 2014.

49 *ČR asi změní názor na směrnici o počtu žen v dozorčích radách*. ČTK, 19. 6. 2014; *ČR zřejmě podpoří směrnici EU s kvótami pro ženy, rozhodne vláda*. ČTK, 1. 12. 2014.

50 *Vláda nemění odmítavý postoj ČR ke směrnici EU o kvótách pro ženy*. ČTK, 8. 12. 2014.

51 *Jourová se bude scházet s vládou, ANO chce přesvědčit o kvótách*. Deník.cz, 15. 12. 2014. On-line: **www.denik.cz/z_domova/jourova-se-bude-schazet-s-vladou-ano-chce-presvedcit-o-kvotach-20141215.html**.

52 *ČR evropského veřejného žalobce neodmítá, vidí ale řadu rizik*. ČTK, 4. 12. 2014.

53 *Sobotka: Euro? Dnes říkáme rok 2020, ale uvidí se po volbách*. Novinky.cz, 17. 3. 2014. On-line: **www.novinky.cz/domaci/364469-sobotka-euro-dnes-rikame-rok-2020-ale-uvidi-se-po-volbach.html**.

54 *Zaorálek: Bude třeba zásadně změnit český postoj a chování v EU*, op. cit.

55 *Euro v Česku nebude podle Babiše zavedeno dřív než za šest let*. iDNES.cz, 3. 2. 2014. On-line: **ekonomika.idnes.cz/euro-v-cesku-nebude-podle-babise-zavedeno-driv-nez-za-sest-let-pt5-/ekonomika.aspx?c=A140203_065839_ekonomika_js**.

56 *Polovina občanů má za to, že se EU podaří udržet euro, pro jeho zavedení v ČR je ale jen čtvrtina lidí*. STEM, 1. 4. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/profily-sprava/user-data/06B091AE/file/61683-STEM_euro_1403.pdf**.

57 *„10 let České republiky v EU". Šetření Svazu průmyslu a dopravy ČR a České spořitelny a. s*. Svaz průmyslu a dopravy, 30. 4. 2014. On-line: **www.spcr.cz/files/cz/media/sp_info/setreni.pdf**.

58 *EK: Česko stále neplní všechny podmínky pro přijetí eura*. ČTK, 4. 6. 2014.

59 *Evropská komise: Netrestejte Česko za vysoký deficit*. Aktuálně.cz, 2. 6. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/ekonomika/cesko-nebude-pykat-za-vysoky-deficit/r~be64c2eeea6011e3bce8002590604f2e/**.

60 *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou*. ČNB a MF, 15. 12. 2014. On-line: **www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2014.pdf**.

61 *ČR neposlala EK ke schválení zatím 76,3 mld. Kč, zbývá jen měsíc*. ČTK, 8. 1. 2014.

62 *ČR za loňský rok přijde o deset miliard z evropských fondů.* Novinky.cz, 20. 1. 2014. On-line: **www.novinky.cz/domaci/325113-cr-za-lonsky-rok-prijde-o-deset-miliard-z-evropskych-fondu.html**.

63 *Česko letos nedočerpá desítky miliard, uvedla Šlechtová*. Novinky.cz, 9. 1. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/358310-cesko-letos-nedocerpa-desitky-miliard-uvedla-slechtova.html**.

64 *Země chtějí více času na čerpání peněz EU pro už běžící projekty*. ČTK, 19. 11. 2014.

65 *Výbor EP vyzval české politiky k prošetření podvodů s dotacemi EU*. ČTK, 27. 3. 2014.

66 *Konec tříletému maratonu: ČR má odklepnutou Dohodu o partnerství*. Euractiv.cz, 26. 8. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/regionalni-rozvoj/clanek/konec-triletemu-maratonu-cesko-ma-odklepnutou-dohodu-o-partnerstvi-012102**.

67 *Dohoda o partnerství pro programové období 2014–2020*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. On-line: **www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Dohoda-o-partnerstvi**.

68 *ČR dál jedná o partnerské dohodě, podkladu pro čerpání peněz z EU*. ČTK, 6. 7. 2014.

69 *Kohezní politika 2014–2020 v ČR*. Euractiv.cz. On-line: **www.euractiv.cz/regionalni-rozvoj/link-dossier/kohezni-politika-2014-2020-v-cr-000100**.

70 *Evropská komise uzavřela „dohodu o partnerství" s Českou republikou o využití strukturálních a investičních fondů EU pro růst a zaměstnanost v období 2014–2020*. Evropská komise, 26. 8. 2014. On-line: **europa.eu/rapid/press-release_IP-14-947_cs.htm**.

71 *Šlechtová: Česko plní jen třetinu podmínek pro čerpání dotací.* E15, 25. 11. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/slechtova-cesko-plni-jen-tretinu-podminek-pro-cerpani-dotaci-1139928**.

72 *Evropská komise pošle do ČR svůj komentář ke služebnímu zákonu*. ČTK, 7. 7. 2014.

73 PS PČR: *Sněmovní tisk 71. novela z. – služební zákon*. On-line: **www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7 & t=71**.

74 *Služební zákon dostal od sněmovny znovu zelenou*. ČT24, 24. 10. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/290264-sluzebni-zakon-dostal-od-snemovny-znovu-zelenou/**.

75 *Splnil jsem slib. Zeman podal ústavní stížnost na služební zákon*. iDNES.cz, 7. 11. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/zeman-podal-stiznost-05u-/domaci.aspx?c=A141107_160115_domaci_jj**.

[76] *Šlechtová: Účinný služební zákon je nutný pro čerpání.* Euroskop.cz, 5. 11. 2014. On-line: **www.euroskop.cz/8952/24839/clanek/slechtova-ucinny-sluzebni-zakon-je-nutny-pro-cerpani-penez-z-eu**.

[77] *Podpora projektů z fondů EU začne až na jaře roku 2015*. Euractiv.cz, 18. 11. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/regionalni-rozvoj/clanek/podpora-projektu-z-fondu-eu-zacne-az-na-jare-roku-2015-012291**.

[78] *ČR si umí přestavit závazek snížit emise do roku 2030 o 40 pct.* ČTK, 3. 3. 2014; *Sobotka: EU by neměla zavádět cíl pro podíl obnovitelných zdrojů*. ČTK, 19. 3. 2014.

[79] *Lídři EU budou v Bruselu řešit energetické a klimatické cíle unie*. ČTK, 21. 3. 2014.

[80] *Před summitem EU pokračují diskuse o klimatickém balíčku*. ČTK, 22. 10. 2014; *Česko chce záruky, že klimatický balíček nepoškodí průmysl*. ČTK, 21. 10. 2014; *Sobotka: ČR podpoří snížení emisí, nechce ale zdražit energii*. ČTK, 23. 10. 2014; *Kompenzace z volných emisních povolenek se ČR zamlouvají, NGOs vyzývají k opatrnosti*. Euractiv.cz, 24. 10. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/energetika/clanek/kompenzace-z-volnych-emisnich-povolenek-se-cesku-zamlouvaji-nevladky-vyzyvaji-k-opatrnosti-012244**.

[81] *Summit EU: opatření vůči Rusku schválena*. Euroskop.cz, 6. 3. 2014. On-line: **www.euroskop.cz/9005/23683/clanek/summit-eu-opatreni-vuci-rusku-schvalena/**.

[82] *Sobotka: EU by měla podpořit dodávky plynu z nových zdrojů*. ČTK, 27. 11. 2014.

[83] *Evropská unie pošle vojáky do srdce Afriky, zuří tam sektářské násilí*. iDNES.cz, 20. 1. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/eu-posle-vojaky-do-stredoafricke-republiky-fkt-/zahranicni.aspx?c=A140120_140054_zahranicni_im**.

[84] *Zaorálek: Sankce EU se dotknou asi dvou desítek lidí, také Rusů*. ČTK, 17. 3. 2014.

[85] *Česko je rezervované k ekonomickým sankcím vůči Rusku*. Euroskop.cz, 19. 3. 2014. On-line: **www.euroskop.cz/8952/23795/clanek/cesko-je-rezervovane-k-ekonomickym-sankcim-vuci-rusku**/.

[86] *Zaorálek ještě nevidí důvod pro ekonomické sankce EU proti Rusku*. ČTK, 24. 4. 2014.

[87] *EK posoudí sankce vůči Rusku ve finančnictví či obraně*. ČTK, 22. 7. 2014.

[88] *Mládek ČT řekl, že sankce potenciálně ohrožují až 1000 míst v ČR*. ČTK, 31. 7. 2014; *České firmy kvůli sankcím přijdou o 2,5 miliardy tržeb*. Český rozhlas, 6. 8. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/mladek-ceske-firmy-kvuli-sankcim-prijdou-o-25-miliardy-korun-trzeb--1382909**.

[89] *Do Ruska se letos vyvezlo tzv. zboží dvojího užití za 1,7 mld. Kč*. ČTK, 3. 9. 2014.

[90] *Hamé čeká kvůli Rusku stamilionové ztráty. Bude chtít kompenzace*. E15, 7. 8. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/obchod-a-sluzby/hame-ceka-kvuli-rusku-stamilionove-ztraty-bude-chtit-kompenzace-1108024**; *Jurečka: ČR může zakázat dovoz potravin v případě dumpingových cen*. ČTK, 1. 9. 2014.

[91] *Návrh sankcí proti Rusku: těžší cesta k penězům a bez MS ve fotbale*. iDNES.cz, 2. 9. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/ceska-vlada-dostala-navrh-novych-sankci-eu-vuci-rusku-p0y-/domaci.aspx?c=A140902_112446_domaci_kop**.

[92] *Evropská komise navrhne další sankce, posoudí je i česká vláda*. ČTK, 31. 8. 2014; *Premiér Sobotka: Je potřeba revize strategie EU vůči ukrajinské krizi*. Český rozhlas, 30. 8. 2014. On-line: **www.radio.cz/cz/rubrika/zpravy/premier-sobotka-je-potreba-revize-strategie-eu-vuci-ukrajinske-krizi**.

[93] *Prouza: Sankce fungují, nebudeme je změkčovat*. ČT24, 15. 12. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1004887-prouza-sankce-funguji-nebudeme-je-zmekcovat**.

[94] *Zaorálek míní, že EU nyní protiruské sankce nezmírní*. ČTK, 20. 10. 2014.

[95] *Zeman hostí dvoudenní setkání státníků Východního partnerství*. ČTK, 24. 4. 2014.

[96] *Mír mezi Ukrajinou a Ruskem může vyjednat přímo Zeman, říká Kmoníček*. iDNES.cz, 25. 4. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/kmonicek-zeman-ukrajina-vychodni-partnerstvi-f4a-/zahranicni.aspx?c=A140425_195749_zahranicni_pul**.

[97] *Zeman chce, aby summit v Praze pomohl k uklidnění dění na Ukrajině*. ČTK, 24. 4. 2014; *Zaorálek chce, aby EU změnila přístup k postsovětským zemím*. ČTK, 24. 4. 2014.

98 *Referendum o uprchlících nebude, vláda je proti kvótám*. Aktuálně.cz, 1. 12. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/referendum-o-uprchlicich-nebude-vlada-je-proti-kvotam/r~fe354ca8797211e4bdad0025900fea04**/.

99 *ČR prosazuje, aby EU předcházela migračním tokům pomocí na místě*. ČTK, 12. 12. 2014.

100 *David Cameron Gets Nailed By Czech Minister On Twitter Following Immigration Speech*. Huffington Post, 28. 11. 2014. On-line: **www.huffingtonpost.co.uk/2014/11/28/cameron-gets-nailed-by-czech-minister-on-twitter-following-immigration-speech_n_6237798.html**.

101 *Sobotka podpořil vstup Makedonie do EU i NATO, jemuž brání Řecko*. ČTK, 2. 10. 2014.

102 *Chci se dožít vašeho vstupu do EU, prohlásil Zeman v Srbsku*. Novinky.cz, 1. 4. 2014. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/332185-chci-se-dozit-vaseho-vstupu-do-eu-prohlasil-zeman-v-srbsku.html**.

103 ČSSD: *J. Hamáček: Vstupu Srbska do EU se nesmí klást nesplnitelné podmínky*, 8. 10. 2014. On-line: **www.cssd.cz/aktualne/prave-ted/hamacek-vstupu-srbska-do-eu-se-nesmi-klast-nesplnitelne-podminky**/.

104 *Rusnok: Kandidaturu Albánie do EU bych vetoval. Na vině je spor s ČEZem*. Euractiv.cz, 19. 12. 2013. On-line: **www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/rusnok-albanie-cezu-zadne-penize-neda-nema-na-to-011396**.

105 *ČR bude blokovat sblížení Albánie s EU. Kvůli sporu ČEZ*. Euractiv.cz, 10. 6. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/energetika/clanek/cr-bude-blokovat-sblizeni-albanie-s-eu-kvuli-sporu-cez-011912**.

106 *Albánie vykročila do Evropy, dostala status kandidátské země*. iDNES.cz, 24. 6. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/albanie-vykrocila-do-evropy-dostala-status-kandidatske-zeme-prz-/zahranicni.aspx?c=A140624_122057_zahranicni_aha**.

107 *Koalice se ani dnes nedohodla na kandidátovi na eurokomisaře*. ČTK, 25. 6. 2014.

108 *Babiš by výsostné právo vybrat si eurokomisaře klidně převedl z vlády na šéfa komise*. Novinky.cz, 25. 6. 2014. On-line: **www.novinky.cz/domaci/340403-babis-by-vysostne-pravo-vybrat-si-eurokomisare-klidne-prevedl-z-vlady-na-sefa-komise.html**.

109 *Roithová eurokomisařkou být nechce, navrhuje Blížkovského*. ČTK, 2. 7. 2014.

110 *Koalice se dohodla na nominaci eurokomisaře, má jím být Jourová*. Lidovky.cz, 21. 7. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/koalice-se-dohodla-na-nominaci-eurokomisare-ma-jim-byt-jourova-p68-/zpravy-domov.aspx?c=A140721_091940_ln_domov_ml**.

111 *Česko má v Evropské komisi podle Jourové v hledáčku tři posty*. ČTK, 22. 7. 2014.

112 *Sobotka chce pro komisaře ekonomický resort. O jméně v Bruselu nejednal*. iDNES.cz, 16. 7. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/o-jmene-ceskeho-komisare-sobotka-s-junckerem-nejednal-pdg-/zahranicni.aspx?c=A140716_181035_zahranicni_zt**.

113 *Zklamání pro Jourovou. Má být eurokomisařkou pro spravedlnost a spotřebitelskou politiku*. Novinky.cz, 10. 9. 2014. On-line: **www.novinky.cz/domaci/347293-zklamani-pro-jourovou-ma-byt-eurokomisarkou-pro-spravedlnost-a-spotrebitelskou-politiku.html**; *Podle Zemana i Babiše je zisk spravedlnosti v EK neúspěchem*. ČTK, 10. 9. 2014.

114 *Projev předsedy vlády Bohuslava Sobotky na zahajovací konferenci Národního konventu*, op. cit.

115 *Česko má první komisařku, Jourovou podpořily výbory europarlamentu*. Euractiv.cz, 7. 10. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/cesko-ma-prvni-komisarku-jourovou-podporily-vybory-europarlamentu-012200**.

116 *Zeman pokládá možnou nominaci Junckera na šéfa EK za dobrou volbu*. ČTK, 22. 6. 2014.

117 *Sobotka: Junckera v komisi levice podpoří, ale chce čelné posty v EU*. iDNES.cz, 21. 6. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/evropska-levice-podpori-junckera-ek-vymenou-za-posty-v-eu-p3k-/zahranicni.aspx?c=A140621_141442_zahranicni_hro**.

118 *Sobotka: Česko chce rychlou dohodu na šéfovi EK, podpoří Junckera*. ČTK, 19. 6. 2014; *Sobotka volal Junckerovi a podpořil jeho kandidaturu na šéfa EK*. Novinky.cz, 26. 6. 2014. On-line: **www.novinky.cz/domaci/340490-sobotka-volal-junckerovi-a-podporil-jeho-kandidaturu-na-sefa-ek.html**.

119 *Summit EU rozhodl o nominaci Junckera do čela Evropské komise*. ČTK, 27. 6. 2014.

120 *Sobotka: ČR podporuje Junckerův balíček, nepřeceňuje jej však*. E15, 18. 12. 2014. On-line:

zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/sobotka-cr-podporuje-junckeruv-balicek-neprecenuje-jej-vsak-1147345.

121 P. Mach a J. Zahradil: *Vyslovení nedůvěry Evropské komisi*. Společné prohlášení poslanců Evropského parlamentu Petra Macha (Svobodní) a Jana Zahradila (ODS), 21. 11. 2014. On-line: **web.svobodni.cz/clanky/p-mach-a-j-zahradil-vysloveni-neduvery-evropske-komisi**.

122 PS PČR: *84. Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 17. schůze ze dne 28. srpna 2014 k nominaci na pozici vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku*, 28. 8. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=101150**.

123 *Sobotka chce, aby Polák Tusk byl předsedou Evropské rady*. ČTK, 30. 8. 2014.

124 *Ekonom Prouza, možný státní tajemník pro evropské záležitosti*. ČTK, 5. 1. 2014.

125 *Zřejmě budoucí premiér Sobotka chystá změny ve vedení úřadu vlády*. ČTK, 5. 1. 2014.

126 Senát PČR: *Usnesení Výboru pro záležitosti Evropské unie ke sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě Strategie rozšíření a hlavní výzvy v letech 2013–2014*, 15. 1. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/70848/59525**.

127 Vláda ČR: *Vláda mění politiku ČR vůči EU – schválila přistoupení k fiskálnímu paktu*, op. cit.

128 *Zeman podle Sobotky pomohl zlepšit obraz Česka za hranicemi*. ČTK, 7. 3. 2014.

129 *Janukovyč nedodržel slib, proto přišla reakce, řekl Zeman*. ČTK, 26. 2. 2014.

130 *Zeman je pro tvrdší sankce, pokud se prokáže ruská invaze*. Deník.cz, 2. 9. 2014. On-line: **www.denik.cz/z_domova/zeman-je-pro-tvrdsi-sankce-pokud-se-prokaze-ruska-invaze-20140902.html**.

131 *Zaorálek hájí protiruské sankce, přispěly prý k tlaku na Moskvu*. ČTK, 7. 10. 2014.

132 *Sobotka: Ať Zeman nekomentuje rozhovory, u nichž nebyl*. Týden, 28. 7. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/sobotka-at-zeman-nekomentuje-rozhovory-u-nichz-nebyl_313940.html**.

133 *Na konferenci o NATO zaznívaly hlasy o společné evropské armádě*. ČTK, 12. 3. 2014.

134 Prezident ČR: *Projev prezidenta republiky během návštěvy Evropského parlamentu ve Štrasburku*, 26. 2. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/517.shtml**.

135 *Zeman je pro vznik celoevropských stran pro eurovolby*. ČTK, 26. 2. 2014.

136 *Jakou Evropu chce Miloš Zeman?* Evropské hodnoty, 24. 2. 2014. On-line: **evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-61720690-jakou-evropu-chce-milos-zeman**.

137 *Česko by podle Zemana mohlo euro přijmout nejdříve za dva roky*. ČTK, 26. 2. 2014.

138 *Podle prezidenta Zemana lze přijetí eura stihnout do roku 2017*. ČTK, 11. 6. 2014.

139 *Europoslanci: Zemanův projev ukazuje proevropský obrat ČR*. ČTK, 26. 2. 2014; *Miloš Zeman upoutal v EP hlavně proevropským laděním projevu*. ČTK, 26. 2. 2014.

140 PS PČR: *15. Usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 4. schůze konané dne 23. ledna 2014 k ustavení podvýboru*, 23. 1. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=91583**.

141 *Sněmovní rozpočtový výbor je pro přijetí fiskálního paktu EU*. ČTK, 4. 6. 2014.

142 PS PČR: *81. Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 16. schůze ze dne 30. července 2014 k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s přístupem Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii /sněmovní tisk 170/*, 30. 7. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=110645**.

143 PS PČRR: *59. Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 12. schůze ze dne 22. května 2014 k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Protokol o obavách irského lidu týkajících se Lisabonské smlouvy /sněmovní tisk 165/*, 22. 5. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=99418**.

144 Senát PČR: *Senát znovu schválil irskou výjimku z Lisabonské smlouvy*, 27. 8. 2014. On-line: **www.senat.cz/zpravodajstvi/napsali_item.php?id=226 & from=V**.

145 PS PČR: *88. Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 18. schůze ze dne 4. září 2014 k informaci o pozici vlády České republiky k návrhu druhé vlny sankcí EU vůči Rusku*, 4. 9. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=101069**.

146 PS PČR: *Sněmovní tisk 310 Dohoda o přidružení mezi státy EU a ES pro atomovou energii a Ukrajinou*. On-line: **www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=310 & O=7**.

147 Senát PČR: *Evropská agenda v Senátu rok 2014 & 9. funkční období (2012–2014)*, 11. 3. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/75459/63431**.

148 Senát PČR: *598. Usnesení Senátu z 25. schůze, konané dne 1. října 2014 k novému rámci EU pro odpadové hospodářství /senátní tisky č. N143/09 a K144/09/*, 1. 10. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/73717/61942**.

149 Senát PČR: *406. Usnesení Senátu z 18. schůze, konané dne 29. ledna 2014 k návrhu směrnice Rady, kterou se mění směrnice 2009/71/EURATOM, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení /senátní tisk č. N 98/09/*, 29. 1. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/71002/59662**.

150 Senát PČR: *597. Usnesení Senátu z 25. schůze, konané dne 1. října 2014 ke sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie evropské energetické bezpečnosti /senátní tisk č. K 140/09/*, 1. 10. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/73714/61939**; Senát PČR: *463. Usnesení Senátu ze 20. schůze, konané dne 23. dubna 2014 k novému energeticko-klimatickému rámci EU do roku 2030 /senátní tisky č. K 117/09 a N 18/09/*, 23. 4. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/72043/60544**.

151 Senát PČR: *521.Usnesení Senátu ze 22. schůze, konané dne 18. června 2014 ke Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Zpráva o uplatňování rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů /senátní tisk č. K135/09/*, 18. 6. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/72739/61100**.

152 *Komise chce od Česka informace okolo diskriminace romských dětí*. ČTK, 25. 9. 2014.

153 *Rovnému přístupu ke vzdělání se věnujeme, tvrdí ministerstvo*. ČTK, 26. 9. 2014. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/rovnemu-pristupu-ke-vzdelani-se-venujeme-tvrdi-ministerstvo/1127644**.

154 Senát PČR: *75. Usnesení Senátu z 5. schůze, konané dne 14. ledna 2015 k Výroční zprávě Komise za rok 2013 (Zpráva o vztazích EK s vnitrostátními parlamenty, Zpráva o subsidiaritě a proporcionalitě) /senátní tisky č. K 147/09 a č. 148/09/*, 14. 1. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/74980/63013**.

155 Senát PČR: *581. Usnesení Senátu ze 24. schůze, konané dne 27. srpna 2014 k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s přístupem Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii/senátní tisk č. 271/*, 27. 8. 2014. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc & value=73331**.

156 Senát PČR: *94. Usnesení Senátu z 6. schůze, konané dne 25. února 2015 k petici pro korunu /senátní tisk č. 292/*, 25. 2. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/75246/63250**.

157 *Hejtmani budou s premiérem Sobotkou jednat hlavně o dotacích EU*. ČTK, 28. 4. 2014.

158 *Premiér Sobotka jednal s hejtmany o čerpání dotací z EU*. ČTK, 29. 4. 2014.

159 *Zastupitelé schválili zrušení krajského zastoupení v Bruselu*. Středočeský kraj, 9. 12. 2014. On-line: **www.kr-stredocesky.cz/web/urad/home/-/blogs/zastupitele-schvalili-zruseni-krajskeho-zastoupeni-v-bruselu**.

160 *Ambasáda v Bruselu vynáší Plzeňskému kraji více, než ho stojí*. ČTK, 13. 4. 2014.

161 *Pražský dům v Bruselu stojí ročně 18 mil., z EU má Praha miliardy*. ČTK, 13. 4. 2014.

162 *LN: Do bruselské kanceláře ČEZ nastoupil ekonom Petr Zahradník*. ČTK, 15. 1. 2014. On-line: **www.investicniweb.cz/zpravy-z-trhu/2014/1/15/ln-do-bruselske-kancelare-cez-nastoupil-ekonom-petr-zahradnik/**; *Vedení bruselské kanceláře ČEZ po Kovandovi převezme Zahradník*. ČTK, 30. 9. 2014.

163 *Šéf ČEZu Beneš: Unie by neměla mít žádné cíle o obnovitelných zdrojích*. ČT24, 26. 1. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1051436-sef-cezu-benes-unie-nemela-mit-zadne-cile-o-obnovitelnych-zdrojich**.

164 *Návrh EK na snížení emisí je podle ekologů ústupkem velkým firmám*. ČTK, 22. 1. 2014.

165 *Aktivisté prosazovali před vládou menší závislost na ruském plynu*. ČTK, 19. 3. 2014.

166 *Svaz průmyslu: Státní spolufinancování fondů EU by mělo zůstat*. ČTK, 17. 3. 2014.

167 *Neziskovky nemusí kofinancovat projekty z EU, peníze zajistí stát*. ČTK, 14. 7. 2014.

[168] *ECB na cestě k bankovní unii posiluje pravomoci*. E15, 4. 11. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/ecb-na-ceste-k-bankovni-unii-posiluje-pravomoci-1134124**.

[169] *Programové prohlášení vlády ČR*, op. cit.

[170] Beneš, Vít–Braun, Mats (2010): Evropský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2009. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

[171] *Programové prohlášení vlády ČR*, op. cit.

[172] *Ekonomické sankce EU vůči Rusku – možné dopady na českou ekonomiku*. Hospodářská komora, 4. 8. 2014. On-line: **www.komora.cz/pro-podnikani/zahranicni-vztahy/aktuality-z-teritorii/ekonomicke-sankce-eu-vuci-rusku-mozne-dopady-na-ceskou-ekonomiku.aspx**.

[173] PS PČR: *Stanovisko vlády České republiky k sankcím Evropské unie vůči Ruské federaci*, 10. 9. 2014. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/015schuz/bqbs/b01400101.htm**.

[174] *HK ČR varuje před ekonomickými sankcemi*. Hospodářská komora, 20. 3. 2014. On-line: **www.komora.cz/hk-cr-varuje-pred-ekonomickymi-sankcemi.aspx**.

[175] *Sobotka: ČR se podařilo prosadit připomínky k protiruským sankcím*. ČTK, 6. 9. 2014.

Kapitola 4

Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky

Ondřej Ditrych a Jan Eichler

Proces tvorby české zahraniční politiky v oblasti obrany a bezpečnosti byl v roce 2014 poznamenán především destabilizací východní Evropy v důsledku konfliktu na Ukrajině a bezprostřední reakcí a dalšími adaptivními opatřeními ze strany NATO, která spočívala zejména v (re)militarizaci střední a východní Evropy s cílem zvýšit alianční deterenční potenciál. Česká republika tento trend podporovala, v bezpečnostní komunitě se nicméně rozpoutala debata o českém příspěvku k novým adaptivním opatřením a schopnosti dostát aliančním závazkům. Zároveň pokračoval trend zvyšování české účasti v misích EU a OSN, byť armádní kapacity byly vázány i přislíbeným nasazením v NATO *Response Force* (NRF) a účastí na rostoucím počtu aliančních cvičení v regionu. Bezpečnost a obrana se staly bezprecedentním tématem politické a veřejné diskuse; tématem vysoce politizovaným a zároveň polarizačním v důsledku propojení s antisystémovým diskurzem části aktérů veřejné diskuse a s vysokou mírou pravděpodobnosti rovněž působením ruské informační operace.

Shrnuto a podtrženo, pociťovaná změna bezpečnostního prostředí se odrazila v nebývalé aktivizaci bezpečnostního aparátu (v nemalé míře tažené bezpečnostními profesionály problematizujícími stávající nedostatky v obraně) a výrazně politizované a polarizované veřejné debatě na toto téma. Byť nelze hovořit o paradigmatické změně, neboť přinejmenším od summitu NATO v Lisabonu (2010) česká vláda podporovala vyšší důraz na kolektivní obranu území, byly v uplynulém roce v reakci na násilnou anexi Krymu a destabilizaci východní Ukrajiny nastartovány trendy, které s vysokou pravděpodobností ovlivní proces formování české bezpečnostní a obranné politiky na léta dopředu.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: POLITICKÝ KONTEXT A VÝCHODISKA

Destabilizace východní hranice NATO a reakce na tento vývoj vnímaný jako bezpečnostní hrozba zejména vzhledem k scénářům rozšíření konfliktu na zbytek území Ukrajiny anebo zahájení podobné „hybridní války"[1] v Pobaltí vedla k nejrozsáhlejší politizaci bezpečnostní agendy (ve smyslu *„míry, do jaké je určité zahraničněpolitické téma součástí veřejné a politické debaty a rozhodování v otevřených politických procesech"*) přinejmenším od debaty o plánovaném umístění radarové stanice v Brdech jako komponentu třetího pilíře americké protiraketové obrany (2006–2009).[2] Míru, v jaké se bezpečnost, přinejmenším ve své vojenské a politické dimenzi, stala předmětem politické a veřejné debaty, lze od dob vzniku české státnosti považovat za zcela bezprecedentní.

Tato skutečnost se nemohla neodrazit v základních programových východiscích bezpečnostní a obranné politiky. Prvním z nich bylo *Programové prohlášení vlády České republiky* vedené Bohuslavem Sobotkou (ČSSD), které bylo schváleno 12. 2. 2014. Prohlášení v první řadě (konvenčně) klade důraz na *„aktivní členství v Evropské unii a NATO v souladu se zájmy České republiky, dále pak na působení v OSN při odstraňování rizik ohrožujících mezinárodní mír, na podporování rovnoprávné spolupráce mezi národy a na zapojení do úsilí čelit mezinárodnímu terorismu a kyberterorismu".*[3] Česká republika by dle něj měla přispívat k takovému mezinárodnímu uspořádání, kde budou problémy řešeny multilaterálně a které bude efektivní, stabilní a současně spravedlivé. Dále bylo zdůrazněno, že na půdě OSN se ČR zaměří na udržování míru, včetně připravenosti účastnit se vojenských misí, na otázky odzbrojení, mezinárodní rozvoj, ochranu lidských práv a na reformu institucí OSN.

V rámci Programového prohlášení se prvořadým úkolem resortu Ministerstva obrany ČR (MO) staly ekonomické záležitosti, konkrétně pak celková analýza hospodaření, audit jednotlivých agend a z toho vycházejících personálních nároků, přehodnocení rentability *outsourcingu*, urychlení odprodeje nepotřebného majetku a zamezení veškerým zbytným výdajům a nehospodárnostem.[4] Další vládní prioritou bylo stanoveno prosazení takových změn ve financování resortu, které by ozbrojeným silám zajistilo potřebný rozvoj. Důraz byl položen rovněž na zvýšení transparentnosti výběrových řízení a veškeré akviziční činnosti a její co nejvyšší efektivity.

V reakci na proměnu bezpečnostního prostředí v Evropě a v souladu s dlouhodobějším směřováním české bezpečnostní politiky, která v posledních letech usiluje o zdůraznění kolektivní teritoriální obrany na úkor expedičních operací, přikládá Programové prohlášení význam rozvoji schopností vyčleňovaných do pohotovostních uskupení NATO a EU a na výstavbu schopností potřebných pro účely kolektivní obrany podle čl. 5 *Washingtonské smlouvy*. Podtrhuje rovněž význam interoperability, rozmístitelnosti a schopnosti spolupráce při vedení společných akcí. Zároveň se hlásí k aktivní účasti v zahraničních operacích pod hlavičkou NATO, EU a OSN, pokud budou vybaveny odpovídajícím mandátem a budou v souladu s definovanými bezpečnostními a obrannými zájmy ČR a závazky vůči NATO a EU. V neposlední řadě se potom zavazuje, že zajistí ochranu vzdušného prostoru ČR vlastními prostředky

(včetně nadzvukových stíhacích letounů JAS-39 Gripen) a že bude rozvíjet dialog s domácím obranným průmyslem s cílem vytvářet kooperativní prostředí a podporovat působení našeho obranného průmyslu na zahraničních trzích.

V roce 2014 pokračovala rovněž příprava dvou důležitých strategických dokumentů v oblasti obrany: *Dlouhodobého výhledu pro obranu (2030)* a *Koncepce výstavby AČR*. První z nich byl připraven již v roce 2013 jako výsledek snah o doplnění obranného plánování o dlouhodobou perspektivu. Vzhledem k působnosti úřednické vlády a následné významné proměně bezpečnostního prostředí v důsledku krize na Ukrajině se nicméně dokončení Dlouhodobého výhledu zpozdilo. Dokument, který má být podle ministerstva obrany *„základním východiskem pro obranné plánování“*[5], schválil Výbor pro obranné plánování (19. 11. 2014), později Bezpečnostní rada státu jako celek (23. 3. 2015) a nakonec i vláda ČR. K pracovní verzi dokumentu se v posledních dvou letech uskutečnilo několik expertních setkání a bezpečnostní komunitou byly připraveny komentáře a podkladové materiály.[6] Na konečnou verzi Dlouhodobého výhledu by měla přirozeně navazovat Koncepce výstavby AČR, zohledňující požadavky kladené na armádu ve světle dlouhodobých trendů bezpečnostního prostředí. I u ní se v době psaní této kapitoly předpokládá schválení v resortu obrany v řádu měsíců.

Zatímco práce na výše zmíněných dokumentech byly zahájeny ještě před propuknutím konfliktu na Ukrajině, nová *Bezpečnostní strategie ČR* byla bezprostřední reakcí na změnu bezpečnostního prostředí, kterou povstání na východě země, infiltrace vojenskými a bezpečnostními složkami Ruské federace a násilná ruská anexe Krymského poloostrova přivodila spolu se zvýšenou vnímanou hrozbou představovanou Islámským státem (ISIS). Namísto zcela nového dokumentu jde spíše o aktualizace předešlé strategie (2011), provedené Ministerstvem zahraničních věcí ČR. Ministr Lubomír Zaorálek (ČSSD) tuto změnu bezpečnostního prostředí popsal následovně: *„…jako kdyby přestala platit pravidla hry, respektování hranic, mezinárodních závazků, u nichž se ještě nedávno zdálo, že jsou nezpochybnitelné. Jsme svědky takových věcí, kterým se říká hybridní válka – neoznačení vojáci. Z druhé strany jsme svědky takových věcí, jako jsou zahraniční bojovníci* – foreign fighters – *nebo osamělí vlci.“*[7] Protože úpravu strategie schválila v závěru přípravného procesu zahájeného v roce 2014 vláda až 4. 2. 2015, bude její podrobný rozbor předmětem budoucí analýzy.[8]

Pro zahraničněpolitickou praxi v oblasti obrany a bezpečnosti byl v uplynulém roce patrný jistý rozpor mezi rétorikou a realitou. Na jedné straně ČR podpořila v reakci na nárůst nestability na východní alianční hranici okamžitá i dlouhodobější adaptivní deterenční opatření NATO a její závazek přispívat k realizaci těchto opatření z ní v mezinárodním srovnání a relativně k velikosti činí jednoho z aktivnějších členských států. Na druhé straně prezident Miloš Zeman se zdál často stran konfliktu na Ukrajině a zejména role Ruska obývat jiné „univerzum faktů“ než ostatní představitelé exekutivy. Zemanova pozice však nebyla zcela konzistentní, resp. byla vyjadřována odlišně podle toho, před jakým publikem právě hovořil. Z hlediska doporučení prezident podpořil odstrašení Ruska posílením východní hranice NATO,[9] poté nicméně v české debatě konflikt na Ukrajině označil za občanskou válku, které se dle slov ruského ministra zahraničních věcí Sergeje Lavrova, jimž důvěřuje, ruské jednotky ne-

účastní, aby na summitu NATO v Newportu těsně poté uvedl, že se dle jeho slov na Ukrajině odehrává hybridní válka, kde na straně separatistů bojují ruští vojáci (*„dobrovolníci, kteří nejsou dobrovolníky“*).[10]

Ale ani členové vlády nevyjadřovali své postoje zcela jednoznačně a zejména do zahraničí tak vysílali obtížně čitelné signály. Například ministr obrany Martin Stropnický (ANO) vystupoval obecně ve prospěch adaptivních opatření, v rozhovoru pro agenturu Reuters v květnu nicméně uvedl, že *„pobyt jakýchkoliv cizích jednotek“* na českém území je podle něj *„problém“*. Za podobné vyjádření patrně osobního odhadu situace v české společnosti, která nicméně vyzněla v duchu politické *pozice*, si vysloužil kritiku opozičních stran, v reakci na níž uvedl, že hovořil pouze o stálém rozmístění a přislíbil, že ČR splní všechny své alianční závazky.[11] O necelý měsíc později však premiér Sobotka při vystoupení před českými novináři uvedl, že *„Česká republika nebude patřit a nepatří mezi země, které by volaly po posílení vojenské přítomnosti jednotek NATO v Evropě“*. Na prohlášení byla podstatná zejména skutečnost, že ho předseda vlády pronesl souběžně s oznámením americké *European Reassurance Intitiave* (jejíž podstatnou součástí bylo právě zvýšení počtu amerických jednotek na starém kontinentě) Barackem Obamou při jeho návštěvě Varšavy u příležitosti setkání hlav států NATO. Sobotkovo prohlášení bylo patrně součástí domácí politické hry, přišlo totiž před stranickým kongresem ČSSD. Za chybu jej podrážděně označil prezident Zeman, pro kterého byla cesta do Varšavy příležitostí k prvnímu setkání s americkým prezidentem po více než roce svého působení v úřadu. (V srpnu následně Sobotka v prestižním časopise *Foreign Policy* potom argumentoval, že krize na Ukrajině podtrhla nenahraditelnost Atlantické aliance, a hrdě oznámil plán navýšit český obranný rozpočet, neboť kolektivní obrana je nejen zárukou, ale i závazkem. Zmínil v této souvislosti i padlé české vojáky v Afghánistánu, viz níže.)[12]

Strany vládní koalice a opoziční strany ODS a TOP 09 dosáhly v bezpečnostních a obranných otázkách základního politického konsenzu, byť se ho nepodařilo formalizovat např. ve společné dohodě o navyšování obranného rozpočtu (viz níže), a občasné spory nad jednotlivými aspekty obranné politiky nebo vyjádřeními vládních představitelů zůstaly příznačné i pro vládní strany. Tento konsenzus spočíval především ve vnímání situace na Ukrajině a ruské politiky jako bezpečnostní hrozby pro NATO a potažmo ČR, na kterou je třeba reagovat posílením obranných kapacit a účinnými adaptivními opatřeními Aliance, zvyšujícími deterenční potenciál její kolektivní obrany.

Naproti tomu antisystémové strany a uskupení v Poslanecké sněmovně PČR, zejména KSČM, ale také Hnutí Úsvit, tento konsenzus zpochybňovaly. Dle vyjádření KSČM žádná ruská hrozba neexistovala a krize na Ukrajině byla důsledkem amerického imperialismu, a komunisté proto konzistentně ve smyslu své dlouhodobé autonomistické pozice volali po izolaci jako způsobu ochrany před velmocenskou bouří, kterou USA a EU vyvolávají. Hnutí Úsvit podobně konzistentní politickou pozici nemělo, nicméně např. jeho čelný představitel Tomio Okamura rovněž považoval situaci na Ukrajině za plod americké snahy oslabit Rusko, které by naopak mohlo být skvělým spojencem v boji s *„islámskými radikály“*.[13]

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Konflikt na Ukrajině: Domácí reakce

Zásadní změna bezpečnostního prostředí ve východní Evropě vyvolala vedle bezprecedentní politizace i reflexi aktérů bezpečnostní a obranné politiky stran dostatečnosti vlastních kapacit k vlastní obraně a příspěvku ke kolektivní obraně NATO. Tato reflexe se promítla v první řadě do debaty o výši vojenského rozpočtu. Do ní přispěl v souvislosti se svou návštěvou i generální tajemník NATO Anders Fogh Rasmussen, který vyzval k jeho navýšení, jinak dle alianční analýzy (z jejíchž předběžných závěrů, vyznívajících v duchu nejhoršího hodnocení za posledních pět let citoval) nebude ČR schopna dostát svým závazkům ve vztahu ke kolektivní obraně.[14]

Už u příležitosti patnáctého výročí vstupu do NATO v březnu (tedy jen několik týdnů po ruském obsazení Krymu) podepsali předsedové parlamentních stran s výjimkou KSČM deklaraci, v níž mj. konstatují, že *„záruky kolektivní obrany vyžadují stálé úsilí a investice“*.[15] Náčelník Generálního štábu AČR gen. Petr Pavel v té souvislosti varoval, že AČR se blíží stavu *„zadrhnutí“* a že *„na odloženou potřebu se nemůžeme spoléhat. Scénář na Krymu ukázal, že v reálu není čas ani na mobilizaci záloh.“*[16] Deklarace nicméně o navyšování obranných výdajů konkrétně nehovoří. Předseda vlády Sobotka se naopak po jejím podpisu vyjádřil, že vládní prioritou je hospodářský růst a ČR by neměla vyvolávat nové kolo zbrojení; ministr financí Andrej Babiš podmínil vyšší rozpočet AČR tím, že prokáže schopnost šetřit.[17]

Vládní pozice se však během jara 2014 proměnila a v červnu premiér Sobotka prohásil, že navzdory původnímu plánu na další snížení obranných výdajů o 0,5 mld. Kč armádní rozpočet vzroste v roce 2015 na 43,5 mld. Kč. Generál Pavel v té souvislosti znovu kriticky konstatoval, že jde sice o nominální navýšení, *„na druhou stranu není to částka, která by umožnila rozvoj armády“* a *„… v současné době nejsme… závazky a úkoly* [od vlády] *plnit na sto procent, dokonce ani ne na sedmdesát, dokonce ani ne na šedesát“*. Kvitoval nicméně, že *„obranu této země po letech začínáme brát znovu vážně, že nechceme být přívěskem našim aliančním partnerům, ale že chceme být rovnocenným přispěvatelem“*.[18]

Den před zahájením summitu NATO ve velšském Newportu bylo následně vydáno prohlášení předsedů parlamentních stran, ve kterém se zavazují k postupnému navyšování obranných výdajů do roku 2020 na 1,4 % HDP s tím, že *„tuto variantu postupného navyšování vnímá koalice jako realistickou jak z hlediska ekonomických možností země, tak i potřeb ozbrojených sil“*.[19] (Na samotném summitu potom ČR spolu s dalšími členskými státy stvrdila doporučení k navýšení výdajů na obranu v příští dekádě na 2 % HDP.)[20] Nepodařilo se však tento závazek formalizovat jako konsenzus parlamentních stran (třeba i s výjimkou KSČM jako v případě březnové deklarace) např. po dánském vzoru – opoziční TOP 09 a ODS na podobnou dohodu nepřistoupily, neboť byla podle jejich mínění málo ambiciózní.[21]

Kromě debaty o výši výdajů na obranu ve vztahu k HDP byly výrazněji tematizovány konkrétní nedostatky.[22] Například slovy studie odborníků z Univerzity obrany, ČR je sice schopna *„vyslat jednotku o velikosti praporu do zahraniční mise, ale na*

její rotaci a udržení v operaci se pak doslova skládá celá armáda…“.[23] Často skloňovaným nedostatkem byl personální deficit AČR, a to jak obecně (průměrná naplněnost u útvaru pozemních sil dosahovala pouze přibližně 68 %),[24] tak na úrovni i některých v zahraničí vysoce ceněných jednotek, jako např. 25. protiletadlového raketového pluku ze Strakonic, jehož stav se blížil 50 %.[25] Za další významný problém byl považován nedostatek munice, především u pozemního vojska (nové útočné pušky BREN, obrněné transportéry Pandur) – v souladu s normami NATO by měly nasazené síly fungovat bez omezení po dobu 30 dnů, což dle vlastního hodnocení AČR nebyla schopna zajistit –, ale např. i u letounů JAS-39 Gripen. Na výše zmíněném summitu NATO ve Walesu byla však ČR, Dánskem, Norskem, Španělskem, Portugalskem a Řeckem podepsána dohoda o společném nákupu raket naváděných na pozemní cíle právě do výzbroje gripenů. Dle ministra obrany Stropnického šlo o *„typický příklad takzvané chytré obrany… společně připravíme poptávku pro munici pro bojové letouny a vysoutěžíme ji přes agenturu NSPA“*.[26] Reflexe krize na Ukrajině nakonec ovlivnila i diskusi o roli aktivních záloh AČR, obnovení branné povinnosti a mobilizace.

Česká republika v NATO

Z hlediska reakce NATO na novou bezpečnostní situaci ČR obecně podporovala ujišťovací opatření přijatá po anexi Krymského poloostrova a stabilizaci míry vojenské přítomnosti aliančních pozemních, vzdušných a námořních jednotek dosažené v prvních jarních měsících. Na summitu NATO v Newportu podpořila alianční Akční plán připravenosti (*Readiness Action Plan*) a zavázala se k adaptivním opatřením NATO aktivně přispívat. Tento závazek nabyl konkrétní podoby v několika ohledech: účasti na společných aliančních cvičeních ve střední a východní Evropě, posílení účasti na *air policing* Islandu v rámci integrovaného systému protivzdušné obrany NATO (NATINADS) a zejména specifikaci účasti na rotacích rekonstruované NATO *Response Force* s prvosledovým uskupením (NRF-VJTF) nasaditelným v krátkém čase za účelem řešení a zamezení eskalace krize.[27] Pro rok 2015 přislíbila příspěvek ve výši 150 osob do doposud prozatímního uskupení vedeného Německem jako *framework nation* a po specifikaci konceptu NRF-VJTF na úrovni NATO je připravena přispívat jedním praporem do rotací pod vedením Německa a Polska jako *framework nations*. (Dle plánu by členský stát vedoucí prvosledové uskupení VJTF, které by mělo působit po tři roky na třech úrovních připravenosti, *stand-up*, *stand-by* a *stand-down*, přičemž každý jeden rok by měla být aktivní tři uskupení na různých úrovních připravenosti, přispěl do uskupení hrotovým praporem s nejrychlejší nasaditelností v řádu 2–3 dní a dva další státy potom prapory nasaditelnými během 5–7 dnů.) Vzhledem k tomu, že působnost Německa a Polska jako *framework nations* v regulérním režimu NATO-VJTF se předpokládá až na začátku příští dekády, nabídla ČR účast roty chemické ochrany pro plánovanou britskou rotaci (2017).

Ministerstvo obrany vnímá české zapojení do adaptivních opatření NATO vzhledem k velikosti ČR ve srovnání s ostatními členskými státy za nadstandardní. Vedle příslibu nasazení kapacit (komplikovaného nicméně výše zmíněnými nedostatky ve výzbroji) se dle něj projevuje i v činorodosti v aliančních diskusích, např. návrhy ini-

ciativ (*food for thought papers*), mj. také nového projektu *smart defence* zaměřeného na modernizaci sovětské výzbroje v arzenálech nových členských států NATO.[28] Šlo by již o druhý projekt *smart defence* s vedoucím postavením ČR po projektu Mnohonárodního střediska leteckého výcviku (MATC), schváleného na summitu NATO v Chicagu (2012). Realizace tohoto projektu však nabyla zpoždění: navzdory původnímu plánu nebylo na summitu NATO v Newportu podepsáno memorandum o porozumění v důsledku komplikací na straně Slovenska a USA, jejichž účasti si česká strana v projektu zvláště cení. Byrokratické překážky na americké straně (projekt bude muset být schválen jako součást rozpočtu až pro příští fiskální rok americkým Kongresem) nakonec vedly ČR k rozhodnutí podepsat memorandum v červnu 2015 bez účasti USA, jež by měly alespoň formálně deklarovat zájem se k projektu po odstranění stávajících překážek připojit.

Z hlediska postavení ČR v NATO bylo nakonec významnou událostí uplynulého roku zvolení armádního generála Petra Pavla předsedou Vojenského výboru (*Military Committee*) – formálně nejvyšší vojenskou autoritou NATO a hlavním vojenským poradcem generálního tajemníka. K rozhodnutí o jmenování došlo po diplomatických jednáních na zasedání Vojenského výboru 20. září ve Vilniusu a gen. Pavel se nové funkce ujal v červnu 2015 po složení funkce náčelníka Generálního štábu AČR. V rozhovoru pro Český rozhlas gen. Pavel zdůraznil, že zvolení vnímá jako ocenění celé české armády: *„Nebýt toho, že dojem z ní je v zahraničí příznivý, nebyla by ani ta volba.“*[29] Za klíčový cíl ve svém nastávajícím působení označil koordinaci diskuse a hledání konsenzu mezi členskými státy, mj. v hodnocení konkrétních bezpečnostních hrozeb, protože např. stran Ruska *„jinak vnímají svoje ohrožení státy přímo sousedící s Ruskem nežli státy vzdálenější, a právě tyto rozdílné pohledy se musí probrat a urovnat“*.[30] Vyjádřil rovněž přesvědčení, že NATO musí být připraveno čelit konvenčnímu konfliktu, který sledujeme na Ukrajině, a zároveň víru v to, že NATO bude z vojenského hlediska pouze odstrašujícím prvkem.

Zahraniční mise

Ve sledovaném roce pokračoval stran české účasti v zahraničních misích trend reagující na omezení rozsahu expedičních operací NATO (zejména *„snižování operačního tempa“* v Afghánistánu), který spočíval v rozšíření, resp. snaze o rozšíření účasti v zahraničních akcích EU (CSDP) a OSN. Kapacity AČR nasazené v Afghánistánu prošly transformací už v roce 2013, zejména v podobě ukončení činnosti PRT Lógar, ale rovněž poradních a výcvikových týmů (MAT) ve Vardaku a Lógaru a naopak vyslání strážní roty chránící vnější perimetr základy Bagram. V roce 2014 plnila AČR úkoly spojené zejména s ochranou jednotek (*force protection*), výcvikem (včetně vrtulníkových posádek) a lékařskou pomocí, které vykonává i po ukončení mise ISAF k 31. prosinci a pod hlavičkou nově zřízené mise NATO *Resolute Support*. Úkolové uskupení AČR ISAF tvořily v minulém roce konkrétně národní podpůrný prvek (*National Support Element*, NSE), letecký poradní tým v Kábulu (AAT), strážní rota letiště Bagram (BAF), výcviková jednotka speciálních sil (dva týmy 601. skupiny, které rovněž zajišťovaly ostrahu ZÚ Kábul), polní chirurgický tým (PCHT), národní zpravodajská buňka (*National Intelligence Cell*, NIC) a zastoupení na velitelstvích ISAF.

Poslední etapa působení AČR v misi ISAF byla poznamenána tragickým incidentem, kdy po útoku sebevražedného atentátníka 8. července (patrně cílícího na americkou, nikoliv českou armádní patrolu) zahynula vedle více než desítky místních obyvatel i pětice českých vojáků, příslušníků 2. strážní roty BAF Bagram. Byli jimi rotmistr Jaroslav Lieskovan, rotmistr David Beneš, četař Ivo Klusák, desátník Jan Šenkýř a desátník Libor Ligač. (S výjimkou Davida Beneše, který sloužil u 41. mechanizovaného praporu ze Žatce, patřili padlí vojáci k 43. výsadkovému praporu v Chrudimi.) Útok u Bagramu byl nejničivějším úderem v dějinách české účasti v ISAF, který celkový počet českých obětí zvýšil na deset, přičemž devět z nich zahynulo v důsledku sebevražedných útoků či výbuchů nástražných směsí a jednoho českého vojáka zabila lavina bahna a kamení. Další desítky se do vlasti vrátily s těžkými zraněními, v několika případech i jako doživotní invalidé.[31] (Dohromady zahynulo v zahraničních misích od operace Pouštní bouře přes UNPROFOR, UNCRO, SFOR, KFOR, další nasazení v Iráku a Afghánistán dohromady 25 českých vojáků.)[32] Na závěr hodnocení této smutné události by možná stálo za to připomenout dva dlouholeté zvyky Francouzské republiky, tedy země s velmi bohatou historií vysílání vlastních vojáků do zahraničí. Zaprvé, všichni vojáci, kteří padnou při plnění svých úkolů, mají na hrobech nápis: *„Mort pour la France“,* což se dá přeložit slovy: *„Padl za Francii“.* V případě ČR by vojáci, kteří položí své životy, měli na hrobech mít nápis: *„Padl za vlast“*. A druhou inspirací je způsob posledního loučení: když padne několik vojáků naráz, tak mají rozloučení dvě. Nejprve jsou jejich ostatky zahaleny do státní vlajky a vystaveny na nádvoří pařížské Invalidovny (nejposvátnějšího místa francouzských vojáků), kde se s nimi loučí ministr obrany, v některých případech i prezident republiky a spolu s nimi i nejvyšší vojenští činitelé. A pak následují individuální pohřby v kruhu rodiny a nejbližších přátel. Tyto dvě zažité zvyklosti by se mohly stát inspirací i pro naši zemi jako způsob úcty vojákům, kteří padnou při plnění služebních úkolů v zahraničí.

U příležitosti nastávajícího konce mise ISAF vypracovala AČR celkové vyhodnocení české účasti na této misi, které bylo vtěleno do obsáhlého dokumentu *Zkušenosti jednotek AČR z operace ISAF*, schváleného 25. 4. 2014 zástupcem náčelníka generálního štábu a ředitelem SOC MO generálmajorem Alešem Opatou.[33]

Materiál konstatuje, že nejdůležitější vojenské úkoly v rámci mise ISAF plnili příslušníci pozemních sil AČR. Nejprve to bylo šest rotací provinčního a rekonstrukčního týmu (PRT) v provincii Fayzabád. Vojáci ze 102. průzkumného praporu z Prostějova a ze 43. výsadkového mechanizovaného praporu z Chrudimi tam od března 2005 do konce roku 2007 zajištovali bezpečnost ve spolupráci s místními obyvateli, zabezpečovali letiště ve Fayzabádu, dohlíželi na klid a pořádek během voleb a poskytovali ochranu civilním pracovníkům PRT (odborníků vybraných MZV) a významným osobám. Po Fayzabádu se místo nasazení českého PRT přesunulo do provincie Lógar. Tam se v době od března 2008 do července 2013 vystřídalo celkem 11 rotací PRT, jejichž hlavním úkolem bylo zajišťování bezpečnosti českých civilních expertů a zároveň s tím i spolupráce s místními autoritami a výcvik afghánských bezpečnostních sil. Nejintenzivnější bylo přitom prohlubování vztahů a součinnosti s velitelstvím 4. brigády ANA, která působila v provinciích Lógar a Wardak. Dále se český PRT zaměřoval na mentorování, výcvik a materiální zabezpečení základního výcviku pro rekruty

ANP. Během působení v Lógaru se několikrát stalo, že bezpečnostní situace se natolik zhoršila, že civilní experti museli být z Lógaru převezeni do bezpečí do hlavního města Kábul. Jejich nepřítomnost v provincii trvala několik týdnů; v jednom případě se ale protáhla až na dva měsíce.

Mentorovací činnost ve vztahu k ANA se zaměřovala především na přípravu bojového praporu (*kandaku*). Čeští instruktoři pomáhali zvyšovat jeho odborné znalosti a profesionální růst a v další etapě pak i jeho logistickou nezávislost. V rámci bojové přípravy čeští vojáci pomáhali jednotkám ANA při vytváření bezpečného prostředí a při zvládání bojových dovedností nezbytných k eliminování protiafghánských sil v provincii.

Značné problémy pro české vojáky vyplývaly z civilizačních rozdílů. Proto bylo nutné hledat optimální vztah s afghánskými vojáky a s jejich veliteli na nejnižších stupních. Místní vojáci především odmítali vojenský dril, tedy nezbytné opakování činností a postupů. Setrvale se dle dokumentu Zkušenosti domnívali, že když úkol procvičili jednou, tak to stačí a že se k takové činnosti už nemusejí vracet; nechápali význam udržovacího výcviku. Dalším problémem identifikovaným materiálem AČR bylo, že v rámci ANA a jejích jednotek se velitelské funkce častokrát kupovaly nebo obsazovaly na základě kmenových struktur a vnitřní kmenové hierarchie. Nezřídka se údajně i stávalo, že příslušníci svěřeného *kandaku* byli během výcviku pod vlivem drog.

V důsledku nepřátelských aktivit a trvale narůstající agresivity protikoaličních sil musela být v průběhu nasazení v misi ISAF stále větší pozornost věnována nácviku protipovstaleckých činností. Povstalci se vyhýbali přímým bojům s koaličními silami nebo s vojáky ANA, o to častěji ale využívali momentu překvapení. Nejčastější formou útoku na koaliční nebo afghánské jednotky byly léčky, při kterých byl zablokován konvoj, tím vznikla dopravní zácpa, zmatek a chaos, následně povstalci ze zálohy zaútočili na zablokované jednotky s cílem pozabíjet co nejvíce jejich příslušníků a potom rychle opustit místo přepadení. Další často používanou formou útoků bylo dálkové odpalování výbušných zařízení (IED). Právě tímto způsobem bylo zákeřně zabito velké množství afghánských i koaličních vojáků; výbuch výbušného zařízení na vestě sebevražedného atentátníka se stal osudným i výše zmíněné pětici padlých českých vojáků.

Významnou součástí závěrečného vyhodnocení české účasti na ISAF byla činnost vzdušných sil AČR.[34] Po dobu mise v Afghánistánu rotovali vrtulníky a vojáci z 23. základny vrtulníkového letectva v Přerově, kteří tvořili tzv. *Heli Unit*, tedy vrtulníkovou jednotku. Během přípravy na misi se zaměřovali především na nácvik samostatných letů, dále pak na lety v noci s brýlemi nočního vidění (NVG), taktické létání, ostré střelby a další bojové činnosti. Součástí přípravy byla účast na řadě zahraničních cvičení v členských státech NATO. Počátečními problémy české *Heli Unit* byly nedostatky materiálního zabezpečení a malý počet letuschopných vrtulníků Mi-171š, což byl důsledek odkládání jejich modernizace, ve které šlo zejména o systém vlastní ochrany vrtulníků a utajovaného hlasového spojení.

V samotném Afghánistánu pak česká *Heli Unit* působila v rámci americké vrtulníkové brigády TF Falcon a plnila zejména následující úkoly: přepravu personálu mise

ISAF a členů ANA a ANS, transport materiálu pro ISAF a ANSF, vizuální vzdušný průzkum, pátrání, záchrana a odsun zraněných osob z bojiště. Lety byly uskutečňovány z velkých letišť (Kábul, Bagram), velkých koaličních základen (Shank, Ghazni) a z předsunutých bojových stanovišť (*combat outposts*). Počínaje druhou rotací se hlavní pozornost soustředila hlavně na lety s NVG, protože vzhledem k vysokým denním teplotám se většina letů přesouvala na noc nebo na velmi časné ranní hodiny.

Účast na ISAF měla pro českou *Heli Unit* dle dokumentu AČR velký přínos. Letecký personál získal nové dovednosti díky tomu, že létal v prostředí bojové operace, a to v podmínkách středního stupně ohrožení. Díky tomu čeští piloti získali nové zkušenosti mj. ve vysokohorském prostředí vyznačujícím se složitými podmínkami. Šlo zejména o nízkou oblačnost a krátkou dohlednost, o vysoké teploty, prašnost a časté prachové bouře, nevyzpytatelné inverzní počasí během zimních měsíců, v jehož důsledku bylo zimní létání velice riskantní, a další nástrahy. Právě v tomto prostředí se zdokonalovala taktická připravenost českých pilotů a byly zvládány postupy a techniky pilotáže na hranici možností jejich strojů. Letecký personál se zdokonaloval v činnostech, jako je nouzové opouštění vrtulníků, záchrana a vyzvedávání posádek, nácvik týmové činnosti po vynuceném přistání v neznámém terénu. Většina z těchto postupů a technik byla dle dokumentu přebírána od britského vrtulníkového letectva. Český vrtulníkový personál byl nakonec nasazen také k plnění poradních činností v rámci mezinárodního AAT.

Další významnou oblastí zdokonalování bojové připravenosti AČR se během mise ISAF stala zdravotnická příprava nezdravotnického personálu, která probíhala celkem v pěti certifikovaných výukových střediscích (CLS) a zaměřovala se hlavně na ošetřování raněných během bojové činnosti, na taktické polní ošetření a na odsun raněných z prostoru bojové činnosti. Velká pozornost při vyhodnocení české účasti v misi ISAF byla věnována zkušenostem v oblasti CIMIC/PSYOP. Ta zahrnovala především sběr důležitých informací a jejich vyhodnocování, vytváření „sociálních map“, identifikaci sociálních hrozeb a příležitostí, postupy při identifikaci významných osob a jejich možných záměrů, řízení a realizaci projektů rychlého dopadu, vytváření databází a jejich využívání a postupy při jednáních s tlumočníky. Součástí této systematické přípravy byly i zásady jednání při přímém kontaktu s místními lidmi a potravinami, typový průběh jednání s kmenovými vůdci, se stařešiny, s představiteli afghánské policie, armády či státní správy, distribuce humanitární pomoci, zásady chování k dětem, k ženám atd. Právě na tomto poli získala AČR velké množství poznatků a zkušeností, které mohou být využitelné i v případě nasazení v dalších misích v islámském světě.

Působení v Afghánistánu nebylo ani v uplynulém roce jediným nasazením AČR v zahraničních misích. Pokračovala česká účast na evropské vojenské výcvikové misi EUTM Mali, racionalizovaná na základě vnímání relevantních bezpečnostních aktérů oblasti Sahelu („širšího sousedství“ EU) jako zóny potenciální nestability. Během roku se podařilo rovněž dovést k cíli neúspěšná jednání z roku 2013 o českém příspěvku do mise OSN v Mali (MINUSMA). Vyslání dvaceti pěti vojáků ze speciálních jednotek pod nizozemským velením představuje významný milník v deklarovaném úsilí „navrátit se“ do mírových operací OSN, neboť od doby účasti v misi UNPROFOR (později proměněné v NATO IFOR) na území bývalé Jugoslávie slou-

žili čeští vojáci v mírových operacích OSN pouze jako pozorovatelé. (V roce 2014 šlo o mise MONUSCO DRC, UNMIK Kosovo, UNAMA Afghánistán a MINUSCA Středoafrická republika.) Zvláštní kapitolou v zahraničním angažmá AČR byla účast v *Multinational Force and Observers* (MFO), mise zvláštní mezinárodní organizace k udržení míru na Sinajském poloostrově, kde v uplynulém roce sloužil letecký a pozemní personál AČR s letounem CASA C-295M. České gripeny, přesunuté na základnu v Keflavíku, střežily od října do prosince islandské nebe v rámci *air policing* mise systému vzdušné obrany NATO.

Na podzim byl nakonec oběma komorami Parlamentu ČR schválen vládní návrh působení sil AČR v zahraničních misích na příští dva roky (2015–2016).[35] Do operace NATO *Resolute Support* v Afghánistánu bylo schváleno vyslání až 310 osob. Kromě toho by v Afghánistánu mělo působit až 20 příslušníků 601. skupiny speciálních sil střežících prostory ZÚ Kábul a až 20 dalších vojáků by mělo plnit poradní a mentorovací úkoly ve prospěch afghánských bezpečnostních sil při potlačování výroby a distribuce drog. Pro operace na Balkánském poloostrově (v současnosti NATO KFOR a EUFOR Althea) bylo vyčleněno dalších 20 vojáků; pro zapojení do misí v oblastech severní Afriky, Sahelu a Blízkého východu 70 vojáků do června 2015 a až 220 osob po zbytek platnosti mandátu. Součástí mandátu je rovněž pokračující účast v operaci EU-NAVFOR Atalanta (na operačním HQ Northwood), NATO NATINADS (*air policing*, zajišťovaný 211. taktickou letkou gripenů z Čáslavi), ve velitelských strukturách EU a NATO a nasazení spojovacího modulu DCM (*Deployable Communication Module*) v operacích NATO. Zohledněno je v mandátu i předpokládané uvedení do pohotovostního stavu visegrádského bojového uskupení (*battlegroup*, EU BG) na úrovni praporu včetně bojové podpory pod vedením Polska jako *framework nation* v roce 2016 a možné nasazení sil a prostředků ve výše zmiňované NATO *Response Force*, a to až do výše 1500 osob v roce 2015 a 452 osob v následujícím roce.

Dle důvodové zprávy k návrhu mandátu[36] vláda neočekává, že by se v Afghánistánu měla ve střednědobém horizontu zásadně zlepšit bezpečnostní situace a ekonomický a sociální rozvoj mohl pokračovat bez pomoci ze strany mezinárodního společenství. Za závažný problém považuje nejen povstalecké aktivity, ale i organizovaný zločin, čemuž odpovídá i návrh úkolů, které by v zemi měla AČR plnit (vyslání speciálních sil napomáhajících boji s drogami ve spolupráci s americkou *Drug Enforcement Agency*, DEA, a mimo rámec *Resolute Support*). Křehká zůstává podle vlády i politická a bezpečnostní situace na Balkánském poloostrově, čemuž odpovídá návrh na pokračování účasti v misích v Kosovu a Bosně a Hercegovině. (Zpráva konstatuje, že vzhledem k složité situaci na severu Kosova nebude v původně plánovaném časovém období realizováno snížení přítomnosti sil KFOR směrem k tzv. *deterrent presence*.) Terorismus, konflikty, proliferace zbraní a organizovaný zločin charakterizují dle zprávy i bezpečnostní prostředí v oblasti Blízkého východu, severní Afriky, Sahelu a Afrického rohu.

Důvodová zpráva rozebírá i právní problematiku nasazení jednotek v rámci NATO-VJTF a EU BG v požadované době reakce (5 dnů u NATO-VJTF, 10 dnů u EU BG), pokud nepůjde o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv o společné obraně nebo účast na mírových misích se souhlasem přijímajícího státu.

Protože takové vyslání musí dle čl. 43 Ústavy ČR schválit Parlament ČR, jehož souhlas by nebylo možné v takto krátké době zajistit, požádala vláda, aby parlament vyslovil s vysláním (předběžný) souhlas. Mandátem byl tento souhlas udělen s tím, že vláda o svém rozhodnutí vyslat jednotky AČR neprodleně parlament zpraví. Z finančního hlediska důvodová zpráva předpokládá náklady na zahraniční operace ve výši 1,5 mld. Kč v roce 2015 a 1,7 mld. Kč v roce 2016. Případné nasazení AČR v NRF vyčísluje na 1,9 mld. Kč v roce 2015 a 0,6 mld. Kč v roce 2016; a v EU BG na 0,8 mld. Kč v první polovině a 0,3 mld. Kč v druhé polovině roku 2016.[37]

Společná bezpečnostní a obranná politika (CSDP)

Kromě účasti v misích CSDP, zejména vojenské mise EUTM Mali, se ČR podílela z pozice členského státu (tj. spíše nepřímo, neboť hlavní břemeno činnosti spočívalo na EEAS a Evropské komisi) na probíhající implementaci souboru opatření přijatých Evropskou radou věnovanou obraně v prosinci 2013. V samotném závěru roku potom kvitovala rozhodnutí přijaté po jmenování nové Evropské komise a s ní i nové vysoké představitelky pro zahraniční a bezpečnostní politiku (HR/VP) Federicy Mogherini přistoupit k aktualizaci evropské bezpečnostní strategie. Mezi institučními aktéry na české straně nicméně nebyl stran aktualizace naprostý soulad, neboť zejména MZV se obávalo, že neschopnost dosáhnout shody v hodnocení bezpečnostních hrozeb by mohla vést k jisté deziluzi uvnitř EU a revize strategie by tak mohla být spíše kontraproduktivní. (Naopak Úřad vlády ČR zahájení debaty o revizi aktivně podporoval.)[38] Z hlediska konkrétních reformních opatření ČR navrhovala mj. úpravu mechanismu působení *battlegroups* tak, aby byl v souladu s proměňující se povahou NRF (viz výše) na pozadí paradigmatu *single set of forces* (členské státy EU a NATO mají k dispozici jednu sadu kapacit, kterou v různých institucionálních rámcích nabízejí pro působení v obou entitách). Konkrétně tak třeba usilovala o prodloužení doby pohotovosti *battlegroups* z půl roku na celý rok, aby odpovídala jednoletému období *stand-by* v NRF-VJTF, a snížil se počet *framework nations* nutných pro formování *battlegroups*, které by rovněž dle ČR mělo být alespoň zčásti kompenzováno ze společných finančních mechanismů.

Akvizice

Nejvýznamnější událostí z hlediska akvizic bylo v minulém roce schválení prodloužení pronájmu nadzvukových stíhacích letounů JAS-39 Gripen. (Vláda o něm rozhodla na svém zasedání 12. března a dodatek ke smlouvě o pronájmu byl podepsán 16. května na letecké základně v Čáslavi.) Podle přijatých podmínek za pronájem 14 letounů do roku 2027 s dvouletou opcí zaplatí ČR přibližně 1,7 mld. Kč ročně. Schváleným dodatkem ke smlouvě o pronájmu je stanoven i závazek švédského dodavatele modernizovat komunikační senzorické vybavení letounů (čímž se zvýší možnost jejich nasaditelnosti v operacích NATO) nebo umožnit jejich nasazení proti pozemním cílům.

V návaznosti na debatu o zvyšování obranných výdajů je namístě připomenout, že rozpočet pro uplynulý rok, jeden z nejnižších z hlediska % HDP od doby vzniku ČR,[39] nebyl nakonec zcela vyčerpán, včetně přibližně jedné miliardy Kč alokované

na akvizice, což vypovídá o omezené funkčnosti akvizičního procesu. Pro budoucnost z této skutečnosti vyplývá, že zvyšování obranyschopnosti ČR a příspěvku ke kolektivní obraně NATO bude záviset nejen na výši vyčleněných výdajů na obranu v poměru k HDP, ale i na *reálné* schopnosti MO zajistit jejich účinné vynakládání na potřebné kapacity v co nejvyšší možné míře.

Nakonec, z hlediska budoucích akvizic je nutno zmínit rozhodnutí MO zakoupit mobilní 3D radiolokátory (radary) MADR – používané mj. pro navádění stíhaček JAS-39 Gripen – nikoliv v rámci společného projektu V4, jak bylo původně zvažováno. (Do roku 2017 by měla AČR získat pět nových radiolokátorů nahrazujících zastaralá sovětská zařízení.)[40] Byť se členské státy Visegrádu domluvily alespoň na nákupu dle stejné specifikace (ale v rozdílných termínech a počtech), rozhodnutí prokázalo stále existující překážky spolupráce V4 v oblasti obrany a bezpečnosti.

Muniční sklad Vrběticе

Areál muničního skladu ve Vrběticích ve Zlínském kraji byl v roce 2006 převeden do majetku státního podniku Vojenský technický ústav, jehož zřizovatelem je MO ČR. Některé z prostor skladu byly následně pronajaty čtveřici soukromých subjektů. Ve skladu jedné z těchto firem, Imex Group, došlo 16. října a 3. prosince k neřízeným explozím, při první z nich zahynuli dva pracovníci firmy. Kromě členů dalších bezpečnostních složek se na ostraze areálu po prvním výbuchu podle rozhodnutí vlády ČR od začátku listopadu podílela i AČR, která kromě stovky vyslaných vojáků nabídla k likvidaci munice trhací jámu v Libavé.[41] Po druhém výbuchu a v souvislosti s tím, že Policie ČR vyšetřovala výbuchy jako úmyslný trestný čin obecného ohrožení, navýšila vláda vojenskou ostrahu areálu na celkem 450 mužů,[42] zejména členů 7. mechanizované brigády z Hranic na Moravě s mandátem do poloviny roku 2015.

V dějinách AČR šlo o z historického hlediska mimořádně rozsáhlé nasazení na území ČR. Účast AČR dle jejích vedoucích představitelů byla značnou a zbytečnou zátěží v době, kdy ČR přislíbila nabídnout tyto jednotky mj. do sil NATO *Response Force* a AČR měla zahájit výcvik EU BG pro plánované uvedení do stavu pohotovosti (2016), a stala se předmětem otevřeného sporu mezi gen. P. Pavlem coby náčelníkem Generálního štábu AČR a ministrem obrany M. Stropnickým reprezentujícím civilní velení ozbrojených složek. Generál Pavel, vysvětlující svou otevřeně kritickou pozici loajalitou k ČR, např. po zasedání výboru pro obranu PSP ČR prohlásil, že *„dlouhodobé působení* [AČR]*... není už podle mého názoru krizovým opatřením, to už je nahrazováním funkce jiné státní instituce“*.[43] V článku pro deník *Právo* následně uvedl, že zvažuje navrhnout prezidentovi své odvolání v situaci, kdy *„při výpadku celé brigády na několik měsíců je téměř nemožné plnit všechny vládou dříve uložené úkoly“* a politická rozhodnutí o nasazení AČR s ním coby náčelníkem GŠ nejsou konzultována.[44] Veřejná kritika ministra ze strany respektovaného a veřejností oblíbeného generála (který byl již jednou nohou na odchodu do čela Vojenského výboru NATO, viz výše) byla v moderních českých dějinách nevídaná. Ministr Stropnický sice uznal, že nasazení vojáků nebylo *„systémově úplně správné“*,[45] vládní nařízení jejich vyslání však zůstalo v platnosti. Vojáci 7. mechanizované brigády byli nicméně v březnu vy-

střídáni jinými jednotkami, aby se mohli věnovat výcviku před mezinárodními cvičeními, prověrkami připravenosti a nasazením v Afghánistánu.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Výčet aktérů utvářejících bezpečnostní a obrannou politiku nedoznal oproti předešlým letům žádných výraznějších změn. Zahrnoval vládu ČR – přijímající doktrinální dokumenty nebo připravující mandát pro vyslání jednotek AČR do zahraničních misí i přijímající usnesení k jejich nasazení na území ČR (Vrbětice) – včetně Úřadu vlády ČR vstupujícího do procesu artikulace evropských politik (např. v otázce aktualizace Evropské bezpečnostní strategie); dále Ministerstvo obrany ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR (coby autora nové *Bezpečnostní strategie* a připravované nové *Koncepce české zahraniční politiky*, která se rovněž dotýká otázek bezpečnosti a obrany na pozadí trendů mezinárodního prostředí) a ministerstva vnitra, spravedlnosti nebo průmyslu a obchodu; AČR, zpravodajské služby a další státní instituce; Poslaneckou sněmovnu a Senát Parlamentu ČR (zejména při schvalování mandátu na vyslání vojáků do zahraničí) a Kancelář prezidenta ČR. Koordinační úlohu mezi složkami výkonné moci podílejícími se na realizaci bezpečnostní a obranné politiky plnil nadále Výbor pro koordinaci zahraniční politiky (VKZBP) jako stálý pracovní orgán Bezpečnostní rady státu.

Z hlediska dynamiky vztahů mezi klíčovými aktéry lze doplnit, že úloha nově jmenovaného ministra Stropnického byla ztěžována nejen nedostatkem předchozí zkušenosti s bezpečnostní a obrannou politikou, ale také aktivističtějším přístupem Hradu a vedení AČR – zejména gen. Pavla s jeho veřejnou autoritou. Nelze však říci, že by se prezidentu Zemanovi podařilo do procesu tvorby bezpečnostní a obranné politiky vstupovat – s výjimkou posílení trendu k návratu do misí OSN a posílení přítomnosti v misi MFO (Sinaj). Prezident sekuritizoval ISIS jako nejvýznamnější bezpečnostní hrozbu současnosti (a pokračoval ve svém manichejském civilizačním diskurzu) a naproti tomu ve srovnání s dalšími částmi exekutivy, zejména MZV, veřejně podceňoval roli Ruska při živení nestability na východních hranicích NATO, aniž by však, nutno dodat, zpochybňoval potřebnost zvýšených výdajů na obranu, byť podobně jako svou vizi evropské armády ji dával do souvislosti zejména s hrozbou mezinárodního terorismu (a na pozadí toho kritizoval stahování jednotek z Afghánistánu jako „usmiřování" domnělých teroristů).[46] Prezidentovy odlišné pozice se nicméně zásadněji nepromítaly do praxe české obranné a bezpečnostní politiky, která podpořila adaptivní opatření NATO, na summitu v Newportu (kde byl prezident součástí delegace) se *nepřipojila* ke koalici států koordinujících postup proti ISIS[47] a omezila se na podporu kurdských milic čelících silám extremistů na území Iráku. (Vláda v srpnu schválila dodávku 10 mil. kusů munice do útočných pušek Kalašnikov, 8 mil. nábojů do kulometů a tisícovek nábojů do raketových granátometů a ručních granátů ze starších zásob.[48] Před koncem roku potom byla schválena další dodávka protitankové munice.) Tato pomoc

mj. postavila ČR do pozice státu podporující stejné síly jako Írán, který Zeman v minulosti na pozadí své nekritické podpory izraelským vládním pozicím označil za „teroristický stát“,[49] proti němuž by měly být podniknuty preventivní ozbrojené údery. Pomoc Kurdistánu ze strany vlády prezident uvítal, vyjádřil ale zároveň přání, aby byla ještě výraznější a zahrnovala přinejmenším dodávky zbraní, popř. i nasazení českých gripenů, a proti ISIS by ČR měla nasadit i vlastní rotu na Golanských výšinách.[50] Žádné z těchto plánů nebyly v uplynulém roce realizovány.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Parametry diskuse o bezpečnostních otázkách, která vzhledem k výše zmíněné politizaci agendy bezpečnosti a obrany v uplynulém roce výrazně narostla, byly determinovány dlouhodobě zastávanými politickými postoji účastníků. S vysokou mírou pravděpodobnosti byly rovněž alespoň ve vztahu k probíhajícímu konfliktu na Ukrajině a reakci NATO vedoucí k od konce studené války nevídané (re)militarizaci východní Evropy ovlivňovány ruskou informační operací. O „zakrytých“ částech této operace lze pouze spekulovat, skutečností nicméně zůstává, že česká mediální scéna i veřejný prostor byly v uplynulém roce místem působení rostoucího množství mediálních *outletů* a zájmových skupin – včetně skupin působících na sociálních sítích – šířících buď prokremelský pohled na dění na Ukrajině a ve světě, nebo relativizující veškeré informace o zahraničním dění a šířící ontologický zmatek a nejistotu, akcentující izolacionistické a protisystémové sentimenty v české společnosti.

Podrobná analýza společenského diskurzu bezpečnosti zachází za rámec této kapitoly. Za jeho základní charakteristiku lze nicméně vedle výše zmíněné politizace vnímat ještě široce vnímaný pocit nového nebezpečí v důsledku konfliktu na Ukrajině. Dle části aktérů vystupujících v mediálním a veřejném prostoru bylo zdrojem tamní nestability a *ipso facto* (byť ne vždy) i ohrožení střední Evropy (neo)imperialistické Rusko. Dle druhého tábora byl zdrojem této nestability naopak imperialismus EU a USA, které se ČR pokoušejí zatáhnout do nebezpečné geopolitické hry (a doporučením je potom příklon k emancipaci od těchto štváčů, kteří se pokoušejí vstoupit do přirozené ruské sféry zájmů a tím destabilizují evropskou bezpečnostní architekturu). Podle dalších bylo nebezpečí *střetem* těchto dvou imperialismů, a z této analýzy poté vyplývala výzva k autonomismu. Rovněž se zdá, že pro část aktérů bylo sekuritizované téma ukrajinského konfliktu spíše tématem zástupným, do něhož projektovaly své obecněji antisystémové pozice.[51]

Patnácté výročí vstupu do NATO vytvořilo prostor pro artikulaci pozic k aktuálnímu dění a přístupu ČR k změně bezpečnostního prostředí i bilancování českého působení v Severoatlantické alianci. Varovně a zároveň mentorsky vůči administrativě prezidenta Obamy vyzněl např. bilanční příspěvek bývalého ministra obrany Alexandra Vondry. Obamovi již tradičně vyčetl nedostatek realismu, odklon od dřívější vedoucí role v mezinárodním řádu, snížení americké vojenské přítomnosti v Evropě a přenechání iniciativy Rusku, které dle Vondry přispělo k oslabení NATO.[52] Věcný

rozbor českého členství v NATO uveřejnil bývalý náčelník Generálního štábu AČR Jiří Šedivý.[53] Vstup do NATO byl dle něj koncem tápání a nejistot a za zásadní přínos pro ČR označil aktivní podíl na zahraničních misích NATO v Afghánistánu a na Balkáně (byť kritizoval údajné přeceňování působení AČR v zahraničí ze strany politické reprezentace na úkor úkolů spojených se zajištěním teritoriální obrany). Zároveň však upozornil na vážné nedostatky obranné politiky, zejména nestabilitu, resp. trend snižování obranného rozpočtu. Kriticky se gen. Šedivý vymezil i k nezájmu politické reprezentace o otázky bezpečnosti a připomněl v této souvislosti nedostatečné plnění závazků v oblasti obrany proti CBRN útokům, zabezpečení převahy ve velení a v komunikačních a informačních systémech, zlepšení interoperability rozvinutých sil a klíčových aspektů bojové efektivnosti a zabezpečení rychlého rozmístění a udržení bojových sil. Česká republika dle Šedivého z většiny svých závazků postupně ustupovala nebo bylo jejich plnění omezováno.

Zprávy o padlých českých vojácích v Afghánistánu vyvolaly veřejnou diskusi, která se dotkla i obecnějších témat úlohy ozbrojených sil v dnešní společnosti. Nejvyšší političtí činitelé svorně uctili hrdinství padlých, byť tomuto hrdinství dávali různý obsah. Například prezident Zeman, zcela v souladu se svou (anti)civilizační manichejskou rétorikou, význam působení padlých vojáků vyzdvihl s tím, že *„nezemřeli zbytečně, protože v Afghánistánu je jedna z nejvýznamnějších teroristických základen, která organizuje útoky vůči celému civilizovanému světu“*. Nevyloučil přitom možnost, že tamní „teroristé“ připravují útoky i na ČR, a proto boj proti nim přímo souvisí se zvyšováním bezpečnosti jejích obyvatel. Premiér Sobotka naproti tomu hovořil spíše o obhajobě principů svobody a demokracie, které ČR dlouhodobě zastává.[54] Smrt vojáků strážní roty v Bagramu vzbudila v české společnosti značnou míru sentimentu živeného sdělovacími prostředky. Tento sentiment byl částečně doplněn kritickým ostnem poukazujícím na „zbytečnost“ jejich oběti v návaznosti na (proti)imperialistickou rétoriku obecně vysledovatelnou např. i ve vztahu k ukrajinskému konfliktu (viz výše). A v marginálním opozičním diskurzu byla artikulována rezistence proti tomu, aby jako profesionální vojáci plnící své úkoly byli označováni za hrdiny – tuto pozici vyjádřil veřejně v předvečer komunálních voleb např. Matěj Stropnický (SZ), syn ministra obrany[55] –, či byli rovnou označováni za žoldáky, kteří v Afghánistánu sledovali pouze svůj materiální zájem.

ZÁVĚR

Z hlediska konceptuálního aparátu projektu lze v doméně obrany a bezpečnosti české zahraniční politiky v uplynulém roce sledovat pokračující trend k adaptaci jako stále spíše reaktivnímu, nicméně pozitivněji a konstruktivněji laděnému typu jednání. Pociťovaná dramatická změna bezpečnostního prostředí byla okolností, která posílila českou argumentační pozici ve smyslu snahy o posílení regionalizační perspektivy NATO a obnovení důrazu na územní obranu proti pokračování expedičních angažmá. S ukončením mise ISAF a navzdory pokračující vojenské přítomnosti v Afghánistánu – dokonce vyšší a na delší předpokládanou dobu proti původnímu plánu – skrze

misi *Resolute Support* by NATO do „postintervenční" fáze vstoupilo tak jako tak; nicméně v důsledku násilné anexe Krymu a destabilizace východní Ukrajiny provázené vnímanou hrozbou rozšíření nestability přes hranice NATO byl důraz na teritoriální obranu operacionalizován v sadě adaptačních opatření včetně vyšší vojenské přítomnosti USA ve střední a východní Evropě.

Profesionálové obývající „bezpečnostní pole" a hájící své přesvědčení, ale i zájmy pole jako celku[56] využili následně této situace k problematizaci a sekuritizaci vnímaných nedostatků při zajišťování vlastní obrany a příspěvku ke kolektivní obraně. Politici, jak ukazuje případ premiéra a ministrů financí a obrany, se zprvu zdráhali přistoupit k jasnějšímu závazku k navyšování obranných výdajů, nakonec jej ale, byť ne v míře považované špičkami AČR za ideální, přijali.

Veřejná diskuse rozpoutaná nad tématem obrany a bezpečnosti se dotkla i role ozbrojených sil a jejich vztahu ke zbytku společnosti (i pro to, že jednou z otázek bylo třeba i obnovení všeobecné branné povinnosti). Bezpečnostní profesionálové, opět jednající na základě určitého *habitu*, do této debaty vstupovali z konzervativních pozic a poukazovali na slabost dnešní společnosti, která je na hranici schopnosti se bránit, protože se z ní vytrácejí tradiční hodnoty (a s nimi např. i smysl pro individuální oběť ve prospěch celku). Proti tomu vznikla znatelná opozice z neoliberálního tábora (nezřídka konvergující s apologetickou pozicí vůči postupu Ruska na Ukrajině) a levicově kritických kruhů, zatímco středoproudá liberální kritika se zdála být v debatě o bezpečnosti disciplinována přijetím výjimečnosti dané situace diktující potřebu mimořádných opatření. Tato polarizace zůstane s nejvyšší pravděpodobností pro českou debatu o bezpečnosti příznačná i v následujících letech. Fragmentační a dezintegrativní potenciál umocňovaný ruskou informační operací cílící především na antisystémové proudy v české politice a společnosti a posilující tendence k relativizujícímu chytráctví, provinčnosti a autonomistickým tendencím (gravitaci směrem od bezpečnostních rámců NATO a EU, ve kterých ČR nyní jako menší stát realizuje strategii zajištění vlastní bezpečnosti) bude přitom patrně větším bezprostředním bezpečnostním rizikem než přímá vojenská hrozba pro NATO ze strany Ruska.

Poznámky

1 Reisinger, Heidi–Golts, Aleksandr: *Russia's Hybrid Warfare: Waging the War below the Radar of Traditional Collective Defence*. Rome: NATO Defense College, 2014.

2 Hynek, Nik–Střítecký, Vít: *Český diskurz o protiraketové obraně a národní zájem*. Mezinárodní vztahy, 1/2010, s. 5–32.

3 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, 14. 2. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/**.

4 Hospodářské noviny, 12. 2. 2014.

5 Aktuálně.cz, 23. 3. 2015.

6 Viz např. Novotný, A.: *Dlouhodobý výhled pro obranu (2030).* Obrana a strategie, 1/2013; Štalmach, Pavel: *Další vývoj prostředí a jeho vliv na zajišťování obrany ČR do roku 2030*. Podkladový materiál Univerzity obrany, Brno. On-line: **www.unob.cz/events/muos/Documents/02-Vyvoj_prostredi.pdf**.

7 Česká televize, 4. 2. 2015.
8 Znění strategie je dostupné on-line: **www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf**.
9 ČTK, 14. 4. 2014.
10 Rozhlas.cz, 5. 9. 2014.
11 ČTK, 12. 5. 2014; Reuters, 12. 5. 2014.
12 Sobotka, Bohuslav: *Beyond Ukraine-NATO Solidarity in a Time of Crisis*. Foreign Policy, 18. 8. 2014.
13 Z facebookového profilu Tomia Okamury, 10. 9. 2014.
14 ČTK, 10. 4. 2014.
15 Plný text deklarace je dostupný na portálu Natoaktual.cz. On-line: **www.natoaktual.cz/deklarace-predsedu-politickych-stran-k-zajisteni-obrany-ceske-republiky-1q1-/na_zpravy.aspx?c=A140313_214039_na_zpravy_m00**.
16 ČTK, 12. 4. 2014.
17 ČTK, 10. 4. 2014.
18 ČTK, 7. 6. 2014.
19 Vláda ČR: Tiskové prohlášení, 3. 9. 2014.
20 *Wales Summit Declaration*, 5. 9. 2014.
21 Rozhovor s vysokým úředníkem Ministerstva obrany ČR, 11. 5. 2015.
22 Viz např. vystoupení gen. Pavla před výborem pro obranu PSP ČR, 30. 6. 2014. Srov. zpravodajství Ministerstva obrany ČR. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/general-petr-pavel:-v-nato-sestavame-cernym-pasazerem-99867/**.
23 Mičánek, František–Dobrovský, Luboš–Dyčka, Luboš–Kolkus, Jaroslav–Frank, Libor: *Zpráva o zabezpečení obrany v ČR v roce 2014 (Mýty a realita)*. Vojenské rozhledy, 2014. On-line: **www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/zprava-o-stavu-zabezpeceni-obrany-cr-v-roce-2014-myty-a-realita**.
24 Vyjádření gen. Petra Pavla, náčelníka Generálního štábu AČR, v pořadu OVM, Česká televize, 1. 2. 2015.
25 Rozhovor s vysokým úředníkem Ministerstva obrany ČR, 11. 5. 2015.
26 ČTK, 4. 9. 2014.
27 Původní NRF byly nasazeny pouze dvakrát v misích humanitárního charakteru – po ničivém hurikánu Katrina (USA) a zemětřesení v Pákistánu.
28 Rozhovor s vysokým úředníkem Ministerstva obrany ČR, 11. 5. 2015.
29 Rozhlas.cz, 4. 11. 2014.
30 Tamtéž.
31 Hospodářské noviny, 22. 8. 2014.
32 A report, 8/2014.
33 *Zkušenosti jednotek AČR z operace ISAF*. Praha: AČR, 2014, pub-30-00-01.
34 Tamtéž, kniha 9.
35 PS PČR: Sněmovní tisk 348/2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=348 & O=7**.
36 Tamtéž.
37 Tamtéž.
38 Rozhovor s vysokým úředníkem Úřadu vlády ČR, 6. 4. 2015.
39 MO ČR: statistika Resortní rozpočet. On-line: **www.mocr.army.cz/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/resortni-rozpocet-5146/**.
40 ČTK, 30. 9. 2014.
41 ČTK, 4. 11. 2014.
42 ČTK, 6. 12. 2014.
43 ČTK, 7. 1. 2015.
44 Právo, 30. 1. 2015.
45 MO ČR: Tiskové prohlášení Ministerstva obrany ČR, 8. 1. 2015.
46 *Neusmiřujte teroristy: Zeman kritizoval stažení vojsk z Afghánistánu*. iDNES.cz, 12. 4. 2014.

[47] *U.S. Forms Anti-ISIS Coalition at NATO Summit*. Time, 5. 9. 2014.
[48] ČTK, 27. 8. 2014.
[49] ČTK, 26. 11. 2007.
[50] ČTK, 15. 10. 2014.
[51] Tento závěr podporují např. datové analýzy na blogu Data Boutique. On-line: **www.databoutique.cz**.
[52] Natoaktual, 12. 3. 2014.
[53] iDnes.cz, 12. 3. 2014.
[54] ČTK, 8. 7. 2014.
[55] Lidovky.cz, 14. 8. 2014.
[56] Viz Bigo, Didier–Tsoukala, Anastassia: *Terror, Insecurity and Liberty*. London–New York: Routledge, 2008.

Část III:

Středoevropský rozměr české zahraniční politiky

Kapitola 5
Spolková republika Německo v české zahraniční politice

Vladimír Handl

ÚVOD

Vztah České republiky s Německem se dále normalizoval tím, že se vyrovnávala úroveň spolupráce ve všech oblastech, podařilo se odstranit blokace především v oblasti evropské politiky. Česká republika, vláda a prezident přitom vystupovali jako poměrně aktivní aktéři, kteří šanci na posun ve vzájemných vztazích chtěli reálně využít. Odlišnosti v postojích a absence jasné politické linie ČR, které se naopak nově objevily (např. váhání kolem sankcí vůči Rusku, postoje prezidenta Zemana vůči konfliktu ve východní Ukrajině), nedovolovaly využít plně možností nové konstelace. „Tahounem" vztahů tak nadále byla především depolitizovaná a decentralizovaná spolupráce v jednotlivých sektorech a v příhraničních regionech a rostoucí kontakty na společenské a mezilidské úrovni.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Východiska

Nová vnitropolitická a zahraničněpolitická konstelace v zásadě vytvářela podmínky pro intenzivnější sblížení a spolupráci, vyžadovala ale plnou a cílevědomou angažovanost politické reprezentace a pokud možno i podporu základního parlamentního konsenzu. Česká politika ale v obou směrech trpěla deficity. Z německého pohledu trvala i určitá nejistota ohledně fungování českého politického systému: pokusy pre-

zidenta Zemana zasahovat do formování vlády a fungování vedoucí vládní strany nebo jeho blízkost s českým byznysem (viz diskutovaná cesta do Číny) vyvolávaly údiv, podobně jako jeho v Německu zcela nepochopitelné vulgarismy *„na pubertální úrovni“*.[1]

Politická sféra

Politizace–polarizace

Rok 2014 ve vztazích s Německem nepřinesl témata, která by byla v české politické sféře politizována (tedy intenzivně diskutována napříč politickým spektrem) nebo polarizována (dělila by politickou sféru na nesmiřitelné bloky). Samozřejmě, trval odpor ODS a KSČM vůči německé koncepci institucionálního vývoje EU, ale politický kontext vztahů s Německem tím byl zatěžován jen omezeně. Ani vysoce kontroverzní téma přetoků elektrické energie z německých větrných elektráren nebo mýtného na německých dálnicích v českém prostředí prakticky nebylo politizováno. Vztahy s Německem byly prostě předmětem práce administrativy všech stupňů, jen málo ale pronikaly do politického života země, vztah k Německu byl převážně depolitizovaný a nová vláda na tom změnila málo.

Dobrým příkladem tohoto stavu byly programy pro volby do Evropského parlamentu 2014. Příkladem depolitizace vztahu k Německu byl programový dokument ODS[2]: v částech, věnovaných zahraniční politice a obraně, jsou zmíněny multilaterální organizace (NATO a EU), klíčový *„garant naší bezpečnosti“* USA, podpora Izraele a obranná spolupráce s Polskem a Slovenskem. Německo je subsumováno pod sousedskou politiku a partnery v EU a NATO. Celkové směřování programu jeví ale podstatné znaky zvyšování odstupu od německé politiky: hlásí se sice k flexibilní, vícerychlostní EU, přitom ale de facto požaduje *„tzv. Europe a la carte“* (*„Každý stát musí mít možnost zapojit se pouze do takových společných projektů EU, které jsou pro něj výhodné“*), což je pravý opak německé evropské politiky. Požadavek *„zahájení debaty o navrácení části pravomocí z úrovně EU zpět na národní úroveň“* a *„vyjednání trvalé výjimky z přijetí eura v České republice“* rovněž patří spíše do programového směřování německé Alternative für Deutschland, kterou ODS považuje za nejbližšího partnera a podpořila její přijetí do Evropské reformní skupiny v Evropském parlamentu. Také program hnutí Úsvit přímé demokracie Tomio Okamury měl blízko k euroskeptické AfD.[3]

Blíže německé evropské politice stál program KSČM, který vybočoval především svým akcentem na otázky míru a odmítání militarizace EU, Německo ale nezmiňoval.[4] Vedoucí kandidátky KSČM Kateřina Konečná zmínila Německo jen jednou (a to kladně), v souvislosti s kvalitou potravin.[5]

To byl kontext, v němž SRN zmínil i kandidát KDU-ČSL, Pavel Svoboda.[6] Program jeho strany se se svým akcentem na obranu před masovou migrací a akcentem na tradiční rodinu orientoval na CDU, nebo ještě spíše CSU.[7]

Rovněž programy ostatních stran Německo nezmiňovaly, ale v zásadě potvrzovaly, že tyto strany patří k hlavnímu proudu EU (který více než dříve definuje právě

německá politika) a jsou s ní kompatibilní. Program ČSSD se orientoval na sociálně-ekonomickou problematiku, neakcentoval klíčová témata fungování a reformy EU, ale v zásadě nevybočoval z linie blízké rovněž Německu, především partnerské SPD.[8] Lídr kandidátky ČSSD Jan Keller kritizoval sociální dumping ČR v EU a parazitování na státech, jako jsou právě Německo a Francie.[9]

Podstatně komplexnější program představilo hnutí ANO, Německo zmiňovalo ovšem pouze v kontextu přetoků energie.[10] Podobně profesionálně zpracovala program i TOP 09, která jasně směřovala k politice, kompatibilní s kurzem německé CDU.[11] Jediná ze stran, které se dostaly do EP a která tematizovala Německo, byla Strana svobodných občanů. Odmítla *„současnou vůdčí úlohou Německa v Evropské unii“* a prohlásila, že *„Česko-německá deklarace nepřinesla zamýšlený výsledek“* a *„minulost může být znovu oživována jako politické téma“*.[12]

Obecně politické strany rozvíjely kontakty se svými sesterskými stranami v Německu, které je většinou významným způsobem podporovaly. Tak předseda KDU-ČSL a místopředseda vlády Pavel Bělobrádek poděkoval kancléřce Angele Merkelové a CDU za spolupráci v rámci Evropské lidové strany a za podporu v dobách, kdy byla strana mimo parlament.[13]

Téma Německa v EU nerozvíjeli ani žádní skutečně relevantní političtí aktéři. V politice prakticky bez odezvy zněly soudy např. Václava Klause, který vnímal integrační proces jako unifikaci, jež *„dospěla k situaci, že dominance Německa a eventuálně Francie, s trochu vedlejší rolí hranou Velkou Británií, je nekonečně větší, než byla kdykoliv v celém minulém století“*.[14] Z výroku vyplývalo, že je německá dominace větší než v době války, kdy nacistické Německo okupovalo většinu Evropy.

Omezená míra politizace vztahu k Německu (a EU) existovala spíše v řadách opozice: TOP 09 obvinila ODS, že podporou AfD v EP oslabila spojenectví mezi českou pravicí a německou CDU; Jan Zahradil kritiku ovšem odmítal s tím, že se ODS na CDU/CSU v evropské politice nikdy neorientovala.[15]

Agenda

Kontakty

V České republice byl na státní návštěvě spolkový prezident SRN Joachim Gauck (4.–7. května); během ní obdržel nejvyšší státní vyznamenání (Řád Bílého lva I. třídy) a udělil prezidentu Milošovi Zemanovi zvláštní stupeň Velkého kříže za zásluhy o SRN.[16] Podruhé zavítal do Prahy 17. listopadu v rámci oslav konce studené války spolu s prezidenty zemí Visegrádské skupiny.

Předseda Poslanecké sněmovny Jan Hamáček byl v Německu na pracovní návštěvě 27.–28. května a zúčastnil se v Německu dvou konferencí (z toho jednou na světové bezpečnostní konferenci v Mnichově). Prezident Spolkového sněmu Norbert Lammert se zúčastnil 14. září konference v Terezíně. Prahu navštívila také prezidentka Zemského sněmu Bavorska Barbara Stammová.

Premiér Bohuslav Sobotka na své nástupní návštěvě Německa vystupoval ve prospěch užší spolupráce mezi ministerstvy a firmami a uvedl pro příklad oblast hospo-

dářství a průmyslu či vědy a výzkumu. Prezentoval dlouhodobý český zájem zvýšit úroveň bilaterálních kontaktů.

Vzhledem k tomu, že Německo nemá kapacitu na to, aby s ČR zavedlo mezivládní konzultace (tuto úroveň mají konzultace se strategickými partnery), navrhl B. Sobotka konat jednání vedená předsedy vlád, jichž se bude účastnit několik členů kabinetu.[17] Aktivita české strany a rostoucí kompatibilita s politikou SRN umožnily zahájit přípravu strategického dialogu, který by vytvořil platformu pro rozvoj bilaterálních projektů zainteresovaných resortů na úrovni, přesahující běžnou rutinní spolupráci. 29. srpna pak B. Sobotka navštívil Sasko.

Nástupní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka potvrdila existenci dobrých přímých vazeb vztahů (diplomatických i stranických) s resortním kolegou Frank-Walterem Steinmeierem 7. března. Výrazem samozřejmé kolegiality bylo, že ministr Zaorálek při návratu z jedné pracovní schůzky EU v Bruselu změnil trasu svého vládního speciálu a dopravil ministra Steinmeiera, kterému se porouchalo letadlo, solidárně do Berlína a teprve pak pokračoval do Prahy. Ministr Steinmeier událost komentoval slovy: *„Tohle je skutečné evropské přátelství a dobré sousedství“*.[18] F.-W. Steinmeier pak v srpnu vystoupil na každoroční konferenci velvyslanců ČR a pomoc ministra Zaorálka s díky připomenul.[19] Další návštěva ministra Steinmeiera se konala 28. října. Ministr Zaorálek navštívil Německo při různých příležitostech celkem třikrát, z toho jednou Bavorsko.

Celkově se konalo 11 českých ministerských návštěv různého druhu na úrovni federace a šest na úrovni zemí. Naopak proběhly tři německé ministerské návštěvy v ČR na federální úrovni a pět na úrovni zemí. Českou republiku vždy dvakráte navštívili premiéři obou sousedních spolkových zemí, Bavorska (Horst Seehofer) a Saska (Stanislaw Tillich).

2. 9. 2014 předal pověřovací listiny nový německý velvyslanec Arndt Freytag von Loringhoven, který dříve sloužil na ZÚ SRN v Moskvě a Washingtonu, byl viceprezidentem Spolkové zpravodajské služby BND a naposledy pověřencem MZV SRN pro základní otázky EU.[20]

Německá strana z počátku roku 2014 potvrdila zájem o odkoupení Lobkovického paláce.[21] Údajně z důvodů vysoké ceny (670 mil. Kč) z tohoto záměru nicméně sešlo a byl prodloužen pronájem na dalších 50 let a začala se připravovat rekonstrukce českého velvyslanectví na Wilhelmstrasse v Berlíně.[22]

Evropská unie

Postoj ČR k Evropské unii byl jako i v předešlých letech klíčovým politickým rámcem pro česko-německé vztahy: opět se potvrdilo, že kompatibilita české a německé evropské politiky je funkčním předpokladem pro blízkost v celém spektru politických vztahů. Vláda premiéra Sobotky a pozice prezidenta Zemana vrátily ČR do hlavního proudu evropské politiky; šlo o zásadní obrat, protože, jak uváděla minulá vydání této analýzy, bylo deklarovaným zájmem vlády premiéra Petra Nečase českou politiku z hlavního proudu EU vyvést a směřovat ji na tzv. *„Europe à la carte“*, kde si každý vybírá jen tu oblast spolupráce, která se mu momentálně hodí. Šlo přitom tehdy především o odlišnosti v otázkách institucionálního vývoje EU – tuto odlišnost nová

vláda v roce 2014 překlenula, provedla mj. zatím převážně symbolické gesto, kterým se přihlásila k členství ve Fiskálním paktu.

Proevropský obrat v české politice německá strana explicitně a opakovaně ocenila. Ministr zahraničních věcí Steinmeier prohlásil: *„Těší mě, že Česko přebírá velmi aktivní roli v Evropské unii. A samozřejmě mě těší i to, že se Česko rozhodlo přistoupit k Fiskálnímu paktu, přestože není členem eurozóny. (...) Je to významné znamení toho, jak se chce Česko se svou novou vládou v Evropě angažovat. To je dobré pro budoucnost."* [23] Ministr Zaorálek prohlásil: *„Nemusíme mít vždy stejné názory, ale připadá mi, že základní pozice máme totožné. Zájem o úspěch evropského projektu, zájem o úspěch společné evropské měny."* [24] Kancléřka ocenila *„proevropskou orientaci současné české vlády, které se účastní i křesťanští demokraté"*.[25]

Evropská politika se tak stala tématem, o němž měly obě strany zájem prohloubit konzultace. Česká strana přitom k evropské agendě ve vzájemných vztazích přistupovala aktivně: Premiér Sobotka se explicitně přihlásil k intenzivnější spolupráci s Německem při projednávání evropských témat. *„Tak, jak koordinujeme naše postoje v rámci V4, tak bychom rádi konzultovali a koordinovali postoje i s Německem."* Měly by tomu sloužit mj. schůzky resortních ministrů nebo jednání vedená předsedy vlád, kteří spolu vezmou několik členů kabinetu.[26] Rovněž prezident Zeman viděl perspektivu ve spolupráci s SRN: vystupoval za urychlené přijetí eura a věřil, že jestliže je Německo považováno za ekonomický motor EU, může se ČR stát *„převodovkou EU"*. Joachim Gauck ocenil příklon nynější české vlády a prezidenta k prohlubování integrace EU.[27]

Ani preference vlády ČR, vedené levicovou ČSSD, podpory investic do hospodářského růstu, zaměstnanosti a boji proti nezaměstnanosti neznamenala podstatnou odlišnost od postoje SRN – i vláda B. Sobotky vnímala jako klíčové dodržování rozpočtové disciplíny, nízké inflace, posilování konkurenceschopnosti a exportního potenciálu evropských ekonomik. Prorůstová opatření byla zase součástí politiky hlavních sil také na německé politické scéně, ovšem při dodržování tzv. dluhové brzdy (0,35 % HDP ročně).[28]

Dobrý pracovní vztah se vytvořil mezi ministry financí Andrejem Babišem a Wolfgangem Schäublem. Ministr Babiš spolupráci aktivně rozvíjel a vnímal německou rozpočtovou politiku jako vzor: během návštěvy v Berlíně 12. května prohlásil, že *„Německo je pro nás příklad a doufám, že jednou se Česká republika taky dostane do situace, kdy budeme mít vyrovnaný rozpočet, a že zapomene na to, že schodky jsou normální. Protože schodek není normální, nemůžeme žít na dluh."*[29] U příležitosti návštěvy W. Schäubleho uspořádal 2. října v Praze schůzku ministrů financí Visegrádské skupiny, Rakouska a Německa o boji proti daňovým únikům, výměně informací v daňové oblasti a možnosti vzájemné spolupráce.[30] Právě ministerstvo financí jasně vnímalo spolupráci s Německem, ale i dalšími středoevropskými sousedy, mj. jako cestu k posílení vlivu ČR na evropské úrovni: Ministr Babiš označil schůzku za historickou a uvedl, že *„výsledkem historicky prvního setkání ministrů financí v tomto pro Českou republiku klíčovém složení není jen posílení spolupráce daňových správ v regionu, ale díky pojmenování společných cílů také zlepšení naší vyjednávací pozice na úrovni EU"*.[31]

Zahraniční politika a obrana

V zahraniční politice EU bylo hlavním společným tématem Východní partnerství (VP). S ohledem na ruskou hybridní válku v Ukrajině a krizi ve vztazích s Ruskem rostl zájem obou stran o spolupráci, pro Berlín byla přitažlivá v zásadě zdrženlivá pozice Prahy (na rozdíl od poměrně radikální pozice Polska). Nakolik se dařilo české politice tuto agendu aktivně rozvíjet, je ale nejasné: diskuse o spolupráci v oblasti VP probíhají již od roku 2009, nevyústily ale dosud v žádný konkrétní společný bilaterální či multilaterální projekt.

Důležitým výrazem postoje české diplomacie k německé zahraniční politice byla podpora, kterou ČR vyjadřovala postupu SRN ve vztahu k válce na Ukrajině a ruské anexi Krymu. Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek v Berlíně 7. března podpořil snahu německého ministra najít kompromis mezi proruskými a proevropskými stranami na Ukrajině a uvedl: *„Cítím tady v Německu, že si uvědomují tato rizika a že si uvědomují, že pasivita by v takové věci mohla být trestuhodná, byla by osudná."* Dlouhodobě sdílel německou analýzu konfliktu na Ukrajině a anexe Krymu.[32] Dialog proběhl i ve formátu Visegrád plus Německo v Budapešti, kde si účastníci vyjasňovali možnosti a potřebu sankcí proti Rusku.[33] Schůzka tak měla konzultační a koordinační charakter a zjevně přispěla k jednomyslné podpoře sankcí na následném jednání v EU. Schůzku inicioval Berlín a země V4 ji vnímaly jako důkaz významu skupiny jako koordinačního fóra.[34] Berlín nicméně s jistým zklamáním vnímal postupnou vnitropolitickou diferenciaci a změny v postojích některých českých představitelů (např. kontroverzi kolem sankcí); zájem o spolupráci přesto přetrvával jak na bilaterální úrovni, tak v rámci formátu SRN a Visegrádská skupina.

Obě země úzce koordinovaly svůj postup při snaze dosáhnout propuštění členů mise OBSE, mezi něž patřili čtyři němečtí a jeden český pozorovatel. Jednal o tom s německou ministryní obrany Ursulou von der Leyenovou 28. dubna ministr obrany Martin Stropnický.[35] Po propuštění pozorovatelů ocenil ministr Zaorálek mimořádný podíl, který na propuštění rukojmích mělo Německo, zejména jeho resortní kolega Steinmeier a kancléřka Merkelová: *„Bez nich by to bylo velmi obtížné."*[36] V rozhovoru s prezidentem Gauckem uvedl, že *„německá strana českou nejen informovala, ale že společně hledaly řešení"*; Německu za jeho roli poděkoval i prezident Zeman.[37]

V oblasti obrany česká strana aktivně vyjadřovala podporu myšlence těsnější dělby práce. Náměstek ministra obrany Daniel Koštoval uváděl, že ČR vnímá regionální obranou spolupráci s Německem jako podporu fungování NATO i zahraniční a bezpečnostní politiky EU, očekává synergický efekt. Německo je z pohledu české politiky jak schopno, tak ochotno ujmout se v oblasti evropské obranné politiky vedení. Česká armáda plánovala propojení jedné brigády s německo-nizozemským sborem v Münsteru a jedné s německo-polsko-dánským sborem ve Štětíně.[38] Česká republika proto pokračovala i v podpoře i dalším rozpracování *Framework Nation Concept*, v jehož jádru by byl německý Bundeswehr.[39]

Ekonomika, energie, doprava

V roce 2014 se opět zvýšila dynamika obchodní výměny se SRN a ČR zůstala jedním z nejpřitažlivějších míst pro německé investory. Objem obchodní výměny se zvý-

šil o 9,8 % na rekordních 70,39 mld. EUR, přičemž historicky nejvyšší objem dosáhl jak vývoz (36,88 mld. EUR, nárůst o 11,7 %), tak dovoz (33,51 mld. EUR, nárůst o 7,8 %). Téměř o tři čtvrtiny narostlo i pozitivní saldo obchodní výměny s Německem a dosáhlo 3,37 mld. EUR.[40] Nejvýznamnějšími obchodními partnery mezi spolkovými zeměmi byly nadále Bavorsko (29 % českého exportu do Německa), Bádensko-Virtembersko (20 %), Severní Porýní-Vestfálsko (14 %) a Sasko (10 %). Rovněž struktura českého vývozu do SRN byla zachována – na prvních místech exportních produktů byly díly a příslušenství pro automobily (nárůst o 19 %), automobily (nárůst o 23 %), počítače, nábytek (nárůst o 47 %).[41]

Výzkum mezi středně velkými německými firmami, působícími v České republice, potvrdil, že dvě třetiny těchto firem vytvořily v ČR své dceřiné společnosti s cílem snížit pořizovací a pracovní náklady. Stejně jako v minulých letech za rušivý faktor považují nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců a byrokratickou zátěž.[42] Další kritika se týkala korupce, hospodářské kriminality, nedostatečné politické stability a málo efektivní státní správy, rovněž jako klesající konkurenceschopnosti. 80 % firem vnímalo nicméně ekonomickou situaci v ČR jako uspokojivou nebo přímo dobrou a třetina firem plánovala navýšení investic, vytvoření nových pracovních míst a zvýšení mezd. Dobře bylo hodnoceno české vysoké školství, podmínky pro výzkum a vývoj byly vnímány jako průměrné a kritizováno bylo odborné vzdělávání. Na rozdíl od roku 2013, kdy první místo na žebříčku investiční přitažlivosti získalo Polsko, se v roce 2014 na první místo posunula ČR, dělila se o něj ale se Slovenskem.[43]

Doprava a dopravní infrastruktura byly nadále klíčovým tématem vzájemných vztahů a předpokladem ekonomické spolupráce, byly projednávány i na nejvyšší politické úrovni. Zdánlivě v kontrastu s tím bylo rozhodnutí ČSA zrušit po 66 letech přímou linku do Berlína: ve skutečnosti se dálniční a vlakové spojení ukázalo jako příliš silná konkurence. Nová vláda se chtěla dopravě zesíleně věnovat, a to jak ve vztahu k spolkové, tak zemským vládám.[44] Kontroverzní zůstávalo zajištění lepší splavnosti na Labi. České a saské přístavy se dohodly na spolupráci a koordinaci tak, aby mohly nabídnout zájemcům lepší podmínky a mohly lépe konkurovat dominantní železnici.[45] Německé generální ředitelství vodních cest přijalo koncepci splavnění Labe na území Německa, která je ovšem založena na regulaci toku.

České ředitelství vodních cest naopak nadále doufalo, že se mu podaří získat povolení s výstavbou vodního stupně na Labi v Děčíně, protože pouhá regulace podle něj na české straně vzhledem k většímu sklonu dna větší splavnost nezajistí.[46] Rovněž odpůrci stavby potvrdili svou pozici a poukazovali na negativní dopady na životní prostředí, problematickou rentabilitu stavby a ohrožení turismu.[47] Téma bylo v tomto smyslu polarizované, nemělo ale takový dosah, aby bylo mohlo výrazněji ovlivnit veřejnou scénu.

Česká politika kritizovala snahy zavést na německých dálnicích mýtné, které by znevýhodnilo cizince oproti občanům SRN. Otevírala téma jak v jednání s německými partnery, tak se aktivně snažila koordinovat své postoje se sousedními státy. Premiér Sobotka při jednání s rakouským spolkovým kancléřem Wernerem Faymannem uvedl, že zavedení mýta *„je něco, co v České republice nevítáme. Domníváme se, že to není dobrý nápad, že by to znamenalo určitou diskriminaci pro české řidiče.“*[48] Proti mýt-

nému vystupovali rovněž starostové německých obcí při hranicích s Českou republikou, obávali se narušení kontaktů v pohraničí a odvetných opatření ČR.[49]

Klíčovým tématem zůstávaly nadále přetoky energie a přetěžování české přenosové soustavy. Na politické úrovni prakticky uzavřela jednání o přetocích návštěva premiéra Sobotky v Berlíně 13. března, kdy byla na nejvyšší úrovni podpořena výstavba transformátorů s řízeným posunem fáze (PST), doporučená bilaterální pracovní komisí. Celkově to byla dlouhodobě česká strana, která vystupovala v dané věci aktivně, a německá strana spíše reagovala.[50] Perspektivní řešení představovala především výstavba vysokonapěťového vedení ze severu na jih Německa. Společnosti TenneT a TransnetBW proto plánovaly výstavbu vysokokapacitního vedení SuedLink, které by spojilo větrné elektrárny v Šlesvicku-Holštýnsku se spotřebiteli v Bavorsku. Vedení vysokého napětí SuedLink má mít přenosovou kapacitu 4000 megawattů.[51]

Pokračovalo opatrné pronikání energetických firem na německý trh: Největší česká těžařská společnost MND (skupina miliardáře Karla Komárka ml.) má 70% podíl na ložisku Altenheim na jihozápadě země od společnosti DrillTech GUT. Zásoby ložiska Altenheim jsou odhadované na 5,56 mil. boe (ekvivalentu barelů ropy).[52] Společnost Mibrag Neue Energie, která patří do Energetického a průmyslového holdingu (EPH) českých vlastníků, připravovala v Německu projekt větrných elektráren.[53]

Ropovod IKL dostal v listopadu od hornobavorské vlády nové povolení k provozu.[54] Ropovod patří přepravci ropy MERO, který Českou republiku zásobuje ze západu a slouží jako alternativa k ruskému ropovodu Družba s roční kapacitou přes 11 mil. tun.

Možnosti spolupráce jsou spojeny i s tím, že Německo chce k vyvažování výkyvů produkce solárních a větrných elektráren v budoucnu využívat zahraniční energetické zdroje.[55] Ve vztahu k energetice nicméně trvají i politické odlišnosti. Především, český přístup je více sekuritizován, otázky energetické bezpečnosti v něm hrají větší roli, nežli tomu tak je v SRN.

Německá vláda tak schválila prodej divize německé energetické společnosti RWE pro těžbu ropy a plynu skupině investorů vedené ruským miliardářem Michailem Fridmanem. Skupina Letter One se v březnu s RWE dohodla, že za převzetí divize DEA zaplatí 5,1 mld. EUR (142 mld. Kč).[56]

Obě strany se ve spolupráci připravovaly zvládat i krizové situace spojené s případným technickým kolapsem. Více než 200 energetiků a příslušníků složek integrovaného záchranného systému i armády z Česka a Německa se v září na Hoře svatého Šebestiána zúčastnilo prvního mezinárodního cvičení na obnovu elektrické přenosové soustavy mezi oběma státy.[57]

Před samým koncem roku se tématem technických a poté i politických jednání stalo vydání zásob nafty, které se nacházely v Bavorsku u německé firmy Viktoriagruppe, jež na sebe podala insolvenční návrh. Šlo nikoli o politický, ale soukromoprávní problém, protože česká strana musela insolvenčnímu správci doložit, že jí nafta ve skladu patří.[58]

Do agendy vzájemných vztahů patřily i obnovitelné zdroje, a to i na úrovni firemní: v říjnu se na velvyslanectví v Berlíně např. konalo Česko-berlínsko-branibor-

ské fórum o obnovitelných zdrojích energie, jehož se zúčastnilo 20 českých a 10 německých firem.[59]

Ochrana životního prostředí

Za příklad pravidelné a vysoce institucionalizované spolupráce nadále sloužila oblast ochrany životního prostředí, která tradičně zahrnovala federální i zemskou/přeshraniční úroveň.

V Praze 22. října proběhlo pravidelné zasedání Česko-německé komise pro životní prostředí. Komise jednala o klimaticko-energetické politice EU 2030, prohloubení spolupráce národních parků Šumava a Bavorský les a spolupráci na budoucích projektech podle společné česko-německé smlouvy z roku 2004, které mají za cíl zlepšit životní prostředí. Komise na jednání podpořila mezistátní projekty na revitalizaci mokřadů, ochranu tetřívka a environmentální vzdělávání. Strany se dohodly mj. na pokračování spolupráce v oblasti ochrany ovzduší, konkrétně na projektech měření při problémech s pachovými látkami unikajícími do ovzduší či na zřízení společné česko-německé skupiny pro přeshraniční spolupráci v oblasti EIA.[60] 29. a 30. října pak v Praze proběhlo 17. zasedání Česko-německé komise pro hraniční vody, stejně jako 16. zasedání Stálého výboru Bavorsko a Stálého výboru Sasko.[61] 10. července ministr životního prostředí Richard Brabec spolu s bavorským státním ministrem Marcelem Huberem podepsali Programové prohlášení o spolupráci v oblasti ochrany přírody. Otevřela se tak cesta k znovuoživení vztahů mezi národními parky Šumava a Bayerischer Wald.[62]

Pokračovaly velmi účelně zaměřené projekty jako v oblasti ochrany vod např. řešení usazování rtuti ve vodním díle Skalka (spolupráce s Bavorskem), nebo program Cíl 3 „Společně využívané podzemní vody na česko-saském pomezí“ (GRACE).

Vnitro

Rovněž oblast vnitra patřila i v roce 2014 k příkladům intenzivní, institucionalizované a aktivní spolupráce. Situace na hranici, zejména masové užívání pervitinu, vedla k posilování kontrol na bavorské straně. Spolupráci s německou stranou hodnotili čeští policisté v plzeňském kraji kladně: *„Naše spolupráce, co se týká bavorské a spolkové policie, je nadstandardní,“* řekla ČTK plzeňská krajská policejní mluvčí Martina Kohoutová.[63] Spolkový ministr vnitra Thomas de Maiziere označil spolupráci s českým ministerstvem vnitra jako *„velmi těsnou a založenou na důvěře“*; uvedl, že např. v listopadu společně policie obou zemí rozbily organizaci prodejců drog v Praze a Lipsku a zabavily 2,9 tun chlorefedrinu, suroviny na výroku asi 2,3 tun pervitinu.[64] Situace v pohraničí na německé straně byla nadále kritická, např. v regionu Vogtland docházelo k 80 % vloupání ve snaze sehnat peníze na drogy.[65] I z tohoto důvodu si vzal Česko-německý fond budoucnosti protidrogovou prevenci jako hlavní tematické zaměření roku 2014. Potvrdila se tak užitečnost a flexibilita této instituce českoněmecké spolupráce a oprávnění její existence.[66] V červenci pak v Praze podepsali dohodu o spolupráci při potírání organizovaného zločinu i majetkové kriminality ministři vnitra Saska a ČR Marklus Ulbig a Milan Chovanec. Ministr Chovanec uvedl, že *„…dohoda je začátek poměrně zdlouhavé, drahé a bolestné cesty, na konci ale musí*

být výsledky. Ty musí být v tom, že přestaneme být výrobci drogy, která se dnes masivně vyrábí na území ČR, a přestaneme tím komplikovat našim německým partnerům život.“[67] Podobné dokumenty má ČR podepsat i s Bavorskem.

Během návštěvy ministra Chovance v Berlíně byl dohodnut charakter smlouvy o policejní spolupráci na celostátní úrovni. *„Smlouva bude mít reciproční charakter. Naše policejní hlídky budou moci zasahovat hlouběji na území Německa, němečtí policisté zase hlouběji na našem území,“* uvedl Milan Chovanec.[68] O boji proti drogové kriminalitě jednali i ministři spravedlnosti Helena Válková a její bavorský kolega Winfried Bausback v bavorském Hofu.[69]

Obě komory Parlamentu ČR schválily smlouvu s Německem o přeshraniční spolupráci zdravotnických záchranných služeb z roku 2013. Na jejím základě mohou záchranáři z příhraničních krajů ČR a ze Saska a Bavorska zasahovat na území sousedního státu, pakliže mají k pacientům blíže než místní záchranná služba;[70] dovršila se tak několikaletá cesta k nové kvalitě spolupráce.

Kultura

Pokračoval trend růstu pozornosti německé veřejnosti (odborné i laické) vůči české kultuře; je to právě kultura a už nikoli historie, jíž se věnuje nejvíce akcí a veřejného zájmu. Poprvé byla udílena významná cena Uměleckého muzea v Bonnu zahraničnímu výtvarníkovi – získala ji Eva Koťátková, multimediální konceptuální umělkyně. Spolu s ní vystavovali v Bonnu další čtyři mladí umělci.[71] Nejvýraznější ohlas má v Německu právě české umění a dále pak design, kreativní průmysl. V těchto oblastech je ČR vnímaná mezi zeměmi střední a východní Evropy jako nejvyspělejší. Státní instituce, především Česká centra, se snaží pomáhat českým umělcům a designerům navazovat kontakty a prezentovat se v německém prostředí, jde však zatím ale především o náznak trendu, který by měl dále pokračovat.

Česká centra se přiblížila MZV, které se s nimi snaží intenzivněji spolupracovat. Institucionální finanční zajištění, která získávají především z prostředků MZV, bylo ovlivněno sankcemi vůči Rusku: činnost Českých center je tradičně dotována ze zisku tzv. Českého domu v Moskvě, z něhož vzhledem k situaci odešlo několik firem. Další zdroje mají charakter projektového financování a nejdůležitější je zde nadále Česko-německý fond budoucnosti, jednotlivé akce (např. vysílání divadel) podporuje finančně ministerstvo kultury.

Byla uzavřena dohoda o spolupráci mezi Českým rozhlasem a německým veřejnoprávním vysílatelem Mitteldeutscher Rundfunk (MDR), jenž je součástí celostátní veřejnosprávní ARD. Partneři se zaměří na výměnu pořadů, pořádání společných akcí klasické a současné hudby nebo společnou tvorbu rozhlasových a internetových obsahů, zejména u zpravodajsko-publicistických stanic MDR-Info a Český rozhlas Plus.[72] Dovršil se několikaletý proces přípravy na podání saské a české společné žádosti o zařazení Krušnohoří jako přeshraničního hornického regionu na seznam světového dědictví UNESCO.[73] Proběhla celá řada akcí tradičního charakteru, které si již získaly své diváky, jako Dny německého divadla a Dny české kultury v Drážďanech. Kulturní výměna má velmi silný regionální rozměr: Plzeň a sousední Bavorsko tak zcela logicky spolupracovaly na přípravě na rok 2015, v němž ponese Plzeň titul

Evropské hlavní město kultury. V tomto kontextu proběhly 16.–17. května i Bavorské dny v Plzni, na kterých se podílely Plzeň2015, o.p.s., Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem a jeho projekty Zažij Plzeň! a KULTURJAM.

Minulost

Posiloval se trend, kdy proces vzpomínání obě strany spojuje, nikoli rozděluje; česká politika byla v tomto směru značně aktivní. To bylo zjevné především ve vztahu k symbolům a událostem, spojeným s koncem studené války. Prezident Gauck během návštěvy Prahy zdůraznil význam Václava Havla a Petr Pithart jej vyzval, aby právě on nesl jeho odkaz.[74]

Klíčovou roli v rozvoji spolupráce nadále hrál Česko-německý fond budoucnosti. Na svém březnovém zasedání podpořil 211 nových projektů z oblasti přeshraniční spolupráce a věnoval na ně přes 27 mil. Kč. Mezi projekty patří iniciativa protidrogové prevence, pražská výstava o nuceně nasazených za druhé světové války nebo německá vydání některých významných českých literárních děl.[75] Součástí práce s minulostí byly nadále symbolické akty, jako byla návštěva Terezína, kterou uskutečnil během svého pobytu v ČR spolkový prezident J. Gauck za doprovodu prezidenta M. Zemana.[76]

Kultivace historické paměti měla i středoevropský rozměr: prezidenti Maďarska, Česka, Polska, Slovenska a Německa se postupně sešli ve Varšavě, Budapešti, Lipsku a Bratislavě.

Závěrečné setkání se uskutečnilo 17. listopadu v Praze, hostitelem byl prezident Zeman.[77]

Všechny schůzky účinně symbolizovaly blízkost a propojenost regionu, jeho sdílené historické kořeny a kapitál kulturní blízkosti. Česká strana s tématem sdílené minulosti aktivně pracovala. Na německém velvyslanectví v Praze proběhly vzpomínkové akce za účasti německé a české veřejnosti, pamětníků a politiků, symbolizovaly historickou spojnici roku 1989 jako vstupu do éry sblížení.

Vyrovnání vztahů s Bavorskem, které zdůraznila tato kapitola analýzy za léta 2012 a 2013, neznamenalo shodu názorů na jednotlivé aspekty minulosti. Tak byly na sudetoněmeckém srazu již tradičně odsouzeny dekrety prezidenta Beneše.[78] *„Benešovy dekrety byly nespravedlivé a nespravedlivé zůstávají. Do evropského právního státu nepatří… To, že zde dekrety pořád ještě jsou, brání tomu, aby se zhojily rány mezi sudetskými Němci a Čechy,“* prohlásila Emílie Millerová, bavorská ministryně pro sociální věci. Česká vláda reagovala neméně tradičním prohlášením, že *„přirozeně nevidí důvod pro jakékoliv zpochybňování Benešových dekretů a pro jakékoliv otevírání této otázky“*.[79] Výrazem posunu v postojích Sudetoněmeckého sdružení bylo naopak ocenění Milana Horáčka, českého emigranta a dlouholetého politika německých Zelených, Evropskou cenou Karla IV. za jeho boj za lidská práva.[80]

Německo zařadilo do kalendáře památný den 20. června, kdy si bude připomínat osud německých vysídlenců, vč. těch z Československa. Už dříve tyto dny zavedly Bavorsko a Sasko.[81] Za konstruktivní dialog mezi Spolkovým svazem vyhnanců a původními domovskými státy odsunutých vysídlených Němců se vyslovil jeho nový předseda Bernd Fabritius. *„Cestou k tomu je čestný a kritický přístup k našim společ-*

ným dějinám," řekl. *„Věřím, že to bude fungovat. Dokazuje to například řeč* [bývalého] *českého premiéra Nečase v bavorském zemském sněmu."*[82] Jeho zvolení je vnímáno jako významný posun v politice Svazu: Fabritius patří k liberálnímu proudu ve své organizaci a žije v přiznaném partnerském vztahu s mužem.[83]

Regionální vztahy

Na novou institucionální úroveň se posunuly česko-bavorské vztahy otevřením zastoupení Bavorska v Praze v Chotkově paláci na Starém městě.[84] Ceremoniálu se 4. prosince zúčastnil bavorský premiér Horst Seehofer, který u té příležitosti uvedl, že si umí představit, že by Bavorsko a Česká republika uspořádaly společné zasedání svých vlád.[85] Bavorsko a ČR připravovaly bavorsko-českou zemskou výstavu pro rok 2016. Její původně ambiciózní scénář, který by se zabýval i složitými aspekty vztahů, byl ale postupně omezen na neproblematické (ale také méně relevantní) téma osobnosti českého a německého krále a císaře Karla IV. Tématem zůstalo zlepšení železničního spojení mezi Prahou, Mnichovem a Norimberkem a premiér Seehofer přiznal, že nedostatky jsou hlavně na německé straně.[86]

Obecně platilo, že česká politika věnovala spolupráci s Bavorskem zesílenou pozornost. Ministryně pro místní rozvoj Věra Jourová a bavorský státní ministr financí, rozvoje země a vlasti Markus Söder v Plzni 5. června podepsali dohodu, která by měla rozvíjet spolupráci mj. v oblasti školství, vědy a nových technologií. Cílem je posílit konkurenceschopnost celého území. Vznikla proto odborná pracovní skupina, která zpracovávala koncepci rozvoje oblasti zahrnující území Horních Frank, Horní Falce, Dolního Bavorska a Plzeňského, Karlovarského a Jihočeského kraje. Ministryně Jourová uvedla: *„Naše věda si už i díky evropským fondům poměrně slušně vybavila různé laboratoře a výzkumná pracoviště a teď by to měla vracet do ekonomiky. Zatím neumíme z pozice ekonomiky zadávat typ výzkumu, který půjde využít v ekonomice. To by mohlo velmi dobře fungovat mezi Českem a Bavorskem."*[87]

Byla otevřena i diskuse o možném založení společné bavorsko-české univerzity. Ministr Söder uvedl, *„chceme společně z někdejší železné opony ukout zlatý řetěz. Studií rozvoje mají být Bavorsko a Česko provázány ještě silněji. Zadání zní: inventura a perspektivy a návrhy pro společný propojený prostor v příhraničí."*[88]

Rovněž čerpání prostředků na regionální úrovni bylo na české straně poměrně úspěšné. Ministryně Jourová uvedla, že je program česko-bavorské příhraniční spolupráce vyčerpán z téměř 90 % a Česko z něj Evropské unii nemusí vrátit ani korunu.[89]

Podobně se rozvíjela spolupráce se Saskem, které v Praze otevřelo své zastoupení již před dvěma roky. Premiér Sobotka se se saským premiérem Tillichem setkal v Praze 17. července a jednali především o rozvoji přeshraniční dopravní infrastruktury, prohlubování policejní spolupráce a čerpání evropských fondů.[90] Tillich později uvedl, že *„Severní Čechy, Sasko a Dolní Slezsko tvořily před světovými válkami nejbohatší region Evropy. A já doufám, že se nám během dalších 25 let podaří přinejmenším dotáhnout se zpátky na úroveň nejbohatších evropských regionů,"* podpořil snahy o intenzivnější spolupráci těchto oblastí, a to především v oblasti vědy a výzkumu a v hospodářství.[91] Zatím ale nadále nenastal průlom při výstavbě dopravní infrastruktury.

Česká politika na regionální úrovni rozvíjela vlastní dynamiku vztahů s Německem, mj. prostřednictvím rozsáhlého evropského regionu Dunaj–Vltava a menších euroregionů Šumava, Egrensis, Nisa a dalších třinácti převážně bilaterálních euroregionů atd. Tyto formy spolupráce aktivně rozvíjelo regionální/místní politické a administrativní vedení, zahrnovaly vysokou míru společenské aktivity. Patřila mezi ně i Praha: pražský primátor Tomáš Hudeček navštívil Berlín (13.–14. února) a spolu s berlínským primátorem Klausem Wowereitem vyjádřil zájem na tom, aby Prahu a Berlín spojila vysokorychlostní železnice, která by obě města dále napojovala na Vídeň.[92]

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Rozdělení rolí v české politice vůči Německu se podstatně neměnilo, vztahy s Německem nebyly předmětem kontroverzí ani ve vládě, ani ve vztahu vláda–prezident, ani v parlamentních debatách. Prezident Zeman byl svým zaměřením Německu nakloněn, i když nesdílel vždy stejné priority. Ministerstvo zahraničních věcí a vláda se soustředily na přípravu strategického dialogu. Po sedmi letech se vrátil do Prahy velvyslanec ČR v Berlíně, zkušený a aktivní diplomat Rudolf Jindrák, a plánoval se nástup nového velvyslance, Tomáše Podivínského (v letech 2005–2009 generálního konzula v Drážďanech, 2013–2014 ministra životního prostředí ČR).

Parlament ČR se Německem zabýval intenzivně pouze jednou, a to v březnu, při ratifikaci Rámcové smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Hlavní témata, pokrývaná médii ve vztahu k Německu, byla beze sporu krize na Ukrajině a řecká krize. Německo bylo v obou případech vnímáno převážně jako aktér, který se snaží krize řešit, vyhnout se přímým konfliktům a zatížení vztahů a usiluje o stabilizaci situace. Ve vztahu k Ukrajině byli zejména kancléřka Merkelová a ministr Steinmeier vnímáni jako aktéři, kteří prosazují diplomatické řešení.[93]

Pokud jde o řeckou krizi, převládal pozitivní pohled na německou angažovanost a přísný, ale racionální přístup, rozvíjela se ale i diskuse o negativních efektech této politiky. V *Respektu* tak dostal místo prezentovat německou politiku osobně ministr financí W. Schäuble.[94] Vzápětí ale Jan Macháček upozornil na úskalí německé disciplinované hospodářské politiky a nechuti k další institucionální integraci eurozóny.[95] Pozornosti médií neušla vnitřní politika SRN, zejména vývoj ve straně Alternativa pro Německo (zaznamenáno bylo mj. i její napojení na ruskou ambasádu[96]), a zdánlivě nezadržitelný růst hnutí Pegida, vůči němuž se německá politika ostře ohradila.[97]

Pozornost přitahovaly vedlejší efekty krize na Ukrajině a ekonomických sankcí – např. pokles počtu ruských turistů a naopak nárůst turistů z Německa a Číny.[98] Tisk si všímal zdrženlivosti Německa při poskytování vojenské pomoci Ukrajině.[99] *Haló noviny* přitom přebíraly dikci ruských sdělovacích prostředků, když tvrdily, že je Německo pod tlakem USA, a jedině proto schválilo sankce proti Putinovu Rusku.[100]

Bezprecedentně masovým fenoménem se staly různé internetové zdroje, které ať již z jakýchkoli důvodů hájily pozice Ruska. Ani zde ale nebylo ostří útoků zaměřené na Německo. Vynikal např. *Aeronet.cz*, který mj. informoval, že USA vydírají kancléřku Merkelovou a nutí ji souhlasit se sankcemi – proto sestřelily i let MH17; Německo samo se podle tohoto zdroje chystalo opustit vyjednávání o TTIP a plánovalo stát se naopak členem skupiny BRICS.[101] Taková a podobná média měla kulturně nacionalistický, antiliberální charakter, představovala platformu pro zveřejňování bulvárních a populistických protizápadních příspěvků, často přebírala interpretace událostí přímo z ruských, vládou kontrolovaných médií anebo ruské propagandy.

ZÁVĚR

V roce 2014 charakterizoval českou politiku ve vztazích s Německem v jednotlivých oblastech rétorický a v některých i reálný posun směrem ke společné politice. V jednotlivých politických sektorech pokračovala aktivní spolupracující politika, založená na společných zájmech a rostoucí kompatibilitě obou partnerů. Změna se týkala především širšího přijetí společné politiky v rámci EU a tím i intenzifikace spolupráce s Německem, ochota přistoupit v perspektivě k Fiskálnímu paktu měla právě tento efekt.

Potenciálně významný příklad aktivního přístupu představovala iniciativa české strany pracovat na přípravě bilaterálního strategického dialogu, do něhož by se podle potřeby a zájmu zapojovaly zainteresované resorty. Německá strana je v zásadě přetížena strategickými vztahy s tolika partnery, že není snadné ji pro takové povýšení vztahů získat; o to významnější je dovést projekt strategického dialogu do konce. Otevírá šanci konečně doplnit praktickou decentralizovanou spolupráci o dlouhodobější strategické směřování, které by mohlo pomoci ČR a Německo více propojovat v souladu s kompatibilitou zájmů, principů a politické kultury.

Strategický dialog by do jisté míry mohl pomoci kompenzovat i absenci politizace vztahů k Německu – politické strany, média a veřejnost se věnovaly Německu a vztahům s ním jen nárazově a omezeně, toto téma nebylo nějak zásadně přítomno ve společenském prostoru.

Limity na české straně představovala institucionální a finanční kapacita jednotlivých resortů, jako politický imperativ se jevila personální stabilizace resortů.

Poznámky

1 *Tschechiens Präsident irritiert mit Gossensprache*. Die Welt, 4. 11. 2014. On-line: **www.welt.de/politik/ausland/article133973406/Tschechiens-Praesident-irritiert-mit-Gossensprache.html**.
2 ODS: *ODS. Svoboda a naděje. Program pro Českou republiku*.
3 Úsvit přímé demokracie: *Euro-volby.* On-line: **www.hnutiusvit.cz/euro-volby/**.
4 KSČM: *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014.*
5 *Kateřina Konečná: ČR by si měla umět dupnout*. EurActiv, 14. 5. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/katerina-konecna-dohoda-eu-usa-prinesenekvalitni-potraviny-a-drahe-leky-011824**.
6 *Pavel Svoboda: V politice jde o emoce, ne o rozum.* EurActiv, 6. 5. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/pavel-svoboda-politika-neni-o-rozumu-ale-oemocich-011795**.
7 KDU-ČSL: *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014.* On-line: **www.volbydoep.cz/getmedia/b2402746-09d9-4fef-956faaff11b92712/Europrogram_KDU_2014.pdf.aspx**.
8 ČSSD: *Chceme spravedlivou a sociální Evropu! Programový manifest ČSSD pro volby do Evropského parlamentu 23.–24. 5. 2014.*
9 *Jan Keller: Vedení kandidátky ČSSD jsem dlouho zvažoval*. EurActiv, 7. 5. 2014. On-line: **www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/jan-keller-byt-lidrem-cssd-jsem-zvazoval-dlouho-011803#sthash.Pnc01cG6.dpuf**.
10 ANO: *ANO v Evropě*, 2014. On-line: **www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ano-v-evrope.pdf**.
11 TOP 09: *Evropa jsme my, ne oni*, 2014. On-line: **www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-do-evropskeho-parlamentu-2014_1043.pdf**.
12 SSO: *Svoboda, odpovědnost, spravedlnost. Politický program Strany svobodných občanů.* On-line: **web.svobodni.cz/public/media/Prilohy/politicky-program-svobodni.pdf**, s. 9.
13 *Merkelová ocenila před Bělobrádkem proevropské směřování vlády ČR.* ČTK, 24. 3. 2014.
14 *Klaus: Dominance Německa v Evropě je větší než kdy ve 20. století.* ČTK, 16. 4. 2014.
15 *ODS nabourala spojenectví české pravice s Merkelovou, říká TOP 09.* ČTK, 20. 6. 2014.
16 *Prezidenti ČR a SRN si dnes navzájem předali státní vyznamenání.* ČTK, 5. 5. 2014.
17 *Merkelová vítá proevropské směřování české vlády.* ČTK, 13. 3. 2014.
18 *Německé delegaci v Bruselu se porouchalo letadlo, pomohl Zaorálek.* ČTK, 15. 8. 2014.
19 Symbolicky přitom ministru Zaorálkovi věnoval sluneční brýle, jež užívají němečtí piloti.
20 *Velvyslanec Dr. Arndt Freiherr Freytag von Loringhoven. Životopis velvyslance*. On-line: **www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/02/Botschafter/seite__cv__Freytag__von_20Loringhoven__cz.html**.
21 *Merkelová potvrdila zájem na odkoupení Lobkovického paláce.* ČTK, 13. 3. 2014.
22 *Německo bude mít Lobkovický palác v Praze v dlouhodobém pronájmu.* ČTK, 27. 8. 2014.
23 *Německo vítá aktivnější roli Česka v EU.* ČTK, 7. 3. 2014.
24 Tamtéž
25 *Merkelová ocenila před Bělobrádkem proevropské směřování vlády ČR*, op. cit.
26 *Merkelová vítá proevropské směřování české vlády*, op. cit.
27 *Zeman se bojí občanské války na Ukrajině, ČR má být převodovkou EU.* ČTK, 5. 5. 2014.
28 Ehler, Tomáš–Hamerníková, Simona: *Německá ekonomika v září 2014.* Obchodně-ekonomický úsek Velvyslanectví ČR v Berlíně, s. 5.
29 *Německá fiskální disciplína je podle Babiše vzor pro ČR.* ČTK, 12. 5. 2014.
30 *V Praze se dnes koná summit ministrů financí šesti zemí EU.* ČTK, 2. 10. 2014.
31 *Hlavní prioritou ČR je boj proti daňovým únikům u pohonných hmot.* ČTK, 2. 10. 2014.
32 *Zaorálek oceňuje snahu EU aktivně řešit krizi na Ukrajině.* ČTK, 7. 3. 2014.
33 *Ministři zahraničí V4 a Německa jednali o sankcích EU proti Rusku*. ČTK, 13. 3. 2014.
34 *Šéfové diplomacií V4 a Německa budou jednat o Ukrajině.* ČTK, 13. 3. 2014.
35 *Stropnický jednal s německou ministryní o zadržených členech OBSE.* ČTK, 28. 4. 2014.

36 *Kontroloři OBSE opustili Slavjansk, zdržela je prý přestřelka*. ČTK, 3. 5. 2014.
37 *Zeman: Po násilí v Oděse roste riziko občanské války na Ukrajině*. ČTK, 5. 5. 2014.
38 Vystoupení náměstka Koštovala na mezinárodní konferenci „Germany and the V4 Countries: the Ukraine Crisis and Regional Defence Cooperation", pořádané Ústavem mezinárodních vztahů a Nadací Konráda Adenauera na MZV ČR, 19. 11. 2014.
39 Vystoupení ředitele odboru bezpečnostní politiky, Jana Jireše. Tamtéž.
40 Ehler, Tomáš–Petráňová, Tereza–Hájková, Martina: Německá ekonomika v únoru–březnu 2015. In: *Německá ekonomika*. Obchodně-ekonomický úsek Velvyslanectví ČR v Berlíně, březen 2015, s. 2–3.
41 Tamtéž.
42 *Německé firmy v ČR brzdí nedostatek zaměstnanců a byrokracie.* ČTK, 28. 1. 2014.
43 *Třetina německých firem plánuje v ČR navýšení pracovních míst.* ČTK, 2. 4. 2014.
44 Viz např. *Sobotka jednal s Tillichem o vysokorychlostní trati do Drážďan.* ČTK, 1. 10. 2014.
45 *České a saské přístavy na Labi chtějí posílit lodní dopravu.* ČTK, 25. 3. 2014.
46 *Ředitelství vodních cest chce mít souhlas s jezem v Děčíně za rok*. ČTK, 16. 10. 2014.
47 *Proč nestavět jez*. On-line: **arnika.org/proc-nestavet-jezy**.
48 *Šéfové vlád Česka, Slovenska a Rakouska se budou scházet*. ČTK, 31. 7. 2014.
49 *Starostové německých pohraničních obcí kritizují plán mýtného.* ČTK, 8. 7. 2014.
50 Mjartanová, Zuzana: *Zahraničněpolitická rovina vztahů v oblasti energetiky mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo v letech 2004–2014.* Diplomová práce, IMS FSV UK, Praha 2015, s. 97, 99–102.
51 *Německo chce do roku 2022 energeticky propojit sever a jih země.* ČTK, 5. 2. 2014.
52 *HN: Komárkova firma MND koupila v Německu ložisko na těžbu plynu.* ČTK, 16. 1. 2014.
53 *Týden: EPH chystá u dolu Mibrag větrnou elektrárnu za miliardu Kč*. ČTK, 26. 1. 2014.
54 *Grünes Licht für den weiteren Betrieb der Mitteleuropäischen Rohölleitung (MERO)von Vohburg a.d.Donau nach Waidhaus.* Pressemitteilungen. Regierung von Oberbayern. Nr. 545, 26. 11. 2014. On-line: **www.regierung.oberbayern.bayern.de/medien/archiv/2014/10691/**.
55 *Německo chce při výrobě elektřiny spolupracovat se zahraničím*. ČTK, 23. 6. 2014.
56 *Německá vláda schválila prodej divize RWE do ruských rukou*. ČTK, 22. 8. 2014.
57 *Přes dvě stě lidí cvičilo obnovení vedení mezi Českem a Německem.* ČTK, 16. 9. 2014.
58 *ČR bude jednat s Německem o vydání české nafty.* ČTK, 23. 12. 2014.
59 MZV ČR: *Berlínsko-Braniborsko-České kooperační fórum o obnovitelných zdrojích energie*, 22. 10. 2014. On-line: **www.mzv.cz/berlin/cz/obchod_a_ekonomika/aktuality/berlinsko_braniborsko_ceske_kooperacni.html**.
60 *Česko-německá komise pro životní prostředí na MŽP jednala o přeshraničních projektech i klimatu*. 22. 10. 2014. On-line: **www.mzp.cz/cz/news_141022_cesko_nemecka_komise_ZP**.
61 MŽP ČR: *Německo.* On-line: **www.mzp.cz/cz/nemecko_dokument**.
62 *Ministr Brabec na cestě k obnově česko-bavorské spolupráce na Šumavě,* 10. 7. 2014. On-line: **www.mzp.cz/cz/news_140710_Alzbetin_Sumava**.
63 *Bavorské kontroly u hranic nejsou proti Čechům, ujistil ministr.* ČTK, 3. 1. 2014.
64 *Die Probleme mit Methamphetaminen aus Tschechien bereiten mir große Sorgen.* Interview mit Thomas de Maiziere, 28. 4. 2015. On-line: **www.bmi.bund.de/SharedDocs/Interviews/DE/2015/04/interviewhospodarske-noviny.html**.
65 *Kvůli pervitinu roste kriminalita v německo-českém pohraničí.* ČTK, 5. 3. 2014.
66 *Česko-německý fond dá 27 milionů Kč na 211 nových projektů*. ČTK, 26. 3. 2014.
67 *Proti drogám budou v česko-saském pohraničí bojovat společné týmy.* ČTK, 17. 7. 2014.
68 *Ministři vnitra Česka a Německa se dohodli na podobě smlouvy o policejní spolupráci.* 14. 10. 2014. On-line: **www.mvcr.cz/clanek/ministri-vnitra-ceska-a-nemecka-se-dohodli-na-podobe-smlouvy-o-policejnispolupraci.aspx**.
69 *Ministryně Válková bude jednat v Německu, tématem jsou drogy*. ČTK, 17. 9. 2014.
70 *Sněmovna schválila smlouvu s Německem o spolupráci záchranářů.* ČTK, 6. 5. 2014.
71 *Dorothea von Stetten-kunstpreis 2014*. On-line: **www.kunstmuseumbonn.de/ausstellungen/rueckblick/info/ex/dorothea-von-stetten-kunstpreis-2014-2051/**.

72 *Český rozhlas bude spolupracovat s německým veřejnoprávním MDR.* ČTK, 9. 1. 2014.
73 *Zástupci ČR a Saska uzavřeli nominaci Krušnohoří na seznam UNESCO.* ČTK, 20. 1. 2014.
74 *Gauck chválil Havla, jeho odkaz má nést prezident SRN, míní Pithart.* ČTK, 7. 5. 2014.
75 *Česko-německý fond dá 27 milionů Kč na 211 nových projektů*, op. cit.
76 *Zeman se bojí občanské války na Ukrajině, ČR má být převodovkou EU*, op. cit.
77 *Zeman na Hradě přivítal středoevropské prezidenty.* ČTK, 17. 11. 2014; *Německá ambasáda v ČR se otevře, připomene exodus z NDR roku 1989.* ČTK, 11. 6. 2014.
78 *Na sudetoněmeckém sjezdu zaznělo odsouzení Benešových dekretů*. ČTK, 7. 6. 2014.
79 Tamtéž.
80 *Sudetští Němci stojí o účast českých politiků na svých srazech*. ČTK, 8. 6. 2014.
81 *Německo zavedlo památný den připomínající vysídlence.* ČTK, 27. 8. 2014.
82 *Novým předsedou německého Svazu vyhnanců se stal Bernd Fabritius.* ČTK, 7. 11. 2014.
83 *Spiegel Outet möglichen Steinbach-Nachfolger*. Männer, 20. 7. 2014. On-line: **m-maenner.de/2014/07/der-spiegel-outet-moeglichen-steinbach-nachfolger/**.
84 *Bayern in Prag.* On-line: **www.bayern.de/staatsregierung/bayern-in-prag/**.
85 *Seehofer si umí představit společné zasedání vlád Bavorska a ČR.* ČTK, 4. 12. 2014.
86 Tamtéž.
87 *ČR a Bavorsko připravují další spolupráci, například ve vědě*. ČTK, 5. 6. 2014.
88 *Bavorsko a Česko chtějí silněji propojit příhraniční regiony.* ČTK, 17. 12. 2014.
89 *Jourová: Česko-bavorská spolupráce je na velmi dobré úrovni*. ČTK, 26. 7. 2014.
90 *Premiér Sobotka jednal s ministerským předsedou Saska Tillichem.* 17. 7. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-jednal-s-ministerskym-predsedousaska-tilichem-120965/**.
91 *Tillich: Česko-německé pohraničí má potenciál k velkému rozvoji.* ČTK, 28. 8. 2014.
92 *Praha a Berlín stojí o spojení měst vysokorychlostní železnicí.* ČTK, 13. 2. 2014.
93 *Merkelová tlačí Kyjev do dohody s povstalci*. Týden, 28. 12. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/merkelova-tlaci-kyjev-do-dohody-spovstalci_328515.html#.VXidPPntlHw**.
94 *Schäuble: potřebujeme posílit evropské instituce.* Interview Ondřeje Kundry. Respekt, 27. 9. 2014. On-line: **respekt.ihned.cz/z-noveho-cisla/c1-62868960-schauble-potrebujeme-posilit-evropske-instituce**.
95 Macháček, Jan: *Standard & Poors varují eurozónu před Německem*. Respekt, 28. 9. 2014. On-line: **respekt.ihned.cz/c1-62868520-pozor-na-nemecko**.
96 *Německá partaj si chodí pro rady na ruskou ambasádu*. Týden, 13. 12. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/nemecka-partaj-si-chodi-pro-rady-na ruskouambasadu_327093.html#.VXihhfntlHw**.
97 *Merkelová ostře odsoudila antiislámské hnutí Pegida.* Týden, 15. 12. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/merkelova-ostre-odsoudila-antiislamske-hnutipegida_327437.html#.VXigifntlHw**.
98 *Do Česka míří stále méně Rusů, nahrazují je Němci a Číňané.* Lidovky.cz, 8. 12. 2014. On-line: **byznys.lidovky.cz/rosstat-cr-je-mezi-zememi-s-nejvetsim-poklesem-ruskych-turistu-pwe-/statnipokladna.aspx?c=A141208_095042_statni-pokladna_mmu**.
99 *Pomoc proti Rusku: Litva dodá Ukrajině zbraně a vycvičí vojáky.* Lidovky.cz, 24. 11. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/pomoc-proti-rusku-litva-doda-ukrajine-zbrane-a-vycvici-jeji-vojaky-1dp-/zpravysvet.aspx?c=A141124_130625_ln_zahranici_msl**.
100 *Německo se obává strategických ztrát na východě.* Haló noviny, 22. 8. 2014. On-line: **www.halonoviny.cz/articles/view/27966657**.
101 *Zděšení a šok v USA: Německo prý potichu plánuje vstup do sdružení, které ovládá Rusko! Putin rozjel v rámci skupiny obrovské manévry proti Americe*. Aeronet.cz, 25. 7. 2014. On-line: **aeronet.cz/news/zdeseni-asok-ve-fedu-nemecko-potichu-planuje-vstup-do-sdruzeni-brics-ktere-ovlada-rusko**.

Kapitola 6

Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE, POLSKO, SLOVENSKO A RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Střední Evropa nabyla v české politické diskusi v roce 2014 postavení, jakému se netěšila přinejmenším od poloviny devadesátých let. V první polovině roku 2014, po nástupu nové vlády premiéra Bohuslava Sobotky a následných náznacích koncepčních posunů, byla nejprve rozvířena dosud nevídaná vnitropolitická a mediální diskuse o patřičném vztahu ČR vůči středoevropským partnerům. Zahraničněpolitická část vládního prohlášení nové vlády se věnovala střední Evropě v obdobných rámcích jako vlády bezprostředně předchozí, z programového prohlášení nicméně vysvítala snaha více se věnovat Rakousku. Zároveň ze strany nového vedení Černínského paláce zaznívaly teze o potřebě částečně reformulovat regionální spolupráci obecně, o příklonu k „jižnímu" vektoru střední Evropy, což se podobalo myšlence, jíž již v minulosti prosazoval prezident Miloš Zeman. Částečně i proto, že tyto ideje procházely veřejným prostorem bez podrobnějšího představení toho, jak by měly vypadat v praxi, vyvolávaly nezřídka rozpačitou reakci. S postupem času pak, vděčíc narůstající geopolitické krizi na východním pomezí Evropy a vnitropolitickému vývoji zejména v Maďarsku, získávala střední Evropa postupně stále více pozornosti i v širším zahraničí.

Pro rok 2014 tak částečně pozbyla pravdivost teze, platná po mnoho předchozích let, která byla shrnuta v loňském vydání této kapitoly: *„Neexistuje téměř žádná politická diskuse o prostoru střední Evropy a jejím potenciálu či přínosu pro naši zahraniční politiku – česká středoevropská politika je realizována v jakémsi modu exekutivního ‚autopilota', kdy nové myšlenky a iniciativy vznikají na exekutivní – re-*

zortní – úrovni, bez přesahu na úroveň politickou."[1] V roce 2014 se o střední Evropě horečně debatovalo v médiích a na odborných fórech – a to i politickými představiteli. V listopadu na zasedání Zahraničního výboru PS proběhla diskuse s tehdejším náměstkem ministra zahraničních věcí Petrem Drulákem o zahraničněpolitických prioritách. Střední Evropa tehdy snad poprvé za celé zde sledované období (2007) figurovala jako samostatné téma. Konkrétně šlo o otázku snahy nové vlády o navázání pevnějších vztahů s Rakouskem.[2] Jinak se nicméně parlamentní diskuse střední Evropě i v roce 2014 nadále vyhýbala. Výjimkou byly sporadické odkazy k regionu při diskusích o situaci na Ukrajině či ruských sankcích.

VISEGRÁDSKÁ SKUPINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Do roku 2014 vstupovala Visegrádská skupina jako relativně stabilizovaná platforma pro výměnu názorů, pro vnitřní koordinaci a pro společné prosazování názorů v případě, že se společné názory objevily. Visegrádská skupina byla v evropské diplomacii známým, nikoli však význačným pojmem. Konec roku 2014 však přinesl poněkud odlišný obrázek. Visegrádská skupina se postupně začala dostávat do povědomí – většinou v negativním slova smyslu – jako slabá skupina, hluboce rozdělená kvůli tlaku Ruska a odlišného vnímání bezpečnostní situace v Evropě a v jejím bezprostředním okolí. V roce 2014 dobíhalo maďarské předsednictví V4 a od července se této role ujalo Slovensko. Obě země v minulosti v průběhu svých předsednictví přispěly významnými a trvalými impulzy, ovšem celková situace byla oproti minulým letům daleko obtížnější, a to kvůli vypjaté geopolitické situaci na východě Evropy, na níž měly nejen země střední Evropy, ale euroatlantického společenství celkově dost odlišné pohledy. Ztělesněním vnitrovisegrádské roztržky bylo setkání visegrádských premiérů v rámci konference Globsec v Bratislavě v květnu 2014. Premiéři se zcela zásadně neshodli ve vnímání situace na Ukrajině a v Rusku, přičemž problém tohoto veřejného setkání snad ani nespočíval v neshodách samých, ale v tom, s jakou lehkostí a přirozeností u některých státníků převážila snaha využít visegrádského pódia k proklamaci vlastních názorů. V minulosti k tomuto účelovému využívání visegrádských setkání téměř nedocházelo. V průběhu roku 2014 tak dále pokračovaly – a zintenzivňovaly – se trendy, o nichž bylo na tomto místě psáno v roce 2013. Zatímco Polsko se v míře větší než před tím soustředilo na zvyšování svých obranných kapacit a usilovalo o posílení amerických i aliančních obranných kapacit ve východní Evropě v reakci na ruský asertivní postup, Slovensko tyto úvahy příkře odmítalo. V Maďarsku docházelo k posilování nacionálně-konzervativní politické a proruské zahraničněpolitické rétoriky a česká diplomacie pod novým vedením – ve snaze obohatit středoevropskou spolupráci o nové impulzy – zasela v prvních měsících svého působení nemalé pochyby o svém vnímání potřebnosti a povahy Visegrádu. Je ale také třeba dodat, že pod tíhou rychle se odvíjejících událostí a i s ohledem na nezanedbatelnou setrvačnost zahraniční politiky nová vláda velmi rychle nalezla ve Visegrádu silnou kotvu pro svou středoevropskou politiku a vycítila potřebu posílit Visegrád jako korigující rámec pro středoevropské štěpící se (geo)politické nálady.[3] Rovněž se hned

zpočátku patří napsat, že kritika vůči Visegrádské skupině, která v průběhu roku 2014 začala plnit jak česká, tak i světová média, vycházela z mylného chápání Visegrádské skupiny jako takové.

Visegrádská skupina se nicméně pod tlakem mnoha faktorů (vnitřních i vnějších) v roce 2014 skutečně dostala do mezní „životní" situace. Rozdíly v národních politikách jednotlivých států tváří v tvář jedné z největších krizí (geopolitické a unijní) byly natolik zásadní, že se zdály znemožňovat jakoukoli koordinaci, či snad dokonce politický dialog jako takový. Rozdíly se od samého počátku krize týkaly jak vnímání aktuální situace na Ukrajině a viníků vyhroceného stavu, tak i případného řešení. Zejména Slovensko obecně vinilo z celé situace (ještě před útěkem prezidenta Viktora Janukovyče a ruskou anexí Krymu) Ukrajinu a její dlouhodobou neschopnost transformace a podobně jako Maďarsko vnímalo jako potřebné zahrnout do jakéhokoli řešení Rusko. Tuto pozici však zcela jednoznačně odmítalo Polsko. Česká republika byla rozpolcena mezi oběma póly.

Rozdíly se pak postupně v průběhu roku dále zvětšovaly s tím, jak Rusko posilovalo své angažmá v ukrajinské krizi a diskuse se postupně překlopila do otázek bezpečnostních a obranných. Pokud by Visegrádská skupina byla „geopolitickým hráčem", který stojí a padá se sdílenými geopolitickými zájmy, pak by pravděpodobně rok 2014 pod tímto odstředivým tlakem nepřežila. Ještě v roce 2012 a částečně i v roce 2013 platilo, že se Visegrádu dařilo pod destabilizačními tlaky (zejména finanční a hospodářská krize) více integrovat, v roce 2014 toto již neplatí. Neznamená to však, že se Visegrád odsoudil k nicotnosti, což např. naznačil ve své úvaze vlivný britský novinář Edward Lucas v článku *Visegrád se potýká s bezvýznamností*.[4] Dokonce se chce napsat, že právě naopak – je obtížné si představit, jak či zda vůbec by probíhal středoevropský dialog, pokud by po desetiletí budovaná komunikační platforma Visegrádu neposkytla v roce 2014 pevný a navyklý rámec pro relativně kultivovanou diskusi.

Domnívám se, že národní politiky i rétorika jednotlivých zemí by se radikálněji vyostřila, a to snad i vůči svým regionálním partnerům, k čemuž ani náznakem nedošlo. Visegrád tedy sice nepřinesl reálnou zahraničněpolitickou shodu a koordinaci vůči vývoji na východě Ukrajiny a Rusku, ale rozhodně měl tlumící a moderující dopad na vzájemně protikladné zahraničněpolitické tendence uvnitř regionu. Schopnost působit jako tlumící platforma pro výměnu názorů je novým a rozhodně významným rysem visegrádské spolupráce. Díky mnohovrstevnaté a mnohoúrovňové spolupráci probíhala komunikace a spolupráce na pracovní i vysoké úrovni bez ohledu na turbulentní prostředí, což je velmi cenné poznání z hlediska regionální stability. Například spolupráce v oblasti vnitřní bezpečnosti byla tváří v tvář ukrajinské krizi posílena. Maďarská strana navrhla zavedení určitého mechanismu „včasného varování" při eskalaci bezpečnostních hrozeb (zejména ze strany případné vlny migrace z Ukrajiny) na „visegrádských" hranicích. Na včasném a přesném sdílení informací se shodli ministři vnitra na mimořádném setkání 26. 3. 2014 v Bratislavě.[5] Visegrádská skupina se navzdory rozdílům pokoušela konstruktivně ovlivňovat i unijní diskusi. Na počátku března zaslali ministři zahraničních věcí V4 vysoké představitelce EU pro zahraniční záležitosti Catherine Ashton a komisaři pro rozšíření Štefanu Fülemu společný do-

pis, v němž vyzývali unijní země k urychlenému postupu při odloženém podpisu asociační dohody a obchodní dohody (AA/DCFTA) s Ukrajinou.[6]

Dalším významným rysem, který v mediální vřavě ohledně neschopnosti Visegrádské skupiny v roce 2014 zanikal, je skutečnost, že pokračovaly a dokonce byly v některém ohledu i posíleny některé dlouhodobé projekty spolupráce, zejména pak *spolupráce v oblasti obrany*. V předchozích letech zažívala spolupráce v oblasti obrany konjunkturu a rok 2013 skutečně přinesl dosud nejvyšší míru komunikace a spolupráce na všech úrovních. V roce 2014 se přeci jen částečně projevila odlišná míra vnímání bezpečnostního rizika, plynoucí z ruské asertivní a agresivní politiky vůči svým bezprostředním sousedům. Tyto rozdíly v percepci hrozeb měly dopad zejména na ochotu politického vedení jednotlivých zemí posilovat své obranné kapacity. Zejména Maďarsko a Slovensko se ke zvyšování obranných výdajů v roce 2014 stavěly obezřetně. Vlády těchto zemí poukazovaly na to, že středoevropské země nejsou zodpovědné za zhoršení bezpečnostní situace a z hlediska obranného nepovažují Rusko za hrozbu. Za situace, kdy se obtížně vyrovnávají s následky finanční a hospodářské krize (kterou rovněž nezpůsobily), si nemohou dovolit navyšování prostředků na obranu. Polsko naopak představilo a začalo implementovat rozsáhlý program budování obranných kapacit. V České republice byl zahájen bezprecedentní politický dialog o zastavení propadu investic do obranných kapacit, když několik předchozích let byl obranný rozpočet kontinuálně omezován. K ochabnutí obranného politického dialogu došlo také ve vztahu k Severoatlantické alianci. Před přijetím nového strategického rámce NATO v roce 2010 a před chicagským summitem Aliance v roce 2012 probíhal intenzivní dialog, který vyústil ve společnou pozici V4. Před velšským summitem v září 2004 však visegrádské státy nenalezly společnou pozici mj. právě proto, že jedním ze zásadních témat Aliance bylo, jak se postavit vůči ruskému postupu vůči Ukrajině a vůči ruskému posilování vojenského vlivu obecně.

Současně však byly v roce 2014 dotaženy do konce některé iniciativy, jež byly započaty v letech předchozích, a byl také poskytnut silný politický impulz pro velmi konkrétní plánování v obranné spolupráci. V návaznosti na ambiciózní deklaraci předsedů vlád V4 z října 2013 byla v březnu 2014 přijata z hlediska historie V4 unikátní *Dlouhodobá vize visegrádských zemí na prohloubení jejich obranné spolupráce*,[7] která poukázala na rozdíl v investicích do obranných kapacit mezi USA a Evropou, a to za podmínek velmi dynamických změn v bezpečnostním prostředí. Ve společném koncepčním dokumentu se visegrádské země ještě přímo nevyslovily pro posílení národních obranných rozpočtů, ale zavázaly se k posílení obranné spolupráce, která by měla vést k účelnému využívání prostředků a tak napomoci čelit křehkosti bezpečnostního uspořádání v bezprostředním evropském sousedství.

Dokument identifikoval tři kritické oblasti spolupráce: 1) rozvoj obranných schopností, společné akvizice a sblížení obranných průmyslů; 2) ustanovení mnohonárodnostních jednotek a posílení přeshraničních aktivit; 3) vzdělávání a společný výcvik. Společný rozvoj obranných schopností záleží do velké míry na schopnosti harmonizovat obranné plánování, což se vždy v minulosti ukázalo jaké příliš obtížné a i z tohoto důvodu je tato oblast v koncepci jmenovitě uvedena, a byl k němu přijat i zvláštní dokument (viz níže). Z hlediska akvizic se visegrádské země přihlásily k realistickému

závazku vždy nejprve prozkoumat možnosti společného výběrového řízení v případě velkých zbrojních zakázek. I tak se však v průběhu roku ukázalo, že cesta k naplnění cíle sdílených výběrových řízení bude velice dlouhá a nejistá. Z hlediska mnohonárodnostních jednotek naopak V4 již dlouhý kus cesty urazila, a to při realizaci visegrádské bojové skupiny (V4 EU BG). V roce 2014 již byly víceméně překonány obtíže let předchozích a kromě přípravy vlastní bojové skupiny se Visegrád již zaměřil i na otázku, jak potenciál uskupení využít trvaleji. Nabízí se vytvoření regionální modulární síly, která by mohla být použita jak pro účely EU, tak ale také pro účely NATO. Rovněž začaly krystalizovat úvahy na udržení bojové skupiny a vytvoření trvalého uskupení. V obou případech jde o svého druhu průkopnické plány, které, pokud dojde na jejich uskutečnění, posunou diskusi o obranné spolupráci v rámci NATO i EU (a mezi nimi) na kvalitativně novou úroveň. Realisticky se rovněž dlouhodobá „vize" postavila k otázce interoperability, která je klíčová a jejíž budoucnost (kromě V4 EU BG) V4 spatřuje zejména ve výcviku a vzdělávání.

Spolu s dlouhodobou vizí byly podepsány další doprovodné implementační materiály, zejména *Rámec pro zlepšenou visegrádskou spolupráci v obranném plánování*. Implementace této dlouhodobé vize bude založena na víceletém akčním plánu, který bude sloužit jako vodítko pro jednotlivá předsednictví V4 a který bude každoročně revidován na setkání náměstků ministrů či ředitelů bezpečnostních/obranných odborů. Na akčním plánu začalo pracovat ještě v roce 2014 slovenské předsednictví V4 a kromě již zmíněných oblastí se navíc bude zabývat společnou ochranou vzdušného prostoru, komunikační strategií a obecnou koordinací národních pozic ve visegrádském formátu.

Mimořádný význam obranné spolupráce podtrhla i skutečnost, že na pravidelném summitu předsedů vlád V4 byla přijata premiérská deklarace k budoucnosti obranné spolupráce. Deklarace představuje důležitý politický impulz a mj. se i otevřeně vyjadřuje k současné bezpečnostní situaci v Evropě způsobem, který nezanedbatelně překlenul různící se pozice jednotlivých zemí. Deklarace např. hovoří o *„ruské agresi"*, o nutnosti každoročních společných cvičení, zaměřených na simulaci scénářů napadení státu Severoatlantické aliance (za podmínek implementace čl. 5 *Washingtonské smlouvy*) a rovněž narýsovala cestovní mapu pro naplňování výše popsané dlouhodobé vize z března 2014.[8] K obranné spolupráci se znovu premiéři vrátili i na svém prosincovém summitu, kde se alespoň *ex post* vyjádřili k závazkům z waleského summitu NATO. Předsedové vlád přivítali přijatá opatření Aliance k adaptaci na nové bezpečnostní výzvy (např. akční plán připravenosti či posílení Mnohonárodnostního sboru Severovýchod v polském Štětíně, sbor je primárně určen k plánování a vedení operací kolektivní obrany podle čl. 5 *Washingtonské smlouvy* v rámci NATO) a poprvé se také otevřeně všechny země ústy svých předsedů vlád přihlásily k navýšení obranných výdajů a k posilování transatlantické aliance. Visegrád se v obranné a bezpečnostní dimenzi rovněž soustředil na unijní úroveň (o výsledcích jednání v oblasti obrany např. informovalo maďarské předsednictví /ministr obrany/ vysokou představitelku C. Ashton), současně však V4 plánovala aktivní postoj k revizi evropské bezpečnostní strategii a k otázkám SZBP a SBOP obecně.

Ukazuje se tedy, že visegrádský formát dokázal i v tak citlivé oblasti, jako je obrana a bezpečnost, přemostit výrazné různosti mezi jednotlivými postoji a rok 2014 navzdory (či možná kvůli) vyhrocené situaci přinesl dosud největší vývoj z hlediska nejvyšší politické podpory obranné spolupráci. Rok 2014 byl vyvrcholením mnohaletého procesu postupného, pomalého a často bolestivého procesu sbližování v oblasti obrany. Léta následující ukáží, zda plány, které se dostaly na již velmi detailní a praktickou úroveň, budou rovněž implementovány, neboť např. společné akvizice či společné projekty obranného průmyslu, o nichž se hovoří již od počátku devadesátých let, se dosud nepodařilo realizovat. V roce 2014 takto např. padl pod stůl možný plán na společný visegrádský nákup mobilních radiolokátorů.

V minulosti dlouhodobě panovaly dvě klíčové *zahraničněpolitické priority* V4 – východní dimenze a západní Balkán. Překotný a negativní vývoj na Ukrajině zcela převrátil a zdecimoval dosavadní unijní přístup k východnímu sousedství, a v ideálním případě by to byla právě V4, která by se postavila do čela procesu reformy východní politiky EU. K tomu ovšem nedošlo, mj. proto, že země V4 vnímají vývoj na Ukrajině a ruské angažmá odlišně a stejně tak vnímají odlišně i budoucnost celého východního prostoru. Ideální případ tedy nenastal, visegrádské země zračily evropskou bezradnost stojíce vůči regresivním tendencím v regionu a Visegrádská skupina nevytvořila robustní alternativu Východního partnerství, VP (či jeho zásadní reformulaci a obohacení). Přesto východní dimenze zůstala klíčovou položkou zahraničněpolitických aktivit skupiny, což samo o sobě lze považovat za úspěch. Na tradičním „východním“ setkání V4 se zeměmi VP v dubnu 2014 ministři zahraničních věcí potvrdili důraz na VP, byť s posílením diferencovaného přístupu k jednotlivým zemím, zejména prohloubení principu *„více pomoci za více reforem“*, což se postupně stalo novým heslem budoucnosti VP. Ministři zároveň odmítli jakoukoli vojenskou, ale i hospodářskou snahu ohrožovat země VP a odsoudili ruskou agresi a anexi Krymu. Z hlediska konkrétních kroků se hlavně soustředili na podpis a implementace asociačních dohod a dohod o volném obchodu s Moldavskem a Gruzií a připomněli, že vidina skutečné evropské integrace zůstává nejdůležitější motivací pro transformaci východoevropských zemí.[9] V říjnu 2014 ministři zahraničních věcí vydali prohlášení k Ukrajině, v němž *„přivítali vítězství proevropských sil“* v parlamentních volbách a zdůraznili připravenost visegrádských zemí poskytnout co nejširší možnou pomoc při budování stabilního státu. Zároveň deklarace upozorňuje na nutnost *„konstruktivního dialogu s Ruskou federací“*. V deklaraci ze 2. listopadu pak spolu s britským kolegou visegrádští ministři zahraničních věcí odsoudili separatistické místní volby v Donbasu jako nelegitimní a odporující minským dohodám, v polovině listopadu se visegrádští představitelé setkali s Petrem Porošenkem. V prosinci ministři zahraničních věcí V4 cestovali společně do Kyjeva na výraz podpory ukrajinské vládě a jejím tehdejším reformním snahám.

Je tedy nutné uznat, že Visegrádská skupina se k východní dimenzi rozhodně stavěla aktivně a přes vnitřní rozpory dokázala alespoň udržovat společnou pozornost k tomuto regionu a zejména k Ukrajině. Přesto rok 2014 ukázal, že nejvýraznější reakcí V4 bude snaha podpořit projektovou činnost, zaměřenou na východní sousedství.

Na počátku července proběhlo na úrovni náměstků zahraničních věcí V4 a Německa setkání k hledání průsečíků kapacit a schopností jednotlivých zemí pro společné projekty na Ukrajině (zejména podpora občanské společnosti, vzdělávání, podpora regionální samosprávy, podpora nezávislých médií, vláda práva, boj proti korupci, energetická bezpečnost a reforma bezpečnostního sektoru).

Co se týká balkánského vektoru V4, ten zůstal v roce 2014 poněkud v pozadí událostí na východě Evropy. Na konci října proběhlo tradiční balkánské setkání ministrů zahraničních věcí, jehož se účastnili nově nastupující vysoká komisařka pro vnější záležitosti Federica Mogherini a rakouský ministr zahraničních věcí Sebastian Kurz. Agenda jednání byla rozsáhlá, slovenské předsednictví se snažilo věnovat balkánské dimenzi co možná největší pozornost. Společná deklarace podpořila integrační ambice balkánských zemí jak do EU, tak do NATO.[10] Touto otevřenou deklarací podpory integrace reagovaly visegrádské země na patrné další zmenšení podpory rozšiřovacího procesu EU v roce 2014 (i v souvislosti s nástupem nové Evropské komise, jejíž designovaný předseda Jean Claude Juncker zrušil samostatné portfolio pro rozšíření). Slovenské předsednictví se především velice aktivně chopilo příprav na založení tzv. Balkánského fondu, který by měl fungovat dle vzoru visegrádského fondu a jeho sídlo by mělo být v Tiraně. Dalšími tématy pro V4 a západní Balkán je severojižní infrastrukturní propojení a energetika.

Visegrádská skupina v roce 2014 dále rozšířila formát spolupráce V4+. Z tradičních partnerů šlo zejména o Rumunsko a Bulharsko, jejichž zahrnutí odpovídá preferencím Maďarska jako předsednické země. V roce 2014 byla posílena komunikace s Jižní Koreou, která slibuje zajímavé možnosti zejména v oblasti turistiky a investic. Na pracovní úrovni probíhala komunikace s Egyptem a došlo k setkání na vysoké úrovni se Švýcarskem, v obou případech však zatím forma spíše předbíhá obsah. Obecně by do budoucna bylo vhodné zamyslet se důsledně nad formátem V4+, který jistě skýtá značný potenciál, ale pro jeho nabytí je zapotřebí mít jasně definovaný obsah cíle podobných setkání. Jednou z možností, jak postupovat do budoucna, je vytvořit „kategorie“ partnerů V4+ a poskytnout tak těmto rámcům jistou kvazi-institucionální strukturu.

Již několik let se prohlubuje v rámci V4 zájem o tzv. vnitřní kohezi regionu, což můžeme také nazvat vnitřní konektivitou či regionální propustností. Tuto agendu nejvíce postihují jednotlivé resortní vazby, především pak vazby resortů dopravy, hospodářství (energetiky), místního rozvoje apod. V roce 2014 došlo především k významnému posunu právě v oblasti dopravy, když na konci června bylo podepsáno memorandum o porozumění o cestovní mapě ohledně budoucí dopravní sítě visegrádských zemí.[11] Významné na tomto memorandu je fakt, že bylo podepsáno na úrovni předsedů vlád a nikoli ministrů dopravy. Cestovní mapa pohlíží až za horizont stávajícího rozpočtového rámce EU, tedy za rok 2020, kdy nadále s největší pravděpodobností budou zůstávat bílá místa v regionální přepravní síti. Klíčovým tématem zůstává snaha ovlivnit revizi plánované evropské sítě TEN-T. Již v březnu 2014 byla ustanovena pracovní skupina na vysoké úrovni pro dopravní propojování a premiéři visegrádských zemí ve své deklaraci tuto skupinu zaúkolovaly, aby vypracovala krátko-, středně- a dlouhodobé plány postupu.

Významným tématem roku 2014 bylo vyjednávání na úrovni EU o budoucí klimatické politice a omezování emisí. Za účelem ovlivnit unijní diskusi se sešli v září v Bratislavě ministři životního prostředí V4, Bulharska a Rumunska. Téma „klimatického balíčku" pochopitelně náleželo na úroveň premiérskou, klíčové jednání se odehrálo na Evropské radě v říjnu v Bruselu. Jedním z cílů V4 a přidružených zemí bylo dosáhnout kompromisu v otázce podpory méně rozvinutých zemí při jejich zvládání přechodu na zelenější energii. Polsko bylo „nejhlasitějším aktérem", nicméně síla takto zformovaného regionálního uskupení jako celku byla klíčová pro finální, méně ambiciózní rámec EU pro omezování emisí. Šlo o jeden z nejvýraznějších konkrétních dopadů Visegrádské skupiny na unijní úrovni za poslední léta, tento dopad však nebyl všemi zeměmi napříč EU nutně přijímán s povděkem.

Na konci února se setkali v Budapešti předsedové parlamentů zemí V4, což lze považovat za významný vklad do dosud citelně chybějící parlamentní dimenze visegrádské spolupráce. Setkání předsedů parlamentů bylo vnímáno jako pokus o ustavení nového (parlamentního) rámce Visegrádské skupiny, kdy by se setkávali nejen předsedové parlamentů, ale rovněž předsedové dílčích parlamentních výborů, zejména evropských a zahraničních.[12] Cílem této posílené spolupráce by mělo být zvýraznění hlasu visegrádských parlamentů v EU i výměna zkušeností a informací. Volání po posílené parlamentní spolupráci zaznívalo dlouhodobě z odborné komunity, maďarské předsednictví V4 tím učinilo důležitý krok a bude na následujících předsednictvích slovenském a českém, zda tuto iniciativu rovněž vezmou za svou.

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Polsko je v české zahraniční politice dlouhodobě považováno za jednoho ze strategických partnerů, a to nikoli jen „rétoricky", ale i v oblasti praktické diplomacie. V letech 2012 a 2013 se díky chronické české politické krizi a výměně vlády uprostřed volebního cyklu prohloubila určitá asymetričnost mezi cílevědomým Polskem a ve vnitřních problémech se utápějící českou politikou. Tento rozdíl se projevil zejména na unijní a na alianční úrovni, nezasahoval do bilaterálních vztahů, jež byly v podstatě naprosto bezproblémové, oboustranně podpořeny kvalitní bilaterální a regionální diplomacií.

Jakkoli platí teze o „bezproblémovosti" vztahu, v případě obou zemí přetrvávají vzájemné předsudky, které mohou tu a tam ovlivnit i diplomatickou agendu. Polsko je často českou diplomacií a politikou vnímáno jako příliš sebestředný aktér, jenž více než své regionální a bilaterální závazky sleduje vlastní (geo)politické evropské a mezinárodní vize. Toto pojetí Polska svádí k určité potřebě diplomatické kompenzace – či vyvážení – vazby na Polsko. Navíc, Polsko je tradičně vnímáno jako silný transatlantický aktér s mimořádnou vazbou na USA. Oba tyto momenty se částečně projevily při nástupu nové středolevé Sobotkovy vlády v únoru 2014, kdy od nového vedení české diplomacie zaznívaly hlasy o potřebě ukotvit českou regionální diplomacii v dosud nevyužívaných bilaterálních relacích, zejména a konkrétně s Rakouskem (viz níže). Tento posun byl dáván i do souvislosti se skutečností, že Polsko rovněž

vyhledává kromě Visegrádské skupiny alternativní regionální rámce (baltská kooperace či „výmarský trojúhelník“) a česká diplomacie by se tudíž neměla ostýchat podobné různorodosti. Současně s tím však mnoho polských politických a vládních činitelů či expertů v rostoucí míře vnímalo Českou republiku jako „černého pasažéra“ evropské a regionální bezpečnosti kvůli přetrvávajícímu a dlouhodobému podhodnocení výdajů na obranu. Stejně tak se Polsko obtížně zbavovalo dojmu, že česká reakce na ruské aktivity na Ukrajině neodpovídá závažnosti situace a že ČR příliš upřednostňuje pragmatické vztahy s Moskvou před evropskou bezpečností. Po mnoha letech, kdy se Polsko v českém mediálním a veřejném prostoru objevovalo téměř výhradně v souvislosti s kauzami „polských potravin“, či v menší míře v souvislosti s působením PKN Orlen na českém rafinérském trhu, naznačené změny v regionální diplomatické orientaci nového vedení MZV vyvolaly značnou odezvu. Česká vláda byla obviňována ze zrady dosavadní české zahraničněpolitické orientace a z podcenění významu Polska. K tomu je nutné přičíst obavy z případného vlivu nového ministra financí Andreje Babiše, který je zároveň majitelem skupiny Agrofert, jež měla v minulosti s polskými podnikatelskými subjekty spory ekonomického charakteru.

Z tohoto začátku středoevropské diplomacie nové vlády zůstal po nějakou dobu rozpačitý dojem, ovšem pokud odhlédneme od rétoriky a podíváme se na vlastní politiku za rok 2014 a na vývoj bilaterálních vztahů s Polskem, k reálnému propadu či podhodnocení polského významu nedošlo. Ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek navštívil již 25. 2. 2014 Varšavu na setkání s polským ministrem Radoslawem Sikorskim a stran hodnocení vývoje na Ukrajině se oba státníci shodovali. Český ministr zahraničních věcí rovněž vstoupil do česko-polské relace se silně pozitivním poselstvím, kdy přislíbil co nejrychlejší vyřešení tzv. územního dluhu, který po desetiletí zůstává otevřenou otázkou. Stejně tak premiér Sobotka cestoval hned na počátku března 2014 na bilaterální návštěvu do Varšavy, kde jej přijal Donald Tusk. Zde se sice projevily určité rozdíly ve vnímání situace na Ukrajině, zejména z hlediska potřeby případných sankcí (odlišnosti prezentoval na separátním jednání především sociálnědemokratický ministr průmyslu Jan Mládek), ale oba premiéři se shodli na nepřijatelnosti narušování územní celistvosti Ukrajiny a na potřebě silné a jednotné evropské reakce. Bylo také důležité, že se oba předsedové vlád shodli na pokračování formátu mezivládních konzultací, které dosud proběhly v roce 2011 a v roce 2013.[13] Původní plán sice byl konzultace uskutečnit již na podzim 2014, ale s ohledem na zářijové změny v polské vládě byly posunuty až na jaro 2015. Stejně tak záhy po uvedení do funkce cestoval nový polský ministr zahraničních věcí Gregorz Schetyna do Prahy (10. října), kde se oba ministři shodli na nezbytnosti ruských sankcí, které dle nich plní svou roli, zároveň zdůraznili potřebu společného bilaterálního i regionálního postupu vůči Rusku. Nová premiérka Polska Ewa Kopacz navštívila Prahu na počátku prosince.

Obecně lze říci, že styková agenda zůstala přinejmenším na stejně vysoké a diferencované úrovni, jako v roce 2013. Je sice pravdou, že se opakovala situace z roku 2013, kdy na poslední chvíli zrušil plánovanou cestu do Prahy tehdejší polský ministr zahraničních věcí R. Sikorski, což jistě má svou symbolickou váhu. Nicméně však byla v roce 2014 posílena parlamentní dimenze bilaterálních vztahů (proběhlo setkání

předsednictev Sejmu a PSP, došlo k setkání několika delegací na úrovni parlamentních výborů), pokračovala jednání na resortní úrovni (doprava, ministerstvo životního prostředí, obrana) a především probíhala intenzivní komunikace na pracovní úrovni mezi resorty obrany a zahraničních věcí.

Kromě přeshraniční a mnohaúrovňové meziresortní spolupráce je dlouhodobě jednou z nejrobustnějších bilaterálních agend oblast obrany a bezpečnosti. Z důvodu nepopiratelné asymetrie mezi ambicemi a kapacitami armád obou zemí, z důvodu dosti odlišné struktury plánování a rozhodovacích mechanismů a v neposlední řadě z důvodu odlišné velikosti, struktury a vlastnictví v obranném průmyslu se v roce 2014 ukázala být praktická obranná spolupráce obtížnější než např. se Slovenskem (viz níže). Přesto však jde o jednoho z nejvýznamnějších strategických partnerů a potenciál zůstává nadále obrovský, a to zejména jako možného hnacího motoru obranné spolupráce v rámci V4. V roce 2013 byl ustanoven formát setkávání 2 plus 2 (tj. náměstci obrany a zahraničních věcí z obou zemí) a vytvoření čtyř pracovních skupin k jednotlivým tématům. V tomto formátu se setkali česko-polští představitelé v lednu 2014 v Praze, v květnu se pak sešel ministr obrany Martin Stropnický s polským ministrem Tomaszem Siemoniakem. Jako velké téma se v roce 2014 začalo rýsovat posílení české účasti v Mnohonárodnostním sboru Severovýchod v polském Štětíně. Na úrovni vojenského velení probíhaly debaty především o rozšíření spolupráce v oblasti výcviku, v roce 2014 bylo plánováno a proběhlo na 40 společných akcí, v nichž byly jednotky obou armád zapojeny. Pro českou armádu skýtá spolupráce s Polskem výhody především tam, kde Polsko nabízí prostory a podmínky, kterých se v ČR nedostává.[14] Poprvé se tak v září čeští vojáci účastnili největšího pravidelného polského cvičení (Anakonda), Polsko se také stalo hlavní partnerskou zemí tradiční rozsáhlé akce *Dny NATO* a *Dny vzdušných sil AČR* v Ostravě. Nadále však – chce se napsat tradičně – více než pokulhává spolupráce v oblasti společných akvizic a spolupráce obranného průmyslu.

V oblasti energetiky bylo významné, že česká vláda, navzdory dílčím výhradám, podpořila polský prvotní návrh na vytvoření energetické unie. Co se týká dlouhodobého tématu česko-polských hospodářských vztahů – aktivit petrochemické skupiny PKN Orlen na českém trhu –, rok 2014 nepřinesl zásadní zvraty. V roce 2013 přicházely zprávy o grandiózních plánech na propojení celého petrochemického řetězce, tedy státem vlastněné ČEPRO, MERO a PKN Orlenem vlastněný Unipetrol. Ministr financí A. Babiš v polovině roku 2014 uvedl, že by česká vláda měla zájem o odkoupení rafinérie v Kralupech od Unipetrolu, vlastněného většinově PKN Orlen. Oproti tomu by PKN Orlen stál o vstup do provozovatele ropovodů MERO a distributora paliv ČEPRO. Zpracování ropy se kvůli jejím přebytkům na evropském trhu a nízkým maržím stalo ztrátové (již počátek roku 2014 ukazoval na velmi silné hospodářské ztráty PKN Orlen, které dosahovaly za rok 2013 až 2,7 mld. Kč[15]). Právě vstupem do obou společností podmínil PKN Orlen další investice do rafinérií v Kralupech a v Litvínově, neboť by to společnosti mj. skýtalo větší možnosti ovlivňovat poplatky za přepravu ropy. Ani k jednomu z plánů v roce 2014 nedošlo, neboť dle ministra Babiše český stát podniky strategického významu neprodá a PKN Orlen nenabídl Unipetrol ani rafinérie k prodeji. Pochopitelně, celá situace je o to pikantnější, že

s PKN Orlen vedl Agrofert ministra Babiše dlouhodobý spor kvůli privatizaci Unipetrolu. Zároveň se v roce 2014 rozhořel spor o to, zda bude Unipetrolu (PKN Orlen) umožněno plně ovládnout Českou rafinérskou, po plánovaném odchodu zbývajícího akcionáře, polské Eni. O italský podíl (32 %) usiloval maďarský MOL, který od Eni odkoupil síť benzinových stanic. Protože do těchto diskusí dle všeho zasahovaly velice silné hospodářské zájmy, včetně např. skupiny J & T a PPF, celá otázka má závažné hospodářsko-politické pozadí.

V roce 2014 se s nebývalou intenzitou znovu objevilo téma „polských potravin", téma se objevovalo v různých podobách v průběhu celého roku. V prosinci se spor vyhrotil, když si polská strana stěžovala na neférové neproporční zaměření české potravinářské inspekce právě na potraviny dovážené z Polska. Po bilaterálních rozhovorech mezi ministry zemědělství se však podařilo situaci zklidnit a vysvětlit, přestože polští rolníci se s uzavřeným smírem alespoň zpočátku nechtěli smířit.[16]

Polsko v roce 2014 jednoznačně zůstalo zemí s klíčovým strategickým potenciálem pro českou zahraniční politiku, a to jak v regionálním, tak v evropském měřítku. Více než v letech minulých se ukazovaly odlišné ambice obou zemí v mezinárodní politice a zároveň byla patrná rozpačitost krátce po nástupu nové české vlády, nicméně průběh roku 2014 potvrdil výsadní postavení Polska a nadále je zapotřebí hledat cesty, jak co nejúčelněji využívat potenciálu, který tato relace nabízí. K tomu je potřeba dodat, že je zapotřebí nadále pracovat na porozumění polským záměrům a ambicím v Evropě, neboť tyto úmysly jsou nám často nezřejmé. Zároveň se projevilo, že i vztah k Polsku má za určitých podmínek velký potenciál k politizaci a k polarizaci, a to tím spíše, když na obou stranách zůstávají v myslích veřejnosti i politiků některá vzájemná klišé. Rok 2014 jednoznačně ukázal, že nadstandardní a strategické vztahy k Polsku nejsou samozřejmostí a mohou být křehkou veličinou, tak jako všechno ostatní, pokud se o ně náležitě nepečuje.

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

S nárůstem geopolitické citlivosti regionu východní Evropy po ruském anektování Krymu lze pozorovat i nárůst geopolitické agendy v česko-slovenském vztahu, který byl po léta označován za „nadstandardní", ovšem nikoli „strategický". Po několika letech se opět na úrovni vlády sešli zástupci stejné politické rodiny, česká sociální demokracie a slovenský Smer. Jako tradičně, ministr zahraničních věcí i premiér cestovali na svou první bilaterální zahraniční návštěvu právě do Bratislavy. B. Sobotka sem zamířil hned 7. února. Při jednání L. Zaorálka v Bratislavě na konci února 2014 se s Miroslavem Lajčákem mj. bavili právě o Ukrajině a tom, že je potřeba zamezit jejímu rozdělení.[17] K zajímavé situaci došlo ještě těsně před tím, než se vláda B. Sobotky ujala úřadu, když 28. 1. 2014 v té době ještě budoucí ministr financí A. Babiš cestoval na Slovensko (na vlastní náklady), setkal se v Bratislavě s několika ministry a pak se účastnil soudního řízení kvůli obvinění spolupráce s StB.

Kromě posílení významu geopolitických témat dominovala stejně jako v předchozím roce česko-slovenskému vztahu v roce 2014 energetika, doprava a ve větší míře

také obranná spolupráce. Tato témata hrála hlavní roli při historicky druhém společném zasedání vlád (původně bylo plánováno již na rok 2013, ovšem kvůli pádu vlády Petra Nečase bylo odloženo), které se uskutečnilo 24. dubna ve Skalici a jehož se zúčastnilo 17 ministrů a ministryň za ČR a 14 ministrů a ministryň za Slovensko a hned bylo dohodnuto další společné zasedání vlád na rok 2015 v ČR. V oblasti dopravy se vlády dohodly na pokračování spolupráce v oblasti budování a propojení dopravní infrastruktury obou zemí, zejména propojení rychlostních komunikací, významných z hlediska mezinárodní přepravy zboží. Za společnou prioritu vlády označily výstavbu nových silničních spojení R6/R49 mezi slovenskou D1 u Púchova a českou D1 u Hulína a napojení slovenské D3 na vybudovanou českou S11 v úseku R5 – Svrčinovec–státní hranice ČR/SR, přičemž se objevila i snaha do budoucna koordinovat svůj postup a priority financování v operačních programech EU v oblasti dopravy. Co se týká energetiky, vlády se shodly na zdrženlivém postoji k připravovanému klimatickému a energetickému rámci na období let 2020 a 2030, který dle nich musí respektovat realistickou rovnováhu mezi bezpečností dodávek, hospodářskou a průmyslovou konkurenceschopností a udržitelností. Dlouhodobě pojí obě země fakt, že jejich energetický mix obsahuje ve velké míře jadernou energii a shodují se – např. v rozporu s Rakouskem či Německem –, že právě jaderná energetika bude hrát významnou roli při dosažení klimatických cílů. I proto vlády zdůraznily, že by jaderná energie neměla být diskriminována při výběru složek energetického mixu a měl by být respektován princip národní suverenity, což bylo důležité poselství směrem k dalším zemím EU.[18] V oblasti jaderné energetiky již od roku 2007 funguje tradice česko-slovensky pořádaného Evropského jaderného fóra. V roce 2014 se konalo za účasti premiérů obou zemí v polovině června v Bratislavě a jedním z jeho výstupů bylo mj. ujištění, že jaderná energie zůstává nejlevnějším zdrojem elektrické energie.[19] Jaderná energie zůstala prominentním tématem i na mimovládní úrovni, a to ve dvou ohledech. Minulá vydání této kapitoly se opakovaně věnovala výstavbě nových bloků jaderné elektrárny Jaslovské Bohunice, o jejíž realizaci měla zájem ruská společnost Rosatom a česká společnost ČEZ prostřednictvím společného podniku JESS. Jednání o této investici však již v roce 2013 vázla na neochotě slovenské vlády poskytnout garanci na cenu za výkup elektrické energie, což byla podmínka na straně potenciálních dodavatelů. Slovenská vláda garance ceny původně poskytnout nechtěla, ovšem po té, co po odchodu ministra hospodářství Tomáše Malatinského, který bránil poskytnutí garancí, nastoupil v červenci Pavol Pavlis, slovenská vláda se k otázce garancí začala stavět otevřeněji.[20] Český prvek se nicméně uplatňoval i v případě jednání o osudu druhé slovenské jaderné elektrárny – Mochovce. Výstavba druhého a třetího bloku elektrárny (započata v roce 1987) byla v devadesátých letech pozastavena a obnovena až v roce 2008 pod novým majoritním vlastníkem Slovenských elektrární, italskou společností Enel (vlastní 66 %, slovenské vládě patří 34 %, Enel byl v roce 2006 upřednostněn před českou skupinou ČEZ a ruským RAO UES). Po postupném prodražování a zpomalování výstavby se Enel rozhodla v červnu roku 2014 svůj majoritní podíl v hodnotě zhruba 4,4 mld. EUR prodat kvůli obrovskému zadlužení a stagnujícím cenám elektrické energie v regionu.[21] V srpnu se pak začaly objevovat zprávy o zájmu o 66 % Slovenských elektrární ze strany české skupiny ČEZ a společnosti Energe-

tický průmyslový holding (EPH, který již vlastní 49 % akcií a má manažerskou kontrolu nad Slovenskými plynárnami). V září však slovenská vláda vypustila informaci o tom, že by o koupi akcií mohla uvažovat i ona sama.[22] Do konce roku 2014 rozhodnutí stran osudu Slovenských elektrární nepadlo. V oblasti energetiky obě země dále spolu podporují dokončení liberalizace a integrace energetických trhů v EU a odstraňování pokřivení trhů, přičemž integrace musí být doplněna odpovídajícím rozvojem infrastruktury a diverzifikací zdrojů.

Již od roku 2010 dochází k posílení spolupráce v obranné oblasti, lze dokonce říci, že obranná spolupráce je jedním z úhelných kamenů česko-slovenského vztahu – a přesahuje intenzitu spolupráce s ostatními partnery v regionu. V roce 2013 byla podepsána velmi prakticky orientovaná a konkrétní mezivládní dohoda o spolupráci v obranné oblasti a rozvíjela se kooperace ve společném výcviku a sdílení zkušeností, společném plánování a případných akvizic a spolupráce vzdušných sil a obraně vzdušného prostoru. Rok 2014 na tento trend navázal, k největšímu pokroku došlo právě při plánování společné obrany vzdušného prostoru. Na dubnovém společném zasedání vlád ve Skalici dostali ministři obrany za úkol do konce roku 2014 předložit konkrétní opatření v právní a vojensko-technické oblasti, které posléze povedou k realizaci integrované ochrany vzdušného prostoru. Ke společné obraně vzdušného prostoru by také mělo přispět to, že v průběhu roku 2014 se Slovensko stále více klonilo k rozhodnutí nahradit dosluhující nadzvukové bojové letouny MiG 29 stíhačkami JAS Grippen, kterými disponuje i české letectvo. S tím souvisí také spolupráce v oblasti „jednoduchého servisu“ na základnách druhého státu, tzv. *„cross-servicing“* ve vojenském letectví, jenž v roce 2014 obě ministerstva podporovala. Druhý úkol pro ministry obrany vzešel z rozhodnutí připravit plán na operativní výměnu (nadbytečného) vojenského materiálu. V dubnu dále ministři obrany podepsali memorandum o porozumění o spolupráci mezi jednotkami speciálních sil obou zemí. Dlouhodobým cílem je podpořit spolupráci obranných průmyslů, ale také konkrétních společných akvizic. V březnu 2014 došlo k vpravdě přelomovému momentu, kdy pět firem z ČR a Slovenska podepsalo memorandum o vývoji a výrobě radaru středního dosahu ReUNION. Firmy tím učinily závazek ve stanoveném termínu vyvinout, vyrobit a dodat požadovaný počet jednotek radaru.[23] Tyto radiolokátory byly dokonce předmětem diskusí o společném nákupu tří zemí (ČR, Slovensko, Maďarsko), ovšem z tohoto plánu – tak jako mnohokrát v minulosti – v létě 2014 sešlo a ministerstvo obrany vypsalo vlastní výběrové řízení na pořízení 3D mobilních radiolokátorů. Celá událost se neobešla bez poměrně intenzivní mediální debaty.

V evropské oblasti se obě země shodují na tom, že EU není jen ekonomickým projektem, ale jde o entitu s politickým, sociálním, kulturním či environmentálním základem, což odpovídá pojetí EU tak, jak jej vnímá česká sociální demokracie. Podobně se obě země shodovaly na potřebě udržovat unijní pozornost vůči evropskému sousedství, ovšem je pravdou, že v této oblasti ČR a SR mimo Visegrád nepřišly s výraznou bilaterální iniciativou. V průběhu roku 2014 se ukazovaly určité odlišnosti ve vnímání geopolitické situace na východě Ukrajiny, kdy zejména slovenský premiér Robert Fico opakovaně otevřeně vystupoval proti ruským sankcím, v tomto ohledu byla česká strana zdrženlivější, na druhou stranu Slovensko v září 2014 realizovalo

reverzní tok plynu na Ukrajinu po té, co byly v létě omezeny dodávky této komodity z Ruska. Slovenská strana také odlišně vyhodnocovala bezpečnostní rizika plynoucí z geopolitického tlaku Ruska na východní Evropu. Česká republika reagovala změnou národní bezpečnostní strategie a posílením dialogu o zvýšení obranyschopnosti země, Slovensko naopak ještě v roce 2014 vnímalo bezpečnostní situaci ve střední Evropě jako méně ohroženou a také se slovenský premiér Robert Fico několikrát otevřeně postavil proti myšlenkám na posílení vojenské přítomnosti NATO ve východní části Aliance. Tyto odlišné akcenty nicméně nezasahovaly do vysoké úrovně politického dialogu, už i proto, že česká vláda stála v těchto geopolitických otázkách mezi silně reagujícím Polskem a vlažnějším Slovenskem. Platí tvrzení z roku 2013, že se české a slovenské diplomacii podařilo připravovat půdu pro strategičtější uchopení vzájemných vztahů, zároveň také platí, že i přes další posílení politického a resortního dialogu zůstala – kvůli omezenému vlivu obou partnerů – hlavní platformou pro prosazování regionálních preferencí a komunikaci o nich Visegrádská skupina, nikoli ryze bilaterální aktivity ČR a Slovenska.

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Zhruba od roku 2009 lze považovat česko-rakouské vztahy za normalizované s tím, že v čas od času se objeví příležitost pro tematizaci dlouhodobě zatěžujících prvků, a sice problematika jaderné energie a historická agenda (poválečný odsun a tzv. Benešovy dekrety). Česká republika a Rakousko se dlouhodobě nevěnovaly budování strategičtějších vztahů, založených na společném zájmu a důvěře, a to zejména z toho důvodu, že k takovému úsilí nepociťovaly potřebu: hospodářské vztahy fungují dostatečně a meziregionální vztahy se úspěšně rozvíjejí na přeshraniční úrovni, zatímco na strategické úrovni, v klíčových unijních a bezpečnostních otázkách, obě země často zastávaly odlišné postoje (což je dáno i neutrálním statutem Rakouska). V roce 2012 a s vyšší intenzitou pak i v roce 2013 se objevovaly pokusy o povzbuzení politického bilaterálního dialogu. Přesto se v letech 2012–2013 bilaterálně vůbec nesešli předsedové vlád obou zemí (dialog na nejvyšší úrovni však probíhal na úrovni prezidentů). Pokračovala nicméně alespoň snaha o vytvoření katalogu konkrétních oblastí. K tomu došlo v roce 2015 a tento katalog zahrnoval: zřízení diskusní platformy/fóra, rozšíření parlamentních kontaktů, výraznější spolupráci s V4, rozšíření spolupráce mezi ministerstvy (secondment, kolokace, rozšíření vzájemného zastupování ve vydávání víz), využití potenciálu v oblasti vědy a výzkumu, rozvoj spolupráce v oblasti obrany, rozvoj partnerství měst a obcí či společnou podporu malých a středních podniků. Bylo nicméně patrné, že jakkoli mají tyto projekty potenciál oživit dosud obezřetný česko-rakouský vztah, je nutné splnit dvě podmínky: zaprvé, zajistit pro Rakousko v zahraniční politice dostatečný politický impulz a podporu na nejvyšší politické úrovni a zejména, zadruhé, pracovat dlouhodobě na posílení důvěry mezi aktéry jak v politické, tak v pracovní oblasti.[24]

Kýžený politický impulz přišel, jak bylo zmíněno na počátku kapitoly, s nástupem nové vlády na počátku roku 2014 a také s nástupem nového politického vedení české

diplomacie. Skutečnost, že obě vlády jsou vedeny sociální demokracií k možné blízkosti určitě přispělo. V návrzích programového prohlášení i ve vládním prohlášení samém bylo Rakousko postaveno na roveň Německa, Polska a Slovenska a z vedení ministerstva zahraničních věcí zaznívaly úvahy o obohacení regionálních formátů užší spolupráce právě o Rakousko. Snaha o intenzifikaci rakouského vektoru české zahraniční politiky pak nalezla své vyjádření také v nové koncepci zahraniční politiky ČR, dle níž *„bude ČR usilovat o budování těsnějších kontaktů a sítě důvěry na úrovni politické, státní správy, samosprávy i občanské společnosti, aby se intenzita relace vyrovnala vztahům s ostatními sousedy"*.[25] Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek cestoval do Vídně počátkem dubna (šlo o zakončení návštěv sousedních zemí) a česká i rakouská diplomacie si od této cesty slibovala nový začátek politických vztahů s Rakouskem. Hledání nových, pozitivních a spojujících témat nebylo vzhledem ke dlouhodobému vzájemnému podceňování zcela snadné, došlo však k dohodě o pevnější spolupráci vůči zemím západního Balkánu (ministři např. jednali na společné cestě do jedné ze zemí), o konzulární spolupráci, lepším infrastrukturním propojení Prahy s Vídní (což je ovšem otázka táhnoucí se celá desetiletí) a tématem jednání bylo také propojování středoevropského trhu s plynem.[26] Podobná témata pak probíral na své červnové cestě do Vídně se svými rakouskými partnery také premiér B. Sobotka, při jeho návštěvě navíc rezonovala otázka protiruských sankcí, kdy se oba šéfové vlád postavili proti jejich plošnému zavedení.

Sporné otázky stran jaderné energetiky a historie byly pochopitelně též zmíněny. Jaderná energetika přišla na přetřes v souvislosti s novou českou energetickou koncepcí, v souvislosti s (pozastavenými) plány na rozšíření jaderné elektrárny Temelín, prodloužením životnosti elektrárny v Dukovanech, ale rovněž v souvislosti s plánovaným úložištěm jaderného odpadu. Na počátku listopadu 2014 se rakouský kancléř Werner Faymann vyjádřil na adresu možného úložiště (nejdříve by mělo být uvedeno do provozu v roce 2065) tak, že Rakousko použije všechny politické a právní kroky proti případnému umístění úložiště blízko rakouských hranic.[27] Rakousko považuje jadernou energii za nebezpečnou a zároveň neekologickou a zejména při setkáních na ministerské úrovni byl tento postoj deklarován. Česká strana naopak hájí právo na vlastní energetický mix a argumentuje zejména transparentním a otevřeným jednáním.

Intenzifikace bilaterálních vztahů s Rakouskem provázely úvahy o rekonfiguraci či o obohacení středoevropské regionální spolupráce. Již na setkání premiéra Bohuslava Sobotky s rakouským prezidentem Heinzem Fischerem při jeho červnové cestě do Vídně se např. oba představitelé shodli na potřebě větší koordinace V4 s Rakouskem, což je formát, který do té doby na politické úrovni nikdy příliš nefungoval. Úvahy o zapojení Rakouska do užší regionální spolupráce byly velmi rozmanité. Jednou z nich byl i nápad na nový regionální formát spolupráce ČR, Slovensko, Rakousko, Slovinsko, Chorvatsko, který deklaroval náměstek ministra zahraničních věcí P. Drulák, ovšem s tím, že tato iniciativa by byla podmíněna reálným naplněním z hlediska sdílených zájmů. Šlo o pokus redefinovat středoevropský prostor za hranice Visegrádu. Oním sdíleným zájmem by byla oblast Balkánu[28], ovšem ukázalo se, že podobná platforma, postavená na „rakousko-uherském" základě, by nebyla příliš životaschopná, už proto, že s ohledem na politickou orientaci maďarské vlády v této

„sestavě“ Maďarsko nefigurovalo. Nakonec tedy z těchto úvah vykrystalizoval třístranný formát ČR, Slovensko a Rakousko. Na setkání premiéra B. Sobotky s rakouským kancléřem W. Faymannem na konci července 2014 v Praze se předsedové vlád dohodli na pravidelném trojstranném setkávání, první bylo plánováno na jaro 2015. Zajímavé je, že již ke konci roku 2014 se objevila v česko-rakouském dialogu tematika povinných kvót pro uprchlíky, kdy předsedkyně rakouské Národní rady Ana Blatnikova při jednání s předsedou Senátu Milanem Štěchem podporovala zavedení těchto kvót, na české straně se již krystalizoval odmítavý postoj.

Poprvé po několika letech se v souvislosti s Rakouskem více rozvířila domácí veřejná a politická debata. Nešlo však oproti minulosti o témata spjatá s jadernou energetikou či o poválečný odsun sudetských Němců. Debata v roce 2014 se týkala otázky, zda politické sbližování s Rakouskem a úvahy o rekonfiguraci české středoevropské politiky nepovedou k oslabení visegrádské spolupráce a bilaterálního vztahu s Polskem. V kontextu geopolitické diskuse o ruském vlivu ve východní a střední Evropě byly artikulovány obavy, že sbližování se s neutrálním Rakouskem je nepřímým svědectvím o snaze nové diplomacie vyrovnávat – či vytěsňovat – vliv Polska ve střední Evropě, které je známo svou tradiční obezřetností vůči Rusku.[29] Přes tyto rozpaky se dlouhodobá dostředivost Visegrádu a silná vazba s Polskem ukázaly jako dostatečně silné pojítko pro novou českou diplomacii a pomocí pozitivního rozšíření témat dialogu s Rakouskem naopak došlo k potlačení negativních témat v bilaterálním vztahu. Další roky rovněž ukáží, zda vyšší intenzita politického dialogu s Rakouskem, která byla v roce 2014 jednoznačně patrná, přinese rovněž praktické výsledky v rovině propojení obou zemí (zejména v oblasti energetické a dopravní infrastruktury), v aktivitách vůči Balkánu a v rovině spolupráce v EU, kde se ČR a Rakousko v mnoha oblastech tradičně spíše rozcházejí.

CHARAKTERISTIKA A IDENTIFIKACE KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Oproti předchozím letům nedošlo z hlediska zapojení jednotlivých aktérů k větším změnám. O něco málo aktivněji, než jeho předchůdce Václav Klaus, si počínal prezident Miloš Zeman. Prezident Zeman záhy po svém nástupu do prezidentského úřadu oživil svou ideu o rozšíření Visegrádské skupiny o Rakousko a Slovinsko. Tato myšlenka zůstala doposud vždy – a z dobrých důvodů – oslyšena, nicméně již při oslavách výročí 17. listopadu, kdy do Prahy zavítali další tři visegrádští prezidenti, si česká hlava státu posteskla, že by ráda viděla na podobných setkání i prezidenty Slovinska a Rakouska. Český prezident pak alespoň uspořádal v Praze v polovině prosince prezidentský summit V4 plus Rakousko a Slovinsko. Hlavním tématem summitu byla diverzifikace dopravních a energetických cest, což je téma, které prezident Zeman nastoloval ve střední Evropě bilaterálně již v roce 2013, včetně jím prosazovaného kanálu Odra–Labe–Dunaj. Prezidentské setkání umožnilo každému z účastníků nabídnout téma, které považoval ze svého hlediska za důležité. Slovinský prezident Borut Pahor především uvítal rozšířený formát visegrádského prezidentského setkání a upozornil na význam slovinského přístavu Koper, slovenský prezident Andrej Kiska zdů-

raznil obousměrné plynové propojení regionu a polský prezident Bronislaw Komorowski zmínil význam protiruských sankcí.[30]

Rovněž došlo k částečnému posílení parlamentní roviny visegrádské spolupráce, což se odrazilo i v častějším zapojení představitelů Poslanecké sněmovny a Senátu PČR do středoevropské politiky. Na ministerstvu zahraničních věcí zůstala koordinace středoevropské politiky i po nástupu nové vlády strukturálně nezměněna. V průběhu roku 2014 byla patrná snaha prvního náměstka ministra P. Druláka realizovat některé nové impulzy ve středoevropské politice. Již několik let můžeme také pozorovat stále hlubší a rozsáhlejší zapojení ministerstva obrany do předíva českých vztahů ve střední Evropě a rok 2014 tuto dynamiku určitě potvrdil. V menší míře, ale rovněž s rostoucí intenzitou, se střední Evropa stává náplní činnosti ministerstva vnitra, dopravy a s odstupem také ministerstva hospodářství či životního prostředí.

Rok 2014 byl svědkem nebývalého nárůstu zájmu médií a think-tanků o prostor střední Evropy, poprvé lze říci, že tato sféra vstupovala do středoevropské politiky jako svého druhu „svébytný aktér“, který výrazně rámoval vládní zahraniční politiku. Výrazně se v roce 2014 začala profilovat otevřená platforma osmi visegrádských think-tanků *Think Visegrad*, která díky podpoře Mezinárodního visegrádského fondu a všech čtyř ministerstev zahraničních věcí přispívá jak k posilování odborné diskuse a *policy* poradenství stran visegrádských témat, tak i k rozšiřování a prohlubování odborné sítě kontaktů uvnitř V4 i navenek.

ZÁVĚR

Rok 2014 zaznamenal nárůst *politizace* i *polarizace* politického kontextu české středoevropské zahraniční politiky. Obou momentů nebylo možné si nevšimnout zejména proto, že až do roku 2014 téměř k žádné politizaci, tím méně polarizaci nedocházelo. Středoevropská politika byla určována velice konsenzuálně zejména na úrovni exekutivního aparátu, téměř bez větší reflexe v politickém a mediálním prostoru. Tento fakt byl zde opakovaně kritizován, a proto by se nabízelo oživení středoevropské diskuse přivítat. Bohužel, politická a mediální výměna názorů ke střední Evropě (stejně jako v mnoha jiných oblastech české zahraniční politiky v minulosti) nepřinesla žádné nové momenty, pouze dále obnažila neschopnost vést racionální a od předsudků očištěnou zahraničněpolitickou polemiku. Notným dílem k vyhrocenosti debaty přispěla skutečnost, že prvotní teze o reformulaci české středoevropské politiky byly do veřejného prostoru vnášeny bez důkladné přípravy a vědomí proveditelnosti či operacionalizace nových myšlenek. Nemalou zásluhu na rozpačitém vyznění debaty měla ale i skutečnost, že jakékoli náznaky změny byly často až hystericky odmítány bez snahy o jejich hlubší reflexi. Stejně jako v mnoha předchozích případech celá bouře ve sklenici vody skončila poněkud jalově s minimálním dopadem na reálnou zahraniční politiku.

Česká středoevropská politika je jedním z mála zahraničněpolitických vektorů, kde si česká diplomacie dlouhodobě počíná *pro-aktivně* a navíc v *kooperativním módu*, což je z hlediska zde užívaného matrixu nejlepší možná kombinace. Rok 2014

v tomto nebyl výjimkou a přes částečně klopýtavý začátek vztahů nové vlády s Polskem platí bezezbytku, navíc nově obohacen i o relaci s Rakouskem.

Střední Evropa je historicky vzato regionem svárů, konfliktů, sebestřednosti a nestability. V posledních dvaceti pěti letech se tento region vzepřel své vlastní historii a středoevropský rozměr české zahraniční politiky tak dlouho představoval jakýsi ostrůvek pro klidnou deliberaci k co nejlepšímu využití regionálního, sousedského a přeshraničního potenciálu. Rok 2014 ukázal jasněji, než by bylo milé, že stabilita středoevropského prostoru není samozřejmostí. Zároveň jde přitom o region, na jehož prosperitě, stabilitě a kooperaci životně závisí nejen česká diplomacie, ale i prosperující Česká republika jako taková. Od roku 1989 nečelila středoevropská diplomacie tak závažným a kritickým výzvám, jako doposud. V roce 2014 se s těmito výzvami Česká republika vyrovnala velice dobře, ovšem další vývoj ukazuje, že bude zapotřebí stále více kreativity, umírněnosti a odhodlání, aby se obdobně dobře vyrovnala i s výzvami budoucími.

Poznámky

1 Kořan, Michal (2013): Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 116.

2 PS PČR: Zápis ze 13. schůze Zahraničního výboru konané 12. listopadu 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=102972**.

3 Vláda ČR: *Visegrád nekončí, je naopak silný*. Vlada.cz, 7. 7. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/komentar/tomas-prouza-visegrad-nekonci--je-naopak-silny-120578/**.

4 Lucas, Edward (2014): *V4: Grappling with Irrelevance.* CEPI Paper. On-line: **www.cepolicy.org/publications/grappling-irrelevance-v4-after-its-split-ukraine**.

5 *V4 Interior Ministers' Joint Statement on Ukraine*, 26. 2. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/v4-interior-ministers**.

6 *Joint V4 Foreign Ministers' Letter* on *Ukraine to Ashton* and *Füle*, 5. 3. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/documents/official-statements#_2014**.

7 *Long-term vision of the Visegrad countries on Deepening Their Defence Cooperation*. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014**.

8 *Budapest Declaration of the Visegrad Group Heads of Government on the New Opening in V4 Defence Cooperation*, 24. 6. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/budapest-declaration-of**.

9 *Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the V4 Countries on the Occasion of the V4+EaP Informal Ministerial Meeting*, 29. 4. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/statement-of-the**.

10 *Visegrad joint declaration on the Western Balkans*. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/visegrad-group-joint**.

11 *Memorandum of Understanding concerning the Roadmap for Determining the Future Development of the Transport Networks of the Visegrad Group Countries*, 28. 6. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/memorandum-of**.

12 *Meeting of Speakers of the Visegrád Group Parliaments*, 27. 2. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/documents/official-statements#_2014**.

13 *Sobotka pozval polskou vládu na společné jednání do ČR*. ČTK, 5. 3. 2014.

[14] *Čeští a polští vojáci budou více spolupracovat*. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cesti-a-polsti-vojaci-budou-intenzivneji-spolupracovat-96165**/.
[15] *Majitel Unipetrolu kvůli nízkým maržím prohloubil ztrátu*. ČTK, 24. 1. 2014.
[16] *Polští rolníci kritizují ministra Sawického za smír s Českem*. ČTK, 22. 12. 2014.
[17] *ČR a Slovensko proti jakémukoli rozdělení Ukrajiny*. ČTK, 25. 2. 2014.
[18] Vláda ČR: *Společné prohlášení zasedání vlády České republiky a Slovenské republiky*, 24. 4. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/spolecne-prohlaseni-zasedani-vlad-ceske-republiky-a-slovenske-republiky--117953**/.
[19] MPO ČR: *Jaderná energie je stále nejlevnějším zdrojem, vyplynulo z diskuzí na Evropském jaderném fóru v Bratislavě*. Tisková zpráva MPO. On-line: **www.mpo.cz/zprava150263.html**.
[20] *Nový slovenský ministr podpořil garance pro jadernou elektrárnu*. ČTK, 10. 7. 2014.
[21] *Enel zahájil proces prodeje majetku na Slovensku a v Rumunsku*. ČTK, 10. 7. 2014.
[22] *Slovensko podle Fica možná odkoupí podíl Enelu v elektrárnách*. ČTK, 5. 9. 2014.
[23] *Radar ReUnion: Česko a Slovensnko společně*. Armádní noviny, 14. 3. 2014. On-line: **www.armadninoviny.cz/radar-reunion-cesko-a-slovensko-spolecne.html**.
[24] Kořan, Michal (2013), op. cit., s. 130.
[25] MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, 2015. On-line**: www-mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_crhtml**.
[26] *Česko a Rakousko chtějí nový start vzájemných vztahů*. ČTK, 3. 4. 2014.
[27] *Rakouský kancléř hrozí Česku právními kroky kvůli úložišti.* ČTK, 4. 11. 2014.
[28] *Diplomat Drulák: Méně Británie, více Rakouska*. Echo, 22. 6. 2014. On-line: **echo24.cz/a/wmz4H/diplomat-drulak-mene-britanie-vice-rakouska**.
[29] Viz např. *Drulákova balkánská osa*. Respekt, 3. 7. 2014. On-line: **www.respekt.cz/audit-jana-machacka/drulakova-balkanska-osa**.
[30] *Středoevropští prezidenti jsou pro diverzifikaci zdrojů energie*. ČTK, 12. 12. 2014.

Část IV:

Dvoustranné vztahy České republiky s vybranými zeměmi a regiony

Kapitola 7
Spojené státy americké v české zahraniční politice

Petr Vilímek

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Dvoustranné vztahy mezi ČR a USA odrážely v několika posledních letech nově nastolený referenční rámec dominovaný vzájemnou spoluprací v oblasti bezpečnostní, hospodářské a lidskoprávní.[1] Na rozdíl od dřívější minulosti se z nich nicméně vytratil někdejší romantismus a na české straně opadla přehnaná očekávání ohledně možnosti budování svého druhu „zvláštního vztahu" s USA. Tento vývoj nicméně přispěl ke snížení rizika významného zklamání a následného zásadního otřesu, který by ohrozil nastolený rámec vzájemné spolupráce, což se ostatně ukázalo i během hluboké politické krize v ČR v první polovině roku 2013.[2] Turbulentní vývoj na české politické scéně poznamenaný politicko-korupčním skandálem, který vyústil až v pád dosavadní Nečasovy středo-pravicové vlády a předčasné volby, ovlivnil česko-americké vztahy jen v omezené míře. Témata spojená s americkou zahraniční politikou a česko-americkými vztahy se vyznačovala jen velmi mírným stupněm politizace a navzdory dlouhodobě existujícím ideovým rozdílům v oblasti zahraniční politiky mezi jednotlivými politickými stranami se neobjevily ani zřetelné projevy polarizace elit v této oblasti. Loňská kapitola této knižní řady si nicméně na závěr položila otázku, zda s ohledem na výsledky parlamentních voleb, jež mj. znamenaly významné oslabení politických stran reprezentujících ideový proud atlantismu a vzestup ideově nevyhraněných formací, není možné, že by v průběhu příštích let mohlo k proměně diskurzu o české zahraniční politice vůči USA skutečně dojít.[3] Cílem letošního příspěvku je proto mj. navázat na tuto úvahu a pokusit se zhodnotit, zda lze náznaky takového posunu v rámci české zahraniční politiky vůči USA v roce 2014 vypozorovat. Stejně jako v roce 2013 pak mezi další cíle textu patří vedle představení klíčových událostí, agendy a debat také zhodnocení míry politizace témat spojených s česko-americkými vztahy a vývoje polarizace elit v této oblasti.

Rok 2014 byl v ČR opět rokem volebním, nicméně z pohledu česko-amerických vztahů má určitý smysl se věnovat pouze volbám do Evropského parlamentu (23.–24. května), u nichž by se dalo očekávat alespoň omezené zohlednění této problematiky v rámci témat spojených se vztahem USA–EU.[4] Analýza programů jednotlivých parlamentních stran ale ukázala, že pokrytí těchto témat bylo ve volebních materiálech jen minimální. Největší prostor těmto tématům věnovala ve svém volebním programu opoziční TOP 09. Z pohledu TOP 09 jsou USA *„největším strategickým partnerem EU, a to jak v oblasti bezpečnosti, tak obchodu, ochrany životního prostředí, ochrany lidských práv a svobod, humanitární a rozvojové pomoci či v oblasti boje proti terorismu“*.[5] Za konkrétní vyjádření této strategické blízkosti TOP 09 považuje vytvoření transatlantické zóny volného obchodu, přičemž program strany odmítá, aby byl její vznik spojován *„s nesouvisejícími citlivými otázkami transatlantických vztahů jako je např. ochrana osobních údajů“*.[6] V oblasti bezpečnostní a vojenské spolupráce pak program zdůrazňuje rozvoj spolupráce s NATO a USA a posilování kapacit EU čelit samostatně bezpečnostním hrozbám je odůvodňováno s odkazem na přesun vojenských kapacit USA v rámci jejich nové bezpečnostní strategie z Evropy do Pacifiku.[7] Podporu brzkému sjednání dohody o volném obchodu a podpoře investic mezi EU a USA vyjádřil volební program hnutí ANO, který se ale jinak tématům spojeným s transatlantickou spoluprací nevěnuje.[8] Naopak další z vládní stran, KDU-ČSL, ve svém volebním programu přímou podporu vzniku transatlantické zóny volného obchodu mezi EU a USA uvedenu nemá, nicméně jako jeden ze svých cílů uvádí *„preferenci rozvoje bezpečnostních a hospodářských vztahů s USA v mezích politických, kulturních a mocenských odlišností Evropy a Ameriky“*.[9] Volební program opoziční KSČM pak volá po odložení rozhodnutí o vzniku transatlantického trhu s USA a tradičně kriticky se staví k transatlantické spolupráci v bezpečnostní oblasti.[10] Vedle kritiky NATO se implicitně vymezuje přímo proti americké bezpečnostní politice, když za jeden z cílů strany uvádí úsilí o likvidaci všech cizích základen na území členských států EU.[11] Pokud jde o další parlamentní strany, vládní ČSSD i tradičně nejvíce proamerická ODS oslovily voliče formou stručných volebních manifestů, v nichž témata spojená s transatlantickými vztahy nejsou vůbec zmiňována.[12]

V lednu 2014 zahájila své fungování koaliční vláda ČSSD, ANO a KDU-ČSL pod vedením premiéra Bohuslava Sobotky. První vládní dokumenty a veřejné projevy nových nejvyšších představitelů ministerstva zahraničních věcí naznačily, že bilaterální vztah s USA nebude úplně v popředí zájmu zahraniční politiky nové vlády. Už v první půlce ledna publikoval nový ministr Lubomír Zaorálek společně se svým prvním náměstkem Petrem Drulákem na stránkách deníku *Právo* text, který nastiňoval priority nového vedení ministerstva zahraničních věcí v oblasti zahraniční politiky. Článek uvádí evropskou a euroatlantickou integraci jako jednu z pěti prioritních oblastí, nicméně přímo transatlantické vztahy zmiňuje jen v souvislosti s chystanou transatlantickou zónou volného obchodu a v souvislosti s problematikou bezpečnosti.[13] Zde autoři konstatují, že *„základní rámec naší i evropské bezpečnosti je euroatlantický, ale způsob, jakým je dnes nastaven, není dlouhodobě udržitelný – z důvodu asymetrie mezi americkou a evropskou vojenskou silou, a z důvodu odlišných geopolitických priorit Evropy a USA“*.[14] Řešení vidí Zaorálek s Drulákem *„v podpoře budování evrop-*

ských vojenských kapacit, které by se měly stát společně, s připravovanou transatlantickou zónou volného obchodu, základem nového, vyváženějšího atlantického partnerství".[15]

Omezená pozornost je Spojeným státům věnována rovněž v *Programovém prohlášení vlády České republiky* z únoru 2014. Bilaterální vztahy dokument vůbec nezmiňuje, důraz je místo toho kladen *„na posilování multilaterální spolupráce v euroatlantické oblasti, a to zejména aktivním členstvím v NATO a aktivním přístupem k politickému, ekonomickému a bezpečnostnímu dialogu mezi Evropskou unií a USA"*.[16] V této souvislosti je jako vládní priorita zmíněno dokončení jednání o transatlantickém obchodním a investičním partnerství mezi EU a USA.[17] Mezi priority ministerstva obrany dokument zařadil rozvoj schopností vyčleňovaných do pohotovostních uskupení NATO a EU a výstavbu schopností potřebných pro účely kolektivní obrany NATO.[18]

P. Drulák se k problematice česko-amerických vztahů obsáhle vyjádřil v rozhovoru pro *Hospodářské noviny* po své dubnové cestě do USA. Podle Druláka nevnímá nové vedení ministerstva česko-americký vztah na rozdíl od předchozí pravicové vlády jako nějak speciální, ale naopak na něj pohlíží zejména prizmatem českého členství v Evropské unii.[19] Za bytostný zájem ČR označil silnou Evropu se silným transatlantickým jádrem, neboť skutečně zdravý bude s ohledem na asymetrii mezi Českou republikou a USA česko-americký vztah jen v případě, že bude fungovat na evropské úrovni.[20] Drulák rovněž naznačil, že posun v pohledu nového vedení MZV na česko-americký vztah může vést k upřednostňování pohledu EU před postojem USA při hlasováních na půdě mezinárodních organizací.[21]

Pokračující pokles významu přisuzovaného ze strany vedení MZV čistě bilaterálním vztahům s USA signalizovala také pracovní verze připravované nové koncepce české zahraniční politiky, jež na veřejnost pronikla na konci roku 2014. Zřetelné je to ve srovnání s předcházející koncepcí z roku 2011, která bilaterálním vztahům s USA věnovala dva samostatné odstavce, přičemž neopomněla zdůraznit roli USA při vzniku moderního československého státu a obnově jeho suverenity, sdílení společenských a kulturních hodnot, jakož i společný pohled na většinu strategických otázek.[22] Naopak pracovní verze nové koncepce z roku 2014 zmiňuje vztahy s USA jen v rámci podkapitoly věnované vztahům v rámci euroatlantického prostoru a popis bilaterálního česko-amerického vztahu se omezil na konstatování, že ČR *„považuje za hlavního garanta euroatlantické bezpečnosti USA, s nimiž buduje rovněž partnerství v oblasti ekonomické a lidsko-právní"*.[23]

Čistě bilaterální vztahy ČR s USA sice nebyly ani v roce 2014 předmětem významnější veřejné politické diskuse, v tomto roce se nicméně vynořila dvě politicky kontroverzní témata, která jsou pro další směřování těchto vztahů alespoň zčásti relevantní. Prvním takovým tématem je otázka možného umístění vojenských jednotek členských států NATO, zejména pak jednotek amerických, jež se objevila v souvislosti s konfliktem na Ukrajině a ruskou politikou ve východní Evropě. V ČR diskusi odstartoval výrok ministra obrany Martina Stropnického z hnutí ANO, jenž v rozhovoru z 9. května pro agenturu Reuters reagoval na nedávné doporučení vrchního velitele sil NATO generála Philipa M. Breedlovea, aby Aliance začala zvažovat trvalé

rozmístění vojenských sil ve východní Evropě, slovy: *„U nás pobyt jakýchkoli cizích jednotek trvalý je prostě nějakým způsobem problém pořád. Patřím ke generaci, která tady zažívala těch 80 tisíc dočasně umístěných sovětských vojáků v době normalizace a pořád ještě je to trochu psychologický problém.“*[24] Ministrova slova vyvolala kritiku a to nejenom z řad pravicových opozičních stran ODS a TOP 09. Například vicepremiér a předseda KDU-ČSL Pavel Bělobrádek označil Stropnického výroky za nešťastné a vyslovil obavy z jejich negativních mezinárodních důsledků.[25] Velmi ostře se proti přirovnání možné trvalé přítomnosti jednotek NATO k sovětské okupaci Československa ohradil premiér a předseda ČSSD B. Sobotka. *„Dávat do souvislosti vojenskou spolupráci na půdě NATO a vytvářet paralely směrem k okupaci vojsky Varšavské smlouvy, ke které došlo v srpnu 1968, je historicky nepřesné, historicky nepravdivé a zbytečně to komplikuje spolupráci s našimi spojenci,“* řekl Sobotka.[26] Poslanci vládní koalice následně zabránili tomu, aby se Stropnického výrokem zabývalo mimořádné jednání Poslanecké sněmovny PČR. K částečnému uklidnění diskuse k tématu přispěl i sám Stropnický, když své předchozí výroky poopravil a současně se vyslovil pro to, aby NATO uspořádalo masivní vojenské cvičení v Evropě. Poslanecká sněmovna pak navíc přijala jeho návrh deklaratorního prohlášení stvrzujícího příslušnost ČR k Alianci.[27]

Navzdory předcházející kritice ministra Stropnického pronesl premiér Sobotka krátce poté podobně kontroverzní výrok, jímž debatu na téma přítomnosti jednotek NATO ve střední Evropě a na území ČR znovu oživil. V reakci na oznámení plánu na posílení amerických jednotek v Evropě, který na počátku června představil prezident Barack Obama při své návštěvě Varšavy, Sobotka uvedl, že *„Česká republika nebude patřit a nepatří mezi země, které by volaly po posílení vojenské přítomnosti jednotek NATO v Evropě“*.[28] S výjimkou opozičních stran KSČM a Úsvitu, jejichž představitelé vyjádřili obavy, že americký plán napětí na evropském kontinentu spíše zvýší[29], si Sobotka za své prohlášení vysloužil poměrně ostrou kritiku upozorňující zejména na absenci projevené solidarity vůči spojencům a s tím související zhoršení české reputace a vztahů s našimi spojenci. Prezident Miloš Zeman charakterizoval plánované navýšení amerických sil v Evropě jako spíše symbolický krok a v tomto ohledu mu vyslovil svou podporu, naopak Sobotkovo prohlášení označil za politickou chybu. Podobně se vyjádřil místopředseda TOP 09 Miroslav Kalousek, který navíc upozornil na kontrast mezi českým zdráháním a reakcí sousedního Polska.[30] Předseda ODS Petr Fiala označil posílení vojenské přítomnosti NATO v Evropě za žádoucí a varoval, že s ohledem na důležitost transatlantické bezpečnostní vazby podobné výroky poškozují reputaci Česka a ohrožují jeho bezpečnost.[31] Vládní KDU-ČSL kriticky reagovala na skutečnost, že Sobotka svůj postoj k Obamovu plánu na úrovni vlády či vládní koalice předem nijak nekonzultoval, a to navzdory tomu, že obsah prohlášení podle P. Bělobrádka mění dlouhodobé pozice ČR a může ohrozit vztahy v rámci visegradské čtyřky i s dalšími spojenci v rámci NATO.[32] Sobotka na bouři kritiky reagoval upřesněním, že se zvýšením počtu jednotek USA v Evropě nemá problém, a jeho výrok se týkal primárně situace ČR. V této souvislosti dále konstatoval, že ČR se *„v souvislosti s ukrajinskou krizí necítí přímo vojensky ohrožena, a proto v nejbližší budoucnosti neplánuje posilování vojenské přítomnosti NATO na svém území“*.[33] So-

botkovo nové prohlášení uspokojilo jen některé kritiky. Zatímco KDU-ČSL dala ústy předsedy Bělobrádka najevo, že premiérovo vyjádření akceptuje[34], např. předseda opoziční TOP 09 Karel Schwarzenberg uvedl, že co nejrychlejší rozmístění amerických vojsk na území ČR by mohlo posloužit jako vhodná odpověď krokům ruského prezidenta Vladimira Putina.[35]

Ačkoliv americká vláda na českou debatu k Obamově oznámenému plánu oficiálně nereagovala, objevily se signály, že svou nespokojenost s některými projevy českých vládních představitelů dala neveřejnou cestou najevo. Za pravděpodobně nejzřetelnější doklad následné potřeby české vlády ujistit americké představitele o pokračující kontinuitě české zahraniční politiky ve vztahu k transatlantické bezpečnostní vazbě můžeme považovat článek, který premiér Sobotka publikoval v prestižním americkém časopise *Foreign Policy*. V něm vedle zmínky věnované odkazu Václava Havla zdůraznil pokračující klíčový význam NATO pro bezpečnost ČR a podpořil iniciativy namířené k posílení intraalianční solidarity a uklidnění bezpečnostních obav některých členských států Aliance. Jako doklad pokračující oddanosti ČR cílům NATO přitom zmínil zejména dlouhodobé angažmá českých vojáků v Afghánistánu a rozhodnutí české vlády o postupném zvyšování výdajů na obranu.[36]

Oproti oficiálnímu mlčení americké strany ohledně české debaty k Obamově plánu a možnému trvalému rozmístění jednotek NATO na území ČR reagovali američtí představitelé odlišně v případě debaty týkající se dalšího směřování české zahraniční politiky v oblasti ochrany lidských práv.[37] Stalo se tak navzdory tomu, že tato debata měla na první pohled jen omezený vztah k problematice česko-amerických vztahů.[38] Američtí představitelé tím nicméně dali najevo, do jaké míry USA oceňuji dosavadní směřování české zahraniční politiky v oblasti ochrany lidských práv spojované s osobností bývalého českého prezidenta V. Havla. Současně tak vyjádřili rozpaky a znepokojení nad některými zahraničněpolitickými aktivitami prezidenta Zemana a nad snahou představitelů MZV o nahrazení dosavadní koncepce novou politikou v oblasti ochrany lidských práv. K české debatě se v této souvislosti veřejně vyjádřil i nový americký velvyslanec v ČR Andrew Schapiro, jenž ve svém vystoupení na půdě Asociace pro mezinárodní otázky vyzdvihl Havlovu roli v této oblasti a zdůraznil, že USA dlouhodobě uznávají ČR jako zemi, která dokáže velmi účinně podporovat demokracii a lidská práva.[39] V reakci na kriticky hodnocenou cestu prezidenta M. Zemana do Číny zase Schapiro v rozhovoru pro ČTK uvedl, že ani silné ekonomické vztahy s Čínou nebrání americké zahraniční politice upozorňovat na porušování lidských práv v této zemi.[40] Otevřená a místy mnohem ostřejší kritika ČR za možný odklon od dosavadní politiky ochrany lidských práv pak zazněla od řady vlivných představitelů americké zahraniční politiky, včetně významného republikánského senátora Johna McCaina, bývalého amerického velvyslance v ČR Normana Eisena či šéfa americké vládní nadace National Endowment for Democracy Carla Gershmana.[41] Sílu americké kritiky v této oblasti definitivně demonstrovala pracovní návštěva české delegace vedené B. Sobotkou v USA. Během ní český premiér společně s předsedou Poslanecké sněmovny PČR Janem Hamáčkem veřejně pokárali náměstka MZV P. Druláka za jeho kritické výroky na adresu havlovského pojetí zahraniční politiky a vyzvali jej k respektování dosavadní politiky vlády v oblasti ochrany lidských práv.[42]

Míra politizace a polarizace témat spjatých s česko-americkými vztahy

Z výše uvedeného je zřejmé, že trend minimální míry politizace témat spojených s problematikou česko-amerických vztahů pokračoval také v roce 2014. Pozornost věnovaná těmto tématům během voleb do Evropského parlamentu byla zcela minimální a velmi omezenou pozornost věnovaly bilaterálním česko-americkým vztahům také jednotlivé programové dokumenty nové koaliční vlády premiéra Sobotky. Žádnou větší politickou debatu přitom nevzbudilo ani stanovisko nového vedení MZV, podle kterého bude česko-americký vztah nově posuzován zejména prizmatem českého členství v EU. Ani diskusi ohledně posílení vojenské přítomnosti USA v Evropě a o možném rozmístění jednotek NATO na území ČR nelze považovat za důkaz o rostoucí míře politizace témat spojených s česko-americkými vztahy v uplynulém roce. Tato debata se sice vyznačovala některými vyhrocenými prohlášeními a zdánlivě poměrně rozdílnými stanovisky významných politických aktérů, nicméně navzdory zhoršené bezpečnostní situaci v Evropě oproti minulým letům zůstalo téma v popředí veřejné diskuse vždy jen po krátký čas. Minimálně v případě tohoto tématu lze pozorovat omezenou míru polarizace elit, nicméně někteří z politických aktérů dali v průběhu veřejné debaty najevo, že za problém považují spíše formu (nešťastně formulované konkrétní výroky vládních představitelů) než konkrétní obsah. Debata nicméně připomněla, že problematika případného trvalého pobytu amerických jednotek na území ČR je jedním z témat česko-amerických vztahů, které v sobě i do budoucna nesou určitý potenciál možné rostoucí politizace a polarizace.[43]

Určitý stupeň polarizace byl v uplynulém roce zřejmý také v debatě o dalším směřování české zahraniční politiky v oblasti ochrany lidských práv. Tato polarizace ovšem jen v omezené míře souvisela přímo s česko-americkými vztahy. Dá se naopak argumentovat, že veřejně deklarované postoje představitelů USA ve prospěch dosavadní orientace politiky lidských práv ovlivnily premiéra Sobotku, aby tématu věnoval větší pozornost, a tak nakonec působily ve prospěch postupného snížení míry polarizace v této otázce, jejímž dokladem se stala nová verze koncepce české zahraniční politiky z počátku roku 2015.[44]

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Vznik stabilní politické vlády premiéra Sobotky nevedl z hlediska počtu uskutečněných návštěv vysokých představitelů Obamovy administrativy ke zvýšení zájmu USA o Českou republiku v roce 2014. Na počátku února (5. února) přijela do Prahy náměstkyně ministra zahraničních věcí USA Victoria Nulandová s cílem seznámit se s plány nové české vlády v oblasti zahraniční politiky. Předmětem jejích jednání s ministrem L. Zaorálkem a jeho náměstkem P. Drulákem byly zejména bilaterální vztahy, situace na Ukrajině a v regionu střední Evropy, projekt Východního partnerství a problematika transatlantické spolupráce. Kromě toho se také setkala s představiteli české občanské společnosti.[45] Nejvyšším představitelem Obamovy administrativy, který v roce 2014 navštívil ČR, byl ministr energetiky Ernest Moniz. Během březnové návštěvy

(26. března) se Moniz zúčastnil slavnostního otevření česko-amerického Střediska pro civilní jadernou spolupráci při ČVUT a s ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem podepsal dohodou o jaderném výzkumu a vývoji.[46] Moniz se také setkal s ministrem Zaorálkem, s nímž hovořil o otázkách energetické bezpečnosti ve světle krize na Ukrajině a o dopadech břidlicové revoluce v USA na světovou geopolitiku.[47]

V září se své funkce ujal nový americký velvyslanec v ČR A. Schapiro, který nahradil končícího N. Eisena.[48] Na počátku listopadu do Prahy přicestoval náměstek ministra zahraničních věcí USA Richard Stengel. Během třídenního pobytu navštívil Rádio Svobodná Evropa/Rádio Svoboda (RFE/RL) a setkal se s předními českými novináři, zástupci občanské společnosti, kulturních institucí a akademické obce. Stengel také vedl jednání s představiteli české vlády. Podle neveřejného interního záznamu o jednání mezi Stengelem a zahraničněpolitickým tajemníkem Úřadu vlády ČR Tomášem Prouzou byl klíčovým tématem možný odklon české diplomacie od dlouhodobé politiky ochrany lidských práv navazující na postoje V. Havla. Americký představitel měl přitom opakovaně tlumočit znepokojení nad posunem českých priorit v této oblasti.[49] Na konferenci „Pražská agenda“ (4. prosince) opět vystoupila náměstkyně ministra zahraničích věcí USA Rose Goettemoellerová. Návštěvu také využila k jednání s představiteli MZV v čele s náměstkem ministra Jakubem Kulhánkem. Hlavním cílem schůzky byla konzultace agendy odzbrojení a úsilí o nešíření zbraní hromadného ničení, kromě toho však v návaznosti na nedávnou cestu premiéra Sobotky do USA byla projednávána také některá bilaterální témata česko-amerických vztahů.[50]

Na české straně došlo k první významné návštěvě až v dubnu (10. dubna), kdy do USA přicestoval první náměstek ministra zahraničních věcí P. Drulák k novému kolu Strategického dialogu ČR–USA. S náměstkyní ministra zahraničních věcí USA V. Nulandovou řešil zejména aktuální transatlantické vztahy a situaci ve východní Evropě a na Blízkém východě. Součástí návštěvy bylo také setkání s předsedou Zahraničního výboru Sněmovny reprezentantů Edem Roycem.[51] Do USA na konci dubna vycestovala také delegace představitelů ministerstva obrany v čele s ministrem M. Stropnickým doprovázená skupinou zástupců českého průmyslu. Stropnický se setkal se svým americkým protějškem Chuckem Hagelem, s nímž diskutoval o krizi na Ukrajině, problematice Severoatlantické aliance a další transatlantické spolupráci a také o dlouhodobém poklesu armádního rozpočtu ČR.[52] Během druhého dne návštěvy se česká delegace v Bílém domě setkala s poradkyní pro otázky národní bezpečnosti Susan Riceovou. Na půdě Kongresu jednal ministr Stropnický postupně s předsedou Výboru pro ozbrojené síly Senátu Carlem Levinem, vlivnými senátory Johnem McCainem a Marco Rubiem a předsedou Výboru pro ozbrojené síly Sněmovny reprezentantů Buckem McKeonem. K hlavním tématům patřily opět situace ve východní Evropě a otázka obranných rozpočtů členů NATO. Už první den návštěvy česká delegace rovněž absolvovala jednání s představiteli amerického obranného průmyslu, druhý den pak ministr Stropnický vystoupil na konferenci Atlantic Council ve Washingtonu.[53] Pobyt v USA česká delegace završila návštěvou Velitelství NATO pro transformaci a základny amerického námořnictva v Norfolku ve Virginii.[54] V září (22.–28. září) do USA vycestovala česká delegace vedená ministrem zahraničních věcí L. Zaorálkem. Hlavním cílem českých představitelů byla účast na 69. zasedání

Valného shromáždění OSN, pobyt v New Yorku ale Zaorálek vedle řady jiných jednání využil také k setkání se svým americkým resortním kolegou Johnem Kerrym. Tématem jejich rozhovoru byla zejména hrozba představovaná Islámským státem na území Iráku a vývoj situace na Ukrajině a s tím související postoj vůči Rusku. Na závěr své návštěvy USA se Zaorálek setkal s českými krajany v New Yorku.[55]

K nejvýznamnější cestě českých vládních představitelů do USA v roce 2014 došlo až v listopadu v souvislosti s oslavami 25. výročí „sametové revoluce". Českou delegaci vedl premiér Bohuslav Sobotka, kromě něj se cesty účastnili také místopředseda vlády pro vědu, výzkum a inovace Pavel Bělobrádek, ministr kultury Daniel Herman či předseda Poslanecké sněmovny PČR Jan Hamáček. Na půdě amerického Kongresu se česká delegace účastnila slavnostního odhalení busty Václava Havla, vedle toho ovšem čeští představitelé absolvovali řadu politických jednání s vysokými americkými představiteli. Premiér Sobotka se sice nesetkal s prezidentem Obamou, vedl ale jednání s jeho viceprezidentem Josephem Bidenem. Hlavními tématy byly otázky obrany a bezpečnosti, situace na Ukrajině a problematika energetické bezpečnosti. Premiér vedle toho jednal s americkým ministrem energetiky E. Monizem a na půdě Kongresu absolvovali členové české delegace jednání s předsedou Sněmovny reprezentantů republikánem Johnem Boehnerem a šéfkou demokratické menšiny ve Sněmovně reprezentantů Nancy Pelosiovou. Svou návštěvu USA završil premiér Sobotka setkáním s českými krajany v Texasu.[56] Místopředseda vlády Bělobrádek měl na programu návštěvu několika prestižních amerických univerzit a vědeckých center (George Washington University, Johns Hopkins University, University of Maryland, Úřad pro námořní výzkum a Národní institut pro zdraví). Jednání se týkala zejména možné spolupráce mezi americkými a českými vědeckými institucemi a v Úřadu pro námořní výzkum jednal Bělobrádek také o možnostech rozšíření pražské pobočky této instituce.[57] Ministr kultury Herman poskytl osobní záštitu několika kulturním akcím provázejícím oslavy 25. výročí konce komunismu a předseda PS PČR Hamáček vystoupil jako jeden z hlavních řečníků v rámci Lion and Eagle Symposium, v němž o problematice česko-amerických vztahů společně diskutovali všichni dosavadní čeští velvyslanci v USA a jejich američtí protějšci.[58]

Bezpečnostní vztahy

V rámci bezpečnostních vztahů vynesla bezpečnostní situace ve východní Evropě v uplynulém roce do popředí agendy otázku dlouhodobě nízkých výdajů ČR na obranu neslučujících se s českými závazky vůči NATO. Toto téma se stalo jedním z hlavních bodů během dubnového jednání ministrů obrany ČR a USA Martina Stropnického a Chucka Hagela ve Washingtonu. Jak po jednání uvedl Stropnický: *„Ministr Hagel to řekl zdvořile, ale jasně. Jedna celá jedna desetina procenta HDP je málo."*[59] Stropnický připustil, že americký požadavek, aby ČR navýšila svůj rozpočet na obranu, je logický, neboť pro vlády zemí, které plní cíl NATO dávat 2 % HDP na obranu, je politicky obtížně obhájitelné posílat na základě čl. 5 *Severoatlantické smlouvy* své vojáky do zemí, jež platí výrazně méně.[60] Pokračující zájem americké strany přimět ČR ke zvýšení výdajů na obranu potvrdilo květnové nominační slyšení A. Schapira před Zahraničním výborem amerického Senátu, v němž budoucí velvyslanec uvedl, že jed-

nou z jeho hlavních priorit ve funkci bude přesvědčit českou vládu, aby zvýšila výdaje na obranu.[61] Na české straně podepsali předsedové všech parlamentních stran s výjimkou KSČM už v březnu v souvislosti s 15. výročím vstupu ČR do NATO společný dokument, v němž mj. deklarovali potřebu navýšit investice směřující do obrany.[62] Navzdory tomuto prohlášení a tlaku ze strany USA a NATO se představitelé vládní koalice vyjadřovali k možnosti konkrétního navýšení výdajů na obranu spíše neurčitě.[63] K zásadnímu posunu nicméně došlo na počátku září, kdy předsedové stran vládní koalice podepsali dohodu, podle níž by měly výdaje ČR na obranu do roku 2020 postupně růst na 1,4 % HDP.[64] K podpisu dohody došlo den před summitem NATO ve Walesu, a z pohledu české vlády tak šlo o signál USA a ostatním spojencům v otázce plnění závazků vyplývajících ze členství ČR v Alianci.

Navzdory rozpačitým veřejným prohlášením českých vládních představitelů k oznámeným plánům na posílení vojenské přítomnosti NATO a USA v regionu východní Evropy, jednotlivá konkrétní rozhodnutí vlády demonstrovala českou podporu politice Aliance v otázce ochrany východoevropských členských států a vymezení se vůči agresivní ruské politice v regionu. Už v dubnu ČR např. nabídla čtyři gripeny a k tomu až 300 vojáků zařazených do Sil rychlé reakce k posílení obrany členských států na východní hranici NATO kvůli krizi na Ukrajině.[65] Jednotky Armády ČR se současně v průběhu roku zapojily do několika vojenských cvičení uspořádaných Aliancí. Na území ČR přitom proběhlo cvičení AMPLE STRIKE 2014, jehož se vedle jednotek dalších deseti členských států NATO účastnily také letecké síly USA.[66] Na zářijovém summitu NATO ve Walesu pak ČR nabídla prostřednictvím ministra Stropnického 150 příslušníků speciálních sil a vojenské vrtulníky do zvláštní vojenské jednotky schopné okamžitě přispěchat na obranu členské země Aliance.[67]

Stálým tématem bezpečnostních vztahů je pokračující přítomnost českých vojenských jednotek v Afghánistánu, kterou ČR dlouhodobě vnímá zejména jako prostředek utužení vazby s USA. K 31. 12. 2014 oficiálně skončila mise ISAF, do níž byli čeští vojáci zapojeni. Už na jaře 2014 dal ale ministr obrany Stropnický při návštěvě USA najevo, že vláda je připravena odsouhlasit nasazení českých vojáků v rámci nové mise v Afghánistánu po roce 2014. Ani sebevražedný útok z července 2014, který si vyžádal životy pěti vojáků, postoj vlády nijak nezměnil. Během podzimu 2014 došlo ze strany vlády a následně i Parlamentu ČR ke schválení nového plánu zahraničních misí, který počítá s pokračujícím pobytem více než tří stovek českých vojáků na území Afghánistánu v rámci nové, na výcvik zaměřené mise Resolute Support v letech 2015–2016.[68]

Nově se Česká republika během roku 2014 stala členem skupiny států zapojených do mezinárodního úsilí proti tzv. Islámskému státu (ISIL), která vznikla z iniciativy USA. Česká vláda sice dala najevo, že s nasazením českých jednotek nepočítá, současně ale veřejně podpořila letecké údery USA a dalších států proti cílům ISIL. Konkrétní příspěvek ČR v boji proti ISL představovalo v roce 2014 darování 500 tun munice Kurdské regionální vládě v Iráku z nadbytečných zásob Armády ČR, které na konci srpna schválila česká vláda.[69]

Pokud jde o agendu na pomezí hospodářských a bezpečnostních vztahů, Sobotkova vláda na počátku léta potvrdila rozhodnutí předcházejícího kabinetu premiéra Jiřího Rusnoka o prodeji cvičných bitevníků L-159 americké firmě Draken Internati-

onal. Americká firma uzavřela kontrakt na zakoupení 14 letounů s opcí na stejný počet strojů. Ministerstvo obrany oznámilo, že v případě zakoupení všech 28 letounů by ČR mohla z transakce získat přibližně 0,5 mld. Kč.[70] Novým tématem této oblasti agendy se stala problematika možné koupě nových vojenských vrtulníků, které by měly nahradit bitevní stroje sovětské provenience Mi-24. Ačkoliv v roce 2014 ještě ani nedošlo k vypsání výběrového řízení, otázka modernizace českých vrtulníkových sil se hned několikrát stala jedním z témat jednání mezi představiteli MO ČR a zástupci USA.[71]

Energetika a ekonomické vztahy

V oblasti ekonomické agendy dominovala v několika uplynulých letech česko-americkým vztahům problematika dostavby jaderné elektrárny Temelín (JETE). Už v průběhu roku 2013 se ale začaly objevovat signály o rostoucí neochotě politiků poskytnout nutné garance cen elektřiny a o možném zrušení tendru. V únoru 2014 oznámil premiér Sobotka, že jeho vláda nemá v úmyslu poskytnout záruky na výkupní ceny elektřiny z nových bloků JETE.[72] Společnost ČEZ už dříve avizovala, že bez těchto záruk bude muset tendr zrušit a v dubnu 2015 tak skutečně učinila. Není ale zřejmé, na jak dlouho toto téma z problematiky česko-amerických vztahů zmizí, neboť vedení společnosti ČEZ dalo najevo, že zvažuje vypsání nového tendru.[73] Vyhlášení nového tendru přitom podpořil prezident Zeman a vůli dostavět JETE (ale bez poskytnutí garančních schémat) deklarovali také představitelé koaliční vlády.[74]

Zrušení trendu na dostavbu Temelína minimálně dočasně výrazně omezilo možnosti spolupráce mezi ČR a USA ve strategickém sektoru energetické politiky, a to navzdory tomu, že ČR a USA v roce 2014 podepsaly alespoň dohodu o spolupráci v oblasti civilního jaderného výzkumu a vývoje. Potenciální nové příležitosti by se v budoucnosti mohly otevřít v oblasti břidlicového plynu, neboť Sněmovna reprezentantů schválila zákon, který umožní jeho vývoz do států NATO.[75] Ani během první poloviny roku 2015 ale tento zákon neprošel schvalovacím řízením v americkém Senátu.

Policy paper Centra transatlantických studií CEVRO Institutu v souvislosti s tímto vývojem upozornil, že v posledních letech lze zaznamenat relativní úpadek přímých amerických investic v ČR, který je symbolizovaný odchodem významných amerických investorů z řady strategických sektorů českého průmyslu.[76] A zatímco na konci devadesátých letech byly USA 4. největším přímým zahraničním investorem v ČR, v současnosti jim patří až 9. místo.[77] Pokud jde o objem vzájemného obchodu, USA jsou pro ČR až 13. největším obchodním partnerem. Oproti roku 2013 nicméně v minulém roce došlo k poměrně výraznému nárůstu vývozu a dovozu. Zatímco český vývoz do USA vzrostl z 3,53 mld. USD až na 3,9 mld. USD, v případě dovozu došlo k ještě výraznějšímu nárůstu z 3,12 mld. USD na 3,74 mld. USD.[78]

Po zrušení tendru na dostavbu Temelína je nejvýznamnějším tématem v rámci hospodářské agendy česko-amerických vztahů Transatlantická dohoda o obchodu a investicích mezi USA a EU (TTIP). Navzdory skutečnosti, že zejména v řadách ČSSD lze nalézt kritiky chystané dohody[79], vládní koalice jako celek vyjádřila sjednání TTIP jednoznačnou podporu a to nejen v rámci klíčových vládních dokumentů. Vedle ekonomického rozměru je přitom oceňován také geopolitický význam dohody v podobě

posílení euroatlantického společenství.[80] Priority nové vlády v této oblasti se oproti jejím předchůdcům z roku 2013 výrazněji nezměnily. Ministr financí Andrej Babiš dal při jednání s hlavním evropským vyjednavačem TTIP Ignaciem Garciou Bercerem najevo, že vedle odstraňování netarifních překážek obchodu a zajištění klíčových zeměpisných označení pro české výrobky na americkém trhu (např. „České pivo") chce vláda prostřednictvím TTIP nastolit nový režim ochrany investic mezi ČR a USA a nahradit tak zastaralou bilaterální dohodu o ochraně investic z roku 1991, která je pro ČR považována za nevýhodnou.[81] Představitelé české vlády dali současně najevo, že TTIP nepovede k omezení pracovněprávních předpisů, ani neumožní vstup geneticky či hormonálně modifikovaných potravin na trh EU.[82] V souvislosti s kritikou zaznívající vůči netransparentnosti probíhajících jednání zahájilo MPO v roce 2014 veřejnou osvětovou kampaň a expertní tým ministerstva k TTIP byl rozšířen na celou tripartitu.[83]

Lidská práva a kulturní diplomacie

Téma ochrany lidských práv se v roce 2014 dostalo do popředí česko-amerických vztahů v souvislosti s již zmíněnou debatou o nové koncepci české zahraniční politiky v této oblasti a následné reakci amerických představitelů na tuto debatu. Vedle toho rovněž pokračovala spolupráce obou zemí v jednotlivých projektech v oblasti společných hodnot. V rámci společného projektu MZV a Rádia Svobodná Evropa/Rádia Svoboda tak nově přibylo k již existujícímu Stipendiu Václava Havla na Balkán zaměřené Stipendium Jiřího Dientsbiera.[84] Ke konci roku pak v Praze zahájilo zkušební provoz Prague Civil Society Centre, jehož zřízení finančně podpořila také americká vláda a české MZV. Česká republika rovněž v průběhu roku 2014 pokračovala v zajišťování konzulárního zastupování USA v Sýrii.

V kulturní oblasti byly klíčovou událostí oslavy 25. výročí konce komunismu a uctění odkazu Václava Havla. Kulturní akce doprovázející tyto oslavy zahrnovaly slavnostní koncert České filharmonie ve Washingtonské národní katedrále (17. listopadu) či konferenci na půdě Knihovny Kongresu věnující se odkazu V. Havla (19. listopadu), na které vystoupili např. Madeleine Albrightová, John McCain, Martin Palouš, Jan Švejnar či Michael Žantovský. M. Žantovský pak o dva dny později v Prose Bookstore společně s M. Albrightovou slavnostně pokřtil anglické vydání své biografie věnované životu a dílu V. Havla.[85] Z dalších kulturních akcí lze zmínit např. květnové vystoupení českého skladatele Miloše Orsona Štědroně ve Washingtonu v rámci projektu Evropského měsíce kultury, který zde představil světovou premiéru svého nového díla *Rock for 22 Strings*.[86] V září pak proběhl už pátý ročník Festivalu vzájemné inspirace (The Mutual Inspirations Festival), který tentokrát americkým návštěvníkům představil osobnost a dílo Franze Kafky.[87]

Pokud jde o hodnocení českého jednání v rámci česko-amerických vztahů ve vztahu k diskutované agendě a událostem, je zřejmé, že minimálně z hlediska frekvence pracovních cest a setkání s americkými představiteli byla česká zahraniční politika i v minulém roce nadále aktivní. Bylo by ale chybou zaměňovat tuto aktivitu se snahou ČR skutečně proaktivně vystupovat ve vztahu k USA. Pokud můžeme hovořit o nějakém výraznějším trendu, který by charakterizoval jednání ČR v jednotlivých ob-

lastech vzájemných vztahů, bylo by jím spíše reaktivní jednání oscilující mezi adaptací a přijetím jednotlivých kroků a iniciativ USA a NATO v bezpečnostní dimenzi těchto vztahů. Vedle toho lze najít také případy odlišných typů jednání, např. v oblasti hospodářské a energetické agendy. V minulosti představovalo zajímavý aspekt české zahraniční politiky aktivní jednání ČR v oblasti energetiky, kdy bylo rozvíjení spolupráce v této oblasti posuzováno také z hlediska možného politicko-strategického přínosu pro bilaterální vztah mezi ČR a USA (včetně signálů o preferenci vítězství firmy Westinghouse v tendru na dostavbu JETE). Rozhodnutí Sobotkovy vlády podřídit dostavbu JETE čistě ekonomickým kalkulacím bylo jen jedním z dokladů poklesu snah ČR o proaktivní jednání v této oblasti. Pokud ji budeme hodnotit čistě optikou česko-amerických vztahů, problematika TTIP představuje zvláštní případ pasivní spolupracující politiky. Česká vláda sice během roku 2014 dávala najevo jednoznačný zájem ČR na úspěšném završení jednání o TTIP a čeští zástupci se podíleli na expertní úrovni jednání, nicméně s ohledem na formát jednání, kdy za EU jedná Komise, a členské státy musí zůstat v pozadí, je vliv ČR na průběh a úspěšné završení těchto jednání velmi omezený.

ZÁVĚR

Vzájemné vztahy mezi ČR a USA v roce 2014 sdílely řadu obdobných charakteristik s rokem 2013. I nadále se vyznačovaly množstvím a různorodostí témat spadajících do referenčního rámce dominovaného vzájemnou spoluprací v oblasti bezpečnostní, hospodářské a lidskoprávní. Stejně jako v 2013 byla témata spojená s americkou zahraniční politikou a česko-americkými vztahy jen ve velmi omezené míře reflektována ve volebních programech politických stran. Velmi malou pozornost jim věnovaly rovněž programové dokumenty nové vlády, aniž by tento vývoj vyprovokoval zásadnější politickou debatu. Celkově pak můžeme konstatovat, že s výjimkou problematiky případného rozmístění jednotek NATO na českém území a střetu ohledně možné změny v koncepci politiky ochrany lidských práv nedošlo ze strany opozičních stran k žádným větším snahám o vyvolání diskuse o tématech spadajících do rámce česko-amerických vztahů. Trend minimální míry politizace témat tedy pokračoval také v roce 2014, ve srovnání s předcházejícím rokem není žádný větší nárůst zřetelný. Naopak v případě polarizace, kdy bylo v roce 2013 možné hovořit o její téměř nulové úrovni, přinesl rok 2014 její mírný růst, jak se ukázalo během debat o plánech NATO na zvýšení vojenské přítomnosti v Evropě a v reakci na snahu MZV o změny v dosavadní koncepci ochrany lidských práv. Navzdory tomu lze celkovou úroveň polarizace v oblasti česko-amerických vztahů v roce 2014 charakterizovat jako nízkou. Z hlediska typů jednání bylo možné v roce 2014, stejně jako o rok dříve, identifikovat nejzřetelnější trend v oblasti bezpečnostních vztahů, kde bylo pro ČR i nadále charakteristické reaktivní jednání, které oscilovalo mezi adaptací a přijetím jednotlivých kroků a iniciativ USA. Naopak v případě oblasti ekonomických vztahů je obtížné zaznamenat nějaký jednoznačně dominantní typ jednání. Od pádu Nečasovy vlády docházelo k postupnému snižování aktivity ČR v oblasti energetiky a rok 2014 tento vývoj po-

tvrdil, když Sobotkova vláda podřídila své rozhodnutí o poskytnutí záruk v případě dostavby Temelína čistě ekonomickým kalkulacím. Sjednání TTIP je pak sice z pohledu ČR považováno za jednoznačně důležité i pro další vývoj česko-amerických vztahů, nicméně formát jednání, kdy členské státy zastupuje při jednáních s USA Evropská komise, zásadně omezuje prostor pro případnou českou aktivitu a optikou čistě česko-amerických vztahů zde lze hovořit o případu nejednání (viz rezignace na snahu o bilaterální řešení pro ČR nevyhovujícího stavu v oblasti ochrany investic).

Od roku 2013 se česko-americké vztahy v roce 2014 odlišovaly zejména otevřenou kritikou české zahraniční politiky z řad amerických představitelů, jež reagovala na možnou změnu dosavadního směřování politiky ČR v oblasti ochrany lidských práv. Pokud jde o v úvodu položenou otázku týkající se možné proměny diskurzu o české zahraniční politice vůči USA, náznaky takového posunu lze zaznamenat např. v omezené pozornosti, kterou programové dokumenty Sobotkovy koaliční vlády věnovaly česko-americkým bilaterálním vztahům. Ještě výrazněji tento posun signalizovaly výroky a texty některých nejvyšších představitelů MZV týkající se posuzování česko-amerických vztahů prizmatem českého členství v EU. Současně ale navzdory některým problematickým výrokům českých vládních představitelů byl rok 2014 ve znamenání dalšího posilování transatlantické bezpečnostní vazby, což nejzřetelněji demonstrovala dohoda vládních stran o postupném zvyšování výdajů na obranu. Zůstává tak prozatím otázkou, zda náznaky posunu v diskurzu o česko-americkém bilaterálním vztahu jsou pouze dočasným projevem mimořádné situace odrážející dočasné oslabení pravicových stran, přetrvávající ideovou neukotvenost hnutí ANO a dočasnou dominanci vedení MZV ze strany ČSSD, nebo zda jde o počátek nového dlouhodobého trendu ve vývoji české zahraniční politiky vůči USA.

Poznámky

1 Viz Ditrych, Ondřej (2013): Spojené státy v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a Ditrych, Ondřej (eds.)(2013): *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 143, a Vilímek, Petr (2014): Spojené státy v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol. (2014): *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 137 a 149.

2 Ditrych, Ondřej (2013), op. cit., s. 143. Podrobněji k tomu také Glenn, John K. a kol.: (2014): *Česko-americké vztahy: Jak dál?* Praha: Centrum transatlantických vztahů CEVRO Institut, s. 2–4. On-line: **www.cevroinstitut.cz/upload/ck/files/PCTR/Publikace/policy%20paper/%C4%8Cesko-americk%C3%A9%20vztahy%20-%20Czech-American%20Relations%20%28web%29%20v2.pdf**.

3 Vilímek, Petr (2014), op. cit., s. 138 a 149.

4 Vedle toho se v tomto roce ještě konaly volby do zastupitelstev obcí a volby jedné třetiny členů Senátu. Ve všech třech případech tedy šlo o volby druhého řádu, v nichž s výjimkou voleb do EP nehrají zahraničněpolitická témata významnější roli.

5 TOP 09 (2014): *Volební program do Evropského parlamentu 2014*, s. 18. On-line: **www.top09.cz/volby/archiv/2014-evropsky-parlament/volebni-program/**.

6 Tamtéž, s. 18.

7 Tamtéž, s. 19.

8 S výjimkou zmínky o roli NATO a EU při zajišťování české bezpečnosti. Viz ANO (2014): *Náš program pro volby do Evropského parlamentu*. On-line: **www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb/**.

9 KDU-ČSL (2014): *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014*, s. 5. On-line: **www.kdu.cz/getattachment/fdabd0ef-47a6-4d12-b049-3bbe77adca2d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlamentu.aspx**.

10 KSČM (2014): *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014*, s. 5. On-line: **www.kscm.cz/rewrite_url.asp?rew_thema=volby-a-akce/evropsky-parlament2/program**.

11 Tamtéž, s. 5.

12 To samé platilo pro program hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. Srv. ČSSD (2014): *Chceme spravedlivou a sociální Evropu!* On-line: **www.cssd.cz/volby-2014/evropsky-parlament/manifest-cssd/**; ODS (2014): *Otáčíme EU správným směrem*. On-line: **www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014.pdf**; Úsvit přímé demokracie (2014): *Volte hnutí úsvit ve volbách do Evropského parlamentu*. On-line: **www.hnutiusvit.cz/novinky/volte-hnuti-usvit-ve-volbach-do-evropskeho-parlamentu**/.

13 Drulák, Petr a Zaorálek, Lubomír: *Probuďme naši zahraniční politiku*. Právo, 10. 1. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_namestka_drulaka/clanky_a_projevy_namestka_drulaka_2014/x2014_01_10_probudme_nasi_zahranicni_politiku.html**.

14 Tamtéž.

15 Tamtéž.

16 Vláda ČR (2014): *Programové prohlášení vlády ČR*, s. 17. On-line. **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf**.

17 Tamtéž, s. 16.

18 Tamtéž, s. 15. Dokument rovněž obsahuje příslib aktivně přispívat do zahraničních operací NATO (vedle operací EU a OSN).

19 *Petr Drulák: S USA na věčné časy, ale pod praporem EU*. Hospodářské noviny, 24. 4. 2014. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-62077560-petr-drulak-s-usa-na-vecne-casy-ale-pod-praporem-eu**.

20 Tamtéž.

21 Slovy Druláka: *„Ale je pravda, že v hlasováních na půdě mezinárodních organizací už nebudeme tím, kdo by se postavil vedle USA proti zbytku Evropské unie, jako to bylo v minulosti. S tím je konec a uvidíme, jak to budou Američané vyhodnocovat.“* Viz *Petr Drulák: S USA na věčné časy, ale pod praporem EU*, op. cit.

22 Poměrně podrobně byly také rozepsány jednotlivé oblasti vzájemné spolupráce. Viz MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, 2011, s. 14. On-line: **www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf**.

23 *Koncepce zahraniční politiky ČR*, s. 8; *Rusko místo Havla, plánují Zaorálek s Drulákem*. Respekt, 3. 12. 2014. On-line: **www.respekt.cz/fokus/rusko-misto-havla-planuji-zaoralek-s-drulakem**.

24 *Stropnický šokoval poslance slovy o vojácích NATO a okupaci po srpnu 1968*. iDNES.cz, 13. 5. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/stropnicky-sokoval-poslance-slovy-k-nato-a-roku-1968-f8i-/domaci.aspx?c=A140513_145711_domaci_kop**.

25 Tamtéž.

26 *Stropnický to schytal od premiéra. Vadí mu srovnávání NATO a okupace*. iDNES.cz, 13. 5. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/sobotka-kritizuje-ministra-obrany-stropnickeho-za-vyrok-o-nato-p8n-/domaci.aspx?c=A140513_170343_domaci_kop**.

27 *Umístění vojsk NATO v Česku mi nevadí*. Rozhovor Martina Stropnického s Barborou Tachecí. MF Dnes. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/forum/umisteni-vojsk-nato-v-cesku-mi-nevadi-97923**/.

28 *ČR po posílení vojsk NATO v Evropě nevolá, řekl Sobotka. Schytal kritiku*. iDNES.cz, 3. 6. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/posileni-americkych-vojaku-v-evrope-premier-sobotka-f9x-/domaci.aspx?c=A140603_152427_domaci_hro**.

[29] Český rozhlas: *Prezident Zeman podpořil navýšené vojenské přítomnosti USA v Evropě*, 3. 6. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/prezident-zeman-podporil-navyseni-vojenske-pritomnosti-usa-v-evrope--1358431**.

[30] Tamtéž.

[31] ODS: *Petr Fiala: Vyjádření k výrokům Bohuslava Sobotky*, 3. 6. 2014. On-line: **www.ods.cz/region.jihomoravsky/clanek/7355-vyjadreni-k-vyrokum-bohuslava-sobotky**.

[32] *ČR po posílení vojsk NATO v Evropě nevolá, řekl Sobotka. Schytal kritiku*, op. cit.

[33] *Sobotka nevolá vojáky NATO do ČR, víc Američanů v Evropě mu nevadí*, iDNES.cz, 4. 6. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/sobotka-vysvetloval-partnerum-jak-to-myslel-s-vojaky-nato-v-evrope-1pw-/domaci.aspx?c=A140604_151620_domaci_kop**.

[34] Tamtéž.

[35] TOP 09: *Schwarzenberg: Pokud to bude nutné, souhlasím s rozmístěním spojeneckých vojsk v ČR*, 4. 6. 2014. On-line: **www.top09.cz/co-delame/napsali-o-nas/schwarzenberg-pokud-to-bude-nutne-souhlasim-s-rozmistenim-spojeneckych-vojsk-v-cr-15860.html**.

[36] Sobotka, Bohuslav (2014): *Beyond Ukraine: NATO Solidarity in a Time of Crisis. Foreign Policy*, 18. 8. 2014. On-line: **foreignpolicy.com/2014/08/18/beyond-ukraine-nato-solidarity-in-a-time-of-crisis/**.

[37] Vedle některých kroků prezidenta M. Zemana (zejména jeho návštěva Číny) tuto debatu rozpoutaly především výroky prvního náměstka MZV P. Druláka na adresu dosavadní koncepce ochrany lidských práv a následný únik pracovní verze připravované nové koncepce české zahraniční politiky. K tomu zejména: *Havlovská politika byla chybná a škodlivá, tvrdí český diplomat*. Lidovky.cz, 30. 5. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/havlova-politika-byla-chybna-a-skodliva-fci-/zpravy-domov.aspx?c=A140530_111312_ln_domov_jzl**; *Rusko místo Havla, plánují Zaorálek s Drulákem*, op. cit.; *Koncepce zahraniční politiky: návrat lidských práv a Drulákova prohra*. Lidovky.cz, 31. 3. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/koncepce-zahranicni-politiky-navrat-lidskych-prav-a-prohra-drulaka-1pk-/zpravy-domov.aspx?c=A150331_084523_ln_domov_ele**.

[38] Z informací českých médií se nicméně zdá, že i v tomto případě dali američtí představitelé najevo obavy nad posunem priorit ČR v této oblasti nejdříve neveřejným způsobem. Viz *USA: znepokojuje nás český odklon od Havla*. Respekt, 7. 11. 2014. On-line: **respekt.ihned.cz/c1-63073220-usa-znepokojuje-nas-cesky-odklon-od-havla**.

[39] Schapiro, Andrew: *Stav česko-amerických vztahů 25 let po sametové revoluci*, 30. 10. 2014. On-line: **czech.prague.usembassy.gov/cesko-americke-vztahy-25-let-po-sametove-revoluci.html**.

[40] *Schapiro: Obchody s Čínou nebrání USA mluvit o lidských právech*. ČeskéNoviny.cz, 2. 11. 2014. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/schapiro-obchody-s-cinou-nebrani-usa-mluvit-o-lidskych-pravech/1142320**.

[41] K tomu např. *Senátor McCain se opřel do Zemana kvůli jeho sympatiím k Rusku*. iDNES.cz, 19. 11. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/senator-mccain-je-velmi-znepokojen-postojem-zemana-k-rusku-po6-/zahranicni.aspx?c=A141119_171735_zahranicni_ert**; *Havel? V USA oslava, doma pohřeb*. iHNED.cz, 20. 11. 2014. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-63144370-havel-v-usa-oslava-doma-pohreb**; *Česko se stalo objektem boje o pojetí americké zahraniční politiky*. REFLEX.cz, 21. 11. 2014. On-line: **www.reflex.cz/clanek/komentare/60483/andrea-holopova-cesko-se-stalo-objektem-boje-o-pojeti-americke-zahranicni-politiky.html**.

[42] *Sobotka: Vláda se hlásí k Havlovu odkazu a náměstek Drulák to musí respektovat*. Novinky.cz, 20. 11. 2014. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/amerika/353970-sobotka-vlada-se-hlasi-k-havlovu-odkazu-a-namestek-drulak-to-musi-respektovat.html**.

[43] Což v minulém desetiletí prokázala debata o umístění části amerického systému protiraketové obrany na území ČR.

[44] *Koncepce zahraniční politiky: návrat lidských práv a Drulákova prohra*, op. cit.

[45] MZV ČR: *Ministr L. Zaorálek přijal náměstkyni ministra zahraničí USA*. Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2014, s. 91. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

46 MZV ČR: *Česká republika a USA se dohodly na spolupráci v oblasti jaderné energetiky*. Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2014, s. 80–81. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

47 MZV ČR: *Ministr Zaorálek jednal s ministrem energetiky USA*. Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2014, s. 111. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

48 Neopakovala se tak situace z prvního funkční období Obamovy administrativy, kdy pozice amerického velvyslance v Praze zůstala po dobu téměř dvou let (2009–2010) neobsazena.

49 *USA: znepokojuje nás český odklon od Havla*, op. cit.

50 MZV ČR: *Náměstek J. Kulhánek jednal s náměstkyní ministra zahraničí USA*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 163. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

51 MZV ČR: *Náměstek P. Drulák na návštěvě v USA*. Zahraniční politika České republiky. Data III–VI/2014, s. 131–132. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

52 MO ČR: *Ministři jednali v Pentagonu o Ukrajině, posílení spolupráce v NATO i armádních rozpočtech*, 30. 4. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministri-jednali-v-pentagonu-o-ukrajine--posileni-spoluprace-v-nato-i-armadnich-rozpoctech--96927/**.

53 MO ČR: *Druhý den Martina Stropnického ve Washingtonu: konference, jednání v Bílém domě i v Kongresu*, 1. 5. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/druhy-den-martina-stropnickeho-ve-washingtonu:-konference--jednani-v-bilem-dome-i-v-kongresu-96984/**.

54 MO ČR: *Ministr obrany navštívil v Norfolku velitelství NATO a letadlovou loď*, 2. 5. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministr-obrany-navstivil-v-norfolku-velitelstvi-nato-a-letadlovou-lod-97012/**.

55 MZV ČR: *Ministr L. Zaorálek jednal se šéfem diplomacie USA J. Kerrym*. Zahraniční politika České republiky. Data VII–IX/2014, s. 125. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

56 MZV ČR: *Premiér Bohuslav Sobotka navštívil USA*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 103–104. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

57 MZV ČR: *Vicepremiér P. Bělobrádek navštívil v USA vědecká centra, domlouval spolupráci*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 103. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**.

58 MZV ČR: *Návštěva ministra kultury ve Spojených státech*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 102. On-line: **www.mzv.cz/bulletinZP**; a MZV ČR: *Lion and Eagle Symposium.* Czech the News. Newsletter of the Embassy of Czech Republic. Special Edition, s. 4. On-line: **www.mzv.cz/public/77/d0/9a/1382840_1264686__2015_CTNSpecialEdition.pdf**.

59 MO ČR: *Ministři jednali v Pentagonu o Ukrajině, posílení spolupráce v NATO i armádních rozpočtech*, 30. 4. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministri-jednali-v-pentagonu-o-ukrajine--posileni-spoluprace-v-nato-i-armadnich-rozpoctech--96927/**.

60 *USA kritizují Česko za malý vojenský rozpočet. Stropnický slíbil jeho navýšení*. Český rozhlas, 30. 4. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/amerika/_zprava/usa-kritizuji-cesko-za-maly-vojensky-rozpocet-ministr-stropnicky-slibil-jeho-navyseni--1344922**.

61 Schapiro, Andrew: *Testimony of Andrew Schapiro Ambassador-Designate to Czech Republic*, 15. 5. 2014. Senate Foreign Affairs Committee. On-line: **www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Schapiro.pdf**.

62 *Deklarace předsedů politických stran k zajištění obrany České republiky*. Natoaktual.cz, 12. 3. 2014. On-line: **www.natoaktual.cz/deklarace-predsedu-politickych-stran-k-zajisteni-obrany-ceske-republiky-1q1-/na_zpravy.aspx?c=A140313_214039_na_zpravy_m00**.

63 Například premiér B. Sobotka odmítl návrh poslance vládní KDU-ČSL I. Gabala zvýšit výdaje na obranu v roce 2015 na 1,3 % HDP s odůvodněním, že prioritou rozpočtové politiky je zvýšení zaměstnanosti a hospodářského růstu. Ministr financí A. Babiš zase hovořil o možnosti navýšení rozpočtu na obranu až v souvislosti s rokem 2016. K tomu např. i *Vůli k obraně máme, peníze ne, vzkazují vrcholní politici armádě*. iDNES.cz, 26. 3. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/nazory-politiku-na-penize-pro-armadu-dsq-/domaci.aspx?c=A140325_160851_domaci_jw**.

64 Ze stávajících přibližně 1,08 % HDP. Viz *Výdaje na obranu zvýšíme na 1,4 procenta HDP, dohodly se vládní strany*. Natoaktual.cz, 3. 9. 2014. On-line: **www.natoaktual.cz/vydaje-**

na-obranu-zvysime-na-1-4-procenta-hdp-dohodly-se-vladni-strany-1pn-/na_zpravy.aspx?c=A141020_122921_na_zpravy_m00.

65 *Česko nabídlo čtyři gripeny a 300 vojáků na posílení obrany před Ruskem*. iDNES.cz, 18. 4. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/cesko-nabizi-nato-gripeny-kvuli-ukrajine-fpl-/zpr_nato.aspx?c=A140418_085028_zpr_nato_inc**.

66 MO ČR: *Mezinárodní taktické cvičení AMPLE STRIKE 2014*. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/mezinarodni-takticke-cviceni-ample-strike-2014-101281/**.

67 *NATO vytvoří síly pro okamžitou obranu, ČR nabízí speciály a vrtulníky.* NatoAktual.cz, 5. 9. 2014. On-line: **www.natoaktual.cz/nato-vytvori-zvlastni-sily-na-obranu-dws-/na_zpravy.aspx?c=A140908_164342_na_zpravy_m00**.

68 *Afghánistán: končí mise ISAF, začíná Rezolutní podpora. I s českými vojáky*. Česká televize, 31. 12. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1003143-afghanistan-konci-mise-isaf-zacina-rezolutni-podpora-i-s-ceskymi-vojaky**.

69 MO ČR: *Vláda schválila darování munice Kurdům*, 27. 8. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-darovani-munice-kurdum-101200/**.

70 MO ČR: *Na ministerstvu obrany byly podepsány smlouvy na odprodej nepotřebných letounů L-159 ALCA*, 14. 7. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/na-ministerstvu-obrany-byly-podepsany-smlouvy-na-odprodej-nepotrebnych-letounu-l-159-alca-100294/**. Následující měsíc pak MO oznámilo, že se podařilo dojednat prodej zbývajících nadbytečných strojů L-159 do Iráku. Viz MO ČR: *Všechny nepotřebné bitevníky L-159 mohou být odprodány*, 28. 8. 2014. On-line: **www.google.cz/search?q=%C4%8CR+prod%C3%A1+bitevn%C3%ADky+L-159+Ir%C3%A1ku & ie=utf-8 & oe=utf-8 & gws_rd=cr & ei=1ZDVVajsAoefaOL_t6gF**.

71 Zejména s ohledem na skutečnost, že jako jeden z možných kandidátů na nový vrtulník Armády ČR byl zmíněn americký stroj AH-6 Apache. Téma zaznělo např. na jednáních ministra obrany Stropnického během jeho dubnové návštěvy USA či při jeho prosincovém setkání s novým americkým velvyslancem v Praze. K tomu ANO: *Stropnický jednal v Pentagonu s Hagelem*, 30. 4. 2014. On-line: **www.anobudelip.cz/cs/o-nas/aktuality/z-medii/stropnicky-jednal-v-pentagonu-s-hagelem-16554.shtml**; MO ČR: *Ministr obrany jednal s novým americkým velvyslancem v* ČR, 5. 12. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministr-obrany-jednal-s-novym-americkym-velvyslancem-v-cr--105400/**.

72 *Sobotka: Vláda se nezaručí za výkupní ceny elektřiny z Temelína.* Česká televize, 6. 2. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1049463-sobotka-vlada-se-nezaruci-za-vykupni-ceny-elektriny-z-temelina**.

73 Podle posledních informací však k vyhlášení tendru dojde nejdříve v roce 2016. Viz *Rozšíření Temelína se dál odkládá. Nový tendr zřejmě ČEZ nestihne letos vypsat*. Český rozhlas, 10. 4. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/rozsireni-temelina-se-dal-odklada-novy-tendr-zrejme-cez-nestihne-letos-vypsat--1476567**.

74 *Zeman vystoupil proti solárnímu šílenství a podpoře „zelených bláznů“.* iDNES.cz, 29. 4. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/zeman-chce-novy-tendr-na-dostavbu-temelina-fjj-/domaci.aspx?c=A140429_133446_domaci_kop**.

75 Dostál, Vít–Eberle, Jakub (eds.) (2015): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, s. 40.

76 K tomu podrobněji Glenn, John K. a kol.: (2014): *Česko-americké vztahy: Jak dál?*, op. cit., s. 4.

77 Tamtéž.

78 *Spojené státy americké: obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*. BusinessInfo.cz. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-staty-americke-obchodni-a-ekonomicka-18548.html**.

79 Prominentním kritikem těchto jednání byl v roce 2014 zejména lídr kandidátky ČSSD ve volbách do Evropského parlamentu J. Keller.

80 *Česko je pro uzavření kontroverzní smlouvy TTIP mezi EU a USA*. E15.cz, 19. 1. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/cesko-je-pro-uzavreni-kontroverzni-smlouvy-ttip-mezi-eu-a-usa-1154546**.

[81] *ČR chce využít dohody mezi EU a USA k změně ochrany investic*. Finanční noviny, 5. 11. 2014. On-line: **www.financninoviny.cz/zpravy/cr-chce-vyuzit-dohody-mezi-eu-a-usa-k-zmene-ochrany-investic/1143753**.

[82] Mládek, Jan: *Dejme šanci obchodnímu partnerství s USA*, 29. 11. 2014. Komentář pro *Právo*. On-line: **www.mladek.eu/cs/media/me-clanky/dejme-sanci-obchodnimu-partnerstvi-s-usa**.

[83] S příslibem budoucích expertních jednání se zástupci nevládního sektoru. Viz MPO ČR: *Diskuze k TTIP pokračuje i v České republice – v parlamentu, v expertním týmu k TTIP za účasti nevládních organizací či v televizi*, 9. 2. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument155801.html**. Přehled v roce 2014 uskutečněných informačních akcí k TTIP je k dispozici na stránkách BusinessInfo.cz. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=4**.

[84] Dostál, Vít–Eberle, Jakub (eds.) (2015): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015*, op. cit., s. 40.

[85] Podrobný přehled kulturních akcí provázejících oslavy 25. výročí konce komunismu viz *Czech the News*. Newsletter of the Embassy of Czech Republic. Special Edition, s. 1–8. On-line: **www.mzv.cz/public/77/d0/9a/1382840_1264686__2015_CTNSpecialEdition.pdf**.

[86] MZV ČR: *Czech Composer Debuts World Premiere at national Gallery of Art*, 19. 5. 2014. On-line: **www.mzv.cz/washington/en/culture_events/news/czech_composer_debuts_world_premiere_at.html**.

[87] Podrobnější informace o festivalu viz on-line: **www.mutualinspirations.org/archive/2013/about-the-festival/**.

Kapitola 8
Rusko v české zahraniční politice

Petra Kuchyňková

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Východiska

Českou zahraniční politiku ve vztahu k Rusku v roce 2014 přirozeně poznamenaly především události ve východní Evropě, jejichž významným účastníkem Rusko bylo. Tyto události byly přímým pokračováním dění na Ukrajině postupně gradujícího na podzim a v zimě 2013. A tak zatímco na počátku roku 2014 ještě čeští političtí představitelé ve vztahu k Putinově Rusku řešili na pozadí dramatizující se ukrajinské krize otázku, zda se účastnit olympijských her v Soči, minimálně od února 2014 bylo jasné, že budou muset ve vztahu k RF zaujímat postoje v daleko závažnějších otázkách a že vztahy Ruska a té části světa, jejíž součástí se ČR cítila již téměř 25 let být, se postupně dostanou do největší krize od dob skončení studené války. V české zahraniční politice vůči Rusku se tak v průběhu roku 2014 postupně promítaly nejzávažnější události: na jaře to byla anexe Krymské autonomní republiky ze strany RF a dále postupný prudký nárůst napětí a násilí na východní a jihovýchodní Ukrajině a otázka ruského angažmá v celé situaci. Ačkoli do této události nebyla přímo zaangažována, dotkl se jí (podobně jako zbytku světa) i moment, kdy konflikt na Ukrajině vstoupil do povědomí veřejnosti řady států, i těch, které do situace nebyly zainteresovány prakticky vůbec: tragédie letu MH17.

Jako členský stát podílející se na utváření společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU Českou republiku přirozeně zasáhlo i zhoršení vztahů mezi RF a EU nemající obdoby od počátku devadesátých let 20. století, kdy se začaly budovat vztahy mezi těmito dvěma entitami. Čeští zástupci tak museli zaujmout stanovisko např. k unijnímu postupu ve věci zavádění sankčních opatření a snažit se řešit jejich případné dopady na české aktéry. Premiér Sobotka v souvislosti s nástupem své vlády ohlašoval, že skončí období nejednotnosti české zahraniční politiky, nicméně v reálu právě ve východní dimenzi, především s ohledem na otázku ruského angažmá v ukrajinské krizi a právě na problematiku unijních sankcí, došlo spíše k zviditelnění některých rozporů a disonancí. Do utváření české zahraniční politiky vůči Rusku specifickým způsobem

navenek i v rámci vnitřního českého politického diskurzu vstupovali vedle vlády další aktéři, v čele s prezidentem Zemanem.

Pozice české vlády, kritizovaná především pravicovou opozicí jako signál odklonu od dlouhodobého kurzu ČR v rámci východní dimenze SZBP EU, prezentovaná na půdě EU i prostřednictvím projevů dalších aktérů, ovšem nebyla ojedinělá ani v rámci Unie. Citlivé téma narušovalo i soudržnost Visegrádské skupiny, tradičního zastánce programu Východního partnerství v rámci EU (výrazně kritičtější pozice ve vztahu k unijním opatřením vůči Rusku mezi vládními představiteli visegrádských zemí prezentovali např. maďarský premiér Viktor Orbán, ale i slovenský premiér Robert Fico). Přitom otázka reálného dopadu sankčních a ruských odvetných opatření na české obchodní a ekonomické vztahy s Ruskem byla sporná. V průběhu roku 2014 se začaly výrazněji projevovat některé systémové problémy ruské ekonomiky, po zpomalení hospodářského růstu v roce 2013 přišla stagnace a v kombinaci s klesajícími cenami ropy v roce 2014 zasadily ekonomickému vývoji další ránu problémy ruské měny. Tento vývoj měl pochopitelně dopad na obchodní vztahy s RF v řadě sfér. Méně příznivý vývoj v této oblasti tedy rozhodně nelze přisuzovat pouze unijním opatřením a ruským odvetným protiopatřením, ačkoli jejich efekt se ještě může dále projevit (v roce 2015, popř. později).

Popisované dění se přirozeně odráželo nejen v politickém, ale také obecně ve veřejném a mediálním diskurzu o Rusku. Svět médií a sociálních sítí nelze v tomto kontextu zásadně opomenout, protože právě krize na Ukrajině a vytvářející se diskurz o Rusku, lépe řečeno střet různých diskurzů a obrazů reality, nejen v mediálním prostředí, ale také v kyberprostoru, ukázaly možná poprvé naplno, jak to vypadá, když ozbrojený konflikt probíhá v 21. století také v rovině ideových bojů, střetů a manipulací ve virtuálním světě. Tato rovina rozhodně stojí za další studium, a to nejen v kontextu ukrajinské krize. Dnes se jedná už o prakticky neopomenutelnou součást sociální reality a jejího utváření, která má příslušné dopady i na oblasti (nejen mezinárodní) politiky a bezpečnosti.

Utváření české zahraniční politiky vůči Rusku se odehrávalo také v kontextu vnitropolitických událostí. Po období bezmála sedmiměsíčního provizoria Rusnokovy úřednické vlády, které přirozeně nemohlo přinést výraznější koncepční změny, nastoupila v únoru vláda disponující politickým mandátem, očekávala se tedy od ní také postupná formulace dlouhodobějších cílů české zahraniční politiky. Události související s ukrajinskou krizí ale postavily do určitého rozporu některé vládní zahraničněpolitické priority formulované i v jejím Programovém prohlášení[1]. Na jedné straně zde tak působila snaha prezentovat ČR jako spolehlivého a konzistentního partnera v rámci EU a přispívat k utváření pokud možno jednotné SZBP EU (i když právě v případě postojů k Rusku a dění ve východní Evropě to bylo velmi komplikované a zdaleka ne jen „vinou“ ČR). Na druhé straně bylo třeba brát v úvahu priority české ekonomické diplomacie směřující v posledních letech se vzrůstající aktivitou právě na východ, a zde především do Ruska (což byl jeden z klíčových směrů, které jako perspektivní pro českou zahraniční ekonomickou a obchodní politiku dlouhodobě zdůrazňovali i představitelé vládní ČSSD). Tato dilemata následně ovlivňovala i utváření vládní pozice vůči Rusku.

RUSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Následující část stručně sumarizuje nejdůležitější události, které ovlivnily vývoj agendy v české zahraniční politice ve vztahu k Rusku, o řadě z nich bude ještě zmínka v části podrobně rozebírající problematiku politického diskurzu a jeho aktérů. Důraz bude kladen na oblast hospodářských a obchodních vztahů, kde v roce 2014 došlo k důležitému (ovšem nepříliš pozitivnímu) vývoji, včetně zasazení do kontextu příčin vzniklé situace a popisu snah odpovědných aktérů na české straně na tuto situaci reagovat.

Jak již bylo zmíněno, v agendě české zahraniční politiky vůči RF se nemohly nepromítnout významným způsobem události spojené s děním na Ukrajině a ruským angažmá. Ještě na počátku roku 2014 média řešila především nadcházející olympiádu v Soči a účast českého prezidenta Miloše Zemana, který se jí nevzdal na rozdíl od některých hlav evropských států v souvislosti s ruskou podporou bývalému ukrajinskému prezidentu Viktoru Janukovyčovi a hrozbami, které již v té době ruská strana vyslovovala na adresu Ukrajiny. V prvním čtvrtletí roku 2014 ovšem českou agendu ve vztahu k RF ovlivnily závažnější události, především únorové a březnové dění vedoucí k faktickému připojení Krymské autonomní republiky k Ruské federaci (obsazení administrativních budov na Krymu neoznačenými ozbrojenci, vyhlášení referenda o možném připojení Krymu k RF, vyhlášení nezávislosti na základě zveřejněných výsledků referenda a žádost o připojení k Rusku, které prezident Vladimir Putin v březnu 2014 vyhověl).

Česká republika prostřednictvím stanoviska MZV tyto kroky ze strany RF jednoznačně odsoudila a označila ruský postup za *„bezprecedentní porušení mezinárodních norem a závazků Ruské federace a ohrožení pokojného soužití národů v Evropě“*. Jak počáteční uznání nezávislosti Krymu ze strany RF, tak následné rozhodnutí o přijetí Krymského poloostrova jako dalšího ze subjektů Ruské federace označilo MZV ČR za zcela neakceptovatelné, stanovisko se přitom odvolávalo i na historické zkušenosti Československa z třicátých let 20. století a s tím související nepřijatelnost porušení územní celistvosti Ukrajiny.[2] Podobně znělo oficiální vyjádření premiéra Bohuslava Sobotky a české vlády, která jednoznačně podpořila územní celistvost Ukrajiny a vyjádřila znepokojení nad dalším nárůstem napětí v jihovýchodních částech země i nad informacemi o tom, že Rusko zvažuje ozbrojený vstup do oblasti. Případnou vojenskou akci Ruska označil premiér za zcela nepřijatelnou.[3]

Již po anexi Krymu následovalo zmíněné postupné zavádění sankčních opatření ze strany EU vůči RF, a to v několika krocích[4]: Nejprve v březnu 2014 následovalo přerušení jednání s RF o postupné liberalizaci vízového styku a o nových smluvních vztazích, které měly nahradit Dohodu o partnerství a spolupráci z roku 1994 (v platnost vstoupila v roce 1997). Další opatření se týkala především zmražení vkladů a zákazu vstupu na území EU konkrétních fyzických a později i právnických osob odpovědných za akce narušující ukrajinskou územní celistvost. Sankční balíček postupně doplňovaný v létě a zimě 2014 se týkal také samotného Krymu a Sevastopolu (zákaz dovozu zboží pocházejícího z poloostrova či ze Sevastopolu, zákaz poskytování růz-

ných finančních služeb podnikům na poloostrově, zákaz zřizování společných podniků v této oblasti apod.[5]). V souvislosti s eskalací situace na východní a jihovýchodní Ukrajině, s množícími se doklady ruské podpory separatistických sil a poté, co situaci dále vyhrotilo červencové sestřelení civilního letounu Malaysia Airlines MH17, přišla v létě a na podzim 2014 další opatření ze strany Evropské unie: EU přijala nový balík sankcí namířených proti fyzickým i právnickým osobám, příslušným orgánům a subjektům v Rusku, které se vztahovaly nejen na obchod se zbraněmi, střelivem, vojenským a polovojenským materiálem, ale týkaly se i tzv. technologií dvojího užití, a to tak, aby se zabránilo jejich použití pro vojenské účely (s možnými výjimkami pro dohody uzavřené před 1. 8. 2014). Omezením podléhal i vývoz technologií pro ropný průmysl (např. nutnost speciálního povolení), technická pomoc či zprostředkovatelské služby v této oblasti.[6]

Odvetná opatření ruské strany se týkala zejména obchodu se zemědělskými komoditami a potravinářským zbožím. Prezident Putin v srpnu 2014 podepsal dekret zakazující či omezující dovoz zemědělské a potravinářské produkce (především jde o maso a masné produkty, mléko a mléčné produkty, zeleninu, ovoce a další komodity tvořící podstatnou část unijního zemědělského a potravinářského importu do RF) ze všech zemí, jež se připojily k ekonomickým sankcím proti ruským právnickým či fyzickým osobám, embargo se tedy týkalo všech členských zemí EU, včetně ČR.[7] Omezení měla platnost po dobu jednoho roku (v roce 2015 došlo k jejich prodloužení).

V září 2014 EU přistoupila opět k rozšíření sankcí (zpřísnění přístupu na kapitálový trh EU, zákaz poskytování půjček největším ruským státním bankám a omezení jejich obchodování s cennými papíry, uvalení sankcí na velké firmy obchodující s vojenským materiálem a velké energetické firmy, rozšíření zákazu vývozu vztahujícího se na zboží dvojího užití a vojenské technologie a také rozšíření seznamu osob, na které se vztahoval zákaz cestování do EU a zmražení jejich aktiv na území EU).[8] Jak již bylo zmíněno, česká vláda si v souvislosti s jednáním Evropské rady 30. 8. 2014, která rozhodla o přípravě nových sankcí namířených vůči RF, vymínila možnost návrh připomínkovat a eventuálně nepřijmout takovou podobu sankcí, jež by mohla poškozovat její ekonomické zájmy. Ve výsledku ovšem nedošlo z české strany k výraznějším obstrukcím, ČR pouze podpořila požadavky, k nimž se přiklánělo i několik dalších členských zemí: aby zostření sankčního režimu bylo zároveň doprovázeno vytvořením mechanismu umožňujícího jeho uvolňování (změnu, přerušení, či dokonce zrušení) v případě, že bude prokazatelně naplňováno 12 podmínek mírového plánu. Šlo o plán dohodnutý na jednání trilaterální kontaktní skupiny na začátku září 2014 (její jednání byla odstartována schůzkou mezi ruským prezidentem Vladimirem Putinem a ukrajinským prezidentem Petro Porošenkem, která se konala na konci srpna v Minsku, tehdy ještě pod dohledem zástupců EU – předsedy Evropské komise José Manuela Barrosa a vysoké představitelky pro unijní zahraniční a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonové).[9]

Téma sankcí vůči RF rozdělovalo českou politickou scénu i po zbytek roku (viz níže). Vláda o tématu několikrát jednala, i v návaznosti na práci speciálních struktur, které monitorovaly možné dopady sankcí a ruských odvetných opatření a navrhovaly konkrétní způsoby reakce na vzniklou situaci (viz další pojednání o činnosti

speciální pracovní skupiny zřízené vládou). Nakonec v prosinci 2014 schválila materiál s názvem *Dopady restriktivních opatření EU na Ruskou federaci*. Bylo v něm mj. potvrzeno, že ohledně sankcí nedojde ke změně, dokud ruská strana nezmění svůj přístup k Ukrajině.

Situací na Ukrajině, otázkou Ruska a unijních i sankcí vůči RF se zabýval v roce 2014 také český parlament. Poslanecká sněmovna v březnu 2014 na návrh opoziční poslankyně Miroslavy Němcové (ODS) projednávala usnesení odmítající připojení Krymu k RF. Opozici v následném hlasování podpořila také většina poslanců vládních stran, proti usnesení se naopak postavili poslanci KSČM a jeden ze zástupců hnutí Úsvit.[10] V září 2014 potom PSP ČR řešila postoj Sobotkovy vlády k dalšímu unijnímu postupu ohledně sankcí (odklad zavedení zpřísněných sankcí nebo jejich přizpůsobení dodržování příměří na východní Ukrajině)[11] a souvisejícím tématem byla i kontroverzní cesta do Moskvy, kterou na pozvání místopředsedy Státní dumy Sergeje Železňaka, jehož osoba figuruje na unijních sankčních seznamech, uskutečnil předseda poslaneckého klubu a strany KSČM Vojtěch Filip. Filipovu cestu ostře kritizovali především představitelé pravicové opozice (místopředseda TOP 09 Miroslav Kalousek), ale také někteří vládní představitelé (ministr obrany Martin Stropnický). Sama sněmovna přijala usnesení, podle kterého Filip, který je zároveň jejím místopředsedou, nereprezentuje v Rusku parlament ČR.[12]

Ačkoli se zdá, že většina událostí agendy české zahraniční politiky vůči Rusku byla více či méně přímo spojena s aktuálním děním ve východní Evropě (resp. na Ukrajině), je třeba zmínit pro úplnost i některé další události týkající se české politiky vůči Rusku na různých úrovních: V lednu 2014 se předáním pověřovacích listin prezidentu Putinovi ujal funkce nového českého velvyslance v Rusku Vladimír Remek. Jeho umístění na tento post prosazované především prezidentem Zemanem bylo předmětem kontroverzí na české politické scéně v roce 2013. Remek se v roce 2014 v roli ambasadora oficiálně soustředil především na posilování spolupráce mezi ČR a RF na regionální úrovni (např. zářijové setkání s gubernátorem Nižgorodské oblasti u příležitosti III. Mezinárodního byznys-summitu věnovaného investicím do budoucnosti Ruska nebo zaštítění návštěvy delegace Jihočeského kraje na středním Urale). Ačkoli se tedy vztahy mezi ČR a RF na nejvyšších úrovních nerozvíjely vzhledem k situaci tak, jak bylo původně předpokládáno (v pořadu České televize Otázky Václava Moravce v únoru 2014 Remek oznámil, že prezident Zeman má v plánu v roce 2014 navštívit oficiálně Rusko,[13] návštěva se ale nakonec neuskutečnila), vztahy na regionální úrovni nadále pokračovaly, zejména s cílem posílit ekonomickou dimenzi vzájemných relací. Příkladem může být návštěva početné delegace Jihomoravského kraje v čele s hejtmanem Michalem Haškem v Tatarstánu v listopadu 2014[14] nebo již zmíněná návštěva delegace Jihočeského kraje ve Sverdlovské oblasti. Velvyslanec Remek dokonce při této příležitosti prohlásil, že v novodobé historii Česka se vztahy s žádným zahraničním partnerem nerozvíjely tak dynamicky jako právě s Ruskou federací.[15]

Na závěr je třeba zmínit ještě jednu událost, která souvisí se starší historií vzájemných vztahů, v kontextu dění roku 2014 však získávala novou dimenzi: Prezident Zeman u příležitosti státního svátku 28. října udělil in memoriam medaili Za zásluhy I. stupně Natálii Gorbaněvské, zřejmě nejznámější ruské disidentce ze skupiny de-

monstrantů, kteří v roce 1968 protestovali v Moskvě proti srpnové okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy a poté byli za tento čin perzekvováni. Postoje prezidenta Zemana v souvislosti s ukrajinskou krizí následně kritizovali další dva účastníci demonstrace z roku 1968, Viktor Fajnberg a Pavel Litvinov.[16] Syn N. Gorbaněvské poté vyzval prezidenta Zemana k apelu na ruskou vládu ohledně propuštění politických vězňů v Rusku.[17]

Hospodářské a obchodní vztahy

Unijní sankce, ruská odvetná opatření, ale především otřesy ruské ekonomiky a některé další vlivy se již v roce 2014 nezanedbatelně promítly do obchodních vztahů ČR s Ruskem. K nepatrnému poklesu objemu českého vývozu do RF ostatně došlo (po několika letech stabilního růstu) již v roce 2013 (z 6,035 mld. USD v roce 2012 na 5,9428 mld. USD v roce 2013). V prvním pololetí roku 2014 mírný pokles českého exportu do RF pokračoval, výraznější snížení ale následovalo zejména v druhé polovině a v závěru roku 2014. Celkově český export do RF klesl oproti roku 2013 o přibližně 8 % (celkový objem vývozu do RF tak činil 5,455 mld. USD). Celkový podíl RF na českém exportu se snížil z dosavadních více než cca 4 % na necelé 2 %. V žebříčku cílových zemí pro český export se Rusko umístilo na 8. místě (pokles o jednu příčku) a podle údajů serveru Businessinfo.cz poklesl v roce 2014 také český export směřující do Ruska prostřednictvím třetích zemí.[18] Ve vývozu ČR do Ruska tradičně převládaly osobní automobily a další dopravní prostředky, stejně jako díly a příslušenství motorových vozidel, stroje, strojní a elektrická zařízení, spotřebiče apod.

Vedle embarga na dovoz zemědělské a potravinářské produkce nelze opomenout, že ruská vláda v srpnu 2014 vydala také nařízení zakazující státním zákazníkům nakupovat zahraniční spotřební zboží zahrnující mj. textil, oděvy, kožené a kožešinové výrobky, obuv či příslušné suroviny a polotovary, a to s výjimkou zboží vyrobeného v Bělorusku a Kazachstánu, tedy zemí, které v roce 2014 byly spolu s Ruskem součástí celní unie a společného hospodářského prostoru. Opatření se ale nevztahovalo na již uzavřené kontrakty a umožňovalo uplatnění výjimek např. pro zboží, které se v rámci zemí celní unie nevyrábí.[19]

Jak bylo zdůrazněno, pokles českého vývozu do Ruska významně souvisí také s celkovým poklesem poptávky v důsledku problémů ruské ekonomiky, které se v roce 2014 začaly citelněji projevovat i zpomalením hospodářského růstu. K meziročnímu poklesu růstu HDP RF v paritě kupní síly došlo již v roce 2013, a to na 1,3 % oproti 3,4 % růstu HDP v roce 2012, takže již v roce 2013 musela ruská vláda situaci řešit i pomocí státních intervencí.[20] V roce 2014 již meziroční růst HDP představoval pouze 0,6 %, a to se teprve začínaly projevovat efekty sankcí postupně zaváděných v průběhu roku 2014. Slábnutí růstu HDP bylo v roce 2014 doprovázeno rostoucí inflací (zvýšení inflace nejprve na 11,5 % a ke konci roku 2014 až na 15 %,[21] dle Czechtrade růst spotřebitelských cen v Rusku na konci roku 2014 překonával i situaci v letech 2008–2009, kdy se také v RF projevily důsledky světové finanční krize). Stagnaci v roce 2014 vykazovala také řada odvětví průmyslové výroby, v závěru roku přišla potom výrazná devalvace rublu. Dalším faktorem ovlivňujícím vývoj ruské ekonomiky

v roce 2014 byl značný růst výdajů na obranu v souvislosti s děním ve východní Evropě a výrazným zhoršením vztahů mezi Ruskem a západními státy.

Právě krize ruské měny, která se přenášela také do sousedních zemí v oblasti SNS, a hlubší problémy ruské ekonomiky, nikoli unijní sankce, tedy podle odborníků ovlivnily negativním způsobem český export do oblasti.[22] Efekty sankcí se projevovaly pozvolna, v průběhu roku 2014 ještě docházelo k realizaci již nasmlouvaných kontraktů, obtížnější však bylo uzavírání kontraktů nových. Potíže se začaly projevovat v řadě oblastí důležitých i z hlediska českých exportérů a podnikatelů (např. značné oslabení automobilového trhu[23]).

Pokles se ale netýkal jen českého exportu do RF, ještě výrazněji se meziročně propadl ruský dovoz do ČR, a to cca o 19 % (ze 7,7741 mld. USD za rok 2013 na 6,2552 mld. USD za rok 2014). Celkově tak obrat meziročně poklesl o 14,6 % (z 13,7169 mld. USD za rok 2013 na 11,7102 mld. USD za rok 2014), což se týká všech položek ve vzájemných obchodních vztazích. Díky výraznějšímu poklesu ruského dovozu do ČR však došlo i k meziročnímu snížení dlouhodobě vysokého schodku obchodní bilance ve vztazích ČR a Ruska na cca 800 mil. USD, což je v porovnání s předchozími lety rekordně nízký schodek. V ruskému dovozu do ČR totiž tradičně dominují ropa, zemní plyn a další suroviny, ale také např. stroje a strojní zařízení k výrobě energie.[24]

Pokles nastal oproti roku 2013 také v oblasti vzájemné výměny služeb, nicméně zde je bilance vzájemného obchodu nadále výrazně aktivní ve prospěch ČR (1,0438 mld. USD oproti 1,1195 mld. USD za rok 2013).[25] Do oblasti výměny služeb přitom patří také cestovní ruch. Rusové tradičně patřili k nejpočetnějším návštěvníkům českých turistických destinací (především Praha a lázeňská města), v průběhu roku 2014 však došlo k citelnému poklesu počtu ruských turistů, zejména v závěru roku, kdy prodej zájezdů do ČR, který se dle zkušeností některých cestovních kanceláří v té době prakticky zastavil,[26] ovlivňovala především krize rublu. Podle údajů ruské Federální turistické agentury došlo v roce 2014 k 13% poklesu počtu zahraničních cest ruských občanů do ČR oproti roku předchozímu a podobný trend (snižování ruského zahraničního cestovního ruchu, upřednostňování levnějších destinací a nárůst zájmu v oblasti vnitřního cestovního ruchu) se očekával i v dalším období (rok 2015), a to jak v případě delších pobytů, tak pokud jde celkově o počet výjezdů za hranice Ruska.[27] Problémy se projevily např. i značným snížením počtu letů klíčové české společnosti ČSA zajišťující letecké spojení mezi ČR a RF. Oproti roku 2013 se počet jejích letů do RF snížil až o 50 % a ČSA pod vlivem nepříznivého vývoje dokonce zrušila přímou linku do Nižního Novgorodu.

Situace ruské měny dolehla také na některé české investory a podnikatele v RF, včetně největšího investora v Rusku, společnost PPF Petra Kellnera. Slábnoucí rubl snižující kupní sílu obyvatelstva, zvyšující se inflace i další makroekonomické problémy, které se bez ohledu na ukrajinskou krizi a související události začaly v Rusku projevovat již v roce 2013, se dotkly např. působení splátkové společnosti Home Credit & Finance Bank na místním trhu (PPF je přitom také vlastníkem obchodního řetězce s elektronikou Eldorado a investorem např. do realitních projektů).[28]

Rok 2014 byl tedy v oblasti ekonomických vztahů na jedné straně ve znamení očekávaného poklesu, na druhé straně je ale třeba připomenout, že snížení vývozu do

Ruska český export jako takový významně neohrozilo (během roku 2014 ČR zaznamenala výrazné zvýšení celkového vývozu do jiných destinací, především v rámci EU).[29] Očekávané změny se měly významněji dotknout především individuálních exportů a podnikatelů zaangažovaných na ruském trhu. Česká vláda se přesto snažila na vzniklou situaci reagovat a hledat z ní východiska, během roku 2014 vznikaly meziresortní struktury speciálně určené k monitoringu dopadů sankcí i dalších problémů na ruském trhu, jejichž jednání se účastnili také zástupci zaměstnavatelů, odborů apod. (speciální pracovní skupina vedená státním tajemníkem pro evropské záležitosti Tomášem Prouzou či speciální pracovní komise zabývající se ekonomickou a obchodní dimenzí rusko-ukrajinské krize vzniklá na popud ministra Jana Mládka). Pracovní skupina navrhla vládě např. umožnění tzv. kurzarbeitu napříč hospodářskými odvětvími či vytvoření pozic tzv. zemědělských diplomatů s úkolem podpořit v zahraničí vývoz českých produktů, jeden z těchto zemědělských diplomatů byl vyslán i do Ruska.[30]

Zástupci vlády se setkávali také s českými podnikateli i dalšími stakeholdery zainteresovanými na vývoji vztahů s RF a byly podnikány i aktivity za účelem hledání nových, alternativních teritorií pro český vývoz a investice (zpočátku především v oblasti bývalého SNS, ale později i v dalších oblastech, např. v Latinské Americe),[31] ačkoli vládní představitelé často zdůrazňovali, že vláda hodlá podniknout maximum pro udržení ruských trhů (premiér Sobotka či ministři Mládek a Zaorálek[32]). O snaze neztratit ruské trhy ostatně svědčilo také také to, že neskončila praxe pojišťování českého exportu do Ruska.[33] O jejím pokračování rozhodla v prosinci 2014 dozorčí rada EGAP. Na konci roku 2014 společnost zpracovala speciální akční plán pro řešení případů spojených s vývojem ruské měny, vzhledem k tomu, že propad rublu významně ovlivňoval schopnost ruských partnerů českých firem splácet eurové a dolarové závazky. Na Rusko přitom připadala ke konci roku 2014 až čtvrtina pojistné angažovanosti EGAP ve výši cca 56 mld. Kč (jednalo se o více než 120 pojistných smluv, vzhledem k různým termínům splátek se očekávalo, že dopady v této oblasti se budou projevovat postupně).[34]

Odhady dopadů sankčních opatření i problémů ruské ekonomiky na ČR se různily. MPO v souvislosti přímo se sankcemi očekávalo omezený dopad na ČR[35] (ministr Mládek hovořil o ztrátách pro českou ekonomiku ve výši až 2,5 mld. Kč, a to v souvislosti jak se samotnou krizí na Ukrajině, tak se sankcemi, a o ohrožení okolo 800 pracovních míst).[36] Pesimističtější byl odhad Svazu průmyslu a dopravy ČR, jehož předseda Radek Špicar hovořil o přímých ztrátách v řádu až desítek miliard korun, ačkoli průzkumy, které prováděla HK ČR u českých exportérů v průběhu roku 2014, přinášely méně pesimistickou perspektivu (očekávání ztrát v řádu desítek až stovek milionů korun).[37] Přesné odhady ale byly obtížné vzhledem k tomu, že sankce se týkaly především budoucích kontraktů a jako významný faktor zde působila zhoršující se ekonomická situace v Rusku (efekty samotných sankcí v této souvislosti nelze podceňovat, ale ani přeceňovat).

Další problém mohla představovat ruská odvetná opatření zaměřená vůči zemědělskému a potravinářskému sektoru. Dle odhadu Ministerstva zemědělství ČR ze srpna 2014 mělo ruské embargo na dovoz zemědělských a potravinářských produktů způsobit českým producentům v roce 2014 ztrátu ve výši asi 300 mil. Kč, sami pro-

ducenti se ale obávali výraznějších dopadů (viz odhady bývalého předsedy Agrární komory, senátora Jana Veleby). K těmto obavám se připojil např. i ministr financí (a současně i největší český podnikatel v zemědělské oblasti) Andrej Babiš, který varoval před devastačními účinky vznikajících přebytků na unijním trhu na české zemědělství, jež se mohou projevit i v dlouhodobějším horizontu (např. u producentů vepřového masa[38] či mléka a mléčných výrobků, kde u poklesu výkupních cen této komodity hrálo roli i blížící se zrušení produkčních kvót v rámci unijní společné zemědělské politiky v roce 2015). Efekty ruského embarga se ostatně v druhé polovině roku 2014 projevily např. na evropských trzích s vepřovým masem (přetlak evropské produkce a související pokles výkupních cen).

I přes zhoršující se perspektivu v oblasti ekonomických vztahů tedy pokračovaly i v roce 2014 snahy českých producentů podpořit svoji pozici na ruském trhu (např. účast na pořádaných mezinárodních výstavách a veletrzích) a spolupracovat s partnery zejména v různých ruských regionech. Pro pokračování spolupráce s ruskými regiony se ostatně vyslovil i ministr Mládek u příležitosti konání zářijového strojírenského veletrhu v Brně.[39] K perspektivním regionům z pohledu ČR tradičně patřily např. Sverdlovská oblast, Nižgorodská oblast, Tatarstán či Čeljabinská oblast. České firmy navzdory situaci v průběhu roku 2014 získaly v Rusku některé významné zakázky, na které se unijní sankce nevztahovaly. Například otrokovická strojírenská firma PSG International, která již má v Rusku zkušenosti s realizací např. projektu paroplynové elektrárny, spolu s dalšími společnostmi získala v prosinci 2014 od Ruských železnic kontrakt v hodnotě cca 6 mld. Kč na generálního dodavatele pro stavbu velkého železničního terminálu na okraji Moskvy. (Na zakázce se měli účastnit i další subdodavatelé z ČR a Slovenska).[40] K dalším českým podnikům, které v roce 2014 získaly významné, několikamiliardové zakázky, patřila např. Destila.[41] Rusko-česká smíšená obchodní komora založená za účelem podpory ekonomických vztahů a posilování investiční spolupráce otevřela v červnu 2014 své zastoupení v Moskvě.[42]

Navzdory problémům tedy snahy o pokračování spolupráce, ať již na regionální úrovni, nebo v rovině konkrétních projektů, pokračovaly, do budoucna ale bylo třeba počítat jak s dlouhodobějšími důsledky ekonomických problémů, tak i se změnami dlouhodobé strategie ruské hospodářské politiky. Putinova vláda se rozhodla jednak aktuálně reagovat na zhoršení svých vztahů se západními státy, jednak posílit snahu o změny z dlouhodobého hlediska nevyhovující struktury ruské ekonomiky. (Jednalo se o plány dlouhodobé, nikoli jen o okamžitou reakci na politický vývoj, úvahy o strukturálních změnách ruské ekonomiky Putin zveřejnil již před prezidentskými volbami konanými v roce 2012 v ruském tisku.). Ruská vláda v rámci této politiky „náhrady“ dovozu hodlala do roku 2020 snížit především velmi vysokou ruskou závislost státu na importu (před rokem 2014 šlo o v průměru 70–90% závislost, politika náhrady dovozu má za cíl snížit tuto závislost na 50–60 %). Má se tak stát prostřednictvím lokalizace produkce na území RF, budování zvláštních ekonomických zón s preferenčními režimy a průmyslových parků apod. Politice náhrady dovozu má být přizpůsobena i logika udělování státních zakázek a propagace domácí produkce (té ovšem může napomáhat i celková atmosféra v ruské společnosti v souvislosti s propagandou týkající se sankcí, ukrajinského konfliktu a zhoršených až nepřátelských

vztahů vůči „Západu").[43] Pokud se ruské vládě podaří tuto politiku realizovat (propadající se ekonomika může ovlivnit velkolepé plány na investice do rozvoje domácí výroby), mohlo by se to z dlouhodobého hlediska dotknout např. možností českých strojírenských, stavebních či dalších firem na ruském trhu.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: OTÁZKA POLITIZACE A POLARIZACE AGENDY A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V roce 2014 se přirozeně vyskytla řada událostí, na nichž se výrazněji profilovaly různé typy diskurzu týkajícího se současného Putinova Ruska na české politické scéně. Pokud jde o vládní strany a jejich představitele, bylo zřejmé, že strany koaliční vlády (levicová ČSSD, KDU-ČSL charakterizující samu sebe jako stranu konzervativní a v zahraniční politice v té době nijak výrazně vyprofilované hnutí ANO) nebudou ke všem otázkám v této oblasti zaujímat totožná stanoviska.

Nicméně nuance v prezentovaných názorových pozicích byly v rámci vlády patrné i na individuální bázi, napříč stranickou profilací, a to jednak s ohledem na dlouhodobě zastávané postoje konkrétních osob, jednak s ohledem na zastávaný resort. Na jedné straně by tak bylo možné zmínit postoje prezentované místopředsedou vlády a předsedou KDU-ČSL Pavlem Bělobrádkem, ale také např. ministrem pro lidská práva Jiřím Dienstbierem za ČSSD či ministrem obrany Martinem Stropnickým za hnutí ANO. Náležet by sem mohly také pozice prezentované ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem (ČSSD), kde významnou roli např. v problematice unijních sankčních opatření vůči RF sehrávala snaha prezentovat ČR jako pokud možno konzistentního partnera na půdě EU. Na druhé straně lze (např. právě v souvislosti s otázkou sankcí) jmenovat ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka (ČSSD), který z logiky svého resortu i v souladu se svými dlouhodobě prezentovanými názory zdůrazňoval spíše potřebu udržet navzdory unijním sankčním opatřením a ruským protiopatřením ruské trhy z dlouhodobého hlediska, stejně jako pragmatický postoj ministra financí a předsedy hnutí ANO Andreje Babiše zaměřený též především na potenciální dopady zmíněných opatření na ČR.

Příkladem ne zcela jednotných postojů v rámci české exekutivy i Sobotkovy vlády může sloužit v souvislosti s hodnocením anexe Krymu a jejích důsledků pro česko-ruské vztahy např. vyjádření ministrů Stropnického a Dienstbiera, že by se Rusko v souvislosti s anexí i se svým dalším angažmá v ukrajinských událostech nemělo podílet na projektu dostavby JE Temelín (podobný názor vyslovil např. i vládní velvyslanec pro energetickou bezpečnost Václav Bartuška, který do léta 2014 zastával i pozici vládního zmocněnce pro dostavbu Temelína)[44]. Tento postoj kritizoval jak premiér Sobotka (se slovy, že česká vláda nemá podléhat *„antiruské hysterii"*), tak prezident Zeman, který se vyslovil pro ukončení tendru bez vítěze a vyhlášení nového výběrového řízení, do kterého by měla být připuštěna ruská společnost Rosatom, ale např. i francouzská Areva, která z předchozího temelínského tendru vypadla.[45]

I když politizace tématu strategické zakázky na dostavbu JETE byla realitou již v dřívějších letech, dokládá událost také to, že pod vlivem dění roku 2014, zejména

v souvislosti se sankcemi zasahujícími ekonomickou sféru vztahů s Ruskem či v souvislosti s tragédií civilního letu malajsijských aerolinií MH17, bylo jen velmi obtížné vyhnout se výrazné politizaci většiny témat týkajících se Ruska. Téma ruského angažmá v ukrajinském konfliktu, Ruska jako hrozby, nebo naopak Ruska jako objektu nespravedlivé a účelové manipulace s informacemi ze strany „Západu" (USA a EU) prostupovalo veřejný diskurz v různých souvislostech a současně jej polarizovalo.

Tématem, které názorově výrazněji rozdělovalo aktéry na české politické scéně, včetně těch, kdo se přímo podíleli na tvorbě zahraniční politiky nebo ji významně ovlivňovali (vláda, prezident), byla i již zmíněná sankční opatření EU vůči RF. Vládní pozici prezentovali především ministerský předseda Sobotka a ministr Zaorálek. Diskurz ministerského předsedy reflektoval jeho pozici jakéhosi svorníku někdy různorodých postojů jednotlivých členů kabinetu a zároveň aktéra, jenž se snaží reflektovat zájmy a pozice rozličných činitelů, kteří se snažili, aby vláda v této věci alespoň částečně zohlednila jejich stanoviska. Lze jej tedy nazvat kompromisním, kritikové mu potom vyčítali přílišnou opatrnost, ať již šlo o odpůrce sankcí (*„servilnost"* vůči *„západním"* strukturám v čele s EU a nedostatečné hájení *„českých zájmů"*), nebo naopak příznivce tvrdšího postupu mezinárodního společenství vůči Rusku. V rozhovorech pro média premiér většinou odmítal sekuritizaci tématu (*„Rusko jako hrozba"* i pro ČR) a zdůrazňoval, že ČR se ani po anexi Krymu necítí Ruskem nijak přímo ohrožena.[46] Poté, co EU v létě 2014 po sestřelení letounu MH17 přistoupila ke zpřísnění sankcí, premiér zdůrazňoval, že vláda nesouhlasí s plošnými sankcemi proti RF, ale naopak podporuje (v souladu s oficiální pozicí EU) selektivní sankce[47] jakožto nástroj, který má přimět ruskou stranu zdržet se jakékoli formy vojenského angažmá v ukrajinském konfliktu a naopak podílet se aktivně na diplomatickém řešení.

Podobně hájil např. v říjnovém rozhovoru pro server Euroskop[48] unijní sankce vyhlášené proti RF jako sice nikoli pozitivní, ale přesto nutný prostředek tlaku na Rusko ohledně situace na východní Ukrajině, ministr Zaorálek. Dle Zaorálka sankce tuto roli sehrály v kontextu uskutečnění vůbec prvního oficiálního jednání od vypuknutí konfliktu mezi ruským prezidentem Putinem a ukrajinským prezidentem Porošenkem, jež se konalo na konci srpna 2014 v Minsku (tehdy ještě pod dohledem zástupců EU, předsedy Evropské komise Barrosa a vysoké představitelky pro unijní zahraniční a bezpečnostní politiku Ashtonové). Zaorálek odmítal kritiku, že by sankce byly pouze účelovým prostředkem k poškození Ruska, zdůrazňoval podmíněný charakter sankcí a připravenost EU přistoupit k jejich postupnému odbourávání v závislosti na plnění 12 bodů minské dohody o příměří (později oběma stranami kontinuálně porušované). To byla ostatně i oficiální pozice prosazovaná ČR na jednáních o dalším zpřísnění unijních sankcí.[49]

Odlišné postoje k situaci a určitá polarizace politického diskurzu byly patrné především v souvislosti s rozhodnutím mimořádného zasedání Evropské rady 30. 8. 2014 o dalším zpřísnění sankcí vůči RF, které měla navrhnout Evropská komise začátkem září 2014. Premiér Sobotka si vyhradil právo připomínkovat sankční balíček, přičemž souhlas s případnými českými výhradami k dalším sankcím si vyžádal i od vlády. Zde se potom jasněji ukázala disonance mezi názory koaličních partnerů, když místopředseda vlády Bělobrádek (KDU-ČSL) tuto vládní pozici poměrně ostře kritizo-

val a využil přitom symbolického diskurzu, když přirovnal chování lavírujících zemí (vedle ČR již zmíněné ještě výraznější výhrady např. ze strany Maďarska či Slovenska) k *„mnichovské zradě“* britských a francouzských politiků na meziválečném Československu.

Opatrnější postoj k sankcím a ponechání „zadních vrátek“ naopak podpořil předseda ANO Babiš,[50] který tuto pozici v médiích spojoval také s kritikou dosavadní efektivity unijních sankcí i diplomacie EU jako takové ve vztahu k řešení situace ve východní Evropě. Pokud jde o budoucnost česko-ruských ekonomických vztahů, jak premiér Sobotka, tak např. ministr průmyslu a obchodu Mládek[51] zdůrazňovali, že vládě rozhodně nejde o jejich přerušení a že bude chtít i nadále pozice získané na těchto trzích udržet.[52] Ohledně potenciálních dopadů sankcí na ČR, o kterých se hojně diskutovalo v médích (ne vždy ovšem v příslušném kontextu, který by zdůrazňoval i podstatnou roli jiných faktorů na některé negativní ukazatele[53]), premiér Sobotka zastával spíše optimistickou perspektivu, o přeceňování potenciálních dopadů sankčních opatření (včetně ruských odvetných opatření) v médiích hovořil také ministr financí Babiš.[54] Nutno však podotknout, že ministr financí a místopředseda vlády se k samotné problematice zahraniční politiky, včetně východní dimenze, nevyjadřovali v médiích často.

Otázka různých způsobů ruského angažmá v ukrajinském konfliktu byla dalším tématem, na kterém se mohly profilovat pozice aktérů ovlivňujících českou zahraniční politiku i samotný veřejný diskurz o Rusku. Za vládu o důkazech ruského angažmá na Ukrajině otevřeně hovořil ministr Stropnický (včetně varování před *„informační válkou“* ze strany Putinova Ruska)[55] a později i Zaorálek. Ačkoli Stropnický jako další z vládních zástupců hnutí ANO nevybočoval svými vyjádřeními z oficiálního diskurzu vlády zdůrazňujícího potřebu diplomatického řešení situace, v médiích v průběhu roku 2014 několikrát otevřeně hovořil o prokazatelné ruské podpoře separatistickým silám na Ukrajině prostřednictvím zbrojních dodávek i vojáků a odsoudil např. i narušování vzdušného prostoru evropských zemí ruskými letouny s vypnutou signalizací jako *„vzdušné pirátství“* ohrožující i civilní leteckou dopravu.[56] V kontextu červencové tragédie letu MH17 bylo možné tyto akce ruské strany považovat za zvláště alarmující. Nopak o nedostatku věrohodných důkazů často hovořil prezident Zeman (v zářijovém rozhovoru pro Frekvenci 1 např. prezident kriticky komentoval postoj premiéra Sobotky a vyzval ho, aby nehovořil o ruské vojenské přítomnosti na východní Ukrajině, pokud se neprokáže vstup vojenského kontingentu na ukrajinské území).[57]

Role prezidenta při utváření politického diskurzu o Rusku

Roli prezidenta Zemana při utváření politického a veřejného diskurzu o Rusku v roce 2014 pochopitelně nelze opomenout a zaslouží si podrobnější rozbor. Prezident v této oblasti vystupoval poměrně aktivně, vyjadřoval se pro média k situaci ve východní Evropě, včetně problematiky ruského angažmá v ukrajinském konfliktu, několikrát, a to i pro ruská státní média (např. rozhovor pro ruskou agenturu ITAR-TASS či pro první kanál ruské státní televize v prosinci 2014). Zemanův diskurz o Rusku se v průběhu roku 2014 určitým způsobem vyvíjel, nicméně podstata zůstávala do značné

míry stejná a v zásadě korespondovala s již dřívějšími výroky a názorovou profilací. V případě anexe Krymu mohla některé pozorovatele překvapit ostřejší rétorika na adresu Ruska. Například v březnovém rozhovoru pro server Aktuálně.cz se Zeman vyjádřil, že Rusko anexí Krymu *„chladnokrevně využilo slabosti Ukrajiny“* a ukrajinské vlády, vyzval k posílení Ukrajiny a podpis asociační dohody s EU označil za *„jediný způsob, jak Ukrajina může být rovnoprávným partnerem Ruska“*. V oficiálním vyjádření k situaci na Ukrajině z 1. 3. 2014, tedy právě v souvislosti s anexí Krymu, Zeman dokonce připomenul invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968.[58]

Současně ale prezident kritizoval ukrajinskou vládu ve vztahu k ruskojazyčné menšině, především za pokus o implementaci jazykového zákona, který mohlo Rusko využít jako záminku k anexi.[59] V souladu se svým dlouhodobým postojem prezident v rozhovorech pro média také často zdůrazňoval odlišnost Putinova Ruska od Ruska sovětského, což byl prvek typický i pro diskurz jeho předchůdce, Václava Klause. Podobně tomu bylo, i pokud jde o zdůrazňování primárně racionálního a pragmatického chování Putinova Ruska, které Zemana v případě konfliktu na Ukrajině přitom vedlo jednak k jistému „pochopení“ pragmatismu, s kterým Putinovo Rusko ovládlo strategický Krym, a jednak k vyslovování domněnky (a současně jakéhosi apelu na Rusko), že se RF nepustí do eskalace konfliktu na východní Ukrajině. Příkladem může být rozhovor pro *Parlamentní listy* ze srpna 2014[60] nebo rozhovor pro rádio Frekvence 1 z května 2014, kde zmínil, že chce věřit v to, že *raison d'etre* (v Zemanově podání *„účelovou funkcí“*) současného Ruska není teritoriální expanze, ale (podobně jako na Západě) rozvoj ekonomiky.[61] Je to v souladu s již výše zmíněným zdůrazněním, že Putinovo Rusko nelze srovnávat s SSSR Brežněvovy éry, že současné Rusko je pluralitním politickým systémem, svébytnou demokracií či režimem k demokracii směřujícím. Že ve skutečnosti jde spíše o „řízenou“ (či spíše fasádní) demokracii (viz koncept tzv. suverénní demokracie z dílny někdejšího poradce ruského prezidenta Vladislava Surkova), to již Zeman ve svém hodnocení ruského režimu nereflektoval.

Naopak odlišný vůči rétorice Zemanova předchůdce byl (zejména v počátcích) prezidentův postoj k asociační dohodě mezi EU a Ukrajinou. Zatímco Zeman v něm (alespoň v těchto vyjádřeních z první poloviny roku 2014) viděl pozitivní nástroj k posílení pozice Ukrajiny (i v rozhovorech z roku 2014 např. zdůrazňoval, že je dlouhodobým zastáncem členství jak Ruska, tak např. i Ukrajiny, ale již nikoli Turecka, v EU[62]), bývalý prezident Klaus ve svých vyjádřeních naopak stále více zdůrazňoval myšlenku, že právě vměšování ze strany Západu (včetně EU) do situace na Ukrajině je jednou z hlavních příčin vyhrocení tamní situace až k ozbrojenému konfliktu.

Od počátku negativní byl ovšem Zemanův postoj k unijním sankcím týkajícím se obchodních styků s Ruskem. Zeman tento postoj prezentoval již po anexi Krymu, v březnu 2014, např. v rozhovoru pro *Evropské hodnoty*, kde varoval před tím, že pokus izolovat Rusko pomocí sankcí povede k jeho návratu do fáze totalitního režimu, k upevnění obrazu „nepřítele“ na straně Západu[63] a další eskalaci konfliktu. Ještě více kritický byl v rozhovoru pro Frekvenci 1, kde se přímo vyjádřil, že unijní sankce spíše nežli Rusko poškodí samotnou EU, včetně ČR, a neopomenul přitom pro ilustraci varovat před možnými neblahými dopady poškození obchodních vztahů s Ruskem na

českou ekonomiku, její průmyslovou i zemědělskou produkci, které se mohou projevit i s delším časovým odstupem. Zde je nutno podotknout, že rozhovor se uskutečnil ještě v době, kdy nebyl znám vývoj a podoba unijních sankcí, do jaké míry mohou zasáhnout již existující obchodní kontrakty. Varování před negativními dopady sankcí a ruských odvetných opatření na český průmysl i zemědělství ale prezident Zeman opakoval i při následujících veřejných vystoupeních či schůzkách s aktéry politického i ekonomického života[64] a kritizoval v tomto smyslu také vyjádření českých politiků k sankcím jako nemístná.[65] Je zajímavé, že navzdory sankcím a zhoršujícím se vztahům mezi EU a RF se také Zeman např. pro ruskou agenturu ITAR-TASS vyslovoval pro budoucí zrušení vízové povinnosti pro vstup občanů RF na území EU.[66]

V srpnu 2014 zaujalo média prezidentovo prohlášení na tradičním setkání hlavy státu s diplomatickým sborem, že v případě ruské invaze na východní či jihovýchodní Ukrajinu by podpořil nejen co nejpřísnější sankce EU, ale také připravenost NATO zasáhnout do situace. Zeman nicméně od té doby několikrát zdůraznil, že měl na mysli pouze případ otevřené invaze (kterou na rozdíl od anexe strategického Krymu nepovažoval ze strany Ruska za racionální krok).[67]

V Zemanových veřejných prohlášeních týkajících se Ruska, jeho role v rámci dění ve východní Evropě v roce 2014 a vztahů RF a Západu bylo tedy možné sledovat několik rysů: střet spíše evropeistického diskurzu (podpora perspektivních vztahů mezi RF a EU, stejně jako mezi Ukrajinou a EU, které by mohly vyústit až v unijní členství obou zemí[68], či iniciace setkání představitelů zemí Východního partnerství v Praze v dubnu 2014, jehož výstupem bylo doporučení, aby RF stáhla svá vojska z hranic Ukrajiny, a nabídka prostředkování v ukrajinské krizi[69]) s nesouhlasem s některými kroky, které Unie v daném roce vůči RF podnikla (především uvalení a postupné zpřísňování ekonomických sankcí, kritika neefektivity unijní diplomacie na Ukrajině[70]). Dalším rysem potom byla obhajoba spíše ruské interpretace či ruského pohledu na některé sporné události (otázka sporných ruských „humanitárních konvojů“ na východní Ukrajinu či interpretace ukrajinského konfliktu jako občanské války a zpochybňování ruské podpory separatistům[71]) a relativně konzistentní zdůrazňování, že Putinovo Rusko je standardním, racionálně se chovajícím aktérem, či důraz na multipolární uspořádání světa. V souladu se Zemanovým postojem k událostem ve východní Evropě a vývoji vztahů mezi Ruskem a Západem byl ostatně i několikrát prezentovaný názor, že konflikt na Ukrajině zdaleka nepředstavuje největší hrozbu současného světa. Tou je dle prezidenta spíše islamistický terorismus, proti kterému by dle Zemana měl Západ zformovat širší strategické partnerství, a to spolu s Ruskem.[72]

Další zajímavou charakteristikou Zemanova diskurzu je bezesporu i schopnost přizpůsobovat v rétorice i obsahových nuancích svá vyjádření jednotlivým adresátům (např. prosincový rozhovor pro první kanál ruské státní televize a naopak listopadový rozhovor pro německý deník *Bild*, v němž prezident poměrně pragmaticky hodnotil schopnost Ruska dlouhodobě vydržet v situaci omezených obchodních vztahů a limitovaného přístupu k západním technologiím a nutnost ruské strany přistoupit v té souvislosti ke kompromisům[73]). Prezident také v souvislosti s rusko-ukrajinskou krizí často kritizoval česká veřejnoprávní média za podávání neobjektivních informací.[74]

Zahraniční politika ve vztahu k RF v českém politickém diskurzu: otázka polarizace

Některými svými výroky, ale i činy, které evokovaly někdejší kritiku „podezřelého" prezidentova okolí, jež se nad Zemanem vznášela i v době kampaně prezidentské volby, se tak prezident stal pro jedny jakýmsi symbolem alternativního, „ne-mainstreamového", nejednostranného diskurzu o Rusku a událostech ve východní Evropě. Pro jiné byl naopak aktérem nejhlasitěji artikulujícím mezi činiteli podílejícími se na tvorbě české zahraniční politiky právě ruský pohled na probíhající události, aktérem relativizujícím a narušujícím jednotnost a konzistenci české profilace v zahraniční politice a jejího budoucího směřování. V roce 2014 k takto kritizovaným krokům prezidenta, které nejsou v souladu se zahraničněpolitickou pozicí vlády, náleželo vedle některých již zmíněných výroků např. medializované vystoupení na konferenci nazvané „Dialog civilizací", pořádané na ostrově Rhodos Vladimirem Jakuninem, prezidentem ruských státních železnic a osobou blízkou V. Putinovi. Zeman na něm vyzval k odstranění unijních sankcí.[75]

Postoje exekutivy, nejen vlády v otázce jednání o sankčních opatřeních, ale také prezidenta byly ostře kritizovány zejména pravicovou opozicí. Poměrně výrazným nositelem kritického až sekuritizačního diskurzu ve vztahu k Putinovu Rusku a jeho angažmá v ukrajinských událostech, stejně jako značným kritikem vládní pozice v otázce sankcí byli v průběhu roku 2014 vrcholní představitelé TOP 09. Místopředseda strany Miroslav Kalousek např. pozici vlády vůči unijním sankcím označoval za *„zbabělou a alibistickou"*.[76] U prezidenta Zemana potom Kalousek přímo hovořil o vědomé podpoře *„Putinova zájmu v ČR"* (místopředseda TOP 09 takto kritizoval např. i zástupce KSČM v českém parlamentu, zejména v kontextu listopadové cesty předsedy strany Filipa do Moskvy, kterou neschválil organizační výbor PS PČR).[77] Podobně ostře se na adresu Putinova Ruska i jeho obhájců na české politické scéně (především prezidenta Zemana) vyjadřoval i někdejší Zemanův protikandidát a bývalý ministr zahraničních věcí, předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg, známý i z minulosti kritikou v této oblasti (např. kauza Pussy Riot či jednoznačné odsouzení angažmá Ruska v konfliktu v Gruzii v roce 2008 apod.). Schwarzenberg např. v médiích srovnával anexi Krymu s událostmi před druhou světovou válkou (anšlus Rakouska a následný německý zábor Sudet) či označoval ruského prezidenta za agresora.[78] Schwarzenberg také vystupoval jako zastánce unijních sankcí, které jsou podle něho v kombinaci s nízkými cenami ropy a nepříznivou ruskou ekonomickou situací účinné.[79]

Kritika politiky exekutivy v souvislosti s problematikou Ruska a Ukrajiny zaznívala i od opoziční ODS. Předseda ODS Petr Fiala kritizoval přístup Sobotkovy vlády již v období po anexi Krymu, kriticky se ale stavěl i celkově k příliš umírněným reakcím demokratických zemí na vzniklou situaci. V podání představitelů ODS se podobně jako v případě TOP 09 často jednalo o zdůrazňování potenciální hrozby spojené s politikou Ruska ve východní Evropě. Například na setkání vůdců evropských konzervativních stran v březnu 2014 předseda Fiala hovořil o *„ustupování rozpínavé politice putinovského Ruska"* jako o nebezpečném precedentu, demokratické země by podle něho měly prokázat větší odhodlání hájit mezinárodní právo a svobodu a koordinovat svůj postoj zejména v rámci NATO.[80] V souvislosti s vládní pozicí k unijním

sankcím se ze strany ODS objevovala jednak kritika toho, že váhavý postoj staví ČR do pozice nespolehlivého a nepředvídatelného partnera v rámci EU a NATO (např. Miroslava Němcová[81] či Martin Kupka[82]), jednak již zmíněný sekuritizační diskurz varující před neblahými důsledky takových postojů pro samu bezpečnost ČR (např. M. Němcová[83]). ODS, podobně jako TOP 09, tento diskurz dále spojovala s výraznou kritikou výroků a činů prezidenta Zemana a částečně i s kritikou postojů předsedy ANO Babiše.[84]

Je však třeba zmínit, že tyto postoje prezentované většinou klíčovými členy současné ODS nejsou sdíleny všemi reprezentanty strany. Příkladem mohou být názory jednoho z kandidátů ODS ve volbách do Evropského parlamentu a někdejšího poradce bývalého prezidenta Klause, Jana Lupoměského. (Lupoměského postoje v podstatě korespondovaly s pozicí bývalého prezidenta Klause, který v souvislosti s krizí na Ukrajině zdůrazňoval roli externích vlivů a kroky Putinova Ruska podle něho představovaly spíše vynucenou reakci než akt agrese, jak Lupoměský, tak Klaus zároveň odmítali interpretovat Putinovo Rusko v souvislosti s děním ve východní Evropě jako bezpečnostní hrozbu.) Vedení ODS, včetně lídra kandidátky do eurovoleb Zahradila přitom zdůrazňovalo, že jde o Lupoměského osobní názory, nikoli o oficiální pozici strany.[85] Je tedy patrné, že v rámci strany existuje určité názorové rozdělení, v němž se projevuje i přetrvávající názorový vliv někdejšího předsedy strany Klause.

Vládní politiku z opozičních parlamentních stran kritizovalo také hnutí Úsvit, zde ale kritika směřovala naopak proti tomu, že je tato politika nekoncepční, neobratná až servilní (a to právě ve vztahu k EU, protože unijní sankce českou ekonomiku dle představitelů strany jednoznačně poškozují).[86] Kategorické odmítnutí politiky sankcí a jejich zpřísňování prezentovala nepřekvapivě KSČM. Podle oficiálního stanoviska výkonného výboru komunistické strany jde o krok k ekonomickému oslabení EU, omezení vlastního vývozu a krok eskalující dále *„šíření válečnické nálady“*, které Evropu *„vrhá zpět k časům studené války“*. KSČM v souladu s tímto stanoviskem zdůrazňovala především destruktivní vlivy, které politika sankcí bude mít na českou ekonomiku (miliardové ztráty exportérů, ohrožení tisíců pracovních míst) a vyzývala vládu k jejímu jasnému odmítnutí.[87]

O tématech souvisejících s Ruskem, unijní politikou sankcí a otázkou dalšího vývoje české politiky vůči tomuto aktérovi se v roce 2014 diskutovalo v poměrně silně se polarizujícím prostředí politické scény. K symptomům této polarizace náležela i rostoucí agresivita politického diskurzu (nejen ohledně dění ve východní Evropě). Vyostřoval a radikalizoval se i obecně veřejný diskurz týkající se nejen tohoto tématu, ale celkově směřování české politiky. Za vyvrcholení lze v tomto směru označit pražské události ze 17. 11. 2014, kdy při slavnostním shromáždění na Národní třídě demonstranti organizující se předtím na sociálních sítích proti prezidentu Zemanovi (který byl pro své kritiky právě symbolem spíše polarizace nežli sjednocování české politické scény) použili nejen červených karet, ale také vajec.[88]

Politický diskurz týkající se Ruska se v průběhu roku 2014 vyvíjel i v tomto kontextu. K polarizaci přispívala nejen citlivost a závažnost tématu, ale i již zmíněný konfrontační způsob debaty, ke krajním polohám tendující jak diskurz spíše proruský, tak diskurz sekuritizační (zdůrazňující Rusko jako hrozbu). Na obou těchto pólech byly

často patrné tendence k jednostrannému, černobílému zobrazování reality. Debatu charakterizovala také do té doby nevídaná přítomnost mobilizačních a také manipulativních, až propagandistických či konspiračních prvků, které dávaly tušit, že i samotná veřejná debata a střet různých diskurzů se vlastně tak trochu stávají součástí a jednou z rovin samotného probíhajícího konfliktu.

Závěrem je třeba připomenout, že rok 2014 byl opět i rokem volebním, uskutečnily se jednak volby komunální, v nichž ale problematika zahraniční politiky nehrála prakticky žádnou roli, jednak volby do třetiny Senátu a v květnu 2014 proběhly také volby do Evropského parlamentu. V tomto kontextu nelze zapomínat, že k aktérům podílejícím se na utváření politického a veřejného diskurzu náležejí i europoslanci. Také zde bylo možné zaznamenat různé postoje k tématu vztahů EU a Ruska, především v souvislosti s otázkou sankcí. Jako výrazný kritik postoje Západu vůči RF v souvislosti s krizí na Ukrajině vystupoval komunistický europoslanec Miloslav Ransdorf (kritika selhání EU podněcované ze strany USA, Rusko jako racionální aktér jednající v zájmu stabilizace Ukrajiny,[89] kritika českých médií a jejich přístupu k Rusku, odmítání argumentů o ruském vojenském angažmá na východní Ukrajině s výjimkou dobrovolníků, „dovolenkářů“, kteří přijeli bojovat z vlastní solidarity k ruskojazyčnému obyvatelstvu apod.).[90] Kriticky k unijnímu postupu (i když ve více umírněné podobě) v rámci předvolební kampaně vystupoval také komunistický europoslanec Jiří Maštálka, který např. v dubnovém rozhovoru pro *Parlamentní listy* vyjádřil zklamání nad projektem Východního partnerství, který se podle něho oproti původnímu očekávání stal iniciativou namířenou proti Rusku.[91] Jako značný kritik unijních sankčních opatření zase vystupoval např. Jan Keller, reprezentující ve volbách do EP ČSSD (Kellerova kritika se podobala postoji prezidenta: sankce nikoli jako nástroj řešení, ale naopak eskalace problému, který negativně postihne všechny zúčastněné[92]).

Naopak tradičně silným kritikem ruské politiky byl europoslanec Jaromír Štětina zvolený do EP za TO P09. V srpnovém rozhovoru pro Radiožurnál např. Štětina prohlásil, že má pocit, jako by se v dnešním Putinově Rusku, které se snaží alespoň částečně obnovit sféru vlivu z dob SSSR, opakovala Reaganova *„říše zla“*.[93] Štětina spatřoval odpovědnost za eskalaci násilí na východní Ukrajině jednoznačně na straně Ruska a jeho vměšování lidskou i materiální pomocí na straně separatistů. Rusko tak podle něho bezprecedentně porušilo bezpečnostní rovnováhu v Evropě, a to primárně z důvodu neúspěšné snahy získat Ukrajinu pro svůj projekt Eurasijské hospodářské unie. Adekvátní reakcí mezinárodního společenství by podle jeho slov měl být nekompromisní tlak na Rusko právě v podobě zpřísnění politických i ekonomických sankcí bez ohledu na dopady na unijní exportéry.[94]

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Jak bylo zmíněno v úvodu, dimenzi mediálního a obecně veřejného vnímání událostí z roku 2014 a vyvíjející se diskurz Ruska v této souvislosti nelze opomenout. Na základě mediální analýzy zahrnujících české celostátní i regionální deníky, časopisy se

zaměřením na ekonomiku, politiku, průmysl, podnikání a veřejnou sféru, televizi, rozhlas i internetové servery lze konstatovat, že oproti roku 2013 významně narostl počet mediálních výstupů týkajících se tematicky Ruska či přímo tématu Ruska ve vztahu k ČR. K nárůstu došlo jak v politických, tak v ekonomických i bezpečnostních souvislostech. Zvýšil se také počet výstupů zaměřených tematicky na Rusko a EU, a to opět ve všech třech sledovaných kategoriích, signifikantní je ale zejména nárůst počtu výstupů, které téma Ruska a EU zmiňují v bezpečnostních souvislostech, což odráží významné kvalitativní změny ve vztahu obou entit.

Nárůst frekvence mediálních výstupů řešících téma Ruska či vztahů Ruska a ČR oproti roku 2013 nastává již od ledna a února 2014, kdy česká média řešila především (mezinárodně) politické souvislosti týkající se olympijských her v Soči (např. otázka účasti českých politických špiček), dále hodnotila roční působení prezidenta Zemana (včetně zahraniční politiky) a spekulovala o dalším vývoji české zahraniční politiky v souvislosti s nástupem nové Sobotkovy vlády a nového ministra zahraničních věcí Zaorálka. Prudký nárůst frekvence mediálních výstupů týkajících se Ruska potom nastává v březnu 2014, v souvislosti s událostmi na Krymu, výrazně také narůstá počet mediálních výstupů týkajících se bezpečnostních souvislostí těchto událostí a také souvislostí ekonomických (zavádění unijních sankcí a jejich možného dopadu na ČR). V bezpečnostních souvislostech nastává další vrchol ohledně mediálních výstupů v květnu a červnu, kdy vzrůstá napětí na východní Ukrajině a objevuje se řada komentářů hovořících v souvislosti s Ukrajinou a Ruskem již nikoli o krizi, ale přímo o válečném konfliktu a spekulujících o dalších dopadech situace na evropskou bezpečnost.

Mediální výstupy zaměřující se na ekonomické souvislosti vztahů RF a ČR poměrně logicky kopírovaly vývoj tématu unijních sankcí a naopak ruských odvetných opatření. Nejvýznamnější nárůst frekvence pokrytí této tematiky proto nastal v srpnu a září 2014 (další unijní sankční opatření a zároveň zavedení ruského odvetného embarga). V září se současně uskutečnila schůzka unijních špiček s ruským a ukrajinským prezidentem v Minsku, uzavřená dohoda o příměří, její důsledky a následné porušování se staly důvodem dalšího nárůstu frekvence mediálních výstupů týkajících se Ruska. V prosinci potom EU přistoupila k dalším úpravám sankčního mechanismu a současně se řada mediálních výstupů věnovala i celkové bilanci dopadů událostí roku 2014 (v případě ČR to bylo zejména hodnocení dopadů v ekonomické rovině).

Krize na Ukrajině přinesla v mediálním prostoru i několik zajímavých fenoménů. Patří k nim např. značná relativizace otázky důvěryhodnosti médií a informací jimi poskytovaných. Fenoménem se v této souvislosti staly sociální sítě, internet jako médium schopné nejen oslovit (a ovlivňovat) obrovské množství lidí, ale především umožňující rychle šířit a sdílet velké množství zpráv, komentářů, diskusních příspěvků. Internetové diskuse, blogy a sociální sítě se do určité míry staly jednou z arén, v níž se sváděl boj o vliv na veřejné mínění, přičemž tato tendence ještě zesílila v průběhu roku 2014 a po tragédii letadla společnosti Malaysia Airlines, k níž došlo nad územím ovládaným separatisty na východní Ukrajině, což výraznou měrou přispělo k medializaci celého konfliktu v mezinárodním měřítku (vzhledem k původu obětí).

V rámci tohoto trendu začaly vznikat např. nové internetové servery otevřeně se hlásící k tomu, že chtějí poskytnout alternativní informace o dění ve východní Evropě, především v Rusku a na Ukrajině, popř. se některé již existující portály začaly tímto způsobem více vyhraňovat (např. *Euportal*, částečně *Parlamentní listy* apod.). V listopadu 2014 vznikla např. ruská verze internetového magazínu *Protiproud* otevřeně kritizujícího způsob, jakým o ukrajinské krizi informují především česká veřejnoprávní média (v této souvislosti bylo používáno např. slovní spojení *„mediální válka Západ–Východ"*[95]). Slovem „alternativní" je zde myšlena alternativa k mainstreamovému, dle kritiky zkreslenému, jednostrannému a z tohoto důvodu i nedůvěryhodnému informování o událostech, záměrně zamlčujícímu některá významná fakta či názory. Předmětem této ostré kritiky se stala např. veřejnoprávní Česká televize.

Pocit, že informace pocházející z Ukrajiny, včetně těch, které se týkají Ruska, jsou záměrně zkreslovány a manipulovány, přecházel v extrémním případě až do konspiračních teorií o tom, že vše je součástí jakéhosi širšího „spiknutí" a nové studené války (v případě informací šířených mainstreamovými médii či veřejnoprávní televizí to samozřejmě měla být především manipulace a propaganda organizovaná ze strany „Západu", USA, EU apod.). Docházelo tak k faktickému přejímání diskurzu, v jehož rámci události komentovala i ruská média pod vlivem Kremlu. Vedle internetových portálů posilovala také aktivita některých iniciativ či sdružení kritizujících postup západních států a některých českých politiků v ukrajinské krizi a podporujících naopak postup Ruska a prezidenta Putina (jedním z nejviditelnějších bylo např. sdružení Přátelé Ruska v České republice Jiřího Vyvadila).

O přítomnosti tématu rusko-ukrajinského konfliktu ve veřejném diskurzu, o existenci *cleavage* mezi dvěma perspektivami a přítomnosti určitého boje o veřejné mínění svědčí i skutečnost, že bylo v průběhu roku 2014 iniciováno v ČR několik petic a iniciativ občanských sdružení týkajících se tohoto tématu. Na jedné straně šlo o petice podporované vesměs levicově či prorusky zaměřenými iniciativami (již zmínění Přátelé Ruska v ČR, Ne základnám, Stop církevním restitucím apod.). Na druhé straně vznikla např. petice Klubu na obranu demokracie podporovaná Občanským institutem či Konzervativní stranou, která odsuzovala ruskou anexi Krymu, angažmá Ruska na východní Ukrajině či ruskou snahu interpretovat konflikt pouze jako občanskou válku a vyzývala českou politickou reprezentaci k jednoznačnější podpoře ukrajinské vlády v konfliktu.[96]

Ke známým kritikům způsobu informování o ukrajinské krizi patřil např. i bývalý prezident Klaus, v jehož diskurzu se mísila kritika převažující interpretace událostí i příčin probíhajícího konfliktu (konflikt má dle Klause především endogenní příčiny v nezvládnutí transformace Ukrajiny, v jejímž případě bývalý prezident často zdůrazňuje, že jde o *de facto* umělý a z historického hlediska nesourodý státní útvar) se silnou kritikou zapojení EU (a částečně i USA) do událostí (zneužití Ukrajiny těmito aktéry k rozpoutání konfrontace mezi Západem a Ruskem a k posílení evropské integrace centralizačním směrem). Klaus navštívil Rusko v roce 2014 vícekrát, a to většinou u příležitosti mezinárodních konferencí či přednášek (např. na konci roku 2014 Klaus v Moskvě převzal Cenu Jegora Gajdara). Své postoje prezentoval např. u příležitosti vystoupení ve Sněmovně lordů britského parlamentu[97] a na téma ukrajinského

konfliktu polemizoval i s některými původem ruskými autory (např. Andrejem Illarionovem, jehož text s názvem *Václav Klaus se mýlí o situaci na Ukrajině* uveřejnil v červenci 2014 týdeník *Reflex*).

Klaus přitom zdůrazňoval, že tento postoj nemá být chápán jako adorace současného ruského režimu, dlouhodobě nicméně zdůrazňuje, že požadavek Ruska být považováno za relevantního a racionálního aktéra mezinárodních vztahů, nikoli za *„zemi poraženou ve studené válce“* je oprávněný (tuto myšlenku zopakoval např. i u příležitosti udělení Gajdarovy ceny).[98] V tomto smyslu bývalý prezident intepretoval také osud Krymu a výsledky krymského referenda o připojení k RF jako logickou volbu místního obyvatelstva, zda chtějí náležet spíše k *„bohatšímu a stabilnějšímu Rusku, nebo k nestabilnímu a destabilizovanému ukrajinskému státu“*.[99] Na rozdíl od kritiky destruktivního zasahování Západu (zejména EU) do vnitřní ukrajinské situace angažmá Ruska na východní Ukrajině (materiální pomoc, „dobrovolníci“) bylo v tomto typu diskurzu bagatelizováno až odmítáno.

Naopak veřejná a mediální kritika ruského angažmá v ukrajinském konfliktu se v českém prostředí vyznačovala mj. i výmluvnou historickou symbolikou. Diskurz Ruska jako hrozby pochopitelně obsahoval odkazy na novou studenou válku a nebezpečí návratu geopolitických ambic i prostředků používaných Sovětským svazem, včetně propagandy (i v souvislosti s kremelskou interpretací ruské anexe Krymu jako logického aktu ochrany ruskojazyčného obyvatelstva). Bylo proto využíváno odkazů na zkušenost Československa z roku 1968, ale byly užívány i reminiscence staršího období (situace ČSR na konci třicátých let 20. století, zábor Sudet a v té souvislosti varování před „novým Mnichovem“, jak je patrné i z kapitol věnovaných politickému diskurzu).

Symbolika připomínající první polovinu 20. století ostatně byla používána na obou stranách. Diskurz odmítající Rusko jako hrozbu a považující jej naopak za objekt úmyslně zkreslené manipulace s fakty šel často ruku v ruce s kritikou ukrajinské vlády *„nacionalistů, neofašistů a banderovců“*. Naopak připodobňování jednání Putinova Ruska k hitlerovskému Německu lze ostatně najít i u ruských autorů, kteří se postavili do pozice kritiků Putinova režimu. Za všechny lze jmenovat ruského akademika, prof. Andreje Zubova, který ve svém textu anexi Krymu připodobnil ke spojení nacistické agrese (anšlus Rakouska, zábor Sudet) s uplatňováním Brežněvovy doktríny (rok 1968). Zubovovi bylo posléze znemožněno vyučování na moskevském Státním institutu pro mezinárodní vztahy (MGIMO), ačkoli on sám zdůrazňoval, že v žádném případě nepřipodobňuje V. Putina k Hitlerovi, pouze chtěl upozornit na nebezpečnost anexe jakožto precedentu narušujícího poválečný evropský i světový systém. Kauzu prof. Zubova se sluší zmínit v českém kontextu také proto, že akademik na jaře 2014 navštívil Českou republiku s veřejnými přednáškami v Praze a v Brně, kde mu Masarykova univerzita dokonce nabídla vzhledem ke složité situaci na MGIMO pracovní poměr (Zubov ovšem nabídku odmítl se slovy, že jeho místo je v Rusku).[100]

ZÁVĚR

Agendu zahraniční politiky ČR vůči Ruské federaci v roce 2014 výrazným způsobem ovlivnily události více či méně spojené s ukrajinskou krizí a konfliktem, v němž určitou formu ruského zaangažování nebylo možné z objektivního hlediska popírat. Události jako anexe Krymu, unijní sankční opatření, ruské odvetné embargo a obecně výrazné zhoršení vztahů mezi Ruskem a západními strukturami poznamenaly agendu všech klíčových aktérů české zahraniční politiky. Nová vláda, která nastoupila v únoru 2014, si vytkla za cíl posílit i v zahraniční politice „evropský", tedy unijní pilíř a zároveň více ujednotit hlas (či spíše hlasy) české zahraniční politiky nejen na půdě EU. Ve složitém mezinárodním kontextu i v postupně se polarizujícím prostředí celé veřejné debaty na téma Ruska a (východní) Evropy se to však mohlo podařit jen stěží. Tento cíl komplikovala citlivost i strategický význam projednávaných témat, různé zájmy a ideové profilace intervenujících aktérů, snahy prezidenta Zemana hrát silnější roli i při utváření zahraniční politiky i specifická virtuální dimenze fyzického konfliktu, která ovlivňovala veřejné mínění a polarizovala společnost. Fenomén sociálních sítí a nových médií jako konfliktní „arény" a jeho vliv na pozici tradičních médií i na samotné utváření sociální reality a ovlivňování veřejného mínění je ostatně problémem, který zdaleka nelze postihnout na těchto řádcích. Bylo by žádoucí věnovat mu v českém kontextu další studium, a to nejen pokud jde o rusko-ukrajinskou krizi.

Neoddiskutovatelným faktorem ovlivňujícím agendu české zahraniční politiky ve vztahu k Rusku, její obsah i formu, byl tedy vnější kontext dění ve východní Evropě a ve vztazích RF a EU, což podmiňovalo silně reaktivní charakter české politiky vůči RF ještě více než v předcházejících letech. Je to do značné míry pochopitelné, již vzhledem k závažnosti těchto událostí, které se významně dotkly širších integračních struktur, jejichž je ČR členem (EU, ale i NATO). Nutno však zdůraznit, že ČR nebyla z tohoto hlediska pouze pasivním aktérem. Svědčila o tom skutečnost, že náležela do skupiny zemí, které se pokoušely na unijní půdě prosazovat změkčení či alespoň určitou elastičnost sankčních mechanismů. Dalším dokladem toho, že ČR se ve vztahu k RF navzdory okolnostem na oficiálně rovině snažila postupovat spíše nekonfliktně a zachovat některé prvky spolupráce, byla vládní rétorika i aktivní snaha (příslušných ministrů, velvyslance Remka či struktur typu CzechTrade či EGAP) neztratit především existující ekonomicko-obchodní vazby a příležitosti v Rusku. Tento postup ilustroval skutečnost, že řada klíčových aktérů podílejících se na tvorbě české zahraniční politiky se vzhledem k okolnostem ocitala mezi „mlýnskými kameny", které reprezentovala na jedné straně nutnost (a často i upřímná snaha) dostát spojeneckým a integračním závazkům a na druhé straně snaha (či nutnost) brát v úvahu i jiné zájmy, především ekonomického charakteru. Jednotliví aktéři se s těmito dilematy vypořádávali jednak s ohledem na individuální ideovou i politickou profilaci, jednak s ohledem na odpovědnost zastávané funkce.

Závažnost zmíněných dilemat se odrážela ve výrazné polarizaci agendy (ve srovnání s předchozími lety), což bylo patrné nejen v politickém, ale i obecně ve veřejném a mediálním diskurzu, polarizaci, která postupovala často i napříč spektrem institucí odpovědných za tvorbu české zahraniční politiky (což ale např. v případě koaličních

vlád není zcela neobvyklá situace). Jak již bylo zmíněno, politický diskurz týkající se Ruska se v průběhu roku 2014 vyvíjel i v kontextu zostřujícího a radikalizujícího se veřejného diskurzu o obecném směřování české (nejen zahraniční) politiky, o vyrovnávání se s minulostí vzhledem k aktuálním událostem, o místě ČR v geopolitice současné Evropy, o významu i zneužitelnosti mediálních a virtuálních informačních kanálů, kyberprostoru apod. Z hlediska polarizace politického i veřejného diskurzu tak lze situaci z roku 2014 částečně srovnat se situací let 2007/2008, kdy výrazný polarizační potenciál z hlediska agendy české zahraniční politiky vůči Rusku mělo téma radaru a amerického projektu protiraketové obrany. (I když současný mezinárodní i vnitropolitický kontext nelze s tehdejší dobou zcela srovnávat.) Značná byla také míra politizace agendy týkající se Ruska, v textu zmíněné téma Temelína je jen jedním z nejznámějších příkladů.

V textu je hojně zmiňováno téma ekonomických vztahů ČR a RF, které byly v roce 2014 poznamenány ještě ani ne tolik sankčními opatřeními, jako spíše počínajícími problémy ruské ekonomiky, v nichž se promítaly mj. její dlouhodobě nevyhovující strukturální slabiny. A bylo možné předpokládat, že rokem 2014 tyto problémy nekončí, stejně jako ruské snahy hledat partnery jinde než na Západě. Pro českou politiku zahraničního obchodu to vysílalo signál o křehkosti a potenciální problematičnosti teritorií, jež se jeví z čistě ekonomického hlediska jako perspektivní, ale problémy politického charakteru (ale i jiného charakteru, viz nutnost pojišťování investic či přijetí specifických podmínek místního trhu) je mohou posunout do jiné pozice.

Pokračování vztahů na regionální úrovni a aktivit konkrétních ekonomických subjektů byly na jedné straně symptomem „normálnosti“ na nižších úrovních vzájemných vztahů. Na druhé straně události na Ukrajině i vývoj v samotném Rusku (především značné zhoršení atmosféry a vnímání vztahů Ruska a Západu v samotném Rusku, odklon k jiným dimenzím v rámci ruské zahraniční politiky a určité uzavírání se do „ulity“ s obrazem Západu jako nepřítele, jak o tom hovoří např. prof. Zubov) zabraňovaly tomu, abychom se mohli na makroúrovni tvářit, že se nic neděje. Že jde o krátkodobou záležitost, která bude v brzké budoucnosti rychle překonána a vše se vrátí do původního stavu. Byť by to bylo z mnoha důvodů žádoucí.

Poznámky

1 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády České republiky*. Praha, únor 2014. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf**.

2 MZV ČR: *Prohlášení MZV k rozhodnutí Ruské federace o připojení Krymu*, 19. 3. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2014_03_19_prohlaseni_mzv_k_rozhodnuti_ruske.html**.

3 Vláda ČR: *Premiér podporuje zachování územní celistvosti Ukrajiny a odmítá jakékoliv vojenské vměšování Ruska*. Tiskové zprávy, 1. 3. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-podporuje-zachovani-uzemni-celistvosti-ukrajiny-a-odmita-jakekoliv-vojenske-vmesovani-ruska--116393**/.

4 European Union: *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis*. Newsroom: Highlights. On-line: **europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htmhttp://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htm**.

5 *Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci*. BusinessInfo.cz, 17. 2. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-sankci-eu-vuci-ruske-federaci-61587.html**.

6 Tamtéž.

7 *Ruský zákaz dovozu zemědělských a potravinářských produktů*. BusinessInfo.cz, 21. 8. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusky-zakaz-dovozu-zemedelskych-a-potravinarskych-produktu-55084.html**.

8 Tamtéž.

9 MVZ ČR: *Nový balíček sankcí proti Rusku vstoupil v platnost*, 12. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2014_09_12_novy_balicek_sankci_proti_rusku.html**.

10 *Připojení Krymu odmítlo 121 poslanců*. TV Nova: Televizní noviny, 25. 3. 2014.

11 *Poslanci řešili sankce vůči Rusku*. Prima, Zprávy FTV Prima, 10. 9. 2014.

12 *Sněmovna se distancovala od cesty předsedy KSČM Filipa do Ruska*. ČRo Plus, 5. 11. 2014.

13 *Prezident Miloš Zeman navštíví oficiálně Rusko*. ČT1: Události, 2. 2. 2014.

14 *Чешские фирмы подписали с Татарстаном контракты на 100 млн евро*. Czechtrade, 7. 11. 2014. On-line: **www.czechtrade.ru/novosti/cesskie-firmy-podpisali-s-tatarstanom-kontrakty-na-30332**/.

15 *Губернатор Свердловской области обсудил с делегацией Чешской Республики реализацию в регионе совместных проектов.* Czechtrade, 11. 7. 2014. On-line: **www.czechtrade.ru/novosti/gybernator-sverdlovskoj-oblasti-obsydil-s-29237/**.

16 *Ruští disidenti kritizují Zemana. Svoboda je nedělitelná, vzkázali Hradu*. iDNES.cz, 28. 10. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/rusti-disidenti-odmitli-pozvani-na-hrad-f0r-/domaci.aspx?c=A141028_173944_domaci_hro**.

17 *Od Zemana to bylo nepoctivé vyznamenání, řekl syn Gorbaněvské Jaroslav*. Lidovky.cz, 12. 11. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/od-zemana-to-bylo-nepoctive-vyznamenani-rekl-syn-gorbanevske-jaroslav-1mp-/zpravy-domov.aspx?c=A141112_130240_ln_domov_ele**.

18 *Export do Ruska: Pokles se zrychluje*. BusinessInfo.cz, 26. 3. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/pokles-ceskeho-exportu-do-ruska-se-zrychluje-62927.html**.

19 *Informace o zákazu nákupu zahraničního spotřebního zboží vládou Ruské federace*. BusinessInfo.cz, 27. 8. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/informace-o-zakazu-nakupu-zahranicniho-spotrebniho-zbozi-vladou-ruske-federace-55115.html**.

20 *Rusko: Nejde jen o sankce, připravme se na politiku náhrady dovozu!* International Chamber of Commerce Czech Republic, 20. 8. 2014. On-line: **www.icc-cr.cz/cs/o-icc/media/rusko-nejde-jen-o-sankce-pripravme-se-na-politiku-nahrady-dovozu**.

21 *Ministerstvo pro ekonomický rozvoj RF předpokládá v zemi pro rok 2015 nejvyšší inflaci od doby Putinova nástupu k moci*. BusinessInfo.cz, 29. 1. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/ministerstvo-pro-ekonomicky-rozvoj-rf-predpoklada-60853.html**.

22 *Byznys v Rusku není mrtvý, říká CzechTrade*. BusinessInfo.cz, 13. 2. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/byznys-v-rusku-neni-mrtvy-rika-czechtrade-61505.html**.

23 *Sankce proti automobilům ze západu nejvíce zasáhnou samotné Rusko, tvrdí Roland Berger*. BusinessInfo.cz, 7. 10. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/roland-berger-ruske-sankce-proti-zapadnimu-automobilovemu-prumyslu-nejvice-zasahnou-samotne-rusko-56786.html**.

24 *Rusko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*. BusinessInfo.cz, 1. 6. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-19086.html**.

25 Tamtéž.

26 *Vzpomínky na osmadevadesátý*. BusinessInfo.cz, 11. 1. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/vzpominky-na-osmadevadesaty-61349.html**.

[27] CzechTrade: *Situace v oblasti turistického ruchu v Rusku pro rok 2015*, 28. 1. 2015. On-line: **www.czechtrade.cz/sluzby-2014/informacni-servis/novinky/situace-v-oblasti-turistickeho-ruchu-v-rusku-pro-30954/**.

[28] *Volný pád rublu*. BusinessInfo, 30. 10. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/volny-pad-rublu-57552.html**.

[29] *Zoufalá česká snaha „udržet Rusko“*. BusinessInfo,15. 2. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/zoufala-ceska-snaha-udrzet-rusko-61482.html**.

[30] Vláda ČR: *Pracovní skupina jednala o sankcích, vládě navrhne zavedení tzv. kurzarbeit*, 18. 8. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/pracovni-skupina-jednala-o-sankcich--vlade-navrhne-zavedeni-tzv--kurzarbeit-121863/**.

[31] *Ministerstvo radí firmám, jak se vypořádat s důsledky sankcí vůči Rusku*. BusinessInfo.cz, 15. 8. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/ministerstvo-radi-firmam-jak-se-vyporadat-s-dusledky-sankci-vuci-rusku-54780.html**.

[32] MZV ČR: *Ministři diskutovali s firmami o nových příležitostech vývozu v důsledku ruských sankcí*, 21. 8. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2014_08_21_ministri_diskutovali_s_firmami_o_novych.html**.

[33] *EGAP nezastavuje pojišťování exportu do Ruska*. BusinessInfo.cz, 18. 12. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/egap-nezastavuje-pojistovani-exportu-do-ruska-59541.html**.

[34] *Reakce EGAP na vývoj ruského rublu*. BusinessInfo.cz, 17. 12. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/reakce-egap-na-vyvoj-ruskeho-rublu-59544.html**.

[35] *Informace pro vývozce do Ruské federace*. BusinessInfo.cz, 14. 8. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/informace-pro-vyvozce-do-ruske-federace-54521.html**.

[36] *Ministerstvo radí firmám, jak se vypořádat s důsledky sankcí vůči Rusku*, op. cit.

[37] Hospodářská komora ČR: *Průzkum HK ČR k sankčním opatřením: Čeští exportéři miliardové ztráty neočekávají*. Tiskové zprávy 2014, 25. 8. 2014. On-line: **www.komora.cz/aktualni-zpravodajstvi/tiskove-zpravy/archiv-tiskovych-zprav/tiskove-zpravy-2014/pruzkum-hk-cr-k-sankcnim-opatrenim-cesti-exporteri-miliardove-ztraty-neocekavaji.aspx**.

[38] *Farmy trpí zákazem vývozu do Ruska*. BusinessInfo.cz, 22. 12. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/farmy-trpi-zakazem-vyvozu-do-ruska--59610.html**.

[39] *CzechTrade: Россия на 2 месте по сбыту продукции чешского машиностроения*, 30. 9. 2014. On-line: **www.czechtrade.ru/novosti/rossija-na-2-meste-po-sbyty-prodykcii-cesskogo-30051/**.

[40] *CzechTrade: Чешские фирмы во главе с PSG International получили от Российских железных дорог (РЖД) контракт на сумму примерно шести миллиардов крон*, 1. 12. 2014. On-line: **www.czechtrade.ru/novosti/cesskie-firmy-vo-glave-s-psg-international-30477/**.

[41] *CzechTrade: Компания Destila получила значимый заказ в России*, 20. 8. 2014. On-line: **www.czechtrade.ru/novosti/kompanija-destila-polycila-znacimyj-zakaz-v-rossii-29600/**.

[42] *Rusko nabízí českým podnikatelům obrovský potenciál*. BusinessInfo.cz, 11. 10. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-nabizi-ceskym-podnikatelum-obrovsky-potencial-56982.html**.

[43] *Rusko: Nejde jen o sankce, připravme se na politiku náhrady dovozu!*, op. cit.

[44] *V nové soutěži na Temelín si už Rusy nedokážu představit*. Ekonom, 21. 8. 2014.

[45] Zeman, Miloš: *Oceňuji, že Sobotka odsoudil Dienstbiera. Vítězství banderovců by znamenalo válku*. Zeman k Ukrajině. Vybrané projevy a rozhovory, 12. 3. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/529.shtml**.

[46] Vláda ČR: *Respekt: Rusko pro nás není hrozba*, 16. 6. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/respekt-rusko-pro-nas-neni-hrozba-119925/**.

[47] Vláda ČR: *Hospodářské noviny: Budeme s Ruskem obchodovat dál*, 30. 7. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/hospodarske-noviny-budeme-s-ruskem-obchodovat-dal-121465/**.

[48] *Euroskop.cz: Zaorálek hájí protiruské sankce, přispěly prý k tlaku*. BusinessInfo.cz, 10. 10. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/zaoralek-haji-protiruske-sankce-prispely-pry-k-tlaku--57016.html**.

[49] MZV ČR: *Nový balíček sankcí proti Rusku vstoupil v platnost*. Tiskové zprávy, 12. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2014_09_12_novy_balicek_sankci_proti_rusku.html**.

[50] *Babiš nepřímo podpořil Sobotkovy výhrady k sankcím EU vůči Rusku*. Lidovky.cz, 1. 9. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/eu-je-v-rusko-ukrajinskem-konfliktu-neuspesna-rekl-babis-peu-/zpravy-domov.aspx?c=A140901_125559_ln_domov_ele**.

[51] *Россия на 2 месте по сбыту продукции чешского машиностроения*, op. cit.

[52] Vláda ČR: *Právo: Sobotka: Hájím české zájmy. Nejsem premiér Ukrajiny, rusofil či zástupce USA*, 6. 9. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/sobotka-hajim-ceske-zajmy--nejsem-premier-ukrajiny--rusofil-ci-zastupce-usa-122316/**; Vláda ČR: *Hospodářské noviny: Budeme s Ruskem obchodovat dál*, 30. 7. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/hospodarske-noviny-budeme-s-ruskem-obchodovat-dal-121465/**.

[53] Děje se tak např. v rozhovoru se státním tajemníkem pro evropské záležitosti T. Prouzou uveřejněném v září 2014 v časopise *Pro-energy*. Vláda ČR: *Nemá smysl hrát si na husity. Rozhovor T. Prouzy o energetice*, 22. 9. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/nema-smysl-hrat-si-na-husity--rozhovor-t--prouzy-o-energetice-122775/**. Na tyto skutečnosti upozorňoval např. také premiér Sobotka. Viz *Anketa: Rusko by padalo i bez sankcí, míní Sobotka. Stropnický nepanikaří*. iDNES.cz, 17. 12. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/anketa-mezi-ministry-ohledne-vlivu-situace-v-rusku-fxq-/domaci.aspx?c=A141217_122559_domaci_cen**

[54] *Babiš nepřímo podpořil Sobotkovy výhrady k sankcím EU vůči Rusku*, op. cit.

[55] *Je tu silná ruská propaganda, varoval Stropnický. A přišla mu pádná odpověď z KSČM.* Parlamentní listy, 26. 9. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Je-tu-silna-ruska-propaganda-varoval-Stropnicky-A-prisla-mu-padna-odpoved-z-KSCM-336666**.

[56] *Rusko podle ministra obrany Stropnického provozuje nad Evropou vzdušné pirátství*. Český rozhlas, 18. 11. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/rusko-podle-ministra-obrany-stropnickeho-provozuje-nad-evropou-vzdusne-piratstvi--1421907**; MO ČR: *Ministr Stropnický: Ruské angažmá na Ukrajině je evidentní*, 15. 4. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministr-stropnicky:-ruske-angazma-na-ukrajine-je-evidentni--96332/**.

[57] Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Frekvenci 1, 7. 9. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/620.shtml**

[58] Zeman, Miloš: *Vyjádření prezidenta republiky k situaci na Ukrajině*, 1. 3. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/8131.shtml**.

[59] *Je tu silná ruská propaganda, varoval Stropnický. A přišla mu pádná odpověď z KSČM*, op. cit.

[60] Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Parlamentní listy, 29. 8. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/618.shtml**.

[61] Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Frekvenci 1, 18. 5. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/578.shtml**.

[62] Zeman, Miloš: *Sankce by udělaly z Ruska totalitní režim*, 18. 3. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/532.shtml**.

[63] Tamtéž.

[64] Zeman, Miloš: Tisková konference prezidenta republiky po jednání s představiteli ČMKOS, 21. 8. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/612.shtml**.

[65] Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Frekvenci 1, 7. 9. 2014, op. cit.

66 Zeman, Miloš: Hovory z Lán, 22. 6. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/601.shtml**.

67 Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Parlamentní listy, op. cit.

68 Zeman, Miloš: Hovory z Lán, op. cit.

69 Tamtéž.

70 Zeman. Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro pořad Interview. ČT24, 13. 8. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/611.shtml**.

71 Zeman, Miloš: Přepis záznamu rozhovoru prezidenta republiky pro První kanál ruské televize, 8. 12. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/677.shtml**.

72 Tamtéž.

73 Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro deník *Bild*, 19. 11. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/667.shtml**.

74 Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Frekvenci 1, 7. 9. 2014, op. cit.

75 *Zrušme sankce, vyzval Zeman na konferenci pořádané Putinovým prominentem*. Novinky.cz, 26. 9. 2014. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/348872-zrusme-sankce-vyzval-zeman-na-konferenci-poradane-putinovym-prominentem.html**.

76 Vláda ČR: Právo: *Sobotka: Hájím české zájmy. Nejsem premiér Ukrajiny, rusofil či zástupce USA*, 6. 9. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/sobotka-hajim-ceske-zajmy--nejsem-premier-ukrajiny--rusofil-ci-zastupce-usa-122316/**.

77 *Zeman je Putinova pátá kolona, naznačuje Kalousek*. ČT24. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1010573-zeman-je-putinova-pata-kolona-naznacuje-kalousek**.

78 *Exministr zahraničí Schwarzenberg: Putin je agresor. Rusko vyhlásilo válku celé EU*. iHned.cz, 12. 9. 2014. On-line: **domaci.ihned.cz/c1-62785710-exministr-zahranici-schwarzenberg-putin-je-agresor-rusko-vyhlasilo-valku-cele-eu**.

79 *Schwarzenberg: Sankce mají vliv, Rusko musí přestat útočit na sousedy*. ČT24. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1004291-schwarzenberg-sankce-maji-vliv-rusko-musi-prestat-utocit-na-sousedy**.

80 ODS: *Petr Fiala: Západ nesmí Rusku ustupovat*, 20. 3. 2014. On-line: **www.ods.cz/clanek/6847-zapad-nesmi-rusku-ustupovat**.

81 ODS: *Miroslava Němcová: Tváří v tvář agresivní politice Ruska tzv. „proevropská" česká vláda selhala*, 1. 9. 2014. On-line: **www.ods.cz/clanek/7921-tvari-v-tvar-agresivni-politice-ruska-tzv-proevropska-ceska-vlada-selhala**.

82 ODS: *Martin Kupka: Babiš se Zemanem ohrožují naši západní orientaci. Sankce proti Rusku jsou efektivní*, 21. 11. 2014. On-line: **www.ods.cz/clanek/8700-babis-se-zemanem-ohrozuji-nasi-zapadni-orientaci-sankce-proti-rusku-jsou-efektivni**.

83 ODS: *Miroslava Němcová: Tváří v tvář agresivní politice Ruska tzv. „proevropská" česká vláda selhala*, op. cit.

84 ODS: *Martin Kupka: Babiš se Zemanem ohrožují naši západní orientaci. Sankce proti Rusku jsou efektivní*, op. cit.

85 *Rusko není agresor ani hrozba, říká kandidát ODS do Europarlamentu*. Lidovky.cz, 21. 4. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/kandidat-do-evropskych-voleb-haji-klausuv-postoj-k-rusku-ods-se-od-nej-distancuje-g1w-/zpravy-domov.aspx?c=A140418_154710_ln_domov_sk**.

86 *Babiš nepřímo podpořil Sobotkovy výhrady k sankcím EU vůči Rusku*, op. cit.

87 KSČM: *Stanovisko Výkonného výboru ÚV KSČM k sankcím Evropské unie proti Ruské federaci,* 5. 9. 2014. On-line: **znojmo.kscm.cz/article.asp?thema=5932 & item=91264**.

88 *Lidé svolávají demonstrace proti Zemanovi. Na 17. listopad*. Reflex, 4. 11. 2014. On-line: **www.reflex.cz/clanek/zpravy/60088/lide-svolavaji-demonstrace-proti-zemanovi-na-17-listopad.html**.

89 *Rusko-ukrajinská krize*. ČT24, Události, komentáře, 3. 3. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/214411000370303**.

[90] Ransdorf, Miloslav: *Rusko má na Ukrajině své vojáky*. Otázky a odpovědi. On-line: **www.ransdorfmiloslav.com/otazky-a-odpovedi/rusko-ma-na-ukrajine-sve-vojaky**.

[91] *Nejen Ukrajina. Komunistický europoslanec popsal, co zažívá ruská menšina v členské zemi EU*. Parlamentní listy, 27. 4. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Nejen-Ukrajina-Komunisticky-europoslanec-popsal-co-zaziva-ruska-mensina-v-clenske-zemi-EU-316868**.

[92] *Profesor Keller kritizoval sankce proti Rusku a dodal: Je zajímavé, že kamkoliv Američané vstoupí…* Parlamentní listy, 27. 8. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Profesor-Keller-kritizoval-sankce-proti-Rusku-a-dodal-Je-zajimave-ze-kamkoliv-Americane-vstoupi-332310**

[93] *Štětina označil Rusko za říši zla*. Eurozprávy.cz, 22. 8. 2014. On-line: **domaci.eurozpravy.cz/politika/100621-stetina-oznacil-rusko-za-risi-zla/**.

[94] *Europoslanec Štětina prozradil, co je důvodem ruské agrese*. Eurozprávy.cz, 29. 8. 2014. On-line: **zahranicni.eurozpravy.cz/evropa/101132-stetina-prozradil-co-je-duvodem-ruske-agrese/**.

[95] Klaus, Václav: *Odpovědi Václava Klause na otázky internetového serveru www.protiproud.cz*. Rozhovory, 21. 11. 2014. On-line: **www.klaus.cz/clanky/3663**.

[96] *Petice: Nepomůžeme-li Ukrajině, zítra nikdo nepomůže nám*. Parlamentní listy, 12. 6. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Petice-Nepomuzeme-li-Ukrajine-zitra-nikdo-nepomuze-nam-322571**.

[97] *Za Ukrajinu může z velké části Západ, zopakoval Klaus ve Sněmovně lordů*. ČT24. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1009928-za-ukrajinu-muze-z-velke-casti-zapad-zopakoval-klaus-ve-snemovne-lordu**.

[98] Klaus, Václav: *Projev Václava Klause na galavečeru udílení Cen Jegora Gajdara*. Projevy a vystoupení, 19. 11. 2014. On-line: **www.klaus.cz/clanky/3665**.

[99] Klaus, Václav–Weigl, Jiří: *Zabraňme zplošťování debaty o Ukrajině*. Články a eseje, 15. 4. 2014. On-line: **www.klaus.cz/clanky/3550**.

[100] Profesor Zubov: *Putin není Hitler, ale udělal hroznou chybu*. Echo24.cz. On-line: **echo24.cz/a/wcCcz/profesor-zubov-putin-neni-hitler-ale-udelal-hroznou**.

Kapitola 9

Státy Východního partnerství v české zahraniční politice

Lucia Najšlová

Rok 2014 byl pro diskusi o české východní politice mimořádně dynamický. Oproti roku 2013 se region těšil výrazně větší pozornosti politických stran, médií i veřejnosti. Nárůst pozornosti byl způsoben pokračujícím konfliktem na Ukrajině a události na Ukrajině zastínily vývoj v jiných zemích východní Evropy. Rostoucí pozornost je možno připsat nejen vývoji samotnému, ale zejména obavám o jeho dopad na českou ekonomiku. Energie věnovaná východu však nesměřovala jenom ke konstruktivní diskusi zaměřené na zkvalitnění politiky – dění na Ukrajině se stalo předmětem vnitropolitického boje. Východní politice dominovaly spory mezi Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Hradem a spory v rámci vlády o sankce EU uplatněné na představitele a firmy z Ruské federace (RF).

Vláda, která zasedla do úřadu začátkem roku, zahájila svoje působení diskusí o přehodnocení celkových východisek zahraniční politiky. Za ambici stavět se aktivněji k členství ČR v Evropské unii sklidila potlesk v zásadě na všech stranách vyjma konzervativních kruhů, další návrhy byly vnímány kontroverzněji a značná část politické a expertní diskuse se soustředila právě na obecné směřování zahraniční politiky.

Pokud jde o východní politiku, vláda nepřišla se zásadně novými návrhy. Čeští politici východní Evropu zanedbávali dlouhodobě, k markantnímu posunu (vyjma rétoriku) nedošlo ani v uplynulém roce a systematičtější zájem o region projevovalo hlavně několik diplomatů, akademiků a aktivistů. Česká republika nadále poskytovala rozvojovou a humanitární pomoc a česká veřejnost projevila s Ukrajinou verbální i spontánní materiální solidaritu. Průzkumy veřejného mínění však ukazují, že nemalá část veřejnosti má problém vytvořit si na dění ve východní Evropě jasný názor a není přesvědčena o tom, že ČR by se v řešení konfliktu měla angažovat. Když pomineme „využívání“ Východu ve vnitropolitických hrách, nebyl zajímavým tématem systematického politického angažování.

Tato kapitola nemapuje podrobně všechny diplomatické události ve spolupráci se zeměmi Východního partnerství, ale soustřeďuje se na dvě související tematické roviny. První je konflikt mezi podporou české ekonomiky a zahraničního obchodu

a politickými prioritami v zahraniční politice, druhou je vnitropolitický boj o zahraničněpolitická témata. Jelikož východoevropské agendě české i evropské zahraniční politiky dominovala Ukrajina, patří jí dominantní místo i v předkládané kapitole.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V lednu 2014 se ujala úřadu nová vláda, která už před nástupem avizovala několik zásadních změn v zahraniční politice.[1] K těm měl patřit důraz nejen na politická, ale i na sociální a environmentální práva, vyváženější pohled na roli Západu ve světě a hlavně aktivnější zapojení do tvorby evropské politiky.[2] I když východní Evropa a zvláště Ukrajina patřily k dominantním tématům zahraničněpolitické diskuse v uplynulém roce, k významnějším změnám v přístupu ČR oproti roku 2013 nedošlo. Stoupající politizaci a polarizaci diskuse o Ukrajině tak je možno přisoudit hlavně rostoucím podnětům z vnějšího prostředí.

Zahraničněpolitické jednání České republiky lze v souladu s rámcem vytýčeným v první kapitole této publikace kategorizovat jako reaktivní.[3] Někteří aktéři projevovali aktivní odpor (viz níže debata o sankcích), celkově však můžeme jednání ČR vnímat jako adaptaci na vnější politiku. Na evropské úrovni lze mluvit o spoluvytváření politiky – koneckonců ČR má hlasovací právo a zúčastňovala se všech jednání institucí EU. Nicméně ČR nepřicházela s vlastními většími návrhy evropské politiky k regionu a svou vlastní transformační zkušenost zužitkovala jen v omezené formě. Je samozřejmě otázkou, do jaké míry je při užívaném systému jednání a při politické váze země možné, aby přicházela se zásadními inovacemi.[4] Na bilaterální rovině došlo k mnoha aktivním krokům ze strany státních institucí a občanské společnosti, avšak vzhledem k závažnosti ukrajinské krize je lze těžko považovat za dostatečné.

I vzhledem k dynamickému vývoji byla v roce 2014 Ukrajina daleko častějším předmětem politického souboje a veřejné diskuse než v roce 2013. Na jedné straně se česká veřejnost měla možnost blíže seznámit s děním v zemi, ze které pochází její největší menšina, na straně druhé však nelze říci, že by všechny politické souboje byly motivovány snahou nabídnout co nejlepší řešení krize. Ukrajina se ocitla v zajetí domácí politiky – dobrým příkladem je spor o přesídlování volyňských Čechů. V souvislosti s nárůstem agendy související s východní Evropou došlo i k vícero případům meziinstitucionální polarizace, přičemž nejzásadnější byly spory mezi MZV a Hradem. Za zásadní je možno považovat i meziresortní spory ohledně sankcí.

Na kvalitě diskuse a výsledné politiky se projevily i faktory, jež byly již zmiňovány v loňském vydání této analýzy. Jde zejména o nedobudované stranické struktury, které se věnují zahraniční politice, dosud relativně nízkou propojenost diplomatické, politické a akademické sféry.[5]

Ve srovnání s předchozí vládou klade ta nová citelně větší důraz na aktivní členství v Evropské unii. Podle Programového vyhlášení vlády je členství v EU *„klíčovým faktorem zahraničněpolitického uvažování ČR“*.[6] Politika Unie k šestici východoevropských zemí, Východní partnerství, se přímo zmiňuje už v *Koaliční smlouvě*

mezi ČSSD, ANO a KDU-ČSL: *„Mezi priority české zahraniční politiky řadíme aktivní účast v projektech, jako jsou visegrádská spolupráce a Východní partnerství.“*[7] V programovém prohlášení se vláda zavazuje k jeho *„posílení“*[8], ale nespecifikuje blíže priority k jednotlivým zemím ani kontury dalšího rozvoje této politiky.

V programovém prohlášení se vláda zavázala *„usilovat o koordinaci postojů a co nejširší politickou shodu, spolupráci s prezidentem a Parlamentem ČR“*.[9] Tento závazek je pochopitelný vzhledem k historii mnohohlasnosti české zahraniční politiky. V průběhu roku 2014 se ho však celkem nepodařilo naplnit – a to jak z důvodu napětí mezi Hradem a vládou, neshod uvnitř koalice, ale i občasné chybějící podpory ministrovi zahraničních věcí ve vlastní straně.[10] Právě politika k ukrajinskému konfliktu byla případem, kde se spory projevovaly nejvýrazněji.

Návrhy ministra zahraničních věcí a jeho náměstka na komplexnější přístup k lidským právům v zahraniční politice rozpoutaly obsáhlou diskusi. Ambice zohlednit sociální a environmentální práva v zahraniční politice byla prezentována zároveň s výzvou na odklon od „havlovské“ zahraniční politiky, což pobouřilo část opozičních politiků, novinářů a intelektuálů, a z diskuse se stala soutěž o to, kdo má Václava Havla raději. Paradoxní ovšem bylo, že Havlem, který se svým sociálním a environmentálním cítěním netajil, se oháněli i aktéři, kteří pro tyto (a ani další lidskoprávní) aspekty politiky nemají pochopení. V atmosféře nedůvěry a obav, že ČR bude mít menší apetit podporovat obránce občanských svobod v autoritářských zemích, se občas zapomínalo na to, že laxní vztah k lidským právům v jiných zemích je dlouhodobým problémem zahraniční politiky ČR. Připomeňme třeba vývoz zbraní do autoritářských zemí, kterému se v zásadě nebránily ani předešlé vlády, a také dlouhodobý spor o to, jestli je důležitější podpora českého exportu, nebo principiálnost s ohledem respektování lidských práv v jeho cílových zemích.[11]

V roce 2014 dominovalo české zahraniční politice překopávání a vytváření několika koncepcí – zahraničněpolitické, transformační/lidskoprávní a koncepce působení v EU. Zároveň vláda hledala kompromis mezi tím, co chápala jako domácí zájem, a tím, co chápala jako návrat na evropské hřiště. Rok 2014 byl tedy bohatý na hledání nových cest a strategií, už méně na jejich implementaci.

V Evropské unii pozbyla Česká republika status outsidera. Snažení diplomatů našlo větší politickou podporu, ale o proaktivní roli země ve východní politice zatím těžko mluvit. Je zřejmé, že výzvy pro EU ve východním sousedství jsou natolik vážné, že je nevyřeší pouze ČR. Pro dosáhnutí cílů Východního partnerství (a popř. i ambicióznějších cílů) je nezbytné odhodlání silnějších členských států Unie. Česká republika ale k tomuto „odhodlání velkých“ může přispět o mnoho víc než dosud, a to právě přehodnocením své vlastní zkušenosti s evropskou integrací. V roce 2014, i přes mnohé strategické plánování, nedošlo k podstatnější diskusi o možných dopadech asociačních smluv a zóny volného obchodu (DCFTA) na ekonomiku zemí východního sousedství. Neproběhla hlubší diskuse a podrobnější výzkum možných negativních sociálních dopadů ekonomické integrace Ukrajiny s EU. To souvisí i s faktem, že v ČR se teprve začíná šířeji diskutovat o dopadech členství v Unii (kupř. o skutečnosti, že členství v Unii nemělo zásadní dopad na kvalitu řady institucí nezbytných pro fungování demokracie, zvláště veřejných vzdělávacích systémů).

I v souvislosti s aktuálně probíhajícími jednáními o řeckém dluhu a dopadech úsporných opatření posledních let na ekonomiku Řecka (ale i dalších zemí Unie) se ukazuje, že pozornost věnovaná diskusi o principech a pravidlech, na kterých dnešní evropská integrace stojí, byla zatím nedostatečná. Řada ekonomů už poukázala na skutečnost, že v řecké krizi nejde jen o selhání řeckých institucí, ale zdroje problému a neschopnosti ho řešit je třeba hledat i v dalších členských zemích, v nedokončeném projektu evropské integrace a v principech, ze kterých vycházely dosavadní balíčky řešení soustřeďující se spíš na záchranu bank než řecké ekonomiky.[12] V konečném důsledku nejde jenom o krizi jedné členské země, ani pouze o krizi měnové unie, ale o krizi politické solidarity v Unii. Tato situace má pro vztahy s Ukrajinou hned několik významů. Na jedné straně jde o zapojení externích aktérů (zejména Evropská unie a Mezinárodní měnový fond) do reformního procesu na Ukrajině, na straně druhé o schopnost Unie být v této situaci dostatečnou oporou pro Ukrajinu. Zadluženost Ukrajiny roste, její ekonomika má opačný trend a schopnost platit dluhy a zároveň uskutečňovat reformy veřejného sektoru tak čelí další překážce.[13]

Diskuse o protikremelských sankcích patřila ke klíčovým tématům zahraničněpolitické debaty roku 2014. Vláda lavírovala mezi vlastními, často kakofonními představami a požadavky zaměstnavatelů, nestátních organizací a opozice. V březnu třeba vyzvali premiéra k unilaterálnímu zavedení sankcí proti Rusku tři bývalí ministři (Martin Bursík, Michael Kocáb, Luboš Dobrovský). Premiér takový postup odmítl se slovy: *„Pokud se v rámci Unie dohodneme na adekvátní reakci vůči tomu, co se dnes odehrává na Ukrajině, pak Česká republika bude součástí této společné reakce.“*[14]

Otázka vztahů s Ruskem ve světle války na Ukrajině se objevila i v diskusi o dostavbě elektrárny v Temelíně, o kterou se uchází i česko-ruské konsorcium MIR.1200. Ministři Martin Stropnický (ANO) a Jiří Dienstbier (ČSSD) se vyjádřili proti tomu, aby elektrárnu dostavovala firma s ruskou účastí.[15] Premiér měl odlišný názor, jak uvádí ČTK, *„zásah vlády do tendru by byl podle Sobotky komplikovaný, protože firma ČEZ, vlastník temelínské elektrárny, není plně ovládána státem“*.[16] Prezident Miloš Zeman zapojení Rosatomu do soutěže o dostavbu Temelína jasně podpořil.[17] Toto stanovisko ostatně koresponduje s prezidentovým chápáním zahraniční politiky jako obchodní politiky: *„Já sám zastávám poněkud radikální názor, že by bylo zapotřebí vyměnit všechny velvyslance, kteří nemají ekonomické vzdělání, protože velvyslanec tady není od toho, aby psal sáhodlouhé zprávy, jak se hádají jednotlivé frakce v různých vládnoucích stranách, ale je tady od toho, aby právě vyhledával příslušná exportní teritoria a sortiment, komunikoval s místními podniky, a to oběma směry, tzn. i směrem pro zahraniční investory zejména v kapitálově vybavených zemích.“*[18]

Vláda se podle vlastních slov snažila nevybočit z *„hlavního proudu EU“* a zároveň obhajovat – v dialogu s partnery EU – ekonomické zájmy ČR. Na zářijovém summitu Rady EU k sankcím ČR vznesla námitky ohledem škrtnutí se seznamu civilních obráběcích strojů.[19] Ministři Jan Mládek a Marcel Chládek opakovaně poukazovali na snahu větších členských států EU prosadit svoje priority (šlo např. o případ francouzské vojenské lodě Mistral). Pochybnosti o smysluplnosti sankcí vůči Rusku vyjádřil už začátkem března ministr financí a předseda koaličního hnutí ANO Andrej Babiš.[20] I když vláda restriktivní opatření nakonec podpořila, byť s výhradami, v srpnu

premiér Bohuslav Sobotka volal po revizi evropské strategie, protože sankce podle něj nepřinesly žádný výsledek.[21] Vicepremiér a majitel jedné z největších firem v ČR Babiš byl nadále k efektivitě sankcí skeptický.[22] V ČR proti sankcím vystoupilo i vícero představitelů podnikatelských subjektů – třeba ředitel Hamé uvedl, že *„ohrožují dobré jméno českých výrobků“* a *„dělají trh nečitelným a nepředvídatelným“*.[23]

Předseda koaliční KDU-ČSL Pavel Bělobrádek a ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (ČSSD) přitom opakovali, že ČR by měla podpořit zpřísnění sankcí. Poslanecký klub ČSSD se přikláněl spíš na stranu premiéra a požadoval zprávy o dopadu sankcí.[24]

Výbor PS PČR pro evropské záležitosti přijal 4. září k tématu druhého kola sankcí dvě usnesení. V prvním vzal na vědomí informaci o pozici vlády k sankcím, zdůraznil nezbytnost diplomatického řešení při zachování svrchovanosti Ukrajiny a požádal premiéra, aby *„při nadcházejících jednáních o sankcích EU vůči Rusku postupoval v maximální shodě a jednotě s postojem většiny členských států EU“*.[25] Ve druhém usnesení *„odsoudil pokračující agresivní chování Ruska ve vztahu k Ukrajině“* a vyzval vládu aby *„ve shodě se západními demokraciemi důsledně hájila bezpečnostní zájmy České republiky“*.[26]

Opoziční ODS a TOP 09 požádaly v září po premiérových výrocích o svolání mimořádné schůze Poslanecké sněmovny.[27] Předmětem zájmu opozice nebyla ani tak budoucnost Ukrajiny, jako spíše bezpečnostní zájmy ČR. Na mimořádné schůzi pronesl předseda opoziční ODS Petr Fiala projev, ve kterém zpochybnil evropské ambice Ukrajiny a zdůraznil, že důležité jsou zájmy „Západu“: *„Ukrajina, kterou dobře znám, není žádným vzorem demokracie a za sebe říkám, že nápady, třeba ji rychleji přijmout do Evropské unie nebo do NATO, považuji za úplný nesmysl. […] Pro mě – a mělo by to být tak i pro ostatní – není důležité ale, co se odehrává uvnitř Ruska a co se odehrává uvnitř Ukrajiny. […] Rusko zde nepostupuje proti Ukrajině, ale postupuje proti mezinárodnímu řádu, jehož jsme součástí, a ohrožuje zájmy západních demokracií.“*[28]

Předseda opoziční TOP 09 Karel Schwarzenberg v projevu na mimořádné schůzi zvolil jiný tón a zdůraznil, že nejednoznačná a pomalá reakce vlády způsobila ostudu země a zklamání Ukrajinců – *„v této kritické situaci, kdy bylo útočeno na evropskou mírumilovnou zemi otevřenou agresí, že jsme nenašli jasná, rozhodná slova od začátku a nebyli v čele těch, kteří se této agresi postavili“*.[29]

K sankcím a vztahu s Ruskem se aktivně vyjadřovali i expremiér Petr Nečas a exprezident Václav Klaus, oba jejich smysl zpochybnili. V. Klaus do diskuse mj. přispěl i postesknutím si nad statusem Ruska jako oběti: *„Prezident Vladimir Putin je politik jako každý jiný, ničím se výrazně neodlišuje. Všichni se snaží prosadit své politické cíle. A ani on určitě nemůže být šťastný z toho, co se na Ukrajině děje, ani z toho, jak do toho bylo Rusko zavlečeno.“*[30]

V diskusích o ukrajinském konfliktu/válce se ukázalo, na jak vratkých základech stojí deklarovaný zájem ČR podpořit země Východního partnerství. Spory o chápání dění na Ukrajině a jeho významu pro ČR neprobíhaly jenom uvnitř vlády (resorty zahraničních věcí a obchodu) a mezi vládou a opozicí, ale i mezi resortem diplomacie a hlavou státu. Prezident Zeman několikrát odsoudil sankce a naopak, anexi Krymu nepovažoval za zásadní věc: *„Chtěl bych s jistou dávkou politického cynismu říci, že*

Krym je ztracen a že konec konců nikdy nepatřil Ukrajině, kromě doby, kdy jeho poněkud podivný vůdce Nikita Chruščov, tedy vůdce Sovětského svazu, věnoval Krym Ukrajině jako dar.“[31]

Ještě v prosinci 2014 prezident v rozhovoru pro první kanál ruské televize banalizoval zapojení Ruska do konfliktu na východní Ukrajině – *„podle mě je nejdůležitější pochopit, že na Ukrajině probíhá regulérní občanská válka“*.[32] Stejně se vyjádřil v rozhovoru v září pro rádio Frekvence 1.[33] Prezident Zeman vytrvale a opakovaně zpochybňoval ruskou přítomnost na Ukrajině: *„A já beru vážně prohlášení ministra zahraničí Lavrova, že tam žádní ruští vojáci nejsou. Úvahy o tom, že tam sice jsou, ale jsou na dovolené, mně připadají poněkud komické, protože v současné době je východní Ukrajina asi nejhorší místo na dovolenou.“*[34]

V rozhovoru pro německý deník *Bild* (stejně jako v rozhovoru pro první kanál RT) zdůraznil, že skutečným problémem je tzv. Islámský stát a v boji proti němu je třeba se spojit s Ruskem.[35] Stejný názor zopakoval i ve svém projevu na rhodského Dialogu civilizací, které založil blízký spolupracovník V. Putina Vladimir Jakunin a na kterém je prezident pravidelným hostem (v roce 2014 po osmé).[36] Vystupování prezidenta se promítlo i do jeho hodnocení veřejností – v průzkumu CVVM z ledna 2015 hodnotilo zahraniční vystupování M. Zemana negativně 62 % lidí (pohoršení ve srovnání s minulým rokem) a také výrazně negativnější hodnocení než v případě předchozího prezidenta V. Klause.[37]

Výroky českého prezidenta vyvolaly značný mezinárodní ohlas a resort diplomacie měl nemálo práce s vysvětlováním, že nejde o oficiální linii české politiky. Vzhledem ke kakofonii členů vlády bylo občas problematické zjistit, co přesně je oficiální linií. Občasné výroky prezidenta, ve kterých vyjádřil podporu a sounáležitost s EU a NATO, téměř upadly do zapomění: *„Ale něco zcela jiného je riziko rozpoutání řetězové reakce invazí na východní Ukrajinu, která může pokračovat obsazováním dalších částí Ukrajiny, např. včetně Oděsy, která může pokračovat obsazováním Podněstří, případně Moldávie a která tak vytvoří řetězovou reakci. […] Jsem proti blokádám, jsem proti sankcím. […] Jsem ale pro účinné a velmi razantní, v mnoha případech i preventivní akce, protože prevence je vždy levnější než následné hašení požáru. Proto věřím, že EU, ale i NATO najdou v této těžké chvíli odvahu k tomu, čemu se někdy říká ‚deterrence‘.“*[38]

V atmosféře vysoké politizace a polarizace často region východní Evropy ustupoval do pozadí, a v centru zájmu se ocitaly hlavně bezprostřední dopady na českou ekonomiku.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

V roce 2014 uplynulo pět let od zahájení iniciativy Východní partnerství, která měla ambici posílit vazby Evropské unie na šest států východní Evropy. Toto výročí si Praha připomenula summitem, na nějž přicestovali čtyři východoevropští prezidenti, Ukrajinu reprezentoval ministr zahraničních věcí a Bělorusko bylo bez zástupce. Vý-

chodní partnerství (VP) nabízí šesti postsovětským zemím – Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina – přístup k know-how, rozvojovému financování a trhům Evropské unie. K jeho největším slabinám i po pěti letech patří skutečnost, že východoevropským zemím nenabízí ani vzdálenou perspektivu členství. Unie se tedy prozatím vzdává nástroje, který podstatně urychlil reformní procesy v zemích střední Evropy, jež se členy staly v roce 2004. Další slabou stránkou je skutečnost, že lídři Unie nenašli způsob, jak východním partnerům pomoci najít rovnováhu ve vztazích s Unií a s Ruskem, které zůstává jejich významným obchodním partnerem. Zvlášť znepokojivý je fakt, že členské státy nevložily dostatek politické váhy, aby podpořily rokování, jež s východními zeměmi vedla Evropská komise.[39] V konečném důsledku tak šlo víc o technický než politický dialog.[40] Zásadním externím faktorem limitujícím úspěch Východního partnerství je politika RF. Ruská federace v posledních letech podnikla několik kroků k destabilizaci a podněcování konfliktů ve východním sousedství a ignorovala i existující nabídky na společný dialog. Z pohledu východoevropských zemí majících zájem o hlubší integraci s Unií je největším problémem ruské „veto" jejich volby.

Evropské i české politice v uplynulém roce jednoznačně dominovala Ukrajina. Na Ukrajině se od posledních týdnů roku 2013 vyostřovaly střety mezi ozbrojenými složkami a oponenty vlády, která na summitu ve Vilniusu odmítla podepsat asociační smlouvu s EU, a vyžádaly si oběti na straně demonstrantů. Ministři zahraničních věcí Polska, Francie a Německa pomohli zprostředkovat dohodu o příměří mezi vládou a opozicí, jež vstoupila v platnost 21. 2. 2014.[41] Ukrajinský parlament odhlasoval 22. února ukončení mandátu prezidenta Viktora Janukovyče a vyhlášení předčasných voleb. Janukovyč následně opustil Ukrajinu. Je sporné, do jaké míry bylo odstavení Janukovyče od moci v souladu s ukrajinskou ústavou. Evropská unie (včetně ČR) se přiklonila k výkladu opozice, dle kterého převážila suverenita ukrajinského lidu.[42]

V březnu proběhlo na Krymu sporné referendum. Ještě před jeho konáním vyhlásil předseda OBSE Didier Burkhalter, že referendum nemůže být platné, protože nemá ukotvení v ukrajinské ústavě a mezinárodním právu.[43] Valné shromáždění OSN přijalo rezoluci vyzývající státy, aby neuznaly změnu statutu Krymu.[44] Ruská federace uznala *„vyjádření vůle krymského lidu"* a začala ho považovat za svou součást. Rusko zároveň pokračovalo v destabilizaci východních částí Ukrajiny – už 1. 3. 2014 ruský parlament schválil nasazení ozbrojených složek na Ukrajině.[45] Rusko argumentovalo právem na sebeurčení a porušováním práv ruské menšiny. Před hlasováním a následnou anexí se však RF nesnažila řešit požadavky ruské menšiny prostřednictvím stávajících mezinárodních institucí. Česká diplomacie opakovaně zdůrazňovala, že neuznává nový statut Krymu ani další vměšování se Ruska do ukrajinské politiky.

Paralelně se začínající válkou na východě pokračovala kyjevská vláda ve snaze stabilizovat politické instituce. V květnových předčasných prezidentských volbách zvítězil Petro Porošenko už v prvním kole, se ziskem 54,7 % odevzdaných hlasů při volební účasti 59,88 %.[46] Porošenko získal podporu napříč zemí, včetně těch částí Doněcka a Luhanska, kde volby proběhly.[47] Pod volební neúčast na východní Ukrajině se nepodepsala jen bezpečnostní situace, ale i problematická legitimita ukrajinské vlády.[48]

V průběhu roku přistoupila Evropská unie v reakci na kroky Ruska k několika sankčním opatřením. Ty zahrnovaly zastavení dialogu o nové smlouvě EU–Rusko, zmražení účtů a zákazy vstupu do EU pro vybrané představitele RF a Ukrajiny, omezení obchodu a též symbolické vykázání Ruska z G8 a přesunutí plánovaného summitu v Soči do Bruselu.[49] V ČR vyvolaly sankce bouřlivou debatu.

V květnu 2014 byla podepsána smlouva o Euroasijské hospodářské unii, její zakládajícími členy jsou Rusko, Kazachstán a Bělorusko, později se přidala Arménie. I když mezi *„skutečnou, imaginární a pravděpodobnou"*[50] Euroasijskou unií existuje několik zásadních rozdílů, což nabízí otázku, na kterou z nich vlastně reagovat, integrační procesy podporované Moskvou a jejich atraktivita pro část místních elit a populace byly evropskými elitami doposud podceňovány.[51]

V červnu podepsaly Gruzie a Moldavsko asociační smlouvy s Evropskou unií, jejichž součástí je i oblast volného obchodu (DCFTA), a Ukrajina podepsala politickou část smlouvy (obchodní část, DCFTA byla podepsána už v březnu). Předsedové Evropské Rady a Evropské komise vyjádřili přesvědčení, že asociační smlouvy podpoří reformy a „vlastní ambice" východních zemí, o perspektivě plného členství nepadla ani zmínka.[52] Asociační smlouvy na podzim ratifikoval Evropský parlament – v září smlouvu s Ukrajinou, v listopadu s Moldavskem a v prosinci smlouvu s Gruzií.[53] Dalším krokem v procesu bude postupná ratifikace v členských státech Unie.

Ukrajina byla klíčovým tématem na zářijovém summitu NATO ve Walesu. V závěrečné deklaraci ze summitu členské státy jednoznačně označily Rusko za agresora na Ukrajině a odsoudily kroky Ruska v případě dalších zemí – Gruzie a Moldavska.[54] Aliance rovněž potvrdila pokračování politiky „otevřených dveří" a závěry bukurešťského summitu, který se shodl, že Gruzie se stane členem NATO. Členské státy opakovaně vyhlásily, že strategický dialog s Ruskem je v nejvyšším zájmu Aliance, vyjádřily však znepokojení nad porušováním mezinárodního práva a destabilizací euroatlantického prostoru ze strany RF.

V září byly v Minsku podepsány dohody o příměří v ukrajinském konfliktu, které však nebyly v praxi implementovány.[55] Říjnové parlamentní volby na Ukrajině tak proběhly v napjaté atmosféře, přičemž v Doněcku, Luhansku a na Krymu se nekonaly vůbec. Volební účast (52,4 %) byla nižší než při květnových prezidentských volbách.[56] Strany, které zvítězily, se zavázaly k reformám, které by Ukrajinu měli přiblížit k EU.

Cílem této kapitoly není poskytnout komplexní přehled dění v regionu, pro kontext analýzy české politiky však považuji za nutné aspoň částečně nastínit výzvy, kterým občanské společnosti východní Evropy čelí. Evropská i česká politická elita ve své rétorice zdůrazňuje, že v regionu očekává reformy. Index svobody tisku (Tabulka 1) ale ukazuje, že ve většině zemí reformy pravděpodobně nebudou výsledkem svobodné společenské diskuse. Všechny země regionu čelí omezením svobody tisku. Nejproblematičtější zemí v tomto směru je Ázerbájdžán, kterému se povedlo téměř zcela potlačit disent uvězněním a zastrašováním kritiků, ekonomickým tlakem na média a zatím úspěšným lobbingem u evropských politiků.[57]

Tabulka 1:
Index svobody tisku organizace Reporters without borders
(Celkový počet zemí: 180, v roce 2013: 177)[58]

Země	2013	2014	2015
Arménie	74	78	78
Ázerbájdžán	156	160	162
Bělorusko	157	157	157
Gruzie	100	84	69
Moldavsko	55	56	72
Ukrajina	126	127	129

Dalším „nepříznivým" předpokladem svobodné veřejné diskuse a přitěžující podmínkou hledání demokratického konsenzu jsou příjmové a majetkové nerovnosti. Od skončení studené války se ve východoevropských zemích rozvinuly různé formy oligarchického a autokratického kapitalismu,[59] který se částečně snaží odvozovat legitimitu od ekonomické modernizace a přerozdělování příjmů. To se mu ovšem daří jen do jisté míry, tedy pokud opomineme zručné přerozdělování uvnitř ekonomické a politické elity.

Právě z těchto důvodů je důležité, aby země Východního partnerství získaly při své transformaci větší zájem a podporu nejen „silných" členských států Unie, ale i zemí jako je ČR, které mají svou nedávnou transformaci a integraci do EU v živé paměti.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTERŮ

Spory mezi aktéry české zahraniční politiky byly nastíněny už podkapitole o politickém a konceptuálním zázemí. V této části se zaměřím na vybrané výstupy české politiky k východní Evropě.

Jak už bylo zmíněno v části o politickém a konceptuálním zázemí této kapitoly, v bilaterální dimenzi vztahu ČR a zemí Východního partnerství dominovala teritoriálně Ukrajina, tematicky prosazování českých obchodních zájmů. Z hlediska jednotlivých aktérů a jejich vzájemných vztahů, dominantní v uplynulém roce byly spory mezi MZV a prezidentem a meziresortní diskuse o protiputinovských sankcích a jejich dopadu na českou ekonomiku. Česká republika nadále podporovala rozvojové a transformační projekty v zemích Východního partnerství, Ukrajina ale nebyla zařazena mezi priority rozvojové spolupráce.

Na jednáních institucí Evropské unie ČR podporovala pokračování politiky Východního partnerství, nepokoušela se však prosadit možnost plné integrace východních zemí do EU. Tento postup čeští diplomaté vysvětlují jednak tím, že konečná podoba politiky bude záviset na silnějších členských státech, jednak pomalým reformním úsilím ve východní Evropě. Jelikož v řadě silnějších států Unie panuje v případě

plné integrace východních zemí skepse, diplomacie ČR zvolila strategii neantagonizovat je, spíš postupně vysvětlovat a paralelně mluvit s východními zeměmi o tom, že možnost jejich členství bude záviset i na míře jejich reformního úsilí. Nejednoznačný postoj ČR ke konečné podobě Východního partnerství lze vysvětlit i dosavadním malým zájmem politické sféry o zahraniční politiku, kromě politiky obchodní.[60]

Česká republika hlasovala v Radě EU za sankční opatření vůči Ruské federaci a vyjednala několik výjimek, aby dopady na české podnikatele byly zmírněny. V srpnu 2014 vláda zřídila Pracovní skupinu pro hodnocení dopadů sankcí v rámci ukrajinské krize pod vedením státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy. Skládá se z představitelů ministerstev (financí, zemědělství, zahraničních věcí, průmyslu a obchodu) a odborových a zaměstnavatelských svazů.[61] Pracovní skupina předložila dokument *Hodnocení dopadů ukrajinské krize*, který vláda schválila v srpnu 2014, doporučení se zaměřovala především na hledání alternativních odbytišť a s tím související posílení ekonomické diplomacie, a rovněž na kompenzační opatření, např. podporu zájmu o domácí výrobky.[62]

Dalším výsledkem práce skupiny je *Implementační plán opatření v reakci na přijetí sankcí v rámci ukrajinské krize*, jež vláda ČR schválila 15. 10. 2014.[63] V prosinci byla z iniciativy ministra průmyslu a obchodu J. Mládka vytvořena Pracovní komise k ekonomické a obchodní dimenzi rusko-ukrajinské krize.[64] Ministerstvo průmyslu a obchodu vytrvale vyzývalo další členy vlády a veřejnost, aby ČR neopouštěla trhy SNS, naopak, aby svou přítomnost v regionu posílila.[65]

Přesné dopady evropských sankcí a následně uvalených ruských odvetných opatření na českou ekonomiku v čase psaní tohoto textu nebyly známy, částečné odhady však nesvědčí o dramatických změnách.[66] Ruská odvetná opatření měla zasáhnout především české zemědělství – ministerstvo zemědělství odhadlo ztráty z „nerealizovaného vývozu“ na cca 250–300 mil. Kč.[67] Studie ministerstva průmyslu a obchodu z dubna 2015 uvádí, že i když celkově došlo v průmyslové výrobě k růstu a oživení, klesl vývoz do SNS – *„především z důvodu hlubokého propadu vývozu na Ukrajinu“*.[68] SNS však nepatří ke stěžejním regionům pro českou ekonomiku jako celek – v roce 2014 byla hlavním partnerem stále EU, kam *„směřovalo 82,1 % celkového domácího vývozu a uskutečnilo se 66,3 % dovozu“*.[69] Z celkového počtu dotazů na Zelenou linku pro export (informační servis zřízený MPO v roce 2006) směřovalo v roce 2014 na Rusko jen 4,5 %, na Ukrajinu necelé 4 %, podstatně větší zájem budily Čína (12 %) a Německo (11 %).[70]

Připomeňme, že když vláda ČR přijala v roce 2012 exportní strategii (v gesci MPO, přijatá za značné nevůle MZV), argumentovala potřebou diverzifikovat exportní trhy v důsledku *„euroamerické krize“*.[71] Dnes MPO jako příčinu poklesu obchodu se SNS označuje *„zostřené geopolitické napětí na východě Evropy“*.[72] Tyto skutečnosti naznačují, že změna strategických odbytišť českého exportu ve chvílích, kdy se někde objeví krize, zřejmě není tím nejpragmatičtějším postupem a při určování obchodních priorit by měly hrát roli i jiné faktory.

Důležitým aspektem je migrační politika. V roce 2014 stoupl počet žádostí o azyl z Ukrajiny, ministerstvo vnitra se však k udělování azylu stavělo skepticky, jelikož se o azyl ucházeli i Ukrajinci, kteří již v ČR žili delší dobu.[73] Ukrajinci podali 44,6 %

celkových žádostí o azyl, přičemž ve většině případů (417) šlo o první žádost, 98 žádostí bylo opakovaných.[74] Česká republika celkově patří v otázce přijímání uprchlíků k nejméně vstřícným členským zemím Unie.[75]

Spor mezi Hradem a Černínským palácem se promítl také do diskuse o možné repatriaci volyňských Čechů. Spor odstartoval prezident Zeman, jenž obvinil velvyslance ČR v Kyjevě, že nereaguje na volání krajanů na ukrajinské Volyni, kteří se prý cítí ohrožení a požadují repatriaci. Inspekce ministerstev vnitra a zahraničních věcí nenašla v případu žádné pochybení. Tématu se věnovala česká média dost podrobně a Hrad bitvu prohrál: na názorových stránkách médií panovala shoda, že nejde o budoucnost Čechů na Ukrajině, ale o vnitropolitickou hru Hradu.[76] Pravděpodobným cílem byla snaha prosadit svého kandidáta na nového velvyslance v zemi.[77] Tato roztržka probíhala v situaci, kdy se jen počet vnitřních vysídlenců na Ukrajině blížil jednomu milionu.[78]

Podle odhadů MZV žije etnických Čechů na Ukrajině kolem 6000, na sklonku roku 2014 zájem o přesídlení do ČR projevila jen nepatrná část – podle ministra vnitra 19 lidí, podle správy Evropské migrační sítě *„několik desítek“*.[79] I vzhledem k vysoké mezinstitucionální polarizaci tématu schválila v prosinci 2014 vláda *Zásady politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí* (dále jen Zásady).[80] Ty upravují podmínky asistence, integrace a finanční výpomoci krajanům a ustanovují úkoly pro ministry vnitra, zahraničních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy a práce a sociálních věcí. Z hlediska diskuse o *„kvótách na migranty“*, která proběhla v ČR v roce 2015 v souvislosti s návrhy Evropské komise na přesídlování středomořských uprchlíků, je zajímavé, že vláda se usnesla i na následovném ustanovení: *„Počet osob, kterým lze podporu poskytnout, může být omezen vládou stanovenou kvótou.“*[81]

Když se povzneseme nad detaily mocenského boje, ve kterém byli volyňští Češi komoditou, neměla by nám uniknout možná podstatnější rovina z hlediska dlouhodobého zahraničněpolitického působení ČR. I když ČR pomáhá Ukrajině jako celku na úrovni státu (rozvojové a transformační projekty, humanitární pomoc) i jednotlivců (spontánní akce verbální solidarity a materiální pomoci), stěží lze odpovědět na otázku, proč by měl mít větší „právo“ na přesídlení Ukrajinec, který dokáže prokázat české kořeny, než kterýkoliv jiný Ukrajinec. Z hlediska dlouhodobých vztahů s Ukrajinou a s Ukrajinci může být upřednostňování etnického principu problematické. Obdobnou krajanskou politiku má celá řada dalších zemí – tato skutečnost ale nijak nesnižuje potřebu zvážit, do jaké míry je pro zemi přínosná.

Celkový objem prostředků poskytnutých Ukrajině činil v roce 2014 podle informací MZV ČR přes 44 mil. Kč.[82] Do této sumy spadají rozličné položky – humanitární pomoc, transformační projekty, školení lékařů a pracovníků Ukrajinského Červeného kříže, ale i příspěvek na vznik nezávislé doněcké televize (Hromadsky TV) a příspěvky mezinárodním organizacím (mise OBSE).

Přes pozornost, které se Ukrajině dostalo v diskusích politiků, diplomatů a komentátorů, nebyla východní zemí, do které by v budoucnosti měla směřovat většina finančních prostředků. Vláda ČR přijala 12. března usnesení o pomoci Ukrajině v letech 2014–2016, ve kterém pro Ukrajinu vyčlenila 50 mil. Kč, které mají sloužit *„při*

její obnově a na podporu její demokratické transformace".[83] Pro srovnání – po válečném konfliktu v Gruzii v roce 2008 schválila vláda pro zemi se zhruba osmkrát menší populací než Ukrajina 150 mil. Kč na *„rekonstrukční a rozvojovou pomoc"* v období 2008–2010.[84]

Pokud do spolupráce s Ukrajinou byla zapojena celá plejáda aktérů státní i nevládní sféry, zcela jiným příběhem je Ázerbájdžán, se kterým se vztahy odvíjely téměř zcela v obchodní rovině. Prezident Miloš Zeman se 7. února v Soči setkal s prezidentem Ilhamem Alijevem. *„Oba prezidenti vyzdvihli více než třistaprocentní nárůst vzájemného obchodu v posledních letech. Věnovali se významu projektu strategického partnerství Ázerbájdžánu s Evropskou unií. Prezident republiky ocenil přínos Ázerbájdžánu v boji s islámským fundamentalismem. Prezidenti se shodli na tom, že i toto téma by bylo jedním z diskutovaných na pražské schůzce Východního partnerství."*[85] O obchodu rokoval na červnové návštěvě země i ministr zahraničních věcí Zaorálek. Nevládní organizace Člověk v tísni kritizovala prohlášení z cesty, z *„kterého není jasné, zda byla řeč o porušování lidských práv přímo v Ázerbájdžánu"*.[86]

České centrum pro investigativní žurnalistiku zveřejnilo v lednu 2015 článek, jehož spoluautorkou je dnes vězněná ázerbájdžánská novinářka Chadídža Ismailová. Text, který vznikl jako součást mezinárodního Projektu informování o organizovaném zločinu a korupci (OCCRP), upozorňuje na podnikání ázerbájdžánských politiků v ČR, a původně vyšel v roce 2012.[87] Jeho publikování se nesetkalo s veřejně projeveným zájmem státní správy. Slovy Petry Procházkové: *„Když vyšla publikace OCCRP, která obsahuje řadu údajů o pochybných vztazích, investicích a nepochopitelné toleranci našich úřadů k cizincům přicházejících k nám s miliardami po kapsách, nestalo se nic."*[88] Kromě práce českých novinářů byla další vlaštovkou podpory lidských práv skutečnost, že ázerbájdžánský novinář a aktivista Anar Mammadli získal v roce 2014 cenu Václava Havla za lidská práva.[89] V říjnu zorganizovala nezisková organizace Nesehnutí v spolupráci s FSS Masarykovy univerzity v Brně výstavu o lidských právech v Ázerbájdžánu, která znepokojila několik ázerbájdžánských studentů z brněnské univerzity.[90]

Ministr průmyslu a obchodu Mládek opakovaně zdůrazňoval význam obchodního partnerství s Ázerbájdžánem: *„Ázerbájdžán je náš nejvýznamnější obchodní a strategický partner na jižním Kavkazu."*[91] Ministr rovněž radil českým exportérům investovat v Ázerbájdžánu a Bělorusku.[92] Aktivnější obchodní politiku podpořil i prezident, který podobně jako několik ministrů vlády při debatě o protiruských sankcích zdůraznil, že ČR by se měla snažit uspět v konkurenci: *„Měli bychom být tolerantnější k zemím, které nevyvážejí svoji ideologii na bodácích, měli bychom respektovat jejich kulturní odlišnosti a měli bychom si uvědomit, že v těchto zemích máme velmi výraznou konkurenci, a to právě z členských zemí Evropské unie. Jeden příklad za mnohé. V Ázerbájdžánu v Baku se ucházíme o stavbu metra. Nyní byl v Baku Francois Hollande a samozřejmě lobboval za svoji firmu, konkrétně za Alston. A pokud bychom pokračovali v tradici nejmenovaného bývalého ministra zahraničí a jeho tiskových konferencí, pak bychom o tuto zakázku ve prospěch Francie přišli."*[93]

Gruzie a Moldavsko byly nadále prioritními zeměmi pro Českou rozvojovou agenturu. Na rok 2014 schválila vláda pro Gruzii 33 mil. Kč a pro Moldavsko 83 mil. Kč

(skutečné čerpání je o něco nižší).[94] Česká republika uvítala podpis asociačních smluv těchto států s Evropskou unií a proběhlo několik státních návštěv, které byly rovněž příležitostí pro diskusi o obchodních vazbách. V květnu, na první návštěvě českého prezidenta v Moldavsku, M. Zeman vyzdvihl fakt, že *„ČR je největším odběratelem moldavského vína v Evropě“*.[95] Vztahy s Běloruskem byly takřka na bodě mrazu – kromě několika kulturních výměn nedošlo k žádnému zásadnějšímu vývoji.

Vztah s Arménií zatím patří k politicky nedoceněným. Spolupráce s Arménií perspektivně představuje způsob, jak do Východního partnerství zapojit elity v Bělorusku. Pro Arménii by to rovněž představovalo způsob, jak ukázat EU, že země má co nabídnout.[96] Arménie se sice stala součástí Euroasijské unie, to však je třeba vnímat i v kontextu její geopolitické polohy a váhy. V lednu 2014 přicestoval na pozvání českého prezidenta arménský prezident a 31. ledna se konalo česko-arménské obchodní fórum. V září pak proběhlo v Arménii první zasedání česko-arménské mezivládní komise, jež se výlučně zaměřovala na obchodní otázky.[97]

Malý zájem politické sféry do jisté míry suplovaly nestátní instituce. České univerzity se kromě své přednáškové a výzkumné činnosti zaměřené na region východní Evropy také podílely na přímé a okamžité pomoci Ukrajině. Profesor Tomáš Halík (Univerzita Karlova) byl v lednu spolusignatářem výzvy světových intelektuálů na pomoc Ukrajině adresovanou světovým státníkům.[98] V únoru 2014 Univerzita Karlova zřídila opatřením rektora stipendium Václava Havla, v rámci kterého na univerzitě mohou studovat studenti z nedemokratických režimů, a uděluje se na celou dobu bakalářského, magisterského nebo doktorandského studia. V rámci tohoto stipendia začalo v roce 2014 na UK v Praze studovat 17 ukrajinských studentů.[99] Stipendia ukrajinským studentům nabídly i další univerzity – např. Univerzita Pardubice podpořila své stávající ukrajinské studenty a vypsala nová stipendia pro další, kteří se o ně mohou z Ukrajiny ucházet.[100]

Klíčovými aktéry ve veřejné debatě a bilaterální a regionální spolupráci byly nevládní organizace. Ty organizovaly humanitární sbírky, realizovaly projekty spolupráce s východními partnery a připravovaly konference, kulaté stoly a další formy expertního a veřejného dialogu. Nevládní organizace působí v relativně nestabilních podmínkách – jejich práce je financována především projektově, což značně komplikuje možnosti dlouhodobého plánování a hlubší analytickou činnost. Jak už bylo zmíněno v této kapitole pro rok 2013, investice do primárního (univerzity) i aplikovaného (neziskovky) výzkumu v společenských vědách jsou minimální a nereflektují ani veřejný zájem, ani poptávku. Je třeba zdůraznit, že nevládní organizace, univerzity a média (o nichž bude řeč v další části), často sehrávají nezastupitelnou úlohu při reflexi politiky a omezování jejich finanční nezávislosti je rizikovým prvkem.

Regionální spolupráce – V4

Na regionální úrovni nedošlo k zásadnější koordinaci, její možnosti komplikoval zejména zásadně odlišný postoj Maďarska a rostoucí „osamělost“ Polska. Přesto však V4 přijala několik společných prohlášení a nadále podporovala Východní partnerství prostřednictvím Mezinárodního visegrádského fondu (MVF).

Připomeňme některé momenty z veřejně dostupných prohlášení lídrů čtyř středoevropských zemí. Ministři zahraničních věcí 23. ledna hovořili o *„prohlubující se vnitřní politické krizi“* na Ukrajině.[101] Premiéři V4 vyzvali 29. ledna *„všechny zúčastněné – úřady, opozici, představitele občanské společnosti“* k *„ukončení spirály násilí“*.[102] V prohlášení z 24. února ministři zahraničních věcí uvítali ukončení násilností, vyzvali k vytvoření *„inkluzivní vlády“* a vyjádřili podporu *„evropské perspektivě“* Ukrajiny a připravenost koordinovat humanitární pomoc a navýšit alokaci prostředků MVF pro Východní partnerství. Zavázali se také připravit zpětný chod plynu, pokud by se Ukrajina dostala do energetických potíží.[103] Ministři rovněž vyjádřili *„silný zájem“* na zachování teritoriální integrity Ukrajiny, konkrétně o Krymu se však zmiňuje až prohlášení předsedů parlamentů V4 z 28. února.[104] 4. března vyjádřili premiéři V4 ve společném prohlášení *„hluboké znepokojení“* nad eskalací napětí na Ukrajině a vyzvali Rusko, aby respektovalo mezinárodní právo a Budapešťské memorandum z roku 1994. Premiéři rovněž prohlásili, že vojenská intervence, které jsme svědky, je *„srovnatelná s jejich vlastními zkušenostmi z let 1956, 1968 a 1981“*.[105] 5. března zaslali ministři zahraničních věcí V4 vysoké představitelce Catherine Ashton a komisaři pro rozšíření a sousedskou politiku Štefanovi Fülemu dopis, ve kterém podpořili legitimitu nové ukrajinské vlády a požádali o urychlení rokování s EU: *„Vycházejíce ze silného přání ukrajinského lidu a vlády, my vyšehradské země pevně věříme, že je morální povinností EU začít přípravy na akt podpisu asociační smlouvy/DCFTA mezi EU a Ukrajinou bez jakýchkoliv nepatřičných zdržení.“*[106]

V dubnu 2014 proběhlo v Budapešti setkání ministrů zahraničních věcí V4 a států Východního partnerství. Dominantním tématem schůzky byla implementace reforem ve východním sousedství a *„perspektiva jeho evropské integrace“*.[107] V říjnu ministři zahraničních věcí V4 uvítali vítězství *„proevropských sil“* v parlamentních volbách na Ukrajině a opakovaně vyjádřili nesouhlas s anexí Krymu.[108] V říjnu ministři zahraničních věcí odsoudili volby v ukrajinském Donbasu a vyzvali k jejich neuznání.[109] Ukrajinský prezident Porošenko se v listopadu účastnil summitu prezidentů V4 v Bratislavě.

V prosinci se v Kyjevě sešli ministři zahraničních věcí V4 a jednali se svým ukrajinským protějškem o konkrétní pomoci Ukrajině.[110] Domluvili se na následovné dělbě práce: Slovensko bude dohlížet na reformy v oblasti energetiky a bezpečnostního sektoru, ČR se bude věnovat občanské společnosti, mediím a vzdělávání, Polsko se bude věnovat decentralizaci a reformě veřejných financí a Maďarsko podpoře malých a středních podniků a implementaci DCFTA.[111] Zástupce V4 přijal i prezident Porošenko a vyjádřil přesvědčení, že reformy na Ukrajině by mohli vést k členství Ukrajiny ve V4: *„Věříme, že aktivní reformy na Ukrajině přetransformují Visegrádskou skupinu z V4 na V5.“*[112]

Zřejmě nejzásadnějším nástrojem spolupráce V4 s východním sousedstvím byl MVF. V rámci čtyř grantových programů se organizace z V4 s partnery z východní Evropy mohou ucházet o podporu na konkrétní projekty, jejichž cílem by mělo být *„posilování kapacit“* institucí ve východní Evropě a sdílení know-how zemí V4 z procesů politické, společenské a ekonomické transformace.[113] Žadatelé se mohou ucházet

o podporu stipendií pro východoevropské studenty v zemích V4, o podporu pro zavedení nových univerzitních kurzů, které zapojí přednášející ze zemí V4, nebo o podporu konferencí, tréninků a dalších forem spolupráce. Z hlediska žadatelů je za problematický možno považovat fakt, že suma prostředků, kterou je možno získat, sice zcela jistě stačí na navázání spolupráce nebo na několik výměn, ale neumožňuje dlouhodobější a systematičtější práci.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

V roce 2014 věnovala česká média pozornost především dění na Ukrajině. Kromě poměrně podrobného dennodenního zpravodajství zaměřeného na vývoj situace na místě a mezinárodní jednání byla válka častým tématem rozhovorů s českými politiky. Pozornost věnovaná Ukrajině se odrazila i v hodnocení novinářské práce – ve třech z deseti oceňovaných kategorií Novinářské ceny 2014, kterou pořádá Open Society Fund Praha, zvítězily právě zpravodajství a publicistika ČT24 a aktuálně.cz o ukrajinském dění.[114] Osobitou zmínku si zaslouží investigativní reportáž Janka Kroupy (Český rozhlas), který ve spolupráci s kolegy z polské televize TVN přinesl odvážné svědectví o ilegálním obchodě se zbraněmi.[115]

Kromě zvýšené pozornosti médií středního proudu se tématu Ukrajina věnovalo i několik okrajových stránek, které se mylně nazývají „proruské weby“. Mylně proto, že informace, které šíří, jsou spíš propagací představ moskevských mocenských kruhů, které nejsou nezbytně proruské v tom smyslu, že ve své politice neprioritizují blaho Ruska a Rusů. Zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2013 (zveřejněna v říjnu 2014, v čase uzávěrky rukopisu ještě nebyla k dispozici zpráva za rok 2014) upozorňovala na rostoucí snahu ruských zpravodajských důstojníků ovlivňovat mediální prostor.[116]

Weby dostupné v češtině, které lze nazvat prokremelskou propagandou, se zaměřují na šíření lživých nebo zavádějících informací, v zásadě zdůrazňují přátelství mezi ruským a českým lidem, obdivuhodnost Ruské federace a jejího vůdce a tvrdí, že veškerý odpor proti politice RF nebo stoupencům RF v ČR je v zásadě dílem *„Američanů“*.[117] Z tohoto hlediska je zcela úsměvné, že jedna ze stránek nese název „AE News – American European News“. Na těchto stránkách nenajdete reportáže o Ukrajincích, kteří jsou znepokojeni agresivním válečným chováním RF nebo kteří vidí svou budoucnost v Evropské unii.

Je otázkou, do jaké míry jsou tyto stránky čtené a efektivní. Média středního proudu o nich několikrát informovala i s vysvětlením, že šíří lživé informace. Nesmíme však zapomenout, že je třeba vážit důvěru občanů ČR k médiím – důvěra v tisk, rozhlas i televizi je nižší než v uplynulém desetiletí. Zajímavý je vývoj důvěry k „internetu“ (CVVM zjišťuje důvěru k „internetu“ jako k médiu – do jara 2014 měla sestupnou tendenci, v září stoupla na téměř 50% bodů).[118] Veřejně dostupné informace o tom, zda jsou prokremelské stránky účinné, nejsou k dispozici.

Vzhledem k oligarchizaci veřejného prostoru a deklarovaný zájem některých představitelů finančních skupin pořizovat si média jako *„bezpečnostní aktivum"*[119] nebo jako zbraň proti *„iracionálním útokům"*[120] a k občasným zprávám o politických tlacích na veřejnoprávní média je však pravděpodobné, že veřejnost má pochybnosti o tom, do jaké míry může důvěřovat tomu, co čte, poslouchá nebo sleduje v médiích středního proudu.

Z průzkumů, které v průběhu roku 2014 realizoval CVVM o dění na Ukrajině, plyne, že česká veřejnost považuje za problematické vytvořit si o dění na Ukrajině jasný názor.[121] Do jisté míry to reflektuje i postoje elity (např. předseda Senátu PČR v únoru 2014 napsal *„Ukrajina prožívá nešťastné dny. Nechci posuzovat, kdo nese větší díl viny."*[122]). Je také pravděpodobné, že na nejistotách ve veřejné diskusi se podepsaly i spory politiků, představitelů diplomacie, novinářů a analytiků o tom, jestli by v zahraničněpolitické koncepci měli figurovat spíš *„lidská práva"* nebo *„lidská důstojnost"*.

Vztahy s Ukrajinou hodnotilo v lednu 2015 téměř polovina (48 %) české veřejnosti pozitivně, 35 % negativně.[123] I když byla válka značně medializována a hodně se diskutovalo o dopadech sankcí proti Rusku na českou ekonomiku, v listopadovém šetření vnímání hrozeb se na prvních příčkách umístily mezinárodní organizovaný zločin, teroristické skupiny a radikální náboženská hnutí.[124] Ve stejném průzkumu mohli tázaní uvést až tři země, které podle nich představují bezpečnostní riziko pro ČR – na první příčce se umístilo Rusko (28,2 %), na druhé Ukrajina (16,4 %).[125] Z jiného šetření, zaměřeného vyloženě na Ukrajinu, je však patrno, že dotázaní vidí v konfliktu bezpečnostní hrozbu – 58 % hrozbu pro mír ve světě, 66 % hrozbu pro evropskou bezpečnost a 66 % pro bezpečnost ČR.[126]

Z tohoto hlediska je zajímavá odpověď respondentů na dotaz, *„kdo by se měl do situace aktivně zapojit"* – až 51 % z nich říká, že ČR by to rozhodně být neměla, přičemž jen 2 % mají odlišný názor. Je samozřejmě otázkou, jestli tento postoj reflektuje nedůvěru v možnosti a schopnosti české diplomacie, jestli je projevem přesvědčení, že ČR je malý hráč, anebo z něho číst jednoduše neochotu angažovat se, v smyslu „nehas, co tě nepálí".

Obecně však možno říct, že v roce 2014 získala česká veřejnost podstatně větší objem informací o zemi, ze které pochází její největší menšina. Slovy socioložky Yany Leontiyevy – *„česká veřejnost se chtě nechtě dozvídá o Ukrajině, takže už pro ni není tolik cizí"*.[127] Ukrajinci tvoří v ČR největší menšinu (112 500 z celkového počtu 435 900 v roce 2012),[128] postoje veřejnosti jsou však zatím spíš negativní. Podle šetření z února 2015 jsou Ukrajinci *„velmi sympatičtí"* jenom 2 % českých respondentů. Na škále 1 (velmi sympatičtí) až 5 (velmi nesympatičtí) získali v únoru 2015 průměrnou známku 3,44. V březnu 2014 to bylo 3,36 a v březnu 2013 3,57. Pro srovnání, průměrná známka sympatií, kterou v únoru 2015 Češi udělili Čechům, byla 1,59, Slovákům 1,76. Méně sympatičtí než Ukrajinci jsou pro Čechy Rumuni, Albánci, Arabové a Romové.[129] Není mým cílem analyzovat vztah Čechů k menšinám – v tom případě by si prioritní pozornost vysloužila menšina, která je\není součástí české společnosti nejdéle – Romové. Pokud se však pozastavíme u nejpočet-

nější menšiny z východní Evropy, Ukrajinců a Ukrajinek, kteří pracují na stavbách, uklízejí v bytech atd. a přitom si vyslouží tak nízkou „známku“, lze jenom konstatovat, že ČR má před sebou ještě dlouhou cestu k tomu, aby mohla čestně prohlásit, že hodnoty článku dva smlouvy o EU (které chceme, mimochodem, v zemích východní Evropy šířit), jsou jí vlastní.

ZÁVĚR

Východní Evropě se dostalo v roce 2014 v zahraniční politice ČR podstatně větší pozornosti než v roce 2013, což bylo způsobeno hlavně pokračujícím konfliktem na Ukrajině. Česká republika souhlasila s protiruskými sankcemi a poskytla různé formy pomoci, v její politice se však objevilo málo vlastních proaktivních návrhů, a to jak na bilaterální, tak na unijní rovině. Zvýšená míra politizace a polarizace se zřídka promítla do efektivnější a intenzivnější veřejné politiky.

V roce 2014 se zahraniční politika celkově často ocitala v zajetí vnitropolitického boje. Na tom se podílela skutečnost, že do úřadu nastoupila nová vláda, která ohlásila zásadní změny ve východiskách zahraniční politiky. Nezanedbatelnou roli sehrály i napjaté vztahy mezi MZV a Hradem a občasný nesoulad mezi Úřadem vlády ČR a MZV. Odlišný pohled na zahraniční politiku v rámci trojice MZV, Úřad vlády ČR a Hrad má samozřejmě jistou kontinuitu z minulosti – i v době obsazení těchto úřadů jinými aktéry (K. Schwarzenberg, P. Nečas, V. Klaus) ČR nemluvila do zahraničí jedním hlasem. Za podstatně zásadnější (a znepokojivější) kontinuitu než tu rétorickou však možno považovat pokračující zmatky okolo falešného dilematu – obchod vs. lidská práva a demokracie. Klíčoví aktéři české zahraniční politiky zatím nenašli vůli zohledňovat v zahraniční politice vždy v první řadě zájmy občanů ČR a občanů partnerských zemí a ekonomické zájmy menšiny se často promítly do politiky proti většině.

I přes prokazatelný objem poskytnuté pomoci jsou uskutečněné kroky ve východní politice stále pod hranicí možného, což je problematické, pokud Česká republika o regionu mluví jako o jedné ze svých priorit, navíc takové, kde má specifické know-how. Prostředky skutečně investované do působení v zahraničí a do rozvoje domácí diskuse zdaleka nekorespondují s deklarovanou ambicí. Samozřejmě, vývoj v sousedství ani směřování politiky EU nezávisí jenom na postojích a krocích ČR a je nutné přizpůsobit očekávání možnostem země. Právě ty však ČR nevyužívá.

Poznámky

1 Prezident Zeman jmenoval vládu 29. 1. 2014, vláda získala důvěru Poslanecké sněmovny 18. 2. 2014. Vláda ČR: *Vláda premiéra Sobotky získala důvěru Poslanecké sněmovny*, 18. 2. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-premiera-sobotky-ziskala-duveru-poslanecke-snemovny--11600/**.

2 Zaorálek, Lubomír: *Probuďme naši zahraniční politiku*, 10. 1. 2014. On-line: **blog.aktualne.cz/blogy/lubomir-zaoralek.php?itemid=22013**, Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice*

aneb od snění k naivitě. A zpět? Deník Referendum, 13. 1. 2014. On-line: **denikreferendum.cz/clanek/17205-lidska-prava-v-zahranicni-politice-aneb-od-sneni-k-naivite-a-zpet**.

3 Srv. Koran, Michal, 1. kapitola této knihy.

4 Výzkumné rozhovory s diplomaty ČR byly realizovány v období únor–červenec 2015 v Praze a v Bruselu.

5 Najšlová, Lucia (2015): Ukraine in Czech Foreign Policy. In: Kořan, Michal et al.: *Czech Foreign Policy in 2013: Analysis*. Prague: Institute of International Relations.

6 Vláda ČR: *Programové vyhlášení vlády České republiky*, s. 17. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf.**

7 Vláda ČR: *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na období 2013–2017*. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf**.

8 Vláda ČR: *Programové vyhlášení vlády České republiky*, op. cit., s. 16.

9 Tamtéž: s. 18.

10 AMO: *Agenda pro českou zahraniční politiku*, 20. 3. 2015. On-line: **www.amo.cz/publikace/agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku-2015.html#.VUUihWa6A7A**.

11 Waisová, Šárka (2011): *Tíha volby: Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů; Tkáč, Peter: *Havlovský? Pragmatický? Český přístup k lidským právům je především zbrojařský.* Deník Referendum, 20. 6. 2014. On-line: **denikreferendum.cz/clanek/18230-havlovsky-pragmaticky-cesky-pristup-k-lidskym-pravum-je-predevsim-zbrojarsky**.

12 Stiglitz, Joseph et al: *Leaders' Chance to Create Good History*. Financial Times, 29. 6. 2015. On-line: **www.ft.com/cms/s/0/e17046ec-1bfa-11e5-a130-2e7db721f996.html#axzz3gvYZKsge**; Piketty Thomas: *Deutschland Hat Nie Bezahlt*. Die Zeit, 27. 6. 2015. On-line: **www.zeit.de/2015/26/thomas-piketty-schulden-griechenland/komplettansicht**.

13 Coppola, Frances: *Will Ukraine Default?* Forbes, 24. 7. 2015. On-line: **www.forbes.com/sites/francescoppola/2015/07/24/will-ukraine-default**.

14 *Exministři vyzvali ČR k sankcím vůči Rusku, Sobotka to odmítnul*. ČTK, 15. 3. 2014.

15 *Stropnický: Dostavba JE Temelín Rusy je Těžko představitelná*. ČTK, 3. 3. 2014.

16 *Napětí na Krymu začíná ovlivňovat ekonomické vztahy ČR s regionem*. ČTK, 3. 3. 2014.

17 Zeman, Miloš: *Babiš má, na rozdíl od jiných, charizma*. Rozhovor prezidenta republiky pro týdeník Ekonom, 13. 11. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/659.shtml**.

18 Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky během zahájení Festivalu Exportu CZ 2014, 18. 6. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/595.shtml**.

19 ČTK, 3. 9. 2014.

20 *Babiš: Ekonomické sankce na Ukrajině nic nevyřeší*. ČTK, 6. 3. 2015.

21 *Sobotka: Je potřeba revize strategie EU vůči ukrajinské krizi*. ČTK, 30. 8. 2014.

22 *Babiš: Sankce nepomohli, EU konflikt na Ukrajině nezvládá*. Aktuálně.cz, 1. 9. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/babis-sankce-nepomohly-eu-konflikt-na-ukajine-nezvlada/r~664625c031c911e4bf0e0025900fea04/**.

23 Šéf Hamé: *V Rusku je ohroženo dobré jméno českých výrobků*. DVTV, 22. 8. 2014. On-line: **video.aktualne.cz/dvtv/sef-hame-v-rusku-je-ohrozeno-dobre-jmeno-ceskych-vyrobku/r~4ff99dce29f911e49cb2002590604f2e/**

24 *Poslanci ČSSD podpořili Sobotku v postoji k protiruským sankcím*. ČTK, 2. 9. 2014.

25 PS PČR: *Usnesení Výboru pro evropské záležitosti PS PČR č. 87*, 4. 9. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=101071**.

26 PS PČR: *Usnesení Výboru pro evropské záležitosti PS PČR č. 88*, 4. 9. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=101069**.

27 *Výroky o sankcích vytočily opozici, chce mimořádnou schůzi*. Aktuálně.cz, 1. 9. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/vyroky-o-sankcich-vytocily-opozici-poskozuji-pry-cesko/r~83736d2e31d811e48a740025900fea04/**.

28 ODS: Petr Fiala: Projev na mimořádné schůzi Poslanecké sněmovny, 10. 9. 2014. On-line: **www.ods.cz/clanek/8054-projev-na-mimoradne-schuzi-poslanecke-snemovny**.

29 TOP 09: Projev předsedy TOP 09 Karla Schwarzenberga na mimořádné schůzi poslanecké sněmovny, 11. 9. 2014. On-line: **www.top09.cz/co-delame/komentare/schwarzenberg-slova-nasich-statniku-a-politiku-o-ukrajine-nas-poradne-zostudila-16563.html**.

30 Klaus: *EU a USA přispěly k tragické situaci na Ukrajině*. ČTK, 6. 3. 2014.

31 Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky na konferenci „Česko očima Evropy, Evropa očima Česka“, 11. 4. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/546.shtml**.

32 Zeman, Miloš: Přepis záznamu rozhovoru prezidenta republiky pro První kanál ruské televize, 8. 12. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/677.shtml**.

33 Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Frekvenci 1, 7. 9. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/620.shtml**.

34 Tamtéž.

35 Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro deník *Bild: V boji proti ISIS potřebujeme Putina*, 19. 11. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/667.shtml**.

36 Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky na konferenci „Dialog civilizací“ na řeckém ostrově Rodos, 28. 9. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/636.shtml**.

37 CVVM: *Hodnocení působení Miloše Zemana v prezidentském úřadě – leden 2015*. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7335/f3/pi150211.pdf**.

38 Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky na konferenci „Česko očima Evropy, Evropa očima Česka“, op. cit. Podobný názor prezident vyslovil i na setkání velvyslanců. Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky během setkání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí, 26. 8. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/613.shtml**.

39 House of Lords: The EU and Russia: *Before and Beyond the Crisis in Ukraine. London: House of Lords*, EU Committee, 2015. On-line: **www.publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf**.

40 Emerson, Michael: *After the Vilnius Fiasco: Who is to Blame? What is to be Done?* CEPS Essay, 2014. On-line: **aei.pitt.edu/58416/1/Essay_No_8_ME_Vilnius_Fiasco.pdf**.

41 Agreement on the Settlement of Crisis in Ukraine, Kyiv, 21. 2. 2014. On-line: **www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/671350/publicationFile/190051/140221-UKR_Erklaerung.pdf**.

42 Pronkiewicz, Alexandra–Krikavskiyi, Oleh: *The Ousting of Yanukovych was Legal*, 15. 3. 2014. On-line: **euromaidanpr.com/2014/03/15/the-ousting-of-yanukovych-was-legal/**.

43 OSCE: *OSCE Chair Says Crimean Referendum in its Current Form is Illegal and Calls for Alternative Ways to Address the Crimean Issue*, 11. 3. 2014. On-line: **www.osce.org/cio/116313**.

44 *General Assembly Adopts Resolution Calling Upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region*. un.org, 27. 3. 2014. On-line: **www.un.org/press/en/2014/ga11493.doc.htm**.

45 *Russian parliament approves troop deployment in Ukraine*. BBC, 1. 3. 2014. On-line: **www.bbc.com/news/world-europe-26400035**.

46 OSCE: *Ukraine: Early Presidential Election 25 May 2014*. OSCE-ODIHR Election Observation Mission Final Report. On-line: **www.osce.org/odihr/elections/ukraine/120549?download=true**.

47 Zhurzhenko, Tatiana: *Ukraine: Elections Without the East*. Al-Jazeera, 1. 6. 2014. On-line: **www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/06/ukraine-elections-donbas-201461201423909163.html**.

48 *Ukraine's Fractures: Interview with Volodymyr Ishchenko*. New Left Review 87, May–June 2014, 16. 6. 2014. On-line: **newleftreview.org/II/87/volodymyr-ishchenko-ukraine-s-fractures#_ednref1**.

49 Průběžně aktualizovaný přehled sankčních opatření a souvisejících dokumentů je k dispozici viz europa.eu (n.d.): *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis*. On-line: **europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htm**.

50 Popescu, Nicu: *Eurasian Union: the Real, the Imaginary and the Likely*. Chaillot Paper No. 132. On-line: **www.iss.europa.eu/uploads/media/CP_132.pdf**.

51 Tamtéž; Jarábik, Balázs: *Russia, Ukraine and the Visegrad: Time to Get Real*, 14. 11. 2014. On-line: **visegradrevue.eu/russia-ukraine-and-the-visegrad-time-to-get-real/**.

52 EEAS: *Barroso and Van Rompuy: Signature of Association Agreements is a starting point in EU's Cooperation with Georgia, Moldova and Ukraine*, 27. 6. 2014. On-line: **eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2014/2014_06_27_01_en.htm**.

53 European Parliament: *European Parliament ratifies EU-Ukraine association agreement*, 16. 9. 2014. On-line: **www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20140915IPR62504/html/European-Parliament-ratifies-EU-Ukraine-Association-Agreement**; European Parliament: *European Parliament Backs EU-Moldova Association Deal*, 13. 11. 2014. On-line: **www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20141110IPR78124/html/European-Parliament-backs-EU-Moldova-association-deal**; *European Parliament: European Parliament approves EU-Georgia association deal*, 18. 12. 2014. On-line: **www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/content/20141212IPR01106/html/European-Parliament-approves-EU-Georgia-association-deal**.

54 NATO: *Wales Summit Declaration*, 5. 9. 2014. On-line: **www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm**.

55 *English Language Translation of the September 19 cease-fire memorandum in Minsk*. Kyiv Post, 22. 9. 2014. On-line: **www.kyivpost.com/content/ukraine/english-language-translation-of-the-sept-5-cease-fire-memorandum-in-minsk-365460.html**.

56 OSCE: *Ukraine: Early Parliamentary Elections: 26. October 2014*. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, 19. 12. 2014. On-line: **www.osce.org/odihr/elections/ukraine/132556?download=true**.

57 Stručný přehled ohrožení svobody projevu v Ázerbájdžánu a nedostatečné reflexe EU je možné najít viz European Stability Initiative: *Caviar Diplomacy: How Azerbaijan Silenced the Council of Europe*, 2012. On-line: **www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_131.pdf**; *Francois Hollande Urged to Seek Release of Journalists While in Baku*. RSF, 23. 4. 2015. On-line: **en.rsf.org/azerbaijan-francois-hollande-urged-to-seek-24-04-2015,47806.html**; Amani, Aslan: *How Europe Failed Azerbaijan*, 22. 10. 2013. On-line: **www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/aslan-amani/how-europe-failed-azerbaijan**; Commitee to Protect Journalists: *Azerbaijan* (series of articles), 2014. On-line: **www.cpj.org/europe/azerbaijan/2014/**.

58 Index svobody tisku Reportérů bez hranic za uplynulé tři roky je dostupný on-line: **index.rsf.org/#!/**.

59 Gugushvili, Alexi: *Towards a Welfare Research Framework in the countries of Eastern Partnership Initiative*. Journal of East European and Asian Studies, 2010, 1(3): 349–377.

60 Rozhovory s představiteli MZV ČR, květen a září 2014, březen–duben 2015.

61 Vláda ČR: *Na Úřadu vlády se poprvé sešla Pracovní skupina pro hodnocení dopadů sankcí v rámci ukrajinské krize*, 12. 8. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/na-uradu-vlady-se-poprve-sesla-pracovni-skupina-pro-hodnoceni-dopadu-sankci-v-ramci-ukrajinske-krize-121836/**.

62 Vláda ČR: *Pracovní skupina předloží vládě soubor dopadů sankcí a jejich řešení*, 25. 8. 2015. On-line**: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/pracovni-skupina-predlozi-vlade-souhrn-dopadu-sankci-a-jejich-reseni--121996/**.

63 Vláda ČR: *Usnesení vlády ČR ze dne 15. října 2014 č. 834/2014*. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9Q4B4XEV**.

64 Vláda ČR: *Usnesení vlády ČR ze dne 22. prosince 2014* č. 1105*/2014 k Informaci o vytvoření Pracovní komise k ekonomické a obchodní dimenzi rusko-ukrajinské krize*. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9SJAF9JG**.

65 MPO: *Ekonomická dimenze rusko-ukrajinské krize: hledání východisek*. On-line: **www.ospzv-aso.cz/addons/PKEOD-rusko-ukrajinske-krize-final-27_1_2015-1.pdf**.

66 Dopadu sankcí se podrobněji věnují některé kapitoly této knihy, např. *Rusko v české zahraniční politice*.

67 CEBRE: *Ekonomické dopady sankcí proti Rusku na české podnikatele*. Podkladový materiál k debatě. Evropský dům, 23. 10. 2014. On-line: **www.cebre.cz/dokums_raw/reader_sankce_1.pdf**.

68 MPO: *Hlavní tendence průmyslu v roce 2014 a úvahy o dalším vývoji*, 6. 5. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument157894.html**, s. 7.

69 Tamtéž.

70 MPO ČR: *Zpráva o činnosti Zelené linky pro export za období leden–prosinec 2014*, 19. 1. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument155273.html**.

71 MPO ČR: *Exportní strategie ČR 2012–2020*. On-line: **www.mpo.cz/dokument103015.html**.

72 MPO: *Hlavní tendence průmyslu v roce 2014 a úvahy o dalším vývoji*, 6. 5. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument157894.html**, s. 7.

73 *Válka žene Ukrajince do Česka, počet žádostí o azyl roste*. Česká televize, 17. 8. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/283302-valka-zene-ukrajince-do-ceska-pocet-zadosti-o-azyl-roste**/.

74 Evropská migrační síť: *Výroční zpráva o politice v oblasti azylu a migrace 2014: Česká republika.* On-line: **www.emncz.eu/UserFiles/files/CZ%20APR_cz.pdf**.

75 Pavelková, Zuzana: *Quarreling for 15 Syrian Children: How Security Replaced Rights in Czech debate on Asylum*. On-line: **www.visegradrevue.eu**.

76 *Zločin v kauze volyňských Čechů – Zeman mi předal důkazy, tvrdí Chovanec*. lidovky.cz, 23. 10. 2014- On-line: **www.lidovky.cz/pripad-volynskych-cechu-projedna-inspekce-hrozi-i-trestni-oznameni-11t-/zpravy-domov.aspx?c=A141023_184947_ln_domov_ele**; Fendrych, Martin: *Zeman a volyňští Česi? Poškodit Zaorálka, nahrát Rusům*, 7. 10. 2014. On-line: **nazory.aktualne.cz/komentare/zeman-a-volynsti-cesi-poskodit-zaoralka-nahrat-rusum/r~6426285a4d4211e4b3d60025900fea04/**.

77 Kundra, Ondřej: *V ukrajinské hře mezi Zemanem a Zaorálkem je nové jméno*. Respekt, 9. 11. 2014: On-line: **respekt.ihned.cz/c1-63085820-v-ukrajinske-hre-mezi-zaoralkem-a-zemanem-je-nove-jmeno**; Brolík, Tomáš–Kundra, Ondřej: *Dostanu vás domů.* Respekt, 8. 11. 2014. On-line: **respekt.ihned.cz/c1-63078990-dostanu-vas-domu**.

78 UNHCR: *Ukraine internal displacement nears 1 million as fighting escalates in Donetsk region*, 6. 2. 2015. On-line: **www.unhcr.org/54d4a2889.html**.

79 *Návrat volyňských Čechů? Vnitro eviduje zájem 19 lidí z 300*. Česká televize, 1. 12. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/294136-navrat-volynskych-cechu-vnitro-eviduje-zajem-19-lidi-ze-300**/.

80 Vláda ČR: *Usnesení vlády ČR ze dne 8. 12. 2014 č. 1014*. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9RTBJ79E**.

81 Vláda ČR: *Příloha č. 2 k usnesení vlády ze dne 8. prosince 2014 č. 1014*. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9RTBJBG5**.

82 MZV ČR: *Informace o poskytování pomoci Ukrajině ze strany České republiky při její obnově a podpoře její demokratické transformace v roce 2014*, 16. 1. 2015. On-line: **www.mzv.cz/kiev/cz/zpravy_a_udalosti/predani_ceske_humanitarni_pomoci.html**.

83 Vláda ČR: *Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2014 č. 167 o poskytnutí pomoci Ukrajině při její obnově a podpoře její demokratické transformace v obdob let 2014 až 2016*. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9HBBDZIX**.

84 Vláda ČR: *Usnesení vlády České republiky ze dne 20. srpna 2008 č. 1063 k návrhu na uvolnění mimořádných finančních prostředků na rekonstrukční a rozvojovou pomoc pro Gruzii*, 20. 8. 2008. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/KORN97AMTETS**.

85 Zeman, Miloš: *Prezident republiky se sešel s prezidentem Ázerbájdžánské republiky*, 7. 2. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/8095.shtml**.

86 *Zaorálek v Gruzii přislíbil pomoc s reformami*. ČTK, 5. 6. 2015.

87 Ismailová, Chadídža: *Ázerbájdžánská enkláva v Česku*, 2015. On-line: **www.investigace.cz/azerbajdzanska-enklava-v-cesku/**. Původní anglická verze viz Holcová, Pavla–Ismayilova, Khadija–Hason, Jaromír: *Azeri Enclave in Czech Republic. Organized Crime and Corruption*

Reporting Project, 2012. On-line: **occrp.org/occrp/investigations/1666-azerbaijans-czech-enclave?lang=en-GB**.

88 Procházková, Petra: *Česko? Ráj pro boháče z Ázerbájdžánu*. Lidové noviny, 23. 3. 2013, s. 7 (autorka děkuje Janu Adamcovi za upozornění na článek).

89 *Cena Václava Havla za lidská práva putuje do Ázerbájdžánu*. Český rozhlas, 29. 9. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/cena-vaclava-havla-za-lidska-prava-putuje-do-azerbajdzanu--1401971**.

90 *Ázerbájdžánské studenty v Brně rozčilila výstava o lidských právech*. iDnes.cz, 23. 10. 2014. On-line: **brno.idnes.cz/vystava-o-azerbajdzanu-vzbudila-vasne-dh6-/brno-zpravy.aspx?c=A141023_2110208_brno-zpravy_daj**.

91 Juřenová, Lenka: *Ázerbajdžán je největším českým obchodním partnerem na jižním Kavkazu.* Hospodářské noviny, 1. 10. 2014, s. 1. Příloha – Veletržní noviny.

92 *Mládek radí exportérům: jděte do Běloruska, Kazachstánu, Ázerbájdžánu*. E15, 21. 8. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/mladek-radi-exporterum-jdete-do-beloruska-kazachstanu-azerbajdzanu-1111702**.

93 Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky během setkání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí, op. cit.

94 Česká rozvojová agentura: *Výroční zpráva*, 2014. On-line: **www.czda.cz/aktualne/ceska-rozvojova-agentura-predstavila-verejnosti-vysledky-sve-cinnosti-za-rok-2014.html**.

95 Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky během tiskové konference v Moldavské republice, 22. 5. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/579.shtml**.

96 Rozhovor s českým diplomatem, březen 2015.

97 MPO: 1. zasedání česko-arménské mezivládní komise. On-line: **www.mpo.cz/cz/udalost1034.html**.

98 *Support Ukrainians and they can help us build a fairer Europe*. The Guardian, 3. 1. 2014. On-line: **www.theguardian.com/world/2014/jan/03/support-ukrainians-build-fairer-europe**.

99 Univerzita Karlova: *Opatření rektora UK č. 10/2014: Statut stipendia Václava Havla*. On-line: **www.cuni.cz/UK-5591.html**.

100 *Univerzita Pardubice podpoří své ukrajinské studenty, nabídla jim stipendia*. Český rozhlas, 5. 4. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/pardubice/zpravodajstvi/_zprava/univerzita-pardubice-podpori-sve-ukrajinske-studenty-nabidla-jim-stipendia--1335591**.

101 V4: *Společné vyhlášení ministerstev zahraničních věcí V4 k situaci na Ukrajině*, 23. 1. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/joint-statement-of-the**.

102 V4: *Joint Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Group on Ukraine*, 29. 1. 2014. On-line: **http://www.visegradgroup.eu/calendar/joint-statement-of-the**.

103 V4: *Joint Statement of V4 Foreign Ministers on Ukraine*, 24. 2. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/joint-statement-of-v4**.

104 V4: *Joint Statement of the Parliamentary Speakers of the Visegrad Countries*. Budapest, 28. 2. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/11th-meeting-of-the**.

105 V4: *Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Group Countries on Ukraine*, 4. 3. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/statement-of-the-prime**.

106 V4: *Joint V4 Letter to High Representative Ashton and Commissioner Fule*, 5. 3. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/v4-foreign-ministers**.

107 V4: *Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the V4 on the Occassion of the V4 + EaP Informal Ministerial Meeting*, 29. 4. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/statement-of-the**.

108 V4: *Joint Statement of the Visegrad Group Foreign Ministers on Ukraine*, 31. 10. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/the-joint-statement-of**.

109 On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/joint-statement-of-the**.

110 V4: *Joint Statement of the Visegrad Group and Ukraine*, 17. 12. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/joint-statement-of-the-141217**.

111 Toto rozdělení se ovšem neuvádí ve společném prohlášení, ale jen v prohlášení slovenského předsednictví.

112 President of Ukraine: *President of Ukraine has held a meeting with the Visegrad Group Delegation*, 16. 12. 2014. On-line: **www.president.gov.ua/en/news/31926.html**.

113 International Visegrad Fund: *Visegrad 4 Eastern Partnership Program*, 2015. On-line: **visegradfund.org/v4eap/**.

114 *Novinářskou cenu 2014 si odneslo jedenáct vítězů a vítězek*. Nadace OSF Praha, 28. 4. 2015. On-line: **www.novinarskacena.cz/aktuality/novinarskou-cenu-2014-si-odneslo-jedenact-vitezu-a-vitezek/**.

115 *Reportér Kroupa našel reportéra, který popsal, jak dostat zbraně na Ukrajinu*. Český rozhlas, 2. 10. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/reporter-radiozurnalu-nasel-obchodnika-ktery-popsal-jak-dostat-zbrane-na-ukrajinu--1403217**.

116 BIS: *Výroční zpráva 2013*, 2014. On-line: **www.bis.cz/n/2014-10-27-vyrocni-zprava-2013.html**.

117 Pro ilustraci – tato zpráva prezentuje protizemanovské demonstrace jako dílo představitelů USA, demonstrace přitom organizovali čeští opoziční aktivisté. Viz např. *Víme, kdo organizoval rozdávání červených karet proti Zemanovi*. aeronet.cz, 18. 11. 2014. On-line: **aeronet.cz/news/vime-kdo-organizoval-rozdavani-cervenych-karet-proti-zemanovi-dukaz-o-bezprecedentnim-vmesovani-se-americkeho-velvyslanectvi-do-vnitrnich-zalezitosti-republiky-americane-organizuji-demonstrace-skrz/**.

118 CVVM: *Důvěra některým institucím veřejného života v březnu 2015*, 17. 4. 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7374/f3/po150417.pdf**.

119 *Na mediálním Slovensku veselo*. motejlek.com, 18. 10. 2014. On-line: **www.motejlek.com/na-medialnim-slovensku-veselo**.

120 Mikulka, Milan: *Spolumajitel Penty Dospiva: Chceme mediální štít proti iracionálním útokům*. Hospodářské noviny, 21. 4. 2015. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-63893810-spolumajitel-penty-dospiva-chceme-medialni-stit-proti-iracionalnim-utokum**.

121 CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – květen 2014*, 28. 5. 2014. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7236/f3/pm140528.pdf**; CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – červen 2014*, 8. 7. 2014. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7258/f3/pm140708.pdf**.

122 ČSSD: *Stanovisko předsedy Senátu Parlamentu CR Milana Štěcha k aktuálnímu vývoji na Ukrajině*, 19. 2. 2014. On-line: **www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/stanovisko-predsedy-senatu-k-vyvoji-na-ukrajine/**.

123 CVVM: *Občané o vztazích ČR s některými zeměmi – leden 2015*. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7344/f3/pm150223.pdf**.

124 CVVM: *Bezpečnostní rizika pro Českou republiku podle veřejnosti – listopad 2014*. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7310/f3/ov141203.pdf**.

125 Podle metodiky CVVM celkový součet představoval 300 %.

126 CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – říjen–listopad 2014*. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7296/f3/pm141128.pdf**.

127 Klípa, Ondřej: *Rozhovor s Yanou Leontiyevou*, 28. 6. 2014. On-line: **migraceonline.cz/cz/e-knihovna/kdo-z-nich-podporil-ukrajinu**.

128 ČSÚ: *Cizinci v ČR 2013. Kapitola 1: Demografické aspekty života cizinců*. Novější data nejsou k dispozici. On-line: **www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/2E003C73A9/$File/141413_k1CJ.pdf**.

129 CVVM: *Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR*, 6. 3. 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7352/f3/ov150306.pdf**.

Kapitola 10
Balkánský rozměr české zahraniční politiky

Tomáš Dopita

Tato kapitola nejprve představuje konceptuální východiska a politický kontext, a to zejména geopolitický kontext a dlouhodobou českou podporu evropské integrace západního Balkánu, ale také základní problémy, se kterými se česká zahraniční politika vůči zemím Balkánského poloostrova dlouhodobě potýká. Následující část kapitoly uvádí hlavní události, jež ovlivnily agendu české zahraniční politiky vůči zemím Balkánského poloostrova, jmenovitě vývoj v evropské politice, postup v normalizaci vztahů mezi Srbskem a Kosovem a řešení sporu společnosti ČEZ s Albánií. Následuje analýza mediálního kontextu a závěrečné shrnutí.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Česká zahraniční politika se ve své balkánské dimenzi týká skupiny zemí rozdělené hranicemi EU i NATO, dvou důležitých multilaterálních organizací. Z tohoto geopolitického rozdělení vyplývají dvě základní dynamiky české zahraniční politiky vůči zemím Balkánského poloostrova. Na jedné straně jsou Řecko, Rumunsko, Bulharsko a nově i Chorvatsko, které již jsou členy EU i NATO a se kterými čeští aktéři rozvíjí partnerské vztahy v rámci těchto organizací. Ve vztazích ke druhé skupině zemí, tedy Albánii, Bosně a Hercegovině, Srbsku, Kosovu, Černé Hoře a Makedonii, jsou instituce EU (a do jisté míry i NATO) také důležité, nejde zde však až tolik o vztah partnerství, ale o více hierarchický vztah k zemím ležícím za hranicí společenství EU, často také souhrnně nazývaným prostřednictvím politické kategorie „západní Balkán“. Země západního Balkánu či jihovýchodní Evropy jsou v dokumentech Ministerstva zahraničních věcí ČR označovány za přirozenou součást euroatlantického pros-

toru, a jejich integrace do EU i NATO je podporována i s odkazem na dlouhodobou bezpečnost, stabilitu a prosperitu České republiky jako takové.[1] V souvislosti s tím můžeme chápat jednu ze zřetelných dlouhodobých priorit české zahraniční politiky, a sice odstraňování výše zmíněného geopolitického rozdělení Evropy cestou *integrace* západního Balkánu do euroatlantických institucí. Česká republika v tomto smyslu pokračuje v rozvíjení svých diplomatických kapacit na západním Balkáně. Kupříkladu, v nedávné době došlo k povýšení konzulárního jednatelství v Černé Hoře (Podgorica) na velvyslanectví pod vedením *chargé d'affaires ad interim* Petra Šmejkala (již od listopadu 2013). Během roku 2014 vyslala také Česká republika na ambasádu v Srbsku nového zemědělského diplomata, který by zde měl pomáhat českým firmám při vývozu zamědělských a potravinářských komodit.

Priorita integrace západního Balkánu se promítla i do programového prohlášení vlády České republiky, která byla v lednu 2014 ustavena na základě nově vzniklé koalice ČSSD, ANO a KDU-ČSL. Konkrétně vláda ve svém prohlášení uvedla, že klade důraz *„na rozšiřování Evropské unie zejména o státy západního Balkánu po splnění podmínek ze strany kandidátských zemí"*.[2] Z faktu, že rozšiřování EU o státy západního Balkánu je v programovém prohlášení vlády zmíněno, lze usuzovat, že vláda Bohuslava Sobotky, narozdíl od vlád Jiřího Rusnoka (2013/2014), Jana Fišera (2009/2010) a dvou vlád Mirka Topolánka (2006/2007, 2007/2009),[3] přikládá této zahraničněpolitické agendě určitou důležitost. Současně s tím přímý důraz na splnění podmínek pro vstup činí formulaci v novém programovém prohlášení poněkud přísnější vůči kandidátským zemím, než tomu bylo v programovém prohlášení vlády Petra Nečase (2010),[4] a daleko přísnější, než tomu bylo v programovém prohlášení vlády Jiřího Paroubka (2005),[5] které se integrací západního Balkánu také krátce zabývaly.

Ve vztahu k základní kategorizaci způsobů jednání v zahraniční politice využívané v této publikaci je možné argumentovat, že dosavadní chování aktérů české zahraniční politiky týkající se Balkánu (viz předchozí ročenky) se rozvíjelo do značné míry v souladu s výše představenou prioritou integrace. Specificky, v rámci *proaktivní* podpory eurotlantické integrace západního Balkánu čeští aktéři dlouhodobě *spolupracovali* nejen s dotčenými zeměmi, např. prostřednictvím rozvojové a transformační spolupráce s Bosnou a Hercegovinou, Srbskem a Kosovem, ale také se zeměmi v rámci EU či NATO, které mají podobný postoj. V poslední době šlo zejména o snahu o *vytváření společné politiky* s partnery z Visegrádské skupiny, ale i s některými dalšími zeměmi, např. Slovinskem. Ve vztahu k Bosně a Hercegovině se Česká republika také *proaktivně* zapojovala do doposud neúspěšných pokusů o *mediaci* sporu o vnitřní uspořádání této země.

Ve své podpoře euroatlantické integrace západního Balkánu se čeští aktéři ale také museli *adaptovat* na politiku některých zemí EU, které jsou k procesu přibližování se západního Balkánu k EU rezervovanější, jako jsou např. Německo či Nizozemsko. Čeští aktéři se také museli vyrovnávat s postoji Řecka, Rumunska, Bulharska či Chorvatska, jež mají s jednou či vícero zeměmi západního Balkánu komplikované sousedské vztahy. V tomto ohledu je prozatím nejviditelnější spor o název Makedonie, kvůli kterému Řecko již dlouho blokuje integraci Bývalé jugoslávské republiky

Makedonie[6] do NATO a EU. Česká republika se doposud, stejně jako i ostatní členské státy EU, pouze *reaktivně adaptovala* na *odpor* Řecka vůči euroatlantickým ambicím Makedonie.

V neposlední řadě se protagonisté české politiky vůči západnímu Balkánu museli vyrovnávat i s výraznými nesoulady mezi sebou samými. Zásadní kontroverzí je otázka nezávislosti Kosova dlouhodobě *polarizující* jak české aktéry, tak i mezinárodní společenství v nejširším slova smyslu. V posledních letech se navíc vynořil i specificky český problém, spojený s *reakcí* České republiky na problémy české státní společnosti ČEZ v regionu jihovýchodní Evropy, což se nejsilněji projevovalo na vztazích vůči Albánii.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Evropská politika

V roce 2014 došlo v evropské politice k projevům dvou výrazných posunů, které mají důležité implikace i pro balkánskou dimenzi české zahraniční politiky. Tyto posuny naznačují na jedné straně větší rezervovanost vůči další rychlé integraci států západního Balkánu do společných institucí EU, ale na straně druhé také větší angažovanost co se týče posílení dlouhodobé stability a vlivu EU v této oblasti.

Větší rezervovanost vůči dalšímu rychlému rozšiřování o země západního Balkánu je čitelná ze strany nové Evropské komise, která byla postavená na výsledcích voleb do Evropského parlamentu v květnu 2014 a začala úřadovat od listopadu 2014. Jean-Claude Juncker, nový předseda Komise, ve svých politických zásadách publikovaných 15. 7. 2014 uvedl, že: *„EU si potřebuje odpočinout od rozšiřování, tak abychom mohli konsolidovat to, co bylo dosaženo ve stávající osmadvacítce. Toto je důvod, proč za mého předsednictví stávající vyjednávání budou pokračovat, a zejména pro západní Balkán bude třeba udržet evropskou perspektivu, ale žádné další rozšiřování se v následujících pěti letech dít nebude.“*[7]

Junckerův rezervovaný vzkaz vůči kandidátským či potenciálním kandidátským zemím byl přijat mezi prointegračně smýšlejícími aktéry v EU i na západním Balkánu s určitým rozčarováním.[8] Toto očividné snížení priority však jednoznačně odpovídalo posunu evropského veřejného mínění, jež bylo v posledních letech poměrně výrazně proti dalšímu rozšiřování EU.[9] Podobnou dynamiku, tedy citlivost k veřejnému mínění v některých zemích EU, je ale možné chápat i jako jednu z hlavních příčin *nejednání* na úrovni Rady EU, když Bulharsko a Rumunsko ještě nebyly integrovány do schengenského prostoru, i když k tomu tyto země již několik let dle Evropské komise jsou technicky připravené.

Změna Komise byla doprovázena i změnami na dvou postech důležitých pro evropskou politiku vůči západnímu Balkánu. Catherine Ashtonová byla na pozici Vysoké představitelky EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku nahrazena Federicou Morgheriniovou a Štefan Füle, dosavadní komisař pro rozšiřování a evropskou politiku sousedství, byl nahrazen Johannesem Hahnem, jehož portfolio ale nyní nese

název „Evropská sousedská politika a vyjednávání o rozšiřování". Tato změna v označení portfolia může být chápána i jako projev deprioritizace rozšiřovací agendy ze strany nové Komise.

Druhá výrazná změna v evropské politice vůči západnímu Balkánu je konstitutivně spojena s celkovou změnou v geopolitickém chápání vztahu EU a Ruska. Oproti větší rezervovanosti k dalšímu rozšiřování popsané výše přináší naopak změna vztahů EU a Ruska vyšší angažovanost EU i Ruska jako geopolitických aktérů v regionu jihovýchodní Evropy. Tato změna může být brána jako jeden z důvodů, proč nakonec došlo v prosinci 2014 ke zrušení stavby plynovodu Southstream, který měl vést plyn z Ruska do Bulharska, a pak dále přes Srbsko a Maďarsko do Rakouska, a také přes Řecko do Itálie. Tento geopolitický posun se však viditelně projevil i ve vztahu Ruska a EU vůči Bosně a Hercegovině. Na jedné straně Rusko začalo při jednáních Rady pro implementaci míru, *ad hoc* mezinárodní instituce zřízené pro dohled nad naplňováním Daytonské mírové dohody z roku 1995, zpochybňovat a odmítat samozřejmou prioritizaci evropské integrace Bosny a Hercegoviny, která byla doposud v této instituci praktikována.[10] Z podobných důvodů se Rusko v listopadu 2014 zdrželo v Radě bezpečnosti OSN při hlasování o prodloužení mise EUFOR v Bosně a Hercegovině.[11] Na druhou stranu, EU začala dělat v návaznosti na německo-britskou iniciativu z listopadu 2014, kterou ostatní členské státy včetně České republiky *přijaly*, vůči Bosně a Hercegovině vstřícná gesta ve smyslu možné aktivace Dohody o stabilizaci a přidružení.[12] Aktivace této dohody byla doposud ze strany EU blokována pro neplnění podmínek, zejména pro neimplementaci rozsudku Evropského soudního dvora v případu Sejdić a Finci versus Bosna a Hercegovina z roku 2009. Uvedení Dohody o stabilizaci a přidružení v platnost by pro Bosnu a Hercegovinu znamenalo možnost podání přihlášky do EU v blízké budoucnosti, a to i bez okamžitého řešení diskriminačního nastavení volebního systému v této zemi.

Větší angažovanost na úrovni EU se začala projevovat na konci roku 2014 i ve vztahu ke sporu Řecka s Republikou Makedonie, což je problém, který byl na evropské úrovni po dlouhou dobu opomíjen. Na konci roku 2014 v tomto smyslu byla prostřednictvím pracovního výboru pro západní Balkán při Radě EU v Bruselu vytvořena *společná iniciativa* skupiny 15 států (Rakousko, Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Irsko, Chorvatsko, Maďarsko, Litva, Malta, Nizozemsko, Polsko, Švédsko a Slovinsko, skupina má i neformální podporu Velké Británie, Itálie a Lotyšska) podporujících zahájení přístupových rozhovorů s Makedonií a prosazujících substantivní diskusi o přístupu EU k této zemi. Česká republika Makedonii na její cestě do EU i NATO dlouhodobě politicky podporuje, což prezident Miloš Zeman i premiér Bohuslav Sobotka osobně potvrdili prezidentovi Makedonie Ďorge Ivanovovi, který do Prahy zavítal na státní návštěvu v únoru 2014. Také staronový premiér Makedonie Nikola Gruevski slyšel od premiéra Sobotky slova podpory při své návštěvě v ČR v říjnu 2014, a to i navzdory stále více se komplikující situaci v Makedonii, kde opozice začala bojkotovat parlament a další státní instituce.[13]

Specifická je v tomoto ohledu pozice Srbska a Makedonie, jež se nepřipojily k sankcím EU vůči Rusku, i když k tomu jako kandidátské státy byly EU vyzvány.

Tato situace by mohla, kromě jiného, vést k silnému zvýšení vývozu zemědělských a potravinářských produktů těchto zemí do Ruska.[14]

Normalizace vztahů mezi Kosovem a Srbskem a česká zahraniční politika

Klíčovým procesem ovlivňujícím vztahy mezi Kosovem a Srbskem, jakožto i situaci v jihovýchodní Evropě, je tzv. normalizace vztahů mezi Srbskem a Kosovem nastartovaná dohodou z dubna 2013, o které také informovala příslušná kapitola v ročence 2013. Tato dohoda, která byla zprostředkována Evropskou službou pro vnější činnost pod vedením vysoké představitelky Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku C. Ashtonové a podepsána premiéry Srbska a Kosova, Ivicou Dačićem a Hashimem Thaçim, zejména formuluje zásady samosprávy srbské menšiny v Kosovu. V dohodě se ale také, kromě bodů týkajících se místní samosprávy, policie, soudnictví, a dalších, obě strany zavázaly, že nebudou *„blokovat, ani podněcovat ostatní k blokování, postupu druhé strany na jejich cestě k EU“*.[15]

Tato dohoda se stala základem pro následné otevření vyjednávání o Stabilizační a asociační dohodě EU s Kosovem v říjnu 2013 i pro otevření vyjednávání o členství Srbska v EU v lednu 2014. Postup v evropské integraci Srbska i Kosova byl přímo provázán s implementací dohody. Zároveň také došlo ke kvalitativnímu posunu na úrovni regionální spolupráce. Specificky, Kosovo se mohlo, díky souhlasu Srbska, začít již v roce 2013 účastnit práce v Radě pro regionální spolupráci se sídlem v Sarajevu,[16] tedy v následnické organizaci po Paktu stability pro jihovýchodní Evropu. Toho bylo dosaženo také díky přeznačení vnitřní struktury této organizace, kdy označení „člen“ ustoupilo označení „účastník“ rady.[17] Kosovský zástupce také, spolu se srbským a dalšími, participovali na konferenci o evropské perspektivě států západního Balkánu organizované pod záštitou německé kancléřky Angely Merkelové na konci srpna 2014.[18] Na březen následujícího roku pak začala být plánována konference v Prištině týkající se budování dopravních sítí, a to ve formátu „západobalkánské šestky“, tedy za účasti jak Srbska, tak i Kosova.

Toto zkvalitnění spolupráce v regionu jihovýchodní Evropy viditelně ovlivnilo i českou zahraniční politiku na úrovni spolupráce ve V4. Již v listopadu 2011 byla, během českého předsednictví, na pravidelném setkání ministrů zahraničních věcí Visegrádské skupiny s jejich protějšky ze západního Balkánu, poprvé vyslovena myšlenka vytvoření „západobalkánského fondu“, založeného na modelu a principech fungování Mezinárodního visegrádského fondu.[19] Ovšem až v roce 2014 se podařilo během slovenského předsednictví V4 (7/2014–6/2015) završit proces získávání podpory všech šesti zemí západního Balkánu. Účast Srbska se podařilo získat právě na základě výše zmiňovaného modelu spolupráce „účastníků“, ustaveného v Radě pro regionální spolupráci. Tak mohlo být na konci října 2014 na úrovni V4 oznámeno, že fond opravdu bude založen.[20] Dle předběžných informací z MZV bude mít fond sídlo v Tiraně, bude hospodařit s počátečním příspěvkem 30 tis. EUR ročně od jednotlivých účastníků a bude se zaměřovat na regionální a přeshraniční spolupráci nevládních partnerů vždy nejméně ze tří západobalkánských států.[21] Visegrádská skupina bude fondu nadále poskytovat expertní podporu týkající se detailů založení fondu. Vznik fondu za

těchto či podobných podmínek by představoval krok k další institucionalizaci spolupráce zemí západního Balkánu.

Srbsko bylo v roce 2014, tak jako v předchozích letech, pro Českou republiku nejdůležitějším bilaterálním partnerem ze všech zemí současné západobalkánské šestky. Intenzivní styky byly rozvíjeny na úrovni ministerstev zahraničních věcí, vnitra, zemědělství, životního prostředí i dalších českých státních i nestátních institucí. Současně s tím však legitimita Kosova a vztahy České republiky s tímto státem zůstaly velmi kontroverzní a vývoj směrem k normalizaci vztahů mezi Srbskem a Kosovem a k posilování regionální spolupráce v rámci západního Balkánu prozatím nebyl na české vnitropolitické úrovni reflektován.

Stejně jako dříve, i v roce 2014 český prezident nejmenoval českého velvyslance v Kosovu a nepřijal velvyslance Kosova v Praze, a české diplomatické styky s Kosovem proto zůstaly na úrovni *chargé d'affaires*. Během své dubnové návštěvy v Srbsku prezident Zeman pro novináře promluvil následujícím způsobem: *„Zastávám názor, že Kosovo, které řada zemí neuznala, je, jemně řečeno, velmi podivný stát. Stát se silným vlivem narkomafií.“*[22] V poslanecké sněmovně pak v roce 2014 vedl odmítavý postoj vůči Kosovu k třínásobnému přerušení jednání o ratifikaci smlouvy o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku, podepsané v listopadu 2013 vedoucím českého zastupitelského úřadu v Prištině a kosovským ministrem financí. Při projednáváních této smlouvy, jež jinak byla odsouhlasena jak Senátem, tak i Zahraničním výborem Poslanecké sněmovny PČR, odpůrci jejího přijetí zpochybňovali legitimitu Kosova jako samostatného státu[23] i ústavnost českého uznání nezávislosti Kosova z dubna 2008.[24] Poslanec Jaroslav Foldyna (ČSSD) spojoval otázky samostatnosti Kosova s aktuální krizí na Ukrajině a také připodobnil uznání samostatnosti Kosova k hypotetickému uznání mnichovské dohody z roku 1938. Poukazoval na to, že tyto záležitosti jsou si z hlediska mezinárodního práva podobné, a že by tedy Česká republika měla užívat stejná morální i právní kritéria pro jejich hodnocení. Poslanec Foldyna se také ve vztahu k ratifikaci této smlouvy o dvojím zdanění dovolával ideje československého státu, odkazu Tomáše Garriqua Masaryka, jakožto i principu „přátelství mezi národy“. Poslanec Vojtěch Filip (KSČM) projevil názor, že přijetí této smlouvy o dvojím zdanění zhorší postavení České republiky nejen v Srbsku, ale také v Chorvatsku, Makedonii a Bosně a Hercegovině.[25]

Argumenty, které byly pro uzavření této smlouvy na půdě Poslanecké sněmovny formulovány zástupci vlády, tedy ministry Andrejem Babišem a Richardem Brabcem, se soustředily na fakt, že v Kosovu působí české subjekty, jejichž ekonomické zájmy by měla navrhovaná dohoda zaštítit. Diskuse o smlouvě tak dostala rámec konfliktu mezi „morálkou“ na straně jedné a „českými ekonomickými zájmy“ na straně druhé, což působí na jedné straně anachronicky a na druhé straně zploštěle. Není zde totiž reflektován výše představený vývoj ve vztazích mezi Srbskem a Kosovem, ani ohled na implikace, které česká politika vůči Kosovu přináší pro stabilizaci a evropskou integraci Kosova, Srbska i celého západního Balkánu. Tedy, i když je evropská integrace západního Balkánu dlouhodobou oficiální prioritou české zahraniční politiky, přesto tato priorita nebyla při výše nastíněné diskusi na půdě Poslanecké sněmovny PČR nikterak zohledněna.[26]

V nastávající agendě české zahraniční politiky vůči Srbsku a Kosovu budou jistě důležité právě záležitosti týkající se evropské integrace obou zemí. Ve vztahu k vyjednávání o vstupu se Srbskem některé státy, např. i Česká republika, podporují otevření některé z méně politicky citlivých kapitol, tak, aby vyjednávání započala nejen oficiálně, ale i prakticky. Nicméně, jiné státy EU, a zejména Německo, trvají na tom, aby první byly otevřeny právě ty „těžké" kapitoly, tedy kapitoly o soudnictví (23), justici (24) a o normalizaci vztahů s Kosovem (35). Tato politicky citlivá témata však během celého roku 2014 nebyla přímo řešena, a to také kvůli tomu, že v Srbsku se v březnu konaly předčasné volby, na které navazovaly předčasné volby v červnu v Kosovu, po kterých byla vláda sestavena až v prosinci. Ve výsledku nebyla během roku 2014 se Srbskem otevřena žádná vyjednávací kapitola.

Podobně jako Srbsko, i Kosovo čekalo během roku 2014 na další posun ve svých vztazích s EU. Při obnovování mise EULEX v Kosovu od července 2014 došlo k podstatnému snížení mezinárodních účastníků mise, ale mandát mise zůstal poměrně silný.[27] V červnu 2014 také došlo k formálnímu ukončení vyjednávání o Dohodě o stabilizaci a přidružení mezi EU a Kosovem, tato smlouva ale v roce 2014 nebyla uvedena v platnost. Toto zdržení je spojeno s tím, že smlouvu bude za EU uzavírat Evropská komise, přičemž stále probíhá řešení kompetenčních a procedurálních otázek týkajících se tohoto aktu. Konečně, Kosovo stále čeká na dokončení procesu liberalizace vízového režimu s EU, který začal již v lednu 2012. Tento krok však v současnosti nemá politickou podporu vícero členských států EU (např. Německo, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko), a to zejména z obav o nárůst migrace.

Ve výsledku lze zhodnotit, že během roku 2014 v rámci české zahraniční politiky docházelo k dalšímu *rozvoji spolupráce* se Srbskem, ale také docházelo k *ignorování* či *nezájmu* o proces normalizace vztahů mezi Srbskem a Kosovem. Také ve spojitosti s tímto ignorováním či nezájmem pak dále docházelo k prohlubování *polarizace* názorů na uznání samostatnosti Kosova, což se projevilo i *politizací* ratifikace smlouvy o dvojím zdanění s Kosovem v nově ustavené Poslanecké sněmovně. Výsledkem bylo *de facto nejednání* České republiky vůči Kosovu v této věci.

Řešení sporu ČEZ s Albánií a česká zahraniční politika

V roce 2005 společnost ČEZ zahájila svou zahraniční expanzi akvizicemi v Bulharsku a Rumunsku a v roce 2009 vstoupila i do Albánie. V těchto zemích společnost ČEZ narážela na problémy, kterým se věnovaly i předchozí kapitoly ročenek věnovaných balkánské dimenzi české zahraniční politiky. Tyto problémy pokračovaly i v roce 2014, a ve vztahu k Albánii se staly základem pro silnou reakci českých zahraničních aktérů.[28]

ČEZ v roce 2009 v Albánii koupila distribuční společnost, nad kterou však albánské instituce na počátku roku 2013 převzaly kontrolu. V květnu 2013 ČEZ podala kvůli této věci návrh na mezinárodní arbitráž, spor však byl ukončen dohodou ČEZ s albánskými institucemi zveřejněnou 24. 6. 2014, kdy byla ČEZ poskytnuta záruka, že jí bude do roku 2018 vyplaceno 100 mil. EUR jako náhrada za vzniklé škody. Ve stejný den Albánie obdržela rozhodnutím Rady EU pro všeobecné záležitosti status kandidáta pro vstup do EU. Nejen datum totožné pro udělení kandidátského statusu

Albánii a uzavření dohody mezi ČEZ a Albánií, ale i veřejné projevy premiérů Nečase[29], Rusnoka[30], i Sobotky[31] dávají vědět, že zástupci České republiky dlouhodobě využívali hrozby zablokovat proces evropské integrace Albánie právě pro řešení problémů firmy ČEZ v Albánii. Tato instrumentální politika nakonec dosáhla svého cíle.

Český stát vlastní téměř 70 % skupiny ČEZ, proto z utilitárního hlediska „českého daňového poplatníka" může být dosažení dohody chápáno pozitivně. Jako problematická se však tato dohoda může jevit, pokud vezmeme v potaz dosavadní dlouhodobou prioritu české zahraniční politiky, tedy podporu integrace západního Balkánu do EU. Doposud čeští aktéři na úrovni EU zastávali principiální postoje, když argumentovali, že bilaterální spory by neměly být propojovány s procesem integrace a rozšíření, tak jako se tomu dělo např. mezi Slovinskem a Chorvatskem, a jak tomu stále je mezi Řeckem a Makedonií. V případě sporu ČEZ s Albánií se však čeští aktéři chovali přesně tím způsobem, který byl z české strany dříve kritizován. Toto nadřazení utilitárního ekonomického hlediska principům integrace bylo konzistentní za tří rozdílných českých vlád a vpravdě nevyvolalo téměř žádnou vnitropolitickou diskusi a kritiku. Tyto skutečnosti naznačují, že tento postoj byl sdílený napříč celým politickým spektrem.

Během české roztržky s Albánií, která se stupňovala více než dva roky, se bilaterální vztahy mezi oběma zeměmi blížily k příslovečnému bodu mrazu. Po „výměnném obchodu" v červnu 2014 se však obě strany snažily tuto situaci vylepšit. Na počátku listopadu předseda Poslanecké sněmovny Jan Hamáček navštívil Tiranu, kde jednal se svým protějškem Ilirem Metou, prezidentem Bujarem Nishanim i ministerským předsedou Edi Ramou. Při této cestě česká delegace ujistila albánské představitele o české podpoře evropských ambicí Albánie, vyjádřila vůli na navýšení vzájemných návštěv na všech úrovních a nabídla sdílení zkušeností s integračním procesem.[32] Na tuto pracovní cestu navázalo i setkání premiérů Sobotky a Ramy během třetí konference Číny s 16 státy střední a východní Evropy, jež se konala v prosinci v Bělehradě. Také začala být plánována návštěva albánského ministra zahraničních věcí i premiéra v České republice v následujícím roce.[33]

Během roku 2014 tedy aktéři české zahraniční politiky *kladli aktivní odpor v reakci* na chování albánských institucí vůči společnosti ČEZ, když využívali postavení České republiky jako členského státu EU, který může vetovat unijní rozhodování o rozšiřování. Albánská strana nakonec přistoupila na tuto českou politiku a krize v česko-albánských vztazích se zdá být již překonána. Je však možné, že v důsledku tohoto chování aktéři české zahraniční politiky ztratili na důvěryhodnosti jako principiální zastánci rozšiřování EU na západní Balkán.[34]

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTŘEDÍ

Cílem této části je, podobně jako je tomu v obecné kapitole o mediálním kontextu české zahraniční politiky (viz *Mediální kontext české zahraniční politiky*), identifikovat a pojmenovat základní charakteristiky českého zpravodajství o zahraničněpoli-

tických událostech, a to specificky ve vztahu k zemím Balkánského poloostrova. Výchozím souborem dat pro analýzu je souhrn zpráv České tiskové kanceláře (ČTK) týkajících se zemí ležících na Balkánském poloostrově (kromě Turecka) za rok 2014.[35] Analýza se zaměřuje na určení podílu jednotlivých zemí na zpravodajství, jež se týká Balkánského poloostrova, a na identifikaci základních témat, kterým se zprávy věnovaly. Toto by mělo naznačit, jakými způsoby byly tyto země zobrazovány v českém mediálním prostoru a také jak pozornost médií (ne)korespondovala s jednotlivými tématy české zahraniční politiky, identifikovanými výše. Tato sekce také bude moci sloužit jako základ pro analýzu dlouhodobých trendů, pokud bude mediální kontext balkánského rozměru české zahraniční politiky v následujících letech analyzován obdobným způsobem.

Podíl jednotlivých zemí na zprávách týkajících se Balkánu je níže představen prostřednictvím grafu. V tomto ohledu je zajímavé zmínit, že zpravodajství ČTK se nejvíce věnovalo Řecku, a to zejména ve vztahu k finančním a ekonomickým potížím této země, které se silně promítaly do řecké domácí politiky i do evropské politiky týkající se eurozóny. České zahraniční politiky vůči Řecku se však tato témata přímo netýkají, ta se zaměřuje zejména na vzájemný obchod a turismus. Současně však platí, že zpravodajství ČTK se v roce 2014 ze všech sledovaných zemí nejméně věnovalo Albánii, která však v české zahraniční politice v roce 2014 figurovala v poměrně významné roli (viz výše).

Graf 1:
Podíl jednotlivých zemí na zprávách týkajích se Balkánu (výběr ČTK)

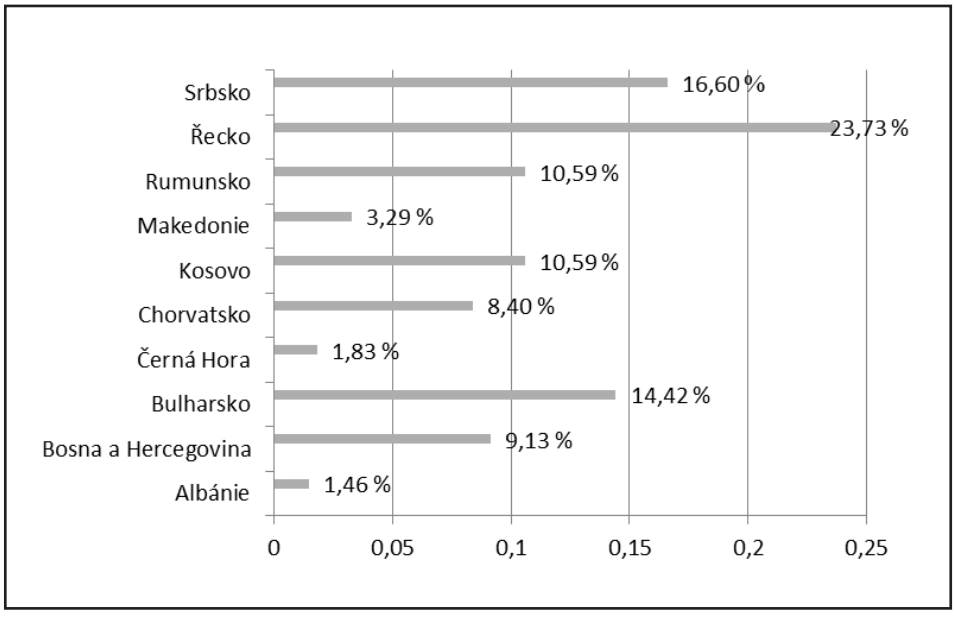

Hlavním tématem, které rozebíraly zprávy ČTK ve vztahu ke všem vybraným zemím, byla problematika drogové kriminality, a to v kontextu zadržení drog, zadržení stíhaných osob, nebo policejní spolupráce. Úloha Ruska byla ve zprávách zmiňována u všech zemí kromě Albánie, což platí i o tématu války. O problematice národnostních sporů či menšin bylo psáno ve spojitosti se všemi zeměmi, kromě Černé Hory. Problematika korupce byla zmiňována ve zprávách o všech zemích, kromě zpráv o Albánii a Řecku. U všech zemí kromě Kosova a Černé Hory byla řešena problematika migrace či uprchlictví. Specifická témata zpravodajství týkající se jednotlivých zemí jsou shrnuta v následující tabulce.

Tabulka 1:
Specifická témata zpravodajství o jednotlivých zemích
(výběr ČTK)

Albánie	Srbsko, Kosovo, spor ČEZ
Bosna a Hercegovina	záplavy a česká pomoc, politická situace, snahy komisaře Füleho, volby, islamisms, válečné zločiny, arbitráž ČEZ (Gacko), cenzus, česká kulturní stopa, muzeum Gavrila Principa
Bulharsko	problémy ČEZ, South Stream, volby a politická nestabilita, vojenská cvičení NATO, islamismus, problémy bankovního sektoru, export českých firem
Černá Hora	válečné zločiny, ekologie, pochod hrdosti, NATO
Chorvatsko	prezidentské volby, infrastrukturní projekty, investiční příležitosti, Srbsko, válečné zločiny, evidence tržeb, chorvatské muzeum v Jevišovce, záplavy, turismus, recese
Kosovo	politická situace a volby, Srbsko, islamismus, obchod s orgány, korupce v EULEX a role české žalobkyně Jaroslavy Novotné, Češi v EULEX a situace v Kosovské Mitrovici, smlouva o dvojím zdanění, poštovní systém
Makedonie	spor s Řeckem, politická situace, volby
Rumunsko	volby, energetika, situace ČEZ, spolupráce v rámci NATO, pohyby na místním trhu pohonných hmot a místní výrobní kapacity
Řecko	politický a ekonomický život poznamenaný krizí, jednání mezi řeckými zástupci a zástupci EU a MMF, ekonomická spolupráce českých a řeckých subjektů, spor s Makedonií
Srbsko	Kosovo, Albánie, Chorvatsko, volby, povodně a česká pomoc, válečné zločiny, české investice, infrastrukturní projekty, pochod hrdosti

ZÁVĚR

Tato kapitola poukazuje na podstatné proměny v balkánském rozměru české zahraniční politiky v roce 2014. Čeští aktéři sice obecně pokračovali v *proaktivní* podpoře euroatlantické *integrace* západního Balkánu, ale *reaktivní* podmínění souhlasu s udělením statusu kandidáta pro členství v EU Albánii náhradou škody ze strany Albánie ve prospěch společnosti ČEZ signalizuje lehkost, s jakou se aktéři české zahraniční politiky jsou schopni posunout z pozic proevropského idealismu směrem k instrumentálnímu ekonomickému pragmatismu. V roce 2014 také docházelo k *ignorování* či *nezájmu* o proces normalizace vztahů mezi Srbskem a Kosovem, což přispívalo k prohlubování *polarizace* názorů na uznání samostatnosti Kosova, a to zejména mezi vládou a MZV na straně jedné a Poslaneckou sněmovnou a prezidentem na straně druhé. To se projevilo zejména *politizací* ratifikace smlouvy o dvojím zdanění s Kosovem v nově ustavené Poslanecké sněmovně, což vedlo k *nejednání* České republiky vůči Kosovu v této věci. Aktéři české zahraniční politiky se v roce 2014 navíc museli *reaktivně adaptovat* na deprioritizaci politiky rozšiřování ze strany Evropské komise, ale také *přijali* změnu podmínek pro aktivaci Dohody o přidružení a stabilizaci Bosny a Hercegoviny, prosazenou na úrovni Rady EU na základě britsko-německé iniciativy. Konečně, čeští aktéři učinili na úrovni pracovního výboru pro západní Balkán Rady EU kroky pro *vytváření společné politiky* týkající se evropské integrace Makedonie. Analýza mediálního kontextu pak poukázala na základní obrysy mediální reprezentace balkánských zemí prostřednictvím zpráv ČTK. Vývoj v těchto i dalších oblastech balkánského rozměru české zahraniční politiky bude zajímavé sledovat i nadcházejících letech.

Poznámky

1 *Česká zahraniční politika a region západního Balkánu*. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Odbor států jižní a jihovýchodní Evropy, 2013. On-line: **www.mzv.cz/file/958190/Ceska_zahranicni_politika_a_region_zapadniho_Balkanu.pdf**; *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Ministerstvo zahraničních věcí, schváleno vládou ČR dne 20. 7 2011.

2 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády Bohuslava Sobotky*. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/**.

3 Vláda ČR: *Přehled vlád ČR i jejich programových prohlášení*. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/.**

4 Vláda ČR: Viz: *„V oblasti zahraniční politiky EU považuje vláda za prioritní silnou transatlantickou vazbu, vztahy se zeměmi východní Evropy (s důrazem na politiku Východního partnerství) a západního Balkánu (zejména integraci zemí regionu do EU) a podporu demokracie a lidských práv ve světě. Velký význam přikládá vláda též rozšiřování EU, za podmínky zachování stávajících kritérií pro vstup."* On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf**.

5 Viz: *„[Vláda] [p]ovažuje za důležité další rozšiřování Evropské unie, zejména na západní Balkán."* On-line: **www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/jiri-paroubek/Programove-prohlaseni-vlady-Jiriho-Paroubka_1.pdf**.

6 Česká republika ve svých bilaterálních vztazích používá název Makedonie či Makedonská republika, ale na multilaterální úrovni je na základě dohody z roku 1995 využíván název Bývalá jugoslávská republika Makedonie.

7 Juncker, Jean-Claude: *A New Start for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change – Political Guidelines for the next European Commission*.

8 Například komentář Floriana Biebera, 4. 9. 2014. On-line: **fbieber.wordpress.com/2014/09/04/enlargement-delayed-a-new-commission-without-an-enlargement-commissioner/**.

9 To je zřejmé při pohledu do výzkumů veřejného mínění v rámci takzvaného „Eurobarometru". Viz zejména European Commission, Eurobarometer 80, 2013, European Commission, Eurobarometer 66, 2006, na toto téma také více v Makul, Anes (2014): *Can the European Public Block the Enalrgement to the Western Balkans?*

10 Například *Communiqué of the Steering Board of the Peace Implementation Council*, Peace Implementation Council Steering Board, 10. 12. 2014. On-line: **www.ohr.int/pic/default.asp?content_id=48910**.

11 UN, Security Council, Adopting Resolution 2183 (2014), Renews European Union-led Multinational Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina for 12 Months, 11. 11. 2014. On-line: **www.un.org/press/en/2014/sc11641.doc.htm**.

12 Council conclusions on Enlargement and Stabilisation and Association Process (excerpts on Bosnia and Herzegovina), 16. 12. 2014. On-line: **europa.ba/News.aspx?newsid=7591 & lang=EN**.

13 Zdroj: ČTK, 25. 2. 2014, 2. 10. 2014.

14 O tom například ČTK, 22. 8. 2014, 28. 7. 2014. Nebo také článek na portálu *Bussiness Standard*. On-line: **www.business-standard.com/article/news-ians/macedonia-serbia-not-to-join-eu-s-sanction-against-russia-114091600065_1.html**.

15 Originální text dohody je přístupný na webových stránkách televize RTS. On-line: **www.rts.rs/upload/storyBoxFileData/2013/04/20/3224318/Originalni%20tekst%20Predloga%20sporazuma.pdf**.

16 Výroční zprávu pro roky 2013–2014 této regionální instituce naleznete on-line: **www.rcc.int/pages/75/annual-report-on-regional-cooperation-in-south-east-europe-2013-2014**.

17 Rozhovor na MZV ČR, 15. 4. 2015.

18 Více informací o této konferenci viz on-line: **www.bundeskanzlerin.de/Content/DE/Artikel/2014/08/2014-08-28-westbalkankonferenz.html**.

19 On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2011/joint-statement-of-the**.

20 On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/visegrad-group-joint**.

21 Rozhovor na MZV ČR, 15. 4. 2015.

22 *Zeman: Vyzbrojení kosovské armády by bylo vyzbrojením členů UÇK*. ČTK, 2. 4. 2014.

23 S odkazem na rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1244.

24 S odkazem na usnesení Poslanecké sněmovny z 6. 2. 2008 i s odkazem na postoje českých prezidentů Klause a Zemana.

25 Založeno na přepisech projednávání této mezinárodní smlouvy z 20. 3. , 12. 6. a 4. 12. 2014, které jsou k dispozici na stránkách Poslanecké sněmovny pod sněmovním tiskem 123 ze 7. volebního období. On-line: **www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7 & t=123**.

26 Pokud bude smlouva o dvojím zdanění s Kosovem v budoucnu Poslaneckou sněmovnou ratifikována, přiřadí se k 16 již platným dvoustranným smlouvám mezi Českou republikou a Kosovem. Patnáct z těchto smluv Kosovo a ČR sukcedovaly po osamostatnění Kosova. Jedna smlouva, konkrétně readmisní dohoda o zpětném přebírání nelegálně pobývajích osob, byla dojednána v červenci 2011 a ratifikována Parlamentem ČR ještě v témže roce (15. prosince). Podpis pod smlouvu připojil, i přes svůj odmítavý postoj vůči samostatnosti Kosova, tehdejší prezident Václav Klaus.

27 On-line: **www.eulex-kosovo.eu/**.

28 Problémy ČEZ vyvolaly i aktivitu českých aktérů ve vztahu k představitelům Bulharska a Rumunska, viz např. *Setkání premiéra Sobotky s premiérem Bulharska Plamenem Orešarským,*

v Bruselu, 20. 3. 2014. ČTK, 21. 3. 2014. A také návštěva prezidenta Zemana v Rumunsku, květen 2014. ČTK, 21. 5. 2014.

29 Vláda ČR: *Premiér Petr Nečas: Odebrání licence ČEZ v Albánii regulačním úřadem vnímám velmi negativně,* 22. 1. 2013.

30 *Rusnok: Kandidaturu Albánie do EU bych vetoval. Na vině je spor s ČEZem*. Euractiv.cz. On-line: **www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/rusnok-albanie-cezu-zadne-penize-neda-nema-na-to-011396#sthash.2twczQf0.dpuf**.

31 Česko je připraveno blokovat sblížení Albánie s EU kvůli sporu ČEZ. Rozhlas.cz. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/evropskaunie/_zprava/1360382**.

32 MZV ČR. On-line: **www.mzv.cz/tirana/cz/vzajemne_vztahy/kultura/jan_hamacek_na_oficialni_navsteve_v.html**.

33 Rozhovor na MZV ČR, 15. 4. 2015.

34 Rozhovor na MZV ČR, 15. 4. 2015; Rozhovor v Centre for Eastern Studies, Varšava, 5. 11. 2014.

35 Tento materiál byl připraven stážisty ÚMV.

Kapitola 11

Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice

Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2014 přinesl v postoji české diplomacie na Blízkém východě některé dílčí změny. Přestože Česká republika projevuje dlouhodobý zájem o oblast Blízkého východu a to především v kontextu ekonomické spolupráce, možnosti české diplomacie v tomto regionu jsou limitovány. Tento fakt je zapříčiněn nestabilní politickou situací v mnoha zemích blízkovýchodního regionu, která se postupně zhoršovala od Arabského jara v roce 2011. Revoluční dění v mnoha zemích vyústilo v ozbrojené krvavé konflikty a nastolení relativního klidu se prozatím zdá být v nedohlednu. I přes komplikovanou situaci se však ČR podařilo v roce 2014 upevnit své diplomatické vztahy s některými zeměmi regionu a dokonce posílit ekonomickou spolupráci. K posílení vzájemných vztahů s blízkovýchodním regionem přispělo ukončení vleklé politické krize v ČR, když v lednu 2014 byla jmenována nová koaliční vláda ČSSD, ANO a KDU-ČSL.[1]

Prioritou zahraniční politiky České republiky na Blízkém východě i nadále zůstává zachování bezpečnosti Státu Izrael jako jediného demokratického partnera v této oblasti. Česká diplomacie v roce 2014 reflektovala postoje zakotvené v koncepci zahraniční politiky ČR, která byla přijata v roce 2011. Na základě této koncepce se ČR rozhodla pro navazování bilaterárních vztahů v rámci Evropské sousedské politiky EU a formou partnerské politiky NATO.[2] Česká diplomacie v oblasti tak i nadále zůstává reaktivní, kdy se ČR pokouší především o posílení ekonomické spolupráce. Kromě tradičních partnerů se jako nový lukrativní partner v této oblasti jeví autonomní oblast Kurdistán v severním Iráku. Její představitelé projevili značný zájem o spolupráci s ČR. Nově se ČR v loňském roce snažila posílit svou ekonomickou spolupráci

s Íránskou islámskou republikou, když do Íránu zavítala první česká podnikatelská mise s oficiální delegací.

V souvislosti s Blízkým východem se na české politické scéně otevřela politická diskuse. Nově jmenovaný ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (ČSSD) se dostal do sporu s prezidentem Milošem Zemanem. Zatímco prezident Zeman je dlouhodobým podporovatelem Izraele, ministr Zaorálek se ve svém programovém prohlášení vyslovil pro *„vyrovnanější politiku vůči Blízkému východu“*.[3] Rozepře mezi prezidentem Zemanem a ministrem Zaorálkem reflektovala dlouhotrvající napjaté vztahy. Prezident původně nesouhlasil se jmenováním L. Zaorálka na post ministra zahraničních věcí, jeho jmenování si však prosadil premiér Bohuslav Sobotka. Současně s tím Zaorálek kritizoval Zemana již v roce 2013 za jeho výrok o nutnosti přesunutí české ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma, což by dle Zaorálka uškodilo blízkovýchodnímu mírovému procesu.[4] Palestinsko-izraelský konflikt tak zůstává i nadále značně politizován.

Debatu v souvislosti s Izraelem vyvolalo také zasedání europarlamentu, který v zásadě podpořil uznání palestinské státnosti, avšak uznání Palestiny ponechal na jednotlivých státech EU. Europoslanec Pavel Poc (ČSSD) označil uznání palestinské státnosti za nutnost na cestě k dosažení míru na Blízkém východě. Pavel Telička (ANO) se vyslovil pro hlubší diskusi o Blízkém východě v rámci jednání europarlamentu. Europoslanec Jan Zahradil (ODS) se pak ostře vyslovil proti této rezoluci s tím, že *„Europarlament by neměl v takovýchto otázkách diktovat postoje svým členským státům a měl by se spíše věnovat tomu, zda z rozvojových fondů EU nejsou financováni teroristé“*.[5] Postoj české pravice tak i nadále zůstává unilateralistický. Levice zaujímá odmítavý postoj k politice dvojích standardů v přístupech k lidským právům, zatímco česká pravice otevřeně projevuje své obavy z nárůstu evropské muslimské populace.

V kontextu zachování bezpečnosti Izraele a posílení stability celého regionu se prezident Zeman několikrát vyjádřil k *„nutnosti boje proti islámskému extremismu“*. Miloš Zeman je znám svou nevybíravou rétorikou na účet islámu. Dle prezidenta může být palestinsko-izraelský konflikt vyřešen, pouze pokud nebude existovat extremismus, za kterým stojí islámská ideologie. Proti výrokům prezidenta se ohradila Saúdská Arábie, když český velvyslanec v Rijádu Jiří Slavík musel vyslovit omluvu saúdsko-arabské straně za výše zmiňované výroky. Prezident byl zároveň kritizován vedením Organizace islámské spolupráce a českou muslimskou iniciativou Šaría pro Česko – Cesta k víře pro Česko. V reakci na prezidentovi výroky se v červnu uskutečnila v Praze schůze ministra zahraničních věcí Zaorálka s diplomatickým zastoupením arabských zemí. Zaorálek arabské diplomaty ujistil, že ČR má i nadále zájem udržovat dobré vztahy s arabskými zeměmi.[6]

Již tradičně vyvolalo politickou diskusi schválení českých vojenských zahraničních misí na léta 2015–2016. Působení českých vojáků v zahraničí dlouhodobě kritizuje především KSČM. Proti novému schválení vojenských misí se vyjádřil jak předseda KSČM Vojtěch Filip, tak i poslanec Alexandr Černý.[7] Naproti tomu ODS kritizovala vládu za to, že se stydí posílat své vojáky do zahraničí. Zároveň ODS poukázala na to, že nekonkrétní určení misí může být protiústavní.[8] Jiří Paroubek, tehdejší předseda levicové LEV 21, uvedl, že *„vláda by měla neprodleně ukončit dobro-*

družství, které stojí české daňové poplatníky k miliardě korun ročně a již léta nedává žádný smysl".[9] Zahraniční mise v rámci NATO či OSN tak i nadále představují konfliktní linii mezi českou levicí a pravicí.

Od počátku revoluční vlny Arabského jara česká média začala věnovat více pozornosti blízkovýchodnímu regionu, čímž do jisté míry stoupla i informovanost české veřejnosti o této oblasti. Celkově ale mainstreamové zpravodajství o Blízkém východě nedoznalo výraznějších změn a i nadále jsou mnohé informace zkreslené či neúplné. S neinformovaností o Blízkém východu došlo k nárůstu islamofobie a antisemitismu. Islamofobie je spojována především s nárůstem evropské muslimské populace, zatímco antisemitismus je reakcí na existenci Státu Izrael a jeho politiku. V ČR tak např. v roce 2014 proběhly tři demonstrace proti izraelské vojenské operaci *Protective Edge*. Protesty byly pořádány Sdružením přátel Palestiny a Mezinárodním hnutím solidarity.[10]

Česká extrémní pravice a levice i nadále vyjadřují svůj odpor k islámu a Židům především na webových stránkách, jako je např. nacionalistický web *Svobodný odpor*. V roce 2014 však Česká židovská obec informovala o 200% nárůstu fyzických útoků zaměřených proti Židům. V roce 2014 došlo také k utvoření formace Ne Bruselu-Národní demokracie, do jejíhož čela byl zvolen Adam Bartoš. Během volební kampaně přistoupila Česká televize ke stažení volebního spotu táto strany, který označila za protisionistický. Strana se v průběhu roku poté spojila s Dělnickou stranou v rámci volební platformy Národní kongres a společně zaznamenaly úspěch v komunálních volbách.[11]

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Nejsilnějším partnerem ČR na Blízkém východě zůstává i nadále Stát Izrael. Česká diplomacie na Blízkém východě tak v první řadě vždy zohledňuje postoje Severoatlantické aliance a Izraele. Oproti roku 2013, kdy české aktivity v regionu poněkud utichly v návaznosti na špatnou bezpečnostní situaci, v roce 2014 se české diplomacii podařilo navázat nová obchodní partnerství. Došlo k posílení ekonomických vztahů především s oblastí Arabského poloostrova. Česká republika taktéž vyslovila svůj zájem o spolupráci s Íránem a autonomní oblastí Kurdistán v severním Iráku.

Exkluzivní vztahy s Izraelem byly utvrzeny několika vzájemnými oficiálními návštěvami. V oblasti Arabského poloostrova ČR i nadále upevňovala obchodní partnerství především se Spojenými arabskými emiráty (SAE). SAE v loňském roce představovaly pro ČR čtvrtý největší mimoevropský trh. O posílení vzájemné spolupráce obou zemí pak svědčí otevření ambasády SAE v ČR. V rámci navázání nové hospodářské spolupráce, ČR v roce 2014 schválila vyslání tzv. zemědělských diplomatů. Za tímto účelem bude v roce 2015 vyslán zemědělský diplomat i do Saúdské Arábie, jehož úkolem bude zprostředkování hospodářské spolupráce mezi českými a arabskými investory. Dlouhodobě mezi významné české partnery v oblasti patřil Irák. V loňském roce však došlo ke značnému zhoršení bezpečnostní situace, když se některé oblasti

Iráku dostaly pod plnou kontrolu tzv. Islámského státu v Iráku a Sýrii (dále Islámský stát). Česká republika vyslovila Iráku svou podporu v boji proti terorismu a přislíbila dodávky zbraní. K podpoře dovozu zbraní do Iráku se vyslovil i prezident Miloš Zeman, který zároveň pozval do ČR prezidenta autonomní oblasti Kurdistán Masúda Barzáního. Zájem o investice v kurdské oblasti Iráku vyslovilo i několik českých firem. Novou ekonomickou spolupráci se ČR pokusila navázat s Íránem, kam vyslala svou první podnikatelskou misi s oficiální delegací.

Kromě sledování svých dlouhodobých ekonomických zájmů v oblasti se ČR v loňském roce již tradičně zapojila do poskytování humanitární pomoci a vojenské spolupráce v rámci misí NATO a OSN. Největší část české humanitární pomoci na Blízkém východě byla využita na pomoc syrským uprchlíkům v uprchlických táborech na územích Jordánska, Libanonu a Iráku. Do Jordánska ČR také vyslala dva lékařské týmy v rámci programu MEDEVAC. Dále došlo ke schválení humanitární pomoci 3 mil. Kč pro palestinské pásmo Gazy a dalších 3 mil. Kč korun pro Irák.

V roce 2014 bylo vysláno hned několik vojenských týmů na Blízký východ. Tři vojenské týmy se vystřídaly v rámci působení českých sil na pozorovatelské misi OSN na Sinajském poloostrově, kde zajišťovaly monitorování hraniční oblasti mezi Egyptem a Izraelem. Nadále pak působilo téměř 300 českých vojáků v Afghánistánu v rámci mise NATO – ISAF, kde se čeští vojáci starali o zajištění bezpečnosti základny Bagram. Další část mise představoval také chirurgický tým a letecký poradní tým. Česká mise v Afghánistánu však byla zasažena tragédií, když během sebevražedného teroristického útoku zemřelo pět českých vojáků. Ke konci roku 2014 došlo k oficiálnímu ukončení mise ISAF, která bude v roce 2015 nahrazena misí *Resolute Support*. Česká republika na podzim 2014 schválila opětovné zapojení českých vojáků do mise *Resolute Support*. V roce 2014 se nově objevil i návrh o možném vyslání českých vojáků do pozorovatelské mise OSN na Golanských výšinách. Misi podpořil prezident Miloš Zeman i ministr obrany Martin Stropnický.[12]

Česká diplomacie a Izrael a Palestina

Izrael

Stát Izrael v minulosti byl a stále je nejdůležitějším partnerem České republiky na Blízkém východě a stejně tak představuje pro ČR i nejvýznamnějšího obchodního partnera v celém regionu. V minulém roce můžeme zaznamenat některé dílčí změny v české zahraniční politice vůči Izraeli, která se v minulosti vyznačovala až jistou nekritičností při jeho podpoře. V roce 2014 došlo k jistému odklonu od této politiky, což můžeme velmi dobře vysledovat na průběhu červencového hlasování v Radě OSN pro lidská práva, kde ČR při hlasování o zahájení vyšetřování židovského státu kvůli porušování lidských práv, v souvislosti s probíhající operací v pásmu Gazy, Izrael nepodpořila.[13]

Za tento odklon od tradičního pojetí české zahraniční politiky si vláda ČR vysloužila kritiku z řad pravicové opozice, zejména pak od předsedy ODS Petra Fialy. Připomeňme jen, že ČR v minulosti při takto důležitých hlasováních stála za Izraelem. V roce 2013 byla např. jediným evropským státem, jenž na půdě OSN hlasoval proti

povýšení Palestiny na nečlenský pozorovatelský stát. Můžeme zde tedy vysledovat polarizované názory ohledně směřování české zahraniční politiky mezi vládou ČR a Občanskou demokratickou stranou, která hájila tradiční politiku podpory Izraele.[14]

I přes tyto dílčí změny však můžeme konstatovat, že vztahy mezi oběma zeměmi zůstávají i nadále výjimečné. Tento trend ostatně potvrdil i nový izraelský prezident Reuven Rivlin, který i sám vztahy mezi oběma zeměmi za výjimečné výslovně označil. Podobně se o česko-izraelském vztahu vyjádřil i šéf izraelské levicové opozice, Jicchak Herzog. Ten uvedl, že vztahy obou zemí jsou velmi pevné a že se nedomnívá, že by podpora tehdejší české vlády Státu Izrael byla slabší než v minulosti. Podle Herzoga obě země sdílejí stejné hodnoty, mezi přáteli je pak ale legitimní vyjadřovat i odlišný názor a kladení otázek. Narážel tak na kritiku z české strany ohledně izraelského zásahu v pásmu Gazy.[15]

Postoj České republiky vůči Izraeli potvrdil ministr zahraničních věcí Zaorálek během své návštěvy Izraele, když prohlásil, že Česká republika nemá v plánu měnit svoji dosavadní blízkovýchodní politiku, může však více diverzifikovat své postoje k dění v regionu. Zaorálek rovněž uvedl, že ČR respektuje právo Izraele na obranu a že za jediné řešení konfliktu mezi Izraelci a Palestinci považuje vytvoření dvou nezávislých států. Při příležitosti své návštěvy Izraele český ministr zahraničních věcí vyjádřil výhrady k tradičnímu problému v zemi, a totiž výstavbě židovských osad na palestinských územích.[16]

Na změnu české zahraniční politiky reagoval i velvyslanec Izraele v Praze Gary Koren, který prohlásil, že Izraeli nevadí, že se Česká republika snaží posilovat vztahy s arabskými zeměmi na Blízkém východě. Naopak uvedl, že posilování vztahů ČR s arabskými zeměmi, které mohou hrát pozitivní roli v celém regionu, jako např. Egypt, Jordánsko, Maroko a Tunisko, Izrael podporuje. Za nešťastné však Koren považuje snahy o posilování vztahů České republiky s Íránem, který je Izraelem vnímán jako hrozba kvůli svému jadernému programu. Odklon vlády ČR od politiky bezvýhradné podpory Izraeli, kterou zastávaly dřívější kabinety, podle něj Izraelci chápou. Koren pak připustil jisté znepokojení Izraele z této změny, avšak vzápětí prohlásil, že vzájemné vztahy jsou nadále vynikající a velmi silné.[17]

Jako důkaz výjimečných vztahů můžeme nakonec kromě verbálních deklarací předních představitelů izraelské politické scény považovat i společné jednání české a izraelské vlády, k němuž došlo v Jeruzalému koncem roku. Českou delegaci tvořili kromě premiéra Bohuslava Sobotky a Pavla Bělobrádka ministři obrany, průmyslu, zdravotnictví, zemědělství, kultury a práce. Během návštěvy se napřed setkali resortní ministři a následně se uskutečnilo i plenární zasedání obou vlád. Třídenní návštěva byla zakončena setkáním české delegace s novým izraelským prezidentem Rivlinem.[18]

Dominantním tématem ve vztahu k Izraeli byla v roce 2014 jednoznačně vojenská operace v pásmu Gazy. Izrael započal operaci *Ochranné ostří* v červenci roku 2014 jako odvetu za ostřelování izraelského území raketami militantního palestinského hnutí Hamás. K eskalaci konfliktu došlo v návaznosti na únos a vraždu tří izraelských mladíků a následnou vraždu palestinského chlapce. Po počátečním ostřelování pásma Gazy Izrael následně přistoupil i k pozemní operaci. Do zbraně byly v Izraeli povolány desítky tisíc záložníků, ke konci července 2014 bylo do bojových

operací v Gaze zapojeno na 86 tis. izraelských vojáků. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu podmínil konec operace v pásmu Gazy zničením všech tunelů, z nichž radikálové z hnutí Hamás podnikali útoky na izraelské území. Izrael byl v souvislosti s touto operací tvrdě kritizován za velký počet civilních obětí. Rada OSN pro lidská práva dokonce odhlasovala zahájení vyšetřování údajných zločinů, jichž se Izrael dopustil během této vojenské operace v pásmu Gazy.[19]

Česká diplomacie raketové útoky palestinského hnutí Hamás, zacílené na izraelské území, již v březnu 2014 odsoudila a vyzvala k ukončení těchto útoků. Zároveň české MZV podpořilo šéfa americké diplomacie Johnna Kerryho v jeho snahách o dosažení míru na Blízkém východě.[20] Současně však šéf české diplomacie vyjádřil i své znepokojení nad úmrtími civilistů v pásmu Gazy, kteří zahynuli v důsledku izraelské operace. Izrael má podle Zaorálka právo na obranu, ta by však podle něj měla být přiměřená.[21] V červenci pak vyzvalo české ministerstvo zahraničních věcí k příměří aktéry konfliktu, přičemž ze strany české diplomacie šlo již o opakovanou výzvu. Česká diplomacie rovněž vyjádřila své znepokojení nad vysokým počtem civilních obětí a prohlubující se humanitární krizí v pásmu Gazy.[22]

Dalším důležitým tématem česko-izraelských vztahů v roce 2014 byla otázka vyslání českých vojáků na Golanské výšiny. Prezident Zeman několikrát během roku vyslovil přání o vyslání českých vojáků do mise OSN na Golanských výšinách. To by podle Zemana jednak pomohlo tradičnímu spojenci Izraeli a navíc by to přispělo v boji proti *„největšímu nepříteli“* současné doby, islamismu. Zeman tuto možnost probíral s generálním tajemníkem OSN Pan Ki-munem, který tuto možnost přivítal.[23] Již v říjnu 2014 byl Parlamentem ČR přijat plán misí Armády České republiky na roky 2015 a 2016. Tento dokument však byl schválen dříve, než sama OSN definovala parametry této mise. Dokument z tohoto důvodu tedy sice výslovně nepočítá s vysláním vojáků na Golanské výšiny v rámci mise OSN, avšak počítá s potenciální možností zapojení ČR do některé z misí OSN, popř. EU (tedy i té na Golanských výšinách), s čímž souvisí i vyhrazení patřičných prostředků pro tyto účely.[24]

V roce 2014 se uskutečnilo několik vzájemných diplomatických návštěv. Kromě již zmiňované návštěvy premiéra Sobotky s delegací[25], která se zúčastnila společného zasedání izraelské vlády, Izrael v roce 2014 navštívil také český ministr zahraničních věcí L. Zaorálek.[26] Při příležitosti návštěvy premiéra Sobotky došlo k podpisu několika zajímavých dohod – dohody o spolupráci ve výzkumu, o obranné a vojenské spolupráci, o spolupráci v sociálních záležitostech, o zdravotnické a lékařské spolupráci, kulturní spolupráci a např. také spolupráci v oblasti kybernetické bezpečnosti.[27] Stejně tak došlo během návštěvy k podepsání několika smluv mezi českými a izraelskými firmami. Pardubická společnost Retia se dohodla na výrobě a provozu protivzdušných radarů s izraelským výrobcem radarových technologií ELTA Systems Ltd. Konkrétně by obě firmy měly spolupracovat na vývoji 3D radarů, jež chtějí nabídnout i české armádě. Další spolupráci navázala společnost Dekonta, která se bude s izraelskou firmou SAR 17 podílet na vyčištění území kontaminovaných chemickým průmyslem a činností vojenských základen. Dekonta by měla dodávat technologie, zatímco její izraelský partner by se měl zaměřit na získávání zakázek. Důležité memorandum podepsala česká státní Exportní garanční a pojišťovací společnost

(EGAP) s izraelskou úvěrovou pojišťovací společností ASHRA. Cílem memoranda je, aby tyto pojišťovací společnosti sdílely rizika vyplývající z vývozních kontraktů jejich vývozců do třetích zemí.[28]

Již v květnu došlo k podepsání smlouvy mezi Českou republikou a Izraelem, o boji proti kriminalitě. Smlouva by měla zabezpečit kvalitnější spolupráci mezi úřady obou zemí při boji s kriminalitou. Spolupráce se má vztahovat na všechny formy trestné činnosti, zejména na organizovaný zločin, obchodování s lidmi, dětskou pornografii a řadu dalších trestných činů. Smlouva by měla zefektivnit spolupráci při prevenci a odhalování trestných činů především díky výměně informací.[29]

Rok 2014 také přinesl změnu na postu velvyslance České republiky v Izraeli. Stávajícího českého velvyslance Tomáše Pojara nahradil bývalý šéf Úřadu pro zahraniční styky a informace Ivo Schwarz.[30] Bývalý velvyslanec ČR v Izraeli Pojar byl minulý rok v Bruselu kritizován hlavním palestinským mírovým vyjednávačem Saíbem Irikátem za návštěvu univerzity v židovské osadě Ariel na Západním břehu Jordánu. To podle Irikáta podkopává unijní úsilí o mírové vyřešení dlouholetého konfliktu mezi Izraelci a Palestinci. T. Pojar ospravedlňoval svou návštěvu snahou hájit postoje EU a ČR. Za Pojara se následně postavil i tehdejší ministr zahraničních věcí Jan Kohout, když odmítl palestinská tvrzení o tom, že by Pojar svojí návštěvou mírový proces narušoval. Jeho cesta byla podle Kohouta naopak plně v souladu s náplní práce velvyslance. Objevily se i názory, že za stížností je snaha odpoutat pozornost od pražského incidentu ze začátku roku, při němž přišel o život palestinský velvyslanec v České republice.[31]

Palestinská národní autonomie

Česká zahraniční politika vůči Palestinské národní samosprávě je pochopitelně významně determinována silnou orientací ČR na Izrael. V roce 2014 pak byla rovněž silně ovlivněna probíhající izraelskou operací v pásmu Gazy. V minulém roce byly česko-palestinské vztahy navíc silně zasaženy incidentem, při kterém na začátku roku zahynul palestinský velvyslanec v Praze, Džamál Muhamad Džamál. Incident se odehrál v Praze-Suchdole, kde Palestina zakoupila dva nové objekty – nové velvyslanectví a rezidenci. Džamál zemřel při explozi, k níž došlo po otevření sejfu v novém sídle velvyslanectví. Česká policie přinesla v březnu výsledky expertizy, podle které výbuch nezpůsobil nástražný výbušný systém trezoru. Nešlo tedy o speciální zabezpečení trezoru, jak se dříve spekulovalo. Česká policie případ vyšetřovala jako usmrcení z nedbalosti. Již dříve Policie ČR vyloučila cizí zavinění a teroristický čin.[32]

Tato tragická událost však ještě měla pokračování, když police ČR při následné prohlídce nové budovy velvyslanectví našla několik kusů palných zbraní. Konkrétně šlo o samopaly a pistole v celkovém počtu dvanácti kusů.[33] Palestinské MZV v diplomatické nótě zaslané české straně důvod držení těchto zbraní nevysvětlilo. Uvedlo však, že zbraně pochází z osmdesátých let a nikdy nebyly použity. Nóta však již nevysvětlovala, proč byly zbraně nadále uschovány na velvyslanectví, navíc nelegálně.[34] Palestinská strana se následně za nelegální držení zbraní omluvila, stejně jako za explozi na velvyslanectví. Palestinci rovněž uvedli, že zbraně byly darem od tehdejší ČSSR.[35]

Ohledně původu těchto zbraní se pochopitelně objevila celá řada spekulací. Nutno podotknout, že palestinská verze o jejich původu v osmdesátých letech je velmi pravděpodobná. Připomeňme jen, že v bývalém Československu již od roku 1976 působilo zastoupení Organizace pro osvobození Palestiny, jemuž byl v roce 1983 udělen statut diplomatické mise a od roku 1988 v čele této mise stál palestinský velvyslanec. Je známo, že v tomto období se Československo podílelo na výcviku některých členů palestinských ozbrojených frakcí pro ozbrojený boj. Verze o původu zbraní právě v této éře je tedy dost dobře možná. Navíc v osmdesátých letech Izraelci využívali taktiku systematické likvidace části palestinských představitelů. Zbraně tedy stejně tak mohly být určeny pro ochranu velvyslanectví. A v neposlední řadě musíme přihlédnout i k jisté militarizaci společnosti v oblasti Blízkého východu, kde zbraně v životě představují poměrně běžný atribut, popř. dokonce i vhodný dar (jako např. zlatý kalašnikov od saúdského krále pro Saddáma Husajna). Celý incident pak můžeme přičíst spíše jisté nekompetentnosti a neobratnosti palestinského diplomata, než že by šlo o příznaky organizovaného zločinu, či dokonce terorismu, což byly často zmiňované názory. I přes to však celý incident značným způsobem podrývá úsilí Palestinců o všeobecné uznání Palestiny.[36]

Jak již bylo řečeno, vztahy s Izraelem a Palestinou byly minulý rok zásadně ovlivněny probíhající vojenskou operací Izraele v pásmu Gazy. V souvislosti s tím Česká republika kritizovala Izrael kvůli vysokému počtu civilních obětí na palestinské straně. V návaznosti na to v červenci 2014 schválil L. Zaorálek humanitární pomoc ve výši 3 mil. Kč pro obyvatelstvo pásma Gazy, jež během izraelské vojenské operace značně utrpělo. Peníze poskytlo ministerstvo zahraničních věcí ČR ze svého rozpočtu. Peníze byly předány prostřednictvím Úřadu OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA).[37]

L. Zaorálek při příležitosti své návštěvy Izraele v listopadu 2014 navštívil i palestinská území. Navštívil např. uprchlický tábor Aida v Betlémě, který se nachází těsně u zdi, jež odděluje izraelské a palestinské území. Již přes šedesát let zde žije kolem 5500 utečenců. Zaorálek po své návštěvě tábor přirovnal k *„sudu s dynamitem, který je neustále připraven k zapálení“*. Připomeňme, že jen na Západním břehu Jordánu je takových táborů devatenáct. Ministr Zaorálek v ten stejný den navštívil v Betlémě i nemocnici maltézských rytířů, které Česká republika darovala ultrazvuk za zhruba milion korun. Šéf zastoupení maltézských rytířů tuto pomoc velmi ocenil, jelikož je podle něj důležitá pro to, aby zařízení mohlo vůbec fungovat. Podle L. Zaorálka je toto přesně ten typ rozvojové pomoci, který by ČR v Palestině chtělo poskytovat i v budoucnu.[38]

Na závěr své návštěvy L. Zaorálek navštívil Ramalláh, kde jednal s předními palestinskými představiteli. Jmenovitě pak s palestinským prezidentem Mahmúdem Abbásem, premiérem Ramím Hamdalláhem a s ministrem financí Rijádem Málíkím.

Česká diplomacie vůči Sýrii a Libanonu

Syrská arabská republika, která byla dlouholetým obchodním partnerem České republiky, se i nadále nachází ve stavu občanské války. Dlouhodobý konflikt, který započal v roce 2011, si vyžádal již na 200 tis. obětí a zároveň se odhaduje, že přes 4 mil.

Syřanů bylo nuceno opustit své domovy. Kromě syrské opozice, která je zcela nejednotná, bojují proti armádě prezidenta Bašára Asada mnohé extremistické islamistické skupiny. Režim prezidenta Asada využívá v rámci eliminace opozice tzv. protiteroristického zákona, který byl schválen v roce 2012 a který umožňuje zadržení a následné odsouzení bez řádného soudního procesu. V roce 2013, kdy došlo k eskalaci konfliktu, bylo potvrzeno užití chemických zbraní a tzv. kazetové munice[39] ze strany Asadova režimu.[40] Ve snaze urovnání vleklého konfliktu se v roce 2014 konaly dvě konference, jejichž účelem bylo zprostředkování vyjednávání mezi opozicí, v zastoupení Syrské národní koalice, a Asadovým režimem. Vyjednávání však nepřinesla žádné dílčí výsledky.[41]

Řešení syrské krize z velké části komplikuje postoj Ruska a Číny. Rusko je dlouhodobým spojencem Asadova režimu a jeho postoj na půdě OSN znemožňuje efektivní řešení syrské krize. Koncem roku 2013 Ruská federace poprvé zaujala postoj vůči Asadovu režimu, když došlo k uzavření tzv. americko-ruské rámcové dohody o likvidaci chemických zbraní v Sýrii, na níž navázala rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 2018, která zajistila utvoření speciálního vyšetřovacího týmu při OSN, jenž byl vyslán do Sýrie. Úkolem speciálního vyšetřovacího týmu bylo zjištění případné existence těchto zbraní a snaha o jejich následnou likvidaci. Česká republika tuto misi zcela podpořila a nabídla i možné zapojení českých specialistů.[42] V roce 2014 byl následně prezident Asad vyzván k odevzdání všech chemických zbraní. Syrský chemický arzenál byl následně zlikvidován americkou námořní lodí ve Středozemním moři.[43]

V polovině roku 2014 oznámil své odstoupení z pozice zmocněnce OSN a Ligy arabských států (LAS) pro Sýrii Lachdar Brahímí. Brahímí odůvodnil své odstoupení z funkce nesouhlasem s prezidentskými volbami, které byly plánovány na červen roku 2014 a v kterých ohlásil svou opětovnou kandidaturu prezident Asad.[44] Syrské prezidentské volby byly nakonec bojkotovány syrskou opozicí a většinou západních zemí, které neumožnily syrským občanům volit jako gesto nesouhlasu s volbami. Zároveň se v samotné Sýrii k urnám mohli dostavit pouze Syřané, kteří pobývali na územích ovládaných syrskou armádou. Volby podle očekávání vyhrál stávající prezident Asad.[45]

Syrská občanská válka je bezprostřední bezpečnostní hrozbou pro sousední státy – Libanon, Izrael, Jordánsko a Turecko. Jedním ze stěžejních problémů představuje nápor syrských uprchlíků. Většina sousedních zemí již odmítá Syřany vpouštět na svá území. V Libanonu, který má pouze 4,5 mil. obyvatel, se v roce 2014 podle odhadů nacházelo již kolem 1 mil. syrských uprchlíků. Syrský konflikt se zároveň odrazil na vnitropolitické stabilitě Libanonu. Zatímco šíitský Hizballáh podporuje stávající režim prezidenta Asada, sunnitští muslimové stojí na straně opozice.

S náporem uprchlíků se potýká také Jordánsko, kde se v současné době nachází největší syrský uprchlický tábor – Zátarí. Turecko se vypořádává s náporem kurdských uprchlíků, kteří se nachází především v oblasti severní Sýrie. Turecko zažádalo o pomoc na svou ochranu NATO, jež rozmístilo v oblasti jihovýchodního Turecka střely Patriot v rámci tzv. operace *Active Fence*. Do ochrany Turecka se zapojila i ČR. V roce 2014 vyslala do Turecka sedmičlenný tým, který má na turecké vojen-

ské základně Incirlik zajišťovat spojení mezi aliančním velitelstvím a nizozemskou jednotkou se střelami Patriot.[46]

Česká republika se aktivně od počátku revoluce zapojila do poskytování humanitární pomoci, která by napomohla částečnému řešení rozsáhlé humanitární krize. Vzhledem ke špatné bezpečnostní situaci v Sýrii, ČR poskytuje humanitární pomoc syrským uprchlíkům především na území sousedních států – Libanonu, Jordánska, Iráku a Turecka. V letech 2012–2013 ČR na pomoc syrským uprchlíkům uvolnila téměř 160 mil. Kč. Část financí zajistil Člověk v tísni a zbytek poskytlo MZV.[47] Česká republika i nadále také poskytuje zdravotnickou pomoc v rámci programu MEDEVAC. V roce 2014 vyslala dva zdravotnické týmy do Jordánska, jež se zapojily do ošetření syrských uprchlíků a některých Jordánců. Český zdravotnický tým podpořil přímo v Ammánu ministr zahraničních věcí L. Zaorálek.[48]

Právě v souvislosti s otázkou syrských uprchlíků se na české politické scéně rozhořela politická debata. Česká vláda odmítla ošetření 15 Syřanů na českém území. Ministr vnitra Milan Chovanec to odůvodnil bezpečnostním rizikem, které syrští uprchlíci mohou představovat. Proti tomuto postoji se postavila Česká biskupská konference a nevládní organizace. Za přijetí syrských uprchlíků se pořádala také demonstrace před sídlem vlády. I přes protesty však nakonec k ošetření Syřanů na českém území nedošlo. Premiér Sobotka zároveň odmítl navrhované kvóty EU na přijetí syrských uprchlíků členskými zeměmi.[49]

Sousedící Libanon je ze všech okolních zemí nejvíce poznamenán syrskou občanskou válkou. Syrská nestabilita přímo ovlivňuje libanonskou vnitropolitickou scénu. Zatímco šíitský Hizballáh podporuje režim prezidenta Asada, libanonští sunnité se staví na stranu syrské opozice. V roce 2014 tak došlo na území Libanonu k několika teroristickým útokům. Útoky byly zaměřeny na oblasti obývané členy Hizballáhu. K některým z útoků se přihlásila islamistická skupina přímo napojená na al-Qáidu. Na libanonské území se také podařilo infiltrovat několika bojovníkům z radikálního hnutí al-Nusra, kteří u hranic bojují proti syrské armádě.[50]

Česká republika tak kromě pomoci se syrskými uprchlíky nabídla Libanonu možnou vojenskou spolupráci. Ministr Zaorálek na své oficiální návštěvě Libanonu nabídl prodej vojenské techniky a darování českých přebytků lehkých zbraní. Za tímto účelem se do Bejrútu vydala také česká podnikatelská delegace, která vyjednávala možnost prodeje vojenské techniky. Obě země by taktéž rády spolupracovaly v rámci výzvědné činnosti. Česká republika se zároveň dlouhodobě podílí na poskytování humanitární pomoci zaměřené na libanonské školství.[51] Syrský konflikt tak do značné míry napomohl k posílení libanonsko-českých vztahů, tak i diplomatických vztahů s Jordánskem.

Zásadní hrozbu pro stabilitu regionu v roce 2014 představovala organizace Islámský stát v Iráku a Sýrii. Islámskému státu se podařilo využít nepřehledné politické situace a získat pod svou kontrolu rozsáhlá území v Iráku a Sýrii. Islámský stát se pod vedením Abú Bakra Baghdádího postupně během roku 2014 zapojil i do konfliktů v Egyptě, Libyi, Libanonu a Jemenu. V reakci na stoupající hrozbu ze strany Islámského státu, USA uzavřely s několika arabskými zeměmi regionu jednotnou frontu

proti Islámskému státu.[52] Obavy z Islámského státu vyslovilo i MZV a ministr zahraničních věcí Zaorálek jej přímo označil za *„největší hrozbu pro Evropu“*.[53]

Česká republika a Egypt

Egypt představuje tradičně významného obchodního partnera České republiky v arabském světě. Zatímco v roce 2013 čeští investoři museli své aktivity v Egyptě omezit vzhledem ke špatné bezpečnostní situaci, rok 2014 otevřel prostor pro nová vyjednávání. V roce 2014 taktéž došlo k několika vzájemným oficiálním návštěvám, které upevnily diplomatické vztahy obou zemí. V březnu navštívil ČR egyptský náměstek ministra zahraničních věcí Hatem Sajf al-Nasr. Nasr byl přijat českým náměstkem ministra zahraničních věcí Martinem Tlapou. V červnu pak zavítal do Egypta ředitel zahraničního odboru Kanceláře prezidenta republiky Hynek Kmoníček. Kmoníček byl přijat novým egyptským prezidentem Abdel Fatah al-Sísím a zúčastnil se taktéž jednání s ministrem zahraničních věcí Ahmedem Šukrím.[54] Koncem roku 2014 podepsaly v Praze představitelé Egypta a ČR prováděcí protokol k *Dohodě o kulturní a školské spolupráci na léta 2014–2017*.[55] Prezident Zeman v roce 2014 pozval na návštěvu nového egyptského prezidenta Sísího. Učinil tak poté, co Sísí zasáhl proti islamistům, kteří podle prezidentových slov představují největší bezpečnostní hrozbu současnosti.[56]

Egypt prošel v roce 2014 několika dalšími mezníky v porevolučním vývoji. Po vojenském převratu v červenci 2013 byl sesazen stávající egyptský prezident a člen Muslimského bratrstva (MB) Muhammad Mursí. Na jeho post byl následně dosazen Adlí Mansúr. Muslimské bratrstvo, které vyhrálo porevoluční volby, bylo postaveno mimo zákon a Mursí byl obviněn z násilného potlačování demonstrací a spolupráce s Hamásem, který operuje v pásmu Gazy. Na protest proti vojenskému převratu se konalo po celém Egyptě bezpočet demonstrací pořádaných především členy MB. Rok 2014 se tak nesl ve znamení zatýkání členů MB a brutálních zásahů policie a armády proti demonstrantům. Na leden 2014 bylo vyhlášeno pořádání referenda o nové ústavě. Navrhovaná ústava se zásadně lišila od původní verze předložené MB. Její vágní definice umožňují postavení občanů před vojenské soudy a udělují zásadní pravomoci armádě. Přestože islám je i nadále definován jako základní zdroj právního systému, ústava zakazuje existenci politických stran založených na náboženské ideologii.[57] V referendu nakonec podpořilo přijetí nové ústavy na 98 % hlasujících.[58]

V dubnu oznámil svou kandidaturu na prezidenta náčelník generálního štábu a dosavadní ministr obrany Fatah Sísí. Květnové prezidentské volby potvrdily Sísího vítězství. V průběhu roku se zásahy proti MB zintenzivnily. Vůdce MB Muhammad Bádí byl odsouzen nejprve k trestu smrti a poté k doživotnímu odnětí svobody. Rok 2014 také přinesl zlom v soudním procesu s bývalým prezidentem Husní Mubárakem, který byl zproštěn všech obvinění.[59]

Největší hrozbu pro egyptskou stabilitu v roce 2014 představovali islámští extrémisté působící především na Sinajském poloostrově. Na Sinaji se do boje proti egyptské armádě zapojila organizace Ansár Bajt Maqdis, která je přímo napojena na al-Qáidu. Objevily se také informace o napojení některých islamistických skupin na Islámský stát. V návaznosti na teroristické útoky zaměřené na egyptské vládní cíle a ar-

mádu, vyhlásil Egypt koncem roku výjimečný stav v části Sinajského poloostrova.[60] V souvislosti s nárůstem teroristických útoků se uskutečnila na egyptském velvyslanectví v Praze tisková konference, jejímž tématem se stal boj proti terorismu a bezpečnostní situace na Sinajském poloostrově.[61] Právě na Sinajském poloostrově již od roku 2009 působí i čeští vojáci. Český vojenský tým zde zajišťuje monitorování nad egyptsko-izraelskou hranicí a přepravu materiálu. V květnu a listopadu pak došlo k obnově české vojenské jednotky. V listopadu tak na Sinaj dorazila již třetí vojenská jednotka.[62]

Návrat Egypta do „předrevolučních" kolejí napomohl opětovnému zájmu českých investorů v této oblasti. Zatímco v roce 2013 musela např. česká společnost Pegas Nonwovens pozastavit svou výrobu, v roce 2014 se výrobní závody naplno rozběhly. Pegas Nonwovens, která se zaměřuje na výrobu textilií pro hygienické potřeby, otevřela novou výrobní linku nedaleko Káhiry.[63] Od počátku revoluce Egypt taktéž vyslovil zájem o dodávky zbraní českých zbrojovek. Česká zbrojovka vyhrála již v květnu 2013 tendr na zakázku od egyptského ministerstva zahraničních věcí na dodání 50 tis. pistolí CZ P-07 Duty. V roce 2014 se pak obě strany dohodly na dodávkách dalších 80 tis. pistolí.[64] Do Egypta vyvážejí i další české zbrojařské firmy, jako např. Prototypa ZM. V roce 2014 tak byly obnoveny dodávky zbraní, které byly pozastaveny v návaznosti na armádní převrat.

V loňském roce se v českých mediích několikrát objevily zprávy o probíhajícím soudním procesu s Petrem Kramným. Kramný, který byl v Egyptě na dovolené se svou manželkou a dcerou, byl egyptskou policií zadržován po dobu tří měsíců. Egyptská policie nakonec Kramného propustila do ČR a počátkem roku Egypt ukončil vyšetřování úmrtí matky a dcery, které byly nalezeny mrtvé ve svém hotelovém pokoji v Hurgadě. Egyptská strana však MZV nesdělila závěry vyšetřování.[65] Kramný byl později obviněn z vraždy českou policií. Česká policie vyslala do Egypta šestičlenný tým, který měl za úkol navázat s egyptskou stranou policejní spolupráci, jež doposud mezi oběma zeměmi chyběla. Tento fakt se odrazil právě na kauze Kramný. Čeští policisté se v Egyptě zároveň pokusili shromáždit informace k případu úmrtí dvou Češek.[66]

Česká diplomacie a státy Arabského poloostrova

Země Arabského poloostrova se po vypuknutí revolucí Arabského jara staly středem zájmu ČR v regionu. Díky občanské válce v Sýrii a špatné bezpečnostní situace v Libyi a Egyptu, byla ČR nucena zaměřit se na nové obchodní partnery v regionu. Nejdůležitějším obchodním partnerem na Arabském poloostrově jsou pro ČR Spojené arabské emiráty (SAE). Ty v loňském roce představovaly čtvrtý největší mimoevropský trh pro ČR. Obrat výměny dosáhl 739 mil. USD, z čehož 689 mil. USD tvořil český vývoz.[67] K posílení vzájemných vztahů mezi ČR a SAE přispělo v loňském roce zrušení vízové povinnosti do SAE. V Praze to oznámil během své oficiální návštěvy ministr zahraničních věcí SAE Abdalláh bin Zajd Nahaján. Zrušení vízové povinnosti ze strany SAE bylo přímou reakcí na jednání Evropského parlamentu, který odsouhlasil zrušení vízové povinnosti občanům SAE do oblasti Schengenu.[68] V roce 2014 se také SAE rozhodly otevřít ambasádu v Praze. Až doposud museli čeští občané cesto-

vat na zastupitelský úřad SAE do Vídně. Tento krok ze strany SAE je jednoznačnou ukázkou nárůstu kvality vzájemných vztahů.

Dalším významným partnerem pro ČR na Arabském poloostrově se jeví Saúdská Arábie. Již v roce 2013 obě země podepsaly Memorandum o porozumění, které má podpořit vzájemnou ekonomickou spolupráci. Právě za tímto účelem ČR odsouhlasila vyslání tzv. zemědělských diplomatů, jejichž úkolem bude zprostředkování nových exportních příležitostí.[69] K částečnému znepokojení ze strany Saúdské Arábie došlo po ostrých výrocích prezidenta Zemana proti islámu, jenž označil islámskou ideologii za zdroj násilí. Český velvyslanec v Rijádu J. Slavík se musel za tyto výroky omluvit.

Česká republika se v předešlých letech také pokoušela navázat obchodní vztahy s Katarem a Ománem. Obě země jsou z 80 % závislé na importu potravin a mohly by se tak stát lukrativním obchodním partnerem. V souvislosti s Katarem se v roce 2014 v českých mediích opět objevily zprávy o Hámidu bin Abdal Sáním, který byl v roce 2005 v ČR odsouzen za sexuální zneužívání mladistvých. Sání, který je členem katarské vládnoucí rodiny, si nikdy trest odnětí svobody 2,5 let neodpykal a celý případ byl za podpory tehdejšího ministra vnitra Pavla Němce předán do Kataru. Sání však v Kataru nikdy souzen nebyl a ČR na něj následně vydala mezinárodní zatykač. Sáního advokát Josef Lžičař se s neúspěchem pokusil v loňském roce tento zatykač zrušit.[70] Katar i nadále zůstává dlouhodobým podporovatelem jak Muslimského bratrstva v Egyptě, tak i hnutí Hamás v Gaze.

Jemen, který se již několik let ocitá na pokraji občanské války, se dostal během loňského roku ještě do hlubší politické krize. Zatímco na severu Jemenu protestují proti vládě šíitské kmeny, jih Jemenu se dlouhodobě pokouší o získání samostatnosti. Za podporu šíitských povstalců na severu země uvalila OSN sankce na bývalého jemenského prezidenta Sáliha.[71] Situaci také komplikuje působení al-Qáidy na Arabském poloostrově (AQAP), která je považována ze jednu z nejbezpečnějších teroristických skupin. AQAP aktivně podporuje separatisty na jihu země. Kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci a nárůstu počtu teroristických útoků, uzavřely USA svou ambasádu v Jemenu pro veřejnost. V loňském roce agentura Reuters informovala o únosu české lékařky v Jemenu. Občanka ČR byla unesena v jemenském hlavním městě Sanáa, po několika hodinách byla nakonec únosci propuštěna.[72] Nestabilní situace v Jemenu zcela znemožňuje možnou ekonomickou spolupráci mezi oběma zeměmi.

Česká diplomacie a státy Maghrebu

Oblast Maghrebu, především pak Maroko a Tunisko, se stala v posledních letech významným cílem českých investorů. Zájem ČR o ekonomickou spolupráci stoupl především poté, co obě země uzavřely asociační dohodu s EU a zároveň pak v roce 2008 vstoupily do tzv. Plánu sousedské politiky Evropské unie. Spolupráce Maroka a Tuniska s EU z velké části zaručuje českým investorům vhodné podmínky pro rozvoj investic. Evropská unie taktéž v rámci sousedské politiky dohlíží nad aplikací jednotlivých ekonomických reforem, které zajišťují ochranu investorů. Za účelem posílení vzájemných vztahů v loňském roce pozval prezident Zeman na oficiální návštěvu marockého krále Muhammada VI. Pokračuje také podpora spolupráce v oblasti cestovního ruchu, ke které se obě země zavázaly podepsáním společné dohody v roce 2013.

Situace v Tunisku je od počátku Jasmínové revoluce, která přinesla pád Ben Alího režimu, poněkud nestabilní a české zájmy na tuniském trhu jsou tak limitovány. V lednu 2014, kdy proběhlo již třetí výročí od počátku revoluce, začalo tuniské ústavodárné shromáždění schvalovat základní zákon. Přijetí nové ústavy by mohlo přinést konec vleklé politické krize. K prohloubení krize došlo v roce 2013, kdy byli zavražděni dva hlavní představitelé tuniské protiislamistické opozice, Šukrí Balajd a Muhammad Brahmí. Po těchto incidentech byla vláda pod vedením islamistické strany an-Nahdy nucena odstoupit a moc byla předána vládě nestraníků.

Počátkem ledna 2014 se do čela úřednické vlády postavil Mahdí Džumaám, kterému se podařilo sestavit novou vládu. Koncem ledna byla následně schválena nová ústava, která charakterizuje Tunisko jako civilní stát, jehož zákony se neřídí islámským právem.[73] V březnu došlo ke zrušení výjimečného stavu, který v Tunisku platil od počátku revoluce a který uděloval výjimečné pravomoci policii a armádě.[74] Tunisko se musí nadále potýkat s nebezpečím islámského extremismu. Nestabilní situace v sousední Libyi a Alžírsku umožňuje infiltraci islamistů. Na území Tuniska působí jednak skupina Ansára aš-Šária a také al-Qáida islámského Maghrebu (AQIM).[75] V rámci boje proti terorismu Tunisko navázalo spolupráci se sousedním Alžírskem.

V boji proti terorismu Tunisko dlouhodobě spolupracuje s USA a EU. Právě díky výborné dlouhodobé spolupráci Tuniska s EU, EU v loňském roce podepsala s Tuniskem dohodu, jež zásadně usnadní udělování víz tuniským občanům při vstupu do zemí EU. Uzavření dohody bylo taktéž částečnou reakcí na společný boj proti ilegální imigraci.[76] V souvislosti s ČR i nadále zůstává v platnosti Dohoda o hospodářské spolupráci. Obě země se tak pokouší o prohloubení vzájemné hospodářské spolupráce, k čemuž by mohlo značně přispět stabilizování politické situace. Po úspěšných parlamentních a prezidentských volbách, které zcela jasně vyhrála sekulární Nidaa Tounes, jejíž zakladatel Qáid Essebsi byl zvolen novým tuniským prezidentem, se pro ČR otevřela příležitost pro nové investice.[77]

Českými médii v roce 2014 proběhly zprávy o korupční aféře ve spojitosti s výstavbou apartmánů v tuniském přímořském letovisku, které měla vystavět česká společnost PSJ. K uzavření společné dohody došlo již v roce 2009, ale projekt byl odložen vzhledem k probíhající revoluci. Tuniský investor získal od České exportní banky půjčku v hodnotě 331 mil. Kč. Česká strana se hájila tím, že šlo o investiční podvod ze strany tuniského investora. Do vyšetřování se zapojila jak česká, tak i tuniská policie. V průběhu roku česká policie obvinila několik členů vedení České exportní banky z korupce.[78]

V roce 2014 nastoupil jako nový český velvyslanec v Tunisku Jiří Doležal. V prosinci se nově nastupující velvyslanec setkal s odcházejícím tuniským prezidentem Moncefem Marzoukim. Tuniský ministr zahraničních věcí během tohoto setkání označil vzájemné vztahy za výjimečné. Projednával se také porevoluční vývoj, s kterým má ČR zkušenost. Ta by mohla být inspirací pro Tunisko stále procházející porevoluční transformací.[79]

Libye se jevila jako potencionální obchodní partner pro české investory. Rok 2014 se však nesl ve znamení prohlubující se politické krize a eskalace násilí. Ozbrojené milice zde dlouhodobě bojují proti porevoluční vládě a zároveň jsou zde také aktivní

islamistické organizace jako např. al-Qáida a Islámský stát. Současná libyjská vláda není schopna ozbrojené milice a islamisty eliminovat vzhledem ke špatnému stavu armády. Povstalcům se také podařilo obsadit některé ropné plošiny při pobřeží, což mělo za následek značné zhoršení ekonomické situace země. Rada bezpečnosti OSN tak v loňském roce přistoupila k prodloužení sankcí proti Libyi. Lybijští povstalci se dokonce pokusili o vývoz libyjské ropy, k čemuž jim poskytla tanker KLDR.[80] Díky politickému chaosu se Libye stává tranzitní zemí jak pro islámské radikály, tak i pro africké uprchlíky, kteří se odtud pokouší dostat do Evropy.

Přestože v roce 2014 proběhly v Libyi parlamentní volby, jejich výsledek byl zcela neefektivní a mnohým Libyjcům byl znemožněn přístup k volebním urnám. V reakci na kritickou bezpečnostní situaci mnohé země evakuovaly svá velvyslanectví. Česká republika k tomuto kroku přistoupila v červenci, kdy evakuovala své diplomatické zástupce. Společně s nimi došlo k evakuaci pracovníků švýcarského zastupitelského úřadu. Byla tak dočasně uzavřena česká ambasáda v Tripolisu. MZV taktéž několikrát varovalo české občany před cestami do této násilím zmítané země.[81]

Česká diplomacie a Irák

Česká zahraniční politika vůči Iráku byla v roce 2014 naprosto zásadně ovlivněna velmi vážnou bezpečnostní situací v zemi. Ta prakticky eliminovala možnost jakékoliv hlubší spolupráce mezi oběma státy, což je pochopitelně velká škoda, jelikož ČR se v minulosti pokoušela s Irákem navázat pevnější vztahy a země se slibně rýsovala jako potenciální ekonomický partner ČR. Vzhledem k bezpečnostní situaci se tedy česká zahraniční politika omezila povětšinou na podporu boje proti Islámskému státu a poskytování humanitární pomoci.

Již na přelomu let 2013–2014 došlo k zabrání části iráckého území radikálními islamisty z organizace Islámský stát v Iráku a Sýrii. Situace se však během roku 2014 nadále zhoršovala a ke konci června radikální islamisté dokonce na části území Iráku vyhlásili „chalífát“ pod názvem Islámský stát, jehož „chalífou“ se stal Abú Bakr Bagdádí.[82] Česká republika tak v březnu svým občanům doporučila vzhledem k bezpečnostní situaci zemi opustit. Doporučení se vztahovalo na celé území Iráku, kromě autonomní oblasti Kurdistán, jež se podle české diplomacie stále jevila jako bezpečná.[83]

Vzhledem ke kritické bezpečnostní situaci v zemi se vláda České republiky rozhodla alespoň podpořit Irák v boji proti radikálním islamistům dodávkami munice. Celkem šlo o zhruba 500 tun vojenského materiálu v hodnotě 41 mil. Kč, přičemž tato výzbroj pocházela ze starších zásob, u kterých se kvůli přezbrojování nepočítalo s jejím využitím. O přepravu do Iráku se postarala americká armáda.[84] V rámci pomoci Iráku v boji proti radikálním islamistům se Česká republika rozhodla nabídnout irácké straně výcvik jejích bezpečnostních složek. V důsledku toho se ČR zavázala k výcviku několika desítek iráckých pilotů vrtulníků v Pardubicích.[85]

Stejně tak se Česká republika v roce 2014 rozhodla podpořit Irák poskytnutím humanitární pomoci. V roce 2014 tato humanitární pomoc dosáhla výše 3 mil. Kč. Peníze byly určeny především pro obyvatele Iráku, jež museli kvůli vážné bezpečnostní situaci opustit své domovy. Tato humanitární pomoc byla následně zprostředkována Mezinárodní organizací pro migraci.[86]

Již tradičním tématem české zahraniční politiky ve vztahu k Iráku je pak prodej letounů L-159. Jednání o prodeji letounů probíhala v minulosti již několikrát a pokračovala i v roce 2014. Vláda ČR dokonce schválila prodej nepotřebných strojů a ministerstvo obrany se na prodeji dohodlo s Aerem Vodochody. Faktem ovšem je, že pro ČR je prodej těchto letounů velmi komplikovaný, jelikož ČR pro jejich prodej potřebuje svolení USA, Velké Británie a Itálie, neboť z těchto zemí pochází velká část součástek a technologií, použitých v letounech. Prodej letounů tak provázejí dlouhodobé problémy. Přestože situace ohledně prodeje vypadala velmi dobře, do konce roku 2014 nebyla uzavřena. V roce 2014 irácká vláda rovněž jednala s Českou republikou o koupi bojových vrtulníků Mi-24, jednání však do konce roku 2014 nepřinesla žádné konkrétní výsledky.[87]

Česká diplomacie a Íránská islámská republika

V roce 2014 byl tradičně nejožehavějším tématem ve vztahu k Íránu jeho jaderný program. Na začátku roku 2014 Írán nechal odpojit některá zařízení na obohacování uranu a zároveň s tímto krokem Írán začal neutralizovat zásoby uranu obohaceného na 20 %. Tím začal plnit podmínky dohody z listopadu 2013, ve které se Teherán zavázal k omezení svého jaderného programu výměnou za uvolnění části sankcí, jež jsou na zemi uvaleny.[88] Evropská unie obratem ohlásila, že zmírňuje sankce uvalené na Írán, přičemž se rozhodla zmírnit omezení na zákaz dovozu, převozu a koupě íránských petrochemických výrobků a s tím spojených služeb (např. poskytování plavidel pro transport těchto výrobků). Navíc bylo umožněno obchodovat se zlatem a drahými kovy s íránskou vládou, jejími úřady a íránskou centrální bankou. Stejně tak byl navýšen limit pro finanční transakce s Íránem, což by mělo ulehčit vzájemný obchod. Uvolnění sankcí bylo podle listopadové dohody předem časově omezeno na půl roku.[89]

Rok 2014 byl ve vztahu České republiky k Íránu velmi důležitý, neboť do země putovala první česká podnikatelská mise s delegací, což se dá považovat za jasný signál snahy ČR o sblížení s Íránem. Mise se zúčastnili zástupci více než dvaceti podniků a delegaci vedl náměstek ministra zahraničních věcí M. Tlapa. Ten spolu s L. Zaorálkem jednal již dříve se svými íránskými protějšky o vyslání této mise. Mise měla otevřít příležitosti pro české firmy a urychlit přípravu některých důležitých smluv, jako např. o zamezení dvojího zdanění či o ochraně investic, které by do budoucna měly usnadnit vzájemné obchodování. Podle Zaorálka záleží další diplomatické a ekonomické sbližování obou zemí právě na vývoji jednání o íránském jaderném programu. Česká republika rovněž usiluje o obnovení vzájemného diplomatického zastoupení na úrovni velvyslanců. Obě strany jsou této možnosti nakloněny.[90]

Navázání hlubších vztahů s Íránem rozpoutalo na české politické scéně důležitou debatu o vlivu politiky ochrany lidských práv na export českých firem. Debatu inicioval prezident Zeman, který prohlásil, že politika lidských práv by neměla ohrožovat export a investice českých firem v zahraničí. Konkrétně právě zmínil např. Uzbekistán a Írán.[91] Kvůli těmto výrokům se na prezidenta Zemana snesla tvrdá kritika napříč českým politickým spektrem. Karel Schwarzenberg Zemanovi doporučil, aby strávil měsíc ve vězení v Íránu či Uzbekistánu. Podle Schwarzenberga se dá politika lidských

práv s podporou českého exportu skloubit. Schwarzenbergův kolega z TOP 09, Miroslav Kalousek, Zemana rovnou obvinil ze servility k diktátorům.[92] Premiér Bohuslav Sobotka se k celé situaci vyjádřil v tom smyslu, že Česká republika může podporovat export a v současné době i dodržovat lidská práva. Podle Sobotky by se měla ČR snažit o obojí.[93] Z celé debaty můžeme ovšem vidět jasnou polarizaci názorů mezi prezidentem a předními představiteli některých českých politických stran, přičemž jde o velmi rozdílné názory na velmi důležitý aspekt české zahraniční politiky, tj. lidská práva. Po mírném odklonu od tradiční bezvýhradné podpory Izraele tedy můžeme sledovat silnou polarizaci názorů i ohledně dalšího tradičního pilíře české zahraniční politiky.

V kontextu této debaty je pak velmi zajímavé rozhodnutí vlády z července 2014. Ta se postavila proti zrušení zákazu dodávek zařízení pro íránskou jadernou elektrárnu v Búšehru. Vláda návrh KSČM (v pořadí již třetí) na zrušení tohoto zákazu odmítla s tvrzením, že íránský jaderný program i v současné době není bez kontroverzí, vláda ČR tedy vnímá zákaz jako ospravedlnitelný. Zrušení tohoto zákazu by pak bylo negativním signálem vůči mezinárodnímu společenství.[94]

České republika a Afghánistán

Afghánistán patří dlouhodobě mezi prioritní země české zahraniční politiky. Rok 2014 se v Afghánistánu nesl především ve znamení stahování koaličních vojsk NATO, ale také afghánských prezidentských voleb. V květnu 2014 Mezinárodní krizová skupina upozornila na fakt, že stahování mezinárodních jednotek z Afghánistánu posiluje radikální islamistické hnutí Talibán. Povstalci se zmocnili některých venkovských oblastí a provedli četné útoky na oblastní správní střediska, přičemž s postupným odsunem koaličních vojsk docházelo k dalšímu nárůstu povstaleckých útoků.[95]

Připomeňme, že v roce 2014 bylo nadále v Afghánistánu necelých 300 českých vojáků v rámci mise NATO ISAF. Konkrétně v zemi působila strážní rota, jejíž úkol je hlídat strategicky důležitou základnu v Bagramu, jednotka leteckých instruktorů (tzv. *Air Advisory Team*), polní chirurgický tým a příslušníci tzv. Národního podpůrného prvku a Češi působící na velitelství ISAF.[96]

V květnu došlo v Afghánistánu ke zlepšení počasí, což je každoročně signálem pro zahájení jarní ofenzivy Talibánu. V roce 2014 Talibán tuto ofenzivu zahájil raketovými útoky na letiště v Kábulu a leteckou základnu Bagram. Na obou místech působili i výše zmínění čeští vojáci.[97] V červenci 2014 v Afghánistánu bohužel došlo k tragické události, kdy byli při útoku sebevražedného útočníka usmrceni čtyři čeští vojáci a jeden byl těžce zraněn. Vojáci pocházeli z kontingentu, který hlídal základnu v Bagramu, a v době útoku byli zrovna na patrole v okolí základny. Útočník v uniformě afghánské policie se odpálil ve chvíli, kdy byli čeští vojáci navštívit tamní kliniku. Kromě čtyř českých vojáků na místě zahynulo i několik civilistů, včetně dětí. Těžce zraněný voják byl letecky transportován do České republiky, avšak svým zraněním bohužel záhy podlehl. Tato tragédie představuje největší jednorázovou bojovou ztrátu české armády od jejího vzniku. Celkový počet českých vojáků zabitých v Afghánistánu tím stoupl na deset. Celkově tak v zahraničních misích přišlo o život již 25 českých vojáků.[98]

Tato ztráta však nebyla tou poslední, jež čeští vojáci utrpěli během svého působení v roce 2014. O několik dní později byl při patrole zraněn další český voják, jehož zranění byla středně těžkého charakteru. Voják byl převezen do České republiky, kde se zotavuje. Všech pět zesnulých vojáků i s posledním zraněným bylo vyznamenáno prezidentem Zemanem medailí Za hrdinství[99]. Působení české strážní roty v Bagramu je všeobecně skvěle hodnoceno. Její působení vyzdvihl i americké velitel Mark Sherkey, který minulý rok vyznamenal i jednoho z českých vojáků strážní roty za hrdinství v boji.[100]

Špatná bezpečnostní situace se projevila i v červenci 2014, když musela být evakuována česká ambasáda v Kábulu, jelikož se objevily informace o potenciální hrozbě teroristického útoku. Ambasáda byla tedy evakuována na základnu mezinárodních sil ISAF.[101]

Rok 2014 se v Afghánistánu nesl v duchu prezidentských voleb. Tyto prezidentské volby představují první demokratické předání moci od pádu Talibánu, přičemž z nich vzešel nástupce Hamída Karzáího, který se podle ústavních nařízení nemohl ucházet o třetí mandát ve funkci prezidenta. První kolo prezidentských voleb se konalo v květnu. Podle konečných výsledků volební komise žádný z kandidátů nezískal nadpoloviční počet hlasů potřebných k vítězství. V druhém kole se tedy střetl bývalý afghánský ministr zahraničních věcí Abdulláh Abdulláh a bývalý ministr financí Ašraf Ghaní. Zatímco Abdulláh získal v prvním kole voleb 45 % všech hlasů, Ghaní pouhých 31,6 %. Druhé kolo voleb bylo původně plánováno na konec května, avšak kvůli velkému počtu stížností na průběh voleb bylo odloženo. Agentura Reuters oznámila, že 900 z přijatých stížností bylo natolik vážných, že by mohly ovlivnit výsledky voleb. Všeobecně bylo první kolo prezidentských voleb považováno za úspěch, především kvůli vysoké volební účasti (zhruba 60 %) a to i navzdory hrozbám Talibánu rozsáhlými útoky na průběh voleb.[102]

Před druhým kolem prezidentských voleb došlo navíc k pokusu o atentát na A. Abdulláha, když se konvoj prezidentského kandidáta stal terčem bombového útoku. K útoku se nikdo nepřihlásil, ale všeobecně se předpokládá, že jej připravilo hnutí Talibán, jež hrozilo útoky na průběh voleb.[103]

V druhém kole prezidentských voleb pak byl zvolen exministr financí A. Ghaní, když získal 56,44 %. Tento výsledek není i přes přesvědčivá čísla z prvního kola, kdy A. Abdulláh vyhrál poměrně značným rozdílem, úplně překvapivý. Je třeba totiž vzít v potaz, že Abdulláh je etnický Tádžik, zatímco Ghaní náleží k paštunskému etniku, jež je v Afghánistánu většinové. Stejně jako první kolo voleb provázely druhé kolo obvinění z četných podvodů. Údajně bylo podáno na 2500 stížností na průběh voleb.[104]

Pochybnosti ohledně výsledků voleb kvůli velkému množství stížností vedly ke kontrole hlasů druhého kola prezidentských voleb. První výsledky naznačovaly vítězství A. Ghaního, počet stížností byl však natolik velký, že by dokázaly ovlivnit celkové výsledky. Na to Ghaního soupeř Abdulláh reagoval tak, že se sám prohlásil za prezidenta.[105] Po přepočítání hlasů vyšlo najevo, že vítězem prezidentských voleb je skutečně Ašraf Ghaní. Vyhlášení výsledků přišlo s tříměsíčním zpožděním, právě kvůli pochybnostem o pravosti výsledků. Prezidentští kandidáti však již před tímto rozhodnutím došli k dohodě, ve které se domluvili na vládě národní jednoty. Podle

této dohody se prezidentem stane Ghaní a Abdulláh získá nově vytvořený post výkonného premiéra s rozšířenými pravomocemi.[106]

Toto dlouhé očekávané vyjasnění situace na afghánské politické scéně bylo zcela esenciální pro následné uzavření dohody o další spolupráci s NATO po skončení mise ISAF. Bývalý prezident totiž potřebné dokumenty pro další působení jednotek NATO v zemi nepodepsal.[107] Tohoto úkolu se zhostil až A. Ghaní po svém nástupu do funkce. Na základě nové dohody zůstane v zemi kontingent o síle zhruba 12 tis. vojáků, jejichž úkolem bude zejména výcvik afghánských bezpečnostních sil. V listopadu 2014 tuto novou dohodu posvětil i afghánský parlament.[108]

K 31. 12. 2014 tedy oficiálně došlo ke skončení bojové mise ISAF NATO v Afghánistánu. Alianční vojska působila v zemi od roku 2001. Od 1. 1. 2015 tak došlo k nahrazení mise ISAF misí *Resolute Support*, jejíž působení bylo umožněno výše zmíněnou dohodou, kterou podepsal Ašraf Ghaní. Nová mise je nebojová a počítá s rozmístěním zhruba 12 tis. vojáků, přičemž naprostou většinu budou tvořit američtí vojáci. Česká republika bude mít v misi zhruba 300 vojáků, což představuje devátý největší kontingent ze všech participujících států. O pokračování působení českých vojáků v Afghánistánu i po stažení většiny jednotek aliančních sil ke konci roku 2014 projevil zájem velitel mise ISAF Joseph Dunford, který o setrvání českých vojáků i v roce 2015 jednal s generálem Petrem Pavlem.[109] Připomeňme jen, že obě komory Parlamentu ČR již v říjnu 2014 schválily *Návrh na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany v zahraničích operacích v letech 2015 a 2016, s výhledem na rok 2017*. Tento návrh s nasazením zhruba tří stovek českých vojáků v Afghánistánu počítá, přičemž působení českých vojáků v této zemi je chápáno jako naprostá priorita české armády.[110]

Mise *Resolute Support* by měla poskytovat především výcvik a poradenství afghánským bezpečnostním složkám, které přebírají zodpovědnost za bezpečnost země. Americký prezident Obama však nedávno povolil americkým jednotkám se ještě rok podílet na bojových operacích. USA budou své jednotky postupně stahovat tak, aby na konci roku 2015 zůstalo v zemi jen zhruba 5500 vojáků, a v roce 2017 se řádově počítá s přítomností jen stovek amerických vojáků.[111]

Již v současné době je zřejmé, že afghánské bezpečnostní složky budou mít plné ruce práce se zvládáním závažné bezpečnostní situace. Útoky Talibánu se během celého roku stupňovaly a nepolevily ani k jeho konci, kdy zima tradičně nápor islamistů otupí. V červenci 2014 se pak objevila zpráva, že Talibán třináct let po svém svržení ovládá zhruba polovinu Afghánistánu.[112]

V roce 2014 navštívilo Afghánistán několik vrcholných představitelů České republiky. Na začátku roku 2014 do Afghánistánu zavítal prezident Miloš Zeman. Hlavním důvodem jeho cesty do země byla návštěva českých vojáků. Zeman se tak stal první českou či československou hlavou státu, která Afghánistán navštívila.[113]

V červenci pak do Afghánistán přiletěl i ministr obrany Martin Stropnický. Stalo se tak krátce po dvou výše zmíněných útocích, při nichž zahynulo pět českých vojáků, a jeden byl středně těžce zraněn. Ministr tedy kromě jednotky, z níž tito vojáci pocházeli, navštívil i Kábul, kde se setkal s českými vojáky z velitelství mise ISAF, stejně tak jako se zástupcem velitele mise ISAF Carstenem Jacobsonem.[114] Stropnický

navštívil české vojáky v Afghánistánu v roce 2014 ještě jednou, a to v prosinci, kdy jim přivezl vánoční dárky. V roce 2014 pak Afghánistán navštívil i náčelník generálního štábu, generál Petr Pavel. Ten navštívil i místo, kde zmínění příslušníci strážní čety přišli o život.[115]

Ke konci roku 2014 se objevila i jedna zajímavá obchodní nabídka. Česká zbrojařská firma Excalibur Group by mohla opravovat afghánské tanky. O zakázce jednal obchodní ředitel firmy Jiří Sauer, který do Afghánistánu přiletěl jako doprovod ministra obrany M. Stropnického. V zakázce se specificky jedná o servis a dodávku náhradních dílů pro tanky T-55, ale stejně tak o výcvik technického personálu afghánské armády. Do budoucna by Excalibur Group s afghánskou vládou ráda jednala i o modernizaci obrněných vozidel pro pěchotu. S Martinem Stropnickým rovněž do Afghánistánu přiletěl i šéf České zbrojovky Lubomír Kovařík. Jak Sauer, tak Kovařík si velmi pochvalovali, že měli tu možnost navštívit zemi jako doprovod ministra obrany. Takové návštěvy na vysoké úrovni podle nich otevírají českým společnostem dveře, Afghánci je totiž vnímají jako hodnověrné firmy. Připomeňme jen, že Česká zbrojovka do země zhruba v posledních deseti letech dodala přibližně 35 tis. palných zbraní. V současné době se snaží v Afghánistánu uspět s nabídkou samopalů Škorpion nebo útočných pušek Bren.[116]

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Přestože se Česká republika i nadále orientuje prioritně na Stát Izrael, v roce 2014 došlo k jistým změnám v postoji ČR vůči Blízkému východu, což bylo zapříčiněno především nástupem nové levicové vlády a její snahou vyvažovat politiku vůči tomuto regionu. V této souvislosti se na české politické scéně rozpoutalo několik zajímavých debat. Podobně jako v letech minulých, inicioval několik politických debat prezident Miloš Zeman svými kontroverzními výroky zaměřenými především proti islámu. M. Zeman islám označil za nebezpečí a příčinu nestability Blízkého východu. Proti výrokům se ohradilo MZV a ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek ujišťoval na společném zasedání arabské diplomaty, že ČR má i nadále zájem o spolupráci s arabskými zeměmi.

Již tradičně se na české politické scéně debatovalo o lidských právech a jejich vlivu na českou zahraniční politiku. Podle prezidenta Zemana by ochrana lidských práv neměla omezovat možnou obchodní spolupráci českých investorů. Ve svém projevu se pak Zeman zmiňoval především o Íránu. Proti Zemanovu výroku ostře vystoupil nejen bývalý ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg, ale také premiér B. Sobotka. Dle jejich názoru je možné koordinovat český export s ochranou lidských práv. Zajímavostí však zůstává rozhodnutí vlády z července loňského roku, které se staví proti zrušení dodávek zařízení pro íránskou jadernou elektrárnu Búšehru a následné vyslání obchodní delegace.

Vyvažování zahraniční politiky vůči regionu a jistý odklon od nekompromisní podpory Izraele novou vládou v loňském roce kritizovala ODS. ODS se postavila

především proti postoji ČR na půdě OSN, kdy ČR nepodpořila Izrael během hlasování v Radě OSN pro lidská práva v souvislosti s operaci *Protective Edge* v pásmu Gazy. ODS taktéž vyjádřila své znepokojení nad postojem nové vlády k vyslání českých vojáků na zahraniční mise.

Veřejnou debatu vyvolalo v roce 2014 odmítnutí ošetření 15 syrských uprchlíků na území ČR. Podle ministra vnitra M. Chovance by vpuštění syrských uprchlíků na naše území mohlo představovat bezpečnostní riziko. Současně však ČR přislíbila poskytnutí pomoci syrským uprchlíkům v rámci programu MEDEVAC v Jordánsku. Proti odmítnutí uprchlíků se vyslovila Česká biskupská konference a některé neziskové organizace. Před sídlem vlády se také konala demonstrace za uspořádání referenda ohledně přijetí uprchlíků do země.[117]

ZÁVĚR

Česká diplomacie pokračovala v roce 2014 v posilování svých ekonomických zájmů v oblasti. Po roce 2013, kdy bezpečnostní situace v mnoha zemích neumožňovala České republice navázat spolupráci, došlo v roce 2014 k částečné stabilizaci regionu, a ČR tak bylo umožněno rozšířit své aktivity. Již tradičně bylo podepsáno několik vzájemných smluv o spolupráci mezi ČR a Izraelem. Nově ČR projevila zájem o spolupráci s Íránem a autonomní oblastí Kurdistán. I nadále pak ČR pokračovala v upevňování vztahů s Egyptem, Jordánskem a oblastí Arabského poloostrova.

Egypt, kde v roce 2013 došlo k vojenskému převratu, čímž bylo odsunuto od moci Muslimské bratrstvo, se dostal do opětovného zájmu českých investorů. Jordánsko částečně nahradilo ztráty českých investic v Sýrii a jeví se jako stabilní partner. V oblasti Arabského poloostrova byly posíleny vztahy především se Spojenými arabskými emiráty, jež v současné době představují pro ČR čtvrtou největší mimoevropskou exportní destinaci.

V oblasti Maghrebu i nadále zůstává českým nejsilnějším partnerem Tunisko. V roce 2014 došlo ke značné stabilizaci tuniské politické scény, což by ještě více mohlo přispět k možné budoucí spolupráci obou zemí. S Marokem se ČR snaží posilovat spolupráci v oblasti cestovního ruchu, za jejímž účelem obě země podepsaly dohodu již v roce 2013. Alžírsko a především pak Libye se i nadále nachází v nestabilní politické situaci, což znemožňuje ČR navázat širší ekonomické vztahy.

Nástup nové levicové vlády do značné míry ovlivnil zahraniční politiku ČR vůči regionu. Patrné jsou především rozdílné postoje předešlé a současné vlády na nekompromisní spolupráci s Izraelem. Nový ministr zahraničních věcí L. Zaorálek se několikrát vyslovil o potřebě zavést vyrovnanější politiku vůči regionu. To se odrazilo v loňském roce ve snaze posílit ekonomické vztahy s arabskými zeměmi a především pak s Íránem. Zásadní cíle české diplomacie v oblasti však zůstávají neměnné a ČR i nadále zastává reaktivní politiku v blízkovýchodním regionu.

Poznámky

1 *Prezident jmenuje trojkoaliční vládu*. ČTK, 28. 1. 2014.
2 MZV ČR: *Koncepce české zahraniční politiky 2011*.
3 *Zaorálek se s prezidentem neshodl na politice kolem Blízkého východu*. ČTK, 28. 1. 2014.
4 *Zeman naštval Palestince. Ambasáda v Jeruzalémě maří mír, tvrdí*. ČTK, 4. 10. 2013.
5 *Europarlament v zásadě podporuje uznání palestinské státnosti*. ČTK, 17. 12. 2014.
6 *Zaorálek bude s arabskými diplomaty řešit výroky Zemana o islámu*. ČTK, 17. 6. 2014.
7 *Vláda schválila zahraniční mise vojáků na roky 2015/2016*, 20. 10. 2014.
8 *ODS kritizuje vládu za postup při zahraničních misích*. ČTK, 21. 10. 2014.
9 *Politici truchlí za padlé vojáky vzdávají jim čest. Zazněla však také trochu jiná slova. Čtěte*. Parlamentní listy, 8. 7. 2014.
10 Židovská obec v Praze: *Výroční zpráva o projevech antisemitismu v ČR za rok 2014*.
11 Tamtéž.
12 *Stropnický chce nasadit vojáky na Golanských výšinách ještě letos*. Česká televize, 29. 8. 2014.
13 *Izraeli nevadí sbližování ČR s arabskými zeměmi, říká velvyslanec*. ČTK, 3. 11. 2014.
14 *ODS kritizuje Zaorálka kvůli slabé podpoře Izraele, ten to odmítá*. ČTK, 30. 7. 2014; *Velvyslanec: Izraeli nevadí sbližování se Česka s arabskými zeměmi*. Týden, 3. 11. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/velvyslanec-izraeli-nevadi-sblizovani-se-ceska-s-arabskymi-zememi_323037.html#.VYr220biWJ8**.
15 *Izraelský prezident: Vztahy mezi Izraelem a ČR jsou výjimečné*. ČTK, 26. 11. 2014; *Šéf izraelské opozice: Vztahy mezi Izraelem a ČR jsou nadále silné*. ČTK, 7. 8. 2014.
16 *ČR nemění svou blízkovýchodní politiku, ujistil v Izraeli Zaorálek*. ČTK, 5. 11. 2014.
17 *Izraeli nevadí sbližování ČR s arabskými zeměmi, říká velvyslanec*, op. cit; *Velvyslanec: Izraeli nevadí sbližování se Česka s arabskými zeměmi*, op. cit.
18 *V Jeruzalému bude společně jednat česká a izraelská vláda*. ČTK, 25. 11. 2014.
19 *Izraelská operace v Pásmu Gazy trvá již skoro čtyři týdny*. ČTK, 1. 8. 2014.
20 *Česká diplomacie odsoudila raketový útok na Izrael z Gazy*. ČTK, 14. 3. 2014.
21 *Zaorálek je znepokojen úmrtími civilistů v Pásmu Gazy*. ČTK, 7. 8. 2014.
22 *Ministerstvo zahraničí vyzvalo Izraelce a Palestince k příměří*. ČTK, 29. 7. 2014.
23 *Česko zvažuje vyslat letos vojáky na Golanské výšiny*. ČTK, 29. 8. 2014.
24 Ministerstvo obrany ČR: *Vláda schválila plán misí na příští dva roky*, 20. 10. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-plan-misi-na-pristi-dva-roky-103662/**.
25 *V Jeruzalému bude společně jednat česká a izraelská vláda*, op. cit.
26 *ČR nemění svou blízkovýchodní politiku, ujistil v Izraeli Zaorálek*, op. cit.
27 *ČR a Izrael podepsaly dohody o spolupráci ve výzkumu nebo obraně*. ČTK, 25. 11. 2014.
28 *Zástupci českých firem podepsali v Izraeli čtyři dohody*. ČTK, 25. 11. 2014.
29 *Sněmovna schválila smlouvu s Izraelem o boji proti kriminalitě*. ČTK, 15. 5. 2014.
30 *Pojar skončí jako velvyslanec v Izraeli na jaře*. ČTK, 2. 1. 2014; *Velvyslancem v Izraeli se stane šéf rozvědky Ivo Schwarz*. Lidové noviny, 2. 5. 2014.
31 *Kohout: Pojar cestou do židovské osady mírový proces nenarušil*. ČTK, 16. 1. 2014; *Palestinci si v Bruselu stěžují na českého velvyslance v Izraeli*. ČTK, 15. 1. 2014.
32 *Výbuch na palestinské ambasádě nezpůsobil nástražný systém sejfu*. ČTK, 31. 3. 2014; srv. *Palestinský velvyslanec zraněný při výbuchu zemřel*. ČTK, 1. 1. 2014; *Za výbuch v době ambasadora prý může manipulace s trezorem*. ČTK, 1. 1. 2014.
33 *Policie našla na palestinské ambasádě, kde bouchl trezor, zbraně*. ČTK, 2. 1. 2014; srv. *V sídle palestinského velvyslance se našlo 12 zbraní*. ČTK, 5. 1. 2014.
34 *Palestinci nevysvětlili důvod držení zbraní z jejich ambasády*. ČTK, 10. 1. 2014.
35 *Zbraně na ambasádě byly darem od tehdejší ČSSR, uvedli Palestinci*. ČTK, 15. 1. 2014.

36 Čejka, Marek: *Česko-palestinské vztahy před a po výbuchu,* 20. 1. 2014. On-line: **blizky-vychod.blogspot.cz/2014/01/cesko-palestinske-vztahy-pred-po-vybuchu.html**.
37 *ČR dá na humanitární pomoc Palestincům tři miliony korun*. ČTK, 18. 7. 2014.
38 *Palestinský uprchlický tábor přirovnal Zaorálek k sudu dynamitu*. ČTK, 5. 11. 2014.
39 Použití tzv. kazetové munice vylo zakázáno Úmluvou o zákazu kazetové munice, která byla podepsána v roce 2008 v Dublinu. Sýrie se však k této úmluvě nikdy nepřipojila.
40 Human Rights Watch: *World Report 2014*.
41 *Syrský exil na mírovou konferenci dorazí. Přemluvili je sponzoři*. ČTK, 18. 1. 2014.
42 MZV ČR: *ČR vítá rozhodnutí Výkonné rady Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW) z 27. září 2013 a rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 2018 (2013), založené na americko-ruské rámcové dohodě o likvidaci chemických zbraní v Sýrii*, 28. 9. 2013.
43 NATO: *Mise splněna. USA zlikvidovaly 600 tun chemických zbraní ze Sýrie*, 20. 8. 2014.
44 *Zmocněnec pro Sýrii Brahímí odstoupí na konci května*. ČTK, 13. 5. 2014.
45 *Sýrie volila prezidenta, Západ a opozice to považují za frašku*. ČTK, 3. 6. 2014.
46 NATO: *Čeští vojáci odletěli do Turecka. Zajistí spojení při ochraně nebe*, 29. 8. 2014.
47 *Česko dalo na pomoc syrským civilistům kolem 160 mil. Kč*. iDnes, 3. 2. 2014.
48 *Český ministr zahraničí Zaorálek v Ammánu navštívil české lékaře*. ČTK, 13. 11. 2014.
49 *Biskupské konferenci se nelíbí odmítnutí syrských uprchlíků*. ČTK, 7. 11. 2014.
50 *Ve východním Libanonu pokračují těžké boje armády s radikály*. ČTK, 4. 8. 2014.
51 *Česko kvůli radikálům nabídlo Libanonu vojenskou spolupráci*. ČTK, 12. 11. 2014.
52 Participující státy: Saúdská Arábie, Bahrajn, Katar, Kuvajt, Spojené arabské emiráty, Omán, Egypt, Irák, Jordánsko, Libanon. *USA uzavřely s deseti arabskými státy jednotnou frontu proti IS*. ČTK, 11. 9. 2014.
53 MZV ČR: *Ministr Zaorálek pro Právo: Islámský stát – největší hrozba i pro Evropu*, 12. 9. 2014.
54 MZV ČR: *Přehled oficiálních návštěv od vzniku ČR*.
55 MZV ČR: *Bilaterární dohody ČR s Egyptem*.
56 *Prezident Zeman pozval na návštěvu Česka prezidenta Kurdistánu, egyptského prezidenta a marockého krále*. ČTK 13. 8. 2014.
57 *Nová egyptská ústava má zajistit absolutní svobodu vyznání*. ČTK, 15. 1. 2014.
58 *Novou egyptskou ústavu podpořila drtivá většina hlasujících*. ČTK, 16. 1. 2014.
59 *Egyptský soud zprostil exprezidenta Mubaraka viny*. ČTK, 29. 11. 2014.
60 *Egypt vyhlásil v části Sinajského poloostrova výjimečný stav*. ČTK, 25. 10. 2014.
61 *TK egyptského velvyslanectví v Praze*. ČTK, 29. 10. 2014.
62 *Na Sinaj zamířila v pořadí už třetí letecká jednotka České armády*. ČTK, 9. 11. 2014.
63 *Pegas Nonwoves naplno rozběhlo svou výrobní linku v Egyptě*. ČTK, 16. 1. 2014.
64 *Česká zbrojovka dodá do Egypta dalších téměř 80 000 pistolí*. ČTK, 17. 2. 2014.
65 *Egypt ukončil vyšetřování případu dvou otrávených Češek*. ČTK, 8. 1. 2014.
66 *Policisté z Česka odletěli do Egypta i kvůli Kramnému*. ČTK, 2. 3. 2014.
67 *SAE otevřou v ČR velvyslanectví*. ČTK, 24. 11. 2014.
68 *Češi budou moci cestovat do SAE bez víza*. ČTK, 20. 3. 2014.
69 *ČR vyšle zemědělské diplomaty do pěti zemí v příštím roce*. ČTK, 5. 12. 2014.
70 *Advokát katarského prince požádá ústavní soud o zrušení zatykače*. ČTK, 18. 1. 2014.
71 *OSN uvalila sankce na bývalého jemenského prezidenta Sáliha*. ČTK, 8. 11. 2014.
72 *V Jemenu podle agentury Reuters unesli českou lékařku*. Reuters, 22. 2. 2014.
73 *Tuniský prezident a šéf parlamentu podepsali novou ústavu*. ČTK, 27. 1. 2014.
74 *Tuniský prezident zrušil výjimečný stav, který platil tři roky*. ČTK, 6. 3. 2014.
75 *Čtyři policisté zemřeli při útoku na dům tuniského ministra*. ČTK, 28. 5. 2014.
76 *EU usnadní příchod Tunisanů do Evropy*. ČTK, 3. 3. 2014.
77 *Nejúspěšnější v tuniských volbách byla sekulární Nídáa Túnis*. ČTK, 27. 10. 2014.
78 *Policie obvinila 3 lidi v kauze tuniských apartmánům*. ČTK, 15. 5. 2014.
79 MZV ČR: *Setkání velvyslance Mgr. Jiřího Doležala s prezidentem Tuniské republiky panem Mouncefem Marzoukim*.

80 *Libyjští povstalci začali s vývozem ropy, mají k tomu tanker KLDR*. ČTK, 8. 3. 2014.
81 *Česko evakuovalo své diplomatické zástupce v Libyi*. ČTK, 31. 7. 2014.
82 *Islamisté ovládající území v Iráku a Sýrii prý vyhlásili chalífát*. ČTK, 29. 6. 2014.
83 *Česko doporučilo Čechům v nepokojném Iráku, aby ze země odjeli.* ČTK, 1. 3. 6. 2014.
84 *Vláda schválila dodávku munice Kurdům bojujícím proti islamistům*. ČTK, 27. 8. 2014.
85 *Češi v Pardubicích vycvičí 31 pilotů vrtulníků iráckého letectva*. ČTK, 17. 9. 2014.
86 *ČR poskytne 3 miliony korun na humanitární pomoc v Iráku*. ČTK, 30. 6. 2014.
87 *Irák jedná s Českem o prodeji bojových vrtulníků Mi-24*. ČTK, 19. 6. 2014.
88 *Írán nechal odpojit provozy na obohacování uranu na vyšší hodnoty.* ČTK 20. 1. 2014.
89 *EU zmírňuje sankce vůči Íránu poté, co začal plnit dohody o jádru*. ČTK, 20. 1. 2014.
90 *Česko se chce sblížit s Íránem, míří tam podnikatelská mise.* ČTK, 3. 9. 2014.
91 *Zeman: Politika ochrany lidských práv nesmí kazit firmám export*. ČTK 6. 3. 2014.
92 *Schwarzenberg: Zeman by měl strávit měsíc ve vězení v Íránu*. ČTK, 6. 3. 2014.
93 *Premiér míní, že ČR může podporu exportu a lidských práv skloubit.* ČTK, 6. 3. 2014.
94 *Vláda je proti zrušení zákazu dodávek do íránského Búšehru*. ČTK, 9. 7. 2014.
95 *Podle expertů stahování NATO z Afghánistánu posiluje Taliban*. ČTK, 13. 5. 2014; srv. ČTK: *Velitel: Stahování jednotek ISAF z Afghánistánu nahrává povstalcům*, 22. 4. 2014.
96 *Češi v Afghánistánu hlídkují, léčí a dělají vojenské instruktory.* ČTK, 8. 7. 2014.
97 *Talibán zahájil jarní ofenzivu, zaútočil na kábulské letiště*. ČTK, 12. 5. 2014.
98 *Armáda ČR potvrdila, že v Afghánistánu padli čtyři čeští vojáci*. ČTK, 8. 7. 2014; srv. *V zahraničních misích zemřelo již 24 českých vojáků*. ČTK, 8. 7. 2014; *Zemřel i poslední z pětice vojáků zraněných v Afghánistánu*. ČTK, 14. 7. 2014.
99 *V Afghánistánu byl při útoku zraněn další český voják*. ČTK, 13. 7. 2014; srv. *Prezident Zeman ocenil medailí Za hrdinství pět vojáků*. ČTK, 28. 10. 2014.
100 *Při útoku v Afghánistánu byli zabiti čtyři čeští vojáci*. ČTK, 8. 7. 2014.
101 *Lidovky.cz: České ambasádě v Kábulu hrozil teroristický útok*. ČTK, 16. 7. 2014.
102 *Abdulláh a Ghaní jdou do druhého kola afghánských voleb*. ČTK, 15. 5. 2014.
103 *Favorit afghánských prezidentských voleb přežil pokus o atentát*. ČTK, 6. 6. 2014.
104 *Kandidát na afghánského prezidenta Ghaní odmítl dohodu s rivalem*. ČTK, 5. 7. 2014; srv. *Afghánským prezidentem byl zvolen exministr financí Ghaní*. ČTK, 7. 7. 2014; srv. *K volbám afghánského prezidenta bylo podáno přes 2500 stížností*. ČTK, 17. 6. 2014.
105 *V Kábulu začala kontrola hlasů druhého kola prezidentských voleb*. ČTK, 17. 7. 2014.
106 *Budoucí afghánský prezident Ghaní zvítězil s 55 procenty hlasů*. ČTK, 26. 9. 2014.
107 *Afghánští prezidentští rivalové se dohodli na vzniku vlády*. ČTK, 20. 9. 2014.
108 *Afghánistán podepsal bezpečnostní dohody s USA a NATO*. ČTK, 30. 9. 2014; srv. *Afghánský parlament schválil bezpečnostní dohody s USA a NATO*. ČTK, 23. 11. 2014.
109 *V Afghánistánu končí bojová mise NATO a USA*. ČTK, 30. 12. 2014; srv. *ISAF má zájem o pokračování české mise v Afghánistánu v roce 2015*. ČTK, 22. 6. 2014.
110 AČR: *Parlament schválil mandát pro působení vojáků v zahraničních misích*, 3. 11. 2014. On-line: **www.mise.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/parlament-schvalil-mandat-pro-pusobeni-vojaku-v-zahranicnich-misich--104200/**.
111 *V Afghánistánu končí bojová mise NATO a USA*. ČTK, 30. 12. 2014; srv. *ISAF má zájem o pokračování české mise v Afghánistánu v roce 2015*. ČTK, 22. 6. 2014.
112 *Talibán 13 let po svržení údajně ovládá asi polovinu Afghánistánu*. ČTK, 8. 7. 2014.
113 *Zeman je na návštěvě u českých vojáků v Afghánistánu*. ČTK, 25. 1. 2014.
114 *Ministr obrany Stropnický navštívil v Afghánistánu české vojáky*. ČTK, 18. 7. 2014.
115 *Generál Petr Pavel o víkendu navštívil vojáky v Afghánistánu*. ČTK, 7. 12. 2014; srv. *Stropnický navštívil české vojáky v Afghánistánu*. ČTK, 14. 12. 2014.
116 *Česká zbrojařská firma by mohla opravovat afghánské tanky*. ČTK, 14. 12. 2014.
117 *Biskupské konferenci se nelíbí odmítnutí syrských uprchlíků*, op. cit.

Kapitola 12
Francie v české zahraniční politice

Eliška Tomalová

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Ve srovnání s rokem 2013 panovala v nadcházejícím období lepší nálada ve vzájemných vztazích České republiky a Francie. Hořkost, která zde zůstala po vyřazení francouzské společnosti AREVA z veřejné soutěže na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, již odezněla, a to jak formálně (AREVA v dubnu 2014 stáhla stížnost na vyloučení ze soutěže[1]), tak i v rovině symbolické. Na obou stranách byla patrná v průběhu celého roku vůle k vzájemné spolupráci. Tento posun nebyl zapříčiněn pouze ukončením post-temelínského nedorozumění, ale také příznivým politickým kontextem a snahou na české straně znovu tematizovat vztah s Francií v rámci české zahraničně politické agendy. Politicky příznivá situace byla předznamenána především příbuzností politické orientace českých a francouzských vrcholných představitelů. Francouzská strana zejména přivítala větší důraz vlády premiéra Sobotky na evropskou agendu. Na české straně se zároveň ukázalo, že větší část zahraničněpolitických aktérů (resortně příslušných k MZV) klade silnější důraz na restartování česko-francouzské spolupráce.

Důkazem vůle ke spolupráci na české a francouzské straně je vysoká intenzita návštěv na nejvyšší úrovni. Vyvrcholením těchto setkání byla návštěva francouzského premiéra Manuela Vallse v Praze v prosinci 2014,[2] během které došlo k podpisu *Akčního plánu francouzsko-českého strategického partnerství pro období 2014–2018*,[3] dokumentu, který definuje základní oblasti spolupráce mezi oběma státy a navazuje na předchozí Akční plán na léta 2011–2013.[4] Rok 2014 může být tedy také charakterizován jako období přípravy nového Akčního plánu, rok, který otevřel nový prostor pro česko-francouzskou spolupráci, znovu potvrdil pozici Francie jako strategického partnera České republiky a uzavřel období stagnace česko-francouzské relace.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Při bližším pohledu na francouzsko-české vztahy na bilaterální úrovni v roce 2014 je patrné, že rytmus určovala setkání českých a francouzských představitelů na vládní a prezidentské úrovni. V průběhu roku došlo k několika ministerským návštěvám, sešli se i premiéři a prezidenti obou zemí. Byla tak zaplněna dlouhá časová mezera a došlo také ke zvrácení dlouhodobého trendu, kdy se vzájemné kontakty odehrávaly především na pracovní úrovni, aniž by byly doprovázeny rovinou politickou.

V březnu 2014 navštívil Prahu francouzský ministr pro evropské záležitosti Thierry Repentin[5], aby se zde setkal s českým ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem a dalšími představiteli MZV ČR a Úřadu vlády ČR. Během jednání se zaměřili na otázky spojené s přípravou březnového setkání Evropské rady, evropskými volbami, situací na Ukrajině a vztahy mezi Evropskou unií a Ruskem. V dubnu 2014 následovala dvoudenní návštěva českého premiéra Bohuslava Sobotky v Paříži, během které se setkal s francouzským prezidentem a premiérem, jehož pozval na návštěvu Prahy. Na oficiální návštěvu Francie přijel také prezident Miloš Zeman[6], a to po jedenáctileté přestávce v setkávání prezidentů obou zemí. Ve druhé polovině roku do Prahy dorazil ještě Harlem Désir[7], francouzský státní tajemník pro evropské záležitosti. Významnou návštěvu pak představoval příjezd francouzského premiéra Manuela Vallse v prosinci roku 2014, do Prahy tak přijel francouzský premiér po více než deseti letech (naposledy Prahu navštívil Lionel Jospin v červnu roku 2001). Vzájemné návštěvy realizované v průběhu roku 2014 se odehrály v nekonfliktní atmosféře mezi jednotlivými politickými představiteli. Česká diplomacie vystupovala vůči svým francouzským partnerům ve shodě, neobjevila se zde témata, na kterých by jednotliví představitelé prezentovali rozcházející se názorové linie.

Významným prvkem politické shody ve vzájemných vztazích byla politická spřízněnost nejvyšších zástupců obou zemí. Relace se odvíjela nejen na státní úrovni, ale i na úrovni stranické. Během své dubnové cesty do Francie se tak český premiér zúčastnil např. konference k zahájení kampaně pro volby do Evropského parlamentu a setkal se s novou starostkou Paříže Annou Hidalgovou a předsedou Evropského parlamentu Martinem Schulzem a Jeanem-Christophem Cambadélisem, který je francouzským poslancem a zároveň prvním místopředsedou Strany evropských socialistů (PES).[8]

Během všech návštěv představitelé obou zemí zdůrazňovali nutnost nastartování dynamiky česko-francouzských vztahů. Společným jmenovatelem všech návštěv se stala dvě základní témata: prohlubování ekonomické spolupráce a jaderná energetika. Ekonomické otázky se objevily jak v kontextu bilaterální spolupráce, tak i v souvislosti s důrazem na ekonomickou diplomacii v zahraničních politikách obou zemí. Francouzští i čeští představitelé byli na svých cestách doprovázeni početnými podnikatelskými delegacemi, téma ekonomické spolupráce bylo také na prvním místě zmiňováno v jejich oficiálních projevech.

Ekonomická rovina česko-francouzských vztahů není novinkou při akcentování blízkosti obou zemí, jedná se o příklad pozitivní spolupráce, a tudíž i téma, které může sloužit jako výchozí bod pro další roviny spolupráce. Současně jde o oblast, jejíž roz-

voj nebyl narušen událostmi spojenými s Temelínem, do rozvoje těchto vazeb zasáhla výrazněji jen hospodářská krize. Francie je nadále stabilním ekonomickým partnerem České republiky a zaujímá v současné době pátou pozici obchodního partnera ČR. Od roku 2014 existuje navíc silná politická vůle využít investičních příležitostí, a to nejen pro francouzské firmy, jež jsou stabilně zastoupeny v ČR, ale i pro české investice ve Francii. Důraz na ekonomická témata ovšem není spojen pouze s kvalitou dané roviny vzájemných vztahů, je také v souladu s celkovým trendem v zahraniční politice obou zemí akcentovat ekonomickou diplomacii.

Dalším klíčovým bodem vzájemných setkání se stala opět otázka energetiky a jádra. Pozice obou států jsou si navzdory Temelínu velice blízké, a to zejména v oblasti místa jaderné energie v rámci energetického mixu, ale dále i v otázce jaderné bezpečnosti. Během prosincové návštěvy francouzského premiéra v Praze došlo k podpisu Memoranda o porozumění mezi Správou úložišť radioaktivních odpadů (SÚRAO) a Agence nationale pour la gestion des déchets radioactifs (ANDRA). Obsahem Memoranda je zejména výměna odborníků a informací mezi oběma partnery. Jaderná spolupráce v sobě nese samozřejmě i silnou ekonomickou dimenzi, nadále trvá zájem francouzských firem podílejících se na rozvoji českého jaderného sektoru. Potvrzuje to i fakt, že na návštěvu Prahy v prosinci 2014 přijel francouzský premiér Valls s šéfem firmy AREVA, což naznačuje vůli k návazné spolupráci v oblasti jaderné energetiky i po ukončení veřejné soutěže na dostavbu Temelína.

Akční plán na léta 2014–2018

Základním dokumentem, který určuje oblasti spolupráce Francie a České republiky a dává tak konkrétní náplň strategickému partnerství obou zemí, je Akční plán sjednávaný vždy na časově omezené období. Strategické partnerství je zde pojímáno v rovině bilaterální spolupráce obou zemí, které politicky deklarovaly tyto dvoustranné vztahy prohlubovat. Rok 2013 a převážná část roku 2014 byla ve znamení sjednávání Akčního plánu na léta 2014–2018. Hlavním cílem výsledného dokumentu je vytvořit základ pro dvoustranné projekty a pro sbližování obou aktérů v rovině evropské i globální. Navazuje tak na Akční plán na léta 2011–2013, který v Paříži v únoru roku 2011 podepsal Petr Nečas a François Fillon. Kontext podpisu dokumentu byl v leccčems podobný okolnostem podpisu v prosinci 2014. Na obou stranách byly u vlády pravicové strany, existovala zde možnost politického sblížení reprezentací obou zemí. Zároveň k setkání došlo v roce 2011 v době, kdy kromě výrazné vůle ke spolupráci v jaderné oblasti neexistovalo žádné další velké téma česko-francouzských vztahů. Akční plán tak tehdy vznikl v atmosféře vůle překonat dosavadní problémy a tematizovat vzájemné vztahy. Jak optimisticky prohlásil P. Nečas: *„Pokud existovaly v minulosti nějaké mráčky, jsou dnes pryč. Je evidentní snaha dívat se do budoucnosti a na minulé lapálie nevzpomínat.“*[10] Tento dokument byl strukturován do sedmi částí – zahraničněpolitické partnerství, partnerství v rámci EU, energetické a ekologické partnerství, partnerství pro zvyšování vzájemné obchodní výměny, udržitelný růst, inovace a konkurenceschopnost, partnerství v oblasti obrany a bezpečnosti, partnerství v oblasti vnitřní bezpečnosti, přistěhovalectví a spravedlnosti, partnerství v oblasti vědy, vzdělávání a kultury.

K podpisu nového Akčního plánu došlo později, než se předpokládalo. Byl podepsán tedy na konci roku, pro který již *de facto* platí. Toto roční zpoždění bylo způsobeno celkovým zpomalením vzájemných vztahů po Temelínu a také administrativními průtahy na francouzské straně. Celkový kontext podpisu nahrával. Vztahy obou zemí, jak již bylo zmíněno v úvodu, procházely obdobím znovu nalezené vůle ke spolupráci, existovala zde také politická a stranická spřízněnost partnerů na nejvyšší úrovni.

Jedná se v pořadí již o třetí Akční plán v rámci strategického partnerství České republiky a Francie.[11] Ve srovnání s Akčním plánem na léta 2011–2013 je kratší, méně detailní a více bilaterální. Partnerství v rámci Evropské unie není zde zvlášť vyděleno, evropská témata jsou uvedena v rámci jednotlivých tematických sekcí. Nový dokument je členěn do pěti hlavních oblastí spolupráce: (1) posilování vzájemného politického dialogu a stávajících svazků mezi občanskými společnostmi s cílem prohloubit vzájemné poznání, prosazovat a hájit společné hodnoty a zájmy, (2) podpora vytváření příznivého prostředí pro obchodní výměnu a investice klíčové pro růst a zaměstnanost, (3) spolupráce v oblasti energetiky a udržitelného rozvoje, (4) součinnost při ochraně občanů a (5) posílení výměn v oblasti výzkumu, vzdělání a kultury. Zejména první bod ukazuje, jaké roviny spolupráce jsou pro zúčastněné aktéry prioritní – jde o snahu *„napomáhat sbližování postojů ke klíčovým evropským tématům“*, a to zejména v oblasti energetiky, obrany a výzkumu, společné zemědělské politiky a kultury. Velký důraz je zde kladen na posílení dialogu mezi různými typy aktérů obou zemí (vysoká úroveň, kde má docházet k pravidelným dvoustranným setkáváním ministrů, náměstků, vrchních ředitelů a dalších řídících pracovníků, ale i dalších státních úředníků, členů parlamentu a zástupců mladší generaci v rámci platformy francouzsko-českého fóra mladých talentů). Tato vůle k setkávání a dialogu je klíčová pro znovuoživení vzájemných vztahů. V tomto ohledu byla v roce 2014 projevena politická vůle ukázat na nejvyšší úrovni intenzitou kontaktů, že existují společná témata i prostor pro česko-francouzský dialog. V daném bodě Akčního plánu je tedy důležité, do jaké míry se tato vůle odrazí do ostatních rovin, zdali se daná praxe vyvine jako běžná součást dvoustranné agendy obou zemí. Ve srovnání s uplynulým obdobím a předchozím Akčním plánem na léta 2011–2013, kde přirozeně byla také zdůrazněna potřeba intenzivnějšího dvoustranného politického dialogu, je zde zřejmý rozdíl v reálném posunu dialogu na nejvyšší úrovni.

Z hlediska tematického navazuje nový Akční plán na předchozí dokument. Zdůrazňuje nutnost posílení ekonomických vztahů (zejména formou posílení vzájemných investic) a součinnosti v oblasti energetiky. Ve třetí části dokumentu je zde uvedeno *„oživení činnosti dvoustranné pracovní skupiny pro energetiku“*, a to s ohledem na sladění pozic v rámci energetické politiky Evropské unie. V Akčním plánu se také skrývá potencionálně konfliktní téma vzájemných vztahů, a to konkrétně *„posilování výměn a spolupráce v rámci evropské politiky změny klimatu“* před Konferencí o klimatu (COP21), která se bude konat v Paříži v roce 2015. Je zřejmé, že zde se pozice Francie a České republiky rozcházejí a bude tedy velmi těžké najít v dané otázce společnou řeč. Čtvrtá část Akčního plánu je věnována obraně. Dané téma je v posledních letech ve vzájemných vztazích prioritizováno; společné zkušenosti armád obou zemí i sledování strategické linie Francie ze strany České republiky napomáhá pozitivnímu

vnímání bilaterálních vztahů obou zemí. Akční plán zdůrazňuje oblast sdílení zkušeností (při zahraničních operacích a misích EU, OSN a NATO) a zmiňuje dále nutnost dialogu, pokračování ve spolupráci v boji proti terorismu, civilní ochranu a v neposlední řadě i výuku francouzštiny ve vojenském prostředí. Závěrečná část Akčního plánu je věnována kultuře a vzdělávání. Stěžejní bod zde představuje spolupráce francouzských a českých akademických institucí v souvislosti se změnami v organizační struktuře Francouzského centra pro výzkum ve společenských vědách (Centre français de recherches en sciences sociales, CEFRES). Tradičně je více prostoru věnováno také dvoustranným vzdělávacím strukturám a programům (Francouzské lyceum v Praze, české sekce v lyceu Carnot v Dijonu a v lyceu Alphonse Daudet v Nîmes, česko-francouzské dvojjazyčné třídy a třídy s rozšířenou výukou francouzského jazyka v českých gymnáziích).

Jak během návštěv českých a francouzských představitelů, tak i v rámci příprav a konečné redakce textu Akčního plánu se ukázalo, že nejen v uplynulém roce, ale i v delším časovém horizontu jsou pro vzájemné česko-francouzské vztahy klíčové tři oblasti: kultura a vzdělávání, ekonomické vztahy a bezpečnost a obrana. Všechny tři roviny v sobě nesou potenciál dlouhodobé spolupráce Francie a České republiky, a to jak v oblasti bilaterálních vztahů, tak i v rovině multilaterální.

Česko-francouzská spolupráce v oblasti kultury a vzdělání

Oblast kultury a vzdělávání představuje v obecné rovině dlouhodobou investici do vztahů mezi státy a jejich občany. Kultivace této sféry vztahu je dlouhodobou a vícegenerační záležitostí. Její kontinuální podpora utváří základnu pro další oblasti spolupráce. Toto tvrzení platí i pro česko-francouzské vztahy, v rámci kterých bývá právě oblast kulturní spolupráce zdůrazňována jako jistota v období politických výkyvů, kterých v uplynulých dvou desetiletích nebylo málo (např. neshody během navazujících předsednictví Rady EU a kauza Temelín).

Rok 2014 byl v dané sféře určován vývojem ve dvou oblastech. Prvním tématem se stalo budoucí směřování CEFRES, francouzského výzkumného centra sídlícího v Praze a založeného v roce 1991. CEFRES během své více než dvacetileté existence zaujal stálé místo mezi francouzskými výzkumnými institucemi, ale i v českém a středoevropském prostředí. V uplynulých letech (zejména v období 2012–2014) se objevily problémy spojené s budoucností CEFRES. Hlavními problematickými body se stala otázka financování (finanční příspěvek ze strany francouzského ministerstva zahraničních věcí byl dlouhodobě snižován), organizace a spolupráce s českými institucemi a celkově role, kterou má CEFRES hrát v rámci francouzského výzkumu ve společenských vědách a mezi francouzskými vědeckými centry v zahraničí. Můžeme říci, že CEFRES se ocitl na pokraji své existence. Na základě jednání s českými partnery a na základě rozhodnutí zřizovatele a hlavního finančního přispěvatele CEFRES – francouzského ministerstva zahraničních věcí – byla podepsána v listopadu 2014 dohoda mezi Velvyslanectvím Francouzské republiky v Praze, francouzským ministerstvem zahraničních věcí, Centre national de la recherche scientifique (CNRS), Univerzitou Karlovou (UK) a Akademií věd ČR (AV ČR), na základě které vznikla tzv. Platforma CEFRES. Tato platforma má v budoucnu nastavit nové mecha-

nismy spolupráce mezi českými a francouzskými institucemi a má být více orientována na výzkum a mobilitu v celém středoevropském prostoru. Její výzkumné zaměření má pokrývat nejen vědy společenské, ale i humanitní.[12]

Vznik Platformy CEFRES byl doprovázen zájmem (i politickým) ze strany francouzského ministerstva zahraničních věcí a Velvyslanectví Francouzské republiky v Praze, generoval také diskusi o možných cestách spolupráce mezi aktéry českého vědeckého života. Francouzská strana jej chápe[13] jako důležitý faktor bilaterální i středoevropské spolupráce, který může napomoci vědeckým, studentským a kulturním kontaktům Francie, České republiky a zemí Visegrádu. Na CEFRES tak budeme moci nahlížet, pokud se spolupráce v rámci nové platformy rozvine uspokojivým způsobem, jako na klíčového aktéra vzájemných vztahů v rovině dlouhodobé.

Druhým tématem jsou otázky spojené s česko-francouzskými programy a jazykovým vzděláváním. Významné – až symbolické – téma česko-francouzských vztahů představují české sekce na francouzských lyceích. Již v roce 2013 se ale vyskytly problémy spojené s financováním těchto sekcí, kdy francouzský region Burgundsko oznámil, že se již nadále nebude podílet na spolufinancování sekce v Dijonu. Toto rozhodnutí bylo odůvodněno zejména zlepšující se ekonomickou situací České republiky, která se již neocitá v situaci země potřebující pomoc, ale v situaci ekonomického partnera Francie. Přístup Burgundska vyvolal silnou reakci zejména mezi českými bývalými studenty gymnázia v Dijonu a byl také reflektován českými sdělovacími prostředky (což poukazuje na jeho význam, vzhledem k tomu, že obecně česká média o česko-francouzských vztazích často nepíší). V návaznosti na vzniklou situaci Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) rozhodlo o spolufinancování z české strany a v tomto smyslu bylo podepsáno i Ujednání mezi Velvyslanectvím Francouzské republiky v Praze a MŠMT.[14] Česká strana usilovala o víceleté pokrytí spolupráce, ale nakonec se ujednání vztahuje pouze na nadcházející školní rok 2015/2016 (francouzské stanovisko bylo motivováno především tím, že za francouzskou stranu prostředky uděluje francouzské velvyslanectví, jemuž více vyhovuje roční finanční plánování). Tato situace je celkově nepohodlná a nejistá pro obě strany. Ačkoli česká strana prostřednictvím MŠMT projevila dobrou vůli a podílí se na nákladech spojených se studiem, otázka snižování počtu žáků je nadále otevřena a finanční jistota není zaručena.[15]

S oblastí vzdělání souvisí i otázka bilingvních tříd na českých gymnáziích. V současné době jsou v České republice čtyři gymnázia poskytující bilingvní výuku ve francouzském a českém jazyce (Praha, Brno, Olomouc, Tábor). Ve dvojjazyčných třídách zde učí pedagogové dvou kategorií – ti, kteří jsou placeni z francouzských prostředků, a lektoři rekrutovaní přímo v ČR. I tato agenda podléhá ročnímu plánování, pro rok 2014/2015 pokrývalo finanční závazky Ujednání o podpoře činnosti česko-francouzských dvojjazyčných tříd na dané období, pro další školní rok byl podepsán podobný dokument. Podobně jako v případě českých sekcí ve Francii není česká strana zcela přesvědčena o dlouhodobé vůli ze strany Francie lektoráty v ČR nadále finančně podporovat; prozatím je pouze jasné, že ve školním roce 2015/2016 se situace nezmění.[16]

Posledním tématem jazykové spolupráce ve vzdělávání je otázka vzdělávání učitelů francouzštiny. Na celosvětové úrovni jde o jednu ze základních priorit francouz-

ské vnější jazykové politiky, kdy je trénink učitelů chápán jako nejvýhodnější způsob předávání jazykových znalostí. Bohužel, v ČR jsme svědky trendu, kdy Francie ustupuje od plošného vzdělávání učitelů francouzštiny, v roce 2014 byla tato možnost poskytována jen pedagogům na bilingvních gymnáziích.[17] Francouzská podpora stáží tedy klesá. Tento vývoj je sice částečně vyvážen celkově se zlepšující jazykovou úrovní pedagogů (díky generační výměně a možnosti využívání stáží Erasmus+, kde Francie představuje jednu z nejžádanějších destinací), ale učitelé francouzského jazyka jsou tak ochuzeni o možnost přímého kontaktu s francouzským vzdělávacím systémem.

V rámci hodnocení roku 2014 v česko-francouzských vztazích nelze opomenout ani problematiku vzájemného uznávání diplomů, o kterém se delší dobu vyjednávalo. V listopadu 2014 vyjádřila francouzská strana zájem posunout jednání k dohodě. Společné prohlášení ministrů školství obou zemí[18] bylo podepsáno během návštěvy francouzského premiéra Vallse v ČR v prosinci 2014. Prohlášení definuje vysokoškolská zařízení, diplomy a hodnosti a instituce odpovědné v oblasti akademického uznávání diplomů, na které se dohoda vztahuje. Zmiňuje také vzdělávání v rámci bilaterálního partnerství směřující k vydání společného nebo dvojího diplomu.

Ekonomická dimenze česko-francouzských vztahů

Ekonomická dimenze česko-francouzských vztahů představuje stejně jako kultura základnu i v dobách, kdy nefunguje vzájemný politický dialog. Stabilní pozice Francie jako pátého „klienta“ české ekonomiky a zároveň i pátého investora v ČR utváří jakousi jistotu vzájemných vztahů, kterou např. události kolem dostavby Temelína dlouhodobě neohrozily. Tato situace poukazuje na důležitost každodenních *business to business* kontaktů, které jsou sice ovlivněny ekonomickými cykly a celkovou atmosférou vzájemných vztahů, ale fungují do jisté míry nezávislé na rovině politické. S ohledem na vývoj v roce 2014 lze vypozorovat dva významné trendy. V první řadě se jedná o snahu na obou stranách více využívat investičních příležitostí ve Francii a v ČR. Česká republika je významnou subdodavatelskou zemí pro francouzské podniky, konkrétně např. v oblasti leteckého průmyslu, kde je přidanou hodnotou dlouholetá česká zkušenost v této oblasti.[19] Z hlediska aktérů zapojených do této oblasti hraje významnou úlohu Francouzsko-česká obchodní komora (FČOK), která napomáhá kontaktům podnikatelů z obou zemí. V poslední době se osvědčila praxe tzv. *speed business meeting*, které se odehrávají v krajích ČR na základě spolupráce FČOK a jednotlivých krajských obchodních komor v ČR. FČOK také dvacetkrát do roka organizuje společně s místními obchodními komorami Den ČR, kdy jsou prezentovány české firmy a významné sektory potenciální spolupráce.[20]

V ekonomické rovině vzájemných vztahů se začalo také objevovat nové téma, které se prolíná i s dalšími dimenzemi vztahů. Jde o vnímání Francie jako aktéra, který může napomoci české podnikatelské komunitě zorientovat se na afrických trzích, kde je Francie silně zastoupena a díky své historické zkušenosti disponuje také know how, jak přistupovat k africkým partnerům. Francie tak začíná být nazírána nejen jako základna pro ekonomickou expanzi do Afriky,[21] ale i symbolicky jako zprostředkovatel znalosti území. Navzdory vzrůstajícímu zájmu ze strany podnikatelské

sféry není Česká republika v Africe dostatečně zastoupena a spolupráce s Francií by tak mohla napomoci překonání bariér.

Bezpečnostní a obranná dimenze česko-francouzských vztahů

Z hlediska českého ministerstva obrany jsou do budoucna ve vztahu k Francii prioritní tři oblasti – Afrika, reformní otázky a vzdělání a společný výcvik. Afrika je zde pojímána dvojím způsobem – jedná se na jedné straně o podobnou situaci jako v rámci ekonomické dimenze česko-francouzských vztahů, kdy Francie jako strategický partner ČR může poskytnout určité know-how pro spolupráci se subsaharskou Afrikou. Na druhé straně již dnes nalezneme příklady konkrétních projektů v regionu. Hlavním symbolem spolupráce v Africe je zapojení českých vojáků v Mali, které Francie chápe jako vstřícný krok. Tato společná mise bývá vyzdvihována při setkáních českých a francouzských představitelů jako pozitivní příklad sbližování armád obou zemí i bilaterálních styků obecně. Výcviková mise EU v Mali (EUTM MALI) byla zahájena v únoru 2013; současný mandát vyprší v květnu 2016. Česká republika poskytla 38 osob (34 osob působících jako ochranné síly a čtyři instruktoři výcviku – v souladu s důrazem na přesun výcvikové zátěže na lokální síly). V kontextu spolupráce Francie a ČR se do budoucna ještě mluví o využití francouzské vojenské základny v Džibutsku, jež by mohla poskytnout české armádě vhodné prostředí pro výcvik v poušti. Tato otázka nebyla ale ještě ke konci roku 2014 dořešena, a to zejména v důsledku požadavků kompenzace pro džibutskou stranu.

Druhé téma česko-francouzské spolupráce v oblasti obrany a bezpečnosti představují reformní otázky a s nimi zájem české strany o francouzskou interpretaci současných bezpečnostních hrozeb a rizik. Česká republika se v současné době začala více zajímat o hlavní strategické dokumenty francouzského ministerstva obrany (mj. Bílá kniha o obraně a Dlouhodobý výhled) a hledat v nich možnou inspiraci.

Dalším okruhem vztahů je vzdělání a výcvik. V rovině vzdělání hraje klíčovou roli jazyková příprava. Podle Ministerstva obrany ČR *„aktuální působení v rámci EUTM poukazuje na důležitost znalosti francouzštiny pro další operační působení na africkém kontinentu“*.[22] Je proto paradoxní, že navzdory zájmu z české strany o rozšíření možností jazykové přípravy zaměřené na speciální vojenskou terminologii ve francouzských vojenských zařízeních se k této otázce francouzská strana nevyjádřila. Tento postoj je v rozporu s jinak konzistentním francouzským důrazem na podporu šíření francouzského jazyka. Z hlediska výcviku je jako přínosný hodnocen především výcvik osádek vrtulníků, který probíhal v Pyrenejích v letech 2013 a 2014 (cvičení Mountain Flight 2014) a byl zaměřen na výcvik létání ve vysokohorském prostředí.

Vzhledem k výše zmíněným oblastem inspirace a spolupráce ministerstev obrany i armád obou zemí je tedy s podivem, že stále nebyl ukončen proces vyjednávání nové vládní dohody o spolupráci v oblasti obrany probíhající od roku 2010. Legislativní základ bilaterální spolupráce tak stále představuje Dohoda mezi vládou ČR a Francie z roku 1992. V roce 2014 dospěla přípravná jednání do finální fáze, ale stále se čekalo na konečné stanovisko z francouzské strany.

ZÁVĚR

Z hlediska hodnocení česko-francouzských vztahů můžeme rok 2014 vnímat velmi pozitivně. Tato perspektiva vychází ze zkušenosti předchozích let, kdy byla relace poznamenána negativními dopady Temelína a četných nedorozumění během předávání předsednictví Rady EU v letech 2008 a 2009. Významnou deblokační roli zde sehrála změna politické reprezentace na české straně. Francouzští představitelé uvítali zejména vůli české strany více se věnovat evropské politice. Vytvořila se tak atmosféra vzájemné ochoty k intenzivnější komunikaci obou stran na nejvyšší úrovni, která se snad promítne do nižších rovin spolupráce. Na základě častých návštěv mezi českými a francouzskými státníky bychom mohli předpokládat, že ČR konečně pochopila, že Francie představuje jednoho z hlavních partnerů v Evropské unii, se kterým můžeme nalézt společná „evropská" i „neevropská" témata (viz snaha využít francouzské know how pro ekonomickou – a nejen ekonomickou – spolupráci s Afrikou). Francie se tedy stala po delší době jedním z témat našich vnějších vztahů a dostala se dokonce mezi oblasti s vyšší prioritou budoucí spolupráce. Česko-francouzské vztahy tak snad čekají lepší časy, dokáží-li se obě země povznést nad možné konfliktní linie (v roce 2015 zejména rozdílné pozice Francie a ČR na Světové klimatické konferenci, která se pod francouzským předsednictvím bude konat v Paříži v listopadu a prosinci 2015).

Neplatí to pouze pro Francii v České republice, došlo i k posunu prezentace České republiky ve Francii. Zejména díky bezprecedentní intenzitě oficiálních návštěv českých politiků ve Francii a jejich francouzských protějšků v ČR se vztahy s českou republikou dostaly do francouzského mediálního prostoru a lehce se tak pozvedlo povědomí o ČR. Nemůžeme předpokládat, že se staneme jedním z prioritních témat francouzské zahraniční politiky, ale už samotný fakt, že od situace quasi nevědomí o ČR se alespoň občas objevíme na stránkách francouzských deníků, a to v pozitivním kontextu (ne pouze Temelín!), je třeba vnímat optimisticky a nahlížet na něj jako na dobrou základnu pro návaznou spolupráci v ostatních oblastech.

Vztah České republiky a Francie zůstává samozřejmě i nadále asymetrický. Již několik let ovšem můžeme pozorovat pokračující trend, kdy dochází k posunu od pomoci k partnerství. Francie změnila logiku vnější spolupráce s Českou republikou (což platí zejména v oblasti kultury, školství a výzkumu), kdy přesouvá stále větší organizační i finanční zátěž na české partnery. Tento posun je podmíněn na jedné straně změnou perspektivy (ČR již není v takové situaci, kdy by byla závislá na podpoře některých sektorů, navíc zde již byly vytvořeny kanály spolupráce), na druhé straně (a to zejména) zde vstupuje do hry zhoršující se ekonomická situace Francie, která již není schopna nést větší finanční zátěž a udržovat v chodu svou nákladnou a ambiciózní veřejnou a kulturní diplomacii (nejen v případě ČR, ale i v globálním měřítku). V roce 2014 se tedy opět ukázalo, že nebude-li Česká republika ochotná převzít podporu etablovaných programů doposud financovaných většinově Francií (bilingvní sekce, české sekce ve Francii, apod.), Francie svou podporu zastaví a může dojít i k ukončení činnosti těchto základních a symbolických prvků česko-francouzských vztahů.

Poznámky

1 Viz lidovky.cz. On-line: **byznys.lidovky.cz/areva-po-zruseni-tendru-na-temelin-konci-se-soudnim-sporem-paa-/energetika.aspx?c=A140417_194712_energetika_vam**.
2 Viz on-line: **www.france.cz/Navsteva-francouzskeho-predsedy**.
3 *Akční plán francouzsko-českého strategického partnerství pro období 2014–2018*. Dokument není veřejně přístupný.
4 *Akční plán česko-francouzského strategického partnerství na roky 2011–2013*. Dokument není veřejně přístupný.
5 Viz on-line: **www.france.cz/Navsteva-pana-Thierryho-Repentina**.
6 Český prezident se zúčastnil také v červnu 2014 oslav 70. výročí vylodění v Normandii.
7 Viz on-line: **www.france.cz/Navsteva-Harlema-Desira-v-Praze-12**.
8 Vláda ČR. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/cesky-premier-bohuslav-sobotka-a-francouzsky-prezident-holland-potvrdili-dobre-vztahy-obou-zemi-117764/**.
9 Viz on-line: **www.surao.cz/cze/O-SURAO/Aktuality/Memorandum-o-porozumeni**.
10 Vláda ČR. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/cesko-a-francie-posili-spolupraci--necas-podepsal-v-parizi-akcni-plan-80919/**.
11 První z řady Akčních plánů pokrýval období 2008–2010.
12 CEFRES. On-line: **www.cefres.cz/La-Plateforme-CEFRES,536**.
13 Rozhovor s Laurentem Toulousem, Velvyslanectví Francouzské republiky v Praze, 30. 3. 2015.
14 MŠMT ČR. On-line: **www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/na-msmt-podepsano-ujednani-ohledne-ceskych-studentu-v-dijonu**.
15 Rozhovor s Jaroslavou Tláskalovou, MŠMT ČR, 21. 4. 2015.
16 Rozhovor, MŠMT ČR.
17 Jde o stáž na vybraném francouzském lyceu jednou za tři roky.
18 *Prohlášení ministra školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a ministryně školství, vysokého školství a výzkumu Francouzské republiky za účelem vzájemného akademického uznávání vysokoškolských diplomů a částí studia*. Publikováno ve Věstníku MŠMT ČR, roč. LXXI, sešit 3, duben 2015, s. 2–15.
19 V Letňanech se vyrábí jedna z nejsložitějších součástek pro Airbus – dveře (Společnost LATECOERE Czech Republic historicky navazující na firmu Letov, která je nejstarším leteckým výrobcem v České republice; byla založena v roce 1918 ministerstvem obrany jako podnik na opravu letounů, které československé letectvo získalo po první světové válce).
20 Rozhovor se zástupcem Francouzsko-české obchodní komory (FČOK), 12. 6. 2015.
21 Rozhovor se zástupci MPO ČR, 28. 4. 2015.
22 Materiály poskytnuté MO ČR a rozhovor se zástupkyní MO ČR, 1. 4. 2015.

Kapitola 13
Velká Británie v české zahraniční politice

Zuzana Kasáková a Barbora Fialová

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Vzájemné vztahy České republiky a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (Velké Británie) byly v roce 2014 ovlivněny vnitropolitickým vývojem obou zemí na jedné straně a událostmi na evropské úrovni na straně druhé. V České republice se po dlouhých jednáních chopila vlády koalice ČSSD, KDU-ČSL a ANO 2011, která ve svém programovém prohlášení formulovala změny v zahraničněpolitickém směřování země, zejména v rámci EU. Rok 2014 se tak nesl v duchu příprav koncepce české zahraniční politiky a koncepce působení České republiky v Evropské unii.

Velká Británie, resp. Konzervativní strana, se potýkala s několika výzvami. Tou první byla rostoucí podpora Strany nezávislosti Spojeného království (UKIP), jež se projevila nejenom ve vítězství v květnových volbách do Evropského parlamentu (EP), ale také v akcentování témat, která britská vláda aktivně vnášela na evropskou úroveň či do bilaterálních vztahů. Jednalo se především o problematiku imigrace občanů EU do V. Británie a s ní spojenou otázku reforem EU. Konzervativci se také museli vyrovnávat s odchodem svých členů i poslanců do UKIP. Politické klima v Británii bylo rovněž ovlivněno přípravou voleb do britského parlamentu v roce 2015, s nimiž do určité míry souvisela i změna na ministerských postech ve vládě, včetně ministra zahraničních věcí, ke které došlo v létě 2014.

Na evropské úrovni proběhly zmíněné volby do EP, které byly úzce spjaty se jmenováním nové Evropské komise, a změny na postech stálého předsedy Evropské rady a Vysoké představitelky Evropské unie pro zahraniční vztahy a bezpečnostní politiku.

Optikou zahraničněpolitického jednání lze postoj České republiky vůči Velké Británii označit za spíše reaktivní a diskontinuální. Záleželo totiž na dané oblasti vzájemných vztahů, v jejichž rámci se Česká republika pohybovala od přijetí britské politiky

po její odmítání. V ojedinělých případech vystupovala Česká republika proaktivně a podílela se na vytváření společné politiky.

Z hlediska směřování české zahraniční politiky hrála Velká Británie roli akcelerátora diskuse o vývoji evropského integračního procesu a nastavení fungování EU jako takové. V rámci této debaty docházelo k polarizaci postojů a názorů mezi jednotlivými politickými stranami ohledně prohlubování či omezování evropské integrace s nadnárodními prvky. I když byla pozornost věnována tématům, jež patřila do agendy česko-britských vztahů, dvoustranná spolupráce obou zemí příliš řešena nebyla.

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Ve srovnání s předchozím rokem zaznamenal rok 2014 vyšší počet oficiálních návštěv. K posílení vzájemných kontaktů došlo zejména na exekutivní úrovni, což bylo důsledkem fungování politické vlády v České republice. Dařilo se tak realizovat agendu, která byla s ohledem na úřednický charakter české vlády ve druhém pololetí 2013 odložena.

Na úrovni ministrů zahraničních věcí proběhla dvě setkání. V květnu (29.–30.) se Lubomír Zaorálek setkal se svým britským protějškem Williamem Haguem. Předmětem vzájemné debaty byla situace na Ukrajině, energetická politika EU, Východní partnerství, výsledky voleb do EP a s nimi úzce související další směřování Evropské unie a její reforma. Obdobná témata projednával ministr Zaorálek také s poradcem premiéra pro Evropu a mezinárodní záležitosti Tomem Scholarem a labouristickým stínovým ministrem pro Evropu Garethem Thomasem.[1] Ke druhému setkání došlo na konci října v Bratislavě, kde probíhalo dvoudenní setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a západního Balkánu. L. Zaorálek diskutoval s Philipem Hammondem, který v létě W. Haguea na postu ministra zahraničních věcí vystřídal, především o aktuálním vývoji v Evropské unii. Otázky EU a krize na Ukrajině byly také řešeny na společném setkání všech ministrů zahraničních věcí zemí V4 s britským protějškem. Právě v souvislosti s vývojem na Ukrajině vydali ministři společné prohlášení, ve kterém odsoudili rozhodnutí uskutečnit volby v regionu Donbas.[2]

Řada rozhovorů o aktuální situaci v EU, na Ukrajině a o liberalizaci světového obchodu byla vedena i s britským ministrem pro Evropu Davidem Lidingtonem v Praze i Londýně. D. Lidington se setkal se nejenom s náměstky MZV a státním tajemníkem pro evropské záležitosti Tomášem Prouzou, ale také, což nebylo do té doby příliš běžné, s předsedou Poslanecké sněmovny PČR Janem Hamáčkem a předsedou sněmovního Výboru pro evropské záležitosti Ondřejem Benešíkem.[3]

Několik bilaterálních schůzek proběhlo na úrovni náměstků i ministrů v oblasti energetiky a ochrany životního prostředí. Zástupci britského ministerstva pro energetiku a změnu klimatu se setkali s ministrem průmyslu a obchodu a jeho náměstky,[4] v březnu jednal v Praze ministr Edward Davey s ministrem pro životní prostředí Richardem Brabcem.[5]

Předmětem návštěvy britského ministra pro obchod a investice lorda Livingstona v České republice na počátku března se stala problematika investičních příležitostí a o otázkách inovací a vzdělávání se debatovalo v rámci dvoustranného setkání místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace Pavla Bělobrádka s britským ministrem pro podnikání, inovace a vzdělávání Vincem Cablem v listopadu v Londýně.[6] K bilaterální schůzce o zadávání veřejných zakázek a realizaci velkých projektů, kde v řadě dílčích témat zastávají Česká republika i V. Británie shodné postoje, např. v otázce zajištění *„co nejjednodušší regulace"*, došlo na jaře mezi ministryní pro místní rozvoj Věrou Jourovou a britským ministrem pro vládu Francisem Maudem.[7]

Vhodné je rovněž zmínit březnovou návštěvu bývalého britského premiéra Tonyho Blaira v Praze. Blair se účastnil Fóra Hospodářských novin, v jehož rámci diskutoval s politiky, např. s ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem, a zástupci podnikatelů o budoucím vývoji evropské integrace, hospodářském růstu EU a zajištění konkurenceschopnosti. T. Blair se následně setkal s prezidentem ČR Milošem Zemanem v Lánech, se kterým jednal nejen o EU, ale také o Ukrajině a situaci na Středním východě.[8]

I na úrovni parlamentní diplomacie doznaly vzájemné vztahy větší dynamiky. Vyjma výše zmíněného setkání českých poslanců s britským ministrem pro Evropu došlo ke dvěma pracovním návštěvám výborů Poslanecké sněmovny PČR a jejího předsedy ve Velké Británii. Na počátku června navštívila Londýn čtyřčlenná delegace Mandátového a imunitního výboru pod vedením předsedkyně výboru Miroslavy Němcové, v polovině října pak poslanci Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj v čele s jeho předsedkyní Miladou Halíkovou. Čeští zástupci jednali se zástupci relevantních výborů v obou komorách britského parlamentu i se členy britské skupiny Meziparlamentní unie. Delegace předsedkyně M. Halíkové se setkala i s ministrem pro vládu F. Maudem. Návštěva předsedy Poslanecké sněmovny se uskutečnila 22.–24. září. J. Hamáček se sešel s předsedou Dolní komory britského parlamentu Johnem Bercowem k diskusi o současném postavení a činnosti národních parlamentů v EU a novém ústavním uspořádání Velké Británie po referendu o nezávislosti Skotska. Následně se J. Hamáček zúčastnil sjezdu Labouristické strany v Manchesteru.[9]

Důležitou návštěvou byla delegace vysokých úředníků britské státní správy v Praze. Ti se v lednu setkali v Senátu PČR s místopředsedou Výboru pro záležitosti Evropské unie Jaroslavem Doubravou a místopředsedou Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Tomášem Jirsou. Projednávány byly zejména otázky týkající se EU. Britská i česká strana vyjádřila totožný názor na řadu témat. Shoda panovala např. v otázce zvýšení konkurenceschopnosti EU či větší reflexe názorů národních parlamentů ze strany Evropské komise.[10]

Během roku probíhala také setkání ministrů i předsedy vlády ČR s britskou velvyslankyní v Praze Jan Thompson ať již v podobě dvoustranných schůzek či v rámci širších setkání se zástupci zahraničních diplomatických sborů v ČR. Její excelence Jan Thompson navštívila v roce 2014 rovněž Jihočeský a Olomoucký kraj. Se zástupci krajů hovořila o podnikatelských příležitostech, financování projektů z evropských fondů a specifických potřebách a problémech daného regionu.[11]

Dvoustranné vztahy v souvislosti s EU

Evropská dimenze vzájemných česko-britských vztahů byla v roce 2014 ovlivněna výše zmíněnými událostmi na politické scéně nejen v České republice, ale také ve Velké Británii a Evropské unii. Nástup koaliční vlády pod vedením předsedy ČSSD Bohuslava Sobotky představoval definitivní ukončení vlivu názorové blízkosti ještě v roce 2013 vládnoucí ODS a britské Konzervativní strany. Nová česká vláda jasně v koaliční smlouvě deklarovala aktivní přístup k členství ČR v EU.[12] V jejím programovém prohlášení je odklon od ideologické spřízněnosti s britskými konzervativci ve vztahu k EU ještě patrnější. Vláda v něm formulovala nejen cíl české evropské politiky směřovat do evropského integračního jádra a působit v evropském prostoru jako srozumitelný a věrohodný partner, ale především přehodnotila předchozí zdrženlivá stanoviska k přijetí eura a zavazala se k přijetí Fiskálního paktu (*Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii*).[13] Ten vláda Petra Nečase odmítla podepsat, stejně jako koaliční vláda Davida Camerona, již v roce 2012, resp. na konci roku 2011.[14] Je však nutné zdůraznit, že závazek k podpisu Fiskálního paktu zůstával po celý rok 2014 v deklaratorní rovině.

Jak ukazuje nejen výše uvedená intenzita schůzek na exekutivní i parlamentní úrovni, ale také dynamika komunikace na nižších stupních státní správy[15] V. Británie měla zájem s Českou republikou spolupracovat, samozřejmě zejména v oblastech, ve kterých obě země zastávaly stejný či podobný názor.

Tradičně lze nalézt obdobné postoje obou zemí v oblastech posilování konkurenceschopnosti EU a obchodu, podpory hospodářského růstu, prohlubování vnitřního trhu či v otázce energetiky. Nejinak tomu bylo i v roce 2014. Velká Británie i Česká republika se řadí do skupiny přátel vnitřního trhu včetně liberalizace služeb digitální agendy. Právě digitální agenda patřila mezi nejvýznamnější společné priority obou zemí. Pro Británii je tato oblast zvláště důležitá, neboť se jedná o jednu z politik, kterou zdůvodňuje setrvání země v EU a demonstruje velký přínos pro britské občany. Dokončení jednotného digitálního trhu se ostatně stalo jednou z priorit EU definovaných v závěrech Evropské rady z června 2014. Plně funkční by měl být do konce roku 2015.[16] Obdobně jsou obě země od roku 2012, kdy tato iniciativa z podnětu Francie vznikla, členy neformální skupiny tzv. přátel jádra, které Česká republika od března 2013 do června 2014 předsedala. V souvislosti s podporou jaderné energie V. Británie i Česká republika dlouhodobě prosazují flexibilitu energetického mixu a podporují dokončení jednotného energetického trhu. Česká republika akcentovala také zájem o britské zkušenosti z výstavby jaderné elektrárny Hinkley Point C i přes rozhodnutí vlády odložit výstavbu dalších bloků jaderné elektrárny Temelín. Blízkost postojů vyjádřila ČR i podporou britského non-paperu týkajícího se energetické bezpečnosti na červnovém zasedání Evropské rady. Dalším dokladem spolupráce obou zemí byla příprava na zasedání Evropské rady v říjnu 2014, přestože se nejednalo o čistě bilaterální spolupráci, ale podílely se na ní i další země. Na evropském summitu se podařilo prosadit, aby cíl pro snižování emisí a cíle v oblasti energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů nebyly závazné pro členské země jako takové, ale pouze na úrovni Evropské unie.[17]

Tématem vzájemných vztahů byla i otázka zájmů zemí, které zůstávají mimo eurozónu. Navzdory svému odlišnému postavení ve vztahu k eurozóně (V. Británie o vstupu neuvažuje vůbec, zatímco Česká republika své setrvání vně eurozóny chápe jako dočasné) se obě země shodly na požadavku určitých záruk v případě prohlubování hospodářské a měnové unie, zejména v zajištění souladu institucionálního nastavení a mechanismů rozhodování pro všechny členské státy EU bez ohledu na jejich zapojení do eurozóny. Dále mezi Českou republikou a V. Británií panovala shoda v podpoře dohod o volném obchodu se třetími zeměmi, především TTIP. V této souvislosti se diskutovalo o možnosti vzájemné spolupráce národních misí obou zemí ve Spojených státech.[18]

Rovněž v oblasti zemědělství zastávaly V. Británie i Česká republika shodné postoje. V kontextu debaty o reformě výše podpor Evropské unie pro velké farmy podporovaly zachování jejich stávající výši a nikoli jejich snižování. Názorová blízkost se projevila i v britské podpoře společné pozice zemí V4 v případě ekologické produkce a označování ekologických prostředků na podzim 2014.[19]

Kontinuitu v prosazování témat společných oběma zemím bylo možné vysledovat i v otázkách snižování regulatorní zátěže včetně podpory lepší tvorby předpisů v EU. Ve vzájemných vztazích bylo akcentováno i téma zvýšení demokratické legitimity EU prostřednictvím posílení role Rady a národních parlamentů. Důraz na rozšíření pravomocí národních parlamentů ve vztahu k EU patřilo mezi agendu aktivně Velkou Británií na evropské úrovni i v bilaterálních jednáních prosazovanou. V tomto kontextu dokonce zdůraznila nutnost zřídit skupinu *like-minded* zemí. Pokud by k vytvoření skupiny přátel posílené role národních parlamentů v EU došlo, lze očekávat aktivní zapojení České republiky do její činnosti.[20]

Blízkost českých i britských pozic byla patrná i ve vztahu k Ukrajině a v nutnosti pokračovat v sankcích proti Ruské federaci. Také v agendě týkající se Východního partnerství obě země vyjádřily shodné postoje. V. Británie i Česká republika vyzdvihly nutnost diferenciace integračních nástrojů podporujících reformní snahy pro jednotlivé země Východního partnerství. Obdobně neměnná zůstala podpora obou zemí procesu rozšiřování EU o země západního Balkánu. V. Británie dokonce akcentovala posílení vzájemné spolupráce v oblasti západního Balkánu, současně však byl v kontextu prohlášení britského premiéra[21] v roce 2014 o nutnosti určité ekonomické úrovně zemí usilujících o vstup do EU britský souhlas s rozšiřováním oslaben. V. Británie tak vytvářela tlak na prodlužování přechodných období v otázce volného pohybu osob, jejichž prostřednictvím usilovala o ochranu svého pracovního trhu. Téma vnitrounijního pohybu osob Británie aktivně vnášela, zejména se tato otázka dostala do popředí s volbami do EP, ve kterých poprvé v historii zvítězila UKIP, jež tématu migrace již několik let věnuje velkou pozornost. Cameronova vláda svou snahou o zpřísnění podmínek pro imigranty z EU argumentovala zneužíváním volného pohybu osob ve V. Británii, přestože studie tuto tezi nepotvrdily. V tomto bodě se britská i česká pozice rozcházely. Česká republika na tuto otázku nahlížela prizmatem svého členství v schengenském systému a zdůrazňovala nutnost zabránit zneužívání pravidel (např. sociální benefity, vstup na pracovní trh) na jedné straně, na straně druhé chtěla zajistit, aby nedošlo k jejich rozmělnění.[22] Velká Británie tak se svým postojem zůstala

v EU izolována. Obdobně se země dostala do izolace odmítnutím zaplacení doplatku do rozpočtu EU ve výši 2 mld. EUR. Proporčně na tom byly hůře jiné země, zejména Nizozemsko. Nakonec se V. Británii podařilo vyjednat změnu rozhodnutí k vlastním zdrojům, která umožnila členským zemím rozložit platbu do splátek v nadcházejícím roce 2015, čehož Británie využila. Česká republika se k této změně stavěla spíše negativně, ale neblokovala ji.[23] V podstatě osamocen zůstal Cameron (podpořil jej pouze maďarský premiér) i ve svém nesouhlasu s nominací Jean-Claudea Junckera na post předsedy Evropské komise. Jeho odmítání vycházelo ze způsobu obsazení této pozice, kterým se členské země poprvé v praxi snažily naplnit znění *Lisabonské smlouvy*, na jehož základě měla Evropská rada ve své nominaci kandidáta na předsedu Evropské komise reflektovat výsledky voleb do Evropského parlamentu. A Juncker takového kandidáta představoval, neboť byl tzv. spitzenkadidátem v těchto volbách vítězné Evropské lidové strany. Velká Británie tento postup vnímala jako ohrožení role národního státu reprezentovaného vládou a narušení institucionální rovnováhy EU ve prospěch Evropského parlamentu.[24] Ostatně Aliance evropských konzervativců a reformistů, jejímž členem Konzervativní strana spolu s ostatními evropskými konzervativními stranami odmítajícími prohlubování evropské integrace je, svého spitzenkandidáta v evropských volbách nepostavila.

Významným tématem se v roce 2014 stalo řešení britského *opt-outu* a *opt-inu* v oblasti bývalého 3. pilíře. Po intenzivních jednáních nejen na úrovni bilaterální, ale i EU se podařilo na podzim dohodu uzavřít. Na konci listopadu 2014 končilo V. Británii přechodné období, a pokud by v daném termínu nebylo dohody dosaženo, došlo by v podstatě k britskému exitu z právního základu spolupráce V. Británie a EU. Z pohledu české zahraniční politiky se V. Británie zavázala zapojit do oblastí, které jsou pro ČR velmi důležité, zejména v bezpečnostní oblasti (např. Europol).[25]

I v roce 2014 v Británii rezonovala otázka referenda o jejím setrvání v EU, ke kterému se britský ministerský předseda Cameron zavázal v lednu 2013. Tato problematika byla akcentována nejen v souvislosti se zdůrazňováním nutnosti reformovat EU, ale i s udržením důvěry euroskeptického křídla Konzervativní strany a rostoucí podporou UKIP. Podkladem pro konečné rozhodování obyvatel v referendu by mělo sloužit tzv. hodnocení vyváženosti pravomocí (*balance of competence review*) EU ve Velké Británii. Tento proces probíhal v období od července 2012 a do konce roku 2014. Jednalo se o poměrně unikátní sérii studií (podobný proces proběhl rovněž v Nizozemsku, nicméně s jinými cíli než ve V. Británii)[26] s cílem zhodnotit existující kompetence EU ve Velké Británii. Na vypracování všech 32 studií se podílela nejen britská státní správa, ale i firmy a zástupci občanské společnosti. Britská revize kompetencí v podstatě kopírovala strukturu jednotlivých kapitol projednávaných při přístupových jednáních do EU. Tematicky je možné rozdělit vydané studie do několika skupin. Jednu skupinu tvořily politiky související s jednotným trhem – např. hodnocení volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob, celkové zhodnocení fungování jednotného trhu nebo ochrana spotřebitelů. Ve skupině sektorových politik byly hodnoceny oblasti jako doprava, zemědělství, energie nebo veřejné zdraví. Dále se analýzy zaměřily na ekonomické, monetární a sociální politiky, oblast spravedlnosti a vnitra,

vzdělání, výzkum a kulturu a v neposlední řadě na vnější vztahy EU. Vzhledem k zapojení zájmových skupin s vazbami na evropské trhy do tohoto procesu se většina studií vyjádřila k současnému stavu evropských kompetencí v jednotlivých oblastech poměrně pozitivně, především v politikách souvisejících s jednotným trhem. Velmi negativně však vyzněla studie zabývající se volným pohybem osob, což se ale dalo očekávat vzhledem k vývoji diskuse o přílivu imigrantů do V. Británie. V této oblasti by autoři rádi viděli více pravomocí ve své zemi a méně na evropské úrovni. Druhou negativněji vyznívající oblastí evropských kompetencí ve V. Británii potom byla sociální politika, k níž mají Britové dlouhodobější výhrady. Celkově ale vyznívá revize kompetencí souhlasně se současným stavem a vyplývá z ní fakt, že pro Velkou Británii je racionální v EU zůstat a udržet si tak možnost podílet se na vývoji a nastavení jejích politik.[27] Právě s ohledem na celkové vyznění revize kompetencí se jim ze strany britské vlády nedostalo příliš pozornosti. Upozadění výsledků tohoto procesu je možné vysvětlit přípravou na blížící se volby do britského parlamentu a snahou Konzervativní strany udržet podporu euroskepticky naladěného elektorátu voláním po reformách EU.

Spolupráce obou zemí pokračovala i na dalších úrovních. Za zmínku stojí vzájemné vztahy ODS a konzervativců. Před volbami do Evropského parlamentu D. Cameron vyslovil podporu ODS na březnovém setkání předsedů evropských konzervativních stran v Bruselu.[28] Přestože obě strany ve svých zemích ve volbách ztratily, neznamenalo to konec institucionalizované spolupráce v EP v podobě politické skupiny Evropských konzervativců a reformistů. Naopak. Tato skupina se v Evropském parlamentu stala počtem mandátů třetí nejsilnější.

Bezpečnostní vztahy

Vzájemná spolupráce V. Británie a České republiky v bezpečnostní oblasti probíhala na tradičně dobré úrovni. Obdobně jako v předchozích letech se česko-britská relace odehrávala v rámci multilaterálních iniciativ. Ani v roce 2014 nevznikly žádné nové bilaterální projekty. Základní linií bezpečnostní spolupráce zůstává program BMATT (*British Military Advisory and Training Team for Central and Eastern Europe*), který poskytuje speciální školení vedené českými a britskými specialisty pro operace na udržení míru. Realizace programu probíhá na dvou úrovních. První úroveň představují speciální kurzy organizované přímo ve Vyškově, kde BMATT sídlí. Druhou pak tzv. výjezdové týmy (*In-Country Training Teams*), jejichž prostřednictvím dochází k výcviku vojáků pro peacekeeping v dané zemi. V roce 2014 výjezdové týmy působily např. v Chorvatsku, Rumunsku či Kazachstánu.[29] Úspěšnost programu BMATT byla reflektována v dohodě o prodloužení této spolupráce na dalších pět let, kterou zástupci britského i českého ministerstva obrany podepsali na jaře 2014 v České republice.[30]

Druhý pilíř bezpečnostních vztahů i nadále představují cvičení spojeneckých vojsk v rámci NATO, i když ve srovnání s předchozími lety došlo k jejich snížení. Na podzim 2014 proběhlo ve V. Británii velitelsko-štábní cvičení Spojeneckého sboru rychlé reakce (*Allied Rapid Reaction Corps*, ARRC) *Arrcade Fusion 2014*. Cvičení se za ČR zúčastnili chemici, kteří jsou součástí česko-britského velitelství brigády radiační, chemické a biologické ochrany v Liberci, a také zástupci 103. centra CIMIC/

PSYOPS, jež působí v Olomouci.[31] Toto cvičení v podstatě představovalo jedinou akci v daném roce, na níž se společně podílely české a britské jednotky. V kontextu nasazení v aktuálních konfliktech a omezenosti finančních prostředků zrušilo britské letectvo svou tradiční účast na Dnech NATO v Ostravě v roce 2014.[32]

Letecký průmysl se stal také tématem mezinárodního veletrhu, který se uskutečnil v červenci 2014 v britském Farnborough. Vyjma českých firem (viz níže) se veletrhu zúčastnili také zástupci Ministerstva obrany ČR, kteří zde jednali se stávajícími i potenciálními partnery o možnostech spolupráce v této oblasti.[33]

Ekonomické vztahy

Obchodní bilance České republiky s Velkou Británií je dlouhodobě pozitivní. Tento trend pokračoval i v roce 2014, kdy podle údajů Českého statistického úřadu obchodní bilance ČR s V. Británií vzrostla téměř o 15,5 mld. Kč. Ve srovnání s rokem 2013 šlo o více než trojnásobný růst a celkově skončila obchodní bilance pro ČR v přebytku více než 115 mld. Kč, jak je patrné z následujícího grafu. Opět se tak potvrdilo, že čeští exportéři jsou na britském trhu velmi úspěšní. Absolutně největší podíl na českých vývozech do V. Británie měly stroje a dopravní prostředky, a to především automobily a jejich komponenty, následované chemickými výrobky, mezi kterými převládal vývoz léčiv a farmaceutických výrobků.[34]

Graf 1:
Obchodní bilance ČR–Velká Británie v CZK (tis.) 1999–2014

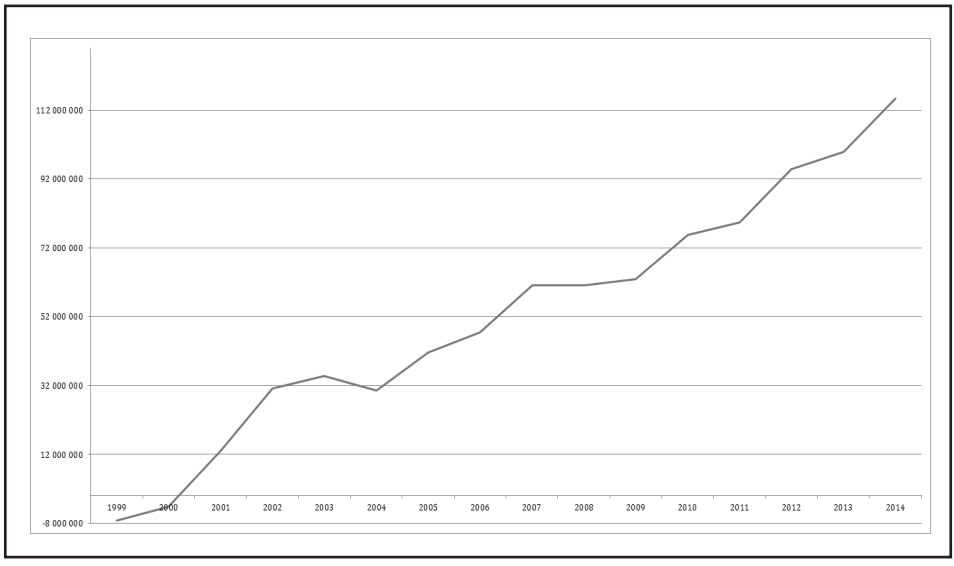

Zdroj: Český statistický úřad, 2015: *Databáze zahraničního obchodu.*
On-line: **apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO**.

Jak bylo naznačeno výše, nejúspěšnějším českým vývozním odvětvím do Velké Británie jsou stroje a dopravní prostředky, reprezentované především automobilkou Škoda Auto. Ta ve V. Británii zaznamenává v posledních letech velmi dynamický růst. Zatímco v roce 2003 zde prodala okolo 36,5 tis. osobních automobilů, o deset let později to již bylo více než 66 tis. vozidel, přičemž tržní podíl se zdvojnásobil na téměř tři procenta. Tento trend pokračoval se zvýšenou intenzitou i v roce 2014. Z hlediska společnosti Škoda Auto se tedy Velká Británie stala po Německu druhým nejdůležitějším trhem v Evropské unii.[35]

Zatímco pro Českou republiku je V. Británie poměrně významným obchodním partnerem, pro Velkou Británii byla ČR v roce 2014 až 27. největším exportním trhem s podílem 0,7 % na celkovém britském exportu a 20. největším dovozem s podílem 1,2 % celkového britského importu. Hlavními britskými obchodními partnery jsou dlouhodobě členské státy EU, na něž celkově připadá přibližně polovina vývozu i dovozu zboží do V. Británie. V absolutních číslech ale i nadále největším britským obchodním partnerem zůstávají USA.[36] Co se týče významu obchodu s Velkou Británií pro Českou republiku, je tato země po Německu a Slovensku třetí nejefektivnější relací českého zahraničního obchodu. K 30. 9. 2014 zaujímala 5. místo mezi největšími exportními trhy ČR a 14. místo z hlediska dovozů.[37]

Britské hospodářství vykazovalo v průběhu roku 2014 kontinuální růst, nicméně dlouhodobější trend deficitního financování státních výdajů nebyl doposud zvrácen. Celkový veřejný dluh Velké Británie, který ještě v roce 2002 dosáhl poměrně dobrého poměru 29 % HDP, činil v polovině roku 2014 celých 90,6 % HDP.[38] Naproti tomu státní dluh České republiky se za rok 2014 mírně snížil a pohyboval se okolo 40 % HDP.[39] Velká Británie ekonomicky těží především ze své pozice největšího finančního centra světa s velmi vysokým podílem služeb na HDP, který patří s více než 77 % k nejvyšším v EU. Nejúspěšnějším britským vývozním artiklem jsou právě finanční služby, což se odráželo i v diskusi o budoucnosti regulace finančních trhů EU.[40] Nicméně v obchodní výměně s ČR rozhodně nedosahují finanční služby takového významu jako vývoz britského zboží, v rámci kterého dosáhlo nevyšších hodnot v roce 2014 průmyslové spotřební zboží.[41]

Perspektivními českými vývozními odvětvími zůstávají podle MZV ČR stavebnictví, energetika a potravinářství se zaměřením na biopotraviny. Naproti tomu pro britské exportéry nabízí český trh podle údajů Britské obchodní komory možnosti v oblastech potravinářství, spotřebitelských výrobků, maloobchodu, výzkumu a vývoje, vzdělávání a strojírenství.[42] Důkazem britského zájmu o obchodní spolupráci s Českou republikou svědčí otevření Britského obchodního centra při Britské obchodní komoře v Praze, ke kterému došlo v červnu 2014. Cílem centra je podporovat export britských firem do ČR.[43]

Důležitou roli ve vzájemných vztazích hrála i ekonomická diplomacie, které ČR věnovala velkou pozornost. Ministerstvo průmyslu a obchodu se v roce 2014 podílelo na podpoře českého exportu do V. Británie především podporou společné účasti českých firem na mezinárodním veletrhu letecké techniky ve Farnborough v červenci 2014. Veletrhu se zúčastnili převážně vystavovatelé z oboru leteckého a kosmického průmyslu, obrany a bezpečnostních služeb, kteří ocenili především možnost získat

nové kontakty, ale také zaměření veletrhu na obranný průmysl, na který se orientuje v České republice poměrně velký počet firem.[44] Podporovány byly také individuální prezentace firem a regionů ve V. Británii. V květnu proběhla na českém velvyslanectví v Londýně propagační akce Moravskoslezského kraje, v září pak prezentace léčebné turistiky v Jihomoravském kraji a marketingová akce Zetor Road Show 2014 společnosti Zetor UK po celé V. Británii.

Za další významnou aktivitu v této oblasti lze označit podporu investic v České republice. Ta byla zahájena prezentací publikace *Invest in the Czech Republic* s následnou diskusí, která se uskutečnila na českém velvyslanectví v Londýně na konci května za přítomnosti ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, členů Sněmovny lordů a více než sta zástupců podnikatelů od středního managementu až po předsedy představenstev, majitelů či generálních ředitelů. Zastoupena byla např. finanční sféra, právní společnosti, poradenské firmy, podnikatelé v energetické oblasti, britské think-tanky, členové Česko-britské obchodní komory či čeští exportéři ve V. Británii. Na tuto debatu navázala prezentace o možných investicích nejen v ČR, ale také v Polsku a Maďarsku v rámci Global Economic Forum, které proběhlo v červnu v Liverpoolu. Sérii akcí o investicích v ČR ukončil seminář o investičních pobídkách a připravované nové legislativě, jenž organizovala agentura CzechInvest ve spolupráci se ZÚ v Londýně v říjnu 2014.[45]

Kulturní vztahy

Vzájemné vztahy v oblasti kulturní diplomacie zůstávají na tradičně velmi dobré úrovni. Významnou událostí bylo udělení Templetonovy ceny za mimořádný přínos duchovní dimenzi člověka teologovi a filozofovi Tomáši Halíkovi v květnu 2014. Profesor Halík se stal prvním Čechem, který Templetonovu cenu obdržel. Tu od roku 1973 udílí Nadace Johna Templetona žijícím osobnostem, jež svou činností přispěly k pochopení smyslu lidské existence. V minulosti se laureátem této prestižní ceny stali např. dalajlama či Matka Tereza. Slavnostního aktu v anglikánském kostele St. Martin in the Fields v Londýně se zúčastnilo několik stovek hostů včetně ministra kultury Daniela Hermana, kardinálů Dominika Duky a Miloslava Vlka, českého velvyslance Michaela Žantovského či místopředsedkyně Senátu PČR Miluše Horské. S oceněním spojenou finanční odměnu zamýšlel T. Halík prostřednictvím svého nadačního fondu věnovat zejména na podporu mezináboženského a mezikulturního dialogu.[46]

Obdobně jako v předchozích letech se jedním z témat kulturních vztahů stala připomínka druhé světové války. V rámci 69. výročí jejího konce proběhl 11. května na vojenském hřbitově v Brookwoodu pietní akt k uctění památky českých a slovenských pilotů a vojáků. Památku československých letců RAF uctila o několik dní později i česká delegace pod vedením ministra kultury D. Hermana ve Westminsterském opatství.[47] Poctu československým pilotům, kteří sloužili v britském královském letectvu, vzdala i komunita britských občanů žijících v Praze a Bratislavě darováním sochy okřídleného lva. Památník byl slavnostně odhalen v červnu na pražském Klárově poslancem britského parlamentu a bývalým ministrem obrany sirem Nicholasem Soamesem za přítomnosti předsedy Poslanecké sněmovny PČR Jana Hamáčka, ministra obrany Martina Stropnického a náčelníka Generálního štábu AČR armádního

generála Petra Pavla a dalších.[48] Pozornost byla věnována i osobnosti sira Nicholase Wintona, který v květnu oslavil 105. narozeniny. Na jeho počest zorganizovalo české velvyslanectví v Londýně akci, jíž se zúčastnila nejen Wintonova rodina, ale i britští politici a zástupci diplomatického sboru dalších zemí. Zároveň zde byla představena kniha o Wintonově životě *If it's not impossible… The Life of Sir Nicholas Winton* z pera jeho dcery Barbary Wintonové. Význam této osobnosti pro Českou republiku dokládá i udělení nejvyššího státního vyznamenání ČR – Řádu Bílého lva z rukou prezidenta České republiky v říjnu a také aktivita předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka, který navázal na svou předchůdkyni M. Němcovou a v lednu 2014 znovu navrhl sira Wintona na Nobelovu cenu za mír.[49]

Výše uvedené aktivity doplnily akce připomínající události první světové války. V tomto kontextu lze zmínit vernisáž a seminář věnovaný Jaroslavu Haškovi a jeho dílu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* či výstavu *Fotografové války*, která poprvé představila unikátní kolekci fotografií tří českých vojáků rakousko-uherské armády – Gustava Brože, Jana Myšičky a Jendy Rajmana.[50]

Na počátku listopadu bylo připomenuto i 25. výročí sametové revoluce. V rámci tzv. Sametového dne proběhlo v Oxfordu několik akcí. V parku Oxfordské univerzity došlo k odhalení Havlovy lavičky, kterou navrhl český výtvarník Bořek Šípek. Havlův odkaz byl předmětem i následné diskuse, jejíž součástí se stal křest knihy českého velvyslance M. Žantovského o životě Václava Havla. Není bez zajímavosti, že biografii bývalého československého a českého prezidenta označil britský nedělník *The Observer* za životopis roku 2014.[51] Dále bylo na oxfordské Harris Manchester College otevřeno studentské centrum – Sekyra House, jehož jedna posluchárna byla pojmenována po T. Halíkovi. Podnikatel Luděk Sekyra, který výstavbu centra financoval a který působí ve správní radě právě Harris Manchester College, se nově stal členem kolegia rektora Univerzity v Oxfordu. Připomínkových akcí se zúčastnila řada osobností akademického života včetně vedení univerzity, českou stranu zastupovali místopředseda vlády Pavel Bělobrádek, ministr kultury Daniel Herman, předseda Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny PČR Karel Schwarzenberg, poradce premiéra Vladimír Špidla, Tomáš Halík, Luděk Sekyra či velvyslanec Michael Žantovský.[52]

Důležitým počinem kulturních vztahů bylo také červnové zahájení činnosti The Czech National Trust (CNT) v Londýně. Tato všeobecně prospěšná společnost byla zřízena londýnskou organizací The Friends of Czech Heritage a vychází z principů a tradic největší neziskové organizace v Británii The English National Trust, jejíž představitelé byli slavnostnímu zahájení přítomni jakož i řada dalších zástupců mezinárodních institucí zaměřujících se na ochranu památek. Cílem CNT je spojení zájmů všech organizací v ČR, které se zabývají ochranou českého kulturního dědictví, zajištění financování opravy historických památek v ČR či podporou mezinárodního vzdělávání ředitelů památkových objektů, odborníků i dobrovolníků.[53]

I v roce 2014 se Česká republika prezentovala v literární, filmové, hudební či výtvarné oblasti. Vyzdvihnout v tomto kontextu lze první sólovou výstavu českého sochaře, performera a konceptuálního umělce Martina Zet v Divus Gallery v Londýně, na jejíž realizaci se podílelo i České centrum. Dvouměsíční podzimní výstavu nazvanou *To nejhorší z Martina Zet* doplnila i řada dalších akcí českého umělce. M. Zet vy-

stoupil společně s básníkem Philipem Terrym v rámci britsko-irského projektu *Enemies* či na básnickém festivalu North Wales International Poetry Festival v Bangoru.[54]

Intenzivní spolupráce pokračovala také s katedrami bohemistiky na univerzitách v Londýně (UCL), Glasgowě, Bristolu, Oxfordu a Sheffieldu. Posledně jmenovaná univerzita oslavila na podzim 2014 čtyřicetileté výročí výuky českého jazyka. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy udělilo uvedeným katedrám dvacet stipendií pro účast studentů na Letní škole slovanských studií v Praze.[55]

Na obdobné úrovni se vyvíjely vztahy s krajanskými organizacemi ve V. Británii. Ministerstvo zahraničních věcí vynaložilo na projekty realizované krajanskými spolky téměř 600 tis. Kč. Nárůst počtu Čechů žijících ve V. Británii se projevil v rozšiřování počtu těchto spolků. V roce 2014 vznikly The Czech and Slovak Society v Surrey a Czech School Manchester. Jejich cílem je podpora udržení českých tradic a kultury. S ohledem na skutečnost, že členy jsou především mladé rodiny s dětmi, se oba nové spolky zaměřují také na výuku českého jazyka dětí předškolního a školního věku.[56]

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Komplexnost vztahů České republiky a Velké Británie umocněná členstvím obou zemí v Evropské unii se odrazila v zapojení širokého spektra aktérů na různých úrovních rozhodování do procesu tvorby české zahraniční politiky. Nahlíženo optikou předchozích let nedošlo v této oblasti k výraznější změně. Důležitým aktérem tak i v roce 2014 zůstalo Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Na utváření zahraniční politiky České republiky vůči V. Británii se vyjma samotného ministra podílely i jednotlivé odbory ministerstva – Odbor států severní a východní Evropy, Odbor Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, odbory zabývající se otázkami evropské integrace a Odbor veřejné diplomacie. Zapojeny byly i organizační složky ministerstva – Zastupitelský úřad v Londýně, Stálé zastoupení v Bruselu a také příspěvková organizace MZV České centrum v Londýně. V kontextu řešení především unijních témat významnou roli sehrával rovněž Úřad vlády ČR.

V závislosti na projednávané problematice došlo k zapojení i sektorových ministerstev. V oblasti ekonomických vztahů se jednalo o Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a jeho příspěvkové organizace CzechTrade a CzechInvest, v rámci bezpečnostní agendy pak o Ministerstvo obrany ČR a Armádu ČR, v oblasti kulturní diplomacie Ministerstvo kultury ČR či Ministerstvo životního prostředí ČR a také MPO v otázkách ochrany životního prostředí a klimatických změn. Nelze opomenout rovněž participaci řady substátních a nestátních aktérů (např. kraje, podnikatelé či Česko-britská obchodní komora). Parlament ČR zaujímal v tvorbě zahraniční politiky svou tradiční, omezenou roli. Je však možné konstatovat, že v souvislosti s otázkou postavení národních parlamentů ve vztahu k projednávání evropské legislativy oproti předchozím letům sehrával aktivnější úlohu.

Zmíněná decentralizace česko-britských vztahů vyžaduje pečlivou koordinaci relevantních aktérů. Míra této koordinace se odvíjela od projednávané oblasti. V případě

unijních témat stěžejní koordinační roli hraje i nadále Úřad vlády ČR. U průřezové agendy, která se dotýká více ministerstev i Úřadu vlády ČR, jsou nároky na koordinaci vysoké a ne vždy je jednoduché dosáhnout shody na jednotné pozici. V oblasti bezpečnostní spolupráce tradičně probíhají pravidelné konzultace mezi odpovídajícími odbory na Ministerstvu zahraničních věcí ČR a Ministerstvu obrany ČR.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI VELKÉ BRITÁNII V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Agenda česko-britských vztahů byla v omezené míře obdobně jako v předchozích letech předmětem debaty v mediálním a veřejném prostoru České republiky. V kontextu voleb do Evropského parlamentu a nástupu nové Evropské komise se opět nejdůležitějším tématem stala otázka dalšího směřování evropské integrace. Pozornost byla věnována také otázkám migrace v EU obecně, konkrétně na imigraci občanů EU do Velké Británie v souvislosti s volným pohybem osob, či situaci na Ukrajině. Obdobně jako v předchozích letech, ani v roce 2014 se vzájemné vztahy České republiky a V. Británie nestaly základní osou argumentace. Určitou výjimku představovala medializovaná spolupráce mezi ODS a britskými konzervativci před evropskými volbami či česko-britská debata o budoucnosti EU. Na této dubnové veřejné diskusi nazvané „Budoucnost Evropské unie – český a britský pohled“, kterou organizoval Úřad vlády ČR ve spolupráci s britským velvyslanectvím, vystoupil ředitel sekce EU – vnitřní záležitosti na britském ministerstvu zahraničních věcí Tim Hemmings, státní tajemník pro evropské záležitosti ČR Tomáš Prouza a zpravodaj Českého rozhlasu ve Velké Británii Jiří Hošek.[57] Debatu doplnil o několik dní později státní tajemník komentářem o otázkách, ve kterých se V. Británie a Česká republika ve své agendě shodují.[58]

K medializovaným tématům patřila i vnitropolitická situace ve Velké Británii. Pozornost byla věnována nejenom ziskům strany UKIP v evropských a doplňovacích volbách či výměně ministrů v britské vládě. Velkému mediálnímu zájmu se těšila také otázka skotského referenda o nezávislosti zejména po zveřejnění průzkumu veřejného mínění na počátku září 2014, který poprvé ukázal, že většina Skotů si přeje vytvoření nezávislého státu. O této problematice debatovalo i mnoho odborníků nejenom v kontextu ústavního směřování V. Británie po referendu, ale také evropské integrace.

ZÁVĚR

Nástup koaliční vlády umožnil větší dynamiku vztahů mezi Českou republikou a Velkou Británií, která byla zásadně upozaděna během úřednického kabinetu Jiřího Rusnoka ve druhé polovině roku 2013. Nelze ale hovořit o vytvoření zvláštního vztahu, o který se snažila předchozí politická vláda Petra Nečase, nýbrž o standardních vztazích zemí spolupracujících v rámci EU a NATO. Sestavením vlády, která nezahrnovala ODS, tak přestala českou zahraniční politiku ovlivňovat názorová blízkost ODS a britských konzervativců.

Obdobně jako v předchozích letech i v roce 2014 představovala zásadní rovinu vzájemných vztahů Velké Británie a České republiky Evropská unie. Z tohoto úhlu pohledu doznala česko-britská relace určité proměny oproti roku předchozímu. Nová politická vláda akcentovala aktivnější přístup k členství České republiky v EU a záměr směřovat do jádra evropské integrace. Přestože se Česká republika svým deklarovaným postojem vzdálila od politické linie britské vlády, neznamenala tato skutečnost odmítnutí spolupráce v dílčích aspektech evropského integračního procesu, na nichž se obě země shodovaly. Je však nutné v tomto kontextu zdůraznit, že v praktické rovině zahraničněpolitického jednání ono nové směřování v evropské politice nebylo vždy naplněno. Česká republika sice v některých oblastech vystupovala vůči V. Británii proaktivně, byť nikoli v ryze bilaterálním rámci, a podílela se na vytváření společné politiky (např. v oblasti snižování emisí či energetické účinnosti), ve většině případů se jednalo spíše o reaktivní jednání (např. odmítnutí omezování volného pohybu či otázka doplatku do rozpočtu EU).

Vytvoření politické vlády ovlivnilo také intenzitu vzájemných kontaktů na politické úrovni. Ta se oproti roku 2013 výrazně zvýšila. Uskutečnila se řada oficiálních návštěv britských politiků v České republice, jež byly v důsledku působení úřednické vlády odloženy. Analogicky se zvýšil počet cest představitelů ČR do Velké Británie.

Zvýšení dynamiky vzájemných vztahů v roce 2014 se nepromítlo do zájmu českého veřejného prostoru o roli V. Británie na formování zahraniční politiky České republiky. Dvoustranné česko-britské vztahy tak zůstávají i nadále depolitizovány.

Poznámky

1 Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 2. 2. 2015.

2 MZV ČR: *Ministr Zaorálek jednal s kolegy z V4 o situaci na Ukrajině*, 30. 10. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2014_10_30_ministr_zaoralek_spolu_s_kolegy.html**; MFA PL: *Meeting of Foreign Ministers of the Visegrad Group, Western Balkans, Austria and Italy in Bratislava*, 1. 11. 2014. On-line: **www.mfa.gov.pl/en/news/meeting_of_foreign_ministers_of_the_visegrad_group__western_balkans__austria_and_italy_in_bratislava**; Visegrad Group: *Joint Statement of the MFAs of the Visegrad Group Countries together with the Minister of Foreign Affairs of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Local Elections in Donbas held on November 2, 2014*, 1. 11. 2014. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2014/joint-statement-of-the**.

3 MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data VII–IX/2014*, říjen 2014; rozhovor se zástupcem MZV ČR, 2. 2. 2015; PSP ČR: *Přijetí st. ministra D. Lidingtona*.Výbor pro evropské záležitosti PSP ČR, 23. 7. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=512 & z=6692**.

4 Rozhovor se zástupcem MPO ČR, 17. 4. 2015; British Embassy Prague: *GREAT Energy Summit in Prague*, 29. 10. 2014. On-line: **www.gov.uk/government/world-location-news/great-energy-summit-in-prague**.

5 Rozhovor se zástupcem MŽP ČR, 30. 4. 2014.

6 Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 2. 2. 2015.

7 MMR ČR: *S britským ministrem pro vládu jednala Jourová o velkých veřejných zakázkách*, 20. 3. 2014. On-line: **www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2014/S-britskym-ministrem-pro-vladu-jednala-Jourova-o-v**.

8 MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data I–III/2014*, duben 2014, s. 24, 70.
9 E-mailová komunikace s MZV ČR.
10 MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data I–III/2014*, s. 28; Senát PČR: *Místopředseda Výboru pro EU senátor Doubrava se setkal s delegací vysokých britských úředníků*, 24. 1. 2014. On-line: **www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=1706**.
11 MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data I–III/2014*, 79, 194; MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data IV–VI/2014*, červenec 2014, s. 242.
12 Vláda ČR: *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017*. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni-smlouva-mezi-cssd--hnutim-ano-2011-a-kdu-csl-na-volebni-obdobi-2013---2017-115459/**.
13 Vláda ČR: *Programové prohlášení Vlády ČR*, 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/**.
14 Hug, A.: *Renegotiation, Reform and Referendum: Does Britain Have an EU Future?* Foreign Policy Centre, 2014, s. 7. On-line: **fpc.org.uk/fsblob/1616.pdf**.
15 Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 30. 4. 2015.
16 Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 29. 4. 2015; Evropská rada: *Závěry Evropské rady 26. a 27. června 2014*. EUCO 79/14, 27. 6. 2014, s. 15.
17 Rozhovor se zástupci MZV ČR, 2. 2. 2015 a 30. 4. 2015; rozhovor se zástupcem MPO ČR, 17. 4. 2015; Evropská rada: *Závěry Evropské rady 23. a 24. října 2014*. EUCO 169/14, 24. 10. 2014.
18 Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 29. 4. 2015.
19 Rozhovor se zástupcem MZe ČR, 8. 4. 2015.
20 Rozhovor se zástupci MZV ČR, 2. 2. 2014 a 30. 4. 2014.
21 Například: *David Cameron's immigration speech.* Full text. The Spectator, 28. 11. 2014. On-line: **blogs.spectator.co.uk/coffeehouse/2014/11/david-camerons-immigration-speech-full-text/**.
22 Rozhovor se zástupci MZV ČR, 2. 2. 2014 a 30. 4. 2014; rozhovor se zástupcem MV ČR, 16. 4. 2015.
23 *Cameron opět odmítl doplatek do kasy EU, Brusel Brity varuje*. ČTK, 27. 10. 2014; *Nevyřešený spor o britský doplatek v EU bude prý velkým problémem*. ČTK, 7. 11. 2014; rozhovor se zástupcem MF ČR, 17. 4. 2015.
24 European Council June 2014: David Cameron's Speech. Prime Minister's Office: 27. 6. 2014. On-line: **www.gov.uk/government/speeches/european-council-june-2014-david-camerons-speech**; rozhovor se zástupcem MZV, 2. 2. 2014.
25 *Information and Notices*. Official Journal of the European Union C 430, Vol. 57, 1. 12. 2014. On-line: **eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2014:430:FULL & from=EN**; rozhovor se zástupcem MV ČR, 16. 4. 2015.
26 Hug, A.: *Renegotiation, Reform and Referendum: Does Britain Have an EU Future?*, op. cit., s. 56.
27 Emerson, M.–Avery, G. et al. (2014): *British Balance of Competence Reviews, Part III: More reform than Renegotiation or repatriation*.
28 ODS: *David Cameron podpořil ODS*, 20. 3. 2014. On-line: **www.ods.cz/clanek/6845-david-cameron-podporil-ods**.
29 BMATT: *In-Country Training Team Deployment: 2014*. On-line: **www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/397529/20150122_BMATT_ICTTs_2014.pdf**.
30 Rozhovor se zástupcem MO ČR, 8. 4. 2015.
31 Armáda ČR: *Chemici se zúčastnili největšího cvičení Spojeneckého sboru rychlé reakce*, 24. 11. 2014. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/chemici-se-zucastnili-nejvetsiho-cviceni-spojeneckeho-sboru-rychle-reakce-104949/**.
32 *Dny NATO v Ostravě 2014*, 18. 9. 2014. On-line: **www.natodays.cz/uplynule-rocniky/rocnik-2014-ucastnici**.
33 MO ČR: *Delegace ministerstva obrany ve Farnborough*, 18. 7. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/delegace-ministerstva-obrany-ve-farnborough-100418/**.
34 ČSÚ: *Databáze zahraničního obchodu*, 2015. On-line: **apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO**.

35 Korbel, P.: *Škoda v Británii ujíždí sousedům.* Ekonom,18. 12. 2014, s. 18. On-line: **dhi.newton.cz/softec/clanek**. **asp?ID=10047187 & HID=36b6650844cef2842f1e4261df1f434e & db=&Expr=Motokov**.

36 Office for National Statistics: *Publication Tables: UK Trade, January 2015*. On-line: **www.ons.gov.uk/ons/rel/uktrade/uk-trade/january-2015/rtd-publication-tables-uk-trade--january-2015.xls**.

37 ZÚ Londýn: *Souhrnná teritoriální informace Velká Británie*, stav k 30. 9. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/velka-britanie-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-19076.html**.

38 MZV ČR: *Velká Británie – ekonomická charakteristika země*, 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/velka_britanie/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html**.

39 MF ČR: *Struktura a vývoj státního dluhu*, 2015. On-line: **www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/hospodareni/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu**.

40 MZV ČR: *Velká Británie – ekonomická charakteristika země*, 2015, op. cit. On-line:

41 International Trade Centre: *Trade map*, 2015. On-line: **www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx**.

42 British Chambers of Commerce: *Export Britain. Market Snapshots – Czech Republic*, 2015. On-line: **exportbritain.org.uk/market-snapshots/czech-republic.html**.

43 British Chamber of Commerce Czech Republic: British Business Centre, 2015. On-line: **www.britishchamber.cz/British-Business-Centre-172.htm**.

44 MPO ČR: *Společná účast českých firem na FARNBOROUGH INTERNATIONAL AIRSHOW 2014*. On-line: **www.mpo.cz/dokument151565.html**.

45 MZV ČR: *Představení publikace „Invest in the Czech Republic“,* 9. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/aktuality/predstaveni_publikace_invest_in_the.html**; e-mailová komunikace s MZV ČR.

46 *Templeton Prize*. John Templeton Foundation. On-line: **www.templeton.org/signature-programs/templeton-prize**; MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data I–III/2014*, s. 183; MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data IV–VI/2014*, s. 84–85, 214–215.

47 MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data IV–VI/2014*, s. 90.

48 MO ČR: *Britská komunita darovala čs. letcům v RAF sochu okřídleného lva*, 18. 6. 2014. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/britska-komunita-darovala-cs--letcum-v-raf-sochu-okridleneho-lva-99279/**.

49 *Sir Nicholas Winton převzal Řád bílého lva*. Česká televize, 28. 10. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1011868-sir-nicholas-winton-prevzal-rad-bileho-lva**; ČTK, 31. 1. 2014; MZV ČR: *Nickyho narozeninový večírek*, 20. 5. 2014. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/aktuality/nicky_s_birthday_party.html**.

50 MZV ČR: *Výstava Fotografové války*, 26. 8. 2014. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/aktuality/vystava_fotografove_valky.html**.

51 *Observer books of the year 2014: The best biographies of 2014*. The Guardian, 7. 12. 2014. On-line: **www.theguardian.com/books/2014/dec/07/best-biographies-2014-boris-johnson-churchill**.

52 MZV ČR: *Sametový den v Oxfordu*, 21. 11. 2014. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/aktuality/sametovy_den_v_oxfordu.html**; ČTK, 6. 11. 2014.

53 České centrum v Londýně: *Czech National Trust bude uveden v Londýně*. On-line: **london.czechcentres.cz/cs/program/detail-akce/the-czech-national-trust-launch/**; e-mailová komunikace s MZV ČR.

54 České centrum v Londýně.

55 Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 2. 2. 2015.

56 E-mailová komunikace s MZV ČR.

57 Vláda ČR: *Evropský šálek čaje s britskou příchutí*, 15. 4. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/evropsky-salek-caje-s-britskou-prichuti-117802/**.

58 Vláda ČR: *Co dnes spojuje Českou republiku a Velkou Británii*, 17. 4. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/komentar/co-dnes-spojuje-ceskou-republiku-a-velkou-britanii-117761/**.

Kapitola 14
Dálný východ v české zahraniční politice

Rudolf Fürst

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V návaznosti na předchozí ročníky těchto analytických monografií tato kapitola pokrývá oblast Dálného východu (DV) zahrnutím Číny (Čínská lidová republika, ČLR), Japonska, obou korejských států (Korejská republika, resp. Jižní Korea, a Korejská lidově demokratická republika, KLDR, resp. Severní Korea), Tchaj-wanu a Mongolska. Protože jihovýchodní Asie dosud nebyla v této kapitole zastoupena, zahrnuje text také ještě Vietnam (Vietnamská socialistická republika), který je v mnoha směrech důležitou partnerskou zemí ČR. Tak jako v minulých dílech této analýzy, i tentokrát autor nezamýšlí poskytnout detailní faktografický záznam všech událostí ve vztazích s uvedenými zeměmi, ale chce se zaměřit na nové a relevantní okolnosti v kontextu české zahraniční politiky na DV a pojmenovat podstatné trendy v jejich vývoji.

Východní Asie je sice geograficky vzdálenou destinací, kde ČR – podobně jako většina států EU – nemá specifické politické zájmy, ale z hlediska hospodářské spolupráce jde o oblast velmi důležitou a perspektivní. Společné agendě dominují hlavně témata z okruhu investic a obchodu, Japonsko a Korejská republika patří dlouhodobě k významným investorům v České republice, očekává se dramatický nárůst hospodářského vlivu Číny v ČR. Tato ekonomicky silná trojka má v ČR ekonomickou a politickou lobby a spolu s Tchaj-wanem také patří k zemím se silnou veřejnou diplomacií.

Vláda ČR ve svém programovém prohlášení věnuje v oddílu o zahraniční politice pozornost mimoevropským zemím a v odkazu na lidská práva zmiňuje souvislost rozvojové politiky, politiky lidských práv a humanitární pomoci. Politika lidských práv je postavena do kontextu práv občanských a politických, hospodářských, sociálních a environmentálních za podmínky *„vzájemného respektu a dialogu“*.[1] V oddílu

týkajícího se MPO je explicitně vyjádřená podpora exportu, a to v součinnosti s působením vládních agentur CzechTrade, CzechInvest a CzechTourist. Hlavním tématem sledovaného roku v české politice vůči DV bylo bezesporu obnovení politického dialogu na nejvyšší úrovni s Čínou, které začalo v předchozím roce 2013 vyhlášením tzv. „restartu" česko-čínských bilaterálních vztahů, v roce 2014 na jaře pak vrcholilo návštěvou ministra zahraničních věcí v Číně a posléze na podzim cestou prezidenta Miloše Zemana do ČLR. Obě návštěvy ukončily neobvyklou prodlevu v kontaktech na vysoké úrovni: český ministr zahraničních věcí do té doby nezavítal do ČLR 15 let (naposled ministr Jan Kavan, 1999), prezidentská návštěva se uskutečnila až s deset let trvajícím výpadkem (prezident Václav Klaus, 2004). Chladné politické vztahy ilustruje fakt, že čínský prezident nikdy Prahu nenavštívil, na rozdíl od ostatních postkomunistických států ve střední a východní Evropě.[2] Česká republika patřila k zemím, jež byly v hodnocení evropských think-tanků shledány vůči ČLR nejvíce politicky asertivní.[3] Náprava česko-čínských politických vztahů byla výsledkem souběhu dvou hlavních tendencí: vnitropolitických změn v ČR následujících po pádu kabinetu premiéra Petra Nečase a současně nárůstu zájmu ČLR o východní část EU, který vyústil do vzniku regionálního sdružení 1+16, za jehož počátek je považována tzv. Varšavská iniciativa, deklarovaná na společném summitu předsedů vlád 16 postkomunistických států a ČLR v roce 2012.[4]

Česká politika ve sledovaném roce za nebývale vysoké míry konsenzu domácích politických aktérů pokračovala v zjevném úsilí o adaptaci na politiku regionálního formátu 1+16, jež byla také doprovázena příznivými vnějšími podmínkami, tj. trvajícím zájmem Číny o Evropu (EU) a rostoucí pozorností vůči skupině 16 i střední Evropě (V4). Česká strana měla na výběr, zda bude jen následovat diplomacii hlavního proudu ve sdružení 1+16 (popř. ve shodě s V4), anebo se pokusí o bilaterální aktivitu vůči Pekingu nad rámec těchto formátů.

Vedle stále rostoucí role ČLR v české politice a hospodářské spolupráci v Asii stojí poněkud ve stínu tohoto trendu prudký rozvoj vztahů ČR s Jižní Koreou, jež v bilaterálních jednáních postupně dospěla na úroveň strategického partnerství, které v sledovaném roce ještě nedošlo k oficiálnímu vyhlášení. Toto strategické partnerství, v kontrastu s mediálně výraznějšími kontakty s Čínou, má přesvědčivé výsledky v podobě masivních korejských investic do průmyslových podniků s dopady na nárůst exportu ČR, a také do společných technologicky vyspělých projektů, úspěšně se uplatňujících na třetích trzích.

Tematicky pozoruhodným a novým jevem ve sledovaném roce 2014 bylo dramatické odcizení většiny médií od vládní politiky v otázce restartu politických kontaktů s Čínou a souvisejícími pokusy o redefinici pojetí české politiky lidských práv. Nadměrná politizace a polarizace vyjadřující především ideologické postoje opozičně naladěných politických aktérů vůči momentální vládě a prezidentu M. Zemanovi svědčí o ideologickém vlivu médií a neúspěchu vládní politiky svou pozici veřejně obhájit. V českém veřejném mínění převládá pocit, že česká politika vůči ČLR se změnila, a to v negativním slova smyslu, údajným ústupem od hájení lidských práv.

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Formát 1+16 a restart česko-čínských vztahů dominujícím tématem

Čína byla ve sledovaném roce jasně tématem číslo jedna a nebývalou měrou upozadila agendu s ostatními zeměmi DV. Obnovení politických kontaktů na vysoké úrovni přineslo po předchozím, dekádu trvajícím úpadku řadu prominentních setkání. Tímto česká politická agenda s Čínou dosáhla od počátku devadesátých let svého momentálního vrcholu a svou aktivizací kontaktů na vysoké úrovni se přiblížila nejvíce iniciativním členům uskupení šestnáctky (Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Srbsko, Rumunsko). Vzhledem k předchozím chladným vztahům byl tento obrat v české politice, nastartovaný premiérem Jiřím Rusnokem a prezidentem Milošem Zemanem již v předešlém roce 2013, největším obratem v bilaterálních vztazích Pekingu se všemi zeměmi šestnáctky. To však ještě neznamená, že Česká republika stojí v pohledu ČLR natolik vysoko, spíše se projevuje efekt změny, který je pro obě strany výhodný. Peking může očekávat ochotu ČR k „usmíření" a výhodně tuto etapu zužitkovávat, Praha naproti tomu může zdůrazňovat, jak atraktivní je partnerství s ČLR a jak pro ni snáší nepřízeň opozice, médií a veřejného mínění.

Politický dialog s Pekingem zahrnoval setkání na úrovni prezidentů, ministrů zahraničních věcí, průmyslu, dopravy, vnitra a pokračovala také iniciativa hejtmanů a regionálních představitelů. Aktivní program politických jednání začal setkáním prezidenta Zemana s jeho čínským protějškem Si Ťin-pchingem během účasti státníků na olympiádě v Soči. M. Zeman zopakoval nabídku uskutečnit summit regionálního formátu 1+16 v Praze a mimo to pozval čínského prezidenta k návštěvě do Prahy. Summit 1+16 v roce 2014 se i přes dřívější nabídku premiéra Rusnoka (2013) a později i ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka (2014, viz níže) na jeho uspořádání přesto konal v Bělehradě, což vypovídá o tom, v jakém pořadí stojí v Pekingu diplomatická váha jednotlivých členů šestnáctky.

Plánovanou třídenní cestu (konec dubna) ministra L. Zaorálka do Číny již předem provázela nebývale ostrá mediální kritika za dopředu oznámený názor, že ČR nebude kritizovat okupaci Tibetu (viz níže).[5] Ve společném prohlášení na závěr návštěvy v Pekingu, jehož text byl masivně kritizován médii, se praví: *„Česká strana respektuje suverenitu a územní celistvost Čínské lidové republiky, je si plně vědoma důležitosti a citlivosti otázky Tibetu, znovu potvrdila dodržování své politiky jedné Číny i to, že Tibet je neoddělitelnou součástí čínského území. Česká republika v této souvislosti nepodporuje samostatnost Tibetu v jakékoliv formě."*[6] Zatímco prezident Zeman a premiér Sobotka vystoupení ministra Zaorálka v ČLR kvitovali pozitivně, opozice se dle očekávání postavila k zněním prohlášení kriticky – ODS, Strana zelených, TOP 09 a Úsvit vyjadřovaly výhrady k domnělému ústupu od podpory Tibetu a politiky lidských práv v duchu politiky prezidenta Václava Havla, i když dokument obsahuje explicitní zmínku o problematice lidských práv a rozdílnosti pohledů obou zemí.[7]

V návaznosti na program formátu 1+16 a bilaterální iniciativy ČR navštívil Čínu (červen) také ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek s početným doprovodem zástupců ministerstev financí, dopravy a představitelů Moravskoslezského kraje, vlád-

ních agentur CzechTrade, CzechInvest a individuálních podnikatelů. Pracovní návštěva zahrnovala východočínský přístav Ning-po v provincii Če-ťiang, kde probíhala konference ministrů hospodářství ČLR a zemí šestnáctky a kde byl otevřen mezinárodní veletrh zemí střední a východní Evropy (Central and Eastern European Countries Products Fair 2014). Ministerská delegace se zastavila v průmyslové zóně ležící mezi Ning-po a Šanghají, kde se mj. nachází továrna Shanghai Volkswagen, která s produkcí modelů Octavia a Superb dosahuje na čínském trhu výtečných výsledků (roční produkce 300 000 vozů). Ministr Mládek jednal s provinčním guvernérem Li Čchiangem o možnosti dodávek tramvají Škoda Transportation; tramvajová doprava je v čínských městech na prudkém vzestupu. Dalšími tématy byly nabídky spolupráce v oblasti letectví a nanotechnologií.[8]

Hlavní událostí roku byla čtyřdenní oficiální návštěva prezidenta Zemana v ČLR (říjen), během které zavítal do Čcheng-tu, hlavního města provincie S'-čchuan, ve kterém působí kancelář CzechTrade a kde se plánuje otevření nového českého konzulátu. Dalším místem na programu byl přístav Tiencin (Tchien-ťin, prov. Che-pej), kde sídlí pobočka firmy Home Credit (PPF); program poté končil v Pekingu setkáním s čínským prezidentem Si.[9] Politické rozhovory se nevyhnutelně dotkly politických postojů ČR, jež dle vyjádření M. Zemana respektují teritoriální celistvost ČLR, včetně Tchaj-wanu, a nepodporují samostatnost Tibetu. Český prezident vyslovil připravenost České republiky nevměšovat se do vnitřních záležitostí Číny. Debata o ekonomických prioritách zmínila trvající zájem o vytvoření přímého leteckého spojení mezi oběma zeměmi, otevření pobočky Bank of China v ČR, podporu pro čínské investory zajímající se o ČR (telekomunikace, IT, dopravní infrastruktura, turismus). Prezident Zeman také podpořil ideu zrušení vízové povinnosti v rámci možností daných normami EU.[10]

Koncem roku 2014 byla aktivní agenda českých politických kontaktů završena účastí premiéra Bohuslava Sobotky na summitu regionálního formátu 1+16 v Bělehradě na úrovni předsedů vlád. Premiér Sobotka během jednání (16. prosince) s čínským předsedou vlády Li Kche-čchinagem zopakoval návrh uspořádat následující summit v Praze v roce 2016. Vedle sjednané cesty českého premiéra do Pekingu (2015) pokračovala debata o hospodářských tématech a otevření přímé letecké linky mezi ČR a ČLR.[11] V souhrnu lze konstatovat, že smířlivá rétorika všech výše zmíněných setkání zapadla do běžné rutiny podobných setkání ostatních partnerských zemí šestnáctky,[12] které nemusí Peking opakovaně ujišťovat o platnosti dávno podepsaných dohod, v českém politickém a mediálním diskurzu však byla jednání vedená ministrem zahraničních věcí, premiérem a prezidentem interpretována jako zlomová ve smyslu opuštění politiky lidských práv.

Prezident Zeman v závěru roku (4. prosince) ještě přijal na Pražském hradě ředitele zahraniční sekce ÚV KS Číny Wang Ťia-žueje za účelem pokračování rozhovorů o ekonomických tématech.[13]

Opozice se v debatě v Poslanecké sněmovně (31. října) ohradila zejména proti zahrnutí Tibetu a Tchaj-wanu coby součásti Číny a odmítla opuštění tradice hodnot v české politice výměnou za hospodářské zájmy (poslanci Marek Benda z ODS a Karel Schwarzenberg z TOP 09). Ministr Zaorálek hájil znění společného prohlá-

šení s poukazem na pasáž, která explicitně zahrnula dialog o lidských právech, avšak rétoriku prezidenta Zemana přímo nekomentoval, zejména v případě jeho formulací, když v interview pro čínskou televizi CCTV v rámci komplimentů M. Zeman zmínil, že by se ČR mohla přiučit o *„stabilizaci společnosti“*.[14]

I přes nebývale silnou kritiku za údajný ústup od politiky podpory Tibetu, v sledovaném roce do Prahy přijeli vysoce postavení představitelé tibetského exilu. Prvním byl místopředseda tibetského exilového parlamentu Khenpo Sönam Tenphel (4. června) s delegací poslanců absolvující také cestu do Belgie, Rakouska, Švýcarska, Polska, Slovenska a Estonska.[15] Druhým významným politickým hostem byl předseda tibetské exilové vlády Lozang Sanggjä, který přijel na říjnovou konferenci Forum 2000. Oba vysocí političtí představitelé tibetského exilu měli možnosti veřejné mediální prezentace v podobě rozhovorů a komentářů pro česká média.[16]

Kromě agendy na nejvyšší úrovni se akcelerace kontaktů s ČLR projevovala i na ministerské a regionální úrovni. Ministr Mládek zaštítil Ekonomické fórum v Plzni (29. května), partnerském městě čínské provincie Če-ťiang, kterou reprezentoval její guvernér Li Čchiang s delegací. Fóra se zúčastnil západočeský hejtman Václav Šlajs (ČSSD) a zhruba 350 podnikatelů, polovina z nich z Če-ťiangu, závěrem byla podepsána dohoda o regionální spolupráci.[17] Aktivní úroveň regionální kooperace potvrzuje fakt, že ČR se stane sídlem Asociace guvernérů provincií Čínské lidové republiky a reprezentantů regionů zemí střední a východní Evropy. Tato organizace bude ustavena podpisem v Praze, o její vznik aktivně usiluje jihomoravský hejtman Michal Hašek za Asociaci krajů ČR. Jihomoravský kraj již sám dříve uzavřel kooperační dohodu s čínskou provincií Kuang-tung týkající se zejména oblastí hospodářství, zemědělské výroby (vinařství), cestovního ruchu a školství.[18]

Ministerstva vnitra a zahraničních věcí jednají o spolupráci s ČLR v boji s organizovaným zločinem v souladu s českou koncepcí boje proti organizovanému zločinu na období 2015–2017. Obnovení politického dialogu příznivě uvolnilo situaci pro vzájemná jednání, čínská strana nebyla dříve dostatečně vstřícná pro sdílení relevantních informací. Hlavní problém na české straně je otázka daňových úniků. Ministerstvo vnitra usiluje o podobnou dohodu s Vietnamem, aby bylo umožněno vydávání odsouzených cizinců pro trestní řízení. Tato jednání souvisejí s obecnější koncepcí boje s organizovaným zločinem zahrnující také zejména země Balkánu. Jednali o tom ministři vnitra v Praze, vietnamská strana po podepsání dohody poskytne České republice skupinu právníků a policejních expertů.[19] Do výčtu jednání s asijskými partnery patří také setkání ministrů zahraničních věcí ČR a Vietnamu a také cesta ministra Mládka s početnou podnikatelskou skupinou do Japonska. Cílem aktivity české strany je nebýt jen příjemcem investic, ale také podnítit vlastní investiční a podnikatelskou aktivitu v Japonsku.

Hospodářské kontakty

Ačkoliv země DV představují ekonomickou prioritu české zahraniční politiky, v sledovaném roce šlo spíše o fázi plánů a hledání možností než o dosažený stav (s výjimkou Korejské republiky), což platí paradoxně, leč příznačně hlavně o favorizované

Číně. S touto zkušeností se ČR dlouhodobě ocitá ve stejné situaci jako země šestnáctky, včetně prominentů Maďarska a Polska. Pro exportéry je oblast DV tradičně obtížnou destinací a prosadit se na tamějších trzích vyžaduje velké náklady a zkušenosti. Statistiky exportů a přílivu investic do ČR nevykazují úměrný výsledek vynaloženému úsilí o bližší politické kontakty, jejich podcenění však není možné, protože asijští partneři obecně očekávají a vyžadují politické garance.

České vládní instituce byly aktivní a věnovaly ekonomické diplomacii velké úsilí zejména v případě Číny. Hlavní akcí roku představuje masivní Investiční fórum (28.–29. srpna), zorganizované Smíšenou česko-čínské komorou, s účastí 500 hostů z Číny a 700 z ČR, osobně zaštítěné premiérem Sobotkou a prezidentem Zemanem a s účastí čínského místopředsedy vlády Čang Kao-li, pořádané v prestižním prostředí Pražského hradu. Fóra se také zúčastnily delegace krajů ČR a představitelů čínských provinčních reprezentací, se kterými už české regionální reprezentace udržují průběžné kontakty (např. prov. Liao-ning, Che-pej, Che-nan, Fu-ťien, Chaj-nan, samosprávná aglomerace Čhung-čching), jež navázaly protokolem bilaterální dohody s českými kraji a městy. Jednání se týkala témat předdiskutovaných v rámci politických oficiálních setkání, tj. především dopravy, energetiky, leteckého průmyslu, zdravotnictví, turismu, finančních služeb. Česká strana za účasti lobbistů vkládá velké naděje do nabídky pro čínské investory v případě moravskoslezské ekonomické a technologické zóny.[20] Čínští jednatelé projevili mj. také zájem o účast v tendrech na dostavbu jaderných elektráren v Temelíně a v Dukovanech. K důležitým jednáním dále patřila příprava dohody mezi Českou exportní bankou a čínskou Export Import Bank a také otevření pobočky Industrial & Commercial Bank of China.[21]

Mezi ekonomickou diplomacií a konkrétními výsledky existuje nevyhnutelný časový nesoulad, proto dostupné statistiky stěží vyjadřují výrazný posun v exportech a investicích. Čínské investice (PZI) doposud nepatřily k výrazným položkám, ani v rámci skupiny asijských zemí, postupně se však ČLR (+ Hongkong) posouvala na třetí místo za tradičně výraznou dvojici Korejská republika a Japonsko. V roce 2014 data z ČLR zůstala za Jižní Koreou a Japonskem. PZI (PZI celkem = základní kapitál + reinvestovaný zisk + ostatní kapitál): 1. Jižní Korea (5,712 mld. Kč), 2. Japonsko (1,607 mld. Kč), 3. Kazachstán (86 mil. Kč), 4. ČLR (58,4 mil. Kč; Hongkong -186 mil. Kč).[22]

Nízká úroveň PZI z Číny není v Evropě a ve skupině 16 neobvyklým jevem, příliv investic je zatím stále ještě spíše součástí diplomatické mluvy, která spojuje masivní investiční expanzi ČLR do střední Asie se záměry propojit dopravní infrastrukturu přes východní a střední Evropu až na západ kontinentu. V rámci tohoto investičního tažení je příznačně větší prostor pro dopravní investice do zemí Balkánu, kde je železniční a dálniční síť na nižší úrovni realizace než v západní a střední Evropě a kde je pro čínské investice větší opodstatnění. Proto jsou čínské PZI a naplnění strategie „silk road“ strukturálně odlišným zemím střední Evropy a V4 spíše vzdálené, jak potvrzují poznatky autorů z Polska, Maďarska a Slovenska.[23]

Pokud jde o zahraniční obchod s Čínou, potvrzuje se pozvolný lineární nárůst českých exportů, s deficitem, jehož trend růstu se mírně zpomaluje: export (v Kč) 42,3

mld.; import 359,3 mld.; saldo -316,9 mld. (srovnej v roce 2013: export 37,6 mld.; import 302 mld.; saldo -265,8 mld.).[24] Formát 1+16 nepřináší kromě diplomatické vstřícnosti prakticky nic, co by mělo konkrétně podpořit exporty evropských partnerů do Číny, tento formát je postaven na asymetrii a ekonomické (a politické) váze silného asijského partnera. Současně je třeba konstatovat, že vlastní statistiky zemí šestnáctky nemohou evidovat pohyby zboží a jeho reexporty přes další zprostředkovatelské země, které jsou nakonec finálními vývozci. Proto s ohledem na silnou orientaci českých exportérů do zemí EU a zejména Německa je možno odhadovat, že skutečné hodnoty vyvezených výrobků, polotovarů a služeb do ČLR jsou podstatně vyšší, než ukazuje statistika ČSÚ.

Spíše než ve statistikách lze přehled o úspěšných investicích sledovat na konkrétních projektech a fázi jejich realizace. V tomto ohledu existuje dostatek příznivých zpráv a tou hlavní je, že tradičně silné české obory v automobilovém průmyslu a výrobě dopravních zařízení znovu získávají v Číně pozice. Tento pokrok po dvou dekádách tápání lze připsat na vrub schopnosti firem získat seriózní a finančně silné partnery. V Číně posílily pozice firmy Škoda Transportation podpisem memoranda o dalších dodávkách a prodeji licence na 400 tramvajových vozů ForCity Alfa pro město Čching-tao. Také Škoda Electric pokračuje v navyšování dodávek pohonných zařízení pro vozy metra ve městě Su-čou, kontrakt za 1,1 mld. Kč byl podepsán pro léta 2015 a 2016.[25] Dařit se začíná i automobilce Tatra, která dojednala prodej své licence v řádu stamilionů Kč na pět let pro čínskou státní firmu Aviation Industry Corp, na výrobu svých vozů v počtu nad 120 000 kusů.[26] Biotechnologická společnost Sotio, náležící do finanční skupiny PPF, zahájila výrobu přípravku pro léčbu rakoviny. Slavnostnímu otevření laboratoře v Pekingu byl přítomen i ministr zdravotnictví Svatopluk Němeček, tou dobou pobývající na oficiální návštěvě v ČLR.[27]

V roce 2014 pokračoval příliv investic do již existujících velkých projektů financovaných z Jižní Koreje, k největším patří Hyundai, Nexen Tire, Doosan – Škoda Power, Korean Air aj. V souladu s plánovanou cestou českého premiéra do Soulu pro následující rok byla v přípravě řada nových velkých investičních projektů.[28]

Podobně jako v případě politických kontaktů, i v ekonomické spolupráci se projevuje trend globalizace a poklesu váhy individuálních státních aktérů; v tomto prostředí se však firmy z ČR stále lépe orientují a začínají se konečně prosazovat i v obtížných destinacích DV. Současně se ukazuje kontrast dynamiky spolupráce s Jižní Koreou ve srovnání s Čínou. Zatím největší oznámenou investicí z ČLR měl být vstup soukromé finanční skupiny CEFC (China Energy Company Limited) do J & T v udávané hodnotě 19 mld. Kč. Firma si hodlá v Praze postavit sídlo, její konkrétní investiční záměry nebyly dosud potvrzeny.[29] PPF a J & T nejsou v ČR registrovány, příspěvek jejich investic se v české národní statistice přímo neodrazí. Ukázkou malé publicity, ale významného investičního vstupu je otevření nové výrobní haly japonské společnosti Toray v Prostějově. Firma se zaměřuje na výrobu desek pro bezvodý ofsetový tisk novin, časopisů a různých tiskovin; investice dosáhla úrovně miliardy Kč.[30] Podobně také japonská polygrafická společnost BBH Tsuchiya investovala do nového závodu v Českých Budějovicích půl miliardy Kč.[31]

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Politické a hospodářské kontakty s partnery na DV jsou dlouhodobě stabilní, s výjimkou KLDR. Čína představuje trvale specifický případ: česko-čínské politické vztahy evidentně oscilují v závislosti na vývoji české vnitropolitické konstelace, jak naznačuje četnost setkání na nejvyšší úrovni v dobách minulých vládnoucích koalic vedených ČSSD (premiér Zeman a prezident Klaus, premiéři Paroubek a Sobotka), za navenek nesouhlasného komentáře liberálně-konzervativní opozice (ODS, TOP 09, SZ, LES). Ochlazení politických kontaktů s ČLR je obvykle výsledek politiky pravicových vlád.

Česká politika po pádu kabinetu P. Nečase získala nebývalou míru konsenzu, kdy mezi vládou, MZV, prezidentem republiky, MPO a ostatními ministerstvy, lobbistickými kruhy (v čele s Česko-čínskou komorou, vedenou lobbistou J. Tvrdíkem), Asociací krajů ČR a většinou politických stran existuje nebývalá podpora. Vláda premiéra Sobotky v souhlasu s prezidentem Zemanem navázala na obrat v roce 2013 uskutečněný premiérem Rusnokem a jasně deklarovala svůj cíl pokračovat v pročínském kurzu, tj. zejména obnovit politický dialog s Pekingem.

V opozici stojí navenek ODS (nikoliv ve skutečnosti, viz pokusy premiéra P. Nečase o zlepšení vztahů s ČLR) svázaná s pročínskými finančními kruhy a pak zejména TOP 09, která pročínskou lobby nemá a negativní tematizace lidských práv patří do její ideologické výbavy. S odchodem TOP 09 z vedení MZV se významně proměnila politika ministerstva a její součinnost s vládou. Koaliční lidovci také nemají v ČLR ekonomické zájmy a s ohledem na svou religiózní tradici jsou jejich výhrady k nedemokratické asijské velmoci konzistentní. Hlavními kritiky české pragmatické politiky vůči Pekingu jsou aktéři, kteří s takovým postojem slučují svou existenční a ideovou identitu: ekologičtí liberálové Martina Bursíka LES, Strana zelených, protibetské skupiny a nevládní organizace zaměřené na agendu lidských práv, většina českých think-tanků a vlivní žurnalisté.

Významnými vnějšími aktéry jsou EU, Varšavská iniciativa, resp. formát 1+16, a sama Čína, která má ve své celoevropské strategii zájem postkomunistické členské země EU sloučit do společné agendy pro efektivizaci své strategie a racionalizaci nákladů. Tato vnější konstelace je pro malý stát formátu ČR aktuálně výhodná a usnadňuje uvolnění napětí v politických vztazích. Potřeba napravovat pověst ČR po odchodu pravicových vlád je pro levici a střed většinou vnímáno jako vlastní zásluha, ačkoliv tento postoj stíhá despekt českých médií a nevýhoda v slabé pozici vůči politicky silnému partnerovi. Kolísání české politiky tedy permanentně českou pozici znejasňuje a marginalizuje.

Jako velmi výhodná a efektivitě přející je obnovená souhra na ministerské úrovni (MZV, MPO, MŠMT, MK, MV, MZe), kde na nižších úrovních existuje solidní profesionální tradice, jež byla zastíněna dočasnými spory mezi vedením ministerstev a nesouladem v koncepcích v době Nečasova kabinetu. Velmi podstatným aktérem v diplomacii vůči DV a především ČLR jsou lobbistické kruhy reprezentované Česko-čínskou smíšenou komorou, které dominují osoby spjaté s ČSSD (Jaroslav Tvrdík, Jan Kohout). Finanční skupiny mimo tento okruh (PPF, J & T), spjaté zejména s ODS,

jsou rovněž aktivní, v době ochlazených vztahů s Pekingem dokonce nahrazovaly chybějící politickou reprezentaci.

S ohledem na výkyvy v politických vztazích s ČLR se naskýtá otázka, zda nebyla krize v politických kontaktech s ČLR vlastně chybou české strany? Tento názor mimo KSČM kontinuálně zastává bývalý premiér Jiří Paroubek, který v době svého působení ve vládě přikládal kontaktům s Pekingem velký význam.[32] Po nástupu koalic pravého středu došlo k výraznému úbytku kontaktů na nejvyšší úrovni zejména důsledkem české diplomacie před olympiádou v Pekingu. Česká politická debata dluží zhodnocení, zda český postup byl opravdu vhodně zvolený a pro ČLR přijatelný. Česká republika se netají kritickým pohledem na počínání nedemokratického režimu v ČLR, nicméně pořádání OH je prestižní mezinárodní událostí stvrzenou mezinárodní konsenzem (Mezinárodní olympijský výbor), která vyžaduje ohled k očekávanému ceremoniální chování, jež má v kulturním prostředí Dálného východu své standardy, specificky značně odlišné od středoevropských. Česká strana se projevila velmi netaktně, když ministr zahraničních věcí nediplomaticky přirovnal OH v Číně k fašistické olympiádě v Berlíně (1936)[33] a lobboval v Paříži v době francouzského předsednictví v Radě EU za bojkot olympijského ceremoniálu. Slavnostního zahájení OH v Pekingu se nikdo z vysoké politické reprezentace ČR nezúčastnil. Premiér Miroslav Topolánek pózoval před kamerami s odznakem tibetské vlajky v klopě saka a do Pekingu jel jako soukromá osoba. Když poté, v roce 2009, pozdější premiér Jan Fischer přijal dalajlamu v Kramářově vile, není divu, že čínská strana na českou diplomacii reagovala zmrazením politických kontaktů na vysoké úrovni a také omezením komunikace s českým zastupitelským úřadem v Pekingu. Během prezidentské kampaně v roce 2012 bývalý náměstek ministra zahraničních věcí Alexandr Vondra přes média kritizoval J. Fischera za nevhodný způsob organizace přijetí dalajlamy v Praze.[34] Vondra v anketě *Respektu* doslovně uvedl: *„Václav Havel se setkával s tibetským duchovním vůdcem léta, pomáhal mu, když upozorňoval na porušování lidských práv. Vždycky ale respektoval ‚pravidla hry', nevyvolával pochybnosti o politice jedné Číny. Naopak Jan Fischer… dalajlamovi ničím nepomohl, ale vztahy s Pekingem poškodil."*[35] Běžnou rutinou, kterou ostatně zavedl sám prezident Havel, bylo uzpůsobit organizaci citlivých návštěv v Praze s ohledem na součinnost ostatních vládních institucí a dodržet společný postup, jak diplomaticky odpovědět na oficiální protesty čínské strany. Dalajlama a ostatní představitelé tibetského exilu byli vždy formálně hosty vhodně zvoleného formátu „kulturního" či „náboženského" dialogu a do programu se příležitostně vešla různá další „neoficiální" setkání, leckdy i s vysoce postavenými politiky, nemluvě o bohatém přístupu do českých médií. Je příznačné, že český ideologický diskurz v roce 2014 předčil i výroky představitele pravice A. Vondry, který se na postu náměstka ministra zahraničních věcí odvolával na standard formálně neoficiálního přijetí dalajlamy, jenž by neměl být porušován. Ohled na nepřijatelnost setkání s dalajlamou na státní úrovni uznával i Havel, ostatně v Evropě se návštěvy tibetských VIP hostů dějí obdobným způsobem. Navíc prezident Havel evidentně nikdy neodmítal politické a ekonomické kontakty s nejvyššími představiteli ČLR,[36] nestavěl je již od časů federální vlády Mariána Čalfy do mravně nepřijatelné sféry, odkaz na tzv. havlovskou tradici je tedy nepodložený.

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Zpolitizovaná česká média (podrobněji viz níže), která se zhostila role politického aktéra, se v roce 2014 ve srovnání s rokem předchozím ještě více zaktivizovala, postavila morální hodnoty a „havlovský odkaz" jako domněle hlavní téma diplomacie a národního zájmu vůči Číně a stanovila tak nesplnitelné podmínky, spojené s trvajícími politickými útoky proti MZV, prezidentu Zemanovi a vládě ČR. Média nastolila požadavek asymetrie v české zahraniční politice, kdy minoritní zájem některých NGO, politické opozice a názor některých publicistů (preference lidských práv a podpory tibetského exilu) má být prosazován státními představiteli. Jde v podstatě o tentýž problém, který se pokoušel pojmenovat bývalý premiér Nečas poukazem ke klausovsky rétorickému pojmosloví „dalajlamismu" a „humanrightismu", jež postavil do domnělé kontradikce s ekonomickými zájmy.[37] Prezident Zeman, který pro návrat z oficiální návštěvy Pekingu netaktně zvolil soukromé letadlo investiční skupiny J & T, se ovšem dopustil podobného přehmatu v podobě nedostatečného respektu k veřejnému zájmu a veřejnému mínění. Média příznačně přehlédla, že uvedení soukromého podnikatele Petra Kellnera prezidentem Zemanem k prezidentu Si Ťin-pchingovi k oficiální audienci pro nejvyšší představitele státu je přinejmenším nestandardní.

Nařčení politiky vlády, MZV a prezidenta z utilitarismu

Veřejná debata v roce 2014 v oblasti česko-čínských vztahů svou intenzitou mnohonásobně převýšila počet a význam ostatních politických událostí ve vztahu ČR k DV. Hlavním tématem veřejné debaty týkající se české politiky na DV bylo napravování chladných politických kontaktů s Pekingem, které se setkalo s masivním odmítnutím z důvodu domnělého podřizování se nedemokratické Číně a českému ekonomickému utilitarismu. Většina médií se názorově ztotožnila s menšinovou pravicovou opozicí vůči politice vlády, MZV a prezidenta Zemana způsobem, který představuje návrat k tematizaci moralizující diplomacie z počátku devadesátých let[38] a moralizujícího diskurzu v duchu vylučovací konstrukce „buď hodnoty, nebo hospodářské vztahy". Debata přitom nepřinesla žádnou hlubší reflexi české politiky lidských práv v Číně, odmítla nabízenou diskusi o revizi Havlovy politiky lidských práv a zohlednění sociálních a ekologických témat a rozvojové spolupráce,[39] ani nenabídla nová a podrobnější subtémata. Média v nebývalé shodě obracela pozornost k postoji ČR k samostatnosti Tibetu a Tchaj-wanu, ačkoliv je evidentní, že tibetská exilová vláda ani Tchaj-wan o vyhlášení samostatnosti formálně neusilují. Šlo tedy o témata věcně irelevantní, ale s o to přesvědčivějším emotivním apelem na veřejnost. Nebývalá shoda v diskurzu napříč médii v podobě tematizace a neustálého opakování motivu selhání ve znění česko-čínského prohlášení jeví enormní snahy médií o politizaci záležitostí, které by ztěží veřejnost zajímaly. Znění společných prohlášení v česko-čínských vztazích jsou zřídkakdy nosná pro veřejnou debatu, jen s výjimkou případů, kdy se tohoto tématu chopí opozice, jak se stalo v roce 2005 při podpisu smlouvy o ochraně investic, kterou česká strana urgentně potřebovala a musela ve formulacích ustupovat.[40]

Stálým zdůrazňováním a opakováním domnělého ústupu ČR v názoru na postavení periferních území v rámci ČLR a na postavení Tchaj-wanu média vyvolala moralizující paniku, postavenou na logicky a věcně nepravdivých tvrzeních. Česká republika v návaznosti na tradici československo-čínských vztahů od roku 1949 uznává státní suverenitu a územní celistvost ČLR tak, jak činí všechny ostatní státy, jež ČLR oficiálně uznaly, včetně severských evropských zemí (Dánsko, Švédsko, Norsko, Finsko), které již na konci čtyřicátých let navázaly oficiální styky s komunistickou Čínou, podobně učinila i např. Velká Británie v roce 1950. Ani USA, EU, Japonsko a další významní aktéři neotevírají otázku teritoriální celistvosti ČLR. Hlavní ideologický účinek této spontánní kampaně směřoval k tomu, že když ČR potvrdí dosavadní oficiální znění bilaterálních smluv s ČLR, učiní tak z pohnutky vyjádřit své submisivní postavení vůči nepopulárnímu nedemokratickému režimu v ČLR. Taková interpretace je nevěcná a zpolitizovaná.

Dalším výrazným jevem v česko-čínském mediálním diskurzu je razantní monopolizace tematiky lidských práv v ČLR ze strany pravicových médií, jako by problematika lidských práv byla doménou jen jedné části politického spektra. S tím souzněla negativní personifikace tematiky lidských práv v podobě útoků na vedení MZV a specificky na náměstka ministra Petra Druláka. Ostře kritický diskurz médií přitom nezvládal ani tematiku lidských práv v Číně věcně popsat, tím méně aktualizovat a analyzovat.

Selhání médií lze pozorovat v nedostatečném informování veřejnosti o situaci české diplomacie v Pekingu, o faktu, že politické vztahy ČR s ČLR byly dlouhodobě nejhorší v celé Evropě a že tento stav není přijatelný i přesto, že ČLR nepochybně má špatnou pověst s ohledem na porušování lidských práv. Negativní komentáře v ČT a ČRo masivně převážily nad věcnou podobu zpravodajství, tj. co konkrétně obsahovala jednání s čínskými partnery a jak lze v kontextu posledních let a v kontextu evropsko-čínských vztahů český postup vůbec hodnotit. Média vůbec nevzala v patrnost celoevropský kontext vztahů s ČLR a nedostatečně referovala o regionálním formátu 1+16 v rámci evropsko-čínských vztahů. Dekádu trvající výpadek v politických vztazích s ČLR zakryla mediální kampaň strhující pozorností na údajné opuštění mravních principů v politice Prahy, aniž by média reflektovala na otázku, zda skutečně nešlo o chybu české strany, specificky pak bývalého vedení MZV, které se neshodovalo ani s názorem tehdy koaliční ODS. Mediální interpretace postavení Číny v české zahraniční politice v uplynulém období před tzv. „restartem“ staví moment *de facto* obětování politické agendy s asijskou mocností ve prospěch mezinárodní proslulosti ČR jako vzor důsledné politiky lidských práv: česká mezinárodní pověst nám výpadek politického dialogu s ČLR údajně vynahradí. Tak vyzníval názor většiny kritiků nové politiky ČR, zejména v případě bývalého ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga a s ním názorově souznících žurnalistů.[41]

Zájem médií o problematiku lidských práv je na první pohled očekávaný a záslužný, média by ale měla být schopna taková témata profesionálně zvládnout. Jestliže úroveň podpory ČR pro Tibet a lidská práva v ČLR v roce 2014 údajně utrpěla, jak potom vysvětlit fakt, že do Prahy ve stejném roce zavítaly dvě různé prominentní delegace tibetského exilu: předseda tibetské exilové vlády a delegace tibetského exi-

lového parlamentu. Pokud by se česká mainstreamová média nemýlila v názoru, že Praha rezignovala na podporu Tibetu, takovéto prominentní návštěvy by se nemusely uskutečnit, popř. by byly ztíženy úředními obstrukcemi, jak se v některých zemích EU stává.[42] Stejně tak obě dvě návštěvy měly ničím neomezenou publicitu. Ostatní témata týkající se zemí východní Asie zůstala ve veřejném prostoru upozaděna, nejvíce pozornosti obvykle budí severokorejský režim a bezpečnostní napětí na DV. Česká média zpravidla věnují bezpečnostním tématům v daném regionu hlavní pozornost a na podrobnější pohled i za rámec daných stereotypů zatím veřejnost čeká marně.

ZÁVĚR

I když DV nepatří k hlavním prioritám české zahraniční politiky, přesto ekonomický vliv většiny těchto zemí stabilně trvá a roste, navíc zejména globální autorita Číny se stává postupně i domácím politickým tématem. Česká republika pokračovala v proaktivní roli v agendě s Čínou z předešlého roku bilaterálně i ve formátu 1+16. V daném roce 2014 kulminoval efekt pozitivního obratu české politické reprezentace vůči Číně, avšak zatím nemohl přinést evidentní výsledky v hospodářském přínosu. Na první pohled se jevící aktivizace české politiky byla ovšem spíše jen přizpůsobením se evropskému hlavnímu proudu, výhodou je přesvědčivý konsenzus hlavních politických aktérů, tj. vládní koalice (kromě lidovců), MZV a prezidenta.

Nový pragmatický přístup k Číně se ukázal být polarizujícím tématem mezi vládou a opozicí, na jejíž stranu se postavila velká většina médií. Názor, že jde o přínos české politiky v duchu havlovského humanismu a podpory lidských práv, autor shledává jako ideologickou konstrukci, která nemá pádné věcné opodstatnění. Česká republika na poli lidských práv v ČLR pro nedostatek kontaktů a reálných možností v terénu nedosáhla prakticky ničeho, zatímco ostentativní podpora Tibetu a disidentů vyzněla převážně jako téma pro domácí veřejnost v podobě emotivních apelů. Kritici vládní politiky upřednostňují asertivní politiku lidských práv a selektivně podporují čínské disidenty a tibetské aktivisty, aniž by věnovali pozornost ostatním – a také podstatně početnějším – skupinám a menšinám, které jsou vystaveny nepřízni politických, sociálních a ekologických daností v ČLR. Česká debata o politice lidských práv a činnosti nevládních organizací postrádá elementární zhodnocení efektivity takových politik. Český politický a mediální diskurz, určovaný opozicí a některými nevládními organizacemi, odmítl diskusi o možné revizi politiky lidských práv z principu a bez jasného zdůvodnění, tím ideologická polarizace převýšila nad vlastním obsahem.

Právě otázka české politiky vůči ČLR se stala nebývale viditelným momentem politizace. Vláda, MZV a Kancelář prezidenty republiky se snaží vystupovat aktivněji a napravit nedostatečnou intenzitu politického dialogu s Pekingem, zděděnou od předchozích vlád, zatímco opozice a jí nakloněná většina médií si vybraly téma Číny jako působivou strategii kritiky vlády a prezidenta za údajně selhání české reprezentace při obraně „havlovského odkazu“ a podpory lidských práv. Nová pragmatická politika ČR se orientuje na dvojí způsob aktivizace navenek – v podobě účasti v regionálním formátu 1+16, a ještě více pak v bilaterálních vztazích s Pekingem, kde česká strana

usiluje o uvolnění předchozího napětí trvajícího zhruba posledních deset let. I přes pokračující zájem ČLR o postkomunistickou část EU ve formátu 1+16, verbálně prezentující státy V4 v navenek prominentním postavení, nedostavuje se žádoucí ekonomický efekt této regionální iniciativy. Pro Čínu jsou ze strukturálních důvodů důležitější země Balkánu a mimo šestnáctku stojící Bělorusko a Ukrajina.

Ideologický střet mezi českou politickou pravicí a levicí vztahy s Pekingem poznamenává. Levice investuje politický kapitál do zlepšení kontaktů s Pekingem, avšak bez odpovídajících efektů v podobě exportu a oboustranně relevantních toků investic. V případě malých zemí jako ČR se ekonomické aktivity v ČLR jen velmi obtížně dají ovlivnit politicky. Levicí ideologizovaný motiv hledání politické podpory pro hospodářské vztahy nemůže být dostatečně efektivní kvůli nízkému reálnému přínosu formátu 1+16, a přináší navíc vnitropolitická rizika, s ohledem na ideologicky podjatý postoj médií a jejich vliv na veřejnost. Pravice naproti tomu ideologicky konstruuje obraz zlé totalitní mocnosti, které musíme dát najevo svou odvahu ke vzdoru a vyjádřit ušlechtilé odhodlání šířit českou transformační zkušenost, v níž důraz na lidská práva je hlavním přínosem, pro který svět ČR obdivuje. Výpadek politických kontaktů na vysoké úrovni (zpravidla následující po další návštěvě dalajlamy) neohrozí politické vztahy na úrovni ministerstev a regionálních reprezentací. Číňané nemají zájem tyto sféry politizovat a komunikace na těchto úrovních se rozvíjí spontánně a s oboustrannou podporou. Oblasti kultury, školství, vědecko-technické spolupráce a turismu jsou politicky značně imunní, odtud pak hlavní argument české pravice dovozuje, že se ČR bez politických kontaktů s neoblíbenou ČLR obejde. Média tento postoj dlouhodobě spoluvytvářejí a obhajují.

Výsledkem je střídání dvou nesmiřitelných stylů, zatímco čínská strana – bez evidentního zájmu o Českou republiku jako individuální zemi – vytrvale a cílevědomě posiluje svou převahu v asymetrii česko-čínských vztahů i v rámci formátů 1+16 a EU–ČLR strategického partnerství. Tento stav v ČR doprovází neúměrná míra přeceňování individuální české role v bilaterálních vztazích s ČLR a ideologická zaťatost českých mainstreamových médií, jejich profesionální stagnace či dokonce úpadek.

Zkušenost diplomaticky aktivního Polska varuje, zejména s odkazem na minimální ekonomický účinek politiky Varšavy coby neoficiálního vůdce skupiny 16. Neúčast polské předsedkyně vlády na summitu 1+16 v Bělehradě byla varujícím úkazem. Peking vůči všem státům šestnáctky, i všem členským státům EU, praktikuje rétoriku „dveří do EU“ (*gateway to EU*) a novodobé „silk road“, kterou spojuje s masivním přílivem čínských investic a expanzí obchodu, avšak konkrétní dopady v nárůstech investic i exportů do ČLR jsou nepřesvědčivé. Česká republika i přes projevenou snahu zlepšit politické vztahy s Pekingem stále zůstává z pohledu čínské evropské politiky zemí nepříliš relevantní.

Je zajímavé srovnat agendu ČR–ČLR s ostatními moderními zeměmi DV, zejména s Japonskem, Jižní Koreou a Tchaj-wanem. Politické vztahy jsou výtečné v důsledku neexistence českých politických zájmů v této oblasti a stále více z důvodu zjevné komplementarity zájmů ekonomických, vědecko-technických a kulturních. Kromě toho je evidentním faktem, že ČR si na DV podstatně více rozumí s demokratickými zeměmi. Přitom přepjatě ideologizující vidění Číny v ČR, jež se stává jedním z nej-

výraznějších v celé Evropě, je jednostrannou brzdou lepších kontaktů s ČLR. Srovnání ČLR s Jižní Koreou v podobě konkrétních a skutečně realizovaných projektů nad rámec běžné asijské zdvořilosti a oboustranně evidentní zájem o kulturu, turismus a vědeckotechnickou spolupráci dává příklad, že ČR si může dovolit vystupovat vůči všem státům na DV sebevědomě.

Země DV jsou nadále významnými partnery ČR, důraz na českou *soft power*, veřejnou diplomacii a zejména využití kultury a turismu představují velkou perspektivu pro budoucnost. Platí úměra, že klesající váha národního státu na jedné straně a rostoucí zapojení do mezinárodních ekonomických projektů i politických regionálních sdružení na druhé straně představuje výzvu, aby ČR dokázala efektivně zhodnotit své přednosti a komparativní výhody státu ve středu Evropy. Vnější podmínky dané mezinárodní aktivitou sousedních evropských zemí, zejména Německa a Polska, napomáhají posílení zájmu asijských partnerů o ČR. Česká republika je v pozici, kdy k úspěchu se stačí adaptovat na progresivní směry ve vztazích Evropa–Asie a rozvíjet dále kontakty se všemi moderními zeměmi DV.

Pokrok česko-severokorejských vztahů naráží na prekérní vnitropolitickou situaci v KLDR, neochotu USA změnit asertivní politiku a na problematický mezikorejský dialog. Agenda ČR–Mongolsko zůstala ve sledovaném roce poněkud méně aktivní, i přesto je Mongolsko nadále potenciálně zajímavým partnerem pro české investice a obchod.

Poznámky

1 *Programové prohlášení vlády ČR*, 14. 2. 2014.

2 Například prezident Chu Ťin-tchao zavítal do Bratislavy v roce 2009, politické vztahy mezi Maďarskem a Polskem jsou velmi aktivní i v rámci celoevropských měřítek.

3 Fox, John–François Godement: *A Power Audit of EU-China Relations*. ECFR, 2009, s. 4; viz též Godement, François–Parello-Plesner, Jonas–Richard, Alice: *Scramble for Europe*. ECFR, 2011, s. 3–5.

4 Členské státy sdružení skupiny 16: Albánie, Bulharsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Makedonie, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko, Slovinsko.

5 *Česko křísí vztahy kvůli byznysu, Zaorálek míří do Pekingu*. iDnes, 23. 4. 2014; *„Zaorálek měl o Tibetu mlčet", tři ministři jeho cestu do Číny odmítli*. Echo24.cz, 2. 1. 2014.

6 *Společné prohlášení ministrů zahraničí České republiky a Číny*. ČTK, 29. 4. 2014.

7 *Postoj Zaorálka proti samostatnosti Tibetu kritizovala pravice*. ČTK, 29. 4. 2014.

8 *Ministr Mládek v Číně představil konkrétní projekty spolupráce*. ČTK, 10. 6. 2014.

9 *Zeman při návštěvě Číny podpořil české investice v Číně*. ČTK, 25. 10. 2014.

10 *ČR podle Zemana uznává celistvost Číny, odmítá se vměšovat*. ČTK, 27. 10. 2014.

11 *Sobotka: Česko by se pro Čínu mělo stát i branou do EU*. ČTK; *Sobotka: Příklonem k Číně jsme se neodvrátili od Havla.* Týden.cz, 4. 7. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/sobotka-priklonem-k-cine-jsme-se-neodvratili-od-havla_311922.html#.Vag80Pl_Oko**.

12 Viz blíže Fürst, Rudolf: *Čína znovu objevuje bývalou východní Evropu: Důvod k radosti či obavám?* Policy paper ÚMV, 2014. On-line: **iir.cz/article/cina-znovu-objevuje-byvalou-vychodni-evropu-duvod-k-radosti-ci-obavam**.

13 *Zeman přijal šéfa zahraničního oddělení čínských komunistů*. ČTK, 4. 12. 2014.
14 Vystoupení prezidenta Zemana v ústřední čínské televizi. On-line: **www.youtube.com/watch?v=LYA7rAqVrCs**.
15 *Postoj ČR k Tibetu je smutný, měla by ho podporovat, tvrdí předák*. ČTK, 4. 6. 2014.
16 Viz např. *Tibetský premiér: Neprodávejte se za dobré vztahy s Čínou*. Týden, 13. 10. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/tibetsky-premier-neprodavejte-se-za-dobre-vztahy-s-cinou_321094.html**; Fingerland, Jan: *Stal se Tibet demokratickou republikou?* Český rozhlas, 10. 8. 2014. On-line: **www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/jan-fingerland-stal-se-tibet-demokratickou-republikou--933382**.
17 *Mládek: Zájem čínských investorů o ČR je letos nepochybně větší*. ČTK, 29. 5. 2014.
18 *ČR má být sídlem asociace pro spolupráci Evropy s Čínou.* ČTK, 25. 8. 2014.
19 *ČR chce kvůli organizovanému zločinu navázat spolupráci s Čínou*. ČTK, 3. 11. 2014; *Do Česka dorazí policisté z Vietnamu kvůli drogovým gangům*. ČTK, 7. 7. 2014.
20 On-line: **www.czechchina.com/cif/**.
21 *Sobotka: Vztahy s Čínou jsou prioritou, důležitý je dialog*. ČTK, 28. 8. 2014**.**
22 Česká národní banka: *Platební bilance, přímé zahraniční investice za rok 2014*. On-line: **www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/index.html**.
23 Szunomár, Ágnes (eds.): *Chinese financial assistance in the Visegrad countries: Myth or reality?* Institute of World Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2014. On-line: **vki.hu/Chinese_financial_assistance_in_V4**.
24 Statistika ČSÚ: *Zahraniční obchod*. On-line: **apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO**.
25 *Škoda Transportation posílila v Číně dohodou s firmou CSR Sifang*. ČTK, 30. 4. 2014; *Škoda Electric dodá do Číny pohony a motory metra za 1,1 mld. Kč*. ČTK, 12. 3. 2014.
26 *Tatra prodá čínské firmě licenci na výrobu 10 000 aut*. Hospodářské noviny, 17. 6. 2014.
27 *Firma Sotio otevřela v Číně laboratoř, má pomoci proti rakovině*. ČTK, 18. 6. 2014.
28 *Korea: Blízký partner z druhého konce světa*. CzechInvest. On-line: **www.czechinvest.org/korea-blizky-partner-z-druheho-konce-sveta**.
29 J *& T nestačí. Čínská CEFC zdvojnásobí své investice v Česku*. E15.cz, 4. 12. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/j-t-nestaci-cinska-cefc-zdvojnasobi-sve-investice-v-cesku1142977#utm_medium=selfpromo & utm_source=e15 & utm_campaign=copylink**; **zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/j-t-nestaci-cinska-cefc-zdvojnasobi-sve-investice-v-cesku-1142977**.
30 *Japonská Toray v Prostějově investovala miliardu do nového závodu*. ČTK, 30. 1. 2014.
31 *Japonci investovali do závodu v Č. Budějovicích půl miliardy Kč*. ČTK, 23. 5. 2014.
32 Paroubek, Jiří: *Čína, velký exportér kapitálu.* Deník Referendum, 24. 10. 2014. On-line: **denikreferendum.cz/clanek/19017-cina-velky-exporter-kapitalu**.
33 Autor polemizuje s přirovnáváním OH v Berlíně k OH v Pekingu, viz Fürst, Rudolf: *Olympijské hry v Pekingu jako národní slavnost*. Mezinárodní politika, 7/2008, s. 4. On-line: **www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2008/MP07_08.pdf**.
34 Anketa: *Jak rozumíte premiérem zmíněnému pojmu dalajlamismus?* Respekt, 19. 9. 2012. Odpověď Jana Fischera viz Fischer, Jan: *Václav Havel by Vondrovi nepoděkoval*. Parlamentní listy, 27. 9. 2012.
35 Respekt, 19. 9. 2012.
36 Vlastní interview autora vedená s představiteli politické sekce KPR v rámci výzkumu grantu MZV (2001); dále viz svědectví expremiéra J. Paroubka, který zastával aktivní postoj k kontaktům s ČLR i přes odlišnosti s politikou KPR. Viz Paroubek, Jiří: *V. Havel navazování užších hospodářských vztahů ČR s Čínou nekritizoval*. Vaše věc, 20. 11. 2014. On-line: **vasevec.parlamentnilisty.cz/clanky/v-havel-navazovani-uzsich-hospodarskych-vztahu-cr-s-cinou-nekritizoval**.
37 *Nečas: Dalajlamismus či podpora Pussy Riot škodí českému exportu*. iDnes, 10. 9. 2012. On-line: **zpravy.idnes.cz/podpora-dalajlamy-podle-necase-skodi-exportu-fnb-/domaci.aspx?c=A120910_182335_domaci_jj**.

[38] Tubilewicz, Czeslaw: Central European Moralistic Diplomacy: An Evolution of Budapest, Prague and Warsaw's Stance on Human Rights in China, 1989–1994. In: Columbus, Frank (ed.): *Central and Eastern Europe in Transition, Vol.1*. Commack–New York: Nova Science Publishers, 1998, s. 21–28.

[39] Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice aneb od snění k naivitě. A zpět?* Deník Referendum, 13. 1. 2014.

[40] Stalo se tak v roce 2005 při návštěvě čínského premiéra Wen Ťia-paa v Praze, kdy byla podepsána Dohoda o podpoře a ochraně investic. Dohoda byla v důsledku čínského tlaku na českou stranu v několika bodech problematická, avšak v parlamentu nakonec hladce prošla. Viz např. *Zahraniční politika ČR. Data*, MZV ČR, 9. 12. 2005, s. 13.; dále např. Sobotka, Bohuslav: *Zdolávání čínské zdi*. Ekonom, č. 51–52, 22. 12. –4. 1. 2006, s. 78; dále viz Jahn, Martin: *Smlouva s Čínou lepší být nemohla*. Hospodářské noviny, 14. 12. 2005.

[41] Hudema, Marek: *Odklonem od Havla Česko prodělá*. Hospodářské noviny, 30. 10. 2014. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-63029230-odklonem-od-havla-cesko-prodela**; *Už žádnou kritiku za Tibet a lidská práva, slíbila si vláda a míří do Číny za obchody*. TV Nova, 23. 4. 2014. On-line: **tn.nova.cz/clanek/zpravy/domaci/uz-zadnou-kritiku-za-tibet-a-lidska-prava-slibila-si-vlada-a-miri-do-ciny-za-obchody.html**; *Připomínat Havla je dnes nutné více než jindy, říká Schwarzenberg*. Parlamentni listy, 1. 5. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pripominat-Havla-je-dnes-nutne-vice-nez-jindy-rika-Schwarzenberg-317481**; *Zapomeňte na Tibet, hlavní je byznys. Česko Čínu kritizovat nebude*. E15.cz, 23. 4. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/zapomente-na-tibet-hlavni-je-byznys-cesko-cinu-kritizovat-nebude-1079941#utm_medium=selfpromo & utm_source=e15 & utm_campaign=copylink**.

[42] Viz příklad Maďarska a Rumunska, kde státní úřady evidentně znemožnily účast aktivistů na zahraniční cestě neudělením víza, nebo dokonce zadržením osob, které se nemohly zúčastnit plánovaných akcí. Viz např. Pleschová, Gabriela: The Slovak and Hungarian Partnerships with China: High Hopes that Did Not Come True. In: Fürst, Rudolf–Tesař, Filip (eds.): *China's Comback in Former eastern Europe: No Longer Comrades, Not Yet Strategic Partners*. Praha: Institut of International Relations, 2013, s. 54. Rumunská vláda dvakrát zabránila návštěvě dalajlamy v letech 2008 a 2010, viz Mureşan, Liana: *Dalai Lama nu este primit cu braţele deschise în România.* Gazeta de Bistriţa, 25. 4. 2010. On-line: **gazetadebistrita.ro/stiri-bistrita-investigatii/dalai-lama-nu-este-primit-cu-bratele-deschise-in-romani/** (přel. Filip Tesař). Obdobný příklad v ČR nebyl zaregistrován, v opačném případě by autor takou událost považoval za zlomovou a uvedl ji v patrnost.

Kapitola 15

Subsaharská Afrika v české zahraniční politice[1]

Kateřina Rudincová

Loňskou kapitolu „ročenky“[2] jsme uzavřeli poměrně optimistickým tvrzením, že Česká republika si pomalu uvědomuje potenciál subsaharské Afriky a o tento region se začínají zajímat různí aktéři, především v souvislosti s vyhledáváním exportních možností. Tento fakt je patrný zvláště poté, co bylo na Rusko, které je cílovou zemí českého exportu, uvaleno hospodářské embargo. V situaci, kdy africké ekonomiky zaznamenávají růst a s potřebou diverzifikace zahraničních odbytišť reagují české firmy zvýšeným zájmem o vývoz do zemí subsaharské Afriky. Zájem o tuto oblast však prostupuje také médii a dalšími sférami české společnosti. Zahraniční politika vůči státům subsaharské Afriky se však zdá být konzistentní, do značné míry ovlivněná celoevropskou politickou agendou, což se nadále projevuje především v bezpečnostní oblasti v souvislosti s pokračováním Výcvikové mise Evropské unie (EUTM Mali).

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Klíčovou událostí v politickém vývoji minulého roku bylo vytvoření nové politické vlády, která nahradila úřednický kabinet Jiřího Rusnoka. Do premiérského úřadu nastoupil sociální demokrat Bohuslav Sobotka a post ministra zahraničních věcí obsadil Lubomír Zaorálek. Do křesla náměstka ministra zahraničních věcí pro mimoevropské země a ekonomickou diplomacii usedl od března 2014 zkušený diplomat Martin Tlapa. Se změnou kabinetu pokračoval trend pozvolna se zvyšujícího zájmu české vlády o subsaharskou Afriku, který byl v roce předchozím reprezentován především ve stykové agendě. Odklon od politiky bývalého ministra Karla Schwarzenberga, během jehož úřadu docházelo k uzavírání ambasád v subsaharské Africe, naznačil již rok 2013, kdy byl opětovně otevřen český zastupitelský úřad v senegalském Dakaru, a dále tento trend pokračoval v roce 2014 povýšením zastupitelství v keňském Nairobi na úroveň velvyslance.

V roce 2014 pokračovala práce na nové koncepci zahraniční politiky České republiky současně s vytvářením regionálních strategií, včetně té „africké“. Součástí koncepce nové vlády je důraz na ekonomickou diplomacii, který je dokreslován posilováním zastupitelských úřadů o obchodně ekonomické pracovníky, stejně jako efektivní využívání unijních nástrojů a multilaterální diplomacie. V roce 2014 bylo rozhodnuto o jmenování pěti nových zemědělských diplomatů a personálním navýšení na obchodně ekonomických úsecích celkově o deset pracovníků. Pro africké angažmá byli vybráni dva z nich, kteří posílí zastupitelské úřady v Senegalu a Keni. K naplňování této koncepce však dojde až v roce 2016. Z dokumentu je také patrná snaha o lepší koordinaci a řízení ekonomických aktivit v zahraničí z jednoho místa, nově by měly být CzechTrade, CzechInvest či CzechTourism podřízeny v zahraničí příslušnému velvyslanci. Dokument *Koncepce zahraniční politiky ČR* by měl být schválen vládou do poloviny roku 2015, přičemž se očekává jeho představení na poradě velvyslanců v srpnu téhož roku.

Na MZV vznikl dokument *Subsaharská Afrika: Teritoriální strategie na léta 2015–2018*. Dokument byl schválen jako neveřejný komplement nově vznikající koncepce české zahraniční politiky. Hlavním cílem, který strategie vytyčuje, je především oživení vztahů se subsaharskou Afrikou jako celkem, přičemž prioritou pro nejbližší období je oživení spolupráce se zeměmi lusofonní Afriky, především s Angolou a Mosambikem. Česká vláda také zamýšlí požádat o pozorovatelský status v rámci Společenství lusofonních zemí.

V roce 2014 se v souvislosti s agendou subsaharské Afriky diskutovalo především o tématech bezpečnostního charakteru, jako je potenciální nebezpečí související s rozšířením eboly nebo možnosti zapojení jednotek AČR do misí na africkém kontinentu. K polarizaci názorů na půdě Parlamentu ČR nedošlo, dokonce ani v souvislosti s prodloužením mandátu českých jednotek v rámci mise EUTM Mali. Oproti předchozímu roku, kdy se ohledně hlasování o vyslání českých jednotek do Mali strhla poměrně bouřlivá debata na půdě Poslanecké sněmovny PČR, v případě jednání o prodloužení mise debata ani neproběhla.[3]

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Politické vztahy

Ve sledovaném roce vydalo MZV pouhá dvě oficiální prohlášení, týkající se aktuálního dění v subsaharské Africe. V prvním z nich kladně zhodnotilo zvolení prozatímní prezidentky Středoafrické republiky Catherine Samby-Panzy v březnu 2014. V prohlášení MZV podpořilo africkou misi AFISM-CAR, přestože požadavek na vyslání českých vojáků do této země byl vládou odmítnut.[4] Ve druhém prohlášení MZV odsoudilo útok teroristické organizace Boko Haram na mešitu v severonigerijském Kanu, při němž zahynulo přibližně sto lidí.[5]

Nejdůležitější událostí v rámci africké agendy byl 4. summit EU–Afrika, který se konal v dubnu 2014 v Bruselu. Pravidelné konání summitů je zakotveno v dohodě

z Cotonou o spolupráci EU se zeměmi Afriky, Karibské a Tichomořské oblasti (ACP), uzavřené v roce 2000. Oproti summitu v Tripolisu roku 2010, kdy českou delegaci vedl prezident Václav Klaus, bruselského setkání se zúčastnil premiér Sobotka za doprovodu náměstka Tlapy. I přes absenci prezidenta šlo o akci s účastí nejvyššího představitele české vlády, přičemž summitu se zúčastnilo celkem 22 nejvyšších představitelů států EU a další byli zastoupeni na úrovni ministrů zahraničních věcí. Hlavním mottem summitu bylo „investování do lidí, prosperity a míru" a účastníci jednali rovněž o nejvýznamnějších otázkách bezpečnosti, klimatických změnách a o migraci. Součástí summitu bylo také Podnikatelské fórum, jehož cílem bylo vytvořit platformu pro setkávání zástupců podnikatelské sféry obou kontinentů.[6] V rámci summitu se premiér setkal s etiopským ministerským předsedou Haile Mariamem Desalegn, se kterým jednal především o spolupráci v oblasti hospodářství, zdravotnictví a školství.[7]

Při návštěvě generálního tajemníka OSN Pan Ki-muna v Praze v dubnu 2014 se diskutovalo o možnosti vyslání české jednotky do Středoafrické republiky (SAR) v rámci mise OSN. Přestože se česká vláda nakonec rozhodla jednotky do země nevyslat, ministr zahraničních věcí L. Zaorálek schválil 29. 4. 2014 pomoc pro SAR ve výši 3 mil. Kč prostřednictvím Světového potravinového programu OSN. Již v březnu 2014 ČR odsouhlasila téměř dvoumilionovou zdravotnickou pomoc pro obyvatelstvo SAR vysídlené v důsledku občanské války.[8]

Široce medializovaným problémem v roce 2014 bylo vypuknutí epidemie eboly v západní Africe. MZV zareagovalo vytvořením specializovaných webových stránek, na kterých občany informovalo o aktuálních hrozbách spojených s touto nemocí.[9] Česká republika se rovněž zapojila do mezinárodních snah o boj proti této epidemii, když 18. 9. 2014 jednal ministr zahraničních věcí v Poslanecké sněmovně PČR společně s předsedou vlády a ředitelem Lékařů bez hranic v ČR Pavlem Gruberem o poskytnutí pomoci zemím zasaženým ebolou. Schůzky se účastnili rovněž ministr zdravotnictví Svatopluk Němeček, ministr obrany Martin Stropnický, ministr vnitra Milan Chovanec a expertka Lékařů bez hranic Dora Jedličková.[10] Ministr Zaorálek schválil poskytnutí okamžité finanční pomoci do Guineje, Libérie a Sierry Leone ve výši 3 mil. Kč, poskytnutou prostřednictvím organizace Lékaři bez hranic.[11] Na základě Usnesení vlády ČR č. 806 z 1. 10. 2014 bylo na materiálovou pomoc pro boj proti ebole v západní Africe uvolněno 4,139 mil. Kč a vláda se rozhodla uvolnit dalších 15 mil. Kč pro poskytnutí budoucí humanitární pomoci.[12] Na zasedání Rady EU pro zahraniční věci ve formátu ministrů pro rozvoj pak náměstek Tlapa, který vedl českou delegaci, nabídl vytvoření epidemiologického centra v Guineji pro boj s ebolou a podobnými nemocemi.[13] O možnosti vybudování takového epidemiologického centra se již předtím diskutovalo na setkání ministra Zaorálka s honorárním konzulem ČR v Guineji Hasmiou Dia.[14]

Součástí české zahraniční politiky je důraz na lidskoprávní problematiku a transformační agendu. Tato témata rezonovala v průběhu návštěvy súdánského ministra zahraničních věcí, ale také na Radě OSN pro lidská práva v Ženevě, kde se česká reprezentace vyjádřila k některým případům porušování lidských práv v Africe. Česká republika se účastnila rovněž univerzálního periodického přezkumu lidských práv

(UPR19), jenž se týkal některých zemí subsaharské Afriky, přičemž ČR vydala doporučení při přezkumu situace v Konžské demokratické republice, Pobřeží slonoviny, Etiopii a Rovníkové Guineji.[15] Kromě toho se ČR vyjádřila také k porušování lidských práv v souvislosti s konflikty v Jižním Súdánu, Středoafrické republice a k potřebě podpory občanské společnosti v Súdánu.[16]

Lidskoprávní agendu sleduje také české velvyslanectví v zimbabwském Harare, jež v zemi realizuje transformační projekty zaměřené na podporu občanské společnosti a lidskoprávní situace v Zimbabwe je akcentována rovněž na Radě lidských práv OSN v Ženevě. Od léta 2013, kdy proběhly v Zimbabwe prezidentské volby, ve kterých opětovně zvítězil Robert Mugabe, hledá EU cestu jak dále postupovat ve snaze o prosazování lidskoprávní agendy v zemi. Další oblastí české zahraniční politiky dotýkající se subsaharské Afriky je zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS), přičemž mezi prioritní země české ZRS je zařazena Etiopie. Do Etiopie jsou alokovány prostředky rovněž v rámci programu Aid for Trade, realizované MPO, jejichž cílem je pomoc partnerským státům při liberalizaci obchodu a podpora podnikatelského prostředí.[17] O lidskoprávní problematice a rozvojové spolupráci podrobněji pojednávají příslušné kapitoly této publikace.

České návštěvy v subsaharské Africe

Ještě ke konci svého funkčního období navštívil náměstek ministra zahraničních věcí Tomáš Dub 19.–24. 1. 2014 Konžskou demokratickou republiku, Tanzanii a Zambii. Ve všech těchto zemích proběhly politické konzultace, v Zambii navíc T. Dub jednal se svými protějšky o možnosti ekonomické spolupráce obou zemí, vzhledem k rychlému růstu zambijské ekonomiky, který by mohl povzbudit k vývozu zboží podnikatele z ČR.[18] Vzhledem k výměně vlády se další návštěva subsaharské Afriky na úrovni náměstků konala až v listopadu 2014, kdy náměstek Tlapa navštívil 8.–11. 11. JAR. Jednal zde o bilaterální spolupráci v politické, ekonomické a vědeckotechnické oblasti a o rozvoji dovedností studentů, stejně jako o multilaterálních otázkách. Kromě politických otázek byla návštěva zaměřena také na ekonomickou diplomacii, vzhledem k tomu, že JAR je stále vnímána jako nejdůležitější obchodní partner ČR v subsaharské Africe. M. Tlapa navštívil také elektrárnu Kusile, na jejíž výstavbě se podílí česká společnost Hutní montáže.[19] Zahraniční cesty do zemí subsaharské Afriky v roce 2014 podnikl rovněž vrchní ředitel Sekce mimoevropských zemí Ivan Jančárek, který v dubnu toho roku navštívil Etiopii (14. 4.), JAR (15. 4.) a Mosambik (16. 4.) a později v červenci také Angolu (21.–22. 7.). Celkově lze říci, že rok 2014 nebyl na návštěvy českých politických představitelů bohatý jako rok předcházející, což lze přičítat především změně vlády na počátku roku. Do regionu subsaharské Afriky podnikl cestu ministr obrany Martin Stropnický, který navštívil 25. dubna v doprovodu členů sněmovního výboru pro obranu české vojáky působící v rámci evropské výcvikové mise EUTM Mali, přičemž to bylo poprvé, kdy v rámci svého mandátu vycestoval na některou ze zahraničních misí s účastí vojáků AČR. Ministr podpořil pokračování mise a naznačil možný přesun bezpečnostních aktivit z Asie právě na africký kontinent.[20]

Návštěvy afrických partnerů v České republice

Jediná návštěva z Afriky na úrovni resortního ministra se uskutečnila 22. 5. 2014, kdy L. Zaorálek přijal svého súdánského protějška Aliho Ahmeda Kartiho. Český ministr na schůzce akcentoval především problematiku lidských práv v Súdánu a nezbytnost spolupráce s Mezinárodním trestním soudem. Jednal tak v reakci na případ těhotné Meriam Yahya Ibrahim Ishag, jež byla v Súdánské republice odsouzena k trestu smrti za změnu svého vyznání. Český ministr svůj protějšek upozornil na závazek dodržovat Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, jehož je Súdán signatářem a který garantuje svobodu vyznání. Se súdánským ministrem zahraničních věcí se sešel rovněž předseda Poslanecké sněmovny PČR Jan Hamáček, který apeloval na zrušení nepřiměřeného rozsudku.[21] Ministři dále jednali o bezpečnostní situaci v regionu Afrického rohu, především v souvislosti s krizí v Jižním Súdánu. V rámci jednání ministrů se konal také podnikatelský seminář, na kterém mohli navázat obchodní vztahy čeští a súdánští podnikatelé. Ministři dále jednali o prohloubení ekonomických vztahů a o úspěších, kterých se podařilo v Súdánu dosáhnout českým archeologům.[22]

Další jednání na ministerské úrovni se uskutečnilo na okraj Valného shromáždění OSN 26. 9. 2014, kdy se ministr Zaorálek setkal se svým angolským protějškem Chicotim. Náměstek ghanské ministryně zahraničních věcí Thomas Kwesi Quartey se 10. října setkal v Praze s náměstkem Tlapou, se kterým projednávali zejména možnosti prohloubení ekonomických a politických vztahů obou zemí.[23] Návštěva z Afriky byla přivítána rovněž na půdě Senátu PČR, když předseda Senátu PČR Milan Štěch spolu se členem Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR Tomášem Kladívkem 6. 2. 2014 oficiálně přijali člena Senátu Parlamentu Konžské demokratické republiky Raymonda Ramazaniho Bayu.[24] Podobně jako u českých návštěv v Africe i v případě návštěv afrických partnerů v ČR lze oproti minulému roku sledovat pokles stykové agendy. Na vzájemných setkáních českých a afrických politických reprezentantů bývá nadále zdůrazňováno např. téma podpory lidských práv, a především ekonomická diplomacie.

Bezpečnost

Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky v Africe byl určován zvláště pokračujícím zapojením vojáků AČR ve výcvikové misi EU v Mali (EUTM Mali). Návrh na prodloužení jejího mandátu schválila vláda 28. 4. 2014, o měsíc později, 29. května, jej podpořil Senát a následně 18. června Poslanecká sněmovna PČR. 20. 10. 2014 vláda schválila *Návrh na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v letech 2015 a 2016 s výhledem na rok 2017*, který následně přijaly obě komory PČR. Tímto návrhem se prodlužuje nasazení sil a prostředků resortu MO ve výcvikové misi Evropské unie v Malijské republice.[25] Čeští vojáci se přímo nezapojují do bojových operací, 34 z nich hlídá v Bamaku velitelství operace a další čtyři instruktoři pak cvičí na výcvikové základně v Kati místní ozbrojené síly.[26] Na začátku září došlo k prvnímu střídání českých vojáků, odletěli vojáci ze 74. lehkého motorizovaného praporu z Bučovic, střídající své kolegy ze 71. mechanizovaného praporu z Hranic, kteří v Africe působili od počátku března 2014.[27]

České angažmá v Africe je rámováno unijní agendou, vzhledem k tomu, že podle vicepremiéra Pavla Bělobrádka *„naplňuje závazky České republiky vůči Evropské unii“*, navíc je motivováno i ekonomickými zájmy, protože Mali je pro ČR třetím nejvýznamnějším ekonomickým partnerem v subsaharské Africe.[28] Vzhledem k tomu, že postupně dochází ke stahování vojsk AČR z Afghánistánu, lze očekávat, že těžiště zahraniční působnosti českých vojáků se přesune na africký kontinent. Jednalo se rovněž o možnosti zapojení českých vojáků do mírové mise OSN v Mali, MINUSMA[29], přičemž konečné rozhodnutí o případném vyslání českého kontingentu bylo ponecháno na rok 2015.

Čeští vojáci i v roce 2014 působili na velitelství mise EU NAVFOR ATALANTA ve Velké Británii, která má za úkol střežit pobřeží Somálska a efektivně bránit útokům námořních pirátů ze Somálska.[30] V srpnu byla po návratu jejich práce oceněna medailí ministra obrany, přičemž na misi se čeští vojáci podíleli především vyhodnocováním leteckého průzkumu, sledováním lodí nebo se angažovali v ekonomické sféře.[31] Vojáci Armády ČR se podílejí také na misích vysílaných mezinárodními organizacemi, v rámci misí OSN působí ve světě celkem deset českých pozorovatelů, z nichž šest je v regionu subsaharské Afriky. Tři z nich se účastní mise OSN v Kongu a další tři pak mise OSN ve Středoafrické republice.[32] Generální tajemník OSN Pan Ki-mun při své návštěvě ČR v dubnu 2014 požádal českou vládu o zapojení do mise OSN ve Středoafrické republice.[33] I přes další žádosti ze strany Francie a Polska, které žádaly českou vládu o zapojení vojáků také do mise EU, se česká vláda rozhodla příslušníky AČR do země nevyslat a raději se soustředit na misi v Mali. Česká republika spolupracuje v oblasti bezpečnosti s mnoha státy subsaharské Afriky. Kupříkladu v Keni česká elitní 601. skupina z Prostějova pomáhala cvičit jednotku speciálních sil, která je nasazena v boji proti islamistické organizace al-Šabáb.[34]

V roce 2014 byla uzavřena dohoda se Rwandou, která podle mluvčího ministerstva obrany Jana Pejška umožní posílení spolupráce zaměřené na *„výměnu informací v oblasti obrany a zkušeností z operací, posilování protiteroristických schopností, spolupráci v oblasti vojenského výcviku a vzdělávání, spolupráci v oblasti obranného výzkumu a vývoje a spolupráci při pořizování obranného materiálu a služeb“*.[35] Neznamená to však, že dojde k okamžitým významným vývozům zbrojního materiálu do této země. Pro další rozhodování bude důležitý i vnitropolitický vývoj v souvislosti s připravovanými prezidentskými volbami plánovanými na rok 2017. Obecně lze říci, že český zbrojní materiál se v subsaharské Africe těší dobré pověsti, vzhledem k tomu, že české zbrojařské firmy se neomezují pouze na vývoz materiálu, ale poskytují také jeho servis a další služby.

Hospodářské vztahy

V roce 2014 české firmy vyvezly do Afriky zboží v přibližné hodnotě 19,4 mld. Kč, což oproti předcházejícímu roku znamená nárůst o téměř 3 mld. Kč. Přesto však vývoz do zemí subsaharské Afriky netvoří ani jedno procento celkového exportu ČR. Dovoz zboží ze států subsaharské Afriky se oproti minulému roku drží na podobných hodnotách, ani v roce 2014 nedosáhl 10 mld. Kč, a český přebytek obchodu s Afrikou se tedy dostal na rekordní částku přibližně 9,7 mld. Kč. Na prvních třech místech čes-

kého exportu byly ve sledovaném období JAR, Mali a Nigérie, přičemž vývoz do JAR překročil desetimiliardovou hranici a představuje 55 % veškerého vývozu do subsaharské Afriky. V případě Mali šlo především o vývoz textilních výrobků, jejichž hodnota dosáhla téměř jedné miliardy. Následně dochází k částečnému reexportu těchto výrobků i do dalších zemí, zejména západní Afriky. I přes fakt, že se Nigérii podařilo díky přepočtu HDP v roce 2013 přeskočit JAR jako největší africkou ekonomiku, zůstává JAR stále největším obchodním partnerem českých firem díky tomu, že disponuje nejrozvinutější ekonomikou na africkém kontinentu. Subsaharská Afrika i přes nízký objem vzájemného obchodu představuje region s jistým potenciálem pro české exportéry. V této souvislosti se zúčastnil náměstek Tlapa Podnikatelského fóra, které proběhlo v souvislosti se summitem EU–Afrika v Bruselu 31. 3.–1. 4. 2014. Hlavním cílem jednání bylo *„vytvořit platformu pro dialog podnikatelů a investorů ze soukromého a veřejného sektoru s politickými představiteli z obou kontinentů“*.[36]

Možný budoucí potenciál států subsaharské Afriky především v souvislosti s hledáním nových trhů pro export je vnímán na celoevropské úrovni. Na zasedání Rady EU pro zahraniční věci (12. 12. 2014) došlo k podepsání dohody o hospodářském partnerství mezi EU a státy západní Afriky reprezentovanými organizací ECOWAS, přičemž podepsání podobných dohod s dalšími africkými regiony bude následovat v roce 2015. Především jde o rozvoj partnerských zemí prostřednictvím obchodu a regionální integrace a přizpůsobení obchodních režimů zemí ACP pravidlům Světové obchodní organizace (WTO).[37] Pro africké partnery pak podepsání dohody znamená lepší přístup jejich výrobků na evropské trhy a garanci přechodného období, po kterém budou muset africké země otevřít své trhy pro výrobky z Evropy.

České firmy se snaží exportovat do subsaharské Afriky své zboží, a proto se účastní veletrhů na tomto kontinentě, na kterých prezentují své komodity. Jedním z takovýchto veletrhů byla největší výstava zdravotnické techniky ve východní Africe, Medic East Africa 2014, na které prezentovala své výrobky rovněž česká společnost Linet, jež vyrábí nemocniční lůžka.[38] Další veletrhy s českou účastí se konaly především v JAR díky aktivitám českého velvyslanectví v Pretorii a přítomnosti kanceláře CzechTrade v Johannesburgu. Šlo např. o African Utility Week v Kapském městě[39], veletrh dobývací a strojírenské techniky Electra Mining v Johannesburgu[40], veletrh vojenského a leteckého průmyslu AAD v prostorách letecké základny poblíž Pretorie[41]. Česká republika se prezentovala společně s ostatními zeměmi V4 v obchodní komoře v Johannesburgu.[42]

Celkově lze však říci, že české firmy stále nahlížejí na subsaharskou Afriku jako na region s velkými ekonomickými riziky. K vytváření negativního image oblasti navíc negativně přispělo vypuknutí epidemie eboly v západní Africe. Z toho důvodu se české firmy v Africe nezaměřují na přímé investice, ale hledají pouze vhodné trhy pro vývoz svých výrobků. Ministerstvo zahraničních věcí ve spolupráci s ministerstvem průmyslu a obchodu společně vydaly publikaci *Katalog služeb exportérům*, která obsahuje nabídku služeb poskytovaných nově otevřeným Klientským centrem, sítí zahraničních zastupitelských úřadů a kancelářemi CzechTrade. Odbor dvoustranných ekonomických vztahů a podpory exportu (ODEV) připravil *Mapu oborových příležitostí*, která má usnadnit českým podnikatelům cestu na zahraniční trhy pomocí vyti-

pování sektorů s velkým potenciálem pro vývoz a investice v konkrétních zemích.[43] Ekonomická diplomacie, oficiálně prosazovaná MZV a MPO, je klíčová zvláště v Africe, kde je pro navazování kontaktů pro české firmy stále důležitá oficiální podpora ze strany představitelů českého státu.

V roce 2014 pokračovaly české firmy v exportu na africké trhy a v zajišťování zakázek, které byly započaty již v období minulém. Již tradičním vývozcem do subsaharské Africe je broumovská textilka VEBA, výrobce „afrického brokátu", která až 95 % své výroby exportuje do západní Afriky. Přestože v minulém roce firma zaznamenala zvýšení zisku, obchodování v regionu bylo ztíženo ozbrojeným konfliktem v Mali a také epidemií eboly v oblasti.[44] Ostravská firma Hutní montáže, a.s., nadále dodává a montuje kotle pro výstavbu elektrárny Kusile v jihoafrické provincii Mpumalanga.[45] Zlínská společnost Svit Machinery nainstalovala novou linku v obnovené továrně na výrobu bot v ghanském Kumasi. Továrna byla vystavěna již v šedesátých letech za pomocí Československa, postupně výroba upadala a byla obnovena po zprivatizování dceřinou společností středočeské firmy Knights v roce 2010.[46] V průběhu roku 2014 dokončila hradecká strojírenská firma ZVU POTEZ výstavbu pivovaru společnosti Raya Breweries v Etiopii.[47] Úspěchy zaznamenala také ruční papírna Papyrea ze Zdislavi na Liberecku, která v Keni vynalezla způsob, jak vyrábět papír z vodního hyacintu. Plánuje se výstavba ruční papírny u Viktoriina jezera, která by právě měla založit svou výrobu na využití této rostliny. Projekt má rovněž rozvojový rozměr, plánuje se zapojení místních obyvatel do výroby tak, aby neměli potřebu odcházet do měst a vytvářet tam nové slumy.[48] České firmy vnímají Afriku rovněž jako potenciálního odběratele informačních technologií, např. společnost net.pointers dodala mezinárodnímu kartovému centru sídlícímu na Mauriciu bezpečnostní software na ochranu bankovního sektoru před škodlivými útoky, přičemž pro firmu je to počátek expanze na exotičtější trhy v souladu s její vytyčenou exportní strategií.[49]

Za zmínku stojí rovněž uskutečněný prodej pěti vyřazených letadel ČSA typu Boeing 737-500 novým zimbabwským nízkonákladovým aerolinkám Fly Africa, provozujícím lety ze Zimbabwe do JAR.[50]

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Hlavním aktérem ve vztazích mezi ČR a státy subsaharské Afriky je nadále MZV ČR a jeho Odbor států subsaharské Afriky, který disponuje šesti systemizovanými místy, z nichž pět je obsazených diplomaty a jedno administrativně technickým pracovníkem. V čele odboru stojí nyní bývalý zástupce ředitele Jaroslav Siro, který v minulosti již na funkci ředitele odboru sloužil a disponuje dlouholetými zkušenostmi z tohoto regionu. Hlavní změnou v oblasti aktérů oproti roku 2013 bylo opětovné povýšení ambasády v Keni 28. 11. 2014 na úroveň velvyslance. Vedoucím zastupitelského úřadu se stal Pavel Řezáč, který v předchozím období stál v čele Odboru států subsaharské Afriky MZV. Velvyslanectví se vrátilo do dvou původních objektů, jež zahrnují rezidenci velvyslance a úřadovnu. Velvyslanectví v Keni převzalo od zastupitelství v Addis

Abebě agendu pro region Velkých jezer a východní Afriky, tedy státy Burundi, Keňa, Uganda, Tanzanie a Rwanda. Otevřením ambasády v Nairobi tak dosáhl počet zastupitelských úřadů ČR v subsaharské Africe sedmi. Nadále je ČR v subsaharské Africe zastoupena úřady v senegalském Dakaru, ghanské Akkře, nigerijské Abuji, etiopské Addis Abebě, zimbabwském Harare a jihoafrické Pretorii. Velvyslanectví v senegalském Dakaru, které v roce 2013 sídlilo v prostorách pronajatých od Rakouské republiky, bylo ve sledovaném roce přesunuto do budovy nizozemského zastupitelského úřadu, čímž došlo ke zvětšení prostor a celkovému zlepšení podmínek pro úřad. O dalším rozšiřování počtu úřadů v subsaharské Africe se prozatím neuvažuje, jde spíše o posilování úřadů stávajících, především na úrovni obchodně ekonomických pracovníků, kteří by měli v následujícím roce posílit úřady v Dakaru a Nairobi, což dokládá pokračující důraz kladený na ekonomickou diplomacii. Jediná úřadovna CzechTrade v subsaharské Africe je v Johannesburgu, což svědčí o pokračující zásadní roli JAR pro ekonomické vztahy s regionem. Výhledově se zvažuje otevření dalších kanceláří CzechTrade v angolské Luandě a nigerijském Lagosu.

SUBSAHARSKÁ AFRIKA V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Mediálním výstupům dominovaly v roce 2014 zejména tři témata: první z nich bylo vypuknutí epidemie eboly v západní Africe[51], druhé teroristické akce skupiny Boko Haram v Nigérii[52] a třetí proces s jihoafrickým paralympionikem Oscarem Pistoriem.[53] Je zajímavé, že tento proces byl dokonce přenášen v živém vysílání a v mediálním prostředí mu bylo věnováno nepřiměřeně velké množství prostoru, i ve srovnání s epidemií eboly, která si vyžádala tisíce obětí. Svědčí to o jisté bulvarizaci českých médií (i veřejnoprávních), jež se spíše než na seriózní zpravodajství z oblasti zaměřují na témata vyvolávající senzaci. Vypuknutí epidemie eboly kromě toho ještě více poškodilo mediální image celého kontinentu, jenž už tak trpí značnou stereotypizací, což mělo za následek nejen úbytek turistů do afrických destinací.[54]

Média informovala rovněž o útocích islamistické organizace Boko Haram v Nigérii terorizující sever země. Mezinárodní reakci vyvolal především únos studentek z gymnázia v Chiboku na severu Nigérie v dubnu 2014. Částečně v reakci na útoky této skupiny se v Praze konal vzpomínkový pochod na 3,5 mil. padlých Biafřanů v občanské válce v Nigérii v letech 1967–1970. Účastníci pochodu vyjádřili požadavek osamostatnění Biafry a protestovali proti násilné islamizační kampani organizace Boko Haram v severní Nigérii.[55] V zájmu českých médií, politické i občanské sféry byl rovněž případ těhotné Súdánky Meriam Yahya Ibrahim Ishag. K případu se vyjádřil kromě ministra zahraničních věcí a předsedy Poslanecké sněmovny PČR katolický duchovní Tomáš Halík, který v otevřeném dopise vyzval české muslimy k odsouzení *„neslýchaného zla, které má být spácháno ve jménu islámského práva“*. Ti jeho výzvu přijali, i vzhledem k tomu, že žena nikdy muslimkou nebyla, a tedy nemůže být odsouzena za spáchání zločinu odpadlictví.[56] Kriminální rubriky českých médií nadále plnil případ Radovana Krejčíře, který v jihoafrickém vězení čelí obvinění z pokusu o vraždu a únosu. Nově byl Krejčíř obviněn z plánování vražd a za-

držena byla i jeho manželka Kateřina kvůli držení zcizeného vozidla a hospodářské kriminalitě.[57]

Oblast subsaharské Afriky se dostává rovněž do zájmu akademické obce. Centrum afrických studií Západočeské univerzity v Plzni založilo v etiopské Jimmě společné pracoviště.[58] O spolupráci s etiopskou univerzitou svědčí také konání společné 1st Ethio-Czech Conference on Africa na Jimma University v září 2014.[59] Organizace Humanitas Afrika společně s Univerzitou Hradec Králové pořádala 20.–24. května v Praze a Hradci Králové za účasti velvyslanců Ghany a Nigérie cyklus přednášek a kulturních akcí pod názvem Africa Day.[60] Další vzdělávací akcí, zaměřenou na teritorium subsaharské Afriky, byla konference „Africký den, aneb proč je důležité zajímat se o Afriku", které v prostorách Magistrátu hl. m. Prahy uspořádal *Africký informační portál* ve spolupráci s neziskovou organizací ProContact.[61] Na konci května byla v pražském Náprstkově muzeu zahájena výstava „Země černých faraonů", v rámci které představili archeologové Národního muzea exponáty, objevené při výzkumu súdánské lokality Wad Ben Naga, společně se zapůjčenými exponáty ze Súdánského národního muzea, které osobně přivezl do Prahy súdánský ministr zahraničních věcí. Mezinárodní tým archeologů nadále pokračuje ve výzkumu lokality Wad Ben Naga pod vedením archeologa z Národního muzea Pavla Onderky.[62] V žateckém muzeu byla představena sbírka afrických betlémů manželů Tlustých[63], v Náprstkově muzeu se v říjnu 2014 konal festival africké kuchyně, který kromě ochutnávek místních specialit nabídl také módní přehlídku africké značky Síya.[64] O popularizaci témat spojených s Afrikou se snaží rovněž jihlavská ZOO, která 30. a 31. srpna pořádala festival Střípky Afriky, na kterém byla veřejnosti představena přírodovědná, environmentální, rozvojová i kulturní témata.[65]

Nadále pokračují charitativní sbírky věcí, např. jízdních kol[66], a projekty „zvířecí diplomacie". Tragicky však skončil případ, kdy ZOO Praha poskytla ZOO v Johannesburgu antilopy sitatunga, které však musely být utraceny z důvodu nedostatečně zajištěné dokumentace ze strany jihoafrického partnera.[67] Zlínská ZOO pak přislíbila pomoc v boji proti pytláctví nigerijské rezervaci Yankari Game Reserve, jež je posledním přirozeným místem výskytu slonů v Nigérii. ZOO se zavázala napomoci především v dodání výbavy pro ochránce parku, plánované projekty na zlepšení infrastruktury by mohly být významnými příležitostmi pro české firmy.[68]

ZÁVĚR

Rok 2014 v české zahraniční politice se vůči regionu subsaharské Afriky nesl ve znamení kontinuity. Rozvoj bilaterálních vztahů, na který byl kladen důraz především v průběhu úřednické Rusnokovy vlády, kdy post ministra zahraničních věcí zastával Jan Kohout, a vzrůstající zájem o tuto do značné míry okrajovou agendu byly patrné rovněž v roce 2014. Účast premiéra na summitu EU–Afrika, schválení koncepčního dokumentu a posilování českých zastupitelských úřadů v Africe napovídá o pomalu se zvyšujícím zájmu české vlády o mimoevropská teritoria. Je akcentována podpora exportu do regionu subsaharské Afriky a mechanismy ekonomické, unijní a multila-

terální diplomacie, rozvojová spolupráce a spolupráce v oblasti míru a bezpečnosti. Českou zahraniční politikou nadále rezonují témata spojená s transformační agendou a důrazem na dodržování lidských práv.

Také v roce 2014 lze označit českou bezpečnostní politiku za reaktivní, vzhledem k tomu, že Česko následuje širší zahraničněpolitickou strategii EU především v souvislosti s angažmá v oblasti Sahelu. I přes zvýšený zájem o region subsaharské Afriky ze strany veřejnosti bylo možné českou politiku v minulých obdobích označit spíše za nejednání. Přestože subsaharská Afrika je nadále okrajovou oblastí oficiální české zahraniční politiky, lze předpokládat, že této oblasti bude věnována odpovídající pozornost především s pokračujícím důrazem kladeným na ekonomickou diplomacii a podporu vývozu. Zájem českých firem o Afriku nadále pokračuje, především v situaci, kdy ekonomiky afrických států rostou a zároveň byly uvaleny hospodářské sankce na Rusko, důsledkem čehož čeští exportéři cítí potřebu diverzifikace cílových regionů pro export. Vzhledem k tomu, že k pronikání na africké trhy je rozvoj bilaterálních vztahů klíčový, lze opětovné povýšení českého zastupitelství v keňském Nairobi na úroveň velvyslance považovat za příležitost pro české exportéry. Schválení koncepčního dokumentu *Subsaharská Afrika: Teritoriální strategie na léta 2015–2018* napovídá, že do budoucna bude možné díky tomu očekávat pozitivní vývoj nejen v oblasti ekonomické diplomacie, ale také politické spolupráce se státy subsaharské Afriky a nastoupení proaktivního přístupu ve vztahu ke sledovanému regionu.

Poznámky

1 Za rozhovor a cenné připomínky ke kapitole děkuji Jaroslavu Sirovi, řediteli Odboru států subsaharské Afriky MZV, 14. 4. 2015. Za část rešerší českých médií děkuji také Barboře Fialové. Za případné faktické chyby a interpretaci české zahraniční politiky však zůstávám odpovědná sama.

2 Horký-Hlucháň, Ondřej-Rudincová, Kateřina (2013): Subsaharská Afrika v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 248–265.

3 *Stenoprotokol 10. schůze PSP ČR,* 18. 6. 2014. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/010schuz/s010193.htm**.

4 MZV ČR: *Prohlášení MZV ke zvolení prozatímní prezidentky Středoafrické republiky*, 22. 1. 2014.

5 MZV ČR: *Prohlášení MZV k teroristickému útoku na mešitu v severní Nigérii*, 2. 12. 2014.

6 MZV ČR: *Náměstek Tlapa na Podnikatelském fóru EU–Afrika*, 1. 4. 2014.

7 Vláda ČR: *Předseda vlády ČR Bohuslav Sobotka jednal v Bruselu na summitu EU–Afrika*, 3. 4. 2014; *Summit EU–Afrika začíná*, Euroskop, 2. 4. 2014.

8 MZV ČR: *Humanitární pomoc Středoafrické republice*, 29. 4. 2014.

9 MZV ČR: *Ebola*, 18. 9. 2014.

10 MZV ČR: *Ministr Zaorálek na jednání o pomoci v boji s ebolou*, 17. 9. 2014.

11 MZV ČR: *Česká republika pomáhá zemím postiženým virem Ebola*, 18. 9. 2014.

12 Vláda ČR: *Vláda České republiky poskytne na boj s Ebolou až dvacet milionů korun*, 1. 10. 2014; Usnesení Vlády ČR ze dne 1. října 2014 č. 806 k humanitární pomoci České republiky oblastem Západní Afriky postiženým krvácivou horečkou Ebola. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9PM9S7K7**.

13 MZV ČR: *ČR nabídla vybudování epidemiologického centra v Guineji*, 12. 12. 2014.

14 MZV ČR: *Ministr Zaorálek pro pomoc Guineji v boji proti ebole*, 31. 10. 2014.
15 MZV ČR: *UPR19: ČR vystoupila se 50 doporučeními dvanácti zemím*. Stálá mise ČR při úřadovně OSN a ostatních mezinárodních organizací v Ženevě, 7. 5. 2014.
16 MZV ČR: *RLP27: ČR k africkým situacím*. Stálá mise ČR při úřadovně OSN a ostatních mezinárodních organizací v Ženevě, 26. 9. 2014.
17 MPO ČR: *Projekty zahraniční rozvojové spolupráce ČR realizované v gesci MPO v r. 2014, program Aid for Trade*, 30. 1. 2015.
18 MZV ČR: *Náměstek Tomáš Dub v Zambii,* 25. 1. 2014.
19 MZV ČR: *Náměstek Tlapa v JAR*, 13. 11. 2014.
20 *Stropnický poprvé navštívil misi: přijel za vojáky v Mali*. ČTK, 25. 4. 2014.
21 *Česko žádá zrušení trestu smrti pro těhotnou Súdánku*. ČTK, 22. 5. 2014.
22 MZV ČR: *Ministr Zaorálek přijal ministra zahraničí Súdánu*, 22. 5. 2014.
23 MZV ČR: *Náměstek Tlapa přijal náměstka ministryně zahraničí Ghany*, 13. 10. 2014.
24 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2014*, s. 32.
25 MO ČR: *Mali – EU TM.*
26 *Senát schválil prodloužení mise českých vojáků v Mali*. ČTK, 29. 5. 2014.
27 *Do Mali dnes odletěli čeští vojáci, v misi vystřídají kolegy*. ČTK, 1. 9. 2014.
28 *Vláda kývla na prodloužení mandátu vojákům v Mali do konce roku*. ČTK, 28. 4. 2015.
29 *Česko by se mohlo zapojit do mírové mise OSN v Mali*. ČTK, 20. 2. 2014.
30 MO ČR: *Somálsko* (*EU-NAVFOR – ATALANTA)*.
31 *Armáda ocenila vojáky protipirátské vojenské mise*. ČTK, 8. 8. 2014.
32 MO ČR: *Další mise.*
33 *Vyšlete vojáky do Středoafrické republiky, žádá šéf OSN Česko*. Mladá fronta DNES, 4. 4. 2014.
34 *Speciální síly v armádě se mají rozšířit o stovky vojáků.* ČT 24, 28. 12. 2014.
35 *Dohoda se Rwandou by mohla tamní trh otevřít českým zbrojařům*. ČTK, 4. 7. 2014.
36 MZV ČR: *Náměstek Tlapa na Podnikatelském fóru EU–Afrika*, 1. 4. 2014.
37 MZV ČR: *ČR nabídla vybudování epidemiologického centra v Guineji*, 12. 12. 2014.
38 MZV ČR: *Výstava Medic East Africa 2014*, 23. 9. 2014.
39 MZV ČR: *České firmy na veletrhu African Utility Week 2014 v Kapském městě*, 25. 5. 2014.
40 MZV ČR: *České firmy na veletrhu dobývací a strojírenské techniky Electra Mining 2014 (15.–19. 9. 2014)*, 26. 9. 2014.
41 MZV ČR: *České firmy na veletrhu vojenského a leteckého průmyslu AAD 2014 (17.–21. 9. 2014, AFB Waterkloof)*, 27. 9. 2014.
42 MZV ČR: *Prezentace ČR v Johannesburgu na obchodní komoře JCCI (20. 9. 2014)*, 19. 10. 2014.
43 MZV ČR: *Ministr Zaorálek: Plníme úkoly na podporu ekonomické diplomacie*, 7. 10. 2014.
44 *Afrika textilce Veba rekordně vydělala. Úspěch chce zopakovat u Arabů*. Mladá fronta DNES, 25. 7. 2014; *Český byznys v Africe: Obchod textilky Veba s luxusním brokátem komplikuje ebola*. Hospodářské noviny, 1. 11. 2014.
45 MZV ČR: *Velvyslankyně navštívila Hutní montáže na stavbě elektrárny Kusile*, 1. 2. 2014.
46 *Češi vzkřísili jedinou továrnu na boty v Ghaně. Šije pro školáky i armádu.* E15, 7. 12. 2014.
47 *Česká strojírna z Hradce dokončila výstavbu pivovaru v Etiopii*. Mladá fronta DNES, 13. 2. 2015.
48 *Zdislavská papírna našla pro Keňu způsob výroby papíru z hyacintu*. ČTK, 25. 8. 2014.
49 *Česká net.pointers dodala bezpečnostní software na Mauricius*. ČTK, 23. 9. 2014.
50 *Boeingy ČSA místo do šrotu zamířily k lowcostovému dopravci ze Zimbabwe.* E15, 31. 10. 2014.
51 Například *EU zlepší koordinaci v boji s ebolou, Nigérie se nemoci zbavila*. ČTK, 20. 10. 2014; *Ebola nad námi vyhrává, varuje expert OSN*. Novinky.cz, 15. 10. 2014; *V Sieře Leone podlehlo ebole za jediný den 121 lidí*. Aktuálně.cz, 6. 10. 2014, a řada dalších.
52 Například *Teroristé z Boko Haram zmasakrovali v Nigérii téměř padesát prodejců ryb*. Mladá fronta DNES, 23. 11. 2014; *V Nigérii islámští radikálové vypálili vesnici a kostel.* Novinky.cz, 27. 1. 2014; *Islamisté z Boko Haram unesli ženu kamerunského vicepremiéra.* Aktuálně.cz, 27. 7. 2014, a řada dalších.
53 Například *Reeva mi zemřela v náručí, vypověděl u soudu Pistorius*. Aktuálně.cz, 9. 4. 2014;

Pistorius dostal za zabití přítelkyně pět let vězení. Aktuálně.cz, 21. 10. 2014; *Pistorius si trest odsedí ve vězení, kde se za apartheidu popravovalo.* Mladá fronta DNES, 21. 10. 2014; *Pistorius popsal chvíli, kdy zabíjel.* Novinky.cz, 8. 4. 2014, a řada dalších.

54 *Strach z eboly odrazuje cestovatele. Bojí se i jihu Afriky.* Mladá fronta DNES, 18. 10. 2014.

55 *Prahou pochodovali obhájci svobodné Biafry, potlačené v roce 1970*. ČTK, 30. 5. 2014.

56 *Česko žádá zrušení trestu smrti pro těhotnou Súdánku*, op. cit.

57 *V JAR zatkli Krejčířovu manželku – u soudu s jejím mužem*. ČTK, 28. 2. 2014; *Jihoafrická policie nově obvinila Krejčíře kvůli přípravě vražd*. ČTK, 24. 3. 2014.

58 *Západočeská univerzita založila v Etiopii Centrum afrických studií*. Novinky.cz, Plzeň-město, 19. 2. 2014.

59 Center of African Studies: *1st Ethio-Czech Conference on Africa*. On-line: **www.africa-pilsen.com/index.php/africa-days-conference/81-past-events/93-1st-ethio-czech-conference-on-africa**.

60 *Pozvánka a prezentace programu na oslavu Dne Afriky 2014 v ČR.* Humanitas Afrika, 18. 5. 2014. On-line: **www.humanitasafrika.cz/cs/novinky-akce/94_pozvanka-a-prezentace-programu-na-oslavu-dne-afriky-2014-v-cr**.

61 *Africký den.* Africký informační portál. On-line: **africkyportal.cz/africky-den**.

62 *Národní muzeum převzalo exponáty na výstavu Země černých faraonů*. ČTK, 22. 5. 2014.

63 *V žateckém muzeu budou k vidění africké betlémy*. ČTK, 27. 11. 2014.

64 *Festival africké kuchyně ve dnech 11. a 12. října.* Africký informační portál, 7. 10. 2014. On-line: **africkyportal.cz/akce/festival-africke-kuchyne-ve-dnech-11-a-12-rijna**.

65 *Střípky Afriky 2014.* ZOO Jihlava. On-line: **www.zoojihlava.cz/cz/akce/seznam-akci/stripky-afriky/230-stripky-afriky-2014-akce**.

66 *Z Ostravy dnes do africké Gambie vyrazilo 900 kol pro školáky*. ČTK, 10. 4. 2014.

67 *Kvůli usmrceným antilopám z Prahy přišla zoo v JAR o akreditaci*. ČTK, 8. 10. 2014.

68 *Zlínská zoo chce pomoci nigerijské rezervaci s bojem s pytláky*. ČTK, 9. 10. 2014.

Kapitola 16
Latinská Amerika v české zahraniční politice

Martin Hrabálek

LATINSKÁ AMERIKA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONCEPT[1]

Latinskoamerický region se dlouhodobě pohybuje na samém pomezí českého zahraničněpolitického zájmu a oblasti není věnováno příliš mnoho pozornosti.[2] Po celé polistopadové období se v rámci české zahraniční politiky jednalo o oblast druhořadého zájmu a dlouhodobě scházela představa, jak se vůči tomuto poměrně vzdálenému regionu koncepčně vymezit. Důkazem toho může být např. postupné omezování přítomnosti zastupitelských úřadů ČR v některých latinskoamerických státech v předchozích letech, které bylo ze strany odborné veřejnosti kritizováno. Anabáze okolo málem zrušeného zastoupení v São Paulu či zrušeného a znovu vybudovaného zastoupení v Kolumbii svědčí o tom, že Česká republika postrádala propracovanější strategii jak region koncepčně uchopit a přistupovat k němu.

Latinskoamerické země jsou sice součástí rozvojového světa, představují však jeho nejrozvinutější část, a proto nejsou v hledáčku rozvojové pomoci ČR. Žádná ze zemí v regionu nepatří mezi prioritní země rozvojové pomoci ČR a alokace rozvojových prostředků směřujících do Latinské Ameriky nedosahuje ani procenta celkových prostředků, které Česká republika na rozvojovou pomoc vydává.

České zahraničněpolitické zájmy jsou s výjimkou problematiky lidských práv na Kubě a v omezené míře v poslední době i ve Venezuele redukovány především na ekonomickou oblast. Státy v oblasti totiž mají relativně stabilní ekonomiky a nadto velká část z nich v posledních letech zaznamenala poměrně značný hospodářský růst. Země Latinské Ameriky tak v současnosti představují zajímavé exportní příležitosti pro české firmy, byť některé z nich, jako Brazílie či Argentina, mají ke svému hospodářství výrazně ochranářský přístup. To se ukazuje i na vzájemné obchodní výměně mezi Českou republikou a státy latinskoamerického regionu, která má dlouhodobě rostoucí tendenci.

LATINSKÁ AMERIKA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Znovuotevření ambasády v Kolumbii – návrat do Latinské Ameriky?

Rok 2014 byl ve znamení znovuotevírání zastupitelského úřadu v Bogotě, jenž byl zrušen v roce 2010 spolu s velvyslanectvími ve Venezuele a Kostarice. V roce 2012 se však postoj ministerstva zahraničních věcí změnil a k novému otevření velvyslanectví následně došlo v listopadu roku 2013, kdy byl do funkce chargé d'affaires jmenován Imrich Kliment. Na konci roku 2014 byl velvyslancem jmenován Miloš Sklenka, který se funkce ujal v únoru roku 2015[3]. Prostory pro fungování si v první fázi české zastoupení pronajalo od delegace Evropské komise s tím, že do vlastních prostor se bude stěhovat až v roce 2015. V průběhu roku 2015 by pak měla být česká ambasáda v Bogotě postupně personálně naplněna.

Roli v tom, proč byla zvolena zrovna Kolumbie, hraje větší množství faktorů. Země se jeví perspektivní z ekonomického hlediska, kdy dlouhodobě dosahuje hospodářského růstu.[4] V poslední době se daří stabilizovat i bezpečnostní situaci v zemi. Úspěšné tažení proti guerillám FARC a ELN mělo za následek, že dnes mají tyto ozbrojené skupiny mnohem menší vliv a zasedají s vládou u jednacího stolu, což by mohlo vést ke konci desítky let trvajícího konfliktu. To by mělo znamenat postupnou stabilizaci země a další zlepšení hospodářských vyhlídek Kolumbie. V neposlední řadě pak za znovuotevřením zastoupení v zemi stály i výrazné kolumbijské snahy o posílení vzájemných vztahů, v nejbližších letech se totiž Kolumbie chystá otevřít své velvyslanectví v České republice. Jedním z důkazů kolumbijských záměrů je také návštěva ministryně zahraničních věcí Márie Ángely Hoguín Cuellar v březnu roku 2014 v ČR.[5]

Pod kolumbijské velvyslanectví byly v rámci přiakreditací zařazeny Panama a Kostarika. V rámci přiakreditací došlo v roce 2014 i k dalším změnám, když např. Bolívie byla zařazena pod velvyslanectví v Santiago de Chile. Toto rozhodnutí se zdá být kromě argumentu jistého vyvážení zátěže čistě účelové, jelikož Santiago je od Bolívie poměrně vzdálené. Smyslem tak je především posílit důležitost úřadu v Chile, kterému v minulosti hrozilo zrušení. Ke změnám pak došlo i v konzulární oblasti, kdy např. Venezuela nyní spadá pod úřad v Havaně.

Otázkou je, zda znovuotevření velvyslanectví v Kolumbii znamená širší diplomatický návrat České republiky do Latinské Ameriky, či nikoliv. Autor se kloní ke druhé variantě a domnívá se, že na další dobu jde o poslední znovuotevření ambasády v regionu. Důvodem je jednak nedostatek prostředků, se kterými se v současnosti potýká ministerstvo zahraničních věcí a do budoucna se dále pravděpodobně potýkat bude, jednak i stávající vnitropolitická situace ve Venezuele, která návratu ambasády do země vůbec nenahrává. S Kostarikou s ohledem na intenzitu vztahů počítat taktéž příliš nelze. Z hlediska zastoupení ČR je tak v situaci omezených prostředků důležité zachování alespoň *statu quo*, v minulosti byla totiž ohrožena i ambasáda v Chile či zastupitelský úřad v São Paulu, o jehož zrušení vláda dokonce rozhodla, ale následně bylo rozhodnutí přehodnoceno.

Vzájemná setkání českých a latinskoamerických politiků

Rok 2014 byl rokem poměrně omezených kontaktů mezi politiky z České republiky a Latinské Ameriky, k čemuž přispělo i to, že se v něm nekonal summit mezi zeměmi EU a zeměmi Latinské Ameriky. Mezi lety 2002 a 2010 sice docházelo ke vzájemným setkáváním na vrcholné úrovni tradičně v sudých letech, summit v Santiagu, v novém formátu EU–CELAC[6], původně plánovaný na rok 2012, se však nakonec uskutečnil až v lednu 2013. V roce 2014 se tak summit, který pro řadu evropských států s omezenou vazbou na Latinskou Ameriku, jako je Česká republika, představuje jednu z nejintenzivnějších platforem kontaktů, nekonal, a byl plánován až na červen 2015 do Bruselu. Dá se počítat s tím, že v příštích obdobích bude probíhat v lichých letech.

Prezident Miloš Zeman od svého nástupu do funkce v březnu 2013 cestu do Latinské Ameriky doposud neabsolvoval. Změnit by se to mělo v roce 2015, kdy by měl český prezident navštívit Mexiko a Kolumbii.

Z hlediska návštěv státníků z Latinské Ameriky byla v roce 2014 nejvýznamnějším reprezentantem regionu kolumbijská ministryně zahraničí M. Á. H. Cuellar, která do České republiky přijela v březnu. Ministryně se setkala se svým protějškem Lubomírem Zaorálkem[7], se kterým hovořila o ekonomické spolupráci, o podpoře vzdělávání pro studenty z Kolumbie či dokonce o zkušenostech České republiky s restitucemi[8]. Dále se kolumbijská politička setkala s ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem, se kterým debatovala o možnostech hospodářské spolupráce.[9]

I na úrovni parlamentní diplomacie byly kontakty českých a latinskoamerických politiků poměrně sporé. Jedinou cestou poslanců do regionu Latinské Ameriky byl výjezd zástupců Rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny PČR do Mexika. Delegaci vedl místopředseda Sněmovny Jan Bartošek (KDU-ČSL) a diskutovalo se o problematice ochrany investic či vztahů mezi vládou a parlamentem. Tato cesta byla kritizována ze strany ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, který upozornil, že Mexiko nepatří mezi české priority, a vyjádřil se, že mu není jasné, co by rozpočtový výbor mohl touto cestou získat.[10] Hospodářský výbor PČR měl pak naplánovanou cestu do Brazílie, ta se však neuskutečnila.

Ani aktivity Senátu PČR nebyly v roce 2014 nijak významné. Omezily se na přijetí delegace Kongresu Peruánské republiky předsedy Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Ivo Bárkem a Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Františkem Bublanem v červnu 2014.

Otázka lidských práv v zahraniční politice směrem k Latinské Americe

Latinská Amerika dnes představuje nejdemokratičtější region rozvojového světa. Přesto však lze najít v oblasti státy, které jsou z hlediska jak demokracie, tak lidských práv problematické. V první řadě samozřejmě jde o problematiku lidských práv na Kubě, kdy Česká republika patřila k dlouhodobým výrazným kritikům tamního režimu. Situace se pak v posledních letech výrazně zhoršila i ve Venezuele.

Rok 2014 se nesl ve znamení redefinice pozice Evropské unie vůči Kubě, když v únoru EU navrhla zahájení rozhovorů o politickém dialogu a spolupráci. Česká republika se po dlouhou dobu takovému kroku, spolu s Polskem a některými dalšími státy s postkomunistickou minulostí, výrazně bránila. Například v roce 2010 byly

tyto státy součástí opozice blokující snahy španělského premiéra Zapatera o oteplení vztahů s Kubou.[11] Na počátku roku 2014 se však podařilo jak Českou republiku, tak Polsko[12] přesvědčit s tím, že problematika ochrany lidských práv bude důležitou součástí mandátu, který k jednání dostane Evropská komise. Ministr Zaorálek se vyjádřil v tom smyslu, že v rámci formování evropské pozice se Česká republika speciálně zabývala lidskoprávními otázkami a názory zástupců ČR byly zohledněny.[13] „Změkčení" pozice Evropské unie kritizovala významná česká nezisková organizace Člověk v tísni, která jako součást Europe-Cuba NGO Network upozorňovala na to, že Unie by měla především přijmout *„jednotný, jasný a zásadní postoj na podporu lidských práv a procesu demokratizace na Kubě"*.[14]

Kromě evropské roviny začala být vláda ČR aktivnější i v rovině bilaterální. Vzhledem k tvrdé pozici, kterou v minulosti Česká republika zastávala, jsou vztahy v současné chvíli poměrně narušené. Dle informací MZV v roce 2014 však vláda učinila první vstřícné kroky ve formě otevření diskusí s kubánskou stranou, které mají za cíl vztahy odblokovat. To však dle MZV neznamená, že by měla ČR v úmyslu ustupovat ze své principiální pozice založené na ochraně lidských práv. Někteří opoziční politici, např. bývalý ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg, však kritizují stávající establishment za změnu silné lidskoprávní pozice, kterou držely předchozí vlády.[15] To se však dnes týká především Číny, v případě Kuby pak již v menší míře než v minulosti.

V prosinci 2014 byla kubánská otázka také jedním z okruhů širší lidskoprávní debaty mezi českým ministrem pro lidská práva, legislativu a rovné příležitosti Jiří Dienstbierem a náměstkem ministra zahraničních věcí USA pro demokracii, lidská práva a práci Tomem Malinowskim.[16] Diskuse s USA na toto téma je poměrně zajímavá, jelikož administrativa Baracka Obamy v roce 2014 podnikla další kroky k výraznému „změkčení" svého přístupu ke Kubě.[17] Ke změně americké politiky k ostrovu se vyjádřil i ministr zahraničních věcí Zaorálek, který v prosinci 2014 označil postup prezidenta Obamy za *„projev politické odpovědnosti"*.[18]

Druhou zemí, která má nyní v latinskoamerickém regionu značné problémy s ochranou lidských práv, je Venezuela. Vláda Nicoláse Madura se vzhledem k ekonomickým těžkostem stala velmi nepopulární a tlaku čelí perzekucí svých odpůrců. Mezi uvězněnými je např. Loepoldo López, bývalý starosta hlavního města Caracasu. Jeho manželka Lilian Tintoriová se účastnila v roce 2014 konference Forum 2000 a s ní spojeného happeningu na podporu jejího manžela.[19] V listopadu 2014 pak Česká republika udělila azyl Tamaře Sujúové, venezuelské aktivistce a bojovnici za lidská práva.[20] Ta patřila ve Venezuele k zakladatelkám hnutí Dámy v bílém[21] či Nové národní svědomí.[22] Českou stopu v souvislosti s Venezuelou lze pak najít i na evropské úrovni, kdy se europoslanec Jaromír Štětina v prosinci roku 2014 stal iniciátorem usnesení Evropského parlamentu odsuzujícího pronásledování členů opozice v zemi.[23]

Vzájemná obchodní spolupráce

Z hlediska ekonomického je problematická určitá nevyzpytatelnost řady latinskoamerických ekonomik. Zatímco před několika lety jsme byli svědky velmi pozitivních signálů a byl předvídán rychlý hospodářský růst regionu, v roce 2014 se ekonomiky ně-

kterých zemí prakticky zastavily a jejich vyhlídky jsou nejasné. Příkladem zemí, které se potýkají s hospodářskými problémy, jsou např. Brazílie a Argentina.

V dokumentu *Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020* nalezneme v kategorii prioritních zemí, kterých je celkem dvanáct, dvě nejlidnatější země Latinské Ameriky – Brazílii a Mexiko. V pětadvacítce zájmových zemí pak nalezneme ještě Argentinu, Chile, Kolumbii a Peru. Tato šestice států dnes reprezentuje dva odlišné pohledy na hospodářský rozvoj a je sdružena ve dvou odlišných integračních seskupeních. Chile, Kolumbie, Mexiko a Peru vytvořily v roce 2011 integrační seskupení s názvem Pacifická aliance.[24] Tyto země mají společné to, že jsou poměrně otevřenými a proexportně zaměřenými ekonomikami. Všechny pak v současnosti mají uzavřenou dohodu o volném obchodu s Evropskou unií, což spolu s faktem, že již liberalizovaly převážnou část svého zahraničního obchodu[25], usnadňuje vzájemnou obchodní výměnu i pro Českou republiku. Ta dokonce v roce 2014 zvažovala pozorovatelský status u této mezinárodní organizace. Naproti tomu Brazílie a Argentina, které jsou spolu s dalšími státy členy MERCOSUR, jsou ekonomikami daleko uzavřenějšími. V současné době sice probíhají rozhovory mezi Evropskou unií a MERCOSUR o volném obchodu, jejíž vznik by mohl být impulzem i pro český export, nicméně tyto rozhovory se zatím příliš kupředu neposouvají.

Důkazem míry protekcionismu Brazílie může být např. dlouhodobá snaha podniku Česká zbrojovka o výrobu zbraní přímo v Brazílii, aby obešla vysoké celní bariéry, které prodražovaly její výrobky až dvojnásobně.[26] Do společného projektu CZ-Brazil, který by umožnil produkovat pistole P-07 přímo v Brazílii, hodlala firma investovat 100 mil. Kč.[27] Nicméně s ohledem na byrokratické překážky a dle zákulisních informací i na problémy s korupcí česká firma nakonec od projektu ustoupila.

Z hlediska objemu zahraničního obchodu jsou pro Českou republiku nejdůležitější dva největší trhy Latinské Ameriky – Brazílie a Mexiko. V posledních letech se oproti Brazílii, která bývala tradičně největším českým obchodním partnerem, dostalo na první místo právě Mexiko, kde se obchodní vztahy vyvíjejí daleko dynamičtěji. V roce 2014 byl export do této země 13,266 mld. Kč a import 10,785 mld. Kč. V případě Brazílie byl za stejné období export 7,974 mld. Kč a import 6,356 mld. Kč.[28] Dalšími důležitými trhy jsou Argentina a Chile. Latinská Amerika představuje zhruba jedno procento zahraničního obchodu ČR, pokud by se však započítaly reexportní operace, bylo by toto číslo o něco vyšší. S regionem jako celkem má Česká republika v současnosti lehce aktivní platební bilanci.

V rámci podpory zahraničního obchodu v regionu byly v roce 2014 v Latinské Americe otevřeny dvě nové pobočky agentury CzechTrade, která podporuje zahraniční obchod – šlo o Chile a Kolumbii.[29] V plánu je pak i otevření nové kanceláře v Peru, jež patří mezi zájmové země ČR. Nové pobočky CzechTrade jsou dle ministra Mládka součástí *„exportní ofenzivy“*[30] v prioritních a zájmových zemích dle exportní strategie ČR.

Latinská Amerika jako zdrojový region drog

„Stálicí“ vzájemných vztahů je drogová problematika. Latinská Amerika, především pak státy jako Peru, Kolumbie či Bolívie, je producentem kokainu, který směřuje pře-

devším do USA a do Evropy. Také rok 2014 přinesl hned několik událostí, kdy se do drogového byznysu zapojili i čeští občané. Nejvýznamnější z nich bylo zadržení plachetnice pod českou vlajkou, na které se čtveřice českých občanů snažila propašovat 369 kilogramů kokainu na Kanárské ostrovy.[31] Takto velké množství je ve spojení s českými občany neobvyklé; pokud dojde k zadržení Čechů v souvislosti s kokainem, jedná se většinou o daleko menší objemy.

Dva čeští občané pak byli zadrženi i při pokusu propašovat kokain z Peru, jež se v předchozích letech stalo největším světovým producentem této drogy.[32] V červenci 2014 byli v ČR zadrženi tři cizinci podezřelí z podpory terorismu, kteří skrze pašování kokainu chtěli podporovat rebely z guerillového uskupení FARC.[33]

Strategie vztahů České republiky a Latinské Ameriky[34] – nový koncepční přístup?
V průběhu roku 2014 byl v rámci Ministerstva zahraničních věcí ČR do poměrně dosti konkrétní podoby propracován dokument *Strategie vztahů České republiky se zeměmi Latinské Ameriky na léta 2015–2018.* O potřebě koncepčního dokumentu se dlouhodobě diskutovalo a mluvilo se o něm nejen v rámci MZV, ale také MPO, v Zahraničním výboru Poslanecké sněmovny PČR, a podporovala jej i odborná veřejnost či ekonomické subjekty.[35]

Dokument definuje zájmy a priority ČR v oblasti. V ekonomické rovině jde o posílení obchodní spolupráce a vytváření nových investičních příležitostí. V politické oblasti je pak prioritou posilování demokracie a dodržování lidských práv, což by mělo vést k upevnění stability regionu. Mezi další priority pak patří např. zdokonalení konzulárních služeb českým občanům či pokračování spolupráce s krajanskými komunitami.

Nástroji, kterými by Česká republika ráda dosáhla výše zmíněných priorit, jsou kvalitní ekonomická diplomacie, dialog a spolupráce v politických a bezpečnostních otázkách, kvalitní vykonávání konzulární činnosti či podíl na zahraniční rozvojové spolupráci. Nedílnou součástí je pak i využívání členství v EU k posilování vztahů s regionem.

LATINSKÁ AMERIKA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V porovnání s předchozími lety zůstává zapojení klíčových aktérů prakticky stejné. Nejvýznamnější roli hraje ve formulaci politiky vůči Latinské Americe Ministerstvo zahraničních věcí ČR, v jeho rámci pak především Odbor amerických států jako jeden z teritoriálních odborů ministerstva. Důležitou roli pak hrají jednotlivá velvyslanectví České republiky, jejichž počet se rozrostl na sedm. Nyní má tedy ČR v regionu ambasádu v Buenos Aires, v Brasílii, Santiagu de Chile, v Bogotě, v Havaně, v Ciudad de México a v Limě.

S ohledem na rostoucí důraz na ekonomickou diplomacii pak vzrostla role Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, a to skrze působení proexportní agentury CzechTrade. Zde je otázkou, kam dále se po otevření pobočky v Limě mohou její kance-

láře rozšiřovat, jelikož se ČR s výjimkou Venezuely podaří pokrýt prakticky všechny velké trhy v regionu.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI LATINSKÉ AMERICE V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Zahraničněpolitické vztahy mezi Českou republikou a Latinskou Amerikou jsou natolik „úzkoprofilovou" záležitostí, že se v médiích prakticky neobjevují. Ve vztahu k Latinské Americe tak převládají tamní domácí otázky, pokud vůbec česká média věnují Latinské Americe nějaký prostor. Výjimkou byla v minulosti Kuba, problematika dodržování lidských práv byla jednou z mála oblastí s informacemi o roli České republiky, popř. Venezuela s vládou prezidenta Cháveze, který byl díky svému svébytnému vystupování mediálně vděčnou osobou.

V roce 2014 se česká média zabývala především zhoršujícími se poměry ve Venezuele, kdy se prakticky všechna česká média věnovala protivládním protestům v zemi.[36] Mediálně silným tématem pak byly i početné protesty související s pořádáním mistrovství světa ve fotbale v Brazílii, kde masy obyvatel upozorňovaly na to, že peníze bylo možné vynaložit smysluplněji nežli pořádáním šampionátu, především na podporu chudší části populace.[37]

ZÁVĚR

Latinská Amerika je pro českou zahraniční politiku regionem vskutku vzdáleným a vztahy s ní nebyly nikdy příliš intenzivní. Snad i proto nelze označit politiku České republiky směrem k Latinské Americe za příliš proaktivní. Jisté vyklízení pole, ke kterému došlo v předchozích letech v souvislosti s rušením diplomatických úřadů, posílení pozice Latinské Ameriky v rámci českých zahraničních vztahů rozhodně neprospělo. Roky 2013 a 2014 však znamenaly v souvislosti s českým angažmá v regionu jistý pozitivní impulz. Došlo ke znovuotevření diplomatického zastoupení v Kolumbii a také k posílení ekonomické diplomacie díky nově otevřené pobočce CzechTrade. Tyto především ekonomické aktivity by však jen těžko bylo možné označit za tvorbu kontinuální proaktivní politiky směrem k regionu.

Utváření strategie jako koncepčního dokumentu směrem k regionu, k němuž v roce 2014 docházelo, je však rozhodně pozitivním signálem. V rámci české zahraniční politiky by tato strategie mohla sloužit jako určité vodítko a mohla by vztahy s Latinskou Amerikou určitým způsobem ukotvit. Větší míra konzistentnosti by vzájemným vztahům jednoznačně prospěla.

Z hlediska lidských práv bude zajímavé sledovat pozici současné vlády směrem ke Kubě. Tento karibský ostrov představoval dlouhodobě nejpolitizovanější problematiku v české zahraniční politice vůči Latinské Americe. Přistoupení k možnosti rozhovorů mezi EU a Kubou znamenalo na jednu stranu jistý ústup z dosavadních pozic, na druhou stranu se tak dělo v rámci všeobecnějšího oteplování vztahů, např. ze

strany Spojených států amerických. Navíc, v souvislosti s lidskými právy se v roce 2014 hovořilo především o Číně, a ne o Kubě. Tomu odpovídá i fakt, že zahájení rozhovorů se nesetkalo se zásadní explicitní kritikou od opozice. Potenciál Kuby do jisté míry polarizovat aktéry, kteří v rámci zahraniční politiky akcentují lidská práva, je tak dnes nižší, než býval dříve. V souvislosti s lidskými právy bude zajímavé sledovat i situaci ve Venezuele. Ta je v současnosti poměrně nevyzpytatelná, s ohledem na stávající dynamiku však lze očekávat spíše další snižování míry demokracie v zemi.

Co se týče vyhlídek do budoucna, Latinská Amerika nadále zůstane pro českou zahraniční politiku zcela jistě druhořadým regionem. Politické angažmá v regionu lze předpokládat stále poměrně slabé a převažovat budou hospodářské zájmy. Latinská Amerika může být zajímavý region pro diverzifikaci českého exportu, kdy může částečně nahradit ztráty vzniknuvší po zavedení omezení obchodní výměny s Ruskem. Otázkou samozřejmě je, nakolik se bude České republice na poli exportu dařit. Nejlákavější trhy regionu představují státy Pacifické aliance se svými otevřenými ekonomikami.

Poznámky

1 Autor by na tomto místě rád poděkoval Ing. Pavlu Bechnému z Odboru amerických států Ministerstva zahraničních věcí ČR a Mgr. Matyáši Pelantovi z oddělení Amerik Ministerstva průmyslu a obchodu ČR za cenné konzultace.

2 Jedním z důkazů je i to, že kapitola věnovaná vztahům České republiky a Latinské Ameriky se v analýze *Česká zahraniční politika v roce…* objevila naposledy za rok 2010.

3 *Velvyslanec České republiky odevzdal pověřovací listinu prezidentovi Kolumbie*. ASOČHECA, 9. 2. 2015. On-line: **asocheca.org/cz/2015/02/velvyslanec-cr-odevzdal-poverovaci-listiny-prezidentovi-kolumbie**/.

4 Kolumbijské hospodářství bylo před krizí jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik v Latinské Americe a i z krize se rychle vzpamatovalo. V letech 2010–2014 ekonomika pokaždé rostla o 4 a více procent.

5 Více k obsahu schůzky viz dále v textu v části věnované návštěvám státníků.

6 Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC) je nejširší integrační platforma v oblasti Latinské Ameriky, která zahrnuje všechny americké státy vyjma Spojených států amerických a Kanady.

7 Pro ministra Zaorálka šlo o vůbec první schůzku s představitelem z Latinské Ameriky na ministerské úrovni.

8 Záznam z tiskové konference, shrnující vzájemnou schůzku viz on-line: **www.mzv.cz/file/1141794/tk_zaoralek_holguin_24kbps.mp3**.

9 MPO ČR: *Ministr Mládek se setkal s ministryní zahraničních věcí Kolumbijské republiky*, 10. 3. 2013. On-line: **www.mpo.cz/dokument147706.html**.

10 *Mexiko a Korea. Zákonodárci už hledají, kam by vyjeli*. Novinky.cz, 23. 1. 2014. On-line: **www.novinky.cz/domaci/325363-mexiko-a-korea-zakonodarci-uz-hledaji-kam-by-vyjeli.html**.

11 *European Union prepares to defrost icy relations with Cuba*. El País, 14. 1. 2014. On-line: **elpais.com/m/elpais/2014/01/16/inenglish/1389874906_295489.html**.

12 Dalšími státy s výhradami pak bylo např. Německo či Švédsko.

13 *EU začne jednat s Kubou o dvoustranné dohodě*. Novinky.cz, 10. 2. 2014. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/327264-eu-zacne-jednat-s-kubou-o-dvoustranne-dohode.html**.

14 *Lidská práva musí být základem všech jednání Evropské unie s Kubou*. Člověk v tísni, únor 2014. On-line: **www.clovekvtisni.cz/cs/clanky/lidska-prava-musi-byt-zakladem-vsech-jednani-evropske-unie-s-kubou**.

15 *Jaká je a jaká by měla být role lidských práv v české zahraniční politice?* Economix, 15. 10. 2014. On-line: **www.economix.cz/clanek/jaka-je-a-jaka-by-mela-byt-role-lidskych-prav-v-ceske-zahranicni-politice/10430**.

16 Vláda ČR: *Ministr Dienstbier jednal s náměstkem ministra zahraničí USA o lidských právech*, 18. 12. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/ministr-dienstbier-jednal-s-namestkem-ministra-zahranici-usa-o-lidskych-pravech-125586/**.

17 Sumarizaci jednotlivých kroků, které vláda Spojených států směrem ke Kubě činí, lze najít např. v proslovu amerického prezidenta Baracka Obamy ze 17. 12. 2014. Celé znění viz dokument *Statement by the President on Cuba Policy Changes*. On-line: **www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/12/17/statement-president-cuba-policy-changes**.

18 *Zaorálek: Obama se vůči Kubě projevil jako odpovědný politik*. Týden, 18. 12. 2014. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/zaoralek-obama-se-vuci-kube-projevil-jako-odpovedny-politik_327693.html#.VakBBvntlBc**.

19 *Happening Havel Forever*. Forum 2000, 20. 10. 2014. On-line: **www.forum2000.cz/cz/o-nas/archiv-novinek/detail/happening-havel-forever/**.

20 *ČR zůstává obhájkyní lidských práv, tvrdí venezuelská aktivistka*. České noviny, 1. 12. 2014. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/cr-zustava-obhajkyni-lidskych-prav-tvrdi-venezuelska-aktivistka/1153508**.

21 Damas en Blanco.

22 Nueva Conciencia Nacional.

23 Štětina (TOP 09/STAN): *Venezuela se snaží umlčet opozici vězněním*. Parlamentnilisty.cz, 19. 12. 2014. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Stetina-TOP09-STAN-Venezuela-se-snazi-umlcet-opozici-veznenim-350843**.

24 Někdy též Tichomořská aliance.

25 *Byznys v Jižní Americe: velké šance i překážky*. CzechTrade, 23. 4. 2014. On-line: **www.czechtrade.cz/o-czechtrade/reference/czechtrade-media/byznys-v-jizni-americe-velke-sance-i-prekazky-27-4-2015/**.

26 *Česká zbrojovka v Brazílii a na Slovensku*. Tisková zpráva České zbrojovky, nedatováno. On-line: **www.czub.cz/cz/news/tiskove-zpravy/797-ceska-zbrojovka-v-brazilii-a-na-slovensku.aspx**.

27 *České firmy hledají příležitosti v Brazílii, nabízejí pistole i mobiliář*. ZET, 22. 11. 2013. On-line: **www.zet.cz/tema/esk-firmy-hledaj-pleitosti-v-brazlii-nabzej-pistole-i-mobili-1498**.

28 ČSÚ: *Fakta zahraničního obchodu 2014*. On-line: **www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/statistika-zahr-obchod/**.

29 *CzechTrade otevřel další tři zahraniční kanceláře*. CzechTrade, 26. 8. 2014. On-line: **www.czechtrade.cz/o-czechtrade/pro-media/czechtrade-otevrel-dalsi-tri-zahranicni-kancelare-384/**.

30 Jan Mládek: *Podpora exportu je má osobní priorita, říká ministr Mládek*. Hospodářské noviny, 27. 5. 2014. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-62248650-jan-mladek-podpora-exportu-je-ma-osobni-priorita-rika-ministr-mladek**.

31 *Španělé zabavili kokain na lodi s českou vlajkou, zatkli čtyři Čechy*. E15, 10. 11. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/spanele-zabavili-kokain-na-lodi-s-ceskou-vlajkou-zatkli-ctyri-cechy-1135736**.

32 *Policie zatkla v Peru člena Berdychova gangu, pašoval kokain*. Aktuálně.cz, 12. 9. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/policie-zatkla-v-peru-clena-berdychova-gangu-pasoval-kokain/r~92b151f23a6b11e480c30025900fea04/**.

33 *Policie zatkla tři muže, kteří v Praze domlouvali prodej zbraní teroristům*. Česká televize, 4. 7. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/278947-policie-zatkla-tri-muze-kteri-v-praze-domlouvali-prodej-zbrani-teroristum/**.

34 V době sepisování tohoto textu neprošla strategie ještě definitivním schválením, proto ji autor nastiňuje jen v hrubších obrysech.

[35] O tom, že šlo o záležitost skutečně dlouhodobou, svědčí i to, že se o potřebě koncepce zmiňuje již Ondřej Slačálek ve vydání této ročenky za rok 2009. Viz Kořan, Michal a kol. (2010): *Česká zahraniční politika v roce 2009. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 273.

[36] *Venezuela opět vře. Prezident Maduro nechal zavřít opozičního vůdce*. iDnes, 20. 2. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/venezuela-kratkem-klidu-opet-vre-d4r-/zahranicni.aspx?c=A140220_155041_zahranicni_zt**; popř. *Protivládní protesty ve Venezuele mají už přes tucet obětí na životech*. Lidovky.cz, 25. 2. 2014. On-line: **www.lidovky.cz/protivladni-protesty-ve-venezuele-maji-uz-patnact-obeti-na-zivotech-1i9-/zpravy-svet.aspx?c=A140225_165858_ln_zahranici_msl**.

[37] *Vyhozené peníze! protestují Brazilci proti šampionátu ve fotbale*. Česká televize, 16. 5. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1033761-vyhozene-penize-protestuji-brazilci-proti-sampionatu-ve-fotbale**.

Část V:

Multilaterální vztahy a ostatní tematické oblasti české zahraniční politiky

Kapitola 17
Multilaterální rozměr české zahraniční politiky

Jan Blažek

MULTILATERÁLNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Od roku 2011 určuje zásadní směr a orientaci multilaterální agendy *Koncepce zahraniční politiky České republiky.*[1] Ta jasně ukázala, že multilateralismus sám o sobě není jednou z priorit naší zahraniční orientace, ale pouhým nástrojem dosahování jiných cílů. Toto neoliberálně instrumentální pojetí českého multilateralismu popsala zdárně Šárka Moravcová.[2]

Nová vláda v *Programovém prohlášení*[3] pokračovala v dlouhodobě nastaveném trendu nadvlády evropské (a atlantické) agendy na multilaterálním poli a taktéž omezila všechny ostatní mezinárodní organizace na OSN. Tento trend v roce 2013 následovala i Nečasova a Rusnokova vláda. Vláda potvrdila výše zmíněné tím, že vymezila, že vládní priority jsou *„aktivní členství v Evropské unii a NATO v souladu se zájmy České republiky, působení v OSN při odstraňování rizik ohrožujících mezinárodní mír“*.

Jasněji pak primát evropského (a atlantického) multilateralismu jasně vyplývá z vyjádření konstatujícího, že *„Členství v Evropské unii je klíčovým faktorem zahraničněpolitického uvažování České republiky. Evropská a zahraniční politika České republiky jsou úzce provázány. […] Pro to bude vláda posilovat multilaterální spolupráci v euroatlantické oblasti, a to zejména aktivním členstvím v NATO a aktivním přístupem k politickému, ekonomickému a bezpečnostnímu dialogu mezi Evropskou unií a USA.“*

Multilaterálnímu rozměru (mimo EU a NATO) pak vláda nechává roli druhořadou, kde multilaterální je *de facto* omezeno a zastoupeno pouze OSN: ČR *„dlouhodobě usiluje o mezinárodní uspořádání, kde budou problémy řešeny multilaterálně a které bude efektivní, stabilní a současně spravedlivé. Na půdě OSN se proto zaměří na udr-*

žování míru, včetně připravenosti účastnit se ve vojenských misích, na odzbrojování, mezinárodní rozvoj, ochranu lidských práv a na reformu institucí OSN."

Multilaterální agenda se také objevuje v koaliční smlouvě. Zde je euroatlantická nadvláda snad ještě výraznější, neboť je mimoevropským a mimoatlantickým strukturám věnována jedna řádka, která znovu zdůrazňuje subsidiaritu „univerzálního" multilateralismu.[4]

Tato nadvláda evropské agendy odpovídá dlouhodobému trendu evropeizace, který pozorovaly a popsaly jak Veronika Bílková, tak Šárka Moravcová v minulých letech. Česká republika tak mnohdy přejímá rozhodnutí učiněná v rámci evropského multilaterálního kontextu a vzdává se tak často vlastního aktérství. Tato evropeizace ovšem není zcela determinující. Zejména v lidskoprávní oblasti je český multilateralismus aktivní nad rámec společných evropských pozic. A i na poli rozvojovém či bezpečnostním lze najít dílčí témata, na které se ČR „specializuje" a která jsou místem, kde se české aktérství zvyšuje.

Důležitou otázkou konceptuálního rámce této knihy je už druhým rokem otázka politizace. Byla tedy multilaterální agenda obecně či její dílčí témata předmětem veřejné diskuse? Vzbudily mezinárodní organizace pozornost v českém veřejném a politickém diskurzu?

Určitou příležitostí zkoumat, zdali multilateralismus byl předmětem veřejné debaty, poskytly volby do Evropského parlamentu. Jak se dalo očekávat kvůli specifickému zaměření na kontext EU, strany se šířeji pojatému multilateralismu obecně vyhýbaly. Ze sedmi českých stran, které se do Evropského parlamentu dostaly, se systematičtěji zařazení EU do kontextu širšího multilaterálního světa zabývala jen KSČM. A tak ANO, ČSSD, ODS, KDU-ČSL, TOP 09 ani Svobodní se nikterak nepokusily zarámovat působení v EU do širšího, globálnějšího kontextu dalších mezinárodních organizací.

KSČM naopak ve IV. části svého programu nazvané *Evropa míru, Evropa ve světě* dala svou vizi EU do souvislostí širšího multilaterálního světa. Zmiňuje, že je třeba *„udržovat mezinárodní mír a bezpečnost dodržováním mezinárodního práva v souladu s Chartou OSN. […] Povyšovat roli mezinárodních mechanismů pro řešení globálních problémů, jako jsou klimatické změny, chudoba, terorismus, organizovaný zločin, obchod s drogami atd."* Kromě důrazu na OSN a neproliferační režim je si také *„vědoma přínosu mezinárodních organizací jako Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě"*.

Opomíjení může mnohdy ukázat o fenoménu více než doslovná artikulace. A právě nepolitizace mimoevropské agendy ukazuje poměrně jasně vztah české politické reprezentace vůči multilaterálním organizacím.

Nepolitizace a opomíjení „univerzálního" multilateralismu jen potvrzuje trend evropeizace. Evropa je brána jako určující horizont české zahraniční politiky a multilaterální agendy obzvláště, za jejíž konceptuální hranice se není třeba vydávat. Evropu není třeba dávat do širšího kontextu, neboť sama je určujícím kontextem české zahraniční multilaterální agendy.

Nepřítomnost multilaterální agendy jako tématu politické debaty dokazuje i analýza jednání v rámci zahraničních výborů, a také Poslanecké sněmovny a Senátu. Jak

vyplývá ze zápisů zmíněných zákonodárných orgánů, jejich hlavní úloha je legislativní, a tudíž ne vždy dojde ke konceptuálním debatám a politizaci témat. V zahraničním výboru se téma mezinárodních organizací zmiňuje spíše v technických debatách o schvalování či implikaci mezinárodních smluv. Tak je zmiňována OSN v kontextu změn *Kjótského protokolu*[5]; v kontextu technické debaty o trestní odpovědnosti právnických osob v rámci možné ratifikace *Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi*, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.[6] Trochu bohatší na diskusi byl návrh na ratifikaci *Smlouvy o obchodu se zbraněmi* (ATT).[7] Určitou politizaci multilateralismu pak přinesla přítomnost prvního náměstka Petra Druláka a ministra Lubomíra Zaorálka. Ten přednesl na 8. schůzi výboru svou představu zahraniční politiky a dokázal nadvládu EU, která byla z mezinárodních organizací jako jediná zmíněna.[8] Po druhé se na výboru objevil v kontextu uniklého návrhu nové Koncepce. Zde ministr Zaorálek kladl důraz na multilateralismus a respektování mezinárodního práva.[9] Toto prohlášení vzbudilo výraznou pozornost a politizovalo téma, alespoň na půdě výboru. Členové výboru jako Karel Schwarzenberg, Milan Šarapatka či Rostislav Vyzula debatovali o významu multilateralismu ve světě, v němž dominují velké státy. Určitou míru politizace přinesl do výboru i náměstek Drulák v kontextu rozboru návrhu rozpočtu a prezentace své představy zahraniční politiky.[10] Několikrát se debatovalo o otázce zvyšujících se příspěvků do multilaterálních platforem. P. Drulák ve svém příspěvku jen stručně zmínil, že za jednu z priorit je třeba považovat politiku v OSN.

Logicky se témata z výboru dostala do komor Parlamentu ČR. OSN byla zmíněna ve stejném kontextu mezinárodních dokumentů – *Kjótský protokol*[11]; ratifikace *Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi.*[12] V obdobně technokratickém duchu byl nahlížen i Mezinárodní trestní soud[13] v kontextu legální definice agrese nebo *Smlouva o obchodu se zbraněmi* ve světle její ratifikace[14]. Plnohodnotnější politizace se týkala Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Na půdě Poslanecké sněmovny se o ní debatovalo především v kontextu ukrajinské krize a politizovala se její role, zejména zdali má působit jako klíčová mediační entita; diskutovalo se o jí organizovaných misích, a nakolik může hrát hlavní roli při vyjednávání ukončení konfliktu.[15] Opět je třeba vyzvednout, že u hlavního zahraničněpolitického tématu, tedy u ukrajinské krize, byly sice zmiňovány multilaterální platformy, ale tou klíčovou byla EU a ta určovala hlavní multilaterální rámec, skrze který byla ukrajinská krize vnímána. Opět se tedy potvrzuje nadvláda EU a subsidiarita dalších organizací.

Nepolitizace ovšem není důsledkem polarizace. Česká multilaterální agenda není předmětem dlouhodobého střetu protichůdných vizí, které by zamrazily debatu a politizaci. Naopak např. v debatách o již zmiňované OBSE sice nepanovala úplně jasná shoda o přesném mandátu, jenž by OBSE měla v konfliktu mít, ovšem všichni aktéři se *de facto* shodovali, že jde spolu s EU o klíčovou platformu pro řešení konfliktu a minimalizaci napětí. Stejně tak došlo k bezproblémovému zařazení pozorovatelů do mise OBSE. Důsledky polarizace se projevují spíše vůči EU, která je hlavní platformou pro formulaci sankcí. Současně ačkoliv došlo k polarizaci u tématu sankcí, většina aktérů se shodla na tom, že není možné konflikt řešit pomocí síly, ale politickými cestami.

MULTILATERÁLNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Bezpečnostní multilateralismus ČR

V roce 2013 na poli bezpečnostní multilaterální agendy dominovala syrská krize. Ačkoliv byla v roce 2014 přehlušena událostmi na východě Ukrajiny a hrozbou ISIS, zůstala součástí agendy. Ministr Zaorálek se k ní vyjádřil ve svém projevu na půdě Valného shromáždění OSN. Ve svém příspěvku zdůraznil linii, na které se utvořila shoda už v předcházejícím roce. Konstatoval, že *„jedinou cestou, jak dosáhnout stabilního míru v této válkou rozvrácené zemi a jak zajistit tolik potřebné bezpečí a legitimní práva pro všechen syrský lid, je skrze vyjednané politické urovnání mezi syrskou vládou a demokratickou opozicí“*.[16]

To, že syrská krize hrála důležitou roli pro českou multilaterální diplomacii, dokládá např. i české připojení se k dalším 64 státům, které vyzvaly Radu bezpečnosti k přijetí návrhu rezoluce, jež měla předložit vyšetřování porušování lidských práv v Sýrii k Mezinárodnímu trestnímu soudu.[17]

Ovšem hlavní pozornost byla v roce 2014 věnována ukrajinské krizi. Zatímco na události v Sýrii v roce 2013 nemohla Česká republika příliš aktivně reagovat, ukrajinskou krizi mohla adresovat bezprostředně především díky členství v OBSE (a samozřejmě v EU). Nejprve ale připomeňme, že postoj ČR k tématu vyjádřil např. ministr Zaorálek na půdě Valného shromáždění: *„Teritoriální integrita Ukrajiny, garantovaná Chartou OSN a Budapešťským memorandem z roku 1994, byla narušena ruskou anexí Krymu a aktivitami Ruskem podporovaných paramilitárních separatistických sil na východě Ukrajiny*.“[18]

Ve velmi podobném duchu se pak ministr vyjádřil i na prosincovém zasedání Ministerské rady OBSE v Basileji, které ukrajinská situace panovala. Zdůraznil, že principy Helsinského aktu byly hrubě narušeny Ruskem. A shrnul, že ČR usiluje o politické řešení stavějící na ukrajinské suverenitě.[19]

Velmi důležitým příspěvkem k aktivní pomoci při řešení ukrajinské krize byla účast na Zvláštní monitorovací misi na Ukrajině, jež vznikla v březnu 2014. Česká republika se na ní přímo podílela vysláním až 16 pozorovatelů a kromě povinného příspěvku 20 tis. EUR také darovala dalších 120 tis. EUR dobrovolně. S monitorovacími misemi je spojená událost, která vyvolala odezvu v českém prostředí. Šlo o únos jednoho z českých vojenských pozorovatelů, a to důstojníka Josefa Přerovského (konec dubna), jenž byl nakonec po několika týdnech propuštěn spolu s dalšími kolegy z OBSE.[20]

Kromě aktuální krize se český bezpečnostní multilateralismus zaměřuje i na své dlouhodobé tematické priority, zejména pak otázku odzbrojení. Tento důraz byl vidět např. na historicky první účasti českého ministra zahraničních věcí na Konferenci o odzbrojení v březnu 2014. L. Zaorálek zde zdůraznil, že v rámci odzbrojení jsou to především nukleární zbraně, které považuje ČR za největší hrozbu, aniž by bránila rozvoji atomové energie pro mírové účely. Současně kladl velký důraz na dodržování všech pilířů neproliferačního režimu.[21]

Česká republika dále rozvíjela téma odzbrojování při zasedání 1. výboru (pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost) během 69. zasedání Valného shromáždění OSN. V diskusi na téma odzbrojovacího aparátu vystoupil Jiří Ellinger, zástupce Stálé představitelky ČR v OSN Edity Hrdé, a dva projevy zaměřené na otázku jaderných a konvenčních zbraní přednesla ředitelka odboru OSN MZV ČR Veronika Stromšíková.[22]

Ukázkou aktivního přístupu a toho, že ČR klade na otázku odzbrojení velký důraz, je i pravidelná konference „Pražská agenda". Česká profilace na odzbrojování byla zdůrazněna účastí vysoké představitelky OSN pro ozbrojení Angely Kane[23] na jejím čtvrtém ročníku. V proslovu, který zaměřila především na otázku neproliferačního režimu, zdůraznila, že je třeba vnímat jaderné odzbrojení v širším kontextu: *„Je nepostradatelnou součástí většího bezpečnostního systému založeného na principech a závazcích nacházejících se v Chartě OSN. Ty zahrnují nejen odzbrojení, ale i ‚regulací zbrojení', fundamentální normy vyžadující mírové řešení sporů a zákaz hrozby či užití síly…"*

Nakonec uveďme *Smlouvu o obchodu se zbraněmi*. K jejímu významu se vrátil i ministr Zaorálek ve výše zmíněném proslovu na půdě Konference pro odzbrojení. Zdůraznil, že ČR *„považuje Smlouvu o obchodu se zbraněmi za základní kámen v rozvoji mezinárodních norem v oblasti globálního obchodu se zbraněmi"*.[24] V roce 2014 bylo důležité, že ČR dokončila proces ratifikace této smlouvy.[25]

Význam odzbrojení jakožto klíčové složky české multilaterální agendy v bezpečnostní oblasti vystihl ministr Zaorálek, když kladl apel na českou dlouhodobou snahu stát se členy Konference pro odzbrojení. Připomněl, že k rozšíření nedošlo už od roku 1999. Zdůraznil také, že rozšíření by zajistilo větší důvěryhodnost tohoto tělesa.[26]

Důležité je také téma reformy OSN, zejména pak Rady bezpečnosti, o kterou ČR dlouhodobě usiluje. Zde se ČR aktivně projevila v otevřené debatě v Radě bezpečnosti o reformě bezpečnostního sektoru. Na tomto zasedání byla přijata rezoluce č. 2151, kterou ČR spolupředkládala. V projevu se E. Hrdá vyjádřila mj. k tomu, že je třeba překonat důraz pouze na státní bezpečnost a zaměřit se spíše na koncept lidské bezpečnosti. Taktéž zdůraznila význam občanské společnosti a (sub)regionálních organizací.[27]

Za významný počin je také možné považovat i návštěvu generálního tajemníka OSN Pan Ki-muna z dubna 2014. Ten se během své návštěvy setkal s prezidentem Milošem Zemanem, premiérem Bohuslavem Sobotkou i předsedou Poslanecké sněmovny Janem Hamáčkem. V projevech a jednáních se zaměřoval hlavně na otázku klimatických změn a s ní související koncept udržitelného rozvoje, a také kladl důraz na emancipaci žen. Zdůraznil i krize na Ukrajině či v Sýrii nebo méně známé porušování práv v Jižním Súdánu nebo Středoafrické republice.[28]

Lidskoprávní a mezinárodněprávní multilateralismus ČR

Rozhodující roli lidskoprávní politiky v multilaterálních organizacích hraje Stálá mise v Ženevě. Rok 2014 byl posledním, kdy ČR figurovala v Radě pro lidská práva, kde během posledních třech let aktivně spoluutvářela lidskoprávní agendu OSN.

Stejně jako v roce 2013 je možno lidskoprávní multilateralismus rozdělit na tematické a teritoriální působení. Územně převládaly v lidskoprávní aktivitě na počátku roku 2014 události v Sýrii. Česká mise vyzývala k řádné implementaci závěrů rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 2139, která měla zajistit přístup humanitární pomoci ke všem obyvatelům Sýrie. V návaznosti na již ustálenou politickou linii zdůrazňovala, že *„jediným řešením syrského konfliktu je opravdová politická změna založená na plné implementaci ženevských komuniké“*.[29] Kromě odporu vůči plošnému porušování práv také jasně deklarovala odsudek Islámského státu, což se překrývalo s jeho působením v Iráku.[30] Důležitou součástí lidskoprávní agendy v souvislosti se syrským konfliktem bylo stabilní zdůrazňování role Mezinárodního trestního soudu v potrestání viníků. *„Voláme po okamžitém ukončení násilí; ti, kteří jsou za něj zodpovědní, musí být předvedeni ke spravedlnosti. V tomto kontextu musí být zopakována role, kterou může hrát Mezinárodní trestní soud.“*[31]

Později se však velký díl pozornosti přesunul k událostem na Ukrajině. Ministr Zaorálek se na půdě Rady OSN pro lidská práva (RLP) vyjádřil jasně pro ochranu lidských práv a proti ruskému zasahování do událostí na Ukrajině. *„Jsem hluboce znepokojen násilným potlačením protestantů na Majdanském náměstí v Kyjevě a v dalších částech Ukrajiny. […] Jsem také znepokojen, ohledně způsobu jakým Rusko zasahuje do křehkého procesu tranzice na Ukrajině.“*[32] Kateřina Sequensová (Stálá mise ČR při OSN a dalších mezinárodních organizacích v Ženevě) se vyjadřovala k dodržování rezoluce Valného shromáždění OSN č. 68/262, která volá po udržení územní celistvosti Ukrajiny. Otevřeně pak také kritizovala neustále se zhoršující lidskoprávní situaci na Krymu a jeho nelegální anexi.[33]

Zástupci ČR se ale ve svých vystoupeních nevyhýbali ani dalším zemím, kde dochází k porušování lidských práv. Stejně jako v minulých třech letech se vyjadřovali vůči Bělorusku (nutnost propustit politické vězně a zavést moratorium na trest smrti[34]); KLDR (snaha potrestat osoby odpovědné za zločiny proti lidskosti a setrvání mezinárodního tlaku[35]); Eritreji (kritika neomezené vojenské služby a svévolného zadržování, mimosoudních poprav a mučení[36]). Nově se systematická kritika dotkla i násilí v afrických zemích, zejména ve Středoafrické republice (vůči pokračujícímu masivnímu porušování práv, zabíjení na náboženském a kmenovém základě a absenci potrestání pachatelů zločinů[37]). Dlouhodobým předmětem kritiky jsou také Rusko, Írán, Čína či Jižní Súdán.[38]

Tematicky lidskoprávní multilaterální agenda výrazně navazovala svým důrazem na otázku, resp. možnosti politické participace, tedy na rok 2013. Poslední dva roky se toto téma stalo jakousi vlajkovou lodí české multilaterální lidskoprávní agendy. Výraznou ukázkou zaměření se na téma participace byla iniciace rezoluce k rovné účasti na politických a veřejných záležitostech (2013) a její aktualizace předložená 26. 9. 2014, která byla jednomyslně přijata v RLP. Sequensová se při její prezentaci vyjádřila v následujícím duchu: *„Rovná účast na politických a veřejných záležitostech je úhelným kamenem demokracie.“*[39] Tato rezoluce je propojena s dlouhodobou snahou české reprezentace v RLP prosazovat agendu svobodného shromažďování a projevu, jako základu politické participace[40]. Důležitost politické participace pro českou

multilaterální agendu vyzvedl i ministr Zaorálek na půdě RLP, kdy konstatoval, že hlas a utrpení zranitelných skupin *„nejsou vyslyšeny, neboť jejich participaci ve veřejném životě a v rozhodovacích procesech je bráněno“*.[41] Tuto pozici potvrdil ve svém výročním projevu na 69. Valném shromáždění OSN.

Na politickou participaci přímo navazovalo druhé nosné téma, které se stává profilací spíše až v roce 2014, a to otázka ženských práv. V rámci tohoto tématu se ČR, prostřednictvím Stálé mise v New Yorku, angažovala např. spoluorganizováním[42] panelové diskuse s ironickým názvem *„Political participation of women – Why should men bother?“*[43]. Za Českou republiku v ní vystoupil P. Drulák, celou akci moderovala E. Hrdá.

Obdobné spojení ženských práv a důrazu na občanskou společnost a společenskou participaci zaznělo v projevu J. Ellingera při otevřené debatě na téma *„Women, peace and security“* na půdě Rady bezpečnosti OSN. Ten zdůraznil, že mezinárodní společenství musí klást *„důraz na přímou interakci s občanskou společností a ženskými budovatelkami míru, stejně jako uznávat důležitou roli ženských politických vůdkyň, mediálního personálu a lidskoprávních obránkyň“*.[44] Téma ženských práv zdůraznil i ministr Zaorálek na VS OSN, kde řekl, že vyloučení žen má masivní dopad na rozvoj země.[45]

Na půdě OBSE se zástupci ČR aktivně podíleli na Implementačním zasedání Lidské dimenze OBSE na rozmezí září a října. V projevech se podařilo provázat lidskoprávní agendu OBSE s tou, kterou ČR prosazuje na půdě OSN. První dva příspěvky byly zaměřeny na témata demokratických voleb a politické participace a také na svobodu projevu a médií. Důležitost participace a občanské společnosti vyzvedl L. Zaorálek i na ministerském zasedání v Basileji: *„Rád bych zdůraznil roli občanské společnosti jako ‚hlídacích psů‘ implementace závazků členských států OBSE.“*[46]

V posledním příspěvku navázala ČR na téma, které je pro evropskou lidskoprávní dimenzi dosti klíčové, a to situace Romů a Sintů. Právě s tímto tématem souvisí návštěva zástupců Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) v ČR (červen 2014).[47] Jádrem návštěvy byla otázka implementace doporučení, které ODIHR formuloval ve zprávě z roku 2012 nazvané *Rovný přístup ke kvalitnímu vzdělání pro romské děti*. Českou republiku zastupoval především ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier.

S otázkou lidských práv Romů významně souvisí česká agenda u Rady Evropy. 5. června totiž Výbor ministrů přijal rozhodnutí hodnotící výkon rozsudku v kauze D. H. v. ČR.[48] Uvítal v něm schválení zákazu umísťování sociálně znevýhodněných dětí do zvláštních škol. Současně ale Výbor zpochybnil účinnost některých nedávno přijatých opatření.[49]

Další dvě interakce RE a ČR se také vztahují k tematice romské menšiny. Komisař pro lidská práva Nils Muižnieks zaslal v březnu premiérovi dopis, ve kterém vyslovil hluboké znepokojení nad protiromskými manifestacemi v ČR a vyzval vládu k přijetí preventivních opatření. A stejně tak v březnu došlo k podání kolektivní stížnosti Evropského fóra Romů a Travellerů proti ČR. V té tvrdí, že Romové jsou v ČR vystaveni pobytové segregaci, podřadné úrovni bydlení, nucenému vystěhovávání a dalšímu systematickému porušování lidských práv.[50]

Z mezinárodněprávních událostí vyzvedněme v krátkosti zejména české spolupořadatelství[51] panelové debaty věnující se tématu odpovědnosti států za protiprávní chování, k nimž Komise pro mezinárodní právo prezentovala své nové představy.[52] Česko zastupoval prof. Pavel Šturma, který hovořil o zásadním významu Mezinárodního trestního soudu v současných mezinárodních vztazích. Na jeho podporu vystoupila při otevřené debatě Rady bezpečnosti E. Hrdá. Zdůraznila nenahraditelnost MTS v boji proti beztrestnosti a dodala: *„Rada bezpečnosti má – v našem pohledu – zvláštní odpovědnost za uzavření propasti beztrestnosti skrze postupování případů k MTS.“*[53] Klíčové místo MTS v mezinárodním systému zdůraznil i ministr Zaorálek v prohlášení z VS OSN.

Ekonomický a rozvojový multilateralismus ČR

Česká aktivita v rámci ekonomického a rozvojového multilateralismu směřovala hojně na půdu OBSE. Ministr Zaorálek zahajoval 22. Ekonomické a rozvojové fórum OBSE zaměřené na téma „Hledání odpovědí na environmentální výzvy s ohledem na podporu spolupráce a bezpečnosti v regionu OBSE“. Přítomni byli kromě zástupců 57 členských států i generální tajemník Lambert Zannier a spolkový prezident Švýcarské konfederace Didier Burkhalter. L. Zaorálek se vyjádřil především k tomu, že environmentální výzvy mohou sloužit jako možnost k prohloubení bezpečnosti a spolupráce.[54]

Generální tajemník OECD Angel Gurría v roce 2014 zavítal také do Prahy a Brna. V březnu přijel představit *Hospodářský přehled ČR 2014*. Během své návštěvy pak jednal s premiérem Sobotkou i dalšími členy vlády, s prezidentem Zemanem či guvernérem ČNB Miroslavem Singerem.[55]

Dále je třeba zmínit návštěvu prezidenta Zemana v OECD v Paříži. Během ní se setkal s generálním tajemníkem OECD A. Gurríou a přednesl projev na neformálním zasedání rady OECD před velvyslanci členských zemí. Prezident se např. vyslovil pro přijetí eura do roku 2020 či za podporu dlouhodobých investic na úkor krátkodobých ekonomických opatření.[56]

Nakonec je třeba zmínit, že v říjnu 2014 byla Česká republika zvolena místopředsedou ministerského zasedání Rady OECD v roce 2015. Prioritními tématy českého místopředsednictví mají být problematika nerovností, příští průmyslové revoluce a foresightu.[57]

Určitou míru evropeizace lze pozorovat i v multilaterální rozvojové spolupráci. Česká republika na tomto poli využívá většinu prostředků skrze EU, resp. skrze její Evropský rozvojový fond. V roce 2014 byla suma, kterou ČR odevzdalo do ERF, kolem 550 mil. Kč. Kromě EU je klíčovou platformou Rozvojový program OSN (UNDP), do něhož směřuje nejvíce dobrovolných příspěvků mimo EU. ČR se v této oblasti podílela zejména na projektech zaměřených na otázky životního prostředí, dobrou správu věcí veřejných, zdraví a podporu ekonomické infrastruktury a služeb. Z geografického hlediska bylo nejvíce prostředků uplatněno v Kosovu, Arménii a Tádžikistánu; z hlediska regionu to byl Balkán.[58] Česká republika také přispívá (povinně) do dalších organizací v rámci struktury OSN, jako jsou WHO, UNIDO či FAO. Na-

konec je třeba připomenout multilaterální rozvojovou agendu na půdě OECD. Česko se v roce 2013 stalo členem prestižního Výboru pro rozvojovou pomoc, v prosinci 2014 se podílela na jeho zasedání, na němž se OECD pokusila vymezit, jak se postavit k agendě udržitelného rozvoje („post-2015").

Z hlediska klíčových událostí českého působení na poli multilaterálního rozvoje je třeba připomenout vystoupení ministra L. Zaorálka na Valném shromáždění OSN. Zaorálek zdůraznil, že ČR je odhodlaná podílet se na rozvojové agendě po roce 2015, která by měla stát na konceptu *udržitelného rozvoje*. Zdůraznil, že doufá, že se ČR bude moci podílet na tomto projektu skrze Hospodářskou a sociální radu, na jejíž členství hodlá kandidovat na jaře roku 2016.

Rozvojový multilateralismus přeneslo do Prahy sedmé *„Fórum pro udržitelný rozvoj"*. Toho se zúčastnil na přímé pozvání premiéra Sobotky i ředitel Direktorátu OECD pro životní prostředí Simon Upton. *„Udržitelnost není cílový stav, je to trvalý proces, ve kterém se snažíme vypořádat s nejpalčivějšími a často nejsložitějšími problémy,"*[59] shrnul svou vizi premiér. S. Upton k tomu dodal, že není možné vnímat udržitelný rozvoj jako svébytnou kategorii, ale jako praxi, která musí procházet co nejvíce oblastmi a politikami.[60]

MULTILATERÁLNÍ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Největšího mediálního pokrytí se dostávalo ukrajinské krizi. Pozornost byla nejprve věnována otázce Krymu, kdy byla zdůrazněna teritoriální integrita země opřená o Chartu OSN a Budapešťské memorandum z roku 1994. Po ruské anexi území se hlavním rámcem, který definoval podobu debat, stala otázka sankcí. Ovšem sankce potvrdily rozhodující roli EU jako klíčové multilaterální platformy. Ačkoliv se často odkazovalo na existenci a význam pozorovatelské mise OBSE, česká pozice byla výrazně prolnuta s postoji EU jako celku.

V kontextu blízkovýchodní krize se pozornost přesunula ze Sýrie především na Islámský stát. Zde se opět média příliš nevěnovala multilaterální politice a zaměřovala se především na vyjádření ministra zahraničních věcí, který často zdůrazňoval, jak česká strana dodává zbraně a munici Kurdům, čímž pomáhá v boji proti této hrozbě.

OBSE se dostalo největší pozornosti, ani ne tak pro její roli při umírňování konfliktu nebo kvůli českým postojům na její půdě, ale v kontextu unesení pozorovatelské mise, jejímž členem byl i český důstojník J. Přerovský. Média informovala spíše o jeho příběhu a příliš se nezabývala rolí mise jako takové nebo českou stopou v ní.

Nakonec zmiňme dubnovou návštěvu předsedy OSN Pan Ki-muna, která vyvolala solidní mediální pozornost. Tato událost byla z hlediska pokrytí českého multilateralismu asi nejzajímavější. Média se zaměřila především na jeho projevy shrnující české priority v rámci OSN a český přínos pro globální multilateralismus, včetně důrazu na lidská práva a humanitární pomoc či účast v misích „modrých přileb".

ZÁVĚR

Celkově se dá česká multilaterální politika shrnout jako proaktivní s důrazem na spolupracující linii. Samozřejmě je třeba rozlišovat jednotlivé proudy, neboť ne všechny nabízejí středně velkému státu, jako je ČR, stejné možnosti.

Podobně jako v posledních dvou letech byl nejvíce proaktivní český lidskoprávní multilateralismus. To bylo umožněno tím, že Česká republika třetím (a posledním) rokem zasedala jako člen Rady OSN pro lidská práva, což umožňovalo rozvíjet dosti výrazně české vize nad rámec evropských postojů. To, že ČR se chová na poli lidskoprávního multilateralismu v proaktivním, ale spolupracujícím duchu, lze doložit spoluautorstvím rezolucí a spolupořadatelstvím různých panelů a dalších akcí. Cílem je tedy *vytváření společné politiky*, nikoliv agresivní vnucování politiky vlastní. Česká republika usiluje o spoluutváření lidskoprávních politik i na půdě OBSE a Rady Evropy, rozdíl však spočívá v prostoru pro vlastní iniciativu, jež se nedá porovnat s možnostmi, které nabízí RLP.

Zatímco lidskoprávní multilateralismus patří k prioritám a tradicím české zahraniční politiky, adresování bezpečnostních problémů a sporů není tak úplně na prvním místě agendy. I proto je na tomto poli možno mnohem více pociťovat trend evropeizace, kdy se česká linie výrazně profiluje jakožto součást Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Nedá se však hovořit o tom, že by česká agenda byla zcela determinovaná Evropou, spíše by se dala popsat jako *adaptace na vnější politiku*. Evropský postoj vytváří jakési jádro, z kterého mohou pak vyrůstat české priority. Zejména pak prvek specializace na odzbrojování je dokladem, že česká pozice není tak docela předurčená Evropou.

Ekonomický multilateralismus se způsobem jednání nijak výrazně neliší. Česká republika se v multilaterálních platformách chová jako spolupracující subjekt, který se podílí na spoluutváření neoliberálního multilaterálního ekonomického rámce.

Nakonec zmiňme rozvojový multilateralismus. I když patří k výrazným prioritám ČR, i zde lze pozorovat výrazný prvek evropeizace. To ovšem nebrání vlastní iniciativě na tomto poli, jež bývá reflektována i vrcholnými představiteli klíčových organizací a agentur. ČR se rozhodně podílí na *utváření společných politik* na poli rozvojového multilateralismu.

Dá se tedy říci, že ačkoliv je ve velké části vidět trend evropeizace, ČR si ve většině oblastí multilaterální agendy našla témata, na která se do značné míry specializuje, což jí umožňuje vyhnout se úplné determinaci svých pozic.

Podobně jako v předchozích letech je ale třeba vyzvednout, že české proaktivní politiky na půdě mezinárodních organizací nikterak nevycházejí z politizace tématu, která by jasně pomohla formovat priority a podporovala jejich výkon. Aktivní jednání je především výsledkem iniciativy českých reprezentantů působících na jednotlivých stálých misích. Ti vykonávají určité priority, jež jsou ovšem dlouhodobě brány jako danost, nikoliv jako výsledek vědomých politických diskusí a rozhodnutí. Absence politizace je dána i faktem, který shrnula Veronika Stromšíková.[61] Dle ní je téma multilateralismu pro většinu politiků velmi vzdálené od každodenní vnitrostátní politiky.

Trend nepolitizace pokračuje a pravděpodobně bude pokračovat, neboť dle Stromšíkové je multilaterální agenda často pro místní elity dosti abstraktní a těžko zprostředkovatelná.

Poznámky

1 Pro bližší rozbor jejího obsahu ve vztahu k multilaterálnímu rozměru české zahraniční politiky viz kapitoly o multilaterálním rozměru v minulých třech letech analýzy ÚMV *Česká zahraniční politika…*

2 Šárka Moravcová (2013): Multilaterální rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal–Ditrich, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 236.

3 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády České republiky*, 14. 2. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/** (s. 18).

4 Vláda ČR: *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017*, 29. 1. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni-smlouva-mezi-cssd--hnutim-ano-2011-a-kdu-csl-na-volebni-obdobi-2013---2017-115459/**.

5 PSP ČR: *Zápis ze 7. schůze Zahraničního výboru*, 4. 3. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=93596**.

6 PSP ČR: *Zápis z 10. schůze Zahraničního výboru*, 21. 5. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=100314**.

7 PSP ČR: *Zápis z 11. schůze Zahraničního výboru*, 25. 6. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=100797**.

8 PSP ČR: *Zápis z 8. schůze Zahraničního výboru*, 19. 3. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=97471**.

9 PSP ČR: *Zápis z 14. schůze Zahraničního výboru*, 11. 12. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=103287**.

10 PSP ČR: *Zápis z 13. schůze Zahraničního výboru*, 12. 11. 2014. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=102972**.

11 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 6. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*, 4. až 18. 3. 2014; *Těsnopisecká zpráva o 8. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*, 29. 4. až 15. 5. 2014. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/tesnopis/index.htm**; Senát ČR: *Těsnopisecká zpráva z 21. schůze Senátu Parlamentu*, 29. 5. 2014. On-line: **www.senat.cz/dokumenty/stenozaznamy/brozury/index.php?ke_dni=6. 5. 2015 & O=10**.

12 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 8. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*, 29. 4. až 15. 5. 2014, op. cit.; *Těsnopisecká zpráva o 17. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*, 16. 9. až 1. 10. 2014, op. cit.; *Těsnopisecká zpráva z 21. schůze Senátu Parlamentu*, 29. 5. 2014, cit. op.

13 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 8. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*, 29. 4. až 15. 5. 2014, op. cit.; *Těsnopisecká zpráva z 22. schůze Senátu Parlamentu*, 29. 5. 2014, op. cit.

14 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 10. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*, 10. až 20. 6. 2014, op. cit.; *Těsnopisecká zpráva z 23. schůze Senátu Parlamentu*, 29. 5. 2014, op. cit.

15 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 7. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*, 18. až 26. 3. 2014, op. cit.

16 MZV ČR: *Ministr zahraničí ČR Lubomír Zaorálek vystoupil ve Valném shromáždění OSN*, 28. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/ministr_zaoralek_vystoupil_ve_valnem.html**.

17 MZV ČR: *ČR požaduje, aby se zločiny v Sýrii zabýval Mezinárodní trestní soud*, 23. 5. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2014_05_22_cr_pozaduje_aby_se_zlociny_v_syrii.html**.

18 MZV ČR: *Ministr zahraničí ČR Lubomír Zaorálek vystoupil ve Valném shromáždění OSN*, op. cit.

19 MZV ČR: *Projev ministra Zaorálka na Ministerské radě OBSE*, 4. 12. 2014. Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a ostatních mezinárodních organizací ve Vídni. On-line: **www.mzv.cz/mission.vienna/cz/aktuality/projev_ministra_zaoralka_na_ministerske.html**.

20 Viz např.: *Vyhrožovali, že nás použijí jako živé štíty, řekl český člen mise OBSE*. iDNES, 4. 5. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/propusteni-pozorovatelu-obse-josef-prerovsky-fr1-/domaci.aspx?c=A140504_000837_domaci_jav**.

21 MZV ČR: *Ministr zahraničních věcí ČR vystoupil na Konferenci o odzbrojení*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 4. 3. 2014. On-line: **www.mzv.cz/file/1139751/Minister_Zaoralek_s_speech_CD_Geneva.pdf**.

22 MZV ČR: *Vystoupení ČR k odzbrojení*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 23. 10. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/vystoupeni_cr_k_odzbrojeni.html**.

23 MZV ČR: *Vysoká představitelka OSN pro odzbrojení Angela Kane na konferenci Pražská agenda 2014.* Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 5. 12. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/vysoka_predstavitelka_osn_pro_odzbrojeni.html**. Konferenci organizuje Ministerstvo zahraničních věcí ČR společně s Ústavem mezinárodních vztahů, Fakultou sociálních věd Univerzity Karlovy a Metropolitní univerzitou Praha. Zúčastnili se jí i další významní představitelé: americká náměstkyně ministra zahraničních věcí pro kontrolu zbrojení a mezinárodní bezpečnost Rose Gottemoeller, výkonný tajemník Přípravného výboru CTBTO Lassina Zerbo či hlavní poradce a speciální vyslanec Evropské služby vnější akce pro nešíření a odzbrojení Jacek Bylica.

24 MZV ČR: *Ministr zahraničních věcí ČR vystoupil na Konferenci o odzbrojení*, cit. op.

25 MZV ČR: *Smlouva o obchodu se zbraněmi vstupuje v platnost po ratifikaci Českou republikou*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 26. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/smlouva_o_obchodu_se_zbranemi_vstupuje_v.html**.

26 MZV ČR: *Ministr zahraničních věcí ČR vystoupil na Konferenci o odzbrojení*, op. cit.

27 MZV ČR: *ČR spolupředložila návrh rezoluce k reformě bezpečnostního sektoru*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 28. 4. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/cr_spolupredlozila_navrh_rezoluce_o.html**.

28 MZV ČR: *Generální tajemník OSN na návštěvě ČR*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 4. 4. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/generalni_tajemnik_osn_na_navsteve_cr.html**.

29 MZV ČR: *RLP26: ČR k lidskoprávní situaci v Sýrii*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 17. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp26_cr_k_lidskopravni_situaci_v_syrii.html**.

30 MZV ČR: *RLP27: ČR znepokojena vývojem na Ukrajině, v Libyi a Iráku*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 16. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/hrc27_czech_republic_concerned_about.html**; *RLP: ČR v urgentní debatě odsoudila porušování lidských práv ze strany ISIL*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 2. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp_cr_v_urgentni_debate_odsoudila.html**.

31 MZV ČR: *RLP27: ČR k 8. zprávě vyšetřovací komise k Sýrii*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 16. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp27_cr_k_8_zprave_vysetrovaci_komise_k.html**.

[32] MZV ČR: *Projev ministra Zaorálka na 25. zasedání Rady OSN pro lidská práva v Ženevě*, 4. 3. 2014. On-line: **www.mzv.cz/file/1139180/Minister_Zaoralek_s_speech_4._3._2014_Geneva.pdf**.

[33] MZV ČR: *RLP27: ČR znepokojena vývojem na Ukrajině*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 26. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/hrc27_czech_republic_concerned_about_1.html**.

[34] MZV ČR: *RLP26: ČR kritizovala stav lidských práv v Bělorusku*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 18. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp26_cr_kritizovala_stav_lidskych_prav.html**.

[35] MZV ČR: *RLP26: KLDR musí zastavit pošlapávání lidských práv, vyzvala ČR*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 18. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp26_kldr_musi_zastavit_poslapavani.html**.

[36] MZV ČR: *RLP26: ČR odsoudila pokračující masivní porušování lidských práv v Eritree*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 16. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp26_cr_odsoudila_pokracujici_masivni.html**.

[37] MZV ČR: *RLP26: ČR k pokračujícímu masivnímu porušování lidských práv ve Středoafrické republice*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 16. 24. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp26_cr_k_pokracujicimu_masivnimu.html**.

[38] MZV ČR: *RLP26: ČR se vyjádřila k lidskoprávním situacím ve světě*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 25. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp26_cr_se_vyjadrila_k_lidskopravnim.html**.

[39] MZV ČR: *RLP27: Česká resoluce v OSN znovu přijata konsensem*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 30. 9. 2014. On-line**: www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp27_ceska_resoluce_v_osn_znovu_prijata.html**. Text rezoluce byl předložen spolu s Botswanou, Indonésií, Nizozemskem a Peru.

[40] MZV ČR: *RLP26: ČR ke svobodě projevu, shromažďování a sdružování*. Stálá mise České republiky při Úřadovně OSN a ostatních mezinárodní organizací v Ženevě, 10. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp26_cr_ke_svobode_projevu.html**.

[41] MZV ČR: *Projev ministra Zaorálka na 25. zasedání Rady OSN pro lidská práva v* Ženevě, op. cit.

[42] Panel byl spoluorganizován také Stálou misí Afghánistánu při OSN, s Úřadem vysokého komisaře OSN pro lidská práva a organizací UN Women.

[43] MZV ČR: *První náměstek ministra zahraničí ČR Prof. Petr Drulák vystoupil v OSN k zastoupení žen v politice a ve společnosti*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 8. 12. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/pozvanka_na_diskusi_o_zastoupeni_zen_v.html**.

[44] MZV ČR: *Vystoupení ČR v RB OSN na téma ženy, mír a bezpečnost*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 28. 10. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/statement_by_czech_republic_on_women.html**.

[45] MZV ČR: *Ministr zahraničí ČR Lubomír Zaorálek vystoupil ve Valném shromáždění OSN*, op. cit.

[46] MZV ČR: *Projev ministra Zaorálka na Ministerské radě OBSE*, op. cit.

[47] MZV ČR: *Delegace OBSE/ODIHR navštívila Českou republiku*. Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a ostatních mezinárodních organizací ve Vídni, 16. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.vienna/cz/delegace_obse_odihr_navstivila_ceskou.html**.

[48] Rozsudek týkající se otázky nepřímé diskriminace romských žáků kvůli jejich nadměrnému umísťování do zvláštních škol.
[49] Konzultace s Martinem Boučkem, Odbor lidských práv a transformační politiky, MZV ČR.
[50] Tamtéž.
[51] Spolu s Guatemalou, Mexikem, Portugalskem a Jihoafrickou republikou.
[52] MZV ČR: *Členové Komise pro mezinárodní právo k odpovědnosti států*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 30. 10. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/clenove_komise_pro_mezinarodni_pravo_k.html**.
[53] MZV ČR: *ČR v otevřené debatě Rady bezpečnosti podpořila ICC*. Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 23. 10. 2014. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/vystoupeni_cr_k_uloze_icc.html**.
[54] MZV ČR: *Ministr Zaorálek zahájil Ekonomické a environmentální fórum OBSE*. Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a ostatních mezinárodních organizací ve Vídni, 10. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/mission.vienna/cz/aktuality/ministr_zaoralek_zahajil_ekonomicke_a.html**.
[55] Vláda ČR: *Angel Gurría v Praze prezentoval Hospodářský přehled OECD pro ČR 2014*, 18. 3. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/angel-gurria-v-praze-prezentoval-hospodarsky-prehled-oecd-pro-cr-2014-116830/**.
[56] MZV ČR: *Návštěva prezidenta Miloše Zemana v OECD*. Stálá mise České republiky při OECD v Paříži, 10. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/navsteva_prezidenta_milose_zemana_v_oecd.html**.
[57] Konzultace s Vlastimilem Tesařem, Odbor mnohostranných ekonomických vztahů, MZV ČR.
[58] Konzultace s Zdeňkem Krejčím, Odbor rozvojové spolupráce, MZV ČR.
[59] Vláda ČR: *Projev předsedy vlády Bohuslava Sobotky na Fóru pro udržitelný rozvoj*, 28. 11. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-bohuslava-sobotky-na-foru-pro-udrzitelny-rozvoj-124973/**.
[60] *Udržitelný rozvoj je podle Sobotky trvalý proces, ne cílový stav*. ČTK, 28. 11. 2014.
[61] Konzultace s Veronikou Stromšíkovou, Odbor OSN, MZV ČR.

Kapitola 18
Hospodářský rozměr české zahraniční politiky

Štěpánka Zemanová a Miloslav Machoň

Po dlouholetých politických a institucionálních turbulencích bylo v agendě podpory vnějších ekonomických vztahů (VEV) už v roce 2013 zaznamenáno významné uklidnění. Přispěla k němu jednak existence základní programové báze z let 2011–2012[1] a jednak aktivita Rusnokovy vlády, která začala urovnávat spory mezi ministerstvem zahraničních věcí (MZV) a ministerstvem průmyslu a obchodu (MPO) ohledně zastupování ekonomických zájmů ČR v bilaterálních vztazích s ostatními zeměmi. Vzhledem k přechodnému charakteru Rusnokova kabinetu se očekávalo, že uklidnění vztahů mezi ministerstvy definitivně potvrdí až nová vláda sestavovaná na přelomu let 2013 a 2014. Té zůstalo k řešení i několik dalších souvisejících otázek, z dlouhodobějších zejména snížení exportní závislosti ČR na vnitřním trhu EU a slučování agentur CzechTrade a CzechInvest zahájené ještě za Nečasovy vlády z iniciativy MPO v čele s ministrem Martinem Kubou (ODS).

Po prvním roce funkčního období Sobotkovy vlády se zdá, že se příznivý trend v agendě podpory VEV podařilo udržet. Určitý důvod k optimismu zavdává i oživení, k němuž v české ekonomice v roce 2014 došlo po vleklé recesi a které bylo provázeno snižováním nezaměstnanosti při zachování nízké míry inflace. Navzdory poměrně dobrému, dvouprocentnímu tempu růstu HDP (jednomu z nejvyšších v EU)[2] se však zatím jednalo o oživení velmi křehké. Nevymizely obavy, že recese předcházejících let by se mohla vrátit. Přetrvávaly některé problémové externí faktory, zejména nižší tempo růstu světové ekonomiky[3] a pomalé a nejednoznačné zotavování z nedávné finanční a hospodářské krize v eurozóně. V souvislosti s krizí na Ukrajině a eskalujícím napětím na Blízkém východě došlo v průběhu roku 2014 také k významnému nárůstu geopolitických rizik s potenciálním dopadem na ceny ropy, mezinárodní finanční trhy a ochotu podstupovat riziko při mezinárodních obchodních a investičních aktivitách.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Více než v předcházejících letech se v roce 2014 v oblasti podpory VEV ČR projevovala skutečnost, že část této agendy je z národní úrovně přesunuta do výlučné pravomoci EU. Na úrovni EU se realizuje v rámci společné (vnější) obchodní politiky. Současně ČR výrazněji než doposud pocítila, že EU jako významnou součást své ekonomické diplomacie využívá hospodářský nátlak a v souvislosti s anexí Krymského poloostrova a činnostem Ruska destabilizujícím situaci na Ukrajině přistoupila k uvalení řady restriktivních opatření. Vznikly tak nové překážky pro působení českých podnikatelských subjektů na geograficky i kulturně blízkých východních trzích, zejména v ruském finančním, ropném a obranném sektoru. Právě východní trhy přitom v posledních letech, v rámci snahy o snížení exportní závislosti ČR na EU, patřily mezi prioritní oblasti českých ekonomických zájmů.

Reálné dopady restriktivních opatření EU, ani odvetných opatření zacílených zejména na zemědělskou a potravinářskou produkci, jimiž Ruská federace na kroky EU reagovala, se ale v průběhu roku 2014 ještě neprojevily v plném rozsahu. Přesto vláda okamžitě vytvořila Pracovní skupinu pro hodnocení dopadů sankcí v rámci ukrajinské krize a pověřila ji, aby vyhodnotila možné důsledky pro českou ekonomiku a navrhla cesty k jejich zmírnění včetně implementačního plánu.[4]

Bezprostředně po srpnovém zpřísnění restriktivního režimu EU a zavedení ruských protisankcí hlásily miliónové ztráty především mlékárenské podniky, které paradoxně v roce 2014 měly rozšířit svou přítomnost na ruském trhu díky podpůrnému projektu Českomoravského svazu mlékárenského.[5] Podle konečných statistických údajů vývoz ČR do Ruska v roce 2014 oproti předcházejícímu roku poklesl o 2,7 %,[6] což se nijak zásadně neodrazilo na celkových výsledcích českého exportu. Přesto však bylo patrné, že se zastavil několikaletý trend snižování exportní závislosti ČR na EU. Kromě toho se předpokládalo, že vedle okamžitého vlivu omezení exportu do Ruska na ČR s určitým časovým zpožděním (tj. až v roce 2015) dolehnou též problémy, do nichž se dostala ruská ekonomika v průběhu roku 2014 v souvislosti s restriktivními opatřeními EU a souběžně působícím poklesem cen ropy. Nepříznivě působil i pokles odbytu zahraničních firem na ruských trzích, pro které české podniky fungují jako subdodavatelé, a snahy evropských vývozců umísťovat produkty určené původně pro Rusko na vnitřní trh EU, jež mohly vytvářit tlak na pokles cen.

V rámci standardní agendy společné obchodní politiky EU patřilo v roce 2014 k nejvýraznějším činnostem sjednávání dohod s nečlenskými státy. Od přijetí *Lisabonské smlouvy* se kompetence EU k uzavírání dohod vztahuje na všechny klíčové součásti makrodimenze podpory VEV (též ekonomické diplomacie v užším smyslu), tj. na obchod zbožím, obchod službami, obchodní aspekty práv duševního vlastnictví a přímé zahraniční investice (PZI).[7] Kromě těchto otázek se dohody mohou týkat též přístupu k veřejným zakázkám a některých legislativních a regulatorních aspektů souvisejících s přístupem na trhy a hospodářskou soutěží. Na úrovni členských států se po Lisabonu těžiště podpory VEV posouvá k mikrodimenzi (též komerční diplo-

macii), tedy podpoře domácích podnikatelských subjektů při realizaci jejich mezinárodní ekonomické aktivity.[8]

Jednání o multilaterálních a bilaterálních dohodách vede v mezinárodních organizacích (zejména WTO) i v rámci vztahů se třetími zeměmi Evropská komise na základě mandátu stanoveného Radou EU. Z hlediska členských států je proto klíčová příprava směrnic pro jednání v Radě EU, resp. v jednotlivých formacích jejího Výboru pro obchodní politiku a teritoriálních a zbožově orientovaných pracovních skupinách. Dále jde zejména o dohled nad jejich dodržováním v průběhu jednání i ve finální podobě textu.

Za ČR je gestorem uvedených aktivit MPO, které postupuje v těsné součinnosti s dalšími zainteresovanými resorty, zejména MZV a ministerstvem zemědělství (MZe). Obecně lze říct, že ČR jako menší stát s velmi otevřenou ekonomikou má v rámci smluvní úpravy vnějších obchodních vztahů EU dlouhodobě zájem na liberalizaci obchodu s průmyslovými i zemědělskými produkty, odstraňování netarifních překážek, přístup k veřejným zakázkám a harmonizaci legislativy. Tento trend jednoznačně potvrzuje i *Programové prohlášení vlády České republiky* (dále Programové prohlášení) z 12. 2. 2014, když se v něm uvádí, že *„[a]mbiciózní obchodní a investiční dohody se třetími státy považuje vláda za nedílnou součást evropské konkurenceschopnosti“*.

Ve vztahu ke konkrétním partnerům, s nimiž EU v průběhu roku 2014 jednala, artikululovala ČR některé specifické zájmy – např. ochranu práv duševního vlastnictví včetně efektivní ochrany geografických označení v jednáních o asociační dohodě se státy Mercosuru nebo zahrnutí kapitoly o energetice do dohody o volném obchodu s Ukrajinou. Samo MPO označovalo tyto zájmy jako ofenzivní.[9] Vymezilo však i některé defenzivní zájmy, a to zejména v otázkách pravidel původu a zákazů navracení cel.

K nejvýznamnějším jednáním vedeným EU na multilaterální bázi patřila v roce 2014 příprava dohody o obchodu službami (*Trade in Service Agreement*, TiSA) na půdě WTO. V bilaterální rovině probíhalo paralelně několik jednání o obchodních dohodách např. s některými zeměmi Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN), jižního Středomoří, Mercosuru nebo s Japonskem. Pokračovalo také jednání o investicích a zeměpisných označeních s Čínou. O investiční dohodě se začalo jednat i s Myanmarem. Úspěšně završena byla příprava přistoupení Ekvádoru k obchodní dohodě EU s Kolumbií a Peru. Na zářijovém summitu EU–Kanada v Ottawě bylo oznámeno rovněž završení přípravy Komplexní hospodářské a obchodní dohody mezi EU a Kanadou (tzv. dohoda CETA).

Ačkoli aspekty podpory VEV přenesené do výlučné kompetence EU byly v ČR až donedávna předmětem zájmu především mezi odborníky, v průběhu roku 2014 více rezonovala jak na politické scéně, tak i ve veřejné a mediální sféře. Příčinu k tomu zavdala příprava transatlantického obchodního a investičního partnerství s USA (dohoda TTIP) zahájená v červenci 2013. Dohoda směřující k vytvoření největší zóny volného obchodu na světě by se měla stát nejvýznamnější bilaterální obchodní dohodou vůbec. Očekává se od ní i upevnění transatlantické hospodářské a politické vazby

mezi Evropou a USA a návrat centra světové ekonomiky, které se posouvá směrem do Asie a Latinské Ameriky, zpět do euroatlantického prostoru.

Nastavení dohody však od počátku vyvolává na obou stranách Atlantiku řadu otazníků. Její odpůrci a kritikové poukazují na netransparentní průběh jednání, možné negativní dopady na menší a střední firmy, nebezpečí rozmělnění vysokých standardů ochrany pracujících, ochrany spotřebitele, bezpečnosti potravin a ochrany životního prostředí v Evropě a rizika spojovaná s návrhem vytvoření zvláštních arbitrážních soudů pro řešení sporů mezi investory a státy.

Na české politické scéně téma podpory VEV v rámci kompetencí EU částečně rezonovalo před květnovými volbami do Evropského parlamentu, když ve svých volebních programech některé politické strany (ODS, ANO, TOP 09) akcentovaly význam liberalizace nejen uvnitř EU, ale také ve vztazích se třetími zeměmi. Tyto otázky však byly vesměs začleňovány jako jedna z dílčích součástí obecnější problematiky zapojení ČR do EU, a poněkud zde zanikaly ve stínu takových témat, jako je přijetí eura, jednotné evropské zdanění, zemědělské dotace nebo energetika.[10] Okrajově byly zmiňovány i v rámci kampaně před podzimními komunálními a senátním volbami.[11]

Sobotkova vláda svůj postoj k dohodě TTIP jednoznačně vyjádřila už v Programovém prohlášení, když její uzavření zařadila mezi své zahraničněpolitické priority. Jako výrazní stoupenci uzavření dohody se pak v průběhu roku projevovali nový ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek (ČSSD) i ministr financí Andrej Babiš (ANO).[12] V přístupu k TTIP se vládní politické strany shodovaly i s opoziční TOP 09 a ODS. V tomto směru lze situaci interpretovat jako potvrzení shody klíčových subjektů na české politické scéně o významu odstraňování překážek mezinárodního obchodu pro velmi otevřenou národní ekonomiku. Proti dohodě vystupovala KSČM, z menších subjektů pak zejména Strana zelených a Česká pirátská strana.

Pokud jde o mikrodimenzi podpory VEV (komerční diplomacii), i zde byla už z Programového prohlášení patrná kontinuita, pokud jde o význam, který je této oblasti přikládán. Prohlášení navázalo na existující strategickou a koncepční bázi, zejména Exportní strategii, která je nepřímo zmíněna, když se v čl. 3.5 hovoří o prioritních a zájmových exportních teritoriích. V návaznosti na iniciativu Rusnokova kabinetu[13] Programové prohlášení předpokládalo dlouhodobé překonání sporů mezi MZV a MPO. Uvádělo, že resorty budou společně (a ve spolupráci se soukromým sektorem) pověřeny přípravou nové koncepce ekonomické diplomacie. Naopak odlišně od předcházejících koaličních kabinetů s ODS, jako nejsilnější politickou stranou, Programové prohlášení Sobotkovy vlády kladlo zvýšený důraz také na exportní a investiční pobídky, a to především pro projekty s vysokou přidanou hodnotou, resp. vysokým podílem vědy a výzkumu. Značný význam přikládalo i soustavě institucí na podporu VEV ČR – agenturám CzechTrade, CzechInvest a CzechTourism, České exportní bance (ČEB) a Exportní a garanční společnosti (EGAP).

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA, UDÁLOSTI

Agenda a hlavní události v oblasti podpory VEV ČR se v roce 2014 se odvíjely primárně od Programového prohlášení.[14] V zájmu snížení institucionální polarizace mezi MPO a MZV byla v červnu 2014 ministrem Mládkem (ČSSD) a ministrem Zaorálkem (ČSSD) podepsána *Rámcová dohoda mezi MPO a MZV o zásadách spolupráce při zajišťování podpory exportu a ekonomické diplomacie ČR*.[15] Na základě Rámcové dohody měly vzniknout nové nástroje podpory VEV – Klientské centrum pro podnikatele a Jednotná zahraniční síť ČR pro podporu exportu. Klientské centrum pro podnikatele se mělo stát jednotným vnitrostátním kontaktním bodem pro poskytování informací a služeb českým exportérům provozovaným společně MZV, MPO a CzechTrade. Svou činnost zahájilo v říjnu 2014 v pražském sídle agentury CzechTrade.[16] Vytvořením Jednotné zahraniční sítě ČR pro podporu exportu došlo k formálnímu sjednocení ekonomických aktivit zahraničních zastupitelských úřadů ČR a zahraničních kanceláří CzechTrade.

Projevem snížení institucionální polarizace mezi MZV a MPO v oblasti VEV bylo rovněž vypracování společného katalogu služeb Klientského centra a Jednotné zahraniční sítě.[17] Katalog byl prezentován během Mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně v závěru října 2014.[18] K hlavním službám Klientského centra a Jednotné zahraniční sítě jsou v něm zařazeny služby pro podporu přímých obchodních vztahů (*business-to-business*/B2B) spočívající v poskytování zahraničních obchodních kontaktů, v zajištění cíleného průzkumu trhu či v analýze teritoria dané země. Dále společné služby Klientského centra a Jednotné zahraniční sítě zahrnují i podporu při jednáních s oficiálními zahraničními úřady a se státními podniky, a to jak pro české exportéry (*business-to-government*/B2G), tak pro českou státní správu (government-to-government/G2G).

Dalším společným počinem MZV a MPO, naznačujícím snížení institucionální polarizace mezi MZV a MPO, se stalo i vytvoření společné *Mapy globálních oborových příležitostí*, tedy uceleného seznamu exportních příležitostí a sektorů s nevyužitým potenciálem v zemích se zastoupením ČR.[19] Informace o jednotlivých zemích jsou v *Mapě globálních oborových příležitostí* rozděleny na dvě části. První část se zaměřuje na údaje o podílu hlavních komodit na dovozu a vývozu a dynamice jeho růstu na trhu příslušné země. Druhá část obsahuje informace o konkrétních příležitostech exportu. U zemí mimo eurozónu a OECD obsahuje Mapa navíc i údaj hodnocení exportního rizika OECD vycházejícího z ukazatelů ekonomické situace a platební schopnosti.[20]

V obecnější perspektivě lze říci, že mapa odráží významnou změnu ve filozofii základního zaměření podpory VEV ČR od dosavadního vymezování teritoriálních priorit (obsažených např. ve stále platné *Exportní strategii,* jejíž aktualizaci MPO v roce 2014 pouze avizovalo) k aktivnímu vyhledávání exportních příležitostí pro perspektivní sektory českého hospodářství. Zároveň mapa vytváří podmínky i pro rychlejší reakce na nové trendy ve vývoji vzorců výroby a mezinárodní obchodní směny, kdy stále větší část produkce vzniká v mezinárodních produkčních (nebo též hodnotových)

řetězcích. Namísto výrobků se tak předmětem obchodu stávají jednotlivé výrobní úkoly, resp. hodnota přidaná výrobku v jednotlivých částech produkčního procesu. V rámci podpory VEV ze strany států se pak těžiště přesouvá od nalézání odbytišť k optimalizaci zapojení národních podnikatelských subjektů do mezinárodních hodnotových řetězců.[21]

V návaznosti na *Rámcovou dohodu* mezi MZV a MPO začala na podzimu 2014 příprava společného vzdělávání pracovníků MZV a MPO pověřených ekonomickou agendou. Jde opět o meziinstitucionální projekt, neboť na společném vzdělávání se bude podílet Diplomatická akademie zřizovaná MZV a Exportní akademie CzechTrade. Součástí společného vzdělávacího programu budou kromě minimálního diplomatického vzdělávání i předvýjezdová příprava a ekonomické a exportní semináře, a to s ohledem na respektování vzdělávacích potřeb obou vzdělávacích ministerstev.

Přes řadu kroků realizovaných v roce 2014 k překonání institucionální polarizace však nelze říct, zda jde o řešení definitivní. Konsenzus, který zavládl na úrovni vlády a vedení ministerstev (a částečně souvisel i s některými personálními rotacemi, zejména nástupem dřívějšího náměstka ministra průmyslu a obchodu Martina Tlapy do funkce náměstka ministra zahraničních věcí a jmenováním někdejšího diplomata Vladimíra Bärtela do funkce náměstka ministra průmyslu a obchodu) by nemusel přesáhnout délku volebního období, resp. délku doby, po níž budou v obou ministerských křeslech zástupci stejné politické strany. Trvalé uklidnění by patrně zaručila jen úplná reorganizace směrem k definitivnímu opuštění aktuálního duálního institucionálního systému. Nové uspořádání bylo navíc přijímáno rozporuplně na nižších úřednických úrovních i mezi některými členy českého diplomatického sboru. V médiích se pak objevovaly spekulace o tom, zda úsilí o tzv. ekonomizaci diplomacie, k němuž se hlásil jak ministr zahraničních věcí Zaorálek, tak zejména prezident Zeman, nemůže vytvořit prostor pro prorůstání firemního sektoru do oblastí, které jsou tradičně doménou profesionálních diplomatů.[22]

Kromě snižování napětí a zmírňování institucionální polarizace po linii MZV–MPO byla součinnost státních orgánů při podpoře VEV ČR posílena i *Memorandem o spolupráci mezi MZV a MZe*, podepsaným ministrem Zaorálkem a ministrem Jurečkou (KDU-ČSL) v červnu 2014.[23] Memorandum směřuje především ke zvýšení exportu českých zemědělských a potravinářských výrobků na trhy mimo EU. V listopadu 2014 na Memorandum navázalo *Ujednání mezi MZV a MZe při zřízení a provozování pozic zemědělských diplomatů*, které za účelem zvýšení exportu českých zemědělských a potravinářských výrobků na trhy mimo EU specifikuje podmínky pro vytváření a obsazování nových pozic diplomatických pracovníků ZÚ pro oblast zemědělství. Předpokládalo se, že první zemědělští diplomaté budou vysláni do Číny, Ruska, Srbska, Saúdské Arábie a na Ukrajinu,[24] aby zde hledali nové (v kontextu platných ruských odvetných sankcí velmi potřebné) exportní možnosti pro české firmy a následně spolupracovali s českými firmami při jejich při vstupu na trhy vybraných zemí se zemědělskou a potravinářskou produkcí.

Odstraňování institucionální polarizace a prohlubování spolupráce mezi zainteresovanými sektorovými ministerstvy poněkud zastiňovalo běžné agendy podpory VEV, rozhodně však neznamenalo jejich útlum. Již v průběhu ledna upořádalo MZV

pro české exportéry seminář o globálních trendech v oblasti péče o stárnoucí populaci a potenciálních možnostech jejich využití.[25] K podpoře VEV ČR směřoval i listopadový seminář MZV o možnostech investic v důlním sektoru Kosova pro české exportéry.[26] Na konci června proběhlo pod inovovaným názvem „Konference ekonomických diplomatů" tradiční setkání diplomatických zástupců ČR, kteří se v rámci svého zahraničního vyslání zabývají hospodářskou agendou. Pokračovala i předvýjezdová setkání nově jmenovaných velvyslanců s podnikateli.

MZV stejně jako v předcházejících letech realizovalo projekty ekonomické diplomacie. Tentokrát šlo o 51 projektů v celkové výši 4,5 mil. Kč.[27] K rozvoji VEV ČR rovněž jako každý rok přispívaly oficiální účasti zástupců MPO na mezinárodních výstavách a veletrzích. Celkem 31 výstav a veletrhů se zúčastnilo 296 českých vystavovatelů. V průběhu konání XXII. zimních olympijských her navíc proběhla v prostorách Českého domu v Soči společná prezentace MPO, EGAP, ČEB, CzechTrade a CzechInvest. Kromě jednotlivých zástupců MPO a agentur podpory VEV se společné prezentace v Soči účastnili také zástupci soukromého sektoru, kteří zde vystavovali své exponáty či využili bezplatnou inzerci nabízenou MPO.[28]

Novinkou v oblasti podpory VEV ČR se stalo na sklonku roku 2014 setkání zástupců MZV, MPO, CzechTrade, CzechInvest a České rozvojové agentury a soukromého sektoru, při němž náměstek ministra zahraničních věcí Tlapa zhodnotil výsledky ekonomické diplomacie v roce 2014 a prezentoval výhled pro rok 2015.[29] Za nejdůležitější událost roku 2014 v oblasti ekonomické diplomacie zde označil právě urovnání vztahů mezi MPO a MZV (viz výše). Pro rok 2015 přislíbil vytvoření nového systému hodnocení ekonomických diplomatů, které bude mj. zohledňovat i počet setkání s exportéry, počet splněných úkolů a projektů ekonomické diplomacie a do kterého se budou moci zapojit i samotní exportéři. Dále avizoval záměr MZV posílit v roce 2015 Jednotnou zahraniční síť ČR o deset ekonomických diplomatů.

V rámci svého vystoupení náměstek Tlapa vyzdvihl rovněž posun v rozvoji dvoustranných ekonomických vztahů spočívající v otevření nových zastupitelských úřadů v Latinské Americe a v Africe. Poněkud stranou pozornosti však zůstala skutečnost, že v některých případech (Keňa, Kolumbie) se znovu otvírají zastoupení rušená před nedávnem v rámci úsporných opatření Nečasovy vlády, a patrně tak vznikly zbytečné náklady pro státní pokladnu, resp. české daňové poplatníky.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Už v roce 2013 došlo k některým změnám v postavení klíčových aktérů podpory VEV ČR. S nástupem Miloše Zemana do úřadu prezidenta ČR vzrostla v oblasti podpory VEV výrazně aktivita hlavy státu. Díky mediálně atraktivním prezidentovým bonmotům došlo zároveň i k jejímu zviditelnění. V důsledku rozbrojů mezi MZV a MPO a snahy MPO vybudovat vlastní síť zahraničního zastoupení a personálních otřesů naopak oslabily klíčové státní agentury na podporu VEV, tedy CzechTrade a CzechInvest.[30] Aktivity ČEB a EGAP zase částečně ochromilo prověřování sporných trans-

akcí. Poprvé od roku 2002 začala v listopadu 2013 VEV ČR ovlivňovat také Česká národní banka formou intervencí na devizovém trhu s cílem skokově oslabit kurz koruny na úroveň 27 Kč za euro. Intervenční režim, který měl primárně zabránit deflaci, zůstal zachován i po celý rok 2014. Jako vedlejší efekt se od něj v tomto roce očekávalo zvýšení českého exportu, skutečné dopady jsou však obtížně kvantifikovatelné, neboť je nelze zcela oddělit od příznivého působení oživení v eurozóně.

Zvýšená aktivita hlavy státu v podpoře VEV pokračovala i průběhu roku 2014. Důraz, který prezident Zeman klade na oblast VEV, se projevil už na jaře 2014 na konferenci ČNB věnované zhodnocení české ekonomiky v posledním čtvrtstoletí, kde M. Zeman upozornil na nízkou aktivitu CzechInvest, CzechTrade, EGAP a ČEB v podpoře VEV.[31] Naplno byl pak proaktivní přístup patrný při zahraničních cestách M. Zemana s podnikatelským doprovodem do ČLR, Kazachstánu a Tádžikistánu. Během říjnové cesty do ČLR (země prioritního zájmu ČR) prezident konstatoval, že nebude zasahovat do vnitřních záležitostí ČLR a že respektuje územní celistvost ČLR včetně Tibetu a Tchajwanu. Za smysl své cesty do ČLR naopak označoval především podporu rozvoje vzájemné hospodářské spolupráce. Konkrétní jednání se pak týkala hlavně možnosti založení pražské pobočky Čínské centrální banky. Zeman též naznačil, že by v zájmu ČR bylo zavedení bezvízového styku mezi ČLR a EU.[32] Podnikatelský doprovod M. Zemana tvořilo celkem 60 zástupců z řad českých exportérů.[33]

V obdobném duchu proběhly i Zemanovy listopadové cesty do Kazachstánu (rovněž země prioritního zájmu) a do Tádžikistánu. V Tádžikistánu byly podepsány dohody o spolupráci v oblasti potravinářství a energetiky a Zeman upozornil na možnost dalšího rozvoje vzájemných hospodářských vztahů v oblasti civilního letectví či ve finančních službách.[34] Možnosti hospodářské spolupráce byly projednávány i při prezidentově zahraniční cestě s podnikatelským doprovodem do Srbska a Slovinska.[35]

Dosavadní trend oslabování pozice klíčových agentur na podporu VEV CzechTrade a CzechInvest, kritizovaný nejen prezidentem Zemanem, ale i vládou[36] a podnikatelským sektorem, byl v roce 2014 přerušen březnovým rozhodnutím ministra Mládka (MPO) o zastavení slučovacího procesu[37] a zachování služeb agentury CzechInvest v původním rozsahu. Pro zefektivnění činnosti následně ministr Mládek rozhodl o navrácení zahraničních kanceláří CzechTrade a CzechInvest ze zahraniční sítě MPO zpět pod gesce Czechtrade a CzechInvest,[38] tedy o návratu k institucionálnímu modelu fungujícímu do roku 2013. Jak se však ukázalo, toto rozhodnutí má i některé problematické stránky, neboť zahraniční zastoupení MPO mohla být v některých zemích úzce provázaná s českými ambasádami, ale v rámci návratu pod CzechTrade je bude nutno (i vzhledem k legislativě přijímajících států) od ambasád opět oddělit.[39]

K dalšímu posilování měly přispět též personální změny ve vedení obou agentur. Jak v případě CzechTrade, tak v případě CzechInvest došlo na počátku roku 2014 k odvolání generálního ředitele. Obě agentury byly tedy po část roku 2014 řízeny dočasným vedením. Noví ředitelé CzechTrade (Radomil Doležal) a CzechIvest (Karel Kučera) byli jmenováni až na konci června, resp. října.[40] I přes provizorium ve vedení obou agentur probíhaly standardní aktivity pro podporu VEV. Agentura CzechTrade v roce 2014 zaznamenala nárůst zájmu o své služby a dle výsledků pravidelného interního průzkumu dosáhla snížení časové zátěže spojené s realizací konkrétních ob-

chodních případů u 82 % svých klientů a nákladů u 70 % klientů. Zorganizovala 95 zahraničních akcí a zajistila 70 zastoupení na specializovaných výstavách a veletrzích. Dále realizovala odborné semináře pro české exportéry a několik domácích akcí typu B2B, např. setkání českých podnikatelů s nákupčími společností Kaufland a Rewe.[41] Došlo i k otevření čtyř nových zahraničních kanceláří, a to v Kolumbii, Chile, Thajsku a Indonésii. Agentura CzechInvest zprostředkovala 147 investičních projektů a stala se tak nejúspěšnější institucí na podporu investic v zemích Visegrádu.[42]

Zatímco se řada otázek spojená s institucionálním nastavením systému podpory VEV ČR v průběhu roku 2014 vyjasnila, přetrvávala nejistota ohledně budoucnosti ČEB a EGAP, státem zřízených institucí určených k zajištění financování, resp. pojišťování obchodních případů, které vzhledem ke svému charakteru (rizikovosti) nebo rozsahu nejsou akceptovatelné pro komerční ústavy (elektrárny, modernizace celých výrobních závodů, dopravní infrastruktura apod.). Pochybnosti o činnosti ČEB vyvolaly už v roce 2012 výsledky kontroly Nejvyššího kontrolního úřadu (NKÚ) upozorňující na problematické případy půjček pro ruské sklářské firmy. Následně je udržovalo vyšetřování protikorupční policie, jež se rozšířilo i na EGAP, včetně razie přímo ve společném sídle obou agentur v lednu 2014. Průběhu roku 2014 je ještě dále přiživila zpráva NKÚ o neopodstatněném čerpání státních dotací ve výši 2 mld. Kč v letech 2011 a 2012.

Nová vláda uvedené státní instituce převzala v situaci, kdy ČEB jako nedobytné či problémová vykazovala pohledávky za více než 33 mld. Kč. V některých případech (např. zmiňovaných ruských skláren) se navíc možná ztráta zvyšovala současným zapojením pojišťovny EGAP. Zčásti šlo o nevyhnutelné dozvuky nedávné finanční a hospodářské krize, popř. nové situace na Ukrajině a v Rusku. Významný podíl však na tomto stavu měla i pochybení managementu při sjednávání a prověřování konkrétních úvěrových a pojišťovacích případů.[43] Způsob řešení vzniklé situace přitom vyvolal nejen napětí mezi vedením obou institucí a vládou, ale i uvnitř vládní koalice, kde se vedle ministra průmyslu a obchodu Mládka aktivně angažoval i ministr financí Babiš (ANO). I přes uvedené interní problémy ale žádná ze státních institucí nepolevovala v podpoře VEV. ČEB v roce 2014 uzavřela úvěrové a záruční smlouvy v celkovém objemu 10,047 mld. Kč, což znamenalo naplnění plánovaného ukazatele na 84 %. EGAP pak přispěl k rozvoji VEV ČR uzavřením pojistných smluv o celkové hodnotě 47,2 mld. Kč. Samotná pozice EGAP byla v roce 2014 posílena dotací ze státního rozpočtu ve výši 1,25 mld.[44]

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Podobně jako v předcházejících letech se i v roce 2014 těšila agenda podpory VEV ČR značnému veřejnému i mediálnímu zájmu. Mediální atraktivnosti otázkám podpory VEV ČR, resp. ekonomické diplomacie jako její významné součásti, přidávala opět angažovanost prezidenta a současně též jeho odklony od linií sledovaných jinými hráči na české politické scéně. S vládou se Zeman rozcházel zejména v otázce

restriktivních opatření EU proti Rusku, když zpochybňoval ruské vměšování do krize na Ukrajině a reakci EU označoval za neopodstatněnou.[45] Kritický postoj Zeman zaujímal i vůči politice ČNB směřující k oslabování koruny a cílení inflace.[46]

Ve svém červnovém projevu na zahájení Festivalu Exportu CZ 2014 prezident nastínil také vlastní vizi řešení problémů agentur CzechTrade a CzechInvest, jakož i EGAP a ČEB. Všechny podle něj vyžadují provádění personálních změn a v budoucnu by měly fungovat podle pravidel soukromého sektoru, kde jsou manažeři odměňováni na základě dosažených výsledků své práce. Dále Zeman zdůrazňoval nutnost posílení obchodního zastoupení ČR, potažmo na posílení ekonomické role velvyslanců spočívající ve vyhledávání příslušných exportních teritorií a v komunikaci s místními podniky.[47] Při jednání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí v srpnu 2014 vyzdvihl význam uplatňování proaktivního přístupu v oblasti podpory VEV spočívajícího v upřednostňování obchodních zájmů ČR před přílišným zohledňováním dodržování lidských práv při realizaci zahraniční politiky ČR,[48] resp. v rozvoji ekonomických vztahů i s totalitními režimy v duchu doktríny ekonomické angažovanosti.[49]

Četné impulzy k veřejné debatě přinesla rovněž nová vláda díky svým krokům k překonání institucionální polarizace. Ty se setkávaly s příznivou odezvou jak v podnikatelských kruzích, tak i v mediální sféře. Na zprávy o nových iniciativách v oblasti podpory VEV se pak nabalovaly zprávy o perspektivách existujících pro ČR zejména na mimoevropských trzích i o pozitivních výsledcích konkrétních firem, jež se ve vzdálených a pro rozvoj obchodních vztahů komplikovaných oblastech uplatnily. I zde však rezonovaly některé citlivé otázky, zejména vztah ekonomických a hodnotově orientovaných zahraničněpolitických zájmů (především lidských práv), resp. možnosti řešení či překonání napětí v tomto vztahu.

Iniciátorem debaty o vybraných aspektech podpory VEV se v roce 2014 stala rovněž Evropská komise, neboť vypsala on-line veřejnou konzultaci k ochraně investorů v transatlantickém partnerství.[50] Zdola naopak tuto debatu živila Evropská občanská iniciativa proti TTIP, jejíž kampaň zasáhla i na území ČR. Ačkoli odpůrci TTIP nemohli k zviditelnění svých názorů plně využít mezinárodní protestní akci, která se konala ve stejný den jako komunální a senátní volby,[51] byla ve veřejné sféře v otázce TTIP patrná rostoucí polarizace.

V mediální sféře se z klíčových témat podpory VEV v roce 2014 co do frekvence na špici držely problémy, dosavadní činnost a budoucnost ČEB a EGAP. V několika stovkách příspěvků, které zveřejnila obecně zaměřená i specializovaná ekonomická média, tyto otázky rezonovaly jak v podobě základní charakteristiky stávající situace a možností jejího řešení, tak i v podobě podrobnějších analýz konkrétních neúspěšných případů angažovanosti obou agentur. Diskutovalo se ale o jejich přínosu, krocích realizovaných v zájmu konsolidace a nově podporovaných projektech, jimiž by agentury měly posilovat přítomnost ČR zejména na rizikovějších mimoevropských trzích.

Podobné konstruktivní prvky jako v mediální debatě o ČEB a EGAP se objevovaly i v rámci diskuse o restriktivních opatřeních EU přijatých v souvislosti s krizí na Ukrajině. Média vzhledem k absenci přesných údajů nemohla jednoznačně informovat o důsledcích pro českou ekonomiku jako celku. Zejména bezprostředně po zave-

dení sektorových sankcí počátkem srpna 2014 a tvrdé ruské reakci v podobě odvetných kroků v oblasti zemědělství a potravinářství se objevovaly příběhy konkrétních českých firem, jejichž slibná exportní aktivita bude v souvislosti se sankcemi utlumena. Postupně se však zpravodajství začalo věnovat i případům úspěšného zvládnutí výpadku odbytu v Rusku, možným náhradám za ruský trh i příležitostem, jež se otevřou po případném zrušení sankčního režimu EU a odvetných ruských opatření.

ZÁVĚR

Celkově rok 2014 v otázkách nastavení systému podpory VEV potvrdil tendenci k depolitizaci a depolarizaci, a to především díky nalezení shody mezi MZV a MPO. Nově dosažený konsenzus se již v posledních měsících roku 2014 pozitivně projevil ve zlepšení funkčnosti systému podpory VEV a ve zpřehlednění a rozšíření servisu nabízeného ze strany státu podnikatelským subjektům vstupujícím do mezinárodních hospodářských vztahů.

Otázkou do budoucna však zůstává, nakolik bude uzavřená Rámcová dohoda životaschopná při další změně vládní garnitury, popř. při rozdělení klíčových ministerstev mezi různé politické strany. Nedořešeným problémem, který přešel i do roku 2015, v institucionálním rámci podpory VEV zůstaly rovněž nedobytné pohledávky ČEB a problematika dotací, které dle NKÚ neoprávněně čerpal EGAP. Jako riziko se demonstrovala a v následujících letech patrně přetrvá i vládou neřízená prezidentská linie ekonomické diplomacie, která sice rozvoji VEV ČR může pomoci, ale mohla by negativně ovlivnit jiné oblasti české zahraniční politiky a jejich vnímání v zahraničí.

Řada nepříznivých okolností se nově začala objevovat v mezinárodním prostředí. Jejich důsledky pro zapojení ČR do mezinárodních ekonomických vztahů sice nebyly vždy v plném rozsahu zřejmé, v roce 2015 se ale již patrně plně projeví. K nejmarkantnějším v tomto ohledu patří nové bariéry, jež se v souvislosti s krizí na Ukrajině staví do cesty dlouhodobému záměru rozšiřovat aktivitu českých podnikatelských subjektů na východních trzích. Opakovaně se v roce 2014 potvrdilo, že rozvoj VEV ČR po vstupu do EU již není pouze v rukou národní vlády, ale má stále významnější evropskou dimenzi. Právě ekonomická diplomacie EU na multilaterálních fórech i v bilaterálních vztazích s nečlenskými státy se tak do budoucna stane další významnou proměnou ovlivňující výkonnost velmi otevřené české ekonomiky a je zcela namístě, že jí je věnována stále rostoucí pozornost. Výhled pro rok 2015 se vzhledem k uklidnění institucionálních sporů jeví jako mírně optimistický, avšak s možným vlivem řady nejasných či rizikových faktorů.

Poznámky

[1] Ke klíčovým součástem programové báze patřila *Strategie udržitelného rozvoje ČR*, *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, *Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti*, *Národní*

inovační strategie, *Bezpečnostní strategie* a *Exportní strategie pro období 2012–2020*.

2 Zpřesněný odhad k 31. 3. 2015 – viz ČSÚ (2015): *Čtvrtletní národní účty – 4. čtvrtletí 2014*. On-line: **www.czso.cz/csu/czso/cri/ctvrtletni-narodni-ucty-4-ctvrtleti-2014-sfszid0ykn**.

3 Pro první polovinu roku 2014 se očekávalo zpomalení tempa globálního růstu. Skutečné výsledky – z 3,75 % ve druhé polovině roku 2014 na 2,75 % v prvních šesti měsících roku 2014 – ještě zaostávaly cca o 0,5 % za předpovědí. Srv. IMF (2014): *World Economic Outlook. Update.* On-line: **www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/update/02/pdf/0714.pdf**.

4 Vláda ČR: *Vláda ČR připravuje pracovní skupinu, která zhodnotí možné dopady ruských sankcí*, 8. 8. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-pripravuje-pracovni-skupinu--ktera-zhodnoti-mozne-dopady-sankci-na-cr-121819/**.

5 Saadouni, Štěpánka (2014): *Ruské sankce působí českým mlékárnám obrovské ztráty*. Havlíčkobrodský deník, 11. 9. 2014, s. 1.

6 Český statistický úřad a Ministerstvo průmyslu a obchodu (2015): *Fakta zahraničního obchodu 2014*, s. 31. On-line: **www.mpo.cz/dokument158114.html**.

7 Viz Smlouva o fungování Evropské unie, Konsolidované znění, čl. 207. Úřední věstník Evropské unie C 326/49 z 26. 10. 2012.

8 Podrobně k této problematice viz Woolcock, S. (2012): *European Union Economic Diplomacy. The Role of the EU in External Economic Relations*. Farnham: Ashgate.

9 Srv. MPO ČR (2015a): *Přehled vyjednávaných obchodních dohod mezi EU a třetími zeměmi*. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-vyjednavanych-obchodnich-dohod-mezi-eu-a-tretimi-zememi-62962.html?utm_source=portal & utm_medium=web & utm_campaign=clanky_souvisejici#!**.

10 ODS (2014a): *Otáčíme EU správným směrem*. *Volební program pro volby do Evropského parlamentu.* On-line: **www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf**.

11 Viz zejména ODS (2014b): *Svoboda a naděje. Program pro Českou republiku*, s. 18. On-line: **www.ods.cz/docs/programy/program_2014.pdf**.

12 Viz např. MZV: *Ministr Mládek: Na dojednání TTIP máme čas do 2015*, 21. 11. 2014. On-line: **www.mzv.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/ministr_mladek_na_dojednani_ttip_mame.html**.

13 Blíže viz Zemanová, Štěpánka (2014): Hospodářský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 286–303.

14 Vláda ČR (2014): *Programové prohlášení vlády ČR: Resortní priority*. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/**.

15 MPO ČR (2014a): *Rámcová dohoda mezi Ministerstvem průmyslu a obchodu a Ministerstvem zahraničních věcí o zásadách spolupráce při zajišťování podpory exportu a ekonomické diplomacie České republiky*. On-line: **download.mpo.cz/get/50736/57723/613914/priloha001.pdf**.

16 MZV ČR (2014a): *Výsledky ekonomické diplomacie v roce 2014 a výhled na rok 2015*. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/vysledky_ekonomicke_diplomacie_v_roce.html**.

17 MPO ČR (2014b): *Katalog služeb Jednotné zahraniční sítě (JZS) a Klientského centra pro export (KCE)*. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/katalog-sluzeb-jednotne-zahranicni-site-jzs-a-klientskeho-centra-pro-export-kce-56237.html**.

18 Viz MZV ČR (2014a).

19 MZV ČR (2014c): *Mapa globálních oborových příležitostí 2014/2015.* On-line: **www.mzv.cz/file/1263904/Mapa_globalnich_oborovych_prilezitosti.pdf**.

20 OECD (2014): *Country Risk Classification*. On-line: **www.oecd.org/tad/xcred/crc.htm**.

21 Srv. např. WTO – IDE-JETRO (2011): *Trade patterns and global value chains in East Asia. From Trade in Goods to Trade in Tasks*. On-line: **www.wto.org/english/res_e/booksp_e/stat_tradepat_globvalchains_e.pdf**.

22 Srv. např. Borčany, Vít (2014): *Zemanův útok na diplomacii*. Hospodářské noviny, 3. 10. 2014, s. 8.

23 MZV ČR (2014d): *Memorandum o spolupráci mezi MZV ČR a MZe ČR.* On-line: **www.mzv.cz/file/1199646/Memorandum_o_spolupraci_mezi_MZV_a_MZe.pdf**.

24 MZV ČR (2014e): *Ministři zahraničí a zemědělství podepsali memorandum o spolupráci*. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/ministri_zahranici_a_zemedelstvi.html**.

25 MZV ČR (2014f): *Globální trendy a příležitosti v péči o stárnoucí populaci – seminář ekonomické diplomacie.* On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/globalni_trendy_a_prilezitosti_v_peci_o.html**.

26 MZV ČR (2014g): *Seminář o investičních a exportních příležitostech v důlním sektoru v Kosovu*. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/seminar_o_investicnich_a_exportnich.html**.

27 MZV ČR (2014h): *Setkání s podnikateli na téma ekonomická diplomacie v roce 2015*. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/setkani_s_podnikateli_na_tema_ekonomicka.html**.

28 MPO ČR (2015b): *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky za rok 2014 – exekutivní shrnutí.* On-line: **www.mpo.cz/dokument158052.html**, s. 16.

29 MZV ČR (2014h): op. cit.

30 Zemanová (2014): op. cit., s. 293–294.

31 *Projev prezidenta republiky na ekonomické konferenci „Úspěchy a otazníky změn české ekonomiky v posledním čtvrtstoletí“*. ZemanMiloš.cz, 9. 4. 2014. On-line: **www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-na-ekonomicke-konferenci-%E2%80%9Euspechy-a-otazniky-zmen-ceske-ekonomiky-v-poslednim-ctvrtstoleti%E2%80%9C-656120.htm**.

32 *Zeman chce rušit víza pro Číňany. Sami to udělat nemůžeme, řekl Sobotka*. iDNES, 26. 10. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/zeman-chce-zrusit-viza-pro-cinany-primou-linku-posveti-az-sobotka-1cy-/zahranicni.aspx?c=A141026_094106_zahranicni_ert**; *Nepřijel jsem vás učit lidská práva, řekl Zeman v* čínské televizi. iDNES.cz, 30. 10. 2014. On-line: **zpravy.idnes.cz/zeman-rozhovor-cinska-televize-d3h-/domaci.aspx?c=A141030_180201_zahranicni_mlb**.

33 *Zemanovi pasažéři. Podívejte se, koho prezident bere do Číny*. Aktuálně.cz, 20. 10. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/53-podnikatelu-pro-cinu/r~d83f62d4584011e48477002590604f2e/**.

34 *Zeman chválí Kazachstán: Jste hospodářský zázrak*. Novinky.cz, 24. 11. 2014. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/svet/354312-zeman-chvali-kazachstan-jste-hospodarsky-zazrak.html**; *Zeman v Tádžikistánu znovu mluvil o nebezpečí islamismu*. České noviny.cz, 27. 11. 2014. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/zeman-v-tadzikistanu-znovu-mluvil-o-nebezpeci-islamismu/1152068**.

35 *Chci se dožít vašeho vstupu do EU, prohlásil Zeman v Srbsku*. Novinky.cz, 1. 4. 2014. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/332185-chci-se-dozit-vaseho-vstupu-do-eu-prohlasil-zeman-v-srbsku.html**.

36 Viz *Programové prohlášení*, část 3. 5.

37 *Mládek: CzechInvest a CzechTrade se slučovat nebudou*. Aktuálně.cz, 7. 1. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/ekonomika/mladek-czechinvest-a-czechtrade-se-slucovat-nebudou/r~720e374e77a211e39b9b002590604f2e/**. Více k procesu sloučení CzechTrade a CzechInvest viz Zemanová (2014): op. cit., s 294–295.

38 *Zahraniční kanceláře se vrací pod CzechTrade a CzechInvest*. BusinessInfo.cz, 3. 7. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/zahranicni-kancelare-se-vraci-pod-czechtrade-a-czechinvest-53384.html**.

39 Hruška, Blahoslav (2014): *CzechTradu hrozí vyhazov z ambasád*. E15, 29. 9. 2014, s. 2.

40 CzechInvest (2014): *Novým generálním ředitelem agentury CzechInvest je Karel Kučera*, 22. 10. 2014. On-line: **www.czechinvest.org/novym-generalnim-reditelem-agentury-czechinvest-je-karel-kucera**; Šéfem agentur*y CzechTrade je Radomil Doležal*. BusinessInfo.cz, 27. 6. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/sefem-agentury-czechtrade-je-radomil-dolezal-53121.html**.

41 CzechTrade (2014): *Agentura CzechTrade má za sebou úspěšný rok, 97 % klientů by ji doporučilo dále*, 14. 12. 2014. On-line: **www.czechtrade.cz/o-czechtrade/pro-media/agentura-czechtrade-ma-za-sebou-uspesny-rok-97-395/**.

42 CzechInvest (2015): *CzechInvest vede v počtu investic ve střední Evropě*, 24. 3. 2015. On-line: **www.czechinvest.org/czechinvest-vede-v-poctu-investic-ve-stredni-evrope**.

[43] Žižka, Jan (2015): *Exportní banka padá ke dnu*. Lidové noviny, 2. 4. 2015, s. 10; Vlková, Jitka (2015): *Začíná čištění České exportní banky.* Mladá fronta DNES, 20. 4. 2015, s. 8; Lukáč, Petr–Kain, Petr (2014): *Exportní pojišťovna tratí miliardy*. Hospodářské noviny, 15. 10. 2014, s. 1; ČT 1 (2014): *NKÚ prověřil dotace pojišťovně EGAP*. Události, 28. 4. 2014.

[44] MPO ČR (2015b): op. cit., s. 18–19.

[45] *Zeman: Ukrajina nečelí ruské invazi*. ČTK, 6. 9. 2014.

[46] Vavroň, Jiří (2015): *Zeman: Intervence ČNB mohou ohrozit.* Právo, 21. 4. 2015, s. 15.

[47] *Projev prezidenta republiky během zahájení Festivalu Exportu CZ 2014*. Hrad.cz, 18. 6. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/595.shtml**.

[48] *Projev prezidenta republiky během setkání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí*. Hrad.cz, 26. 8. 2014. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/613.shtml**.

[49] *Zeman: Obchod s totalitními státy podporuji*. Metro, 10. 4. 2014, s. 8. K doktríně angažovanosti viz např. Santoro, Michael A. (2000): *Profits and Principles: Global Capitalism and Human Rights in China*. Ithaca: Cornell University Press.

[50] *EK zahájila konzultaci o ochraně investorů ve veřejném sektoru*. TECH Magazín, 2014, č. 4, s. 60.

[51] *TTIP v sobě skrývá velké nebezpečí*. Haló noviny, 4. 10. 2014, s. 3.

Tabulka 1:
Vývoj ekonomických veličin podporovaných v rámci ekonomické diplomacie v letech 2010–2014[1]
(v mld. Kč, zaokrouhleno)

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Hodnota	10/09	Hodnota	11/10	Hodnota	12/11	Hodnota	13/12	Hodnota	14/13
Vývoz z ČR	1 829	85,8	2 448,9	133,9	2 596,9	106	2 653	102,2	3 043	114,7
Obchodní bilance[2]	152	X	94	X	148,6	X	188	X	238,9	X
Příjmy z cestovního ruchu	93	96,2	135	145,5	137,8	102,1	137,9	98,8	141,8	102,8
Bilance cestovního ruchu	35	X	54	X	53,7	X	48	X	35,1	X
Bilance běžného účtu	-91	X	-109	X	-51,3	X	-56	X	26,1	X
Čistý příliv PZI	117	X	96	X	156,3	X	97,7	X	122,6	X
Čisté PZI do zahraničí	18	X	20	X	35	X	64,5	X	10,9	X
Bilance PZI	99	X	76	X	121,3	X	33,2	X	111,3	X

Zdroj: Česká národní banka: *Platební bilance ČR 2014 – Kč, jednotlivá a načítaná čtvrtletí*. On-line: **www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bop_q_czk_2014.ht**. Starší data jsou převzata z předcházejících dílů ročenky *Česká zahraniční politika…*

1 V zájmu zachování kontinuity jsou převzatu názvy i struktura zavedené ve starších vydáních ročenky J. Hříchem.
2 Obchodní bilance podle metodiky platební bilance (tj. statistická hodnota podle přepočtu FOB/FOB).

Tabulka 2:
Zahraniční obchod zbožím ČR v jednotlivých měsících roku 2014 – předběžné údaje
(mld. Kč, zaokrouhleno)

Ukazatel	Leden		Únor		Březen		Duben		Květen		Červen		Červenec	
	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index
Vývoz	251,0	118,2	252,1	116,9	274,3	117,6	266,1	113,0	257,9	111,4	266,9	116,3	269,4	120,4
Dovoz	235,5	112,9	237,3	119,3	249,1	114,2	250,4	114,0	245,3	112,5	249,3	116,1	258,4	118,1
Obrat	486,4	115,6	489,5	118,1	523,4	116,0	516,6	113,5	503,2	112,0	516,2	116,2	527,8	0,1
Bilance[3]	15,5	11,8	14,8	-1,9	25,2	10,0	15,7	-0,1	12,6	-0,8	17,7	2,8	11,0	6,1

Ukazatel	Srpen		Září		Říjen		Listopad		Prosinec		I–XII celkem	
	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index
Vývoz	222,5	102,8	289,5	116,2	291,3	111,5	274,6	104,2	236,7	110,4	3 152	113,1
Dovoz	220,2	102,3	269,6	113,2	278,0	110,0	263,6	104,6	241,7	107,6	2 998	111,9
Obrat	442,7	102,6	559,1	114,7	569,3	110,8	538,3	104,4	478,5	109,0	6 151	112,5
Bilance[3]	2,3	1,2	19,9	8,9	13,4	4,8	11,0	-0,4	-5,0	5,3	154,1	144,7

Zdroj: Český statistický úřad (2015): *Zahraniční obchod se zbožím v národním pojetí*, 8. 6. 2015. On-line: **www.czso.cz/csu/czso/vzonu_cr**.

[3] Místo meziročního indexu absolutní rozdíl velikosti salda obchodní bilance oproti stejnému období roku 2013.

Kapitola 19
Energetika ve vnějších vztazích České republiky

Lukáš Tichý

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Oproti minulému roku, tj. 2013, došlo v roce 2014 ve vnitřní a vnější dimenzi energetické politiky EU ke dvěma základním změnám.[1] Zaprvé, zatímco v předchozím roce řešila EU s různou mírou intenzity celou řadu energetických otázek, v roce 2014 se Unie věnovala především dvěma velkým problémům, a to schválení klimaticko-energetického rámce do roku 2030 a zajištění energetické bezpečnosti v důsledku krize rusko-ukrajinských vztahů. Zadruhé, v porovnání s rokem 2013 se ve sledovaném období kromě tzv. „soft energetických otázek" (např. zvyšování energetických úspor, využívání obnovitelných zdrojů energie /OZE/, snižování emisí CO_2 apod.) dostala opětovně do centra pozornosti energetické politiky EU také agenda „hard energeticko-bezpečnostních otázek" (především důraz na posílení energetické bezpečnosti a snížení energetické závislosti).

Energetická politika Evropské unie se pak v roce 2014 vyvíjela pod vlivem politické a vojenské nestability na Ukrajině a zhoršení vztahů s Ruskou federací (RF), které vyvolaly mezi členskými státy strach ohledně vlastní energetické bezpečnosti v podobě zajištění nepřerušovaných a stabilních dodávek ruské ropy a zemního plynu přes ukrajinské území do Evropy. Tyto obavy byly během roku 2014 umocněny opakovaným vyhrožováním ze strany ruského prezidenta Vladimira Putina ohledně možného omezení dodávek zemního plynu na Ukrajinu, které RF nakonec v červnu 2014 kvůli nezaplacenému dluhu ukrajinské vlády za dodávky plynu skutečně zastavila.[2] Přestože se v listopadu 2014 po řadě jednání mezi představiteli Ruska, Ukrajiny a EU podařilo obnovit dodávky plynu[3], v důsledku tří kol sankcí uvalených EU na Rusko[4], pod vlivem snižování dodávek ruského plynu do řady zemí střední a východní Evropy[5] a pod tlakem Evropské komise (EK) vynuceného rozhodnutím Ruska o zasta-

vení ruského plynovodu South Stream[6], dosáhly energetické vztahy mezi EU a Ruskem na konci roku 2014 téměř bodu mrazu.

Ve snaze posílit energetickou bezpečnost a snížit energetickou závislost na RF, vyzvala Evropská komise v roce 2014, stejně jako v předchozích letech, členské státy k urychlení procesu vytvoření jednotného a vzájemně propojeného trhu s energiemi, snížení energetické náročnosti, diverzifikaci přepravních tras a dodavatelů a komisař pro energetiku Günther Oettinger nově podpořil těžbu břidlicového plynu v EU.[7] Vedle toho v květnu 2014 tehdejší polský premiér a pozdější předseda Evropské rady Donald Tusk představil návrh na vznik tzv. Energetické unie, která by se kromě výše zmíněných otázek měla zaměřovat na posílení vyjednávací pozice EU a členských států vůči vnějším dodavatelům energetických surovin. V neposlední řadě USA začátkem prosince 2014 přislíbily podporovat EU v jejím úsilí o snížení závislosti na Rusku dodávkami zkapalněného zemního plynu.[8] Podobně představitelé Islámské republiky Írán[9], která vlastní největší zásoby zemního plynu na světě, opakovaně prohlásili, že je Írán připraven a schopen dodávat do EU velké množství plynu.[10]

V kontextu těchto událostí se v roce 2014 vyvíjela také vnitřní a vnější dimenze energetické politiky České republiky, jež v rámci svého energetického diskurzu akceptovala většinu unijních témat a otázek. Na úrovni vlády ČR to opakovaně potvrdil např. premiér Bohuslav Sobotka (ČSSD), podle kterého *„to, co se dnes odehrává na Ukrajině. […] znovu podtrhuje úsilí evropských zemí posílit energetickou bezpečnost,“*[11] proto *„potřebujeme silnější propojení energetických sítí, ať už plynovodů, ropovodů…“*[12] a *„EU by měla finančně podporovat projekty, které umožní dodávky plynu z jiných zdrojů, než je Rusko“,*[13] např. z *„Ázerbájdžánu, Íránu i USA“*.[14] V souladu s postojem vlády pak Senát na začátku října 2014 schválil stanovisko, ve kterém vyzval EU, aby *„co nejrychleji diverzifikovala zdroje energetických surovin, včetně tras, kudy se dopravují“*.[15] Zároveň vedle toho Senát podpořil postoj české vlády, aby na půdě EU v rámci procesu schvalování evropské energetické a klimatické politiky do roku 2030 hájila jako závazný cíl pouze snížení emisí skleníkových plynů a cíle pro podíl obnovitelných zdrojů na výrobě elektrické energie a zvyšování energetické účinnosti zůstaly maximálně nezávazné.[16]

Nicméně výsledná dohoda o cílech klimaticko-energetického balíčku EU do roku 2030, přijatá v říjnu 2014 na summitu Evropské rady (ER), vyvolala v ČR diskusi. Zatímco vedoucí energetické kampaně Greenpeace ČR Jan Rovenský či Edvard Sequens z ekologického sdružení Calla kritizovali vládu za prosazování málo ambiciózních cílů a místopředseda ODS Evžen Tošenovský naopak upozornil, že premiér podporou balíčku naložil na české občany závazky v řádu miliard korun, český premiér, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO) a Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP) hájili výsledný kompromis jako úspěšný.[17]

Větší nezávislost ČR a EU na drahém dovozu ruské ropy a zemního plynu prosazovali 19. 3. 2014 před úřadem vlády nejprve aktivisté z Hnutí Duha[18] a o dva měsíce později, 28. 5. 2014, k energetické nezávislosti vyzvali vládu i členové ekologického hnutí Greenpeace.[19] Oproti záměrům vlády ČR by podle představitelů Hnutí Duha a Greenpeace mělo ke snížení energetické závislosti dojít spíše cestou *„využívání čistých zdrojů energie“*[20] a evropské státy by se měly dohodnout na společných

projektech, např. na *„zateplování domů, obecních výtopnách na biomasu, solárních kolektorech na střechách nebo na lepších investicích do veřejné dopravy“*.[21]

Vedle těchto témat řešila ČR také rozhodnutí společnosti ČEZ z 10. 4. 2014 o zrušení tendru na výstavbu dvou bloků Jaderné elektrárny Temelín z důvodu odmítnutí vlády garantovat výkupní ceny elektřiny z rozšířené JE Temelín. Rozhodnutí zrušit zadávací řízení na dostavbu dvou bloků JE Temelín, které společnost ČEZ oznámila oběma uchazečům, tj. rusko-českému konsorciu MIR.1200 složenému ze společností Atomstrojexport, Škoda JS a Gidropress a americko-japonské společnosti Westinghouse, rozpoutalo na české politické scéně následnou intenzivní diskusi.[22] Zatímco Bohuslav Sobotka, ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek (ČSSD) a místopředseda opoziční TOP 09 Miroslav Kalousek uznali ekonomický kontext zrušení kroku kvůli nízké ceně elektřiny na burze, exministr průmyslu Martin Kuba (ODS) označil zastavení tendru za chybu současné vlády.[23]

Nicméně velmi brzy po zrušení tendru se objevily zprávy o možném vypsání nového tendru na dostavbu JE Temelín, a to nejpozději do pěti let.[24] Například podle ministra průmyslu a obchodu J. Mládka je současná situace na Ukrajině důležitým argumentem pro dostavbu JE v Temelíně a Dukovanech, protože je možné zajistit si jaderné palivo až na tři roky a *„pokud máte palivo a energetické inženýry, jste energeticky soběstační“*.[25] Podobně premiér B. Sobotka nevyloučil v budoucnu možnost státní podpory rozšíření jaderných elektráren, protože *„jaderná energetika hraje významnou roli v zajištění bezpečnosti a plynulosti dodávek energií a ČR ji považuje za vhodný prostředek pro naplňování cílů při snižování emisí CO_2“*.[26]

Téma jaderné energie společně s dalšími otázkami energetické bezpečnosti a politiky ČR se objevilo také v nové *Aktualizaci Státní energetické koncepce České republiky* (ASEK), jejímuž představení vládou ČR 22. 12. 2014 předcházely mezinárodní konzultace s Polskem, Slovenskem, Německem a Rakouskem.[27] Nový ASEK, stejně jako předchozí verze z listopadu 2012 či října 2013[28], počítá s růstem výroby elektřiny z jaderné energie ze současných 33 % až na zhruba 50 % v roce 2040. Za tímto účelem by se měly postavit tři nové jaderné reaktory – dva v Temelíně a jeden v Dukovanech. Vedle této vnitřní úrovně energetické politiky ČR zmiňuje nový ASEK také její vnější dimenzi, kde doporučuje *„posilovat energetickou spolupráci zemí V4 a snažit se koordinovat postoj ke všem významným dokumentům a rozhodovacím procesům v energetice v rámci EU“*.[29] Zároveň nový ASEK podporuje diverzifikaci evropských přepravních tras a zdrojových teritorií a v rámci evropských jednání zdůrazňuje potřebu obhajovat národní suverenitu nad volbou energetického mixu.

V neposlední řadě byla otázka energetiky v omezené míře zmíněna ve všech volebních programech jednotlivých politických stran či hnutí (ČSSD, ANO 2011, KSČM, TOP 09, ODS, KDU-ČSL a SSO), které se po volbách, konaných ve dnech 23.–24. 5. 2014, dostaly do Evropského parlamentu. Tyto volební programy se ve vztahu k problematice energetiky vyznačovaly několika charakteristickými rysy. Za prvé, ve všech volebních programech je agenda energetiky ČR popsána v kontextu EU. Za druhé, všechny volební programy zmiňují témata spojená s klimaticko-energetickou oblastí. Vedle toho volební programy KSČM, ANO 2011 a KDU-ČSL zdůrazňují také otázku energetické bezpečnosti. Za třetí, volební programy SSO, ODS

a TOP 09 se v oblasti energetiky vyjadřují spíše kriticky ve vztahu k EU, volební program ANO 2011 zdůrazňuje jak pozitiva, tak negativa energetické politiky EU a volební programy ČSSD, KSČM a KDU-ČSL se staví spíše pozitivně k agendě unijní energetiky.

Naproti tomu témata vnější energetické politiky ČR nebyla příliš důležitou otázkou pro jednotlivé kandidáty ve volbách do Senátu ve dnech 10. a 11. 10. 2014 (první kolo) a 17. a 18. 10. 2014 (druhé kolo). Stejně tak vnější dimenze energetické bezpečnosti nepatřila ke klíčovým tématům ve volbách do zastupitelstev obcí (tzv. komunální volby) ve dnech 10. a 11. 10. 2014.

Výše zmíněná témata české politické diskuse společně s klíčovými událostmi v oblasti energetiky měly v roce 2014 zásadní vliv na směřování vnějších energetických vztahů ČR. Stejně jako rok předtím, také v roce 2014 byly aktivními aktéry vnějších energetických vztahů ČR především předseda vlády, ministerstva průmyslu a obchodu, zahraničních věcí, životního prostředí, ale i prezident ČR. Z pohledu vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky byl na multilaterální úrovni pro ČR v roce 2014 klíčový prostor EU a spolupráce s ostatními středoevropskými zeměmi v rámci V4. V bilaterálních energetických vztazích se ČR v roce 2014 nejvíce orientovala na SRN, Rakousko, USA a Francii. Naopak po zrušení tendru na dostavbu JE Temelín a především v důsledku vojenské angažovanosti Ruska na Ukrajině a uvalení sankcí EU vůči Rusku dosáhly v roce 2014 česko-ruské energetické vztahy téměř nulové úrovně.

V kontextu těchto skutečností je pak možné český diskurz o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti během roku 2014, stejně jako v předchozím roce, označit co do míry *politizace jako omezený*. Na jednu stranu téma vnější energetické politiky a s ní související otázky byly v roce 2014 přítomny v politické diskusi a rozhodování vrcholných politických činitelů ČR, ale i v novém dokumentu ASEK z prosince 2014. Na druhou stranu otázka vnějších energetických vztahů ČR sice byla částečně zmíněna v programových dokumentech politických stran, které se na základě květnových voleb dostaly do Evropského parlamentu, ale nebyla již nijak výrazně přítomna v říjnových volbách do zastupitelstev obcí a Senátu.

Stejně tak je možné v roce 2014, jako v roce 2013, hovořit o *omezené polarizaci* české diskuse o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti. Na jednu stranu mezi hlavními institucionálními a politickými aktéry panovala shoda o významu většiny energetických otázek spojených s problematikou vnějších vztahů a potřebě posílení energetické bezpečnosti ČR. Na druhou stranu rozdílnou, nikoliv však protichůdnou pozici institucionálních a politických aktérů lze identifikovat ve vztahu k otázce zrušení tendru na výstavbu JE Temelín a jeho možného znovu vypsání a k otázce míry plnění klimaticko-energetických cílů Evropské unie.

V neposlední řadě v roce 2014, podobně jako v předchozím roce, podporovala Česká republika na jednu stranu *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání* a *spolupracující pozice* v případě otázky zajištění energetické bezpečnosti. Na straně druhé Česká republika přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání* a *neutrální pozice* v případě zvyšování energetické účinnosti a podpory obnovitelných zdrojů energie na výrobě elektřiny.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Multilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetická bezpečnost ČR a EU

Pozice a aktivita ČR jak v procesu vyjednávání o energetických otázkách na půdě EU, tak ve vztahu k jednotlivým cílům energetické politiky EU zůstala v roce 2014, stejně jako o rok dříve, nezměněna. Zatímco u prvního unijního cíle, tj. energetická bezpečnost (právo členských států rozhodovat o složení energetického mixu, využívání jaderné energetiky, diverzifikace přepravních tras atd.), a druhého cíle, tj. konkurenceschopnost (podpora dokončení liberalizace vnitřního energetického trhu, propojení přepravních tras a přenosových soustav mezi členskými státy uvnitř EU atd.), podporuje ČR aktivně na půdě EU jejich naplňování, v případě třetího hlavního cíle, tj. udržitelnost (podpora OZE, energetická účinnost a snižování emisí CO_2 atd.), se ČR staví vůči němu spíše skepticky a buď samostatně, nebo společně s dalšími členskými státy vyjadřuje kriticky své připomínky. Nicméně Česká republika na půdě Evropské unie nevetuje rozhodování o hlavních environmentálních cílech, ani svým jednáním neblokuje další směřování unijní energetické politiky v této oblasti, ale naopak snaží se být konzistentní a ve většině případů také je.

V souladu s tímto postojem pak ČR v zastoupení premiéra B. Sobotky prosazovala na summitu Evropské rady od 20. do 21. 3. 2014 právo členských států, aby si samy rozhodovaly o složení energetického mixu, a společně s dalšími zeměmi V4 představila své výhrady k navrženým cílům klimaticko-energetické politiky EU do roku 2030. Zatímco český předseda vlády během summitu ER podpořil cíl snížení emisí CO_2 do roku 2030 jen o 35 % oproti úrovni z roku 1990, závazek snížení emisí CO_2 o 40 % byla ČR podle B. Sobotky ochotná akceptovat pouze v případě, že se EU vzdá druhého cíle, a to 27% celoevropského podílu energie z obnovitelných zdrojů.[30]

Nicméně jednání o cílech energetické a klimatické politiky do roku 2030 zastínilo téma krize na Ukrajině v důsledku anexe Krymu ze strany Ruské federace a diskuse o rozšíření seznamu ruských činitelů, vůči nimž bude Evropská unie uplatňovat sankce, které následně vyvolaly potřebu řešení otázky zajištění evropské energetické bezpečnosti. V tomto kontextu se proto na zasedání Evropské rady zavázala Evropská komise provést hloubkovou studii o evropské energetické bezpečnosti a předložit komplexní plán, jak snížit závislost Evropské unie na dodávkách energie.[31]

O potřebě snížení energetické závislosti EU na Rusku diskutovali 30. 4. 2014 premiér B. Sobotka s předsedou ER Hermanem van Rompuyem. Podle předsedy vlády B. Sobotky v kontextu dění na Ukrajině podpoří ČR *„všechny iniciativy, které by vedly… snižování závislosti Evropy na energetických surovinách, které získáváme z Ruska“*.[32] Podobně otázka snížení závislosti EU a další posílení unijní energetické bezpečnosti na pozadí rusko-ukrajinské krize, ale i naplňování hlavních cílů energetické politiky EU byly o měsíc později hlavními tématy jednání českého ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka a komisaře pro energetiku Günthera Oettingera 27. 5. 2015 na konferenci „Ambice, realita, vize – energetika a evropské desetiletí“.

Oba političtí představitelé se shodli na potřebě dát RF jasně najevo, že *„plyn nemůže být politickou zbraní“* a Ukrajině *„vysvětlit, že musí platit faktury“*.[33]

V kontextu probíhajícího konfliktu na východě Ukrajiny a vypjatých vztahů Kyjeva s Moskvou, ohrožující unijní energetickou bezpečnost kvůli možnému zastavení energetických dodávek na Ukrajinu a následně i do EU ze strany Ruské federace, představila Evropská komise opatření k posílení energetické bezpečnosti Evropské unie v dokumentu nazvaném *Strategie evropské energetické bezpečnosti* (dále jen Strategie). Mezi hlavní doporučení Strategie patří zejména diverzifikace vnějších dodávek energie, dokončení vnitřního trhu Evropské unie s energií včetně dokončení chybějící infrastruktury a úspory energie, zvýšení domácí energetické výroby a posílení nouzových mechanismů apod. Zároveň dle Strategie má k zabezpečení energetických dodávek pomoci také koordinace vnitrostátních rozhodnutí v oblasti energetické politiky.[34]

Kromě EK představilo opatření k posílení energetické bezpečnosti EU v květnu 2014 také Polsko, resp. její předseda vlády Donald Tusk, v podobě návrhu na vytvoření tzv. Energetické unie, kterou česká vláda z větší části podpořila. Podle vládního materiálu, jenž zveřejnil Český rozhlas, akceptovala ČR v rámci vznikající Energetické unie např. prohlubování vnitřního energetického trhu, rozvoj a modernizaci infrastruktury, posílení mechanismů bezpečnosti dodávek v EU, posílení vyjednávací pozice EU a členských států vůči vnějším dodavatelům energetických surovin.[35] Naopak vláda ČR měla podle dokumentu problém s návrhem na vytvoření jednoho subjektu v EU zodpovědného za nákup ropy a plynu.

Vznik evropské Energetické unie, kterou na summitu EU 27.–28. 6. 2014 schválili lídři států a vlád členských zemí, podpořil i unijní dokument s názvem *Strategická agenda EU v čase změny* (dále jen Strategická agenda EU). V části věnované Energetické unii zmiňuje Strategická agenda EU potřebu *„vybudovat Energetickou unii zaměřenou na dostupnou, bezpečnou a zelenou energii“* s cílem zajistit, aby *„naše energetická budoucnost byla pod plnou kontrolou“*.[36] V souladu s tímto cílem by se unijní energetická a klimatická politika v rámci Energetické unie měla v následujících pěti letech soustředit mj. na zlepšení energetické účinnosti, dokončení integrace energetického trhu, vybudování odpovídající infrastruktury a její propojení, ale také na snížení energetické závislosti na Rusku.[37]

Potřeba omezení importu ruské ropy a především zemního plynu do EU v důsledku napjatých energetických vztahů s RF, doprovázených dalším kolem unijních sankcí vůči Rusku kvůli jeho politické a vojenské angažovanosti na východě Ukrajiny[38], vyplynula také ze zprávy Evropské komise *Připravenost na možné přerušení dodávek z východu během podzimu a zimy 2014/2015* z 16. 10. 2014, která posuzovala připravenost jednotlivých států při přerušení dodávek plynu z Ruska. Podle zprávy v případě, že by Rusko na půl roku zastavilo export zemního plynu do Evropy, Bulharsko, Finsko a Estonsko, ale i Rumunsko a Polsko by se mohly potýkat s vážným nedostatkem této suroviny. Stejně by na tom byly i nečlenské země EU, Bosna a Hercegovina a Srbsko. Naopak ČR by výpadek zemního plynu podle zprávy zvládla bez vážnějších potíží.[39]

Takzvané zátěžové testy, jež nechala Evropská komise od června 2014 provést ve všech členských státech a deseti sousedních zemích, byly zpracovány na základě dvou hypotetických situací: celkového výpadku ruského exportu zemního plynu a přerušení tranzitu přes Ukrajinu. Podle zprávy by část chybějícího zemního plynu mohl kompenzovat vyšší dovoz zkapalněného zemního plynu (LNG) ze zemí mimo EU. Katar, Alžírsko a další země by mohly zvýšit jeho vývoz o 7 %. Zvýšit produkci suroviny by prý mohlo také Norsko, které je druhým největším dodavatelem plynu do EU.[40]

Výsledky zátěžových testů byly také jedním z témat nadcházejícího summitu Evropské rady 23.–24. 10. 2014, kde se vrcholní političtí představitelé členských států snažili především najít kompromis o klimaticko-energetickém balíčku do roku 2030. Výsledkem bylo nakonec rozhodnutí EU do roku 2030 snížit emise CO_2 o 40 % proti úrovni z roku 1990, zvýšit podíl výroby energie z obnovitelných zdrojů na nejméně 27 %, zvýšit energetickou účinnost nejméně o 27 % a posílit propojení energetických sítí. Zatímco cíl 40% snížení emisí CO_2 je závazný pro každou členskou zemi, cíl týkající se obnovitelných zdrojů je závazný na celoevropské úrovni. Naproti tomu cíl týkající se nejméně 27 % úspor energií je „indikativní“ a čtvrtý cíl týkající se propojitelnosti sítí je na úrovni 15 %.[41]

Podle českého premiéra B. Sobotky se ČR podařilo vyjednat kompenzace, které usnadní přechod na ekologicky čistší energii, a ČR všechny závazky podpořila, neboť jsou i v zájmu jeho průmyslu. Konečná dohoda byla dle B. Sobotky přijatelná, protože *„ponechává rozhodování o energetickém mixu i závazcích na jednotlivých státech a… neohrožuje suverénní rozhodování“*[42], z jakých zdrojů bude ČR v dalších letech vyrábět energii.

Vedle klimaticko-energetického balíčku řešila EU na konci roku 2014 v procesu posílení energetické bezpečnosti ještě jedno velké téma, a to výši investic směrem do energetické infrastruktury a nástroje k jejich zajištění. Například Rada EU 29. 10. 2014 podpořila v rámci nového Nástroje pro propojení Evropy (CEF) alokaci 647 mil. EUR pro první vlnu financování projektů na budování energetické infrastruktury s cílem posílit stabilitu energetických dodávek a podpořit budování jednotného energetického trhu EU. Způsobilými pro financování z CEF budou tzv. projekty společného zájmu, jež jsou zaměřeny na propojení unijní infrastruktury, diverzifikaci energetických zdrojů a stabilizaci dodávek elektřiny pocházející z obnovitelných zdrojů.[43]

Podobně premiéři a prezidenti zemí EU, kteří den před tím schválili další kolo sankcí vůči Rusku, vyzvali na summitu v Bruselu 19. 12. 2014 k co nejrychlejšímu vzniku Evropského fondu strategických investic (EFSI), kde mají být především peníze z unijního rozpočtu a Evropské investiční banky (EIB), a jehož pomocí by v příštích třech letech mělo do evropské ekonomiky přitéci až 315 mld. EUR. Z prostředků EFSI pak bude postupně financováno přibližně 2000 projektů s „evropskou přidanou hodnotou“ v oblastech jako dopravní či energetická infrastruktura, věda a výzkum apod. Česká republika podle premiéra B. Sobotky vznik fondu podpořila a pracuje na výběru projektů, které by šlo prostřednictvím EFSI financovat.[44]

Rok 2014 tak v plném rozsahu potvrdil na konci roku 2013 započatý proces opětovného důrazu Evropské unie na proces zajištění unijní energetické bezpečnosti v důsledku krize rusko-ukrajinských vztahů a rychle se zhoršující energetické interakce EU s Ruskem, které více než kdy dříve ukázaly na potřebu snížení energetické závislosti Evropské unie na RF. EU proto v roce 2014 k posílení energetické bezpečnosti a omezení importu ropy a především zemního plynu z Ruska akceptovala a realizovala řadu kroků. Zaprvé, členské státy schválily polský návrh na vytvoření tzv. Energetické unie, který počítá s celou sadou opatření k posílení energetické bezpečnosti EU, přičemž začátkem listopadu 2014 se stal místopředsedou Evropské komise, jenž má mj. na starosti otázku Energetické unie, Slovák Maroš Ševčovič. Zadruhé, členské státy dosáhly kompromisu ohledně energeticko-klimatického balíčku do roku 2030, který by měl posílit energetickou účinnost a snížit energetickou náročnost a tím i částečně dovozní závislost členských států EU. A konečně zatřetí, členské státy podpořily nové nástroje (CEF a EFSI) financování dalších projektů výstavby a propojení energetické infrastruktury umožňující alternativní dodávky ropy a zemního plynu do Evropské unie z dalších zemí.

Energetická bezpečnost ČR a zemí V4

Stejný postoj, aktivitu a zájmy, jaké Česká republika prezentuje na půdě Evropské unie, uplatňuje dlouhodobě také v rámci spolupráce středoevropských zemí V4, a rok 2014, podobně jako předchozí rok 2013, nebyl v tomto ohledu výjimkou. Tento postup ČR je v prvé řadě dán velmi podobným názorem států V4 na energetickou bezpečnost a související otázky a zároveň odhodláním těchto zemí vystupovat jednotně při prosazování svých energetických zájmů či uplatňování kritických připomínek k environmentálním cílům na půdě EU. V roce 2014 státy V4 vystupovaly společně jednak při vyjednávání o jednotlivých cílech klimaticko-energetického balíčku do roku 2030, ke kterému měly jako ČR podobné výhrady, zároveň středoevropské země souhlasily s vytvořením dalších nástrojů alokace finančních prostředků do budování energetické infrastruktury.

Nicméně hlavní téma, které státy V4 v roce 2014 společně řešily, bylo posílení energetické bezpečnosti ohrožené v důsledku krize na Ukrajině a zhoršení (energetických) vztahů s Ruskem. Všechny země V4 jsou totiž závislé na dovozu ropy od 70 % (ČR) až pod 98 % (SR) a plynu od cca 75 % (ČR) až po 99 % (SR) z Ruska, přičemž většina ruské ropy a zejména plynu přichází přes Ukrajinu. Úplné zastavení dodávek ruské ropy a především zemního plynu přes Ukrajinu do těchto zemí, jež, s výjimkou ČR, mají velmi omezené možnosti přechodu na alternativní dodávky v případě přerušení dodávek, by pak mělo negativní dopad na jejich energetickou bezpečnost.

Ministři zahraničních věcí zemí V4 a severských a pobaltských států proto již začátkem března 2014 na schůzce v Estonsku odsoudili vojenskou intervenci Ruska na Ukrajině a plánované referendum o připojení Krymu k Rusku. Zároveň polský ministr zahraničních věcí Radoslaw Sikorski upozornil na to, že *„vývoj na Krymu je pro nás varování“*[45], aby země V4 urychlily projekty v oblasti energetiky, jako např. výstavbu terminálů pro přepravu zkapalněného zemního plynu (LNG) a plnou realizaci tzv. třetího energetického balíčku EU, které pomohou posílit energetickou bezpečnost.

V tomto ohledu pak 10. 3. 2014 předsedové vlád zemí V4 prostřednictvím svých velvyslanců poslaly dopis předsedům obou komor amerického Kongresu Johnu Boehnerovi a Harrymu Reidovi, ve kterém vyzvaly Spojené státy k rozšíření vývozu břidlicového plynu ve formě LNG do Evropy.[46] Tento americký břidlicový plyn by mj. mohla dostávat i Česká republika, a to v případě dokončení polského LNG terminálu Świnoujście a propojení Polska s ČR prostřednictvím plánovaného plynovodu STORK II, který by se napojil na již existující přepravní infrastrukturu mezi ČR a Polskem, a to plynovod STORK.

K většímu objemu finančních prostředků do budování energetické infrastruktury proto vyzval 15. 5. 2014 český premiér B. Sobotka na mezinárodní konferenci Globsec v Bratislavě. Podle něj by *„Evropská unie měla hledat způsob, jak posílit spolufinancování významné energetické infrastruktury z unijních zdrojů“*.[47] Vedle toho je podle premiérů V4 k posílení energetické bezpečnosti nutné prohlubovat integraci trhu s plynem a dalšími energiemi, oslabovat závislost na Rusku, které dodávky plynu používá jako politický nástroj, a pracovat na technických opatřeních, jež rozšíří možnosti tzv. reverzního toku. V případě, že v jedné zemi plyn chybí, může díky reverznímu toku pomoci sousední stát, byť proudění plynu je za normálních okolností opačné.[48]

O budování alternativních tras na dodávky zemního plynu a ropy a potřebě propojení energetické infrastruktury mezi zeměmi střední, východní a jihovýchodní Evropy v rámci projektu Severojižního plynového koridoru, diskutovali ministři zemí V4 odpovědní za energetiku na schůzce 24. 11. 2014 v Bratislavě.[49] Zároveň toto téma řešili prezidenti zemí V4 a Rakouska a Slovinska na summitu v Praze 12. 12. 2014. Shodli se na nutnosti diverzifikace energetických cest a zdrojů a urychlení výstavby hlavních projektů energetické infrastruktury, včetně Severojižního plynového koridoru.[50]

Bilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetické vztahy ČR–Rakousko

V porovnání s energetickými vztahy ČR se zeměmi V4, kde panuje vzájemná shoda na většinu energetických otázek, včetně jaderné energetiky, otázkou rozdílných názorů naopak zůstává jaderná energie v energetické interakci mezi ČR a dlouhodobým odpůrcem jádra Rakouskem. Na jednu stranu ČR ve své pozici jadernou energetiku dlouhodobě podporuje, ale svému jižnímu sousedovi ji nijak nevnucuje, na druhou stranu ČR očekává respektování svého rozhodnutí rozvíjet jadernou energetiku ze strany Rakouska.

V roce 2014, oproti roku 2013, došlo v energetické interakci České republiky a Rakouska k mírné změně v podobě snahy představitelů ČR a Rakouska o zlepšení vzájemných, nejen energetických vztahů. Důležitým faktorem, který podpořil tento proces, bylo rozhodnutí o zrušení tendru na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín 10. 4. 2014. Nicméně začátek roku 2014 této změně energetických vztahů nijak nenasvědčoval. Rakousko začátkem února 2014 v připomínkovém řízení k návrhu české Státní energetické koncepce jasně odmítlo prodloužit životnost JE Dukovany, protože *„Dukovany vykazují slabá místa, která nelze vyřešit modernizací“*.[51]

S cílem lépe řešit sporné otázky, zlepšit vzájemnou interakci a posílit spolupráci, rozhodli se během schůzky ve Vídni 3. 4. 2014 ministři zahraničních věcí ČR Lubomír Zaorálek a Rakouska Sebastian Kurz začít novou etapu ve vzájemných vztazích. Přestože jaderná energie byla i nadále sporným tématem jejich vzájemného jednání, ministr zahraničních věcí ČR slíbil, že „[Rakousko] *budeme průběžně informovat…, a že budou od nás mít informace vždy spolehlivě včas*“.[52] Zároveň L. Zaorálek navrhl vytvoření společného trhu s plynem s Rakouskem, do něhož by vstoupily i další země, zejména z V4. O tři měsíce později, na konci července 2014, tento návrh na vytvoření regionálního trhu s plynem a zlepšené propojení plynovodů s okolními státy zopakoval také premiér B. Sobotka při setkání s rakouským kancléřem Wernerem Faymannem, který společný postup v této oblasti uvítal.

Důležitým východiskem pro „reset“ vzájemných energetických vztahů pak bylo rozhodnutí české společnosti ČEZ zrušit tendr na dostavbu JE Temelín, jež političtí představitelé Rakouska uvítali.[53] Naopak český ministr životního prostředí Richard Brabec 10. 4. 2014 uvítal rozhodnutí dolnorakouské vlády zrušit projekt větrné elektrárny poblíž hranic Národního parku Podyjí a rakouského Nationalpark Thayatal, podle něj by tento projekt mohl *„narušit ráz zdejší unikátní krajiny a oslabit zde turistický ruch“*.[54]

Dalším důležitým krokem na cestě ke zlepšení vzájemných energetických vztahů bylo vyjádření předsedkyně rakouské horní komory Any Blatnikové, která 9. prosince při setkání se svým českým protějškem Milanem Štěchem uznala právo ČR rozhodnout si, zda bude využívat jadernou energii k výrobě elektřiny.[55] Předsedkyně rakouské Spolkové rady svým postojem částečně mírnila vyjádření rakouského kancléře W. Faymanna, který měsíc předtím, tj. v listopadu 2014, pohrozil, že Rakousko využije vůči České republice všechny politické a právní prostředky kvůli možnosti budování českého trvalého úložiště jaderného odpadu blízko hranic s Rakouskem.[56]

Energetické vztahy ČR–Německo

Podobně jako u česko-rakouské energetické interakce, také v případě energetických vztahů mezi Českou republikou a SRN existuje dlouhodobě na řadu energetických otázek rozdílný názor. Zaprvé, zatímco ČR obhajuje význam jaderné energetiky a po SRN požaduje uznání jejího rozhodnutí, SRN jadernou energetiku odmítá a ČR za její využívání kritizuje. Zadruhé, Česká republika se staví spíše kriticky k podpoře využívání OZE a jejímu výraznějšímu zastoupení v energetickém mixu, naopak SRN daleko více spoléhá na využití OZE při výrobě elektřiny a využívání OZE prosazuje na půdě EU.

V kontextu těchto skutečností se v roce 2014 vyvíjely energetické vztahy mezi ČR a SRN, které v porovnání s rokem 2013 doznaly určité změny. Zaprvé, SRN po zrušení tendru na výstavbu JE Temelín zmírnila svoji kritiku ČR kvůli jejímu využívání jaderné energetiky a obě země vzájemně uznaly, že každá z nich má odlišný názor na složení energetického mixu, což je potřeba respektovat. Zadruhé, došlo ke snížení intenzity jednání o nežádoucích přetocích německé elektřiny do ČR, když se na začátku roku 2014 český provozovatel přenosové soustavy ČEPS dohodl s německou společností 50Hertz na výstavbě čtveřice transformátorů na česko-německém pomezí, při-

čemž tyto transformátory by měly začít fungovat koncem roku 2016[57]. A konečně zatřetí, obě země se v roce 2014 snažily daleko více spolupracovat v oblasti energetiky.

Potřebu energetické spolupráce v kontextu krize na Ukrajině potvrdil nejprve ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek při setkání s německým protějškem Frankem-Walterem Steinmeierem 7. 3. 2014 a týden později, tj. 13. 3. 2014, také premiér Bohuslav Sobotka během jednání s německou kancléřkou Angelou Merkelovou. Český předseda vlády se s německou kancléřkou shodli na potřebě propojování energetické soustavy jednotlivých členských zemí a energetické spolupráci obou zemí. Sobotka zároveň zdůraznil, že rozhodování o tom, z jakých zdrojů budou jednotlivé země vyrábět elektřinu, by mělo zůstat v kompetenci členských států a nemělo by se přenášet na společnou úroveň EU, protože *„rozhodnutí o tom, z jakých zdrojů se bude v zemi vyrábět elektřina, má vliv i na státní rozpočet a na cenu elektřiny“*.[58] Zároveň český premiér dal německé kancléřce jasně najevo, že Česká republika nebude následovat německého příkladu v odstavení jaderných elektráren a v masivním rozvoji OZE. *„Jestliže dnes jsme se dohodli na intenzivních konzultacích například v oblasti energetiky, tak to neznamená, že bychom se dnes dohodli na tom, že Česká republika bude kopírovat energetický mix, pro který se rozhodlo Německo.“*[59]

Stejný postoj hájil i český ministr životního prostředí Richard Brabec při setkání s německou ministryní životního prostředí Barbarou Hendricksovou v Berlíně 1. 7. 2014, když zdůraznil, že ČR nemá podmínky k tomu, aby transformovalo svou energetiku směrem k obnovitelným zdrojům v takovém rozsahu, jako to dělá Německo, které má lepší možnosti pro podporu rozvoje OZE. Naopak ČR takové možnosti podle R. Brabce nemá. *„My jsme někde jinde a musíme vycházet pragmaticky a selským rozumem z toho, jaké podmínky má Česká republika.“*[60]

Představy o složení energetického mixu SRN představila také německá kancléřka 12. 2. 2014 během setkání se zástupci dvanácti předních evropských energetických firem, včetně české společnosti ČEZ. Podle A. Merkelové, SRN chce při transformaci energetiky odstavit jaderné elektrárny a omezit výrobu v uhelných a jejich výkon chce nahradit obnovitelnými zdroji a paroplynovými elektrárnami.[61]

Energetické vztahy ČR–Rusko

Zcela zásadním způsobem prošly v roce 2014 energetické vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací. Zatímco v roce 2013 a letech předešlých se energetické vztahy ČR a Ruska pod vlivem zájmu rusko-českého konsorcia MIR.1200 o tendr na výstavbu dvou bloků JE Temelín opatrně vyvíjely směrem ke zlepšení, v roce 2014, po zrušení tendru a především v důsledku ruské vojenské angažovanosti na Ukrajině, došlo na oficiální úrovni k omezení vzájemné energetické interakce mezi Ruskem a Českou republikou.

Ještě před zrušením tendru proběhla začátkem března, po anexi Krymu ze strany Ruska, intenzivní debata o postavení rusko-českého konsorcia MIR.1200 v tendru. Zatímco ministr obrany Martin Stropnický (ANO) a ministr pro legislativu a lidská práva Jiří Dienstbier (ČSSD) jasně uvedli, že si nedokážou představit, aby se vítězem tendru na dostavbu Temelína stala firma s ruskou účastí, premiér Bohuslav Sobotka se postavil proti tomuto názoru a naopak zdůraznil, že Česká republika navzdory dění

na Ukrajině nemůže zastavit své obchodní a energetické vztahy s Ruskem.[62] Navíc by podle něj zásah vlády do tendru byl komplikovaný, protože firma ČEZ, vlastník temelínské elektrárny, není plně ovládána státem.

Rusko-české konsorcium MIR.1200 pak oznámení o zrušení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín 10. 4. 2014 přijalo s prohlášením, že se kvůli ukončení tendru nebude soudit s ČR. Zároveň mluvčí rusko-českého konsorcia MIR.1200 vyjádřil přesvědčení, že v nejbližší době vypíše společnost ČEZ nový tendr.[63]

Energetické vztahy ČR–USA

Naproti tomu beze změny zůstaly v roce 2014, v porovnání s rokem 2013, česko-americké energetické vztahy. I po zrušení tendru na dostavbu třetího a čtvrtého bloku JE Temelín byla energetika v roce 2014 jedním z témat vztahů České republiky a USA, kde čeští političtí představitelé vystupovali aktivně.

Ještě před zrušením tendru podepsali 26. 3. 2014 ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek a ministr energetiky USA Ernest Moniz dohodu o spolupráci v civilním výzkumu a vývoji v oblasti jaderné energetiky. Oba ministři se v kontextu rusko-ukrajinské krize zabývali také možností posílení energetické bezpečnosti v podobě vývozu břidlicového plynu z USA do zemí EU. Podle Mládka hledá ČR v zájmu bezpečnosti dodávek jak alternativní dopravní trasy ruského plynu, tak i jiné dodavatele plynu, a proto by *„uvítala též export zemního plynu z USA do Evropy, jenž by přispěl ke zvýšení globální energetické bezpečnosti, diverzifikaci dodávek a rozšíření tržních příležitostí“*.[64] Zároveň oba ministři hovořili o dostavbě JE Temelín a projektu vzájemné spolupráce v oblasti výzkumu a vývoje vysokoteplotních reaktorů IV. generace. Ve stejný den, u příležitosti otevření Střediska pro civilní jadernou spolupráci mezi USA a ČR v budově ČVUT v Dejvicích, podpořil jadernou energetiku na úkor zvyšování podílu OZE také český prezident Miloš Zeman. Jasně zdůraznil, že *„jaderná energetika bude mít rostoucí místo v energetickém mixu“* a *„nepokládám za správné, aby se přehnaně zvyšoval podíl takzvaných obnovitelných zdrojů v energetickém mixu“*.[65]

Následné zrušení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín označila americko-japonská společnost Westinghouse za zklamání, nicméně, stejně jako rusko-české konsorcium MIR.1200, dala jasně najevo, že se nebude soudit s ČR kvůli zrušenému tendru[66], a naopak uvedla, že je připravena vést diskuse o dalších možnostech, které by umožnily ČR těžit z benefitů řešení Westinghouse. Zároveň 12. 10. 2014 společnost Westinghouse nabídla ČR, že by financovala část výstavby nových jaderných zdrojů, a to stejným modelem, jako využívá např. v Bulharsku a Velké Británii.[67]

V neposlední řadě o energetické bezpečnosti a možných dodávkách plynu z USA do EU mluvil předseda vlády Bohuslav Sobotka během své pracovní návštěvy USA od 17. do 20. 11. 2014 s americkým viceprezidentem Joem Bidenem, který vyzval Evropu, aby rozšířila rejstřík svých energetických zdrojů a snížila závislost na Rusku. Podobné otázky řešil český premiér během své návštěvy také s ministrem pro energetiku USA Ernestem Monizem.[68]

Energetické vztahy ČR–Francie

Naopak v případě energetických vztahů mezi ČR a Francií přinesl rok 2014, v porovnání s rokem 2013, určité pozitivní změny. Zatímco v roce 2013 česko-francouzské energetické vztahy z důvodu vyřazení francouzské firmy Areva začátkem října 2012 z tendru na dostavbu JE Temelín českou energetickou společností ČEZ stagnovaly, v roce 2014 byla energetická interakce mezi ČR a Francií ve znamení snahy o posílení spolupráce a vzájemné aktivity.

K pozitivně změně v energetických vztazích České republiky s Francií přispělo, trochu paradoxně, rozhodnutí energetické společnosti ČEZ o zrušení tendru. Po něm firma Areva 17. 4. 2014 stáhla svoje odvolání k soudu proti vyřazení z tendru a vyjádřila přání začít v České republice nové vztahy s místními partnery, se kterými chce do budoucna úzce spolupracovat.[69]

O energetické spolupráci a především o potřebě posílení unijní energetické bezpečnosti v kontextu rusko-ukrajinské krize diskutovali o den později, 18. 4. 2014, český premiér B. Sobotka se svým francouzským protějškem Manuelem Vallsem. Právě energetická bezpečnost Evropské unie a opatření k jejímu zajištění byly také jedním z témat setkání mezi českým předsedou vlády a francouzským prezidentem Françoisem Hollandem.[70] S francouzským prezidentem o energetice jednal 9. 9. 2015 i prezident Miloš Zeman, který vyzval společnost Areva, aby se zúčastnila případného nového tendru na dostavbu JE Temelín.[71]

Energetika pak byla 8. 12. 2014 hlavním tématem jednání mezi premiérem B. Sobotkou a francouzským protějškem M. Vallsem, kteří se shodli na tom, že rok 2014 se stal zlomem ve vzájemných vztazích obou zemí a ekonomická spolupráce mezi Českou republikou a Francií by se měla prohloubit především v oblasti energetiky. To potvrdil premiér Valls, podle kterého by Francie *„chtěla posílit spolupráci s ČR* [v jaderné energetice] *a zúčastnit se velkých projektů, které budou strategického významu, zejména pokud jde o rozšíření dvou jaderných elektráren v ČR“*.[72] Naopak premiér Sobotka ocenil, že *„Francie má na využívání jaderné energie stejný názor jako ČR“*.[73] Zároveň oba premiéři podepsali akční plán česko-francouzského strategického partnerství pro roky 2014 až 2018.

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Energetika představuje dlouhodobě a intenzivně diskutované téma českého politického diskurzu a rok 2014 v tomto ohledu nebyl výjimkou. Stejně jako v předchozím roce 2013, také ve sledovaném období roku 2014 všechny výše zmíněné otázky a témata vnějších energetických vztahů výrazně ovlivňovaly rozhodování jednotlivých institucionálních aktérů České republiky a v jejich rámci klíčových politických činitelů, stejně jako intenzitu jejich činností a byly přítomny v jejich vystoupeních, projevech a jednáních se zahraničními protějšky.

S ohledem na tyto skutečností pak byla ve vnějších energetických vztazích České republiky v roce 2014, podobně jako v roce 2013, nejvíce aktivní vláda ČR prostřednictvím premiéra (Bohuslava Sobotky). Stejně tak byla aktivita ve vnějších energetických vztazích České republiky patrná i ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu ČR v podobě ministra průmyslu a obchodu (Jana Mládka) a jeho náměstka (Pavla Šolce), Ministerstva zahraničních věcí ČR prostřednictvím ministra zahraničních věcí (Lubomíra Zaorálka), prvního náměstka (Petra Druláka) a především velvyslance ČR pro energetickou bezpečnost (Václava Bartušky)[74] a jeho tajemnice (Jitky Holubcové) a částečně i Ministerstva životního prostředí ČR prostřednictvím ministra životního prostředí (Richarda Brabce) a jeho náměstka (Jana Kříže). V neposlední řadě byl ve vnějších energetických vztazích ČR aktivní i prezident ČR (Miloš Zeman).

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Stejně jako rozhodující političtí činitelé ČR, také všechna tuzemská média se v roce 2014 zabývala řadou témat vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky ČR. Z těchto témat pak většina českých deníků (*Hospodářské noviny*, *E15*, *Právo*, *Lidové noviny* a *Mladá fronta DNES*), ale i internetový portál Česká pozice, věnovaly zvýšenou pozornost otázce ukončení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín a posílení energetické bezpečnosti EU a ČR a snížení energetické závislosti na Rusku.

Tématem číslo jedna byla v roce 2014 rusko-ukrajinská krize a její dopad na energetickou bezpečnost EU a ČR, přičemž toto téma rozdělila česká média do tří hlavních otázek, kterým se souběžně věnovala. První sledovanou otázkou byl průběh krize v energetických vztazích mezi Ukrajinou a Ruskem doprovázený hrozbou přerušení dodávek ruského plynu na Ukrajinu a po jeho zastavení pak proces trilaterálního jednání mezi představiteli EU, Ruska a Ukrajiny o obnovení exportu plynu z Ruska na Ukrajinu. S tím pak souvisela druhá sledovaná otázka, a to stav energetické bezpečnosti EU[75] a ČR[76] a možné následky v případě přerušení dodávek ruského plynu a ropy do zemí EU. Zatímco ČR a další státy západní Evropy by zastavení dodávek plynu z Ruska vydržely bez vážnějších problémů přibližně devět měsíců, státy jako Polsko, Slovensko, Bulharsko, Estonsko a Lotyšsko by měly zásadní problémy již po třech měsících bez ruského plynu.[77] Z tohoto pohledu byl zajímavý výsledek průzkumu společnosti Bohemia Energy z 30. 5. 2014, podle kterého více než polovině Čechů, přesně 55%, vadí energetická závislost ČR na dovozech zemního plynu z Ruska. Dalším 44 % Čechů to nevadí a 1 % neví.[78] A konečně třetí souběžná otázka, které česká média věnovala pozornost, byla opatření k posílení unijní a české energetické bezpečnosti a možnosti ke snížení energetické závislosti EU a ČR na Rusku. Vedle diskuse o posílení energetické bezpečnosti ČR na národní i unijní úrovni, převzala v září 2014 většina českých médií zprávu o snahách Ruska v několika evropských zemích financovat kampaně a demonstrace proti průzkumu a využití ložisek břidlicového plynu částkou 82 mil. EUR (2,3 mld. Kč).[79] Případná produkce břidlicového plynu v člen-

ských státech by totiž mohla částečně snížit energetickou závislost EU na Rusku, které by naopak přišlo o příjmy z vývozu zemního plynu do EU.

Druhým hlavním tématem, kterému česká média v roce 2014 věnovala zvýšenou pozornost, bylo rozhodnutí společnosti ČEZ zrušit tendr na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín. I v tomto případě se domácí média věnovala sérii tří hlavních otázek, a to zaprvé, důvodům zrušení tendru ze strany společnosti ČEZ, zadruhé reakcím politických představitelů ČR na ukončení tendru, ale i vyjádřením rusko-českého konsorcia MIR.1200 a americko-japonské společnosti Westinghouse a konečně zatřetí domácí politické diskusi o možném vypsání nového tendru na dostavbu JE Temelín, popř. JE Dukovany, a zapojení zahraničních účastníků.[80]

ZÁVĚR

Stejně jako předchozí rok 2013, také rok 2014 v oblasti vnějších energetických vztahů ČR ukázal na *omezenou politizaci* české diskuse o některých otázkách spojených s vnější dimenzí energetické bezpečnosti. Zatímco téma vnější energetické politiky a s ní související otázky energetické bezpečnosti byly v roce 2014 přítomny v politické debatě institucionálních aktérů ČR, tj. prezidenta, premiéra, MPO, MZV a MŽP, většina politických aktérů ČR, tj. politických stran a hnutí, se otázce vnějších energetických vztahů ve své volební kampani, s výjimkou voleb do Evropského parlamentu, příliš nevěnovala. Zároveň v roce 2014 panoval mezi institucionálními a v omezené míře také politickými aktéry ČR velmi podobný nebo jen částečně odlišný názor na řadu energetických témat vnějších vztahů ČR, proto lze hovořit pouze o *omezené polarizaci* české diskuse. Tyto dvě skutečnosti v roce 2014 významným způsobem působily a determinovaly zahraničněpolitickou pozici a jednání ČR ve vnějších energetických vztazích, kde je třeba odlišit multilaterální a bilaterální rovinu.

Na multilaterální úrovni v rámci EU a V4 podporovala v roce 2014, podobně jako o rok dříve, Česká republika ve vnějších energetických vztazích dva postoje. Na jedné straně ČR v roce 2014 obhajovala *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání* a *spolupracující pozice*. V tomto ohledu ČR např. na březnovém summitu ER prosazovala právo členských států rozvíjet jadernou energii a rozhodovat samostatně o složení energetického mixu, zdůraznila nutnost posílení energetické bezpečnosti v podobě dokončení plně liberalizovaného vzájemně propojeného energetického trhu a v neposlední řadě v květnu podpořila vznik tzv. Energetické unie. Tyto energetické otázky prosazovala ČR během roku 2014 také při setkání s představiteli V4, kteří v březnu vyzvali USA k rozšíření vývozu břidlicového plynu ve formě LNG do Evropy. Na straně druhé pak ČR přijala *adaptaci na vnější politiku*, jež byla výsledkem *reaktivního jednání* a *neutrální pozice*, když během roku 2014 společně s dalšími zeměmi V4 opakovaně zdůrazňovala své výhrady k navrženým cílům klimaticko-energetické politiky EU do roku 2030, především požadovanému 27% celoevropského podílu energie z obnovitelných zdrojů. Nicméně ČR svým jednáním tyto cíle neblokovala ani nevetovala a naopak na říjnovém summitu ER podpořila všechny

závazky do roku 2030 (tj. snížení emise CO_2 o 40 %, zvýšení podílu OZE o 27 %, zvýšení energetické účinnosti o 27 % a posílení propojení energetických sítí), protože se ČR podařilo vyjednat kompenzace, které usnadní přechod na ekologicky čistší energii.

Podobně na bilaterální úrovni Česká republika ve svých vnějších energetických vztazích adoptovala v roce 2014, stejně jako v předešlém roce 2013, *proaktivní jednání* a *spolupracující pozici* a snažila se o *vytváření společné politiky*. Tento postoj byl asi nejvíce patrný na příkladu otázky posílení české a unijní energetické bezpečnosti, kterou ČR v průběhu roku 2014 ve svých bilaterálních energetických vztazích s Rakouskem, SRN, USA a Francií podporovala, a v tomto ohledu se snažila s těmito státy také spolupracovat, ale nikomu ji z těchto států nevnucovala. V případě energetických vztahů s Ruskem pak ČR v roce 2014 přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání* a *neutrální pozice*. Na jednu stranu ČR akceptovala vnější energetickou politiku EU vůči Ruské federaci, podpořila posílení energetické bezpečnosti EU a snížení unijní energetické závislosti na Rusku a zároveň souhlasila se sankcemi EU vůči Rusku. Na druhou stranu ČR jasně zdůraznila, že jakmile pominou hlavní překážky ze strany Ruska v podobě jeho politické a vojenské angažovanosti na Ukrajině, bude s Ruskou federací i nadále jednat a spolupracovat v oblasti energetiky.

Poznámky

1 K tomu srv. Tichý, Lukáš (2014): Energetika ve vnějších vztazích České republiky. In: Michal Kořán a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 303–326.

2 Dále srv. *Hlavní fakta o plynovém sporu mezi Ruskem a Ukrajinou*. ČTK, 16. 6. 2014.

3 Dále srv. *Naftogaz: Ukrajina se bude co nejvíc vyhýbat dovozu plynu z Ruska*. ČTK, 18. 11. 2014.

4 K jednotlivým kolům sankcí dále srv. *Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci*. BusinessInfo.cz, 17. 2. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-sankci-eu-vuci-ruske-federaci-61587.html**.

5 Dále srv. *Fico: Snížení dodávek plynu do Evropy je politickým nástrojem*. ČTK, 24. 9. 2014; *Polsko a Slovensko dostávají z Ruska šestý den méně plynu*. ČTK, 15. 9. 2014.

6 Dále srv. *Rusko oznámilo konec plynovodu South Stream*. ČTK, 1. 12. 2014.

7 *Komisař EU podpořil těžbu břidlicového plynu v EU*. ČTK, 5. 7. 2014.

8 *USA podporují snahu EU o větší nezávislost na ruském plynu*. ČTK, 3. 12. 2014.

9 Dále srv. Titov, Viktor (2014): *Iran's President makes strange statements regarding gas supplies.* New Eastern Outlook, 30. 9. 2014. On-line: **journal-neo.org/2014/09/30/rus-prezident-irana-delaet-stranny-e-zayavleniya-po-gazu/**.

10 Dále srv. *Reuters: EU plánuje dovoz íránského plynu, pokud se zruší sankce*. ČTK, 24. 9. 2014.

11 *Sobotka: Vývoj na Krymu podtrhuje úsilí o energetickou bezpečnost*. ČTK, 6. 3. 2014.

12 Tamtéž.

13 *Sobotka: EU by měla podpořit dodávky plynu z nových zdrojů*. ČTK, 27. 11. 2014.

14 Tamtéž.

15 *Senát: EU musí diverzifikovat zdroje energetických surovin*. ČTK, 1. 10. 2014.

16 *Senát podpořil postoj vlády ke klimaticko-energetickému plánu EU*. ČTK, 22. 10. 2014.

17 *Odborníci: EU mohla být v energetickém balíčku odvážnější.* ČTK, 24. 10. 2014.

18 *Aktivisté prosazovali před vládou menší závislost na ruském plynu*. ČTK, 19. 3. 2014.

19 *Greenpeace vyzvalo vládu k energetické nezávislosti ČR*. ČTK, 28. 5. 2014.
20 Tamtéž.
21 *Aktivisté prosazovali před vládou menší závislost na ruském plynu*, op. cit.
22 *ČEZ ruší tendr na dostavbu Temelína, podle politiků je to logické*. ČTK, 10. 4. 2014.
23 Tamtéž.
24 *ČEZ by příští rok mohl znovu vypsat tendr na dostavbu Temelína*. ČTK, 8. 6. 2014.
25 *Mládek: Stav na Ukrajině je argument dostavby jaderných elektráren*. ČTK, 16. 9. 2014.
26 *Sobotka nevyloučil státní podporu rozšíření jaderných elektráren*. ČTK, 12. 6. 2014; *Sobotka: Bez jaderné energie nelze naplnit klimatické cíle*. ČTK, 16. 6. 2014.
27 *Energetickou koncepci ČR chtějí konzultovat všechny sousední země*. ČTK, 25. 2. 2014.
28 Tichý, Lukáš (2014), op. cit., s. 305.
29 MPO (2014): *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, prosinec 2014.
30 *Své klimatické cíle do roku 2030 určí EU nejpozději v říjnu*. ČTK, 21. 3. 2014.
31 *Lídři EU budou v Bruselu řešit energetické a klimatické cíle unie*. ČTK, 21. 3. 2014.
32 K tomu srv. *Rompuy i Sobotka chtějí nižší energetickou závislost EU na Rusku*. ČTK, 30. 4. 2014.
33 *Oettinger: Po volbách do EP je vhodná doba řešit energetické cíle*. ČTK, 27. 5. 2014.
34 Euroskop.cz (2014a): *Energie v květnu 2014*. Euroskop.cz, 5. 6. 2014. On-line: **www.euroskop.cz/8440/24216/clanek/energie-v-kvetnu-2014/**.
35 *Vláda podporuje návrh energetické spolupráce, má ale i výhrady*. ČTK, 23. 5. 2014.
36 *Lídři zemí EU tento týden zřejmě podpoří vznik Energetické unie*. ČTK, 24. 6. 2014.
37 Tamtéž.
38 Ke druhému kolu sankcí zaměřených na energetický sektor Ruska a schválených v polovině září 2014, dále srv. *Reuters: Sankce USA a EU tvrdě zasáhnou ruské plány na těžbu ropy*. ČTK, 14. 9. 2014,
39 *EU: Zastavení plynu z Ruska může být problém pro Finy či Bulhary*. ČTK, 16. 10. 2014.
40 Tamtéž.
41 *EU do roku 2030 sníží emise skleníkových plynů o 40 procent*. ČTK, 24. 10. 2014.
42 *Odborníci: EU mohla být v energetickém balíčku odvážnější.* ČTK, 24. 10. 2014.
43 Dále srv. Euroskop.cz (2014b): E*nergie v říjnu 2014.* Euroskop.cz, 19. 11. 2014. On-line: **www.euroskop.cz/8440/24865/clanek/energie-v-rijnu-2014/**.
44 *Summit EU podle Tuska podpořil vznik fondu strategických investic*. ČTK, 19. 12. 2014.
45 *Ministři V4, Pobaltí a Skandinávie odsoudili Rusko za Ukrajinu*. ČTK, 7. 3. 2014.
46 *Sobotka: Výzva k USA k dodávce plynu patří k energetické strategii*. ČTK, 10. 3. 2014; *Východní Evropa chce tlačit na uvolnění vývozu plynu z USA*. ČTK, 17. 1. 2014.
47 *Sobotka chce více peněz z unie na energetickou infrastrukturu*. ČTK, 15. 5. 2014.
48 *Premiéři visegrádské čtyřky chtějí zvýšit energetickou bezpečnost*. ČTK, 15. 5. 2014.
49 *Země V4 podporují dodávky plynu a ropy přes Ukrajinu*. ČTK, 24. 11. 2014.
50 *Středoevropští prezidenti jsou pro diverzifikaci zdrojů energie*. ČTK, 12. 12. 2014.
51 *Energetickou koncepci ČR chtějí konzultovat všechny sousední země*. ČTK, 25. 2. 2014.
52 *Česko a Rakousko chtějí nový start vzájemných vztahů*. ČTK, 3. 4. 2014.
53 *Rakousko vítá konec tendru na dostavbu Temelína, EK to nekomentuje*. ČTK, 10. 4. 2014.
54 *Dolnorakouská vláda zrušila projekt větrné elektrárny v Podyjí*. ČTK, 10. 4. 2014.
55 *Blatniková uznala právo ČR rozhodnout o využívání jaderné energie*. ČTK, 9. 12. 2014.
56 *Rakouský kancléř hrozí Česku právními kroky kvůli úložišti*. ČTK, 4. 11. 2014.
57 *Proti blackoutu čtveřicí „obrů“: Dohoda o regulaci proudu ve finále*. ČT 24, 6. 1. 2014. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/257195-proti-blackoutu-ctverici-obru-dohoda-o-regulaci-proudu-ve-finale/**.
58 *O energetickém mixu mají podle Sobotky rozhodovat samy země EU*. ČTK, 13. 3. 2014.
59 Tamtéž.
60 *Brabec: ČR nemůže rozvíjet obnovitelné zdroje tolik jako Německo*. ČTK, 1. 7. 2014.
61 *Merkelová se sejde se zástupci ČEZ a dalších energetických firem*. ČTK, 12. 2. 2014.

62 *Stropnický: Dostavba JE Temelín Rusy je těžko představitelná*. ČTK, 3. 3. 2014.
63 *MIR.1200 se kvůli Temelínu soudit nebude, USA jsou zklamány*. ČTK, 10. 4. 2014.
64 *ČR a USA budou spolupracovat v jaderné energetice.* ČTK, 26. 3. 2014.
65 *Zeman je proti přílišnému zvyšování podílu obnovitelných zdrojů*. ČTK, 26. 3. 2014.
66 *Westignhouse zrušení tendru na dostavbu Temelína zklamalo.* ČTK, 14. 4. 2014.
67 *Westinghouse nabídl ČR spolufinancování výstavby jaderných zdrojů.* ČTK, 12. 10. 2014.
68 *Sobotka: EU by měla podpořit dodávky plynu z nových zdrojů*. ČTK, 27. 11. 2014.
69 *Areva po zrušení tendru na Temelín končí se soudním sporem*. ČTK, 17. 4. 2014.
70 *Sobotka byl prvním zahraničním hostem premiéra Francie Vallse*. ČTK, 18. 4. 2014.
71 *Zeman věří ve zlepšení ekonomických vztahů Česka a Francie*. ČTK, 9. 9. 2014.
72 *Francie se chce ucházet o rozšiřování jaderných elektráren v ČR*. ČTK, 8. 12. 2014.
73 Tamtéž.
74 *Dále srv. Vládní zmocněnec pro dostavbu Temelína Bartuška skončil*. ČTK, 31. 7. 2014.
75 Dále srv. *EK chce do října zjistit, kde v EU hrozí výpadky plynu.* ČTK, 13. 6. 2014.
76 *Češi mají zásoby plynu na celé jaro, ujistili plynaři*. ČTK, 10. 4. 2014.
77 Dále srv. *Mládek: Zastavení plynu Kyjevem se ČR nedotkne, u ropy je to horší*. ČTK, 8. 8. 2014.
78 *Průzkum: Energetická závislost na Rusku vadí polovině Čechů*. ČTK. 30. 5. 2014.
79 *Rusko údajně financuje kampaně proti břidlicovému plynu v Evropě*. ČTK, 19. 9. 2014.
80 Dále srv. *Jihokorejská KEPCO se chce zúčastnit tendru na dostavbu Temelína*. ČTK, 8. 7. 2014.

Kapitola 20
Rozvojový rozměr české zahraniční politiky

Ondřej Horký-Hlucháň

ČEKÁNÍ NA VNITŘNÍ I VNĚJŠÍ IMPULZY[1]

Loňská kapitola této knihy skončila otázkou, zda v roce 2014 dojde k větší politizaci české rozvojové spolupráce, tedy zda posílí jako součást veřejné a politické debaty a bude se o ní více rozhodovat v otevřených politických procesech. Mělo se tak stát prostřednictvím *„ideologického posunu v nové vládní koalici v kombinaci s vnějšími impulzy roku 2015, tedy Evropského roku rozvoje a finiše v diskusi o globálním rozvojovém rámci, který nahradí Rozvojové cíle tisíciletí"*.[2] Prozatím se zdá, že nedošlo k zaznamenáníhodným změnám v žádné ze tří dosavadních charakteristik rozvojového rozměru české zahraniční politiky: nízké míře politizace, klesající polarizaci a zároveň i vysoké technokratizaci. Politizace přitom zůstává nutnou, byť ne dostačující podmínkou pro získání politické podpory k naplňování mezinárodních závazků v navyšování rozpočtu zahraniční rozvojové spolupráce. Zároveň nadále platí, že bez vstupu do politických procesů na úrovni vlády není možné nesoulad vnějších a vnitřních politik, jenž leží v srdci připravovaného globálního rámce pro udržitelný rozvoj do roku 2030, vyřešit technokraticky, tedy na úřednické či expertní úrovni mezi ministerstvem zahraničních věcí a dalšími resorty zastupujícími odlišné zájmy a myšlenkové rámce.

Ačkoli veřejná debata o zahraniční politice byla ve svém „lidském rozměru" v roce 2014 výrazně intenzivnější než v letech předešlých, tématu rozvojové spolupráce a humanitární pomoci se na rozdíl od agendy lidských práv a transformační spolupráce vyhnula (viz kapitola *Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky*). Přestože rozvojová spolupráce ze své definice tíhne k depolitizaci, jako zahraničněpolitický nástroj není *a priori* méně náchylná k tomu stát se předmětem polarizace politické scény. Polarizace, tedy konzistentní, dlouhodobá a protichůdná stanoviska ve věci zásadního směřování politiky, se totiž může objevit i ve věci objemu pomoci, teritori-

álních priorit nebo samotného účelu rozvojové spolupráce. Zdá se však, že v českém prostředí na rozdíl od lidskoprávní agendy nehraje ta rozvojová, spojená se statutem „vyspělé" dárcovské země, tak důležitou identitární roli, aby se dokázala projevit v zahraničněpolitické debatě. Na rozdíl od dědictví československého disentu totiž není spojena s vnitropolitickými spory a ani čtvrtstoletí od změny politického režimu nerozděluje společnost.

Bez ohledu na vnitřní podněty se zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) a humanitární pomoc ukázaly dosti odolné i proti politizaci zvnějšku. A to i přesto, že impulzy z východního a jižního sousedství Evropské unie se jinak projevily v domácí veřejné i politické debatě velmi intenzivně, jak ukazují příslušné kapitoly této knihy. Na jedné straně pokračující občanská válka v Sýrii a bezprecedentní několikamilionová uprchlická krize, kterou způsobila, vedla pouze k malému navýšení či přesměrování rozpočtu humanitární pomoci na úkor jiných oblastí. Na straně druhé v případě války na Ukrajině, která se v roce 2014 stala českým zahraničněpolitickým tématem číslo jedna, vláda bez předchozí politické a veřejné debaty ani následné odezvy rozhodla do roku 2016 o padesátimilionové rozvojové a transformační pomoci Ukrajině. Z poloviny se ji ovšem rozhodla refinancovat z nespotřebovaných prostředků České rozvojové agentury (ČRA).[3] Ačkoli tedy nad rámec menších darů šlo v druhém případě o první mimořádnou intervenci vlády do oblasti zahraniční rozvojové spolupráce od roku 2008, celková míra politizace či polarizace této pomoci se od rusko-gruzínské války nezměnila. Z hlediska řádné činnosti vláda schválila rozpočet na zahraniční rozvojovou spolupráci v roce 2015 téměř ve stejné výši jako v předchozím roce a bez ohledu na dvouprocentní růst domácího produktu předpokládaný v plánu ZRS jej ve střednědobém výhledu prakticky zachovala až do roku 2017.

V roce 2014 také MZV započalo přípravu strategických dokumentů, zejména *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Následovalo střednědobou a konsenzuální revizi *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR na léta 2010–2017*, o které podrobně informovala loňská kapitola této publikace a která přes celkovou kontinuitu předznamenala v duchu koncentrace pomoci postupné ukončení aktivit v prioritních zemích Afghánistánu, Mongolsku a Srbsku. Koncepční změny spojené s politickou změnou v roce 2014 se však v praxi ZRS včetně *Programu transformační spolupráce* (TRANS), který se jako jeden z nástrojů lidskoprávní politiky stal předmětem polarizace, zatím neprojevily. Tak či onak principy zahraničněpolitické koncepce v oblasti rozvojové spolupráce zůstávají na příliš obecné úrovni, a proto lze možné změny očekávat spíše až s jejich rozpracováním v nové koncepci ZRS. K nejzajímavějším změnám tak došlo nejen v souvislosti se změnou vlády zejména v rovině osobní po celé linii od ministra zahraničních věcí až po ředitelku příslušného odboru. Zejména nástup nového náměstka odpovědného za rozvojovou spolupráci Martina Tlapy, který působil v agentuře CzechTrade a na ministerstvu průmyslu a obchodu (MPO), vytvořil očekávání většího zaměření rozvojové spolupráce na soukromý sektor. S odstupem se však zdá, že tento obecný trend zvyšujícího se důrazu na ekonomickou diplomacii v zahraniční politice, o kterém systematicky referují jednotlivá vydání této knižní řady, pokračuje stejným tempem. Podobně pokračovaly soustavné kroky ke zvyšování efektivnosti systému ZRS v rámci možností poskytnutých stagnujícími rozpočty.

Oba tyto trendy se spojily jak v činnosti České rozvojové agentury, tak i v posunu debaty o roli soukromého sektoru a jeho spolupráce s dalšími aktéry v zahraniční rozvojové spolupráci. Nelze však říci, že by toto či jakékoli jiné téma bylo v roce 2014 dominantnější než ostatní, a neplatí to ani o přípravě na nový rámec globálního rozvoje do roku 2030.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Nová vláda, obrysy nové zahraničněpolitické koncepce a volby do Evropského parlamentu

Zahraniční politika obecně ani rozvojová spolupráce konkrétně nehrály v předčasných volbách do Poslanecké sněmovny PČR v říjnu roku 2013 výraznou, resp. žádnou roli. Oproti letům 2006 a 2010 lze v tomto oslabení zájmu cítit dokonce určitý regres, daný zejména nástupem nových politických hnutí. Jak do koaliční smlouvy mezi vítěznou ČSSD, těsně následujícím hnutím ANO Andreje Babiše a navrátivší se KDU-ČSL, tak do programového prohlášení vlády Bohuslava Sobotky se promítly prakticky pouze priority sociální demokracie. Té se navrátilo křeslo ministra zahraničních věcí po dvanácti letech (ve vládě s politickým mandátem). Spíše než rozvojové spolupráci se však nepoměrně více věnovaly oba dokumenty důrazu na rozšířené či lépe řečeno nezúžené pojetí lidských práv, tedy politickému posunu, který rozproudil řádově bohatší veřejnou a politickou debatu, rozebranou jinde v této knize. Konkrétně rozvojové spolupráci a lidským právům se nerovnoměrně věnovaly dva body koaliční smlouvy: *„Budeme podporovat dodržování lidských práv ve světě. Zvláštní důraz budeme klást na úctu k jednotlivci, na práva sociální, ekonomická a na ochranu životního prostředí.“* a *„Budeme aktivní v oblasti rozvojové pomoci.“*[4] V podobném duchu jeden ze šesti bodů *Programového prohlášení vlády* věnovaných zahraniční politice obě témata spojuje a rozvádí, že *„rozvojová spolupráce, podpora lidských práv a humanitární pomoc bude součástí zahraniční politiky České republiky. Vláda přitom vychází z předpokladu, že lidská práva zahrnují jak práva občanská a politická, tak práva hospodářská, sociální a environmentální, a že je lze efektivně podporovat pouze v podmínkách vzájemného respektu a dialogu.“*[5]

O půl roku později, 28. srpna, kdy již probíhala výše zmíněná a polarizovaná lidskoprávní diskuse, premiér Sobotka ve svém projevu k vedoucím zastupitelských úřadů navíc – a to byla v českém prostředí novinka – zdůraznil, že k prosazování nejen práv občanských a politických, ale i práv hospodářských, sociálních a práv na životní prostředí *„bychom měli efektivně využít veškeré nástroje, které máme k dispozici – rozvojovou pomoc, transformační spolupráci nebo třeba pomoc humanitární. Náš příspěvek k dosažení globálně stabilní a spravedlivé společnosti, o kterou v dlouhodobém horizontu usilujeme, bude vždy omezený, ale měl by být znatelný a viditelný.“*[6] Bez ohledu na více či méně vyváženou směs idealistických a pragmatických argumentů do této doby vláda ani MZV explicitně nepojímaly ZRS také jako nástroj lidskoprávní politiky. V té době již končila pod vedením tehdejšího prvního náměstka

MZV Petra Druláka, bývalého ředitele Ústavu mezinárodních vztahů, tzv. politická inventura dosavadních priorit diplomacie, ale úřednické vstupy do této vnitroresortní debaty tento vnější politický posun nereflektovaly. Na samotném setkání velvyslanců a velvyslankyň nicméně nový ministr a zároveň i místopředseda ČSSD Lubomír Zaorálek mj. zdůraznil české závazky k navyšování objemu pomoci z roku 2005 a problematiku obhajoby navyšování objemu pomoci před veřejností, vůli podílet se na novém globálním rámci po Rozvojových cílech tisíciletí, ale zároveň i koncept komerční návaznosti rozvojové spolupráce v ekonomické diplomacii. Jako relativně nové prvky také zmínil *nexus* mezi rozvojem a bezpečností i to, že ekonomická diplomacie by neměla v zemích Jihu vytvářet nerovnosti, které se Česku vrátí bezpečnostními riziky. Výslednou koncepci zahraniční politiky i bezprecedentně otevřený proces její přípravy ve srovnání s přípravou předchozích zahraničněpolitických koncepcí zhodnotí až analýza za rok 2015.

V květnu 2014 na okraji veřejného zájmu proběhly již třetí české volby do Evropského parlamentu, které jsou z hlediska rozvojové spolupráce o to důležitější, že dvoustranná projektová spolupráce Česka představuje asi jen pětinu celkových příspěvků do Evropského rozvojového fondu (ERF), ze kterého Evropská komise realizuje spolupráci s Afrikou, Karibikem a Tichomořím, i do rozvojového rozpočtu Evropské unie, ze kterého je uvolňována pomoc zbytku rozvojového světa. Velmi stručný program v oblasti unijní rozvojové politiky však měla pouze hrstka politických stran. Podle hnutí ANO by měla EU *„mít sílu prosazovat své hospodářské a obchodní zájmy, ale i poskytovat vhodně cílenou rozvojovou a humanitární pomoc“*.[7] TOP 09 se Starosty rozvojovou politiku vnímala především jako prevenci bezpečnostních rizik, popř. jako postkonfliktní rekonstrukci.[8] Podobně omezeně ji vnímala ve svém programu i KDU-ČSL.[9] Strana zelených kladla oproti tomu důraz na koherenci vnějších politik Unie.[10] Ostatní strany přímo zastoupené v českém nebo evropském parlamentu včetně vládní ČSSD se jinak tématu v programech nevěnovaly, což svědčí o okrajovém místě unijní rozvojové politiky v hledáčku politiků a političek v kontrastu s reálnými výdaji ze státního rozpočtu. Volby do europarlamentu však upozornily na celkově malou pozornost politické scény věnovanou českým pozicím či jejich absenci k multilaterální rozvojové spolupráci.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Pokračující stagnace objemu a vývoj absorpčních kapacit rozvojové pomoci

Podle předběžných dat, která MZV vykazuje Výboru pro rozvojovou pomoc Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD DAC), narostl oproti roku 2013 statistický ukazatel oficiální rozvojové pomoci (*official development assistance*, ODA) o 213 mil. na 4,338 mld. Kč, a to prakticky pouze v jeho dvoustranné části zejména vzhledem k dočerpávání prostředků z minulých let; započitatelná mnohostranná pomoc zůstala prakticky beze změn. Vzhledem k dvouprocentnímu hospodářskému růstu tak podíl ODA na hrubém národním příjmu (HNP) zůstal roven 0,11 %

či přesněji 0,109 %. To znamená, že i při stagnaci výdajů v roce 2015 by muselo dojít k nerealisticky vysokému růstu HNP pro to, aby sledovaný podíl vládní pomoci k bohatství dále klesl na až 0,10 % z vrcholu 0,13 %. Těch Česká republika dosáhla ještě v roce 2010 i přes vrcholící ekonomickou krizi. Další pokles by ovšem již vyslal do dárcovské komunity i mezi partnerské země znepokojivý signál. V každém případě jedna věc jsou statistiky, druhou věcí jsou ale reálné výdaje nad rámec více či méně formálně povinných mezinárodních příspěvků, jež vláda nemůže v jejich výši ovlivnit. Objem mnohostranné či multilaterální pomoci stále tvoří přibližně 3 mld. Kč, z toho 2,5 mld. Kč směřují do rozpočtů EU a MZV je společně s dalšími věcně příslušnými resorty mohou ovlivnit pouze svým podílem na formování unijní politiky a politik mezinárodních organizací.

Přes důležitou stabilizaci „schodku" mezi plánem a implementací ze strany České rozvojové agentury zůstává z legitimních důvodů, popsaných v minulém vydání této publikace (2014), absorpce přidělených prostředků na dvoustrannou ZRS omezená.[11] V roce 2014 bylo z plánovaných 853 mil. Kč spotřebováno 766 mil. Kč a nevyčerpaný rozdíl tedy tvořil 87 mil. Kč. Nicméně i další resorty, které implementují zbytky z výjimek z tzv. transformace ZRS, nevyčerpaly buď menší část jako MPO a ministerstvo financí (MF), nebo dokonce většinu svých prostředků jako ministerstvo vnitra (MV), což kontrastuje s rostoucím důrazem na jeho tradiční chápání pomoci jako nástroje prevence bezpečnostních rizik a nelegální migrace. Jen kvůli velmi pozvolnému snižování alokace pro ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) na vládní stipendia pro studující ze zemí globálního Jihu tvoří jeho přebytek stále 26 mil. Kč. Po započítání „schodku" MZV tak nespotřebované prostředky na ZRS tvoří 162 mil. Kč, a to bez započítání mimořádné alokace pomoci pro Ukrajinu, kterou se ČRA kvůli bezpečnostním podmínkám, množství zainteresovaných aktérů a nepřehledné situaci rozhodla implementovat až v roce 2015. Prostředky pro zvýšení personálních kapacit ČRA, které se jeví jako potřebné ve vztahu k objemu pomoci a vyplývají z doporučení evaluací ZRS, navýšeny nebyly. Rozpočet pouze zohlednil nárůst tarifních mezd ČRA o 3,5 % stejně jako u jiných složek státní správy.[12]

Jakkoli MZV iniciovalo jednání náměstků s ministerstvem financí i s předsedou vlády za účelem navýšení objemu rozvojové pomoci MZV, tato snaha se nesetkala s úspěchem. Zvýšení podporovala také Platforma nevládních rozvojových organizací FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci, když v dubnu navrhla zvýšení objemu pomoci v plánu pro rok 2015 a v listopadu pak MZV oslovila dopisem s požadavkem stanovení plánu pro dlouhodobé navyšování pomoci až k podílu ODA/HNP ve výši 0,33 %. Nový předseda Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci a náměstek ministra zahraničních věcí pro mimoevropské země a ekonomickou diplomacii M. Tlapa ovšem označil za „úspěch" samotné udržení objemu pomoci bez výrazného zkrácení.[13] Ministerstvo financí v této souvislosti označilo návrhy OSN k implementaci agendy globálního a udržitelného rozvoje po roce 2015 až do jednoprocentního podílu ODA na HNP za *„problematické nároky"* a naopak zdůraznilo *„nutnost dalších úspor při vyhodnocování efektivnosti příspěvků do mezinárodních organizací"*.[14] Konkrétně MF navrhlo ve státním rozpočtu na rok 2015 zkrátit český příspěvek do Evropské banky pro obnovu a rozvoj o dvě třetiny.[15]

V plánu na rok 2015 tak sice rozpočet na stipendia klesl na 110 mil. Kč s tím, že rozdíl 10 mil. Kč byl přesunut na akademický program vysílání vyučujících přímo do partnerských zemí. Celkový návrh objemu finančních prostředků na dvoustrannou spolupráci činí 855 mil. Kč a je navýšený o pomoc Ukrajině a Afghánistánu samostatnými usneseními. Kromě daru Afghánistánu prostřednictvím Světové banky byl také mimo běžný rozpočet ustanoven projekt za 4,3 mil. Kč korun s tím, že bude uhrazen z umořovaného dluhu Kambodži. Další modality jako obálka příspěvků na trojstranné projekty transformační spolupráce (TRANS) také vznikla jen vnitřními přesuny.[16] Platí tak i nadále, že dlouholetá stagnace rozpočtu, jež za předpokladu hospodářského růstu bude dlouhodobě znamenat pokles podílu objemu pomoci na národním příjmu, je výsledkem určitého kompromisu. Na jedné jeho straně důraz na mezinárodní závazky, za kterými stojí MZV, ČRA, FoRS i Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci (PPZRS), a na straně druhé ministerstvo financí jako správce státní pokladny. V situaci nízké politizace tak neexistuje žádná politická síla, která by dokázala objem změnit jedním či druhým směrem.

Podfinancování humanitární pomoci a její směřování v době vícečetných krizí

Skutečné navýšení v roce 2014 nakonec zaznamenala především humanitární pomoc, a to o 10 mil. Kč nad rámec plánovaných 73 mil. Kč. K nim se pak přidaly další prostředky zejména vnitřními přesuny v jiných resortech než MZV, např. v programu MEDEVAC v hlavní gesci ministerstva vnitra. Další stagnace rozpočtu humanitární pomoci se v době nárůstu rozsáhlých humanitárních krizí v důsledku ozbrojených konfliktů, přírodních katastrof a za přispění klimatických změn zdá býti již neobhajitelná. To však neznamená, jak také vzhledem k neplnění mezinárodních závazků upozorňují nevládní organizace, že by měl být objem humanitární pomoci navyšován na úkor dalších nástrojů zahraniční rozvojové spolupráce. Klíčové je zdůraznit, že zde stále mluvíme o finančních prostředcích z českého státního rozpočtu, protože české nevládní organizace díky zkušenostem z implementace české humanitární pomoci dokáží získávat finanční prostředky ze zahraničních veřejných i soukromých zdrojů.

To lze ukázat na příkladu Sýrie. Jen v letech 2012 a 2013 tak nevládní organizace Člověk v tísni realizovala humanitární pomoc v objemu 110 mil. Kč. O míře její angažovanosti svědčí i to, že v syrském Aleppu 7. ledna při granátovém útoku zemřeli tři místní pracovníci Člověka v tísni.[17] Z uvedených 110 mil. Kč získal Člověk v tísni od MZV jen 10 mil. Kč, ty však připravily podmínky pro následné čerpání zahraničních zdrojů.[18] Pro srovnání samotné MZV na exodus v důsledku občanské války v Sýrii v letech 2012–2014 věnovalo 70 mil. Kč, tedy průměrně třetinu svého ročního humanitárního rozpočtu.[19] Z hlediska směřování pomoci Česká republika jako jedna z prvních zemí podporovala přeshraniční pomoc nebo se angažovala v sousedním Libanonu. MZV však v souladu s mezinárodními principy humanitárního dárcovství věnuje pozornost i dlouhodobým, mediální pozornosti skrytým krizím. Z kategorie těch viditelnějších vzbudilo velkou mediální pozornost a obavy nyní již zkrocené šíření viru Ebola v západní Africe, na něž MZV přispělo 8,8 mil. Kč.[20] Na sklonku roku ČR také nabídla Guinei zřízení epidemiologického centra.[21]

Přes převládající zaměření na vnitřní uprchlíky lze jako skutečným potřebám neodpovídající označit i českou vládní pomoc Ukrajině, zejména pokud vezmeme v potaz nejen rozsah, ale i geopolitické dopady humanitární krize, kterou způsobila válka mezi ukrajinským vojskem a koalicí povstalců s ruskou armádou na východní Ukrajině i předchozí brutální zásah vládních složek v Kyjevě během tzv. Euromajdanu. V tomto případě celkový mimořádný rozpočet rozvojové a transformační spolupráce, který schválila vláda v březnu, tvoří 50 mil. Kč na tři roky do až roku 2016. Z toho polovina vznikne přesunem nespotřebovaných zdrojů ČRA a polovina navýšením z vládních rezerv.[22] Některé ukrajinské organizace prostřednictvím oblastní vlády požádaly českou vládu o akutní materiální pomoc, a to medicínské balíčky, polní lůžka nebo oblečení pro pohraniční stráž. V souladu s principy nestrannosti humanitární pomoci MZV je odmítlo s tím, že již vyhražené prostředky neumožňují dodávky vojenské povahy.[23] Českou pomoc budou na Ukrajině realizovat české firmy a neziskovky skrze výběrová řízení MZV a ČRA.

V roce 2014 ČRA v zemi podpořila 2 mil. Kč Český červený kříž, který vybavil svůj ukrajinský protějšek, a Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, který provedl školení místních firem v Kyjevě a Dněpropetrovsku.[24] Podle celkových odhadů zahrnujících humanitární, rozvojovou i transformační pomoc poskytlo Česko v roce 2014 Ukrajině 2,5 mil. EUR, což je sice dvakrát více než Maďarsko a třikrát více než Slovensko, ale jen pětina toho co věnovalo Polsko. To ovšem s Ukrajinou přímo sousedí a na rozdíl od ČR řadí Ukrajinu mezi prioritní země rozvojové spolupráce.[25] Konkrétně z hlediska humanitární pomoci v rámci programu MEDEVAC české nemocnice ošetřily 38 Ukrajinců a Ukrajinek s celkovými náklady z veřejných prostředků asi 20 mil. Kč.[26] Nevládní organizace Charita a Člověk v tísni pak i s dotací MZV poskytly pomoc v celkové výši 15 mil. Kč, nemluvě o řadě dalších soukromých iniciativ rozsáhlé ukrajinské diaspory i samotné české občanské společnosti.[27] Rozsah české vládní i soukromé pomoci zemi, která byla po dlouhou dobu naším sousedem a jejíž část dokonce i součástí československého území, však stále výrazně kontrastuje s potřebami, které OSN stanovilo ve své humanitární výzvě pro východní Ukrajinu na 7,7 mld. Kč.[28]

Rozvoj nových dvoustranných nástrojů pro soukromý sektor a šíření transformační zkušenosti

O běžných dvoustranných projektech na základě programů ZRS s tzv. programovými zeměmi či samostatné identifikace v tzv. projektových zemích nejlépe zpraví *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2014*, kterou MZV předkládá každoročně vládě.[29] Doplní ji rozsáhle zpracovaná *Výroční zpráva ČRA 2014*.[30] Pro zachycení změn v české rozvojové spolupráci se tato kapitola nepoměrně zaměřuje na objemově méně důležité, leč nové nástroje, které ovšem ukazují širší trendy směřování rozvojové spolupráce.

Poslední rok před přechodem do původně uvažované kompetence ČRA realizovalo samotné MZV *Program rozvojově-ekonomického partnerství* tzv. B2B s 21 projekty za 2,3 mil. Kč. Pilotní projekty byly rozšířeny ze Srbska a Etiopie na další prioritní země. Pouze dva projekty nesplnily cíle ani částečně v Mongolsku a v Pales-

tině, ovšem také bez zpětného proúčtování nákladů u tohoto specifického nástroje. To svědčí jak o schopnosti soukromého sektoru tento nástroj implementovat, tak i o přenesení rizik na komerční subjekty. Otázkou zůstávají prokazatelné rozvojové přínosy např. v případě projektu *„vyhodnocení potenciálu ložiska hnědého uhlí Miljevna“*. Jeho závěry totiž mohou či nemusí podpořit vysokou závislost Bosny a Hercegoviny na fosilních zdrojích při výrobě elektrické energie.[31] Naopak velký potenciál ve stejné zemi představují projekty středisek sběru nebezpečných odpadů, jejichž fungování by na komerčním základě mělo být udržitelnější než dosud. V rámci programu TRANS navíc nově MZV začalo podporovat lidská práva obyvatel Bosny na životní prostředí prostřednictvím nevládní organizace Arnika, takže působení České republiky v oblasti životního prostředí je poměrně rozptýlené i komplexní.[32]

Za účelem dalšího posílení partnerství se soukromým sektorem byl v roce 2014 zahájen již přímo v gesci ČRA *Program studie proveditelnosti*, který zdůrazňuje jak svůj rozvojový rozměr, tak i podnikatelský přínos pro české subjekty (a ne pouze jejich partnery v rozvojových zemích). Další motivací pro tento nástroj je získání finanční podpory z mezinárodních zdrojů jako např. z Evropského rozvojového fondu (ERF), na který ČR přispívá asi půlmiliardou ročně, nebo úvěrů od České exportní banky. Na vyhodnocení tohoto nástroje je brzy, jisté však je, že v hodnocení projektů je důraz ohodnocení dopadů na chudobu a na průřezová témata minimální (10 z 60 bodů). ČRA z deseti přihlášek podpořila šest projektů za 2,7 mil. Kč, z toho polovinu opět v oblasti nakládání s odpady.[33] Jakmile bude v roce 2015 program B2B navýšen na 8 mil. Kč, spolu se studiemi proveditelnosti se stanou obdobně specifickým nástrojem jako podpora nevládních organizací v oblasti osvěty a dalších oblastí. I zde tedy bude po ustálení programu klíčová evaluace rozvojových přínosů.

Konečně v rozvojové agentuře probíhala příprava nového nástroje *Vysílání expertů do transformačních zemí*, a to pro rok 2015 pilotně v Gruzii, Moldavsku a Srbsku s rozpočtem 2 mil. Kč a s výhledem navýšení na 3 mil. Kč v dalších letech.[34] Ten by měl být částečně doplňkový s aktivitami českého svěřeneckého fondu Programu OSN pro rozvoj (UNDP) tam, kde organizuje studijní cesty pro získání transformační zkušenosti v České republice či naopak poskytuje přímou expertizu v zemích Východního partnerství a západního Balkánu i ve střední Asii, na kterou se česká ZRS jinak nezaměřuje. Od července 2014 se regionální kancelář UNDP pro Evropu a SNS přestěhovala z praktických důvodů z Bratislavy do Istanbulu. UNDP také v lednu spoluorganizoval seminář projektového cyklu pro 40 účastníků z regionu na MZV.[35] U nového nástroje ČRA je však otázkou, do jaké míry se podaří získat poptávku v partnerských zemích prostřednictvím zastupitelských úřadů či z jednání jiných resortů a politických činitelů. Podle identifikace potřeb v rámci běžných projektů ZRS se však zdá, že poptávka po českých expertech je vysoká. Otevřené tak především zůstává, do jaké míry bude česká veřejná správa v kontextu vstupu v platnost služebního zákona ochotna vysílat své expertky a experty ke krátkodobému působení v zahraničí.

U 107 malých lokálních projektů, které administrovaly či realizovaly zastupitelské úřady v průměrné výši čtvrt milionu korun, stojí za zmínku, že ve zprávě za rok 2014 byla podtržena tzv. *„česká stopa“* pomoci, např. nákup českých aut, traktoru a mini-

traktoru, ale i dodávka služeb českými subjekty, např. poradenství. V naprosté většině případů však zůstává tento nástroj nevázaný. V roce 2014 byly jako v minulosti rozvojové projekty realizovány i v prioritních zemích transformační spolupráce Bělorusku, na Kubě nebo Barmě/Myanmaru, tedy zemích, ve kterých Česká republika z lidskoprávních důvodů přímo s vládními institucemi nespolupracuje.[36]

České postoje k rozvojové agendě do roku 2030 na unijní a globální úrovni

Unijní i globální multilaterální úrovni v roce 2014 vládla příprava nového společného rámce pro globální a udržitelný rozvoj. První Rámcová pozice, vypracovaná Odborem rozvojové spolupráce MZV, byla schválena již v roce 2014 a následně byla aktualizována po vydání nového sdělení Evropské komise v lednu 2015. Po celou dobu přípravy byla intenzivně připomínkována v rámci Rady pro ZRS. Důrazem na primární odpovědnost zemí za vlastní rozvoj, dobrou správu věcí veřejných a roli soukromého sektoru dokument nevybočuje z předchozích stanovisek MZV. Na rozdíl od rámcových pozic z období, kdy Úřad vlády ČR ovládala ODS, ale politicky dokument nepotlačuje sociální ani environmentální aspekty udržitelného rozvoje a naopak zdůrazňuje třeba i *„stále potlačovaná reprodukční a sexuální práva“* žen a dívek. Obecně nový rámec včetně Cílů udržitelného rozvoje podporuje. Jako jednu z českých priorit uvádí také *„lidskoprávní přístup k rozvoji“*.[37]

Česká pozice se však nevyhýbá tradičním rozporům v důrazu na financování rozvoje. Mimo jiné *„vysoce oceňuje odkazy vztahující se ke snižování nerovností na národní a mezinárodní úrovni“*.[38] Kromě znevýhodněných skupin proto podporuje *„fungující mezinárodní správu věcí veřejných usilující o koherenci globálních politik pro udržitelný rozvoj, péči o globální veřejné statky“*, zdůrazňuje však především roli mobilizace domácích zdrojů a např. zavedení daně z finančních transakcí vůbec nezmiňuje.[39] Stejně tak vítá reformu globálních daňových pravidel a standardů, ale zároveň nepodporuje snahu povýšit a rozšířit stávající mandát Výboru daňových expertů OSN, i když je zřejmé, že pokroky v této oblasti jsou jen velmi pomalé.[40] Samotnou oficiální rozvojovou pomoc považuje za *„pouze jeden z katalyzátorů rozvoje“* a snad nejzásadnější postoj se dokonce objevil skrytý v poznámce pod čarou. Pozice se zde totiž odvolává na stanovisko MF, že ČR nemůže *„souhlasit se stanovením numerických závazků ODA/HND pro členské státy EU“*. Trochu nelogicky pak ale dodává, že tyto závazky, se kterými nesouhlasí, musí respektovat rozdílnou ekonomickou situaci členských států EU.[41]

Jakkoli tyto rozpory mezi ambicemi a prostředky na mezinárodní úrovni primárně vycházejí zejména z pozic ministerstva financí, shodné stanovisko již předtím zastávalo samotné MZV. Náměstek Tlapa již v polovině roku prohlásil, že *„některé návrhy tzv. prostředků implementace […] se řídí tradiční optikou ‚bohatého Severu‘, který se má zavazovat a dávat – a chudého Jihu, který má bez podmínek dostávat“*.[42] Přitom ještě dlouho předtím, než se uprchlická krize stala jedním z hlavních zahraničněpolitických témat roku následujícího, se Česká republika přihlásila slovy M. Tlapy ke koherenci rozvoje, migrace a obchodu: *„Předcházet nucené migraci z rozvojových zemí lze pomocí bezpečnostní politiky, přímou pomocí na místě, rozvojovou spo-*

luprací, budováním kapacit v rozvojových zemích. Patří sem také obchodní politika, aby se Evropa více otevřela produktům z rozvojových zemí a podpořila tak zaměstnanost v těchto zemích.“[43] Jinak se náměstek MZV zúčastnil prvního zasedání na vysoké úrovni ke Globálnímu partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci, které se 15.–16. 4. 2014 uskutečnilo v Mexiku.[44]

Efektivnost, evaluace a metaevaluace

Ministerstvo zahraničních věcí a Česká rozvojová agentura dále podnikaly kroky ke zvýšení efektivnosti ZRS. Vzhledem k dosavadním výsledkům evaluací např. proběhl v březnu seminář k udržitelnosti rozvojových projektů spoluorganizovaný ČRA a FoRS, který navázal na publikaci analyzovanou v minulém ročníku. Ve stejném měsíci také v Praze proběhla Porada rozvojových diplomatů a diplomatek, kteří na ZÚ v prioritních zemích mají na starosti bilaterální ZRS ČR, dokud neexistují pobočky ČRA v zahraničí. Nové poznatky o efektivnosti české rozvojové spolupráce pak přinesly především čtyři sektorové evaluace z pokračujících prioritních zemí Bosny a Hercegoviny, Etiopie, Gruzie a Moldavska za roky 2010 až 2013.[45] Evaluační zpráva ze sektoru vody a sanitace v Bosně a Hercegovině poskytla celkové příznivé hodnocení včetně udržitelnosti, ale zároveň ukazuje, že česká pomoc v zemi představuje jen 0,19 % pomoci všech donorů. Evaluační zpráva ze stejného sektoru v Etiopii představuje klasické schéma vysoké relevance, nižší efektivnosti a efektivity a slabých dopadů a udržitelnosti. I přes cennou spolupráci „nevládek“ a firem zdůrazňuje slabé vazby mezi projekty, zpochybňuje jejich návaznost na samotný program a nepřímo otevírá otázku relevance tak malého donora, jako je Česko, v tak velké zemi, jako je Etiopie, a to i s přihlédnutím k českému závazku podporovat nejméně rozvinuté země.

Evaluační zpráva české podpory demokracie, lidských práv a společenské transformace v Gruzii, tedy projektů TRANS, pak přinesla zejména poznatek potřeby, aby se program transformační spolupráce poučil z hlediska efektivnosti „klasickou“ rozvojovou spoluprací. Projektová logika jednoletých projektů kontrastující s dlouhodobostí procesu společenské transformace zde vedla k přínosům spíše na individuální úrovni, než aby vedla ke zvýšení participace občanské společnosti. Aktivity TRANS navíc nebyly nijak provázané se zbytkem ZRS. A konečně evaluační zpráva z komplexního vyhodnocení sektoru zemědělství v Moldavsku potvrdila zaměření na sdružování zemědělců do družstev, zároveň ale poukázala na nedostatečně komplexní přístup, protože zvyšování zemědělské produkce bez řešení jejího odbytu ke snižování chudoby nevede. Také si všímá malé spolupráce mezi organizacemi a upřednostňuje zaměření na menší, leč přenositelné pilotní projekty s dlouhodobou podporou komunit jako doplněk velkých donorů. Ocenila také praktický přenos transformační zkušenosti. Všechny čtyři sektorové evaluace však tak či onak upozornily na to, že sedmileté programy ZRS v těchto zemích již nejsou aktuální a nebyly ani napsané tak, aby programovou evaluaci umožnily. Toto zjištění však spíše poukazuje na znatelný kvalitativní posun v české rozvojové spolupráci za poslední roky. Nedostatky programů, které budou aktualizovány až v návaznosti na novou koncepci ZRS, navíc do jisté míry nahradily sektorové strategie v oblasti vody a sanitace v Moldavsku a v zemědělství v Etiopii, jež ve spolupráci s ostatními aktéry v roce 2014 vypracovala ČRA.

Spíše výjimku pak představuje úzká a účelová projektová evaluace „Národního systému řízení a rozvoje vodního hospodářství na Palestinských autonomních územích – MYWAS“, který byl kvůli sporům a nezapojení důležitých partnerů, zejména ministerstva zemědělství, zastaven. Včasná evaluace upozornila na špatné dopady, udržitelnost i finanční správu projektu, a slouží tak do velké míry jako nápravný prostředek. Její výsledek by proto neměl být kvůli zřejmé nereprezentativnosti vzorku projektů zobecňován. Konečně proběhla také tzv. metaevaluace, tedy vyhodnocení evaluačních zpráv z let 2012–2013 a částečně i evaluačního systému MZV, pro které MZV podobně jako pro každou evaluaci ustanovilo pracovní skupinu. Závěrečná zpráva upozornila mj. na časté problémy nedostatečné dokumentace a logických matic projektů, problém s vyhodnocováním průřezových principů a také malou otevřenost poptávek, jež jsou pouze v českém jazyce. Metaevaluace však nevyřešila to nejdůležitější, totiž absenci transparentního a institucionalizovaného procesu zapracování obecných i specifických připomínek z evaluací do systému ZRS, včetně častých výzev ke změně legislativy.

Česká evaluační společnost, která je také členem FoRS, provedla samostatně nejprve na začátku roku 2014 sérii vzájemných „peer-to-peer“ evaluací, ve kterých konstatovala špatnou návaznost zjištění na závěry a doporučení, chybějící analýzu překážek evaluace a rozdíly mezi slovním a tabulkovým hodnocením. Její člen Dan Svoboda také na sklonku roku provedl vlastní evaluaci evaluací vypracovaných v roce 2014 (včetně metaevaluace) s příznivým hodnocením kromě zohlednění průřezových principů evaluátory a evaluátorkami.[46] Mimo evaluační systém svědčí o pokračující problematické efektivnosti vládního stipendijního programu samotný fakt, že v roce 2014 ukončilo studium řádně jen 51 ze 146 stipendistů a stipendistek. Zbytek buď studium „přetahoval“ na vlastní náklady, takže existuje možnost, že je dokončí, ale jisté je, že v roce 2014 jich třetina, přesněji 46, studium ukončila neúspěšně.[47] Zatímco systém pro identifikaci doporučení pro zlepšení efektivnosti české rozvojové spolupráce se tedy stále zlepšuje, jejich uplatnění v praxi stále naráží na různé překážky.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Vláda a prezident

Kromě mimořádného usnesení k omezené pomoci Ukrajině a novým prioritám středolevicové vlády, které tato kapitola analyzovala výše, vláda jako celek do zahraniční rozvojové spolupráce nevstupovala. Na prezidenta Miloše Zemana, který se jinak o agendu nezajímal a ani se k ní nevyjadřoval, média upozornila pouze v souvislosti s jeho návštěvou českého projektu v Moldavsku a darem 500 lahví vína.[48] Tato zpráva zároveň přivedla pozornost k smysluplnému projektu s rozpočtem 22 mil. Kč na vytvoření moldavského registru vín. Z poloviny jej spolufinancovala rozvojová agentura Spojených států amerických USAID. Poté, co Rusko jako odvetné opatření za asociační dohodu s EU upřelo přístup moldavskému vínu na svůj trh, potřebuje Moldavsko splňovat unijní legislativu pro přeorientování na trh evropský. Projekt má ovšem také

zabránit nelegálním vývozům a usnadnit legální dovozy moldavských hroznů a vína do EU, neboť země ani není schopna využít své dovozní kvóty. Výjimečné spojení rozvojové spolupráce s vysokým státním činitelem tak snad posloužilo alespoň k většímu povědomí veřejnosti.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR a Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci

Ačkoli v roce 2014 již probíhala příprava na provádění služebního zákona, k reorganizaci MZV došlo až v roce následujícím a linie sekční odpovědnosti ORS a ČRA vůči náměstku ministra pro mimoevropské země a ekonomickou diplomacii zůstala zachována. Tomáše Duba v této funkci nahradil bývalý generální ředitel CzechTrade a náměstek ministra průmyslu s obchodu Martin Tlapa, kterého nominovalo hnutí ANO. Dále posílil důraz na zapojení soukromého sektoru do ZRS, ale s odstupem se zdá, že tak učinil s obdobným pozvolným tempem jako jeho předchůdci, byť s nuancovanějším porozuměním roli soukromého sektoru v rozvoji.[49] Dlouholetou a velmi úspěšnou ředitelku ORS Zuzanu Hlavičkovou na podzim nahradila její předchůdkyně a zakládající ředitelka odboru Hana Ševčíková. Rada pro ZRS se i nadále pravidelně scházela v nezměněné frekvenci. MZV se zde snažilo mj. vyvolat širší debatu o novém globálním rámci do roku 2030. I vzhledem k tomu, že účast na radě zajišťují úředníci a úřednice z mezinárodních odborů, kteří často nemají v gesci samotný obsah politik svých resortů, nepadají zde témata související s koherencí politik na úrodnou půdu. Spolupráce MZV s dalšími ministerstvy se tak věnovala i nadále spíše technickým problémům. MŽP např. požádalo o ustanovení pracovní skupiny Rady pro ZRS kvůli konzistenci dat s výkaznictvím tzv. Rio markerů. Rada také řešila zprovoznění nové elektronické databáze ODA, kterou poskytla Evropská komise.[50] Ministerstvo financí v Radě opětovně kritizovalo nedostatečnou transparentnost a odpovědnost ERF.[51]

Česká rozvojová agentura

V roce 2014 ČRA pod pokračujícím vedením Michala Kaplana realizovala 123 projektů, z toho padesátku zahájila nově. Vzhledem k jejich celkovému objemu 358 mil. Kč tak na jednoho ze všech 19 zaměstnanců a zaměstnankyň včetně vedoucích pracovníků a administrativních sil vychází realizace projektů v objemu téměř 20 mil. Kč. To se i s přihlédnutím k roli rozvojových diplomatů a diplomatek a místních sil při ambasádách jeví jako neudržitelné. I přesto se zdá, že se kvalita řízení agentury oproti minulosti zlepšila. Ředitel jí také stanovil strategické cíle a ve výroční zprávě průběžně sleduje jejich plnění.[52] Vzhledem k vysokému počtu projektů výroční zpráva také upozornila na zlepšující se byť stále problematickou medializaci české rozvojové spolupráci u domácí veřejnosti, neboť agenturou zadaná rešerše poukázala na pouhých 23 zmínek o ČRA ve velmi široce pojatém záběru médií. Agentura se také nadále potýká s vysokou fluktuací, kdy průměrná délka pracovního poměru je asi tři roky, tedy ještě méně než v případě tolik kritizované rotace diplomatů a diplomatek v odborech MZV, jež se věnují techničtějším a méně univerzálním agendám. Za pozitivní lze označit, že objem pomoci v sektoru státní správy a občanské společnosti činí už 25 mil. Kč, což poukazuje na většinou přímý, a proto efektivnější přenos zkušenosti mezi obdobnými partnery.

Nevládní neziskové organizace

Z rozsáhlých advokačních aktivit nevládních neziskových organizací (NNO) a dalších subjektů sdružených ve FoRS – Českém fóru pro rozvojovou spolupráci lze zdůraznit jako vstup do debaty k agendě post-2015 publikaci *Cesta k celistvosti a sebevědomé Česko*, kterou vydala partnerská nevládní environmentální platforma Zelený kruh.[53] FoRS se v této souvislosti také jako host zapojil do činnosti obnovené Rady vlády pro udržitelný rozvoj, ale své pozice vypracoval i k čistě rozvojovým mezinárodním agendám jako zmíněné zasedání na vysoké úrovni ke Globálnímu partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci v Mexiku. „FoRSí" pracovní skupina Gender vypracovala metodiku hodnocení genderu v ZRS.[54] Klasickým středobodem policy aktivit platformy se stala zpráva AidWatch.[55] Mimo jiné vyzvala k přijetí plánu k navýšení objemu pomoci na 0,33 % ODA/HNP, vytvoření sítě poboček ČRA, úpravě legislativy pro nové nástroje ZRS a k přijetí politického závazku ke koherenci politik pro rozvoj. V této oblasti v rámci mezinárodního projektu Worldwise Europe FoRS vypracoval případovou studii na nekoherenci mezi podporou zemědělských projektů v Etiopii a zároveň i podporu biopaliv první generace na úrovni EU. V oblasti produkce biopaliv v zemi jsou totiž aktivní evropské firmy, které ohrožují prostřednictvím záborů půdy potravinovou bezpečnost drobných etiopských farmářů a farmářek.[56] K tomu FoRS také v březnu uspořádal seminář s názvem „Biopaliva a únik kapitálu – Jak pracovat na nových rozvojových tématech v ČR?". V roce 2014 se také platforma zapojila do debaty o mezisektorové spolupráci. Novým předsedou správní rady FoRS, která zahrnuje sedm mužů, se stal Ondřej Kopečný. Dlouholetou ředitelku Janu Miléřovou po odchodu na mateřskou dovolenou nahradil Pavel Přibyl, bývalý národní koordinátor CEE Bankwatch Network.

Soukromý sektor

Jakkoli mají samotné firmy zájem na získání zakázek v rámci rozvojové spolupráce, podněty pro jejich větší zapojení vycházejí především z veřejné správy. I nové vedení ministerstva se přihlásilo ke konceptu „komerční návaznosti", jak prokázal ministr Zaorálek ve svém článku pro časopis *Týden*: *„Prostředí pro byznys v* [rozvojových] *zemích však nemusí být jednoduché, a proto se budeme snažit i tam zvýšit šance například prostřednictvím české rozvojové spolupráce."*[57] Nově se však procesu zapojení soukromého sektoru účastní i nevládní organizace, a to nejen ve smyslu jejich „watchdogové" role, ale také z iniciativy resortu. Hlavní událostí roku konanou na MZV v souvislosti se soukromým sektorem a spoluorganizovanou nejen Platformou podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci (PPZRS), ale nově i MPO a dokonce FoRS se stala dubnová konference „Průzkum trhu a podpora podnikání v rozvojových zemích". Na ni navázal také seminář k Aid for Trade a v květnu pak další seminář k většímu zapojení českých subjektů do kontraktů *EuropAid*.[58] Tento dlouhodobý problém, ke kterému má nyní MZV i Strategii na roky 2014–2015, se také opakovaně objevil na agendě Rady pro ZRS.[59] V červenci pak MZV uspořádalo kulatý stůl „Zvyšování propojování aktivit českého podnikatelského a nevládního sektoru s oficiální zahraniční rozvojovou spoluprací ČR".[60] V tomto tématu MZV pokračovalo říjnovými semináři ke spolupráci veřejného, soukromého a neziskového sektoru v Mongolsku a Gruzii.

V souvislosti s převzetím programu B2B do své gesce pak ČRA na svém listopadovém semináři představila koncept „sdílené hodnoty" mezi ekonomickým ziskem na jedné straně a sociálním rozvojem a ochranou životního prostředí na straně druhé.

Parlament ČR

Oproti roku 2013, kdy se rozvojové spolupráce dotkl i Senát, zůstal v roce 2014 zájem o problematiku omezený na část zahraničního výboru (ZAV) poslanecké sněmovny. Oproti původní informaci poslance ČSSD Robima Böhmische, citované loňskou kapitolou této knihy, byl oficiálně rozvojový podvýbor ZAV založen až v březnu 2014.[61] Předseda výboru a bývalý ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg vyjádřil pochyby, aby při současném stavu českého rozpočtu měl o čem podvýbor vůbec jednat.[62] Podvýbor pro rozvojovou spolupráci vznikl vedle Podvýboru pro styky s krajany a Podvýboru pro vnější ekonomické vztahy. Má čtyři členy, dva za ČSSD a po jednom za ANO a TOP 09. Vede jej poslanec Karel Rais.[63] Za celý rok se ale výbor jako celek rozvojové spolupráce dotkl jen dvakrát. Poprvé v diskusi s novým velvyslancem v Etiopii ve vztahu ke kritice potravinové pomoci a jejího dopadu na místní zemědělství. Otázky stran institucionálního uspořádání ZRS na velvyslance ovšem nesvědčily zatím o vysokém povědomí zahraničního výboru o rozvojové problematice.[64] Podruhé se agendy dotkl dotaz na rozpočet pro rok 2015 v kapitole č. 306, která zahrnuje i ČRA.[65]

Místní samospráva

V roce 2014 probíhaly standardní aktivity měst, obcí a samosprávných celků v rámci příslušného dotačního titulu. Některá města a obce se ale zapojily i do mimořádné pomoci po povodních na Balkáně. Nad rámec ZRS také palestinské šestnáctitisícové město Tubás, ve kterém Česká republika realizovala řadu rozvojových projektů, oslovilo Chrudim k navázání partnerské spolupráce. Tubás zaujalo vítězství Chrudimi v mezinárodní soutěži udržitelných měst LivCom.[66]

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Skepticismus české veřejnosti k rozvojové spolupráci i podpora soukromého humanitární dárcovství

Šetření Eurobarometru k Evropskému roku rozvoje přineslo zajímavé informace o postojích české veřejnosti, zejména ve srovnání s dalšími členskými státy Unie.[67] Na jednu stranu přináší z hlediska veřejné podpory rozvojové spolupráce negativní zprávy. Čeští respondenti a respondentky uvedli rekordně nejnižší znalost o Evropském roku rozvoje v celé Evropské unii. Na druhou stranu i deklarovaná 7% znalost je vysoce nepravděpodobná, protože počet mediálních výstupů nepřesáhl pár jednotek mimo masmédia. Maximální 24% znalost v Maďarsku má pravděpodobně stejné příčiny, tj. záměnu s jinou aktivitou EU nebo předstíranou znalost.[68] Spíš než o specificitě české veřejnosti tedy čísla svědčí o neschopnosti Evropské komise rozvojovou

politiku EU dostatečně propagovat. Více alarmující jsou však v rámci EU české postoje k rozvojové spolupráci obecně. Česko je po Slovensku na předposledním místě s 68 % názorů, že řešení chudoby v rozvojových zemích je v zájmu Evropské unie, a jen 60 % respondentů, nejméně po Estonsku, si myslí, že je to pro EU morální povinnost. Češi a Češky jsou také nejskeptičtější z celé Unie ohledně toho, zda pomoc pro rozvojové země přispívá k mírovějšímu a spravedlivějšímu světu.[69]

Ovšem tato relativní skepse v rámci EU by neměla zakrýt jinak stabilní nadpoloviční podporu dodržování závazků (56 %) nebo dokonce i jejich zvýšení.[70] Jistě, Česko se nachází na chvostu těch, kteří si myslí, že jedinec může hrát ve snižování chudoby ve světě nějakou roli. Myslí si to necelá třetina populace a toto číslo dokonce kleslo. Zde je kontrast se 87% sebevědomím švédské veřejnosti zřejmý.[71] Bylo by však mylné se domnívat, že tato pozice vyplývá z českého euroskepticismu. Česká republika je také na konci žebříčku těch, kteří se domnívají, že by boj chudobou měl být prioritou pro vlastní vládu.[72] Tyto postoje však ostře kontrastují se soukromým humanitárním dárcovstvím. Obecně platí, že jen prostřednictvím tzv. dárcovských esemesek (DMS) nevládní organizace vybraly na záchranu po zemětřesení v Japonsku a hladomoru v Somálsku 39 mil. Kč v roce 2011. Na humanitární pomoc – ve stejné míře jako na jako domácí pomoc sociální – přispěly Češky a Češi v desetiletí do roku 2013 150 mil. Kč.[73] V roce 2014 na dopady tajfunu Haiyan, který zpustošil část Filipín v listopadu 2013, Člověk v tísni vybral 16,5 mil. Kč.[74]

Celkově tedy i přes svoji relativní skepsi vůči rozvojové spolupráci je většina české veřejnosti ochotna podpořit dodržování mezinárodních závazků. Zdá se však, že svoji opatrnost projevuje zejména vůči rozvojové spíš než humanitární pomoci, ve které naopak zůstává velmi aktivní. V každém případě její postoje nebudou vládě podporou ve stále hlasitější argumentaci, že Česká republika chce bojovat proti nelegální migraci rozvojovou pomocí přímo v zemích, odkud migranti a uprchlíci pocházejí. Naopak prostor pro podporu navýšení vládní humanitární pomoci se zdá být i s přihlédnutím na omezenou vypovídací schopnost průzkumů veřejného mínění volnější.

Mediální obraz rozvojové spolupráce

Tato kapitola se tradičně zaměřuje spíše na změny a na základě mediálního monitoringu upozorňuje na zprávy, které vybočují z obvyklého průměru. Oproti předchozím letem se do hledáčku médií dostaly dva projekty české rozvojové spolupráce ve své kontroverznější poloze. Oba články se navíc do určité míry opíraly o evaluační zprávy, jež tak prokázaly i svoji určitou schopnost působit jako podnět pro veřejnou debatu. Nejprve informovaly o dopadech projektu diagnostiky rakoviny v Gruzii.[75] Jak již evaluační zprávu shrnula kapitola za rok 2013, český projekt dokázal rakovinu gruzínských žen zjistit, ovšem nedokázal jim nabídnout jakoukoli návaznou léčbu, která je v zemi prakticky nedostupná a která nakonec v duchu doporučení evaluace vedla ČRA k návazné dodávce ozařovače v roce 2015.[76] Druhá kontroverze se týkala úspěšně evaluovaného projektu vybavení Zdravotnické školy v zambijském Mongu za 20 mil. Kč.[77] Spočívala v tom, že po evaluaci nebyla pro nezájem žákyň o studijní obor škola využívána, což by však měla v blízké budoucnosti vyřešit reakreditace oboru na vyšší stupeň diplomu. Tištěným a internetovým médiím jinak stále domi-

nují přejaté zprávy ze západních médií s doplněným českým kontextem.[78] I ten však někdy zcela chybí.[79] Část zpráv také vytváří osvětové kampaně, jejichž těžiště se postupně přemisťuje do sociálních médií.[80] Tak jako jinde ve světě se některé kampaně opírají o celebrity jako osobní vzory pro mladé lidi.[81] Ve výjimečných případech se problematika rozvojové spolupráce objeví i v odbornějším tisku.[82] V každém případě je pro média vždy důležitá „česká stopa" v zahraničí.[83]

Ve veřejnoprávní televizi silně posilovala negativní stereotypy o chudobě a globálním Jihu v roce 2014 vyrobená a v následujícím roce odvysílaná tzv. dokureality *Dobrodruh*. Rozumnější pohled přímo na rozvojové projekty nabídl seriál Češi na misi, který vznikl za podpory ČRA. A konečně část mediálních zpráv referuje o často rozličném a na vládní podpoře rozvojové spolupráce zcela nezávislém zapojení občanské společnosti jako např. informace o založení univerzity v Burundi českým akademikem Markem Hrubcem.[84] V návaznosti na osobní zkušenosti v prostředí rozvojové spolupráce v Keni dokonce vyšel i román *Dobrovolnice* Hany Hindrákové.[85] Některé občanské aktivity pak vznikají i zcela mimo síť etablovaných NNO jako např. projekt hloubení studen na Haiti.[86] Rozvojovou spolupráci k rámování podkladů pro zpravodajství však využívá i samotné MZV. Stala se např. hlavním tématem tiskové zprávy o ministrově pracovní návštěvě Gruzie, ovšem bez návazného zájmu médií.[87]

ZÁVĚR: POVEDE UPRCHLICKÁ KRIZE K VĚTŠÍ POLITIZACI ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE?

Poslední úpravy této kapitoly, již osmé v pořadí v této knižní sérii, vznikaly v létě 2015 ve výrazně odlišném politickém kontextu, než který panoval v roce 2014. Přes přísné časové zaměření této publikace tak lze jen těžko dále ignorovat závažné události první poloviny roku 2015, skrze které je navíc možné se na rok předcházející podívat s určitým odstupem. Zatímco konflikt na Ukrajině postupně zamrzal, veřejnou debatu vedle problému soudržnosti Evropské unie čelem k neudržitelnému zadlužení Řecka opanovala jednoznačně uprchlická krize a pocit ohrožení velké části českého obyvatelstva. Vedle projevů solidarity však tato krize také odhalila xenofobní, rasistické a nenávistné postoje části české společnosti nejen navenek, ale i dovnitř společnosti. Bez potřebného časového odstupu k současným událostem poloviny roku 2015 lze však s určitou opatrností tvrdit, že česká politická scéna z drtivé části podlehla obavám občanů, které se často opírají o zkreslené či nepravdivé informace, a nedokázala na rozdíl od jiných členských zemí Evropské unie problematiku migrace veřejnosti vysvětlit a obhájit společný a zároveň solidární postup EU.

Ve snaze nabídnout alternativu přijetí uprchlíků doma se na české politické scéně rozšířil argument, že Česká republika jim bude pomáhat preventivně přímo v zemích jejich původu bez ohledu na odbornou debatu, zda humanitární a tím spíše rozvojová pomoc vůbec dokáže uprchlictví či dokonce ekonomické migraci zamezit. Právě to, že ani relativně blízké humanitární krize v Sýrii a na Ukrajině v roce nedokázaly prohloubit politizaci a poskytnout podnět politické scéně alespoň k navýšení prostředků na řešení již existujících problémů humanitární pomocí, ukazuje, že vzdálenost mezi

veřejností a politickou reprezentací na straně jedné a subjekty aktivními v zahraniční rozvojové spolupráci na straně druhé je větší, než se zdálo. Dlouhodobý technokratický přístup, který zahraniční rozvojovou spolupráci charakterizuje, jistě může vést jako v této konkrétní politice ke stabilitě, kontinuitě a efektivnosti systému, nezávislému na politickém cyklu. Politizace však nemusí nutně znamenat polarizaci a protichůdné názory na smysl dané politiky, protože politická debata se může týkat jen nástrojů pro dosáhnutí cílů, na kterých může napříč politickou scénou panovat shoda.

Předcházející popis „mírného pokroku v mezích zákona" stran posunu k lidskoprávnímu pojetí, vyšší efektivnosti zahraniční rozvojové spolupráce a snad i možné katalyzující roli českých firem v globálním rozvoji je proto třeba číst v kontextu, že rozvojová politika jako součást politiky zahraniční zůstává jako možná odpověď na starosti a obavy českých občanů a občanek nevyužita. Zda se alespoň v druhé polovině roku 2015, kdy budou zároveň přijaty Cíle udržitelného rozvoje a vyvrcholí mezinárodní vyjednávání o ochraně klimatu, podaří tento prostor alespoň trochu vyplnit, ukáže tato kapitola příští rok.

Poznámky

1 Zásadními a velmi cennými připomínkami k přechozí verzi tohoto textu přispěly Hana Ševčíková, ředitelka, Hana Volná, zástupkyně ředitelky a Jana Korbelová, vedoucí oddělení bilaterální spolupráce Odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV; Michal Kaplan, ředitel České rozvojové agentury; Jana Miléřová, ředitelka, a Katarína Šrámková, policy officerka FoRS – Českého fóra pro rozvojovou spolupráci; a Věra Venclíková, výkonná ředitelka Platformy podnikatelů pro zahraniční spolupráci. Za jejich dlouhodobý zájem a čas strávený nad kapitolami této knižní série jim autor srdečně děkuje. Za zbývající faktické chyby, opomenutí, zkreslení i za interpretaci a hodnocení ovšem zůstává jako vždy odpovědný sám. Autor byl zároveň externím členem poradního týmu ministra zahraničních věcí, podílel se na připomínkování koncepčních dokumentů, byl členem pracovní skupiny pro metaevaluaci ZRS a zastupoval Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. ve FoRS.

2 Srv. Horký-Hlucháň, Ondřej (2014): Rozvojový rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 343.

3 *Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2014 č. 167 o poskytnutí pomoci Ukrajině při její obnově a podpoře její demokratické transformace v období let 2014 až 2016*.

4 Vláda ČR: *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017*, 13. 1. 2014, s. 30. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf**.

5 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády České republiky,* únor 2014, s. 17. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf**.

6 Vláda ČR: *Projev předsedy vlády Bohuslava Sobotky na zahájení porady velvyslanců ČR*, 25. 8. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/projev-predsedy-vlady-bohuslava-sobotky-na-zahajeni-porady-velvyslancu-cr-121992/**.

7 ANO: *Náš program pro volby do Evropského parlamentu*. On-line: **www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb/**.

8 TOP 09/Starostové: *Evropa jsme my, ne oni*. On-line: **www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-do-evropskeho-parlamentu-2014_1043.pdf**.

9 KDU-ČSL: *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu*. On-line. **www.volbydoep.cz/getmedia/b2402746-09d9-4fef-956f-aaff11b92712/Europrogram_KDU_2014.pdf.aspx**.
10 Strana zelených: *Program do Evropského parlamentu*. On-line: **www.zeleni.cz/program-ep-2014/#program10**.
11 Horký-Hlucháň (2014), op. cit, s. 335.
12 Srv. *Usnesení vlády České republiky ze dne 29. května 2013 č. 403 k dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráci v roce 2014 a ke střednědobému výhledu jejího financování do roku 2016*.
13 *Záznam z 32. zasedání Rady pro ZRS*, 10. 4. 2014, s. 3.
14 *Záznam z 33. zasedání Rady pro ZRS*, 12. 6. 2014, s. 2.
15 Tamtéž, s. 3.
16 *Usnesení vlády České republiky ze dne 25. června 2014 č. 480 k dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráci v roce 2015 a ke střednědobému výhledu jejího financování do roku 2017*.
17 Člověk v tísni: *V syrském Aleppu zahynuli tři zaměstnanci Člověka v tísni*, 8. 1. 2014. On-line: **www.clovekvtisni.cz/cs/clanky/v-syrskem-aleppu-zahynuli-tri-zamestnanci-cloveka-v-tisni**.
18 *Česko dalo na pomoc syrským civilistům kolem 160 milionů korun*. iDNES.cz, 3. 2. 2014.
19 *Humanitární pomoc ČR v souvislosti s konfliktem v Sýrii*. MZV.cz, 30. 1. 2015.
20 *Česko pošle Lékařům bez hranic tři miliony na boj s ebolou v Africe*. iDNES.cz, 18. 9. 2014.
21 *ČR kvůli ebole nabízí Guineji zřízení epidemiologického centra*. ČTK, 12. 12. 2014.
22 *Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2014*, op. cit.
23 *Česko odmítlo pomoc Ukrajině*. Lidovky.cz, 14. 7. 2014.
24 ČRA: *Ukrajina*. On-line: **www.czda.cz/cra/projekty/ukrajina.htm**.
25 *The Visegrad Group countries activities to Ukraine in 2014*, nedatovaný pracovní dokument.
26 *V Praze přistálo letadlo s dalšími 11 zraněnými Ukrajinci*. ČTK, 6. 3. 2014; *Česká vláda vyčlení 50 milionů korun na pomoc Ukrajině*. Aktuálně.cz, 12. 3. 2014.
27 *Člověk v tísni rozdává uprchlíkům na Ukrajině jídlo, vodu i deky*, ČTK, 29. 8. 2014; *České humanitární organizace válčící východ Ukrajiny neopouštějí*. ČTK, 6. 9. 2014.
28 Ukraine Humanitarian Country Team: *2015 Humanitarian Response Plan (Revised)*, February 2015. On-line: **reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UKRAINE_HRP_2015%20FINAL%20%281%29.pdf**.
29 MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2014*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_5.html**.
30 Česká rozvojová agentura: *Výroční zpráva ČRA 2014*, s. 129–231. On-line: **www.czda.cz/editor/filestore/File/…/Vyrocni_zprava_CRA_2014.pdf**.
31 MZV ČR: *Výroční zpráva Programu rozvojově-ekonomického partnerství za rok 2014*. On-line: **www.mzv.cz/public/fd/48/5e/1449302_1299520_FINAL_Vyrocni_zprava_PREP_za_2014_duben_2015.pd**.
32 *Češi pomáhají ve střední Bosně: zdraví místních ohrožuje zastaralý průmysl a lehkovážné koncerny.* TZ Arnika, 27. 1. 2015.
33 ČRA: *Program studie proveditelnosti*, březen 2015. On-line: **www.czda.cz/editor/filestore/File/Studie%20proveditelnosti/Metodika_Program_SP_2015_230315.pdf**.
34 ČRA: *Metodika pro vysílání expertů (v rámci přenosu transformačních zkušeností)*. On-line: **www.czda.cz/editor/filestore/File/experts/Metodika%20vysilani%20expertu.pdf**.
35 MZV ČR: *Seminář o řízení rozvojových projektů na MZV*. MZV.cz, 23. 1. 2014.
36 MZV ČR: *Malé lokální projekty při ZÚ v roce 2014 – souhrnná zpráva*.
37 *Rámcová pozice ČR k unijnímu a mezivládnímu dialogu k rozvojové agendě po roce 2015 (tzv. „post-2015“)*, 18. 2. 2015, s. 3. On-line: **www.fors.cz/wp-content/uploads/2015/03/302_ramcova-pozice-cr-k-post-2015.pdf**.
38 Tamtéž, s. 4.
39 Tamtéž, s. 7.
40 Tamtéž, s. 5.
41 Tamtéž, s. 6.

42 *Záznam z 33. zasedání Rady pro ZRS*, 12. 6. 2014, s. 1.
43 MZV ČR: *ČR nabídla vybudování epidemiologického centra v Guineji*. MZV.cz, 12. 12. 2014.
44 MZV ČR: *Náměstek Tlapa na konferenci o rozvojové spolupráci v Mexiku*. MZV.cz, 17. 4. 2014.
45 Všechny evaluační zprávy jsou dostupné z rozcestníku – on-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/evaluace/evaluacni_zpravy/x2014/index.html**.
46 Česká evaluační společnost: *Souhrnná zpráva z hodnocení evaluací projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky v roce 2014*, únor 2015. On-line: **www.dww.cz/docs/shrnuti_evaluacnich_zprav_2014.pdf**.
47 MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2014*, op. cit.
48 MZV ČR: *Během návštěvy prezidenta Zemana v Moldavsku bude slavnostně zahájen nový projekt rozvojové spolupráce*. MZV.cz, 21. 5. 2015; *Zeman dostal v Moldavsku box s 500 nejlepšími víny*. Lidovky.cz, 23. 5. 2014; *Víno je mocnou zbraní v přetahované o chudé*. E15.cz, 30. 5. 1015.
49 *Každá koruna na rozvojovou spolupráci má přispět k pozitivní změně*. Rozvojovka, 1/2015.
50 *Záznam z 31. zasedání Rady pro ZRS*, 6. 2. 2014.
51 *Záznam z 36. zasedání Rady pro ZRS*, 28. 1. 2015.
52 Česká rozvojová agentura, op. cit., s. 129–131.
53 Lebeda, Petr (ed.): *Cesta k celistvosti a sebevědomé Česko: Příležitosti nejen pro ekologické a rozvojové organizace po roce 2015*. Praha: Zelený kruh. On-line: **glopolis.org/soubory/c049/Cesta-k-celistvosti.pdf**.
54 FoRS – Česká evaluační společnost: *Jak zohlednit rozdílné role, potřeby a priority žen a mužů v rozvojových, humanitárních, vzdělávacích a osvětových projektech*, duben 2014. On-line: **www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/FoRS_CES_Metodika_gender_projektyZRS.pdf**.
55 FoRS: AidWatch 2014: *Co Česko (u)dělá pro odstranění chudoby ve světě do roku 2015 a dále – Pohled nevládních neziskových organizací na zahraniční rozvojovou spolupráci ČR*. Praha: FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci. On-line: **www.fors.cz/wp-content/uploads/2014/10/aidwatch-final-4-web.pdf**.
56 Worldwise Europe: *Studie o koherenci politik pro rozvoj*. 8 případových studií na podporu koherence politik pro rozvoj, 2014. On-line: **www.fors.cz/wp-content/uploads/2014/06/WWE_-PCD-study_CZ_4.pdf**.
57 *Týmový hráč: ministerstvo zahraničních příležitostí*. Týden, 25. 6. 2014.
58 MZV ČR: *Dne 2. června uspořádalo Ministerstvo zahraničních věcí seminář pro české subjekty k Fondům vnější spolupráce EU*. MZV.cz, 18. 6. 2014.
59 MZV ČR: *Strategie zapojení českých subjektů do projektů financovaných v rámci Evropského rozvojového fondu pro roky 2014–2015*, nepublikováno; *Záznam z 32. Zasedání Rady pro ZRS*, 10. 4. 2014, s. 2–3.
60 *Náměstek Tlapa pro zapojení podnikatelů a nevládního sektoru do zahraniční rozvojové spolupráce*. Businessinfo.cz, 22. 7. 2014. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/namestek-tlapa-pro-zapojeni-podnikatelu-a-nevladniho-sektoru-do-zahranicni-rozvojove-spoluprace-54255.html**.
61 Horký-Hlucháň (2014), op. cit, s. 343.
62 PS PČR: *Zápis ze 7. schůze zahraničního výboru konané 4. března 2014*, s. 6.
63 PSP ČR: *Podvýbor pro rozvojovou spolupráci*. On-line: **www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=3313**.
64 PS PČR: *Zápis z 10. schůze zahraničního výboru konané 21. května*, s 12.
65 PSP ČR: *Zápis ze 13. schůze zahraničního výboru konané 12. listopadu 2014*, s 10.
66 *Palestinský Túbás stojí o partnerství s Chrudimí, názory na případnou spolupráci se však rozcházejí*. Chrudimské noviny, 7. 2. 2014.
67 *Special Eurobarometer 421: European Year for Development*, January 2015. On-line: **ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_421_en.pdfJanuary 2015**.
68 Zsuzsana Végh, osobní komunikace.
69 *Special Eurobarometer 421,* op. cit, s. 29–30.
70 Tamtéž, s. 36.

[71] Tamtéž, s. 38.
[72] Tamtéž, s. T10
[73] *Dárci poslali od roku 2004 na dobročinnost kolem 17 milionů DMS*. ČTK, 22. 12. 2014.
[74] *Peníze od českých dárců pomohly po tajfunu tisícům Filipínců*. ČTK, 6. 11. 2014.
[75] *Češi Gruzínkám diagnostikovali rakovinu. Tím pomoc skončila*. Aktuálně.cz, 8. 7. 2014.
[76] MZV ČR: *Zpráva evaluace projektu zahraniční rozvojové spolupráce s Gruzií. Podpora prevence a včasného odhalení rakoviny u žen v oblasti Samegrelo a Shida Kartli II*, září 2013. On-line: **www.mzv. cz/file/1038487/Evalzprava_Gruzie_2013_CZ_final.pdf**.
[77] *Česká pomoc Africe? Utopené miliony*. Týden.cz, 25. 10. 2014
[78] *Američany už stála pomoc Afghánistánu víc než Marshallův plán*. iDNES.cz, 4. 8. 2014.
[79] *Vyspělé země si berou z Afriky víc, než jí posílají, tvrdí studie*. iDNES.cz, 10. 8. 2014.
[80] *Ekonom z Harvardu: Rozvoj naráží na byrokracii a úzké cíle*. Česká pozice, 2. 11. 2014.
[81] *Fotbal pro rozvoj*. TV Barandov, 21. 6. 2014.
[82] *Pro zlepšení přístupu na trh*. Zemědělec, 4. 8. 2014.
[83] *Česko chce více vytěžit zahraniční studenty, po návratu domů se ztrácejí*. iDNES.cz. 10. 5. 2014.
[84] *Český akademik zakládá univerzitu v tropech. Musí řídit v terénu i střílet*. Novinky.cz, 31. 3. 2014.
[85] Hindráková, Hana (2014): *Dobrovolnice*. Frýdek-Místek: Alpress.
[86] *Studnař z Višňové na Haiti: Skutečnou potřebu vody jsem si uvědomil až tady*. Příbramský deník, 22. 8. 2014.
[87] MZV ČR: *Ministr Zaorálek: pomůžeme Gruzii v jejím rozvoji*. MZV.cz, 5. 6. 2014.

Kapitola 21
Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky

Veronika Bílková

Pro lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky byl rok 2014 nepochybně jedním z nejzajímavějších období od vzniku samostatné České republiky. Téma se, v důsledku série článků prvního náměstka ministra zahraničních věcí Petra Druláka a reakcí, jež tyto články vyvolaly, stalo poprvé předmětem široké veřejné (byť nikoli politické) debaty. Debata ukázala, že zahraniční politika ČR v oblasti lidských práv se v českém prostředí zdaleka netěší takové podpoře, jak se dosud zdálo, a že názory na ni jsou poměrně polarizované. Vyšlo též najevo, že lidskoprávní diplomacie, resp. lidská práva obecně, není v ČR jen jedním z řady témat, o nichž lze vést diskusi, ale i určitým symbolem, s nímž je spojována polistopadová identita země. Diskuse o vhodném nastavení zahraniční politiky podpory lidských práv nepřinesla ještě v roce 2014 zásadnější změny této politiky samotné, konkrétní agenda tedy vykazovala přímou kontinuitu s předchozími roky.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Zahraniční politika ČR v oblasti lidských práv se dlouhodobě opírá o určité koncepční dokumenty. V roce 2014 se vycházelo ze starších dokumentů z počátku desetiletí, současně ale byla zahájena příprava dokumentů nových. Lidskoprávní diplomacie nebyla v roce 2014 předmětem větší politické (na rozdíl od veřejné) debaty a nestala se ani zásadním tématem volebních kampaní. Téma bylo nicméně značně politizováno a polarizováno, což souvisí i s rozdělením české politické scény do několika táborů.

Koncepční východiska české lidskoprávní diplomacie

V roce 2014 Česká republika ve své zahraniční lidskoprávní politice oficiálně stále vycházela z *dokumentů,* které byly přijaty ještě za předchozích pravicových vlád.

Šlo o *Koncepci zahraniční politiky České republiky*[1] z roku 2011, *Bezpečnostní strategii České republiky*[2] z téhož roku a *Koncepci transformační politiky*[3] z roku 2010. Všechny tyto dokumenty označovaly podporu dodržování lidských práv, demokracie a principů právního státu za dlouhodobou prioritu zahraniční politiky České republiky. Bezpečnostní strategie u tohoto konstatování zůstávala, Koncepce zahraniční a transformační politiky jej naopak, ve velmi podobném duchu, rozváděly podrobněji. Obě se primárně soustředily na transformační komponentu české lidskoprávní politiky (tzv. transformační politika), která začala po roce 2010 postupně převažovat nad složkami jinými, včetně vlastní ochrany lidských práv.

Transformační politiku její Koncepce vymezila jako *„politiku podpory lidských práv a demokracie, která využívá specifické zkušenosti České republiky s procesem společenské transformace, budováním demokracie, jakož i nenásilným odporem proti totalitnímu režimu, který zahájení demokratizace předcházel“*.[4] Strategickým cílem bylo dosáhnout toho, *„aby bylo v celém světě co nejvíce demokratických, stabilních a odpovědných států“*.[5] Vycházelo se z premisy, že demokratické státy automaticky zajišťují vysoký standard ochrany lidských práv, a že tedy podpora demokratizace je nejúčinnější formou podpory lidských práv. Tato premisa se odrazila ve výběru tematických i teritoriálních priorit. Do první kategorie zařadily Koncepce všestrannou podporu občanské společnosti a obránců lidských práv, nezávislá média a zajištění svobodného přístupu k informacím, posilování právního státu a řádnou a demokratickou veřejnou správu.[6] Teritoriální priority zahrnovaly partnery ve východní Evropě a na západním Balkáně a popř. jiné země, které jsou ČR kulturně, geograficky, historicky či jinak blízké. Důraz na transformační politiku se projevil také ve výčtu nástrojů, mezi nimiž vedle působení na mezinárodních fórech a v bilaterální oblasti důležité místo zaujímá *Program transformační spolupráce*, jehož prostřednictvím ČR financuje společné projekty českých a cizích nevládních organizací.

Dokumenty z let 2010–2011 zůstaly sice v průběhu roku 2014 v platnosti, současně ale započaly práce na přípravě nových koncepčních dokumentů, které by lépe odrážely zásady a priority stanovené v Koaliční smlouvě mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL[7] z ledna 2014 a v *Programovém prohlášení* vlády Bohuslava Sobotky[8] schváleném 12. 2. 2014. Koaliční smlouva v subsekci věnované zahraniční politice obsahuje závazek koaličních stran *„podporovat dodržování lidských práv ve světě“*.[9] Závazek doplňuje poznámka, že zvláštní důraz bude nadále kladen *„na úctu k jednotlivci, na práva sociální, ekonomická a na ochranu životního prostředí“*.[10] Programové prohlášení vlády v podobném duchu uvádí, že *„rozvojová spolupráce, podpora lidských práv a humanitární pomoc bude součástí zahraniční politiky České republiky. Vláda přitom vychází z předpokladu, že lidská práva zahrnují jak práva občanská a politická, tak práva hospodářská, sociální a environmentální, a že je lze efektivně podporovat pouze v podmínkách vzájemného respektu a dialogu.“*[11] Ochrana lidských práv, resp. podpora sociální soudržnosti a lidské důstojnosti, je dále v Prohlášení zmíněna mezi cíli, jež chce ČR prosazovat v rámci OSN, resp. Evropské unie.

Programové prohlášení z roku 2014 se svou dikcí odlišuje od předchozích dvou prohlášení přijatých vládou Petra Nečase[12] (2010) a vládou Jiřího Rusnoka[13] (2013). První dokument charakterizoval důraz na transformační složku české lidskoprávní di-

plomacie a na témata, jež jsou s touto složkou spojená (např. podpora rozvoje občanské společnosti) – stejný důraz, jak jsme viděli, je přítomen v koncepčních materiálech přijatých během Nečasovy vlády. Druhé prohlášení naopak naznačovalo možný odklon od politiky aktivní podpory lidských práv ve světě. Přes ujištění, že *„Vláda České republiky bude v maximálně možné míře usilovat o co nejširší spolupráci v globálních otázkách“*, včetně *„prosazování lidských práv“*,[14] prohlášení dál lidským právům nevěnovalo pozornost a naopak se podrobně zabývalo otázkami ekonomické diplomacie a podpory vývozu. Zrovna vláda J. Rusnoka přitom dala několikrát najevo, že podporu lidských práv považuje nikoli za doplněk, ale za překážku úspěšné ekonomické diplomacie.[15] Programové prohlášení z roku 2014 se od obou starších instrumentů odlišuje v tom, že podporu lidských práv považuje za důležitou součást české zahraniční politiky, současně ji ale neredukuje na podporu demokracie.

Tento přístup se odrazil též v *návrzích* nových koncepčních dokumentů, které se v průběhu roku 2014 začaly připravovat. Šlo hlavně o návrhy nové *Koncepce zahraniční politiky České republiky* a *Koncepce politiky podpory lidských práv a transformační spolupráce*. Ani jeden z dokumentů nebyl v roce 2014 finalizován, znění komentované v tomto textu se tak může lišit od toho, jež bude nakonec – nejspíše v první polovině roku 2015 – přijato. Návrh Koncepce zahraniční politiky ve znění, v němž unikl do médií v prosinci 2014,[16] zavedl širší koncept podpory lidské důstojnosti, kterou prohlásil za jeden z hlavních cílů zahraniční politiky ČR. Základem podpory lidské důstojnosti má být politika podpory lidských práv. Koncepce se, stejně jako *Programové prohlášení vlády*, hlásí k nedělitelnosti všech lidských práv a zdůrazňuje, že lidská práva lze *„efektivně podporovat pouze v podmínkách vzájemného respektu a dialogu“*. Za součást konceptu podpory lidské důstojnosti jsou dále považovány rozvojová spolupráce, humanitární pomoc a transformační politika, která již není nadřazena politice lidských práv, ale stojí vedle ní. Návrh vyvolal určitou kritiku,[17] větší zájem v médiích, širší veřejnosti a dokonce v zahraničí ale vzbudil paralelně chystaný návrh Koncepce politiky podpory lidských práv a transformační spolupráce.[18]

Vypracováním tohoto dokumentu se MZV pokusilo zaplnit koncepční mezeru, která v ČR stále existuje. Na rozdíl od bezpečnostní či rozvojové agendy nebyla totiž dosud agenda lidskoprávní coby jedna z hlavních součástí zahraniční politiky ČR předmětem samostatného koncepčního materiálu. Takový materiál vznikl na počátku minulého desetiletí (*Koncepce české zahraniční politiky v oblasti lidských práv na období let 2000–2002* přijatá MZV v roce 2002), brzy se ale přestal využívat. Od roku 2005 jej sice částečně supluje Koncepce transformační spolupráce (v roce 2010 nahrazená Koncepcí transformační politiky), ta se ale zaměřuje jen na transformační složku české lidskoprávní diplomacie. Nová Koncepce by měla tento úzký záběr překonat, první verze předložená na podzim 2014 této ambici ale příliš nedostála. Na straně jedné se v textu objevily odkazy na lidskou důstojnost a lidská práva i explicitní potvrzení toho, že ČR chce nadále stavět na nedělitelnosti všech lidských práv a prosazovat kulturu dialogu. Na straně druhé nedošlo k žádným změnám tematických či teritoriálních priorit, které zůstaly nastaveny úzce. Tento rozpor paradoxně nevzbudil téměř žádnou pozornost, neboť kritika se soustředila hlavně na to, zda a nakolik se nová Koncepce odklání od podpory transformace (viz dále).[19]

Politický kontext české lidskoprávní diplomacie

Příprava obou Koncepcí, stejně jako projevy a články představitelů MZV, vyvolaly veřejnou debatu, do níž se zapojila řada novinářů, publicistů a akademiků. Omezená naopak byla účast *politické reprezentace,* mimo vedení MZV. Větší zájem mezi politiky vzbudilo vlastně jediné téma, a to vztah ČR k Číně. Posilování vztahů s touto asijskou velmocí začalo již v roce 2013. Koncem dubna 2014 schválila vláda cestu ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka do Číny. Na tiskové konferenci po jednání vlády uvedl premiér B. Sobotka, že ČR nechce zpochybňovat územní celistvost Číny (zahrnující Tibet) a nechce se vměšovat do vnitřních záležitostí této země.[20] Na prohlášení ostře reagovala část opozice. Karel Schwarzenberg (TOP 09) obvinil vládu z pragmatismu s tím, že *„jsou lidé, […] kteří opustí cestu ctnosti a položí se za peníze. Bohužel to je teď česká vláda."*[21] Miroslav Kalousek (TOP 09) řekl, že *„pro svobodu a pro lidská práva není obchodovatelný ekvivalent. To je něco, čeho se český ministr zahraničí a český premiér nikdy neměli vzdát."*[22]

Na kritiku odpověděl ministr Zaorálek, podle nějž *„v žádném případě to není tak, že bychom vyklízeli pozice, protože potřebujeme uspět s exportem a investice. […] Neznamená to, že bychom nerozvíjeli politiku lidských práv, která je jedním ze základních principů naší zahraniční politiky."*[23] Zaorálkova cesta vyústila ve společné česko-čínské prohlášení, ve kterém ČR uznala, že *„respektuje suverenitu a územní celistvost Čínské lidové republiky, je si plně vědoma důležitosti a citlivosti otázky Tibetu a […], nepodporuje samostatnost Tibetu v jakékoliv formě"*.[24] Oba státy dále *„potvrdily dodržování zásady nevměšování se do vnitřních záležitostí tak, jak je vyjádřeno v Chartě OSN",* ale zmínily i *„úsilí ve věci podpory a ochrany lidských práv na základě rovnocennosti a vzájemného respektu"*.[25] Zaorálek prohlášení komentoval s tím, že ČR se nevzdává své lidskoprávní tradice, ale chce v praxi aplikovat širší pojetí lidských práv, k němuž se nově hlásí.[26]

Další fáze sporu o Číně se rozhořela v říjnu 2014, v souvislosti s návštěvou prezidenta Miloše Zemana v Pekingu. Zeman v rozhovoru pro čínskou státní televizi uvedl, že do země nepřijel rozdávat lekce o lidských právech, ale chce se učit jak stabilizovat společnost.[27] Výrok vyvolal reakci opozice. Kalousek prohlásil, že *„pan prezident se svými výroky v Číně o 180 stupňů odchýlil od dlouhodobé konzistentní politiky ČR, která měla za všech vlád, ať pravicových či levicových, obhajobu lidských práv jako svou velkou mezinárodní politickou prioritu. Tím také byla Česká republika na mezinárodním poli zajímavá."*[28] Europoslanec Jiří Pospíšil (nestraník za TOP 09) se přidal s tím, že *„upozorňovat na to, že v Tibetu jsou pošlapávána lidská práva, by mělo být součástí naší zahraniční politiky"*.[29] Za Zemana se naopak postavil bývalý premiér Nečas, podle nějž prezident odvedl během návštěvy Číny kus práce v oblasti ekonomické diplomacie a jeho výroky nenapáchaly žádné škody.[30]

Význam lidských práv ve vztahu mezi ČR a Čínou byl jediným lidskoprávním tématem zahraniční politiky, který vzbudil v roce 2014 aktivnější zájem české politické scény. To může vysvětlovat, proč se lidskoprávní diplomacii nedostalo prakticky žádné pozornosti v průběhu volebních kampaní. V roce 2014 se konaly hned *troje volby* – do Evropského parlamentu (23.–24. května), do Senátu PČR (10.–11. října a 5.–6. listopadu) a do zastupitelstev obcí (10.–11. října). V žádných z těchto voleb

nesehrálo téma lidských práv v zahraniční politice významnější úlohu. V senátních a obecních volbách se téma neobjevilo vůbec. Ve volbách do Evropského parlamentu se k němu – resp. k mezinárodní podpoře lidských práv ze strany EU – několik politických stran vyjádřilo, přičemž jejich programy nevykazovaly zásadní rozdíly.

Nejexplicitnější byly vládní ANO a, překvapivě, jindy skeptická KSČM. ANO uvedlo, že EU *„musí šířit své základní hodnoty v podobě demokracie, právního státu a lidských práv, včetně občanských, politických, ekonomických, sociálních a kulturních a práv menšin“*.[31] KSČM konstatovalo, že *„integrovaná Evropa s vlastní subjektivitou má vlastní globální odpovědnost za prosazování hodnot míru, spravedlivosti, solidarity a lidských práv“*.[32] Význam mezinárodní podpory lidských práv ze strany EU uznala také TOP 09, podle níž by *„hodnoty, na kterých je EU založena, neměly působit jen uvnitř EU, ale měly by rezonovat i navenek. Proto by EU při uzavírání mezinárodních smluv se třetími státy měla důsledně požadovat doložky ochrany lidských práv včetně práva náboženské svobody.“*[33] TOP 09 dále lidská práva zmiňuje v kontextu vztahu ke konkrétním státům, a to Ruské federaci, Číně a Ukrajině. Lidskoprávní dimenzi zahraniční politiky EU nekomentovaly volební programy ČSSD a KDU-ČSL, které se oba omezily na to, že zdůraznily potřebu ochrany lidských práv uvnitř Evropské unie.[34] Zvláště u ČSSD, jejíž zástupci ve vedení MZV již v té době psali o potřebě změny české lidskoprávní politiky,[35] může tento přístup udivit, nejspíše je ale za ním vnímání unijní a české diplomacie jako dvou přece jen oddělených oblastí.

Jak jsme uváděli v minulých vydáních této publikace, česká politická scéna je ve vztahu k lidskoprávní diplomacii dlouhodobě rozdělena do několika hlavních *táborů*. První tvoří aktivističtí internacionalisté, kteří lidská práva (obvykle jen práva tzv. první generace) nadřazují všem ostatním hodnotám. Dále jsou zde umírnění internacionalisté, kteří uznávají lidská práva, volají ale po jejich vyvažování s jinými zájmy. Třetí tábor zahrnuje autonomisty – ti uznávají význam lidských práv, považují je ale za záležitost jednotlivých států. Konečně, v poslední době se na české politické scéně vyprofiloval tábor pragmatiků. Ty lidská práva příliš nezajímají, orientují se totiž na jiné oblasti zahraniční politiky (hlavně ekonomickou diplomacii). Po dlouhá léta se česká zahraniční politika formovala primárně v dialogu aktivních a umírněných internacionalistů: první reprezentoval Václav Havel či Karel Schwarzenberg, druhé tehdejší vedení ODS a ČSSD. Od počátku tohoto desetiletí ale na síle nabírá pragmatický proud, k němuž vedle prezidenta Zemana patří i mnoho dalších politiků napříč politickými stranami.

Spolu s nástupem pragmatismu došlo v roce 2014 k jisté vnitřní redefinici obou internacionalistických táborů. Zatímco v minulosti se tyto tábory rozcházely hlavně v názoru na vzájemný vztah lidských práv a jiných, především ekonomických zájmů, v poslední době se předmětem sporu stalo samo pojetí lidských práv a způsob, jakým by tato práva měla být na mezinárodní scéně prosazována. Aktivní internacionalisté se hlásí k úzkému pojetí lidských práv, jež omezují na práva občanská a politická. Ochranu lidských práv spojují (a podmiňují) s demokratizací. Naopak umírnění internacionalisté zastávají širší koncepci lidských práv, mezi něž řadí všechna práva uznaná v mezinárodních katalozích (občanská, politická, sociální, hospodářská i kulturní). Tato práva chtějí prosazovat tradičními diplomatickými nástroji, tj. půso-

bením na mezinárodních fórech, bilaterálními jednáními apod. První tábor klade důraz na to, že lidská práva v tom pojetí, jak je chápe ČR, jsou univerzální a mají jasně daný obsah. Tábor druhý má naopak za to, že o lidských právech je třeba vést mezi státy dialog, který by umožnil dosáhnout shody na jejich obsahu.

Téma podpory lidských práv v zahraniční politice ČR bylo v roce 2014 předmětem značné *politizace i polarizace*. Sluší se připomenout, že politizace a polarizace jsou v této publikaci používány jako deskriptivní pojmy. Rozumí se jimi přítomnost určitého tématu v politickém, resp. veřejném prostoru (politizace) a shoda na základních parametrech určité agendy, jejím významu, vztahu k jiným oblastem zahraniční politiky a nástrojích praktické realizace (polarizace). Lidskoprávní diplomacie se jisté míře politizace a polarizace nikdy nevyhnula, v minulosti ale byla tato míra poměrně omezená. Ačkoli téma bylo ve veřejném prostoru konstantně přítomno, vedly se o něj jen umírněné spory a v základních bodech panoval konsenzus. Ten začal oslabovat již v roce 2013, kdy na české politické scéně vlivné místo zaujal tábor pragmatiků. Trend pokračoval v roce 2014, kdy se v souvislosti s projevy představitelů MZV a přípravou nových koncepčních dokumentů rozvířila živá veřejná debata o tom, kam by měla česká lidskoprávní diplomacie směřovat, jaké cíle by měla mít a jakými prostředky by je měla dosahovat.

Debata, do níž se zapojili hlavně stoupenci aktivního a umírněného internacionalismu, ukázala, že téma lidskoprávní diplomacie již českou společnost nespojuje, jak tomu bylo dříve, ale spíše rozděluje. Téma je prakticky všemi aktéry vnímáno jako jeden z určujících rysů zahraničněpolitické identity České republiky v období po roce 1989. Debata o něm tak v sobě obsahuje jak hodnocení toho, nakolik se tato identita formovala správným způsobem, tak návrhy, zda je (či není) čas ji určitým způsobem pozměnit. Názory na obě tyto otázky se v českém prostředí značně různí – zajímavé přitom je, že potřebu vyjádřit se k nim měli zatím hlavně novináři a publicisté, nikoli politici. Téma tak bylo, aspoň v roce 2014, politizováno ve veřejném prostoru, ovšem primárně mimo politickou scénu. Míra politizace byla přitom, na téma z oblasti zahraniční politiky, značně vysoká, což souvisí s již zmíněným chápáním lidskoprávní diplomacie jako součásti české identity. Vysoká byla, částečně ze stejných důvodů, také míry polarizace. Celkově lze říci, že málokdy se v českém veřejném prostoru vedly o nějakém aspektu zahraniční politiky tak aktivní a tak vyhrocené debaty.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Nová představa o tom, kam by měla česká zahraniční politika v oblasti lidských práv nadále směřovat, kterou načrtlo MZV v návrzích nových koncepčních materiálů, začala v roce 2014 ovlivňovat praktickou agendu. Dělo se tak však jen pomalu, a aniž by došlo ke změně klíčových aktivit, na něž se Česká republika v dané oblasti tradičně soustředí. Mezi tyto aktivity patří působení v Radě OSN pro lidská práva, jejímž členem byla ČR v letech 2011–2014; plnění závazků z mezinárodních smluv na

ochranu lidských práv; přijímání opatření k naplňování tematických a teritoriálních priorit; a realizace transformační politiky.

Působení České republiky v Radě OSN pro lidská práva

Od poloviny června 2011 zasedala Česká republika v Radě OSN pro lidská práva, kam byla – již podruhé – zvolena 20. 5. 2011. Rada OSN pro lidská práva (*UN Human Rights Council*) je hlavní lidskoprávní orgán OSN, který v roce 2006 nahradil Komisi OSN pro lidská práva.[36] Česká republika byla poprvé členem Rady v roce 2006, tehdy ale její členství trvalo necelý rok. Při druhém zvolení měla více štěstí, neboť v důsledku úpravy mandátů v Radě bylo její funkční období prodlouženo o půl roku (z tří na tři a půl roku), zůstala tak členkou Rady až do konce roku 2014. Rada OSN pro lidská práva se pravidelně schází třikrát ročně (v březnu, v červnu a v září). Kromě toho se může sejít na zvláštních zasedáních, jež se zpravidla týkají aktuálních lidskoprávních krizí. Česká republika se od svého zvolení aktivně účastnila všech zasedání. Nejinak tomu bylo v roce 2014, kdy se vedle třech řádných zasedání, jež proběhla ve dnech 3.–28. března, 10.–27. června a 8.–26. září, konala také tři zasedání zvláštní (20. ledna k situaci ve Středoafrické republice, 23. července k situaci na okupovaných palestinských územích a 1. září k situaci v Iráku, ve světle porušování lidských práv spáchaných tzv. Islámským státem).

Během březnového (v pořadí 25.) řádného zasedání vystoupil jako obvykle ministr zahraničních věcí ČR, tentokrát to byl poprvé L. Zaorálek (ČSSD). Ve svém projevu připomněl českou tradici ochrany lidských práv sahající ke Komenskému či Masarykovi a zdůraznil nedělitelnost a vzájemnou propojenost všech lidských práv. Upozornil také na potřebu chránit zvláště zranitelné skupiny osob a regulovat aktivity nestátních aktérů, zejména nadnárodních obchodních společností.[37] Během vlastního zasedání se ČR zapojila do rozprav ke stavu lidských práv v různých státech světa, mj. Demokratické republice Kongo, Číně, Íránu, KLDR, Libyi, Myanmaru/Barmě, Středoafrické republice a Sýrii. Vyjádřila rovněž znepokojení nad vývojem na Ukrajině a nad odtržením Krymu, k němuž došlo právě během 25. zasedání Rady.[38] Česká republika se dále zapojila do interaktivního dialogu se zvláštním zpravodajem OSN ke svobodě náboženství Heinerem Bielefeldtem, v němž vyzdvihla význam svobody projevu a celospolečenského dialogu,[39] a do panelové diskuse k propagaci a ochraně prostoru pro občanskou společnost, kde označila existenci občanské společnosti za *„nezbytný pilíř všech opravdových snah o zajištění lidských práv pro všechny“*.[40]

Červnové (26.) řádné zasedání Rady mělo obdobný průběh. Česká republika opět kritizovala stav dodržování lidských práv v některých zemích světa, mj. Bělorusku, Eritreji, Íránu, KLDR, Ruské federaci, Středoafrické republice a Sýrii.[41] Vedle toho se účastnila dvou interaktivních dialogů, a to se zvláštními zpravodaji pro svobodu projevu a pro svobodu shromažďování a sdružování Frankem La Rue a Mainou Kiai[42] a se zvláštní zpravodajkou pro nezávislost soudců a právníků Gabrielou Knaul.[43] Zřejmě nejvýznamnější bylo pro českou lidskoprávní diplomacii zářijové (27.) řádné zasedání Rady. Zde se ČR spolu s některými dalšími státy podařilo již podruhé prosadit rezoluci o rovné účasti v politických a veřejných záležitostech.[44] Rezoluce při-

pomíná závazek států přijmout potřebná opatření k zajištění toho, že všichni občané, včetně příslušníků marginalizovaných skupin, budou mít efektivní právo a příležitost účastnit se na veřejných záležitostech za rovných podmínek. Vymezuje též konkrétní opatření, která by tomuto zajištění měla napomoci (např. boj proti diskriminaci či vytvoření podmínek pro působení obhájců lidských práv). Česká republika navíc opět komentovala porušování lidských práv v některých státech světa, např. v Iráku, Libyi, Súdánu a na východní Ukrajině.[45]

Aktivně si ČR počínala rovněž během zvláštních zasedání Rady. Například na zářijovém zvláštním zasedání odsoudila vážná porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva páchaná silami tzv. Islámského státu a vyzvala všechny strany konfliktu v Iráku k zachovávání zásad lidskosti a respektování mezinárodního práva.[46] Za zmínku stojí i participace ČR na mechanismu tzv. univerzálního periodického přezkumu (*Universal Periodic Review*), v rámci něhož procházejí všechny státy světa v pravidelných čtyřletých cyklech komplexním přezkumem stavu dodržování lidských práv na jejich území. Mechanismus byl zaveden v roce 2006 a první cyklus přezkumu se rozběhl v roce 2008. Tehdy jím také prošla ČR, která se mu následně znovu podrobila v roce 2012. Během let si ČR vytvořila praxi aktivní participace na přezkumu jiných států – ČR těmto státům klade písemné dotazy při přípravě jejich stanoviska, účastní se ústního projednání jejich národní zprávy a dává jim doporučení. Například na jarním zasedání UPR v roce 2014 adresovala ČR svá doporučení Afghánistánu, Eritreji, Chile, Jemenu, Kambodži, Makedonii, Novému Zélandu, Slovensku a Vietnamu, neomezila se tedy jen na tradiční cíle české lidskoprávní kritiky.[47]

S koncem roku 2014 funkční období ČR v Radě OSN pro lidská práva vypršelo. Velvyslankyně ČR v Ženevě Kateřina Sequensová při této příležitosti v hodnotící zprávě zveřejněné MZV uvedla, že *„působení v Radě pro lidská práva bylo pro Českou republiku příležitostí, jak dále budovat svou dobrou lidskoprávní pověst na mezinárodní scéně. […]. Během tři a půl roku trvajícího členství Česká republika potvrdila svým aktivním, otevřeným a čitelným vystupováním, že lidská práva byla, jsou a zůstanou její zahraničně-politickou prioritou. Členství bylo navíc dobrou motivací pro další posilování lidských práv v České republice samotné.“*[48] S tímto závěrem se lze ztotožnit. Česká republika své členství v Radě skutečně brala vážně – účastnila se všech deseti řádných a šesti zvláštních zasedání, která v období od června 2011 do prosince 2014 proběhla; vystupovala v diskusích; dvakrát předložila rezoluci k rovné účasti na politických a veřejných záležitostech a dosáhla jejího jednomyslného přijetí (2013, 2014); kosponzorovala dvě rezoluce k právům na pokojné shromažďování a sdružování (2012, 2013); participovala na mechanismu univerzálního přezkumu. Na stát naší velikosti je to velmi dobrý výsledek, který se mj. odrazil v tom, že na rok 2014 získala ČR v Radě místopředsednické místo coby výraz uznání své angažovanosti ve prospěch orgánu.

Postoje ČR v Radě pochopitelně odrážely náhled na lidská práva, který dosud v českém prostředí dominoval, s důrazem na první generaci lidských práv a s přednostním zaměřením na některé státy světa (Bělorusko, Kuba aj.). Tento náhled by se do budoucna mohl změnit, není ale sporu o tom, že Rada OSN pro lidská práva na-

dále zůstane – a měla by zůstat – jedním z privilegovaných fór české lidskoprávní diplomacie. Výrazem toho je záměr České republiky znovu, v pořadí již potřetí se ucházet o členství v Radě, a to tentokrát na období let 2019–2021 (volby se budou konat v roce 2018). Kampaň za znovuzvolení započala již v roce 2013 a nic nenasvědčuje tomu, že by snahy o revizi české lidskoprávní diplomacie ze strany současné vládní koalice tuto kampaň ohrožovaly či zpochybňovaly. Nové členství v Radě by ostatně ČR nabídlo dobrou příležitost aplikovat onen revidovaný přístup – bude-li přijat a nedojde-li v mezidobí k jeho další revizi – v praxi na multilaterální rovině.

Plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv

Česká republika je smluvní stranou většiny významných smluv na ochranu lidských práv přijatých v rámci OSN a na regionální úrovni v rámci Rady Evropy. Český podpis, resp. ratifikace chybí pouze u *Mezinárodní úmluvy na ochranu práv migrujících pracovníků a jejich rodin* z roku 1990, *Mezinárodní úmluvy na ochranu všech osob před nuceným zmizením* z roku 2006 a u Opčních protokolů k *Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením* (2007), *Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* (2008) a k *Úmluvě o právech dítěte* (2013).

První úmluva chrání práva ekonomických migrantů, a jako taková není v rozvinutých zemích, kam tito migranti obvykle směřují, příliš populární. To platí i pro ČR, která zatím o přistoupení k tomuto dokumentu neuvažuje.[49] Totéž se týká druhé úmluvy, která se zaměřuje na specifický typ porušování lidských práv, jež bylo využíváno latinskoamerickými diktaturami, a ČR proto může mít pocit, že jí se přímo netýká. Ze solidarity s těmito státy, i proto, že smluvní stranou Úmluvy jsou již téměř všechny státy EU, by nicméně ČR měla svou pozici zvážit. Opční protokoly doplňují již existující smlouvy o proceduru individuálních stížností, jež může jednotlivec, který se cítí být obětí porušení jedné ze smluv, adresovat příslušnému výboru. Mechanismus individuálních stížností zvyšuje šance na účinné zajištění dodržování smluvních instrumentů. To odpovídá prioritám české lidskoprávní diplomacie, a ČR by tak měla zvážit brzkou ratifikaci prvního a brzké přistoupení k oběma dalším opčním protokolům.[50] Zvláště aktuální je to v případě Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu, jehož přijetím by ČR mohla ukázat, že to s odklonem od úzkého pojetí lidských práv myslí opravdu vážně.

V lednu 2014 ČR předložila kombinovanou desátou a jedenáctou periodickou zprávu o naplňování závazků z *Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace* z roku 1965.[51] Zpráva, která se zaměřuje na období od srpna 2009 do února 2013, by měla být ze strany Výboru pro odstranění všech forem rasové diskriminace projednána v srpnu 2015. V květnu 2014 se před jiný výbor, Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva, dostala druhá periodická zpráva o naplňování závazků z *Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* z roku 1966. Zpráva byla předložena již v roce 2010[52] a pokrývá období let 2000–2006, Výbor nicméně ve svých závěrečných doporučeních zohlednil též období 2006–2014.[53] Hlavní výhrady Výboru se jako již tradičně týkaly diskriminace Romů a migrantů, odlišných platů mužů a žen, vzdělávání romských dětí a dětí s handicapem a přístupu migrantů k systému zdravotního pojištění.[54]

Smluvní výbory OSN neevidují pro rok 2014 žádné nové rozhodnutí ve věci stížnosti (individuální či mezistátní) proti České republice. Naopak Evropský soud pro lidská práva posoudil takových (individuálních) stížností během roku 2014 celkem 748.[55] Výrazná většina (735) byla odmítnuta jako nepřijatelná, nebo vyškrtnuta z registru. Zbývajících třináct se dočkalo věcného posouzení, z toho ve čtyřech případech došel Evropský soud k závěru, že ČR se dopustila porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Jeden z případů se týkal práva na ochranu vlastnictví podle článku 1 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě. Soud zde dal za pravdu skupině majitelů domů, kteří se domáhali odškodnění za období, kdy jim bylo znemožněno zvýšit nájemné v důsledku jeho regulace ze strany státu. Problém byl shledán již v nedostatečném právním základě, soud tedy nemusel řešit samotnou otázku legitimity regulace nájemného.[56]

Zbývající případy zahrnovaly porušení práva na respektování rodinného a soukromého života podle článku 8 Evropské úmluvy. V jedné kauze toto porušení spočívalo v provedení šetření v prostorách stěžovatelské společnosti Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, které nedoprovázely dostatečné procesní garance.[57] V další kauze ČR nepřijala dostatečná opatření, aby zajistila zachování rodinných vazeb mezi stěžovatelem a jeho nezletilou dcerou svěřenou státem do péče Klokánku.[58] V posledním případě bylo pochybení ČR shledáno v násilné hospitalizaci novorozence proti vůli jeho matky, která sice podle Soudu sledovala legitimní cíl a měla základ v zákoně, nebylo ale možné považovat ji za nezbytnou.[59] Z kauz, které ČR vyhrála, vzbudila největší pozornost kauza týkající se domácích porodů. Soud uznal, že při přijímání a uplatňování politiky týkající se domácích porodů ČR nepřekročila prostor k uvážení ani neporušila rovnováhu mezi zájmy všech dotčených aktérů (matky, dítěte, státu apod.). Současně ale vyzval české orgány, aby úpravu neustále přehodnocovaly ve světle vývoje na poli medicíny, vědy a práva. Rozhodnutí zatím nenabylo právní moci, neboť stěžovatelky požádaly o projednání případu Velkým senátem soudu.[60]

Prosazování tematických a teritoriálních priorit ČR v oblasti lidských práv

Priority české zahraniční politiky v oblasti lidských práv zůstávaly od vzniku České republiky dlouhodobě bez větších změn. Tematické priority zahrnovaly podporu občanské společnosti a obránců lidských práv, nezávislá média a zajištění svobodného přístupu k informacím, posilování právního státu, řádnou a demokratickou veřejnou správu. Priority teritoriální tvořila trojka Bělorusko–Kuba–Myanmar/Barma, ke kterým příležitostně přistupovaly jiné, obvykle též (post)komunistické či (post) autoritativní země, jako např. Čína, KLDR, Sýrie nebo – pro oblast transformační politiky – státy západního Balkánu (Bosna a Hercegovina, Srbsko aj.) či postsovětského prostoru (Gruzie, Moldavsko, Ukrajina aj.). Takto nastavené priority nebyly dlouhou dobu důvodem větších kontroverzí. Rok 2014 v tomto ohledu přinesl změnu, neboť nastavení jak tematických, tak teritoriálních priorit se stalo předmětem veřejné debaty (viz dále). Tato debata nicméně prozatím ovlivnila praktickou realizaci zahraniční politiky jen omezeným způsobem.

Tematické priority nedoznaly výraznějšího rozšíření, byť právě o něm se začalo v roce 2014 uvažovat. Důraz byl nadále kladen na tzv. práva první generace, tedy

práva občanská a politická. To se projevilo v působení ČR v Radě OSN pro lidská práva, kde ČR nejaktivněji vystupovala v dialozích týkajících se svobody slova, svobody shromažďování či práva na spravedlivý proces, tedy klasických práv první generace. Do té nakonec spadá také právo na rovnou účast v politických a veřejných záležitostech, k níž ČR v posledních dvou letech (2013, 2014), jak jsme již viděli, sponzorovala samostatnou rezoluci. Vedle vlastní podpory lidských práv se česká diplomacie orientuje také na oblast mezinárodního humanitárního a trestního práva. Během roku 2014 se zástupci ČR mj. účastnili Globálního summitu k ukončení sexuálního násilí v ozbrojeném konfliktu, který se konal v červnu v Londýně. Česká republika dále podporovala aktivity stálého Mezinárodního trestního soudu, ve kterém má od roku 2012 svého soudce, JUDr. Roberta Fremra, i dalších trestních tribunálů (např. Zvláštního tribunálu pro Libanon, kde je také česká soudkyně, JUDr. Ivana Hrdličková).

Teritoriální priority taktéž zůstaly vcelku konstantní. Česká republika dále sledovala dění v prioritních zemích a oblastech a vydávala kritická prohlášení k potlačování lidských práv z jejich strany. Je nicméně zajímavé, že tradiční „trojka" (Bělorusko, Kuba, Myanmar/Barma) lehce ustoupila do pozadí. Bělorusko vyvolalo větší zájem snad jen propuštěním disidenta Aleše Bialitského, které MZV přivítalo a současně vyjádřilo naději na možné zlepšení vztahů mezi oběma zeměmi.[61] Jinak ČR k Bělorusku dále zastávala spíše opatrný postoj.[62] V případě Kuby a Myanmaru/Barmy se ČR omezila na obecnou kritiku porušování lidských práv v těchto zemích. Obdobnou kritiku Česká republika adresovala řadě dalších států, mj. Demokratické republice Kongo, Eritreji, Íránu, KLDR, Libyi, Středoafrické republice nebo Sýrii. Pozornost budila také situace na Ukrajině (odtržení Krymu, ozbrojený konflikt v oblasti Donbasu) a její lidskoprávní dopady, ke kterým se ČR – ať již formou jednostranných prohlášení, nebo na půdě mezinárodních orgánů – vyjadřovala opakovaně.[63] Konečně, kontroverzním tématem bylo porušování lidských práv v Číně, resp. v Tibetu, které sice ČR kritizovala,[64] podle části opozice to ale nečinila dost důrazně.

Transformační politika

Transformační politika se zaměřuje na podporu společenské transformace směrem k demokracii, popř. se snaží takovou transformaci vyvolat. Hlavním nástrojem transformační politiky je program transformační spolupráce (TRANS), který je založen na *„podpoře neinvestičních projektů spočívajících ve sdílení a přenášení zkušeností českých realizátorů"*.[65] Projekty navrhují české nevládní organizace, které je realizují ve spolupráci se subjekty z prioritních zemí. Mezi ty tradičně patřily země východní Evropy (Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina), země západního Balkánu (Bosna a Hercegovina, Kosovo, Srbsko) a některé další země (Myanmar/Barma, Egypt, Irák a Kuba). Projekty by měly směřovat k naplňování tematických priorit transformační politiky ČR, jež dlouhodobě zahrnují podporu občanské společnosti, včetně ochrany obhájců lidských práv, posilování nezávislosti médií, spolupráci s místními správami a výchovu k aktivnímu občanství.

Transformační politika nebyla původně předmětem větších politických kontroverzí. Její zavedení v polovině minulého desetiletí proběhlo bez veřejné diskuse, to

ovšem v dané době nevzbudilo výhrady. Ty se, většinou spíše v implicitní podobě, objevily až v posledních letech a především pak v rámci širší debaty vedené v roce 2014. Jako útok na transformační politiku byly mnohými interpretovány již články akademika a od února 2014 prvního náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka, které debatu spustily. Drulák kritizoval moralistický přístup české zahraniční politiky, která namísto prosazování lidských práv vede globální boj za politickou svobodu pod vedením USA.[66] Tento názor nejprve vzbudil spory o to, zda je dané nastavení správné a nakolik je oprávněné spojovat jej s bývalým prezidentem V. Havlem. Ve druhé půlce roku, i v souvislosti s přípravou nové Koncepce podpory lidských práv, se zájem přesunul k praktičtějším tématům – mj. k tomu, zda nový postoj MZV ohrožuje samu existenci transformační politiky, jak se domnívala část autorů,[67] nebo znamená jen určité přehodnocení jejích východisek a pevnější ukotvení politiky podpory demokracie v širším rámci lidskoprávní diplomacie, jak tvrdil např. sám Drulák.[68]

Spory o vhodném nastavení transformační politiky neovlivnily během roku 2014 nijak výrazně praktickou realizaci této politiky. Projekty transformační spolupráce vybrané ve výběrovém řízení na konci roku 2013 se rozběhly beze změn. Stejně tak se na konci roku 2014 konalo další kolo výběrového řízení na projekty, které budou realizované v roce 2015. Do výběrového řízení bylo přihlášeno celkem 60 projektů, z nichž osm bylo vyřazeno z formálních důvodů, popř. z důvodu pozdního dodání. Ze zbývajících 52 žádostí se komise složená ze zástupců MZV a externích odborníků rozhodla podpořit dvacet projektů. Nejúspěšnějšími žadateli byly organizace Člověk v tísni a Transparency International, každá se třemi podpořenými projekty.[69] Finančně nejnákladnější projekt směřuje k podpoře nezávislé žurnalistiky na Ukrajině (2 mil. Kč). Celkově bylo na projekty transformační spolupráce rozděleno cca 25 mil. Kč, což znamená meziroční pokles o cca jednu třetinu. Další prostředky MZV opět investovalo do přímé pomoci prodemokratických struktur v prioritních zemích (podpora disidentů, distribuce literatury aj.).

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Okruh klíčových aktérů, kteří se podílejí na formulování a realizaci české zahraniční politiky, nedoznal po *institucionální stránce* v roce 2014 žádných velkých změn. Hlavním aktérem bylo nadále Ministerstvo zahraničních věcí ČR, v jehož rámci působí od poloviny roku 2007 *Odbor lidských práv a transformační politiky* (LPTP).[70] S LPTP spolupracují další věcné odbory (např. Mezinárodněprávní odbor a Odbor OSN), příslušné teritoriální odbory a také zastupitelské úřady a stálé mise (zejména SM v New Yorku, Štrasburku, Ženevě a Vídni). Další resorty se na formování české lidskoprávní diplomacie podílejí jen omezeně, např. Ministerstvo spravedlnosti ČR zajišťuje zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva. Ještě omezenější je dlouhodobě role dalších složek státní správy, tj. prezidenta (vnější reprezentace), Parlamentu ČR (ratifikace mezinárodní smluv, vydávání prohlášení aj.), soudů (roz-

hodování sporů podle mezinárodních smluv) nebo obecní samosprávy (zapojení do akce „Vlajka pro Tibet“ a dalších akcí tohoto typu).

Zatímco v institucionální rovině nedoznal okruh tvůrců české lidskoprávní zahraniční politiky větších změn, v rovině *individuální* tomu bylo jinak. Nástup nové vlády na počátku roku 2014 znamenal také personální obměnu v čele MZV – K. Schwarzenberga (TOP 09) nahradil na místě ministra L. Zaorálek (ČSSD). Ten si na MZV přivedl nový tým, v němž se nejvýraznější postavou stal bývalý ředitel Ústavu mezinárodních vztahů P. Drulák, který získal post prvního náměstka (od 7. 2. 2014). Drulák svými články rozvířil debatu o směřování české lidskoprávní diplomacie, která bude popsána v další sekci této kapitoly, a byl také jedním z hlavních přispěvatelů do této debaty. Vedle toho se lidé v čele MZV – tj. Zaorálek a Drulák – samozřejmě podíleli také na praktické realizaci lidskoprávní diplomacie. Další viditelnou postavou v této oblasti byl prezident Zeman, který se sice do veřejné debaty k tématu výrazně nezapojil, některé jeho aktivity (zejména již zmiňovaná podzimní cesta do Číny) ale tuto debatu ovlivnily a aspoň částečně přesunuly na politickou rovinu.

Nevládní sektor se na formování a realizaci české zahraniční politiky v oblasti lidských práv podílel v roce 2014 standardním způsobem, tj. kritikou porušování lidských práv v cizích státech, organizací kampaní proti takovému porušování a uskutečňováním projektů transformační politiky. Například sdružení Občanské Bělorusko pravidelně informovalo o dění v Bělorusku a sledovalo osudy místních politických vězňů.[71] CEELI Institut uspořádal několik kurzů v ČR i v zahraničí, určených mj. pro soudce, policisty nebo novináře (posílení nezávislosti soudů, boj proti korupci aj.).[72] Forum 2000 opět, v pořadí již poosmnácté, zorganizovalo na podzim konferenci k lidským právům, tentokrát nazvanou „Nespokojená demokracie. Čtvrt století od železné opony a Tchien-an-menu“. Mezi účastníky byli mj. běloruský disident Aleš Bialitski, kubánská bloggerka Yoani Sánchez či propuštěný ruský podnikatel Michail Chodorkovskij.[73] Největší česká humanitární organizace, Člověk v tísni, zorganizovala v březnu 2014 již 16. ročník populárního festivalu dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět* (*One World*).[74] Cenu za nejlepší film získal tentokrát maďarský snímek *Verdikt v Maďarsku*, rozkrývající pozadí soudního procesu s čtyřmi příznivci krajní pravice obviněnými z vraždy šesti Romů.

K žádné velké změně přístupu nedošlo ani na straně *zahraničních aktérů*, kteří mají na českou lidskoprávní diplomacii vliv. Klíčové místo zde připadá Evropské unii, jejímž členem je ČR od roku 2004. Česká lidskoprávní diplomacie dlouhodobě prochází procesem europeizace,[75] v jehož rámci jsou stanoviska pro všechny státy EU formulována a prezentována na mezinárodní scéně jednotně. Sama EU si navíc v posledních letech aktivně buduje vlastní lidskoprávní diplomacii. To se projevilo mj. přijetím samostatných koncepčních dokumentů věnovaných lidským právům (např. *Evropský strategický rámec* a *Akční plán pro lidská práva a demokracii*[76] z roku 2012), vedením tzv. lidskoprávních dialogů (*human rights dialogues*) a zřízením funkce Zvláštního představitele EU pro lidská práva, kterou od roku 2012 zastává Řek Stavros Lambrinidis.[77] Lambrinidis během roku 2014 opakovaně navštívil Českou republiku, kde se mj. setkal s nevládními organizacemi a vystoupil na konferenci věnované lidským právům v zahraniční politice.

Vedle EU patří mezi významné zahraniční aktéry ovlivňující českou lidskoprávní diplomacie další mezinárodní organizace (OSN, Rada Evropy, OBSE aj.) a také významní spojenci (USA, evropské státy). Vliv USA se projevil na podzim roku 2014, během návštěvy premiéra B. Sobotky ve Washingtonu. Těsně před návštěvou vyšel ve *Washington Post* článek prezidenta *National Endowment for Democracy* (NED) Carla Gershmana,[78] který obvinil ČR, že se chystá opustit aktivní lidskoprávní politiku, čímž zrazuje odkaz V. Havla a přestává se chovat morálně odpovědně.[79] Kritika vyvolala obavy z toho, jak bude Sobotka v USA přijat. Podle tiskových zpráv bylo přijetí dobré a viceprezident Joe Biden ocenil, že ČR v oblasti lidských práv *„boxuje nad svou váhu“*.[80] Pochyby o tom, zda byla slova na adresu ČR opravdu jen pozitivní, vzbudil fakt, že Sobotka ještě během návštěvy cítil potřebu zdůraznit, že ČR se od Havlova odkazu nijak neodklání, a současně vyzval náměstka Druláka, aby respektoval politiku vlády.[81] Část autorů interpretovala Sobotkův projev jako důkaz toho, že ČR je ve své zahraniční politice snad až příliš závislá na názoru spojenců.[82]

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM, VEŘEJNÉM A AKADEMICKÉM PROSTORU

V minulých vydáních této publikace jsme opakovaně psali, že česká zahraniční politika v oblasti lidských práv nepatří mezi témata, jež by budila větší zájem médií, akademické obce či širší veřejnosti. Situace se začala měnit v roce 2013, kdy se rozvířila debata o vztahu mezi ochranou lidských práv a ekonomickou diplomacií. V roce 2014 byla lidskoprávní diplomacie zřejmě nejdiskutovanější oblastí české zahraniční politiky vůbec. Veřejnou diskusi rozpoutala série článků Petra Druláka.[83] Drulák nezpochybňoval správnost podpory lidských práv v zahraničí, tvrdil ale, že česká politika v této sféře dosud trpěla *„pochybnou legitimitou a klesající efektivitou“*.[84] Důvodem byla podle autora ideologická východiska, tj. antikomunismus a lidskoprávní atlantismus, úzké zaměření na práva tzv. první generace, neochota vést o lidských právech dialog se zeměmi, jež nesdílejí náš pohled na věc, a aplikace dvojích standardů. Drulák navrhl tato omezení překonat širším pojetím lidských práv, jež by zohlednilo vzájemnou propojenost všech práv a snažilo by se chránit lidskou důstojnost ve všech jejích dimenzích. Označil také za důležité vést o lidských právech dialog se všemi státy světa.

První Drulákovy články, napsané z větší části před jeho nástupem do funkce prvního náměstka na MZV, nevyvolaly větší reakci. Veřejná diskuse začala až po té, kdy na konci května zveřejnily *Lidové noviny* rozhovor s Drulákem s názvem *Havlova politika byla chybná a škodlivá, tvrdí český diplomat*.[85] Drulák v rozhovoru zopakoval, že MZV se nechystá učinit žádný zásadní obrat v podpoře lidských práv na mezinárodní scéně, hledá ale méně konfrontační způsob této podpory a chce lidská práva chápat šířeji. Současně Drulák kritizoval tzv. falešný univerzalismus, jímž se rozumí *„falešná představa, že to, jakou jsme si vybudovali představu ideální společnosti, bychom měli vnucovat těm ostatním“*.[86] Na tomto falešném univerzalismu, který bývá v českém prostředí spojován se jménem Václava Havla, stála dosavadní česká za-

hraniční politika, což Drulák označil za chybu. Rozhovor vyvolal celou řadu reakcí, z nichž část byla souhlasná, část kritická.

Odehrála se tak první fáze veřejné diskuse, která skončila s nástupem letních prázdnin. Po jejich konci – v období od září do počátku října 2014 – následovala druhá fáze. Tu uvedla výměna názorů mezi Drulákem a několika dalšími autory (právní filozof Jiří Přibáň, filozof a sociolog Václav Bělohradský aj.) na stránkách deníku *Právo*. Později se, ať již v deníku *Právo*, nebo v jiných periodicích (*Lidové noviny*, *Deník Referendum* aj.), zapojili další autoři (právníci Zdeněk Jičínský a Petr Agha, politolog Jiří Pehe, publicista Petr Jedlička atd.). Tato fáze veřejné debaty byla jak obsahově nejbohatší, tak nejvěcnější. To již tolik neplatilo pro fázi třetí, která proběhla v posledních dvou a půl měsících roku 2014. Spouštěčem se stal návrh nové Koncepce politiky podpory lidských práv a transformační spolupráce, který sice nebyl oficiálně zveřejněn, v médiích se ale začaly objevovat jeho kritické komentáře.[87] V souvislosti s návrhem Koncepce se do diskuse také poprvé zapojili zahraniční aktéři, konkrétně již zmiňovaný Carl Gershman z USA.[88] Paralelně, byť s menší intenzitou, pokračovala obecnější diskuse o lidskoprávní diplomacii, do níž opět vstoupili noví autoři (publicista Ondřej Šlechta, rozvojář Tomáš Tožička, novinář Jakub Patočka aj.). Většina z nich se stavěla na stranu Petra Druláka, proto měla diskuse konsenzuálnější podobu. Sám Drulák se jí v této fázi – zčásti zřejmě pod vlivem washingtonského vzkazu premiéra Sobotky – účastnil jen omezeně.[89]

Veřejná diskuse o podpoře lidských práv v zahraniční politice měla tři hlavní *roviny*: rovinu osobní, rovinu symbolickou a rovinu věcnou. *První rovina* se zaměřila na protagonisty diskuse, primárně P. Druláka. Příkladem příspěvků tohoto typu jsou články novinářů Jana Macháčka[90] a Ondřeje Kundry[91] zveřejněné v červnu na stránkách *Respektu*. Články primárně neřeší, zda má Drulák pravdu, nebo se mýlí, ale zabývají se tím, kdo Drulák je a proč píše to, co píše. Macháček prezentuje Druláka jako naivního idealistu, který to sice asi myslí dobře, sám si ale na vlastní kůži nic pořádně neodžil, a jeho morální kredit zpochybňovat názory někoho, jako byl Václav Havel, je tak velmi pochybný. Podle Kundry podléhá Drulák dichotomnímu vidění světa, ve kterém rozlišuje pouze přátele a nepřátele. Do druhé skupiny patří mj. lidskoprávní neokoni, se kterými má Drulák účty z minulosti, jež se nyní podle Kundry zřejmě snaží na MZV vyrovnat. Podobné rozbory se mimo stránek *Respektu* objevily i na Facebooku,[92] v debatě ale celkově zůstaly spíše minoritní.

Více autorů se angažovalo na druhé rovině, tedy *rovině symbolické.* Zde bylo hlavním předmětem sporu to, nakolik se lidskoprávní politika prosazovaná Drulákem vzdaluje Havlovu odkazu a nakolik je tento odkaz sám o sobě hodnotný. S Havlem se přitom v debatě mnohdy pracovalo ne jako s reálným člověkem s názory, o nichž lze vést legitimní diskusi, ale jako s určitým symbolem či obchodní „značkou“. Nejdále v tomto ohledu zašel zahraniční účastník debaty Gershman, který uvedl, že přehodnocení lidskoprávní politiky spojené s opuštěním Havlova odkazu v té podobě, jak jej prosazuje Drulák (a také prezident Zeman), by bylo výrazem českého provincionalismu a mravní neodpovědnosti.[93] Čeští autoři byli opatrnější. Netvrdili, že Havlův odkaz je nedotknutelný, a politika, kterou nastavil, musí zůstat navždy neměnná. Spíš trvali na tom, že tato politika je správná a chybí k ní vhodná alternativa,

popř. zpochybňovali výklad této politiky předložený Drulákem a některými dalšími autory.

K prvnímu názoru se hlásil např. Roman Joch, podle nějž je podpora lidských práv tak, jak ji ČR tradičně realizuje, *„specifikem ČR, jakousi naší devízou, která nás činí zajímavými“*.[94] Tato politika je nastavena správně a není důvod ji opouštět. Není navíc jasné, jak by Drulákem hlásané rozšíření lidských práv vypadalo v praxi, zda by např. ČR nově chtěla *„přispívat seniorům na důchody v Burkině Fasso, […] nebo sázet nové deštné pralesy v Guineji-Bissau“*.[95] Obdobný postoj zaujal již citovaný J. Macháček, který Druláka kritizoval za to, že *„destruuje něco, co bylo dobrou a důstojnou tradicí této země a tohoto národa, ve jménu něčeho, co neprošlo žádným voličským testem“*.[96] Přesvědčení o tom, že Havlovy myšlenky jsou v diskusi dezinterpretovány, vyjádřil např. Jiří Pehe.[97] Podle něj se do jednoho pytle tzv. lidskoprávního atlantismu mylně házejí různé jevy – *„reakce Západu na porušování lidských práv, reakce na humanitární katastrofy, a akce, které jsou vedeny primárně bezpečnostními úvahami“*.[98] To pak může vyvolat špatný dojem, že dosavadní česká lidskoprávní politika byla agresivní a výbojná, byť tomu tak podle Peheho nebylo.

Tvrzení, že Havlovo jméno je v diskusi zneužíváno, podpořili – byť z jiných důvodů – rovněž někteří Drulákovi stoupenci (V. Srnka, O. Šlechta, J. Patočka aj.). Ti upozorňovali na skutečnost, že Havel se zahraniční politice nikdy příliš aktivně nevěnoval, je tedy poměrně obtížné mluvit o pevném „Havlově odkazu“ v této oblasti. Výsledkem je stav, kdy onen odkaz konstruují zájmové skupiny, které se jej pak snaží vnutit zbytku společnosti. Vojtěch Srnka mluví o dogmatizaci přístupu k lidským právům, který vlastně *„popírá Havlovy hodnoty, když místo důrazu na Pravdu a lásku klade důraz pouze na její nekonečné bránění*“.[99] Šlechta uvádí, že „*ústředním problémem sporu o odkaz Havla v zahraniční politice není Václav Havel sám, jako spíše snaha interpretovat jeho morální odkaz a výrok o vítězství ‚pravdy a lásky‘ jako ústřední dělící linii politického života“*.[100] Patočka dodává, že *„snahu Druláka a Zaorálka kritizovat z mravních výšin strážců Havlova odkazu […] je třeba demaskovat jako ideologický manévr, jehož smyslem není nic jiného nežli snaha získat neoprávněnou výhodu ve střetech o přízeň veřejného mínění“*.[101] Tato rovina diskuse ukázala, že Václav Havel zůstává v českém prostředí významným symbolem, se kterým si ovšem různí lidé spojují různé myšlenky a vzájemně odlišně jej také hodnotí.

Nejzajímavější pro formování české lidskoprávní diplomacie byla třetí rovina veřejné diskuse, *rovina věcná*. I když někteří komentátoři uvádějí, že tato rovina nebyla v diskusi přítomna, neboť *„boj o odkaz bývalého prezidenta […] zcela zastínil otázky ohledně hodnoty a obsahu politiky lidských práv“*,[102] není to pravda. Zejména ve druhé fázi diskuse došlo k aktivní výměně názorů na to, jak by lidskoprávní diplomacie ČR měla vypadat. Předmětem zájmu byly také obecnější otázky toho, co lidská práva vlastně jsou, zda je vhodné mezi nimi zavádět nějakou hierarchii a jakou roli mohou hrát v zahraniční politice. Úvodní „výkop“ provedl Drulák, když se přihlásil k širší koncepci lidských práv, zdůraznil význam dialogu v lidskoprávní oblasti a kritizoval dvojí standardy.[103] Toto pojetí podpořil V. Bělohradský,[104] s výhradami naopak vystoupil J. Přibáň.[105] Ten odmítl širší pojetí lidských práv, které podle něho ig-

noruje rozdíly mezi právy skutečně klíčovými, jež jsou univerzálně sdílené, a právy dalšími, jež jsou kulturně a sociálně podmíněné.

Drulák oponoval s tím, že *„vzhledem k různorodosti historických zkušeností patrně nemá smysl předem nadřazovat jeden typ práv nad ostatní. Různé druhy práv se mohou navzájem zakládat, posilovat, ale také oslabovat, konkrétní podoba těchto vztahů se bude lišit případ od případu. Z koncepčního hlediska má proto větší smysl vycházet z rovnocennosti různých druhů práv, přičemž jejich případné hierarchie vyjeví až konkrétní situace.“*[106] Obdobně Bělohradský uvedl, že lidská práva je třeba chápat jako *„regulativní ideje, které si nemůže přivlastnit žádný politický režim“*.[107] Hierarchizaci lidských práv odmítl také T. Tožička, podle nějž *„redukce lidských práv […] ničemu nepomůže, protože zbídačeným a utlačovaným lidem bez vzdělání, zdravotní péče a pracujících v otrockých podmínkách jsou jeho práva k ničemu“*.[108] Následovala další série článků, které ovšem již mnoho nového nepřinesly, protože prakticky všichni hlavní protagonisté setrvali na svých pozicích.[109] Svěží vítr do debaty příležitostně vnesli další autoři. Například Peter Tkáč upozornil na rozpor mezi českou tradicí podpory lidských práv a další českou tradicí vývozu zbraní do zemí tato práva porušujících.[110]

Určitou dohru měla debata během mezinárodní konference nazvané „Zahraniční politika lidských práv pro 21. století“, kterou 18. 12. 2014 uspořádalo Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Šlo o první akci tohoto druhu, očekává se ale, že na ni v budoucnu naváží další podobné konference věnované lidským právům. Akci zahájil projev ministra Zaorálka, který vyzdvihl propojenost všech lidských práv a potřebu respekt k těmto právům posilovat aktivitami jak shora, ze strany vlád, tak zdola, od občanské společnosti.[111] Na akci dále vystoupili mj. představitel generálního tajemníka OSN pro lidská práva Ivan Simonović, ředitel Evropské nadace pro demokracii Jerzy Pomianowski a několik lidskoprávních aktivistů např. z Ázerbájdžánu, Běloruska, Egypta či Kuby. Závěrečný panel pak byl věnován lidskoprávní zahraniční politice ČR. Účastníci (Pavel Barša – ÚMV, Šimon Pánek – Člověk v tísni, Petr Pospíchal – Deník Referendum, Tomáš Tožička – Educon) v něm více méně zopakovali hlavní argumenty, jež se objevily ve věcné části debaty.

Výměna názorů v rámci veřejné debaty neskončila jasným výsledkem či převážením jednoho názoru nad názory jinými. Ukázalo se nicméně, že česká společnost není ve vztahu k lidskoprávní diplomacii zdaleka tak jednotná, jak se až dosud – i vzhledem k pasivitě veřejnosti – zdálo. Stejně tak vyšlo najevo, že značná část autorů má problém s úzkým pojetím lidských práv, jež za skutečná lidská práva považuje jen práva občanská a politická, zatímco práva ostatní (práva hospodářská, sociální a kulturní) vytěsňuje na okraj.[112] Není to příliš překvapivé vzhledem k tomu, že sama Česká republika ve svém právním řádu, konkrétně v *Listině základních práv a svobod*, uznává a garantuje obě kategorie lidských práv. Vcelku širokou podporu získal také názor, že lidská práva nelze druhým vnucovat silou, ale je třeba vést o nich s těmito druhými dialog. Nezodpovězena (a možná i nepoložena) zůstala nicméně otázka jak reagovat v situaci, kdy druzí nemají o dialog zájem, nebo kdy se představy jednotlivých aktérů liší natolik, že je nelze dialogem překlenout.

Veřejná diskuse jasně prokázala, že lidskoprávní diplomacie je téma, které si v českém prostředí zaslouží větší pozornost, než jaká mu byla dosud věnována. Současně, má-li diskuse přinést praktické důsledky, by bylo vhodné, aby do budoucna nezůstala omezena na média a odbornou veřejnost, ale přitáhla rovněž zástupce politické scény. Jejich dosavadní absence nasvědčuje tomu, že mezi veřejným a politickým prostorem existuje v ČR značné oddělení. Za situace, kdy ČR mezi hlavní priority své zahraniční politiky v oblasti lidských práv dlouhodobě řadí podporu občanské společnosti a aktivní participaci, je takové oddělení nejen dosti nešťastné, ale i poměrně paradoxní.

ZÁVĚR

Rok 2014 byl pro zahraniční politiku ČR v oblasti lidských práv rokem výjimečným. Poprvé v historii samostatné České republiky se k tématu rozvířila živá veřejná debata, do níž se vedle náměstka ministra zahraničních věcí Petra Druláka, jehož články diskusi vyvolaly, zapojila řada publicistů, filozofů, právníků, politologů a dalších autorů. Diskuse ukázala, že politika podpory lidských práv a transformační politiky není předmětem celospolečenského konsenzu, jak se dosud předpokládalo. Názory na to, jaká lidská práva je třeba podporovat a kterých nástrojů je při jejich prosazování vhodné využívat, se různí. Zdá se přitom, že značná část české veřejnosti má pochopení pro nové pojetí lidskoprávní diplomacie prosazované Drulákem, které lidská práva vymezuje široce (jako práva jak občanská a politická, tak hospodářská, sociální a kulturní) a zdůrazňuje význam dialogu se všemi státy světa.

Do veřejné debaty se téměř nezapojili představitelé české politické scény, mimo vedení MZV (Zaorálek, Drulák). Politici komentovali jen konkrétní události, hlavně návštěvu prezidenta M. Zemana v Číně. Politická scéna zůstala nadále rozdělena do čtyř velkých táborů, které v poslední době nicméně prošly určitou vnitřní redefinicí postojů. První tábor tvoří aktivní internacionalisté (např. Schwarzenberg, Kalousek), kteří se hlásí k dosavadnímu pojetí politiky podpory lidských práv. K opozici k nim stojí umírnění internacionalisté (např. Zaorálek, Drulák), prosazující širší pojetí lidských práv, a pragmatici (např. Zeman), vnímající lidskoprávní diplomacii jako překážku diplomacie ekonomické. Poslední tábor, autonomisty (např. KSČM), není v posledních letech příliš slyšet. Téma podpory lidských práv v zahraniční politice ČR bylo v roce 2014 předmětem značné politizace i polarizace, tj. téma bylo přítomno ve veřejném prostoru a v přístupu k němu nepanovala shoda.

V praktické rovině vykazovala česká lidskoprávní diplomacie v roce 2014 vysokou míru kontinuity vůči předchozím letům. Česká republika ukončila své druhé funkční období v Radě OSN pro lidská práva, jejímž členem byla v letech 2011–2014. Česká republika si v Radě vedla aktivně, účastnila se všech řádných i zvláštních zasedání a vystupovala v rámci interaktivních dialogů. Největším úspěchem ČR bylo předložení a prosazení samostatné rezoluce k rovné účasti na politických a veřejných záležitostech v letech 2013 a 2014. Bez větších změn zůstaly aktivity ČR při plnění závazků z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv, při přijímání opatření k naplňování tematických a teritoriálních priorit a při realizaci transformační po-

litiky, včetně programu transformační spolupráce. Jestli tato míra kontinuity bude zachována i nadále, nebo se veřejná debata a přijetí nových koncepčních dokumentů nakonec promítnou v praktické rovině, se nejspíše ukáže již v roce 2015.

Poznámky

1 *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Usnesení vlády ČR č. 589, 20. 7. 2011.
2 *Bezpečnostní strategie České republiky*. Usnesení vlády ČR č. 665, 8. 9. 2011.
3 *Koncepce transformační politiky*. Rozhodnutí Kolegia ministra zahraničních věcí, 15. 7. 2010.
4 Tamtéž, s. 1.
5 *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, op. cit., bod 4. 5.
6 Takto vypadá katalog tematických priorit zakotvený v *Koncepci zahraniční politiky České republiky*. *Koncepce transformační politiky* do výčtu doplňuje volební procesy a rovnost a nediskriminaci.
7 *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017*, 6. 1. 2014.
8 *Programové prohlášení vlády České republiky*, Praha, únor 2014.
9 *Koaliční smlouva*, op. cit., subsekce 12. 3.
10 Tamtéž.
11 *Programové prohlášení vlády České republiky*, op. cit., sekce 3.16 (subsekce Zahraniční politika).
12 *Programové prohlášení Vlády České republiky.* On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf**.
13 *Programové prohlášení Vlády České republiky.* On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf**.
14 Tamtéž.
15 Srov. Svobodová, Michaela: *Vláda mění směr politiky, místo lidských práv je v kurzu Rusko i Čína*. iDnes, 6. 10. 2013; *Expremiér šokuje: Obchod je důležitější než lidská práva*. EuroZprávy, 30. 10. 2014.
16 Viz *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. In: Kundra, Ondřej: *Rusko místo Havla, plánují Zaorálek s Drulákem.* Respekt, 3. 12. 2014.
17 Tamtéž, viz též Šafaříková, Kateřina: *„Důstojný život" nahradil lidská práva*. Právo, 6. 12. 2014.
18 Autorka vychází z textu, který byl rozeslán účastníkům diskuse k návrhu aktualizace koncepce politiky lidských práv a transformace, která se uskutečnila 27. 11. 2014 na MZV ČR.
19 Viz Šafaříková, Kateřina: *„Důstojný život" nahradil lidská práva*, op. cit.
20 *Vláda chce zlepšit vztahy s Čínou, nebude ji kritizovat za Tibet*. ČTK, 23. 4. 2014.
21 Tamtéž.
22 Tamtéž.
23 *Zaorálek: Česko nerezignovalo na obhajobu lidských práv v Číně*. ČTK, 24. 4. 2014.
24 MZV ČR: Tiskové prohlášení ministerstev zahraničních věcí České republiky a Čínské lidové republiky, 29. 4. 2014.
25 Tamtéž.
26 *Zaorálek v Pekingu: Tibet patří Číně, lidská práva jsou širší pojem*. Lidové noviny, 29. 4. 2014. Srov. MZV ČR: *Ministr Zaorálek v Číně: Otevřeli jsme novou etapu vztahů*, 1. 5. 2014.
27 *Nepřijel jsem vás učit lidská práva, řekl Zeman v čínské televizi*. iDnes, 30. 10. 2014.
28 *Zeman v Číně pokazil Česku pověst, tvrdí Kalousek a Pospíšil*. Právo, 29. 10. 2014.
29 Tamtéž.
30 Adamičková, Naďa: *Nečas se postavil za Zemana a obul se do Pospíšila*. Právo, 30. 10. 2014.
31 ANO: *Náš program pro volby do Evropského parlamentu,* jaro 2014. On-line: **www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb**.

32 KSČM: *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014,* bod IV. Evropa míru, Evropa ve světě.

33 TOP 09: *Volební program do Evropského parlamentu 2014*. On-line: **www.top09.cz/volby/archiv/2014-evropsky-parlament/volebni-program/**.

34 ČSSD: *Chceme spravedlivou a sociální Evropu! Programový manifest ČSSD pro volby do Evropského parlamentu 23.–24. 5. 2014*. On-line: **www.cssd.cz/data/files/manifest.pdf**; KDU-ČSL: *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014*. On-line: **volbydoep.cz/ getmedia/b2402746-09d9-4fef-956f-aaff11b92712/Europrogram_KDU_2014.pdf.aspx**.

35 Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice, aneb od snění k naivitě. A zpět?* Deník Referendum, 13. 1. 2014.

36 Komise OSN pro lidská práva (*UN Commission on Human Rights*) byla zřízena v roce 1946, v posledních letech své existence ale byla považována za málo efektivní a nadměrně zpolitizovanou. Proto bylo rozhodnuto o jejím zrušení a nahrazení Radou OSN pro lidská práva (rezoluce Valného shromáždění A/RES/60/251 z 15. 3. 2006). Rada je oproti Komisi menší (má 47 namísto 53 členů), schází se častěji (třikrát, nikoli jednou ročně), může pozastavit členství státům hrubě porušujícím lidská práva (jak se stalo v roce 2011 Libyi) a má silnější pravomoci (např. na její půdě probíhá tzv. univerzální periodický přezkum – UPR).

37 MZV ČR: *Projev ministra Zaorálka na 25. zasedání Rady OSN pro lidská práva v Ženevě*, 4. 3. 2014.

38 MZV ČR: *RLP25: ČR se vyjádřila k závažným lidskoprávním situacím ve světě*, 30. 3. 2014.

39 MZV ČR: *RLP: ČR k provázanosti svobody projevu a svobody náboženství*,12. 3. 2014.

40 MZV ČR: *RLP: ČR vyzývá k ochraně občanské společnosti*, 12. 3. 2014.

41 MZV ČR: *RLP26: ČR se vyjádřila k lidskoprávním situacím ve světě*, 25. 6. 2014.

42 MZV ČR: *RLP26: ČR ke svobodě projevu, shromažďování a sdružování*, 10. 6. 2014.

43 MZV ČR: *RLP26: ČR v dialogu se zvláštní zpravodajkou pro nezávislost soudců a právníků*, 13. 6. 2014.

44 UN Doc. A/HRC/27/L.29/Rev. 1, *Equal participation in political and public affairs,* 25 September 2014. Viz též MZV ČR: *RLP27: Česká resoluce v OSN znovu přijata konsensem*, 30. 9. 2014.

45 MZV ČR: *RLP27: ČR znepokojena vývojem na Ukrajině, v Libyi a Iráku*, 16. 9. 2014.

46 MZV ČR: *RLP: ČR v urgentní debatě odsoudila porušování lidských práv ze strany ISIL*, 2. 9. 2014.

47 MZV ČR: *UPR18: ČR vystoupila se 41 doporučením devíti zemím*, 10. 3. 2014.

48 Cit. in MZV ČR: *Aktivní, čitelná a s vlastním názorem – ČR završila členství v Radě pro lidská práva*, 8. 1. 2015.

49 Není proto náhodou, že z evropských států zatím Úmluvu ratifikovaly pouze Albánie a Bosna a Hercegovina. Úmluva má nicméně řadu smluvních stran mezi neevropskými státy, a proto vstoupila v platnost již v roce 2003.

50 Opční protokol k *Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením* byl ze strany České republiky podepsán v roce 2008, chybí tedy pouze ratifikace. Další dva opční protokoly nebyly ani podepsány.

51 UN Doc. CERD/C/CZE/10-11, *Tenth and eleventh periodic reports of States parties due in 2014. Czech Republic*, 31 March 2014.

52 UN Doc. E/C.12/CZE/2, *Second periodic reports submitted by States parties under articles 16 and 17 of the Covenant, Czech Republic*, 16 January 2012.

53 UN Doc. E/C.12/CZE/CO/2, *Concluding observations on the second periodic report of the Czech Republic*, 23 June 2014.

54 Stručné shrnutí doporučení viz Rozumek, Martin–Dubová, Alexandra: *Výbor OSN kritizuje Česko za nedostupnost zdravotního pojištění pro migranty*. Organizace pro pomoc uprchlíkům, 27. 5. 2014. On-line: **www.opu.cz/cz/article/345**.

55 *The EHCR in Facts & Figures 2014*, European Court of Human Rights, February 2015, s. 8. K 31. 12. 2014 registroval Evropský soud 221 nevyřízených českých stížností.

56 ECHR, *Case of R & L, s. r. o. and Others v. the Czech Republic*, Applications nos 37926/05, 25784/09, 36002/09, 44410/09 and 65546/09, 3 July 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci R & L, s. r. o., a ostatní proti České republice, 4. 7. 2014.

57 ECHR, *Delta Pekárny a. s. v. the Czech Republic*, Application No. 97/11, 2 October 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hanzelkovi proti České republice, 11. 12. 2014.

58 ECHR, *Case of T. v. the Czech Republic*, Application No. 19315/11, 17 July 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci T. proti České republice, 17. 7. 2014.

59 ECHR, *Case of Hanzelkovi v. the Czech Republic*, Application No. 43643/10, 11 December 2014. Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hanzelkovi proti České republice, 11. 12. 2014.

60 ECHR, *Case of Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*, Applications nos 28859/11 and 28473/12, 11 December 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Dubská a Krejzová proti České republice, 11. 12. 2014.

61 MZV ČR: *Prohlášení k propuštění A. Bialitského*, 23. 6. 2014.

62 MZV ČR: *RLP26: ČR kritizovala stav lidských práv v Bělorusku*, 18. 6. 2014.

63 Viz např. MZV ČR: *Ministr Zaorálek v Radě pro lidská práva: na Ukrajině hrozí katastrofa*, 4. 3. 2014; MZV ČR: *RLP27: ČR znepokojena vývojem na Ukrajině*, 26. 9. 2014.

64 Viz např. MZV ČR: *RLP26: ČR se vyjádřila k lidskoprávním situacím ve světě*, 25. 6. 2014.

65 *Program Transformační spolupráce*. Příloha č.1 ke Koncepci transformační politiky, 15. 7. 2010, bod 4.

66 Drulák, Petr: *Probudí se česká zahraniční politika?* Deník Referendum, 11. 10. 2013.

67 Šafaříková, Kateřina: *Nové pojetí lidských práv à la ministerstvo zahraničí*. Lidové noviny, 17. 10. 2014; Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?* Washington Post, 16. 11. 2014.

68 Drulák, Petr: *To, co mi vložily do úst LN, jsem nikdy neřekl*. Deník Referendum, 23. 9. 2014.

69 MZV ČR: *Výsledky výběrového dotačního řízení Programu TRANS na rok 2015*, 10. 12. 2014.

70 Ředitelkou LPTP byla Veronika Bajgarová, která ale na podzim rezignovala. Odbor následně zůstal bez ředitele až do konce roku.

71 Více viz Občanské Bělorusko. On-line: **www.civicbelarus.eu/index.php/cs?start=12**.

72 Více viz CEELI Institut. On-line: **ceeliinstitute.org/programs/overview/**.

73 Více viz Forum 2000. On-line: **www.forum2000.cz/cz/projekty/konference-forum-2000/2014/**.

74 Více viz Jeden svět. On-line: **www.jedensvet.cz/2014/**.

75 Viz Zemanová, Štěpánka: *Europeizace zahraniční politiky v oblasti lidských práv*. Praha: Oeconomica, 2008.

76 *EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy,* 11855/12, 25 June 2012.

77 Více viz European Union. On-line: **eeas.europa.eu/human_rights/index_en.htm**.

78 Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?*, op. cit.

79 Viz též Gershman, Carl: *Havel vám dal novodobou identitu*. Lidové noviny, 24. 11. 2014.

80 Cit. in: *Biden ocenil aktivitu Česka v oblasti lidských práv*. ČT24, 18. 11. 2014.

81 *Sobotka: Vláda se hlásí k Havlovu odkazu a náměstek Drulák to musí respektovat*. ČTK, 20. 11. 2014.

82 Srov. Olšer, Břetislav: *Sobotka skáče, jak USA pískají; od „lidské důstojnosti" k „důstojnosti a lidským právům"?* On-line: **olser.blog.idnes.cz/c/456384/sobotka-skace-jak-usa-piskaji-od-lidske-dustojnosti-k-dustojnosti-a-lidskym-pravum.html**.

83 Drulák, Petr: *Probudí se česká zahraniční politika?* op. cit.; Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice, aneb od snění k naivitě. A zpět?*, op. cit.

84 Tamtéž.

85 Šafaříková, Kateřina: *Havlova politika byla chybná a škodlivá, tvrdí český diplomat*. Lidové noviny, 30. 5. 2014.
86 Tamtéž.
87 Viz Šafaříková, Kateřina: *Nové pojetí lidských práv* à *la ministerstvo zahraničí*, op. cit.; později Šafaříková, Kateřina: *„Důstojný život" nahradil lidská práva,* op. cit.
88 Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?*, op. cit.
89 Srov. Drulák, Petr: *Shoda hledaná v dialogu*. A2larm, 10. 11. 2014. On-line: **a2larm.cz/2014/11/shoda-hledana-v-dialogu/**.
90 Macháček, Jan: *Být pyšní na tradici. Havlův prožitý a Drulákův teoretický svět*. Respekt, 8. 6. 2014.
91 Kundra, Ondřej: *Škůdce v říši neokonů*. Respekt, 16. 6. 2014.
92 Srov. třeba A2larm. On-line: **www.facebook.com/permalink.php?id=623521487687579&story_fbid=851601008212958**.
93 Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?*, op. cit.
94 Joch, Roman: *Havlova politika byla správná*. Neviditelný pes, 26. 6. 2014.
95 Tamtéž.
96 Macháček, Jan: *Kdo a čím plive na Havlův odkaz i prezidentství*. Respekt, 5. 11. 2014.
97 Pehe, Jiří: *Nemaťme pojmy a fakta v lidskoprávní diskusi.* Právo, 24. 9. 2014.
98 Tamtéž.
99 Srnka, Vojtěch: *Zahraniční politika ve jménu humanismu*. Deník Referendum, 3. 6. 2014.
100 Šlechta, Ondřej: *Drulák nebo Havel? Poznámky ke sporu o charakter zahraniční politiky ČR*. Revue Politika, 24. 11. 2014.
101 Patočka, Jakub: *I Zaorálek a Drulák navazují na disent, jen by to měli říct*. Deník Referendum, 14. 12. 2014.
102 Dostál, Vít–Eberle, Jakub (eds.): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2015, s. 62.
103 Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice, aneb od snění k naivitě. A zpět?,* op. cit.
104 Bělohradský, Václav: *Lidskoprávní spanilé jízdy*. Právo, 28. 6. 2014.
105 Přibáň, Jiří: *Ušpiněná práva člověka*. Právo, 9. 9. 2014.
106 Drulák, Petr: *O lidských právech vážně a pragmaticky*. Právo, 9. 9. 2014.
107 Bělohradský, Václav: *Naše nynější lidskoprávní katastrofa*. Právo, 13. 9. 2014.
108 Tožička, Tomáš: *Bída české lidsko-právní agendy*. Deník Referendum, 10. 9. 2014.
109 Viz Přibáň, Jiří: *Lidská práva: katastrofa, nebo globální šance?* Právo, 18. 9. 2014; Drulák, Petr: *Lidská práva v dialogu, ne v monologu*. Právo, 30. 9. 2014.
110 Tkáč, Peter: *Havlovský? Pragmatický? Český přístup k lidským právům je především zbrojařský*. Deník Referendum, 20. 6. 2014.
111 Projev je online k dispozici, viz MZV ČR: *Ministr Zaorálek zahájil konferenci Zahraniční politika lidských práv pro 21. století*, 5. 12. 2014.
112 Pro prezentaci tohoto pojetí viz např. Joch, Roman: *Zahraniční politika a lidská práva aneb Idealismus versus realismus*. Česká pozice, 21. 4. 2014.

Kapitola 22
Kulturní rozměr české zahraniční politiky

Jana Peterková a Eliška Tomalová

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V kontextu roku 2014 je nutné zdůraznit několik momentů. Uplynulý rok nezaznamenal publikaci žádného klíčového dokumentu, který by se výrazným způsobem dotkl oblasti kulturní dimenze nebo pověsti státu. Nicméně bylo možné zaznamenat celou řadu diskusí, přípravných setkání a debat věnujících se zahraniční politice jako takové, revizi stávající koncepce i přípravě koncepce nové. Kulturní dimenze je bezesporu dotčena jak aspektem komunikace priorit zahraniční politiky směrem k domácím zainteresovaným subjektům i k veřejnosti, tak samozřejmě i úvahami o dalším směřování budování pověsti českého státu v zahraničí.

Rok 2014 také ukázal, že v rovině politické i administrativní narostl zájem o téma prezentace České republiky v zahraničí a o její veřejnou diplomacii. Uplynulé období je tak možné nazvat rokem příprav a utváření nových příležitostí pro rozvoj další debaty o budoucím směřování kulturní dimenze české zahraniční politiky v širším kontextu formování a šíření vnějšího obrazu ČR. Hlavní impulzy vycházely ze strany ministerstva zahraničních věcí, které tak potvrdilo svou centrální roli v dané oblasti. Z hlediska témat bylo MZV otevřené širší diskusi a zapojení ostatních aktérů činných v sektoru, jeho koordinační úloha však zůstala nezměněna.

Koncepce a záměry

Jistým odrazem koncepční roviny, jakkoli nejde o konkrétní dokument, je snaha o revizi zahraniční politiky České republiky, v jejímž rámci uspořádalo MZV sérii diskusí s externími odborníky nad klíčovými tématy české zahraniční politiky. Výsledky procesu by měly vést k formulaci zásadních témat, potažmo k formulaci nové koncepce české zahraniční politiky[1]. Tato koncepce bude zcela jistě předmětem zájmu v analýze za rok 2015. Nicméně již dnes je možné, jakkoli z neoficiálních informací, jež unikly

na veřejnost, určité směry usuzovat. Především ve spojení se zásadními cíli české zahraniční politiky, mezi něž by mělo patřit také dobré jméno České republiky v zahraničí. Takto formulovaný cíl zní poměrně obecně, je však třeba si za ním představit celou řadu jednotlivých aspektů, které dobrou pověst státu tvoří. Sem bezesporu patří jak aspekt politický, tedy mj. věrohodnost a konzistence postojů, principy, na nichž stojí vláda země, tak aspekt ekonomický, související s podporou exportu i přílivem investic, i další rysy, jež v neposlední řadě obsahují kulturní prvek. Kultura patří ke specifickým atributům, které mohou (a také se tak často děje) proniknout na cizí teritoria a např. prostřednictvím kulturních projektů a prezentace kultury daného státu usnadnit komunikaci a prosazení dalších cílů, ať už v oblasti politické, či ekonomické. To s sebou samozřejmě nese i zvýšený důraz na ochotu i schopnost státních subjektů, zahraniční službu nevyjímaje, vhodným způsobem komunikovat s okolím např. v přijímající zemi. S přesahem mezi kulturní a veřejnou diplomacií je možné v této souvislosti zmínit i snahu současného vedení resortu o vytvoření koncepce komunikace ať už o strategických cílech, či každodenních činnostech směrem k zahraniční i domácí veřejnosti a samozřejmě i dalším cílovým skupinám.[2]

V souvislosti s kulturní dimenzí zahraniční politiky bylo možné v uplynulém období zaznamenat např. jednání Komise pro jednotnou prezentaci České republiky. Klíčovým prvkem dalšího vývoje by se měl stát *branding*, nikoli ovšem v přísně marketingovém pojetí, nikoli v zaměření se převážně např. na vizuální styl. Cílem by měla být celistvá komunikace obrazu České republiky v zahraničí. Tomu by, i dle vyjádření MZV, měla předcházet fáze ujasnění si představy o žádoucím obrazu státu ať už mezi zahraniční veřejností obecně, nebo v dílčích a specificky orientovaných cílových skupinách.[3] Tato dimenze je v teoretické rovině spojena se snahou formulování určité celistvé konzistentní strategie, jež by zahrnovala jak formulaci žádoucího obrazu země, klíčové priority, přednostní cílová teritoria, tak i systém spolupráce či volbu konkrétních nástrojů. Dotčena by měla být i otázka koordinace přístupu a spolupráce různých zainteresovaných subjektů ve spojení s tzv. nabídkovým postupem, tedy spíše s možností a atraktivitou spolupráce a společného postupu než snahou cokoli nařizovat.

V této souvislosti je možné zmínit i tzv. *e-diplomacy*, tedy přítomnost zahraniční politiky, jejích aktérů a souvisejících diskusí i v elektronické podobě, dnes zejména ve formě přítomnosti na sociálních sítích. Tato forma komunikace je v současné době na vzestupu a jakkoli má bezesporu svá úskalí, týkající se např. otevřenosti komunikace různých postojů, zejména pro malé státy představuje velmi efektivní prostředek jak komunikovat se zahraniční i s domácí veřejností.

Z konkrétních dokumentů se objevuje např. usnesení vlády č. 1014/2014 zpřesňující podmínky asistence při přesídlení českých krajanů na území České republiky. Dokumentem s celoevropským dosahem, který se České republiky dotýká jako jedné z členských zemí Evropské unie, je Sdělení Evropské komise pod názvem *Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu* z července 2014, jež se věnuje kulturnímu dědictví v nejširším slova smyslu a dotýká se vzdělávacích programů jak Horizon 2020, tak i významných projektů typu Evropské hlavní město kultury (viz *Agenda*).[4]

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Následující text představuje klíčová témata či projekty, které se ve sledovaném období výrazněji promítly v kulturní dimenzi české zahraniční politiky, popř. tvoří její rámec a tedy i základ pro rozvoj konkrétních aktivit.

Dohody o kulturní spolupráci

Dohody jsou tradiční součástí kulturní dimenze jako projev klasické diplomatické práce a tvorby rámce pro další činnosti. V uplynulých letech představovala tato oblast spíše klidnou součást celé kulturní dimenze. Nejinak tomu bylo i v roce 2014. V průběhu celého roku došlo k podpisu a následnému zveřejnění u pěti dokumentů a další dva byly podepsány a dosud nebyly zveřejněny ve Sbírce mezinárodních smluv. V celkovém souhrnu byly podepsány dvě dohody, a to s Gruzií (č. 52/2014 Sb.m.s.) a s Filipínami (č. 30/2014 Sb.m.s.), obě dohody také nahrazují dřívější dokumenty podepsané v polovině sedmdesátých let.

Ostatní dokumenty patří do kategorie tzv. prováděcích dokumentů ke kulturním dohodám. Za všechny lze zmínit *Program spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a ministrem kultury a národního dědictví Polské republiky na léta 2014–2016.* Tento dokument poměrně podrobně identifikuje prioritní oblasti spolupráce a uvádí také konkrétní projekty, kde je vzájemná součinnost a např. výměna informací či zkušeností žádoucí. Jako příklad je možné uvést (i dále zmiňovaný) projekt Evropského hlavního města kultury – Plzeň 2015 a Vratislav 2016. Spolupráce s Polskem je zajímavá také s ohledem na směřování zahraniční politiky a důraz kladený současnou vládou na rozvoj vztahů s bezprostředními sousedy České republiky.

Prezentace kultury

Tato oblast patří k tradičním pilířům kulturní dimenze české zahraniční politiky. Prezentace české kultury patří ke stabilním a hojně využívaným nástrojům kulturní i veřejné diplomacie. Například odbor veřejné diplomacie MZV se podílí na celé řadě konkrétních kulturních projektů a akcí. Každý rok je připraven značný počet kulturních akcí, mezi nimiž dominují zejména putovní výstavy určené pro jednotlivé zastupitelské úřady, ale např. také záštity ministra zahraničních věcí poskytované různým projektům. Při zvažování, který projekt získá záštitu ministra zahraničních věcí, hraje svou roli také to, jakým způsobem přispívá takový projekt k budování dobrého jména České republiky a do jaké míry souzní s prioritami české zahraniční politiky.

Z konkrétních projektů MZV na domácí půdě lze zmínit např. výstavu věnovanou československým legiím nebo podporu Mezinárodního krajanského festivalu. Významným projektem, který v roce 2014 prošel stadiem finálních příprav na zahájení na začátku roku 2015, je projekt *Plzeň 2015 – Evropské hlavní město kultury*. Není to sice projekt, na němž by přímo participovalo MZV, nicméně zde existuje silný mezinárodní přesah. Pro Plzeň i přeneseně pro Českou republiku může mít úspěšný průběh tohoto projektu dlouhodobě příznivé důsledky. V souvislosti s obdobnými pro-

jekty se často hovoří o revitalizaci a rozvoji území, podnícení tvořivosti i rozvoji tzv. kreativních průmyslů. V mezinárodním přesahu období příprav je vhodné zmínit i udělení ceny Meliny Mercouri spojené s finanční odměnou. Cenu uděluje Evropská komise při úspěšném zvládání příprav na doporučení Monitorovacího a poradního výboru pro EHMK.[5]

EXPO 2015[6]

Mimořádným projektem, který sice vyvrcholil až v roce 2015, nicméně mu bylo věnováno několik předchozích let, tedy i rok 2014, je bezesporu česká účast na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015[7] v italském Miláně. Česká přítomnost na této mimořádné události je do značné míry i odrazem úspěchů na předchozí výstavě v Šanghaji 2010. Byly to právě vynikající výsledky z této výstavy, které znovu oživily vzpomínky na dřívější československé úspěchy a ochotu i vůli českých úřadů představit znovu Českou republiku na tak významném mezinárodním fóru.[8] Generální komisař české účasti Jiří F. Potužník se také stal členem užšího řídícího výboru EXPO 2015. I to je určitým oceněním české role.

Pro spojení se současnými trendy v mezinárodních vztazích je velmi důležitá i role substátních aktérů a zahraniční dimenze jejich činnosti. V české praxi se poměrně dobře etablovala zahraniční dimenze činnosti regionů. Regionální aspekt je zřetelný i v oblasti veřejné diplomacie a podílu regionů na pověsti země jako celku. Také na výstavě EXPO v Miláně se tento aspekt objevuje v podobě přítomnosti krajů a jejich expozic. Mimo společnou expozici se některé kraje rozhodly i pro svou vlastní (na své náklady). V prvních měsících roku 2014 kraje deklarovaly svůj zájem na účasti a řada z nich si i vybrala konkrétní termín pro svou prezentaci.[9] Jako jeden z prvních projevil zájem o účast na světové výstavě např. Ústecký kraj.[10]

Jiný zajímavý a relevantní aspekt, který v sobě rovněž propojuje i priority zahraniční politiky, je oblast vědy a výzkumu a propagace excelentních výsledků české vědy a výzkumu. Přínos takového projektu pro šíření dobrého jména české vědy a výzkumu a potažmo navázání nových směrů spolupráce je téměř nevyčíslitelný.

Dalším z dotčených rysů, které odrážejí i propojení se zahraniční politikou, je prolínání prezentačních a ekonomických aktivit, ve smyslu prezentací konkrétních firem a vedení obchodních jednání.[11] V celkovém pohledu byl rok 2014 především rokem příprav, promýšlení detailních plánů, realizace výběrových řízení a mnoha dalších praktických kroků, které ve finále vyústí v realizaci české účasti na výstavě EXPO 2015.

Krajanské vztahy a výuka českého jazyka

Vztahy s Čechy žijícími v zahraničí jsou stabilní součástí kulturní dimenze české zahraniční politiky. V této oblasti působí především dva významní státní aktéři, a to Ministerstvo zahraničních věcí ČR, zastoupené především pracovištěm zvláštního zmocněnce pro krajanské záležitosti, a také Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR a jeho servisní organizace Dům zahraniční spolupráce. Mezi pilíře činnosti v této oblasti patří především podpora krajanských spolků ve světě ať už formou finanční podpory konkrétních projektů samotných spolků, nebo v podobě vzdělávacího pro-

gramu pro krajany v mnoha jeho konkrétních podobách. Dále do oblasti krajanských vztahů spadá také správa databáze krajanských spolků v zahraničí a udržování kontaktů s těmito spolky. Neméně významnou aktivitou je také, zejména v dnešní době, vydávání potvrzení o příslušnosti k české krajanské komunitě.

Mezi projekty podporované v rámci vzdělávacího programu patří např. kurz českého jazyka pro krajany, organizovaný v Dobrušce ve východních Čechách, dále semestrální studijní pobyty na veřejných vysokých školách v ČR nebo kurzy metodiky výuky českého jazyka. Důležitou dimenzí je i vysílání učitelů k českým krajanským komunitám a rovněž vysílání lektorů českého jazyka a literatury, především na pracoviště bohemistiky na zahraničních vysokých školách. K významným projektům, které MZV podporuje, patří zejména projekt České školy bez hranic[12], zaměřený na kategorii dětí předškolního a školního věku, které se formou tzv. sobotní školy (jako doplnění k běžné školní docházce v zemi pobytu) seznamují s českým jazykem a českými reáliemi. Význam tohoto i dalších projektů v oblasti podpory jazyka tkví především v udržení znalosti jazyka a tím i povědomí, potažmo vztahu studentů k českému jazyku a také k České republice. Ať už mezi českými krajany nebo zájemci o český jazyk z řad jiných národů, studium jazyka i reálií má svůj neoddiskutovatelný význam z pohledu tvorby potenciálu a vysokého nárůstu pravděpodobnosti budoucích styků těchto osob s Českou republikou, s českými subjekty obecně a také nárůstu ochoty těchto lidí se angažovat ve prospěch českého státu.[13] Právě tento aspekt činí z podpory výuky jazyka v zahraničí jeden z klíčových nástrojů nejen ochrany českého kulturního dědictví, kulturní dimenze české zahraniční politiky, ale v širším dosahu také veřejné diplomacie a budování dobré pověsti státu v zahraničí. Taková pověst má posléze celou řadu návazných efektů v různých sférách nejen zahraniční politiky, ať už jde o oblast ekonomiky, bezpečnostních vazeb i dalších aspektů. Při pohledu na oblast podpory jazyka nebo krajanských vztahů nejsou ovšem tyto následné benefity na první pohled patrné a také jsou v daný moment jen obtížně vyčíslitelné, což bohužel snižuje sílu argumentů ve prospěch intenzivnějšího rozvoje finanční podpory této oblasti.

Vývoj na mezinárodní scéně v roce 2014 přinesl do oblasti krajanských vztahů i velmi silný politický aspekt. V kontextu vývoje konfliktu na Ukrajině postupně gradoval zájem českých krajanů o přesídlení na území České republiky. Tato problematika je právně ošetřena v zákoně č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění dalších předpisů. Výsledkem dění během ukrajinské krize a snahy vlády České republiky o řešení se stalo usnesení vlády ČR č. 1014/2014. Vláda tímto usnesením přijala jak zásady přesídlení krajanů (cizinců s prokázaným českým původem), tak také určila rozsah asistence poskytované krajanům v odůvodněných případech.

Jinou dimenzi politického aspektu krajanských vztahů představuje již delší dobu řešená nebo spíše neřešená možnost tzv. korespondenční volby pro české občany pobývající v době voleb v zahraničí. Toto téma se netýká výhradně krajanských komunit, nicméně do problematiky krajanských vztahů přináší jak aktuální politický aspekt, tak také poměrně silný aspekt emocionální, zejména u zájemců o české volby z řad krajanů. Možnost výrazného ovlivnění výsledků českých voleb umožněním korespondenční formy lze, s ohledem na dosud zúčastněné počty voličů, předpokládat jen stěží.

Nicméně tato možnost představuje, především pro příslušníky krajanských komunit, kteří jsou také českými občany, určitý výraz zájmu českého státu o jejich názor a také o jistou úroveň vzájemných vztahů. I tento pocit, jakkoli obtížně kvantifikovatelný, je nutné přičíst k multiplikačním efektům, jež mohou přinést efektivně spravované krajanské vztahy při naplňování zájmů České republiky v zahraničí.

Věda, výzkum a vzdělávání

Oblast spolupráce ve vědě, výzkumu a vzdělávání se v průběhu let stala jednou z priorit české veřejné a kulturní diplomacie s přesahem do diplomacie ekonomické. V roce 2014 pokračoval trend nastoupený v minulém období, tedy zaměření se především na propagaci excelentních výsledků české vědy a výzkumu v zahraničí.

Zajímavým příkladem multilaterální spolupráce bylo setkání, které se sice uskutečnilo ještě v prosinci roku 2013 v Budapešti, nicméně jeho dosah směřoval především do roku 2014 a dále. Tématem setkání byla spolupráce zemí V4 v oblasti vědy a výzkumu, se zaměřením na účast v projektech evropského programu Horizon 2020 nebo problematiky S3 strategií (*Smart*, *Specialization*, *Strategy*).[14] Skvělým příkladem úspěchů české vědy i přínosů její spolupráce s českou diplomacií byla vědecká expedice Masarykovy univerzity na Českou vědeckou stanici J. G. Mendela na ostrově Jamese Rosse v Antarktidě. Česká republika získala, i díky úsilí českých diplomatů, tzv. konzultativní status, vysoké institucionální postavení ve vztahu k Antarktidě. Doposud je držitelem tohoto statutu pouze 29 států, jež v Antarktidě rozvíjejí zásadní vědeckou a výzkumnou činnost.[15] Celá řada dalších projektů se týká jak spolupráce mezi výzkumnými či vzdělávacími institucemi, tak také spolupráce mezi průmyslem a vývojovými centry. Počet nejrůznějších setkání, projektů bilaterální či multilaterální spolupráce jen dokazuje nárůst významu této oblasti pro rozvoj vědy a výzkumu a přeneseně jistě i pro pozici státu v mezinárodním společenství. Tím lze dále doložit význam vzdělávání, i vědy a výzkumu pro naplňování zájmů státu v tom nejširším spektru.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Hlavní aktéři

Tradičním a důležitým aktérem kulturní dimenze české zahraniční politiky je *Ministerstvo zahraničních věcí ČR*. V rámci jeho struktury pak i konkrétní odbory a další pracoviště. Je to právě organizační struktura ministerstva, která v souvislosti s novým služebním zákonem prošla řadou proměn, jež se promítly i do zařazení skupiny zvláštních zmocněnců do jednotlivých sekcí. Mezi klíčová pracoviště je nutné zařadit *Odbor veřejné diplomacie*, který se mimo projekty přímé prezentace kultury podílí na činnosti i v mnoha jiných aspektech v různé míře spojených s kulturní dimenzí zahraniční politiky. Příkladem může být příprava podkladů pro rozhodnutí ministra ve věci poskytnutí záštity konkrétnímu projektu nebo náročnou organizaci dotačních řízení a grantových programů. V roce 2014 lze, v souvislosti s kulturní dimenzí ČZP, uvést zejména řízení v oblasti spolupráce se zahraničím a krajanskými komunitami

a také řízení v oblasti informovanosti o NATO a bezpečnostní politice České republiky. Tato řízení jsou zaměřena na skupinu nestátních neziskových organizací, popř. vysokoškolských pracovišť. Takové zaměření je dokladem významu spolupráce státní správy s nestátními aktéry, v tomto bodě zejména s neziskovými organizacemi, popř. vzdělávacími institucemi.

Mezi další dotčené aktéry v kompetenci resortu patří i pracoviště zvláštního zmocněnce pro krajanské vztahy (viz *Agenda*) a také pozice zvláštního zmocněnce pro vědu a technologie.

Česká centra

Česká centra jsou i nadále klíčovým aktérem české veřejné diplomacie v zahraničí, a to zejména její kulturní složky. Dalo by se dokonce říci, že z hlediska distribuce rolí v oblasti české veřejné diplomacie získává vnější kulturní činnost ČC větší prostor v porovnání s minulými lety, kdy byl kladen důraz na širší pojetí vnější prezentace ČR (ČC tak dávala i možnost pro prezentaci českých firem v zahraničí).

Pro Česká centra neznamenal rok 2014 výrazný mezník – pokračovala nadále ve své činnosti koncepčně definované ve *Strategii činnosti Českých center na léta 2012–2015*.[16] Tematicky kladla Česká centra důraz na oblast vědy a inovací (příkladem jsou především projekty spojené s výročím Otty Wichterleho, konkrétně v uplynulém roce výstava „Příběh kontaktní čočky“ nebo výstava „Úspěchy české vědy a techniky“). Oblast vědy, výzkumu a inovací byla Českými centry identifikována jako jedna z priorit rozvoje portfolia[17], v budoucnu se bude jednat hlavně o přiblížení české vědy a inovací zahraničnímu publiku zábavnou formou (např. v souvislosti se 120. výročím založení automobilky Škoda v roce 2015). Další významnou oblastí vnější prezentace zůstává český design (pokračování projektu Brilliant by Design). Mezi tradiční a velmi úspěšné akce patřil také osmý ročník „Noci literatury“, který se v květnu 2014 odehrál v Praze i v dalších osmnácti městech ČR. „Noc literatury“ patří mezi nejvýznamnější projekty ČC, má zároveň i důležitý multilaterální rozměr (na projektu se podílely všechny zahraniční kulturní instituty se sídlem v Praze). Patří také mezi vlajkové projekty sdružení EUNIC a účastní se jí tedy také Česká centra v zahraničí, kde probíhá prezentace současné české literární a komiksové tvorby[18].

Jak již bylo naznačeno výše, aktivity ČC pokrývají zejména kulturní složku prezentace České republiky v zahraničí. Ostatní části jsou tradičně svěřeny mj. agenturám CzechTrade, CzechInvest a CzechTourism. Aktivity těchto organizací probíhají více méně v atmosféře spolupráce. V roce 2014 nicméně v kontextu finančních úspor vznikla situace, kdy byla zpochybněna komplementarita činnosti ČC a agentury CzechTourism. Na jaře roku 2014, na popud Ministerstva pro místní rozvoj ČR, byla rozpoutána debata, zdali je pro ČR nutné udržovat v jednom teritoriu oba aktéry, když by bylo možné zastoupení pouze jedním, který by zastával obě funkce. Do konfliktu se tedy dostala představa Českých center – *„rozdělme si funkce v teritoriích“* s politicky a ekonomicky motivovanou představou ministerstva pro místní rozvoj – *„rozdělme si teritoria“*. Po odchodu ministryně Věry Jourové, která danou změnu prosazovala, došlo k dohodě mezi agenturou CzechTourism a ČC, která naznačuje příklon k původní praxi (příkladem je návrat CzechTourism do Rakouska v květnu roku

2015). Spolupráci lze označit za dobrou a doprovázenou vůlí obou aktérů „vycházet si vstříc“[19].

Z hlediska spolupráce aktérů je dále nutné zdůraznit význam aktivit Českých center v rámci sítě evropských kulturních institutů EUNIC[20]. Česká centra jsou již třetím rokem zastoupena ve vedení organizace,[21] což jim dává možnost přímého náhledu do činnosti všech evropských kulturních institutů, které jsou součástí sítě EUNIC, stejně jako *„šanci být v centru dění tvorby evropských kulturních politik (účasti v debatních a konzultačních skupinách v DG EAC, DEVCO, Near nebo EEAS)“*[22]. Ředitelé Českých center také vykonávají funkci tzv. prezidentů clusterů EUNIC (ve Vídni, Londýně a v Sofii).[23] Na síť EUNIC je tedy třeba nahlížet jako na významnou možnost zvýšení potenciálu české veřejné diplomacie, která může jeho prostřednictvím díky světové přítomnosti dosáhnout globálního dosahu. Zároveň představuje spolupráce v rámci EUNIC příležitost setkávání s tvůrci evropské kulturní politiky a ostatními evropskými partnery činnými v oblasti vnější i vnitřní kulturní politiky.

Činnost Českých center byla v posledních letech ovlivněna finančními problémy, které by mohly v budoucnu znamenat i utlumení jejich vnějších aktivit. V roce 2014, zejména díky finančním zásahům ze strany Ústředí ČC, se ještě podařilo zachovat kontinuitu činnosti jednotlivých center v plánovaném rozsahu, v roce 2015 již ale mohou znatelně pocítit pokles příjmů. Zásadní změnou v rovině financování se stalo ukončení partnerství s generálním sponzorem ČC – firmou Staropramen. Od roku 2014 tedy Česká centra fungovala bez generálního sponzora. Ukončení smluvního vztahu bylo dáno rozdílnými představami obou subjektů o reálném publiku, které se účastní akcí pořádaných ČC. Současný stav nenapovídá tomu, že by se otevírala možnost nového generálního sponzoringu, finanční podpora firem je tak řešena na lokální úrovni, v místě sídla daného ČC.

Celkovou finanční situaci ČC zkomplikoval také vývoj v Českém domě v Moskvě, který zajišťoval dvě třetiny příjmů ČC. Vzhledem k rekonstrukci, jež proběhla v roce 2014, došlo ke snížení nájmu pro firmy sídlící v Českém domě, což se podepsalo na snížení příjmů Českého domu. Ústředí ČC muselo reagovat na nově vzniklé finanční potíže, a to zejména úsporami v centrále a využitím rezervního fondu. Je zřejmé, že tento trend není dlouhodobě udržitelný.[24]

V roce 2014 nedošlo ke změnám v rozmístění ČC ve světě, žádné centrum nebylo zrušeno ani otevřeno. V rovině plánování tak zůstává posílení přítomnosti v Číně (otevření ČC v Pekingu); diskutovalo se i o externím návrhu založení ČC v Indii (tato varianta nebyla zatím potvrzena).[25] V roce 2014 převládal tedy trend regionalizovat působnost poboček ČC, a to jak v Evropě (viz např. přesah aktivit budapešťského centra směrem do Chorvatska a Slovinska nebo zkušenosti z ČC Stockholm, které utvářelo program v celé oblasti Skandinávie), tak zejména v Asii. Taková forma aktivit zajišťuje na jedné straně větší zahraničněpolitickou přítomnost, na druhé straně představuje také i finanční úspory v porovnání s otevíráním nových poboček. V Asii zároveň ČC prosazují zrovnoprávnění center s ostatními ČC – v roce 2014 v Soulu a Tokiu fungovaly pouze tzv. light verze ČC, které jsou zajisté méně finančně nákladné, ale jsou i málo viditelné. Optimální řešení situace by tedy propojilo utvoření standardních center s rozšířením jejich regionální přítomnosti (např. na Filipíny). Tento posun

je zcela v souladu s globálním trendem ve veřejné a kulturní diplomacii – opustit zdi fixního centra a poskytnout místnímu publiku takové formy programu, jež budou přirozeně začleněny do lokální kulturní nabídky.

Ostatní aktéři

Mezi vrcholné politické aktéry patřila v minulosti také *Poslanecká sněmovna PČR* a její *Zahraniční výbor*, stejně jako příslušný podvýbor. V současném volebním období (sedmé) nese označení jako *Podvýbor pro styky s krajany.* Další z témat minulého funkčního období – ekonomická diplomacie – přešlo pod další z podvýborů, dnes *Podvýbor pro vnější ekonomické vztahy.* Téma zahraniční prezentace není na rozdíl od minulého volebního období ve formě zvláštního podvýboru přítomné. Z témat, která byla v roce 2014 projednávána, lze uvést téma říjnové schůze (22. října) Podvýboru pro styk s krajany věnované problematice volyňských Čechů, která rezonovala nejen při zasedání parlamentního výboru, ale v českých médiích. Senátní *Komise pro krajany žijící v zahraničí* rovněž patří k stabilním politickým aktérům. Pravidelně se angažuje např. v souvislosti s Mezinárodním krajanským festivalem, který se koná pod její záštitou.

Ministerstvo kultury ČR zcela jistě patří k tradičním aktérům kulturní dimenze zahraniční politiky. Ve své činnosti se věnuje jak mezinárodnímu přesahu české kultury a jejímu působení v zahraničí, tak i evropské dimenzi kulturní politiky jako takové a naplňování evropských trendů v činnosti českých aktérů. Za rok 2014 je možné vyhodnotit jako standardní rok bez zásadních výkyvů. Mimořádnou událostí byly přípravy na projekt Evropské hlavní město kultury – Plzeň 2015. V evropském aspektu je nutné zmínit i sdělení Evropské komise *Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu.* Sdělení je zaměřeno na dlouhodobou udržitelnost evropského kulturního dědictví a využitelnost jeho hospodářského a sociálního potenciálu.

Rovněž *Ministerstvo školství*, *mládeže a tělovýchovy ČR* patří mezi stabilní hráče. Jeho zájem směřuje především do oblasti podpory výuky jazyka, ať už mezi krajanskými komunitami nebo mezi zahraniční veřejností obecně. Dalším důležitým aspektem je spolupráce v oblasti vzdělávání, podpora mobility studentů i učitelů, stejně jako navazování nejen individuální, ale především institucionální spolupráce ve vědě a výzkumu. Česká republika se zde zapojuje jak do bilaterálních, tak i multilaterálních projektů. Životně důležitou rovinu představuje evropská spolupráce a evropské programy.

Nikoli zcela novým aktérem, nicméně aktérem s rostoucí aktivitou i významem, a to i doceňovaným státní správou, jsou jednotlivé *regiony* (kraje) České republiky. V roce 2014 byla jejich činnost zmiňována především s problematikou zahraničního zastoupení s tím, že některé kraje udržují i nadále svá samostatná zastoupení, některé svá zastoupení sdílejí, zejména s ohledem na výši nákladů na přítomnost v zahraničí, jiné kraje z podobných důvodů svá zastoupení ruší. Budoucnost vidí např. hejtman Středočeského kraje Miloš Petera v iniciativě Asociace krajů zmiňující zastoupení ve formě podobné Českému domu, která by poskytovala služby zastoupení všem krajům.[26] Naproti tomu Plzeňský kraj vidí své vlastní zastoupení v Bruselu jako velmi efektivní, zejména z pohledu informovanosti a kontaktů. Ekonomická výhodnost nic-

méně také není zanedbatelná.[27] Obdobně vidí význam zastoupení kraje v Bruselu i Jihočeský kraj, který se nově dělí o své zastoupení s krajem Královéhradeckým.[28]

Dalším významným aspektem, který se v činnosti regionů dotýká kulturní dimenze zahraniční politiky, je přítomnost a prezentace některých krajů na výstavě EXPO 2015 v Miláně (viz *Agenda*). Na jakákoli hodnocení je z časových důvodů v tomto ohledu příliš brzy, nicméně dosavadní ohlasy na přípravy českého pavilonu jsou velmi pozitivní. Zde je vhodné poznamenat, že účast krajů, které projevily zájem o přítomnost na výstavě, odpovídá koncepci Kanceláře generálního komisaře. Je tedy možné ji hodnotit jako projev zvýšené přítomnosti a aktivity substátních aktérů na mezinárodním poli. To bylo již v minulosti označováno jako jeden ze soudobých trendů v mezinárodních vztazích.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Ve veřejném i mediálním prostoru opět rezonovaly tradiční akce pořádané MZV, jako je Den otevřených dveří, zaměřený na nejširší veřejnost, v roce 2014 spojený s připomínkou 10. výročí vstupu ČR do EU. Podobný, především propagační charakter mělo i oznámení ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka o rozšíření otvíracích hodin zahrad Černínského paláce. Mezi významné akce, reflektované v médiích i veřejném prostoru, již tradičně patří také předání ceny *Gratias agit* za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí. Laureáty se stávají jak jednotlivci, tak i skupiny či spolky, které se v zahraničí aktivně podílejí na pozitivní pověsti českého státu. Z držitelů ceny za rok 2014 lze zmínit např. polskou filmovou režisérku Agnieszku Hollandovou nebo známou módní návrhářku Blanku Matragi.[29] Význam této ceny nespočívá jen ve vyzdvižení činnosti oceněných, ale také v jasně deklarovaném povědomí českého státu o významu a prospěšnosti jejich činnosti pro pověst České republiky.

Z dalších akcí, které se v loňském roce uskutečnily a které lze spojit s kulturní dimenzí české zahraniční politiky, je možno připomenout již 8. ročník *Mezinárodního krajanského festivalu* konaném 11.–14. 9. 2014. Festival zaštítila Stálá komise Senátu Parlamentu ČR pro krajany žijící v zahraničí.[30]

K akcím, které rozšiřují povědomí o české zahraniční politice i o fungování zahraniční služby jako takové, bezesporu patří tzv. *Diplomatické salony*, které ve spolupráci s MZV (Odborem veřejné diplomacie) pořádá studentská organizace Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické Junior Diplomat Initiative. Hosty těchto setkání byli v roce 2014 Hynek Kmoníček, Marek Libřický, Martin Tlapa a Petr Drulák.[31] Význam těchto setkání, kde studenti mají možnost setkat se s vynikajícími diplomaty, vyslechnout si jejich názory a také klást řadu dotazů, je mimořádný. Nejen proto, že původní iniciativa vzešla z řad studentské organizace a ti, kteří uvažují o možné další práci v oblasti diplomacie, mají možnost se s ní blíže seznámit. Konání těchto akcí nezůstává nepovšimnuté jak v odborných kruzích, tak i u širší veřejnosti a znamená důležitý příspěvek k domácí dimenzi veřejné diplomacie, k transparent-

nímu přístupu k výkonu zahraniční politiky i otevírání debat o zajímavých otázkách zahraniční politiky směrem k veřejnosti.

Svůj odraz ve veřejném a mediálním prostoru nachází i jeden z diskutovaných nových trendů veřejné diplomacie, potažmo zahraniční politiky jako takové, již zmiňovaná *e-diplomacy*. Tato oblast je spojena především s elektronickou komunikací a přítomností aktérů na sociálních sítích. V praxi MZV to znamená zajišťování provozu webové stránky a přítomnost na sociálních sítích. Webové stránky hrají důležitou úlohu právě v komunikaci s veřejným prostorem, ať už jde o stránky MZV, Českých center i dalších aktérů. Dosud nevyužitý potenciál lze spatřovat zejména u stránek *czech.cz*, právě pokud jde o představení základních hodnot i názorů České republiky, jejích zástupců na řadu např. zahraničněpolitických otázek. Jako úspěšná se zatím jeví přítomnost jak ministerstva, tak i ministra samotného na Twitteru.

Z témat zmiňovaných v českých médiích se největší pozornosti v souvislosti s kulturní dimenzí české zahraniční politiky dostalo krizi na Ukrajině ve spojení s krajanskou problematikou a osudem/snahou o přesídlení volyňských Čechů na území ČR. Dalším výrazným tématem bylo zahraniční zastoupení jednotlivých českých a moravských krajů v zahraničí. Informace se soustředily zejména na problematiku zastoupení v Bruselu a postoje krajů k jejich další budoucnosti.

ZÁVĚR

V celkovém vyznění je rok 2014 možné hodnotit na jedné straně jako rok běžný, který nepřinesl žádná výrazná vybočení tím či oním směrem. Na straně druhé je ovšem nutné si všímat celé řady pozitivních změn, většiny z nich zatím ve stadiu příprav či interních diskusí, které se s největší pravděpodobností stanou významnými tématy veřejné i odborné diskuse v dalším období. V tomto ohledu můžeme tedy na rok 2014 nahlížet jako na rok příprav, kdy za příznivé politické i personální situace zainteresovaných aktérů vznikl větší prostor pro oblast veřejné diplomacie, jež snad v dalším období nebude pouze deklarovanou prioritou české zahraniční politiky, ale dojde reálných změn a patřičného ukotvení v rámci vnější strategie České republiky. Nutným předpokladem pro tento vývoj je nejen tak často vzývaná politická vůle, ale především vystoupení jednotlivých aktérů ze zavedených institucionálních schémat, snaha koordinovat a vhodně doplňovat svou činnost a ochota sdílet informace a předjímat budoucí možnosti spolupráce.

Poznámky

1 *Politická inventura – revize úkolů zahraniční politiky*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane_v_zahranici/verejna_diplomacie/x2014_06_16_politicka_inventura_revize_ukolu.html**.

2 Rozhovor na MZV ČR, duben 2015.

3 Rozhovor na MZV ČR, duben 2015.
4 Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: *Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu*, 22. 7. 2014. COM(2014) 477 final. On-line: **www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com%282014%290477_/com_com%282014%290477_cs.pdf**.
5 *Plzeň získá od EU cenu M. Mercouri a s ní také 41 mil. Kč na EHMK*. ČTK, 24. 4. 2014.
6 V březnu roku 2015 navštívil český pavilon pro EXPO 2015 také ministr zahraničních věcí ČR Lubomír Zaorálek.
7 Jiří F. Potužník o EXPO 2015: *Zatím máme náskok*. On-line: **www.ttg.cz/jiri-f-potuznik-o-expo-2015-zatim-mame-naskok**/.
8 Peterková, Jana (2011): Kulturní rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, M. a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2010. Analýza ÚMV*. Praha: ÚMV, s. 361–362.
9 Mezi zájemci lze zmínit např. Jihomoravský kraj a město Brno, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Plzeňský kraj, Moravskoslezský kraj a Kraj Vysočina.
10 *Ústecký kraj se bude prezentovat na EXPO Milán 2015*. On-line: **www.ttg.cz/ustecky-kraj-se-bude-prezentovat-na-expo-milan-2015/**.
11 Rozhovor v KGK, březen 2015.
12 Česká škola bez hranic. On-line: **www.csbh.cz**/.
13 Rozhovor na MZV ČR, 10. 4. 2015.
14 Setkání ministrů pro výzkum V4. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/veda_a_technologie/z_ambasad/representation_brussels-publish-cz-udalosti_a_media-setkani_ministru_pro_vyzkum_zemi_v4_v.html**.
15 MZV ČR: *Expedice Masarykovy univerzity na Českou vědeckou stanici J. G. Mendela na ostrově Jamese Rosse, Antarktida*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/veda_a_technologie/z_ambasad/santiago-publish-cz-kulturni_spolecenske_a_sportovni_akce-expedice_masarykovy_univerzity_na_ceskou.html**.
16 On-line: **www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/4/3673/czech-centres.pdf**.
17 Rozhovor se Zdeňkem Lyčkou, ředitelem Úseku strategie a rozvoje Českých center, 4. 5. 2015.
18 Rozhovor s Vilmou Anýžovou, generální ředitelkou Českých center, 31. 3. 2015.
19 Rozhovor se Zdeňkem Lyčkou, op. cit.
20 Mezi významné úspěchy EUNIC v roce 2014 patřil např. zisk tříleté finanční podpory z rozpočtové kapitoly Creative Europe – Support to Networks ve výši 1 mil. EUR, projekt Crossroads for Culture – Enhancing EU Member States Transnational and International Cooperation byl slavnostně zahájen v prosinci 2014 v Bruselu. Více na: **www.eunic-online.eu/?q=crossroads-culture**. EUNIC Global byl také partnerem projektu Preparatory Action – Culture in External Relations, k jehož závěrům a naplňování se ČC přihlásila na Generálním shromáždění ve Stockholmu v červnu 2014. V roce 2014 též proběhlo šesté pokračování projektu EU-China Cultural Dialogue v Rumunsku (ročníku 2013 v čínskem Xi'anu se účastnila i ČC).
21 V čele sdružení EUNIC stojí od roku 2012 Helena Kovaříková.
22 Informace poskytnuté Helenou Kovaříkovou, ředitelkou EUNIC.
23 V současné době EUNIC vyvíjí své aktivity prostřednictvím 94 clusterů po celém světě.
24 Rozhovor se Zdeňkem Lyčkou, op. cit.
25 Ibid.
26 *Středočeský kraj zruší své zastoupení při EU v Bruselu*. ČTK, 8. 12. 2014.
27 *Ambasáda v Bruselu vynáší Plzeňskému kraji více, než ho stojí*. ČTK, 13. 4. 2014.
28 *Zastoupení kraje v Bruselu je důležité, tvrdí Zimola*. ČTK, 13. 4. 2014.
29 MZV ČR: *Ministr Zaorálek udělil ceny Gratias Agit 2014*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2014_06_02_ministr_zaoralek_udeli_ceny_gratias_agit.html**.
30 *8. ročník Mezinárodního krajanského festivalu*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane_v_zahranici/aktualni_informace/x8_rocnik_mezinarodniho_krajanskeho.html**.
31 Diplomatické salony. On-line: **www.jdi-vse.cz/diplomaticke-salony**/.

Seznam zkratek

AA/DCFTA – Association Agreements/Deep and Comprehensive Free Trade Area (*Asociační dohoda/Komplexní zóna volného obchodu s EU*)
AAD – Africa Aerospace and Defence (*Africký letecký a obranný průmysl* /veletrh/)
AAT – Air Advisor Team (*Letecký poradní tým*)
AECR – Alliance of European Conservatives and Reformists (*Aliance evropských konzervativců a reformistů* /EP/)
ACP – African, Caribbean and Pacific Group of States (*státy Afriky, Karibiku a Tichomoří*)
AČR – Armáda České republiky
AfD – Alternative für Deutschland (*Alternativa pro Německo* /SRN/)
AFISM-CAR – African-led International Support Mission in the Central African Republic (*Mezinárodní podpůrná mise pro Středoafrickou republiku*)
ALDE – Alliance of Liberals and Democrats for Europe Group (*Aliance liberálů a demokratů pro Evropu*)
ANA – Afghan National Army (*Afghánská národní armáda*)
ANDRA – Agence nationale pour la gestion des déchets radioactifs (*Národní agentura pro nakládání s radioaktivními odpady* /Francie/)
ANSF – Afghanistan National Security Forces (*Afghánské národní bezpečnostní síly*)
ANP – Afghan National Police (*Afghánská národní policie*)
AQAP – Al-Qaeda in the Arabian Peninsula (*al-Káida na Arabském poloostrově*)
AQIM – Al-Qaeda in the Islamic Maghreb (*al-Káida v islámském Maghrebu*)
ARD – Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland (*Asociace veřejnoprávních televizních společností Spolkové republiky Německo*)
ARRC – Allied Rapid Reaction Corps (*Spojenecký sbor rychlé reakce*)
ASEK – Aktualizace Státní energetické koncepce /ČR/
ASEAN – Association of South East Asian Nations (*Sdružení národů jihovýchodní Asie*)
ATT – Arms Trade Treaty (*Smlouva o obchodu se zbraněmi*)
AV ČR – Akademie věd České republiky
B2B – Business to Business /program rozvojově-ekonomického partnerství/
B2G – Business to Government /program rozvojově-ekonomického partnerství/
BAF – Bagram Air Field (*Strážní rota letiště Bagrám*)
BG – Battle Group (*bojová skupina*)

BIS – Bezpečnostní informační služba
BMATT – British Military Advisory and Training Team (*Britský vojenský poradní a výcvikový tým*)
BND – Bundesnachrichtendienst (*Spolková zpravodajská služba*)
CEFRES – Centre français de recherches en sciences sociales (*Francouzské centrum pro výzkum ve společenských vědách*)
CDU-CSU – Christlich Demokratische Partei/Christlich-Soziale Union (*Křesťansko-demokratická strana/Křesťansko-sociální unie* /SRN/)
CEF – Connecting Europe Facility (*Nástroj pro propojení Evropy*)
CELAC – Comunidade de Estados Latino-Americanos e Caribenhos (*Společenství latinskoamerických a karibských států*)
CETA – Comprehensive Economic and Trade Agreement (*Komplexní hospodářská a obchodní dohoda*)
CIMIC-PSYOP – Civil Military Cooperation-Psychological Operations (*Civilně-vojenská spolupráce-psychologické operace*)
CLS – Combat Live Saver (*Záchrana života pod palbou*)
CNRS – Centre national de la recherche scientifique (*Národní výzkumné centrum* /Francie/)
CNT – Czech National Trust (Český národní trust)
COP 21 – Conference of Parties (*Konference smluvních stran Úmluvy* /Rámcová úmluva OSN o změně klimatu/)
CSDP – Common Security and Defence Policy (*Společná bezpečnostní a obranná politika*)
CTBTO – Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization (*Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek*)
CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČC – Česká centra
ČEB – Česká exportní banka
ČEPS – České energetická přenosová soustava
ČEZ – České energetické závody
ČLR – Čínská lidová republika
ČNB – Česká národní banka
ČR – Česká republika
ČRA – Česká rozvojová agentura
ČRo – Český rozhlas
ČSSD – Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ – Český statistický úřad
ČT – Česká televize
ČTK – Česká tisková kancelář
ČVUT – České vysoké učení technické /Praha/
ČZP – česká zahraniční politika
DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area (*Komplexní zóna volného obchodu s EU*)
DCM – Deployable Communication Module (*Nasaditelný spojovací modul*)

DEA – Drug Enforcement Agency (*Národní úřad pro kontrolu obchodu s drogami* /USA/)
DEMAS – Asociace českých neziskových organizací působících v oblasti demokratizace, podpory občanské společnosti a lidských práv ve světě
DG DEVCO – Directorate-General Development and Cooperation (*Generální ředitelství pro rozvoj a spolupráci* /EU/)
DG EAC – Directorate-General for Education and Culture (*Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu* /EU/)
DMS – dárcovské sms
DV – Dálný východ
ECOWAS – *Economic Community of West African States* (Hospodářské společenství západoafrických států)
ECR – European Conservatives and Reformists Group **(***Evropští konzervativci a reformisté*)
EEAS – European External Action Service (*Evropská služba pro vnější činnost* /EU/)
EFDD – Europe of Freedom and Direct Democracy (*Evropa svobody a přímé demokracie*)
EFSI – European Fund for Strategic Investments (*Evropský fond strategických investic*)
EGAP – Exportní garanční a pojišťovací, a.s.
EHMK – Evropské hlavní město kultury
EIA – Environmental Impact Assessment (*Vyhodnocení vlivů na životní prostředí*)
EIB – European Investment Bank (*Evropská investiční banka*)
EK – Evropská komise
ELN – Ejercito de Liberación Nacional (*Národní osvobozenecká armáda* /Kolumbie/)
EP – Evropský parlament
EPH – Energetický a průmyslový holding
EPP – European People's Party (*Evropská lidová strana*)
ER – Evropská rada
ERM II – European Exchange Rate Mechanism II (*Evropský mechanismus směnných kurzů II*)
ERF – Evropský rozvojový fond
EU – Evropská unie
EU-NAVFOR-ATALANTA – European Union Naval Force Somalia (*námořní vojenská operace EU* /Somálsko/)
EUFOR – European Union Force (*vojenská mise EU*)
EULEX – The European Union Rule of Law Mission in Kosovo (mise EU k prosazování práva)
EUNIC – European Union National Institutes for Culture (*Kulturní instituty zemí Evropské unie*)
EUTM – European Union Training Mission (*výcvikové mise EU* /Mali/)
EUR – euro
FAC – Foreign Affairs Council (*Rada pro zahraniční věci* /EU/)
FAO – Food and Agriculture Organization (*Organizace pro výživu a zemědělství*)

FARC – Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (*Revoluční ozbrojené síly Kolumbie*)
FČOK – Francouzsko-česká obchodní komora
FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci
G8 – Group of Eight /sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa/
GAC – General Affairs Council (*Rada pro všeobececné záležitosti* /EU/)
GŠ – Generální štáb
HDP – hrubý domácí produkt
HK ČR – Hospodářská komora ČR
HNP – hrubý národní příjem
HQ – HeadQuarters (*velitelství*)
HR/VP – High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy (*Vysoký představitel pro zahraniční a bezpečnostní politiku* /EU/)
IED – Improvised Explosive Device (*Improvizované výbušné systémy*)
IKL – Ingolstadt–Kralupy nad Vltavou–Litvínov /ropovod Ingolstadt, zkratka podle jeho trasy/
ISAF – International Security Assistance Force (*Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly*)
ISIL – Islamic State of Iraq and the Levant (*Islámský stát v Iráku a Levantě*)
ISIS – Islamic State of Iraq and Syria (*Islámský stát v Iráku a Sýrii*)
JAR – Jihoafrická republika
JE – jaderná elektrárna
JETE – jaderná elektrárna Temelín
KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová
KFOR – Kosovo Force (*Síly pro Kosovo*)
KLDR – Korejská lidově demokratická republika
KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy
LAS – League of Arab States (*Liga arabských států*)
LES – Liberálně ekologická strana
LNG – Liquefied Natural Gas (*zkapalněný zemní plyn*)
LPTP – Odbor lidských práv a transformační politiky /Ministerstvo zahraničních věcí ČR/
MAT – Military Advisory Team (*Vojenský poradní tým*)
MATC – Multinational Air Training Centre (*Mnohonárodní centrum pro letecký výcvik*)
MB – Muslimské bratrstvo
MDR – Mitteldeutscher Rundfunk (*Středoněmecký rozhlas* /veřejnoprávní rozhlas, SRN/)
MEDEVAC – Medical Evacuation *(Program humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel*)
MERCOSUR – Mercado Común del Sur /sdružení volného obchodu, zakládající členské státy byly Argentina, Brazílie, Paraguay a Uruguay/
MF – Ministerstvo financí ČR
MFO – Multinational Force and Observers (*Mnohonárodní síly a pozorovatelé* /Sinaj/)

MGIMO – Московский государственный институт международных отношений (*Státní institut pro mezinárodní vztahy* /Rusko/)
MINUSCA – United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic (*Stabilizující mise OSN ve Středoafrické republice*)
MINUSMA – United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (*Stabilizující mise OSN v Mali*)
MMF – Mezinárodní měnový fond
MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MO – Ministerstvo obrany ČR
MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MTS – Mezinárodní trestní soud (*International Criminal Court*, ICC)
MV – Ministerstvo vnitra ČR
MVF – Mezinárodní visegrádský fond
MZV – Ministerstvo zahraničních věcí ČR
MZe – Ministerstvo zemědělství ČR
MŽP – Ministerstvo životního prostředí ČR
NATINADS – NATO Integrated Air Defense (*Systém jednotné ochrany vzdušného prostoru v rámci NATO*)
NATO – North Atlantic Treaty Organisation (*Organizace Severoatlantické smlouvy*)
NED – National Endowment for Democracy (*Národní fond pro demokracii* /USA/)
NGO – Non-Governmental Organization (*nestátní /či nevládní/ nezisková organizace*)
NKÚ – Nejvyšší kontrolní úřad
NIC – National Intelligence Cell (*Národní zpravodajská buňka*)
NNO – nestátní nezisková organizace
NRF – NATO Response Forum (*Síly rychlé reakce NATO*)
NRF-VJTF – NATO Response Forum-Very High Readiness Joint Task Force (*Síly rychlé reakce NATO-Síly velmi rychlé reakce*)
NSE – National Support Element (*Národní podpůrný prvek* /NATO/)
NSPA – NATO Support and Procurement Agency /integrovaný poskytovatel logistiky a služeb pro NATO/
NVG – Night Vision Goggles (*Brýle pro noční vidění*)
OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OCCRP – Organized Crime and Corruption Reporting Project (*Projekt informování o organizovaném zločinu a korupci*)
ODA – Official Development Assistance (*Oficiální rozvojová spolupráce*)
ODEV – Odbor dvoustranných ekonomických vztahů a podpory exportu /MZV ČR/
ODIHR – Office for Democratic Institutions and Human Rights (*Úřad pro demokratické instituce a lidská práva*)
ODS – Občanská demokratická strana
OECD – Organization for Economic Co-operation and Development (*Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj*)
OECD DAC – OECD Development Assistance Committee (*Výbor OECD pro rozvojovou pomoc*)

OH – olympijské hry
OSN – Organizace spojených národů
OZE – obnovitelné zdroje energie
PČR – Parlament České republiky
PES – Party of European Socialists (*Strana evropských sociálních demokratů*)
PCHT – polní chirurgický tým
PPZRS – Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci
PRT – Provinční rekonstrukční tým
PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
PST – Phase-Sifting Transformer (*ochranné transformátory s řízeným posuvem*)
PZI – přímé zahraničí investice
RB OSN – Rada bezpečnosti OSN
RE – Rada Evropy
RF – Ruská federace
RFE/RL – Radio Free Europe/Radio Liberty (*Rádio Svobodná Evropa/Rádio Svoboda*)
RLP – Rada OSN pro lidská práva
S3 – Smart, Specialization, Strategy /strategie pro chytré specializace/
SAE – Spojené arabské emiráty
SAR – Středoafrická republika
SBOP – Společná bezpečnostní a obranná politika
SFOR – Stabilisation Force (*Stabilizační síly* /mezinárodní mírová mise NATO na území Bosny a Hercegoviny/)
SNS – Společenství nezávislých států
SOC MO – Společné operační centrum Ministerstva obrany ČR
SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (*Sociálnědemokratická strana Německa*)
SRN – Spolková republika Německo
SSO – Strana svobodných občanů
STAN – Starostové a nezávislí
STEM – Středisko empirických výzkumů
SÚRAO – Správa úložišť radioaktivních odpadů
SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TEN-T – Trans-European Transport Networks (*Transevropská dopravní síť*)
TF – Task Force (*Operační skupina*)
TiSA – Trade in Service Agreement (*Dohoda o obchodu službami*)
TRANS – Program transformační spolupráce /MZV ČR/
TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership (*Transatlantická dohoda o obchodu a investicích*)
UCL – University College London
UK – Univerzita Karlova
UKIP – United Kingdom Independence Party (*Strana za nezávislost Spojeného království*)
ÚMV – Ústav mezinárodních vztahů

UNAMA – United Nations Assistance Mission in Afghanistan (*Asistenční mise OSN v Afghánistánu*)
UNDP – United Nations Development Programme (*Program OSN pro rozvoj*)
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (*Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu*)
UNICEF – United Nations Children's Fund (*Dětský fond OSN*)
UNCRO – United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia (*Operace OSN na obnovu důvěry v Chorvatsku*)
UNIDO – United Nations Industrial Development Organization (*Organizace OSN pro průmyslový rozvoj*)
UNMIK – United Nations Mission in Kosovo (*Mise ONS v Kosovu*)
UNPROFOR – United Nations Protection Force (*Mírové operace OSN na území bývalé Jugoslávie*)
UNRWA – United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (*Úřad OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě*)
UPR – Universal Periodic Review (*univerzální periodický přezkum* /OSN/)
USA – Spojené státy americké
USAID – United States Agency for International Development (*Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj*)
USD – americký dolar
ÚV KS – ústřední výbor komunistické strany
ÚZSI – Úřad pro zahraniční styky a informace
V4 – Visegrádská čtyřka /skupina/
V4 EU BG – Visegrad EU Battle Group (*Evropské bojové uskupení zemí V4*)
VEV – vnější ekonomické vztahy
VKZBP – Výbor pro koordinaci zahraniční politiky /ČR/
VP – Východní partnerství
VS OSN – Valné shromáždění Organizace spojených národů
WHO – World Health Organisation (*Světová zdravotnická organizace*)
WTO – World Trade Organization (*Světová obchodní organizace*)
ZRS – zahraniční rozvojová spolupráce
ZÚ – zastupitelský úřad

Résumé

Since 2007 the Institute of International Relations continuously analyzes the Czech foreign policy, and it has released 10 analytical monographs on it (including this one) in both Czech and English language variations. The analytical framework remains the same over all these years (though there was a major addition to it in 2013), which provides a unique opportunity for a long-term comparison of how the foreign policy changed over the years. With this insight in mind, the authors can say that 2014 was the most remarkable year for this analytical series since the time that it started and – perhaps – one of the most remarkable years in the history of the Czech Republic as such. Both domestic (e.g. the change of the Czech government) and international factors (e.g. the violent development in Eastern Europe and the increasingly aggressive Russian behavior) contributed to the fact that the domestic political and public interest in foreign policy reached recorded levels that were previously unheard of. In the past, the authors criticized the overwhelming disinterest in foreign policy matters on the part of the politicians and the public in the Czech Republic. However, the heightened, if aroused, political and public attention to foreign policy cannot be rendered exclusively – or even predominantly – as a positive and constructive feature of the foreign policy in 2014. This is not to say that in the long term, the increased interest in the foreign policy, if sustained and managed in a conscious and responsible way, will not yield a fruitful result in the future. But the nature of the political and public context of the foreign policy in 2014 further exposed the immaturity and irresponsibility of the politics of the Czech foreign policy.

As mentioned, the books' structure has been the same since 2007. The first two chapters analyze the overall domestic political and media context of the Czech foreign policy and identify the influence and involvement of each of the main actors in it. The second part focuses on the Czech acting within the European Union and the Czech security and defense policy. The third part analyzes the main development and dynamics of the Czech policies in Central Europe. The fourth section maps out various important bilateral and regional relations, and the fifth part analyzes the participation of the Czech Republic in other multilateral and thematic areas.

Furthermore, all the chapters follow a unified analytical structure. Each chapter begins with the political and conceptual context of the discrete analyzed field. In the second part of each chapter, a specific agenda and some events of the examined year, as well as their impact on and relevance for the Czech foreign policy, are analyzed.

Most of the authors also included an analysis of the involvement of the different actors in the monitored area and also the media coverage of the given topic. With the support of the Czech Grant Agency, the team of the authors has enriched the conceptual framework in 2013 by adding several further analytical categories that would allow them to qualitatively improve the theoretical knowledge of foreign policy-making. Also, thanks to the deepened cooperation with the Ministry of Foreign Affairs, for the second year now, the IIR's analysis also includes an overview of the diplomatic activities of the main Czech foreign policy actors.

In 2013, several questions were added to our research repertoire in order to develop a new conceptual framework for explaining the foreign policy of small and medium-sized states, as well as a more general explanation of the Czech foreign policy as such. The set of new questions consists of the following: *In what areas did the Czech Republic carry out a pro-active or a re-active policy (or no policy at all), and how successful was it in this respect? Why did it carry out these policies? In what areas did a polarization and a politicization of the foreign policy-making agenda occur, and what impact did these factors have on the Czech foreign policy? How does the Czech Republic react to challenges coming from outside the regional/international/global environment, and why? And how is the Czech Republic itself trying to influence the environment?*

In order to answer these questions, the conceptual framework differentiates among various types of foreign policy behavior on two axes. The first axis consists of ***(pro) active***, ***inactive*** and ***reactive*** types of behavior. *Proactive foreign policy* is initiated by the state's own ideas about how foreign policy should look. In this type, ideas about the meaning and purpose of foreign policy are based on national and domestic sources rather than on external stimuli or external expectations. *Reactive foreign policy* is formulated in response to an identifiable strategy or policy of any other actor. In this type, external stimuli are the actual trigger for the formulation of foreign policy, and not just the background against which foreign policy is formulated. The mere fact that the Czech Republic, in formulating its foreign policy, reflects the external environment (interests, strategies and priorities of other actors) is not sufficient to enable us to classify its foreign policy as reactive. Each foreign policy strategy (whether proactive, inactive or reactive) in some way reflects the external environment. For reactive foreign policy it is typical that it applies to a specific and clearly articulated foreign policy strategy of external actors. In contrast, for an *inaction* in foreign policy it is typical that the foreign policy does not respond to internal or external stimuli. An absence of internal stimuli may explain the lack of consensus on and the indifference of political elites and/or the public towards foreign policy. An inactive foreign policy may also be due to a conflict between domestic ideas about the role and purpose of government foreign policy and external expectations. We believe that "inaction" in foreign policy, i.e. a government's inability to take a position in response to an external stimulus and its inability to formulate its own strategy, should be studied as a peculiar phenomenon in its own category. Analysis of what is ignored in foreign policy is often more beneficial than examining what is being done in it. Despite that, passivity, inaction and ignorance remain neglected topics in the social sciences in general.

The second axis consists of ***offensive***, ***neutral*** and ***cooperative*** policy behavior. *Offensive policy* is characterized by confrontational behavior towards the external environment. In this kind of behavior, challenges to the outside may result from active efforts to impose one's own ideas on the outside world within a certain policy field. *Neutral policy* lies the crossroads between offensive and cooperative policy. However, neutrality is not to be confused with passivity. Neutrality can manifest in an active form in which the state is actively involved in the development of a policy, for example, through mediation. Neutrality can also take on a reactive form, for example, when the state responds to external stimuli by promoting neutral policies. And *cooperative policy* can also come in three forms: the active, passive and reactive forms. Active cooperative policy means that the state acts as a leader: it actively proposes a common policy, but the state does not enforce its idea offensively (coercion), but rather seeks to build coalitions and broader support for its proposals. Passive cooperative policy corresponds to the position of a fare dodger. A fare dodger is passive and inactive, and unresponsive to external stimuli, and s/he does not develop his/her own activity. The politics of fare dodger can also be co-operative – the actor remains passive while utilizing the benefits of a common policy. Finally, a reactive cooperative policy takes the form of a full adoption of an external policy.

Based on these considerations, the team of authors has prepared the following matrix of possible foreign policy behavior.

	Offensive	Neutral	Cooperating
Pro-active action	IMPOSING ONE'S OWN POLICY	MEDIATION	CREATION OF A COMMON POLICY
"No" action	IGNORANCE	LACK OF INTEREST	FARE DODGER
Re-active action	ACTIVE RESISTANCE AGAINST EXTERNAL POLICY	ADAPTATION TO EXTERNAL POLICY	COMPLETE ACCEPTANCE OF EXTERNAL POLICY

The second major question is what factors contribute to generating one of these particular policies. Apart from the quite understandable and well-studied dimension of capabilities for carrying a particular policy, we also consider whether any of the above drafted modes of conduct/behavior are influenced by the various degrees of ***politicization*** and ***polarization*** of a given agenda. Because of its frequent use, the term "politicization" in political science is defined in a variety of ways. The team gravitated to the following definition: politicization is best understood as the extent to which [a topic] is a part of [the] public and political debate throughout the political process

and policy making process. The presence of the topic in the "public and political debate" for our purposes includes the following: the presence of the topic in the public sphere and the media; the presence of the topic in election debates and programs of political parties; and the presence of the topic in the debates in both chambers of parliament, especially in the context of the legislative process and all other channels of democratic decision-making processes.

The last concept is polarization. The team chose to differentiate between two forms of polarization:

1) institutional polarization (typically conflicts between or within the Parliament, the MFA, the MoD, and the Ministry of Industry and Trade, or even conflicts at the level of departments).

2) non-institutional polarization (public or political, and cultural). In principle, for the purpose of this analysis we consider a topic to be polarized

- when there is a consistent position of key political actors (esp. the political parties and their representatives) and institutional actors (the President, the Prime Minister, Ministers, ministries etc.) in regard to the topic, in which the given actor unites itself in order to promote internal discipline (instead of substantive arguments, but the discipline belongs to a party or institution) while, at the same time, such a position is, importantly, in opposition to that of another actor.
- when the political/institutional actors do not insist on "distinct" positions in regard to the topic; instead they insist on conflicting opinions, and no de facto debate takes place; as a result the policy and the related debate are blocked.
- when the time period of such attitudes lasts for at least for one analytical period (that is, a calendar year), but it might last even longer if possible.

Already in the previous year, the team has worked with precisely this matrix, and most of the authors concluded that there has been low or zero politicization and polarization levels in most Czech foreign policy areas in 2013. The prevailing mode of behavior during the caretaker government of Jiří Rusnok was one of a "fare dodger" and "adaptation to external policies" (with the exception of China). The year of 2014 offers a completely contrasting picture, though. Due to the domestic and international developments in that year, many previously de-politicized areas became subjects of a heated public or political debate, and this in turn contributed to polarization. In terms of foreign policy behavior, the inactive and reactive modes still prevailed, but the scope of areas where the Czech foreign policy acted in a more pro-active way broadened.

The new government of Prime Minister Bohuslav Sobotka took over the foreign policy helm with two laudable objectives. First, it wished to awaken the Czech foreign policy from the tranquil state into which it slid since the EU accession and, second, it wanted to make it more predictable and thus more effective. However, the form of the awakening somehow preceded the substance and, consequently, the new leadership of the Czech diplomacy found it extremely difficult to explain itself both do-

mestically and internationally. And with the severely turbulent (to borrow a term from aviation) external environment and the non-consensual acting of the directly elected President Miloš Zeman, the year of 2014 recorded new highs in terms of the unpredictability and incomprehensibility of the Czech foreign policy.

Among the first impulses of the new government was the impulse to distance itself from the previous right-centrist governments in the area of *EU politics and policies*. The debate about the EU intensified, and several symbolical gestures towards a more "pro-EU" stance were manifested; however, these were soon howled down by the response to the development in Ukraine. The EU-related debates consequently became more politicized and polarized than in previous years; yet, the reactive and adaptive mode of behavior mostly dominated. In *security* policies, the Czech policy became unprecedentedly active, even though the adaptive behavior still prevailed because of the new security challenges. What has changed, though, was the overall intensification of the public and political debate, which reflected the re-militarization of Eastern Europe. For many years, the *Czech-German* relations did not fully utilize their potential, and the same can be said about the Czech-German relations in 2014. The declared shifts in the Czech EU policies opened new areas for cooperation with Germany; however, the multiple voices coming out of the Czech foreign policy establishment (especially the voice of the President) rendered the Czech activity to establish a new level of the *Czech-German interaction* less intelligible for the Germans. Other than that, however, Germany remained a non-polarizing and non-politicizing issue for the Czech political milieu. Other neighborly relations of the Czech Republic (those with *the Visegrad group, Austria, Poland and Slovakia*) experienced a so far unprecedented level of attention, politicization and polarization. In terms of the resulting policies, however, nothing changed the overall positive evaluation of the cooperative and active Czech approach to Central Europe. On the contrary, Central Europe seems to be further strengthening its role as a fundamental platform for the Czech foreign policy activities. Nevertheless, the same cannot be said about the Czech bilateral relations with the *United States*. The fading of the "romance" of the relationship has been reported in previous volumes; however, in 2014 we could see a more conscious departure from an active and strategically formulated policy toward the USA in the Czech Republic, even though the security and economic ties remained un-weakened. As for *Russia*, because of the Ukrainian escapades, it fared more prominently in the foreign policy debates in 2014, which resulted in an increased politicization and polarization of it. In terms of behavior, the Czech Republic kept its rather re-active and adaptive mode toward the overall EU framework of relations; however, it attempted to soften the EU's stance towards Russia with regard to the sanctions. The Czech foreign policy did not come up with new ideas in relation to *Eastern Europe* in general and *Ukraine* in particular. The government was trying to find a balance among the often contradictory claims of the big economic players, the political factions within the Czech Social Democratic party itself, NGOs and political opposition parties when formulating its policy towards Eastern Europe, and as such, it succumbed to a more or less reactive mode of behavior. With regard to the *Western Balkans*, the Czech diplomacy displayed a more pro-active and cooperative way of acting while this issue re-

mained mostly de-politicized and non-polarized (with the exception of Kosovo). The authors of the respective chapters on *France* and *Great Britain* pointed to more pro-active, depoliticized and non-polarizing policies towards these countries as well. The Czech policy towards the *Middle East* in 2014 could be characterized in similar terms as in 2013, but with a slight reformulation of the stance towards Israel. Furthermore, a low level of interest continues to define the Czech policy towards *Sub-Saharan Africa*. In contrast to this, the Czech policy towards *China* experienced a robust turn-around and also stirred a considerable amount of politicization and polarization. It is almost the only case of a polarized and politicized policy on the part of the Czech Republic that does not fall into the category of re-active behavior. On the contrary, the Czech diplomacy displayed an unprecedented level of activism towards China, following an activist turn made already by the caretaker government of Jiří Rusnok

The *multilateral* dimension of the Czech foreign policy did not experience any important changes. It continues to engage in an adaptive mode of policy, respecting the EU-framed initiatives within the UN and other important multilateral fora. Also, the level of politicization and polarization remained low here. A more pro-active approach was demonstrated within the multilateral human rights agenda. *Human rights* in the Czech foreign policy in general, however, acquired a more prominent importance in the public (and less so in the political) debate. The new government initiated preparations of a new conceptual approach towards human rights in foreign policy which further accentuated the existing division in political attitudes towards this agenda, and both polarization and politicization intensified in this respect. However, at the multilateral fora, the Czech diplomacy engaged in a pro-active and cooperative mode. The *energy, cultural, economic* and *development cooperation* areas of foreign policy did not experience such prominent changes and continued to have rather low levels of politicization and polarization. Especially in the case of the external economic relations, this might be good news after all the years of difficult communication between the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Industry and Trade.

The project of the annual publications of the Czech Foreign Policy Analysis of the Institute of the International Relations aims not only to contribute to the theoretical and analytical understanding of the Czech foreign policy, but also to promote a corroborative research among various analytical centers in the Czech Republic and thus to support the building of a reflective analytical community. In keeping with this goal, apart from the authors from the IIR, external collaborators from the Association for International Affairs, the University of Economics, Charles University and Masaryk University have participated in the creation of this year's volume. We would like to express our gratitude to all of them. We would also like to thank Dr. Tomáš Weiss from Charles University in Prague, who took up the challenge of being the main reviewer, a task that requires considerable erudition and considerable patience with the team of authors. Nevertheless, the writers, of course, are responsible for any inaccuracies, errors or omissions in their respective chapters. Furthermore, the book would not have been possible without the organizational and analytical assistance of Barbora Fialová-Hronešová from the University of Economics. The team of authors also greatly benefited from the help of many professional trainees from the IIR. Furthermore, for the

first time the yearbook is enriched by data and statistics provided by the Ministry of Foreign Affairs thanks to the long-term support of the project from the Department of Policy Planning (OPP) and also from the Ministry's management. Also, another factor that helped us in our analysis was the open and helpful attitude of many of the Ministry's staff, who provided both valuable information and reflection on the texts. Last but not least, our thanks go out to the personnel of the IIR (especially the publishing department and the library) for their dedicated, very helpful and professional approach during the development of this publication, which required, due to its nature and difficulty, an extreme flexibility and a high amount of understanding during its completion. The book has also been published with the kind support of the Grant Agency of the Czech Republic. On behalf of our team of authors I would like to express the hope that the strengthening of the ambitions of this publication will further contribute to deepening our understanding of the Czech foreign policy.

Vybraná literatura k české zahraniční politice vydaná v roce 2014

1. KNIHY

BELICA, Miroslav: *Naši lidé v Kaddáfího Libyi. Nejen o zbraních, semtexu a Lockerbie*. Praha: Epocha, 2014. 298 s. ISBN 978-80-7425-232-7.

BŘICHÁČEK, Tomáš: *Unie blízká i vzdálená.* Praha: Institut Václava Klause, 2014. 194 s. (Publikace, č. 11/2014). ISBN 978-80-87806-08-1. ISSN 1213-3299.

ČERNOCH, Filip… [et al.]: *Germany's New Role in the EU. The Future of the Berlin–Paris Axis in Terms of the Czech Foreign-political Interest*. Brno: Masaryk University, 2014. 119 s. Autor části: Vladimír Handl. ISBN 978-80-210-7025-7.

DOLEŽALOVÁ, Antonie a kol.: *Střední Evropa na cestě od minulosti k budoucnosti*. Praha: Centrum středoevropských studií, společné pracoviště vysoké školy CEVRO Institut a Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, 2014. 377 s. (Ediční řada Centra středoevropských studií, sv. č. 1). ISBN 978-80-87782-37-8.

DOSTÁL, Vít–EBERLE, Jakub–KARÁSEK, Tomáš (eds.): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2014 = Agenda for Czech foreign policy 2014.* Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2014. 72, 78 s. ISBN 978-80-87092-25-5.

GEIGER, Peter… [et al.]: *Česko-lichtenštejnské vztahy v dějinách a v současnosti. Souhrnná zpráva Česko-lichtenštejnské komise historiků.* Brno: Matice moravská, 2014. 243 s. (Disputationes Moravicae, 5). ISBN 978-80-87709-05-4.

HÁJKOVÁ, Dagmar–HORÁK, Pavel (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo. Edice dokumentů. Svazek 1, 1896–1919*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2014. 444 s. ISBN 978-80-87782-30-9.

HLAVÁČEK, Petr (ed.): *České vize Evropy? Manuál k naší evropské debatě*. Praha: Academia, 2014. 400 s. Autor části: Pavel Barša, Petr Kratochvíl. (Společnost, sv. 4). ISBN 978-80-200-2361-2.

KAMIŃSKI, Marek Kazimierz: *Szkice z dziejów Polski i Czechosłowacji w latach trzydziestych XX wieku*. Warszawa: Neriton 2014. 278 s. ISBN 978-83-7543-360-9.

KLABJAN, Borut: *Češi a Slováci na Jadranu. Vztahy s Terstem a severním Jadranem v letech 1848–1948.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. 239 s. (Fontes, sv. 13). ISBN: 978-80-7308-470-7.

KOŘAN, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014. 471 s. ISBN 978-80-87558-19-5.

LUKEŠ, Igor: *Československo nad propastí. Selhání amerických diplomatů a tajných služeb v Praze 1945–1948*. Praha: Prostor, 2014. 383 s. ISBN 978-80-7260-292-6.

MESEŽNIKOV, Grigorij–BÚTOROVÁ, Zora–KOLLÁR, Miroslav (eds.): *Desať rokov v Únii. Slovenská a česká cesta*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky; Praha: Heinrich Böll Stiftung, 2014. 185 s. ISBN 978-80-89345-50-2.

NĚMEČEK, Jan a kol.: *Československo-sovětská smlouva 1943*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2014. 209 s. Autor části: Jan Eichler. (Práce Historického ústavu AV ČR / Opera Instituti Historici Pragae: Řada A – Monographia, sv. 55). ISBN 978-80-7286-237-5.

ORT, Alexandr: *Češi ve středu Evropy. Historie – tradice – identita*. Klatovy: Úhlava, 2014. 67 s. ISBN 978-80-905087-5-0.

PETERKOVÁ, Jana a kol.: *Trendy a výzvy současné diplomacie. Česká a slovenská perspektiva.* Praha: Troas, 2014. 189 s. ISBN 978-80-905687-6-1.

POLIŠENSKÁ, Milada: *Diplomatické vztahy Československa a USA 1918–1968. 1. díl, 1918–1938. 2. svazek. Priority, diplomatická praxe a politický kontext*. Praha: Libri, 2014. 719 s. ISBN 978-80-7277-494-4.

TESAŘ, Jan: *Mnichovský komplex. Jeho příčiny a důsledky.* 2. vyd. Praha: Prostor, 2014. 277 s. ISBN 978-80-7260-304-6.

TULMETS, Elsa: *East Central European Foreign Policy Identity in Perspective. Back to Europe and the EU's Neighbourhood*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. 326 s. ISBN 978-0-230-29130-0.

2. DROBNÉ TISKY

DOSTÁL, Vít: *From Integration to Differentiation. The Czech Republic in the European Union Ten Years*. Berlin: Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, 2014. 20 s. (DGAP-Analyse, 9 (2014)). ISSN 1611-7034.

GAWRICH, Andrea–STEPANOV, Maxim: *German Foreign Policy Toward the Visegrad Countries. Patterns of Integration in Central Europe*. Berlin: Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, 2014. 20 s. (DGAP-Analyse, 17 /2014/). ISSN 1611-7034.

HORKÝ-HLUCHÁŇ, Ondřej: *Jak spojit síly lidských práv, rozvojové spolupráce a transformační zkušenosti v zahraniční politice?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014. 13 s. (IIR Policy Paper).

KULESA, Łukasz… [et al.]: *Is a New Cold War Inevitable? Central European Views on Rebuilding Trust in the Euro-Atlantic Region.* Warszawa: Polski instytut spraw międzynarodowych, 2014. 31 s. (Report). ISBN 978-83-64895-21-0.

PROFANT, Tomáš–TOPOROWSKI, Patryk: *Potencial for Cooperation. Polish and Czech Standpoints on the Banking Union.* Warszawa: Polski instytut spraw międzynarodowych; Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014. 6 s. (Policy paper, no. 16).

RÁCZ, András: *Divided Stands the Visegrad? The V4 Have Been United Towards the Ukraine Crisis but Remain Split Concerning Russia*. Helsinki: Ulkopoliittinen In-

stituutti; Finnish Institute of International Affairs. 8 s. (UPI Briefing Paper, 158). ISBN 978-951-769-422-3.

VÉGH, Zsuzsanna… [et al.]: *Visegrad Development Aid in the Eastern Partnership Region*. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2014. 36 s. (Raport OSW). ISBN 978-83-62936-37-3.

Závěrečné zprávy k bodům agendy 67. zasedání Valného shromáždění OSN. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2014. 213 s.

3. ČLÁNKY / STATĚ

BENEŠ, Vít–HANDL, Vladimír: Der tschechische „Zuschauer“ und der deutsche „Anführer“. Tschechische Rollenkonzeptionen in der EU. In: HARNISCH, Sebastian–SCHILD, Joachim (eds.): *Deutsche Aussenpolitik und internationale Führung*. Baden-Baden: Nomos, 2014, s. 223–250. ISBN 978-3-8487-1358-5.

BÍLKOVÁ, Veronika: Post-Second World War Trials in Central and Eastern Europe. In: BERGSMO, Morten–CHEAH, Wui LingYI, Ping (eds.): *Historical Origins of International Criminal Law. Volume 2*. Brussels: Torkel Opsahl Academic EPublisher, 2014, s. 697–734. ISBN 978-82-93081-13-5.

DRULÁK, Petr–BENEŠ, Vít: Czech Metaphors about Europe: Havel vs. Klaus. *Journal of international relations and development.* 2014 (03. 10. 2014), s. 1–24. ISSN 1581-1980 (eISSN).

FÜRST, Rudolf, 1958: Czech-Chinese Relations. Evaluation of Economic Ties. In: SZUNOMÁR, Ágnes (ed.): *Chinese Investments and Financial Engagement in Visegrad Countries. Myth or Reality?* Budapest: Institute of world economics, 2014, s. 74–88. ISBN 978-963-301-615-2.

FÜRST, Rudolf–TURCSÁNYI, Richard–MATURA, Tamás: The Visegrad Countries' Political Relations with China. Goals, Results and Prospects. In: *Chinese Investments and Financial Engagement in Visegrad Countries. Myth or Reality?* Budapest: Institute of world economics, 2014, s. 127–141. ISBN 978-963-301-615-2.

KLVAŇA, Tomáš: Ten Years in the European Union. The Czech Republic. *Aspen review,* 2014, vol. 3, no. 3 (1. 12. 2014), s. 45–52. ISSN 1805-6806.

KOPECKÝ, Pavel: Československo a Mali do roku 1989. *Mezinárodní politika*, 2014, roč. 38, č. 3 (31. 3. 2014). ISSN 1805-8612.

KRATOCHVÍL, Petr, 1975: Von Falken und Russlandfreunden. Die tschechische Debatte über die EU-Sanktionen. *Osteuropa*, Jg. 64, Nr. 9–10 (1. 12. 2014), s. 67–78. ISSN 0030-6428.

KUČEROVÁ, Irah: Integrace ČR a SR do evropských ekonomických struktur. *Politics in Central Europe,* roč. 10, č. 2 (20. 9. 2014), s. 45–64. ISSN 1801-3422.

LIGHTFOOT, Simon–SZENT-IVÁNYI, Balázs: Reluctant Donors? The Europeanization of International Development Policies in the New Member States. *Journal of common market studies*, vol. 52, no. 6 (November 2014), s. 1257–1272. ISSN 021-9886.

NEČAS, Vlastimil–VOCHOCOVÁ, Lenka: Česká média a zahraniční politika v hradním stínu a zajetí emocí. *Středoevropské politické studie (Central European political studies review)*, roč. 16, č. 2–3 (2014), s. 137–159. ISSN 1212-7817.

RACZ, Andreas: The Visegrad Cooperation. Central Europe Divided over Russia. *L'Europe en formation,* vol. 4, no. 374 (2014), s. 61–76. ISSN 0154-9928.

ROUČ, Vít: Vztahy Československa a Andských států (Kolumbie, Peru, Ekvádor a Bolívie) v letech 1975–1989. *Politické vedy. Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vztahy*, roč. 17, č. 1 (2014), s. 104–125. ISSN 1335-2741.

VALEČEK, Michal: Němci na Těšínsku v první fázi česko-polského konfliktu (do 23. ledna 1919). In: HRADECKÝ, Tomáš–HORÁK, Pavel–BOŠTÍK, Pavel a kol.: *České, slovenské a československé dějiny 20. století IX.* Ústí nad Orlicí: Oftis, 2014, s. 21–31. ISBN 978-80-7405-362-7.

VOCHOCOVÁ, Lenka–NEČAS, Vlastimil: Czech Media and Foreign Policy. Emotions, Personalisation and Domestic Narratives. In: *Media, Power and Empowerment. 5th Central and Eastern European Communication and Media Conference CEECOM, Prague 21–28 April 2012*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014, s. 338–343. ISBN 978-1-4438-6396-4.

UŠIAK, Jaroslav: Integrácia Českej republiky a Slovenskej republiky do euroatlantických bezpečnostných štruktúr. Politics in Central Europe, roč. 10, č. 2 (10. 9. 2014), s. 29–43. ISSN 1801-3422.

WALSCH, Christopher: Visegrad Four in the European Union, an Efficient Regional Cooperation Scheme? *International issues & Slovak foreign policy affairs,* vol. 23, no. 1–2 (2014), s. 25–41. ISSN 1210-1583.

O autorech

Bc. *Bronislav Bechyňský* (1987) je studentem magisterského programu Bezpečnostní a strategická studia na Fakultě sociálních studií MU v Brně, kde získal i bakalářský titul z Mezinárodních vztahů a Bezpečnostních a strategických studií. Odborně se zaměřuje především na bezpečnostní otázky v mezinárodních vztazích, zejména pak na terorismus.

Ing. *Vít Beneš*, Ph.D. (1980), je výzkumným pracovníkem ÚMV, přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze a na Metropolitní univerzitě Praha. Specializuje se na Evropskou unii (rozšiřování, institucionální reformy) a na česko-ruské vztahy.

Doc. JUDr. PhDr. *Veronika Bílková*, Ph.D., E.MA (1975), je výzkumnou pracovnicí ÚMV a odbornou asistentkou Katedry mezinárodního práva Právnické fakulty UK v Praze. Zaměřuje se na mezinárodní právo, zejména použití síly, mezinárodní humanitární právo, lidská práva, mezinárodní trestní právo a mezinárodní organizace (OSN).

Mgr. et Mgr. *Jan Blažek* (1986) je interním doktorandem Metropolitní univerzity Praha a ÚMV. Oblastí jeho zájmu jsou alternativní vize politické komunity v mezinárodních vztazích, migrace, etické teorie mezinárodních vztahů či teorie radikální politiky.

PhDr. *Ondřej Ditrych*, M.Phil., Ph.D. (1982), je odborným asistentem Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd UK v Praze (koordinátorem jeho výzkumného centra Deutsch Security) a výzkumným pracovníkem ÚMV. Zabývá se zejména americkou zahraniční politikou, diskurzem o terorismu, energetickou bezpečností, politikou na Kavkaze a dějinami myšlení v mezinárodních vztazích.

Mgr. *Tomáš Dopita* (1979) je výzkumným pracovníkem ÚMV a studentem doktorského studia oboru Mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních věd UK v Praze. Jeho zájmem jsou témata mezinárodních mírových operací obecně, mezinárodní intervence v post-Daytonské Bosně a Hercegovině, české a polské zahraniční politiky vůči západnímu Balkánu a také genderová rovnost v české rozvojové spolupráci.

Doc. PhDr. *Jan Eichler*, CSc. (1952), je výzkumným pracovníkem ÚMV, působí i na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Dlouhodobě se specializuje na problematiku mezinárodních bezpečnostních vztahů (transatlantické vztahy, strategická kultura, ozbrojené konflikty, vojenský rozměr bezpečnosti).

Mgr. Ing. *Barbora Fialová* (1988) je interní doktorandkou na Katedře světové ekonomiky Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze, pracuje rovněž v ÚMV. Ve svém výzkumu se zaměřuje na teorie evropské integrace a vztah Velké Británie k EU.

Ing. *Rudolf Fürst*, Ph.D. (1958), je výzkumným pracovníkem ÚMV. Zabývá se oblastí Dálného východu, zejména Číny.

JUDr. *Vladimír Handl*, CSc. (1957), je výzkumným pracovníkem ÚMV, přednáší na Katedře německých a rakouských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na německou zahraniční a bezpečnostní politiku, česko-německé vztahy, českou zahraniční politiku a transformaci komunistických stran ve střední Evropě.

Mgr. *Martin Hrabálek*, Ph.D. (1980), působí jako odborný asistent v Ústavu teritoriálních studií Fakulty regionálního rozvoje a mezinárodních studií Mendelovy univerzity v Brně. Externě vyučuje na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Věnuje se regionu Latinské Ameriky a evropské integraci, především s ohledem na vnější vztahy Evropské unie a na migrační politiku EU.

Ing. *Ondřej Horký-Hlucháň*, Ph.D. (1980), je vedoucím vědeckého oddělení ÚMV. Zabývá se zejména problematikou globálního rozvoje a rozvojové spolupráce.

Mgr. *Michaela Ježová* (1986) je doktorandkou Katedry politologie a mezinárodních vztahů Západočeské univerzity v Plzni. Zabývá se problematikou politického islámu v zemích Maghrebu, zaměřuje se na praxi v ultraortodoxních židovských a muslimských komunitách.

PhDr. *Zuzana Kasáková*, Ph.D. (1977), působí na Katedře západoevropských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na regionální politiku a strukturální fondy, devoluci, britskou politiku, evropskou integraci a nacionalismus.

PhDr. *Michal Kořan*, Ph.D. (1977), je zástupcem ředitele ÚMV a odborným asistentem Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Zabývá se tvorbou zahraniční politiky, středoevropským prostorem a filozofií sociálních věd.

Mgr. *Petra Kuchyňková*, Ph.D. (1979), je odbornou asistentkou na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Oblasti zaměření: vnější vztahy EU (post-sovětský prostor), vybrané problémy zahraniční politiky Ruské federace, společná zemědělská politika EU.

Mgr. *Miloslav Machoň* (1988) je začínajícím doktorandem Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka Vysoké školy ekonomické v Praze. Podílí se na výuce seminářů kurzu Ekonomická diplomacie.

Mgr. *Lucia Najšlová*, Ph.D. (1980), působí v Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zabývá se legitimitou Evropské unie jako zahraničněpolitického aktéra, zejména v rámci politiky rozšiřování, sousedství a podpory demokracie.

PhDr. *Vlastimil Nečas*, Ph.D. (1980), působí na Katedře mediálních studií a v Centru pro mediální studia Fakulty sociálních věd UK v Praze. Odborně se věnuje teoriím mediálních účinků a politické komunikaci, především oblasti nastolování agendy (agenda-setting) v souvislosti s českým mediálním, veřejným a politickým diskurzem

Ing. *Jana Peterková*, Ph.D. (1971), je odbornou asistentkou Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Zabývá se oblastí diplomatických studií, zejména tématem veřejné diplomacie, otázkami mezinárodního vyjednávání a komunikace.

Mgr. *Kateřina Rudincová* (1985) je doktorandkou na Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity a na Katedře historických věd Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Zároveň působí jako externí spolupracovnice ÚMV. Zabývá se především konflikty v oblasti Afrického rohu, politikou Africké unie a problematikou hranic a práva národů na sebeurčení v Africe.

Mgr. et Mgr. *Lukáš Tichý* (1982) je interním doktorandem Metropolitní univerzity Praha a ÚMV, přednáší na MUP a v rámci doktorského studia působí jako výzkumný pracovník v ÚMV, a dále na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové. Zabývá se problematikou vztahů mezi EU a Ruskem, energetickou bezpečností a teoriemi mezinárodních vztahů.

Mgr. *Eliška Tomalová*, Ph.D. (1979), je externí spolupracovnicí ÚMV, externě vyučuje na Katedře západoevropských studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Specializuje se na evropskou integraci, teritoriální studia se zaměřením na západní Evropu, na francouzskou zahraniční politiku a kulturní diplomacii.

Mgr. et Mgr. *Petr Vilímek*, Ph.D. (1980), je odborným asistentem na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Odborně se zaměřuje na problematiku zahraniční a bezpečnostní politiky USA a Francie, problematiku jaderných zbraní, vojenské aliance a problematiku kontroly zbrojení a odzbrojení.

PhDr. *Lenka Vochocová*, Ph.D. (1979), je výzkumnou a pedagogickou pracovnicí na Katedře mediálních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na oblast kritické politické ekonomie komunikace, genderová mediální studia a teorie veřejných sfér. V rámci výzkumné skupiny PolCoRe se aktuálně věnuje studiu politické participace v prostředí sociálních médií.

Doc. Ing. Mgr. *Štěpánka Zemanová*, Ph.D. (1975), je vedoucí Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Zabývá se mezinárodněpolitickými a ekonomickými aspekty ochrany lidských práv a věnuje se i problematice evropské integrace.

Přílohy

Přehled stykové činnosti představitelů České republiky se zástupci států a organizací v roce 2014

Afghánistán

24. 1. 2014–25. 1. 2014	Pracovní návštěva prezidenta Miloše Zemana v Afghánské islámské republice.
16. 7. 2014–17. 7. 2014	Návštěva ministra obrany Martina Stropnického (setkání s vojáky po sebevražedném útoku na českou patrolu, jednání s velitelem ISAF gen. Dunfordem).
13. 12. 2014–14. 12. 2014	Návštěva ministra obrany Martina Stropnického (setkání s vojáky, setkání s velitelem ISAF gen. Campbellem, jednání s ministrem obrany Nazarim a viceprezidentem Dostumem).

Albánie

5. 11. 2014	Oficiální návštěva předsedy PSP ČR Jana Hamáčka s delegací v Albánii.
14. 11. 2014	Jednání předsedy vlády Bohuslava Sobotky s premiérem Albánie Edim Ramou na okraj bělehradského summitu zemí střední a východní Evropy a Číny ve formátu 16+1.

Alžírsko

29. 5. 2014	Pracovní cesta poslance Milana Šarapatky, člena meziparlamentní skupiny přátel ČR–státy severní Afriky.
19. 10. 2014–21. 10. 2014	Bilaterální konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka s vrchním ředitelem MZV Alžírska Noureddine Bardad Daidjem.

Angola

20. 7. 2014–22. 7. 2014	Pracovní návštěva vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Angoly Georgese Rebelo Pinto Chicotim na okraji 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.

Arménie

29. 1. 2014–31. 1. 2014	Státní návštěva prezidenta Arménské republiky Serže Sargsjana doprovázeného vládní delegací (ministr zahraničních věcí E. Nalbandjan, místopředseda parlamentu E. Šarmazanov, ministr hospodářství V. Avanesjan, ministr zdravotnictví D. Dumanjan, ministr mimořádných situací A. Jericjan) a podnikatelskou misí.
31. 3. 2014	Konzultace náměstka MZV Petra Druláka s náměstkem MZV Arménie Zohrabem Mnacakanjanem v Praze.
8. 4. 2014	Setkání předsedy PSP ČR Jana Hamáčka s předsedou Národního shromáždění Arménie Hovikem Abrahamjanem na okraj konference předsedů parlamentů členských zemí EU ve Vilniusu.

24. 4. 2014	Účast prezidenta Arménie Serže Sargsjana na summitu k 5. výročí vzniku Východního partnerství v Praze.
11. 5. 2014–17. 5. 2014	Návštěva delegace Petičního výboru PSP ČR vedené předsedkyní výboru Zuzkou Bebarovou-Rujbrovou v Arménii.
16. 6. 2014–18. 6. 2014	Návštěva delegace Zahraničního výboru Národního shromáždění Arménie vedené předsedou výboru Artakem Zakarjanem.
18. 6. 2014	Přijetí předsedy Zahraničního výboru Národního shromáždění Arménie Artaka Zakarjana místopředsedou Senátu PČR Zdeňkem Škromachem a předsedou PSP ČR Janem Hamáčkem.
9. 9. 2014–13. 9. 2014	První zasedání Mezivládní komise pro hospodářskou a obchodní spolupráci mezi ČR a Arménií v Jerevanu, česká delegace vedená náměstkem ministra průmyslu a obchodu Vladimírem Bärtlem (na okraj jednání s ministrem hospodářství Čšmaritjanem, náměstkem ministra energetiky Simonjanem, prezidentem Jerevanské obchodní komory Aleksanjanem).
22. 9. 2014–27. 9. 2014	Návštěva místopředsedy parlamentu Arménie Eduarda Šarmazanova.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Arménie na okraj 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
12. 11. 2014–14. 11. 2014	Pracovní návštěva arménské ministryně kultury Hasmik Poghosjanové, jednání s ministrem kultury Danielem Hermanem a řediteli Národní knihovny a Národního muzea v Praze.

Ázerbájdžán

7. 1. 2014	Oficiální návštěva delegace Zemědělského výboru PS PČR.
14. 4. 2014–18. 4. 2014	Pracovní cesta delegace Výboru pro záležitosti EU Senátu PČR vedené Miroslavem Krejčou.
24. 4. 2014–25. 4. 2014	Účast prezidenta Ázerbajdžánu Ilhama Alijeva na summitu k 5. výročí vzniku Východního partnerství v Praze.
2. 6. 2014–5. 6. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v Ázerbájdžánské republice a v Gruzii.
13. 10. 2014–15. 10. 2014	Návštěva Zemědělského výboru PSP ČR vedené Vojtěchem Filipem.
4. 12. 2014–6. 12. 2014	Oficiální návštěva předsedy Národního shromáždění Ázerbájdžánu Oqtaye Sabira Asadova.

Bahrajn

28. 1. 2014–30. 1. 2014	Pracovní návštěva prvního náměstka ministra zdravotnictví Petra Saláka s podnikatelskou misí v Manámě, jednání s ministrem zdravotnictví Sadiqem Abdulkarimem Al Shebabim, předsedou Nejvyšší rady pro zdravotnictví a státním ministrem obrany Sheikhem Mohamedem bin Abdullahem Al Khalifou.

Belgie

27. 3. 2014	Oficiální přijetí belgické parlamentní delegace Kontrolním výborem PS PČR

20. 5. 2014–23. 5. 2014	Oficiální návštěva delegace Volebního výboru PS PČR.
12. 6. 2014–13. 6. 2014	Bilaterální resortní konzultace náměstka MZV Petra Druláka.
24. 10. 2014	Bilaterální setkání předsedy vlády Bohuslava Sobotky a předsedy vlády Belgie Charlese Michela v Bruselu.
18. 11. 2014	Návštěva delegace Volebního výboru PSP ČR vedené jeho předsedou Martinem Komárkem v Belgii.
Bělorusko	
11. 5. 2014–14. 5. 2014	Účast náměstka ministra průmyslu a obchodu Jiřího Koliby na plenárním zasedání Bělorusko-české smíšené komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědecko-technickou spolupráci v Minsku.
7. 10. 2014–9. 10. 2014	Návštěva předsedy Zahraničního výboru PSP ČR Karla Schwarzenberga v Minsku na podporu Týdne proti trestu smrti a setkání s ministrem zahraničních věcí Běloruska Vladimírem Makejem.
29. 10. 2014–31. 10. 2014	Návštěva náměstka ministra dopravy Ladislava Němce v rámci činnosti Pracovní skupiny Doprava.
23. 11. 2014–26. 11. 2014	Neoficiální návštěva místopředsedy Sněmovny reprezentantů Národního shromáždění Běloruska Viktora P. Guminského.
26. 11. 2014	Přijetí místopředsedy Sněmovny reprezentantů Národního shromáždění Běloruska Viktora P. Guminského předsedou PSP ČR Janem Hamáčkem.
9. 12. 2014–11. 12. 2014	Účast politického ředitele MZV Václava Bálka na konzultacích politických ředitelů MZV V4 v Minsku.
Bhútán	
12. 2. 2014–15. 2. 2014	Pracovní cesta náměstka MZV Tomáše Duba.
4. 6. 2014–7. 6. 2014	Cesta delegace Zahraničního výboru PSP ČR vedené předsedou Karlem Schwarzenbergem.
15. 12. 2014–17. 12. 2014	Oficiální návštěva delegace Zahraničního výboru PS PČR.
Bolívie	
7. 4. 2014	Soukromá návštěva viceprezidenta Bolívie Álvaro Garcíi Linera (přednáška na VŠE v Praze).
Bosna a Hercegovina	
10. 9. 2014–12. 9. 2014	Účast Gorana Svilanoviće, generálního tajemníka Rady pro regionální spolupráci (RCC) se sídlem v Sarajevu, na Ekonomickém a environmentálním fóru OBSE konaném v Praze; na okraj zasedání přijetí náměstkem MZV Petrem Drulákem.
30. 10. 2014	Přijetí Vysokého představitele mezinárodního společenství pro Bosnu a Hercegovinu Valentina Inzka náměstkem MZV Petrem Drulákem.
Bulharsko	
24. 5. 2014	Účast viceprezidentky Bulharska Margarity Popovové na výroční slavnosti k výročí slovanských věrozvěstů Sv. Cyrila a Metoděje v Mikulčicích.

CERN

14. 5. 2014	Jednání místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace Pavla Bělobrádka v mezinárodních organizacích v Ženevě, zejména v Evropské organizaci pro jaderný výzkum (CERN).
7. 9. 2014–8. 9. 2014	Návštěva generálního ředitele Evropské organizace pro jaderný výzkum (CERN) u příležitosti 60. výročí založení této vědecko-technické instituce.

CTBTO

5. 12. 2014	Účast Výkonného tajemníka CTBTO Lassina Zerbo na konferenci Pražská agenda.

Černá Hora

3. 3. 2014–5. 3. 2014	Oficiální návštěva předsedy Parlamentu Černé Hory Ranka Krivokapiće.
4. 3. 2014	Přijetí předsedy Parlamentu Černé Hory a předsedy Parlamentního shromáždění OBSE Ranka Krivokapiće předsedou Senátu PČR Milanem Štěchem a předsedou PS PČR Janem Hamáčkem.
2. 4. 2014	Pracovní setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka a ministra zahraničních věcí a evropské integrace Igora Lukšiće na okraj Ministerial Meeting of the North Atlantic Council – NAC in ISAF format v Bruselu.
16. 12. 2014	Jednání ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka s černohorským vicepremiérem pro ekonomiku Vujicou Lazovićem na okraj bělehradského summitu předsedů vlád Číny a zemí střední a východní Evropy.

ČLR

7. 2. 2014	Setkání prezidenta republiky Miloše Zemana s prezidentem ČLR Xi Jinping při příležitosti zahájení zimních olympijských her v Soči.
11. 2. 2014	Přijetí čínské delegace města Chengdu vrchním ředitelem MZV Ivanem Jančárkem.
18. 3. 2014–21. 3. 2014	Účast náměstka MZV Martina Tlapy na Workshopu k 65. výročí navázání diplomatických styků s ČLR v Pekingu.
22. 4. 2014	Přijetí vrchního ředitele MZV ČLR Liu Haixing náměstkem MZV Martinem Tlapou.
28. 4. 2014–30. 4. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v ČLR (jednání s ministrem zahraničních věcí Wang Yi a státním radou Yang Jiechi).
10. 5. 2014–14. 5. 2014	Účast náměstka MZV Martina Tlapy na setkání národních koordinátorů k iniciativě ČLR vůči 16 zemím střední, východní a jihovýchodní Evropy v Pekingu.
12. 5. 2014–14. 5. 2014	Účast náměstka ministerstva zemědělství Jiřího Jirsy na Shanghai Municipal Agriculture Commission a dále se Shanghai Food and Drug Commission (SIAL 2014) a jednání s Jiang Ping, členem Stálého výboru Komunistické strany Číny v Šanghaji.

28. 5. 2014–1. 6. 2014	Návštěva delegace Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu PČR vedená místopředsedou Janem Žaloudíkem v Pekingu a Šanghaji.
7. 6. 2014–14. 6. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na konferenci ekonomických ministrů Iniciativy „16+1“ pro spolupráci zemí střední a východní Evropy a ČLR v Ningbo a jednání s čínským ministrem obchodu Gao Hucheng, ministrem dopravy Yang Chuantang, ministrem průmyslu a informačních technologií Miao Wei a s šéfem (hlavním administrátorem) Úřadu pro civilní letectví (CAAC).
17. 6. 2014–21. 6. 2014	Účast ministra zdravotnictví Svatopluka Němečka na druhém zdravotnickém česko-čínském fóru Tianjinu a jednání s ministryní zdravotnictví ČLR Li Bin.
17. 6. 2014	Přijetí delegace čínských odborníků na mezinárodní politiku s místopředsedy Výboru pro záležitosti Evropské unie Senátu PČR Jaroslavem Doubravou a Antonínem Maštalířem.
27. 8. 2014–29. 8. 2014	Pracovní návštěva prvního vicepremiéra ČLR Zhang Gaoli, přijetí prezidentem republiky Milošem Zemanem a předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou; účast na Čínském investičním fóru a Setkání regionálních představitelů Iniciativy „16+1“ pro spolupráci Číny a zemí střední a východní Evropa.
4. 9. 2014	Přijetí čínské delegace pod vedením výkonného viceprezidenta Smíšené česko-čínské komory vzájemné spolupráce místopředsedou Senátu PČR Zdeňkem Škromachem.
24. 10. 2014–27. 10. 2014	Státní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana v Čínské lidové republice.
13. 11. 2014–18. 11. 2014	Účast náměstkyně ministerstva pro místní rozvoj Kláry Dostálové na China International Travel Mart 2014 a podpis smlouvy s Národní turistickou centrálou ČLR.
16. 12. 2014	Bilaterální schůzka předsedy vlády Bohuslava Sobotky s premiérem ČLR Li Keqiang na okraj setkání premiérů v rámci iniciativy pro spolupráci Číny se 16 zeměmi střední a východní Evropy v Bělehradě.
Dánsko	
24. 11. 2014–26. 11. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro zdravotnictví PS PČR.
Egypt	
17. 3. 2014	Politické konzultace náměstka MZV Martina Tlapy s náměstkem MZV Egypta Hátimem Sajfem An Nasrem v Praze.
15. 5. 2014	Jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka a ministrů zahraničních věcí V4 na okraji konference GLOBSEC s egyptským ministrem zahraničních věcí Nabílem Fahmím v Bratislavě.
EJC	
13. 6. 2014	Přijetí prezidenta Evropského židovského kongresu Viatcheslava Moshe Kantora předsedou Senátu PČR Milanem Štěchem.

Estonsko

6. 3. 2014–7. 3. 2014	Pracovní cesta náměstka ministra zahraničních věcí Petra Druláka v zastoupení ministra zahraničních věcí na setkání ministrů zahraničí zemí Visegrádské skupiny, Nordické a Baltské rady v Narvě.
25. 4. 2014	Oficiální přijetí estonské parlamentní delegace Výborem pro obranu a Zemědělským výborem PS PČR a předsedou Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR Františkem Bublanem.
28. 4. 2014–29. 4. 2014	Účast politického ředitele MZV Václava Bálka na Freedom On-line Coalition Conference v Tallinnu na úrovni ministrů zahraničních věcí.
2. 6. 2014–5. 6. 2014	Návštěva delegace Výboru pro obranu PSP ČR vedené předsedou Davidem Kádnerem.

Etiopie

14. 4. 2014–15. 4. 2014	Bilaterální konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka s vrchním ředitelem pro Evropu MZV Etiopie Grumem Abayem.
17. 4. 2014–25. 4. 2014	Pracovní cesta poslanců PSP ČR Václava Zemka a Josefa Hájka v rámci projektu V4 Aid, setkání s poslanci etiopské Sněmovny lidových zástupců.
21. 4. 2014–26. 4. 2014	Jednání ředitele České rozvojové agentury Michala Kaplana se státním ministrem financí Etiopie Ahmedem Shidem.
16. 9. 2014–18. 9. 2014	Návštěva etiopského státního ministra průmyslu Mebrahtu Melese v rámci projektu Aid for Trade v Praze.

Evropská unie

16. 1. 2014	Jednání ministra životního prostředí Tomáše Podivínského s eurokomisařem pro životní prostředí Janezem Potočnikem.
20. 1. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC).
20. 1. 2014–22. 1. 2014	Účast delegace Senátu PČR vedené jeho místopředsedkyní Alenou Gajdůškovou na meziparlamentní konferenci k hospodářské správě EU v rámci Evropského parlamentního týdne.
27. 1. 2014	Účast náměstka MZV Jiřího Schneidera na Tatra summitu – Central European Perspective on the EU Economic Governance.
27. 1. 2014	Účast kancléře Senátu PČR Jiřího Ukleina a kancléře Poslanecké sněmovny PČR Petra Kynštetra na setkání generálních sekretářů parlamentů členských států Evropské unie ve Vilniusu.
28. 1. 2014	Účast ministra financí Jana Fischera na zasedání Rady ECOFIN.
30. 1. 2014–31. 1. 2014	Účast vrchního ředitele MZV Jaroslava Kurfürsta na neformálním setkání vrchních ředitelů pro EU v Athénách.
10. 2. 2014–11. 2. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC) a Rady pro obecné záležitosti EU (GAC).
17. 2. 2014	Účast ministra zemědělství Mariana Jurečky na zasedání Rady AGRIFISH.
20. 2. 2014	Pracovní návštěva předsedy vlády Bohuslava Sobotky v institucích Evropské unie v Bruselu.

20. 2. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na zasedání Rady COMPET.
26. 2. 2014	Pracovní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana v Evropském parlamentu.
3. 3. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC).
3. 3. 2014	Účast ministra životního prostředí Richarda Brabce na zasedání Rady ENVI.
4. 3. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na zasedání Rady TTE Energy.
6. 3. 2014	Účast delegace vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na mimořádném zasedání Evropské rady v Bruselu.
6. 3. 2014–7. 3. 2014	Účast ministryně spravedlnosti Heleny Válkové na zasedání Rady JAV.
9. 3. 2014–11. 3. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na zasedání Rady EPSCO.
10. 3. 2014–11. 3. 2014	Účast ministra financí Andreje Babiše na zasedání Rady ECOFIN.
14. 3. 2014	Účast ministra dopravy Antonína Prachaře na zasedání Rady TTE Transport.
17. 3. 2014–18. 3. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC) a Rady pro obecné záležitosti EU (GAC).
20. 3. 2014–21. 3. 2014	Účast delegace České republiky vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na zasedání Evropské rady v Bruselu.
21. 3. 2014	Přijetí člena Evropské komise pro zaměstnanost, sociální věci a začlenění Laszla Andora předsedou Senátu PČR Milanem Štěchem a předsedou Výboru pro záležitosti Evropské unie Miroslavem Krejčou.
30. 3. 2014–3. 4. 2014	Účast náměstka MZV Martina Tlapy na konferenci ke genocidě a ministeriády před 4. summitem EU–Afrika.
2. 4. 2014–3. 4. 2014	Účast delegace vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na 4. summitu EU–Afrika v Bruselu.
4. 4. 2014–5. 4. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na neformální schůzce ministrů zahraničních věcí členských zemí EU (Gymnich) v Athénách.
4. 4. 2014	Účast ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jiřího Dienstbiera na Summitu ROMA.
6. 4. 2014	Účast předsedy Senátu PČR Milana Štěcha a předsedy Poslanecké sněmovny PČR Jana Hamáčka na konferenci předsedů parlamentů členských zemí Evropské unie ve Vilniusu.
10. 4. 2014–12. 4. 2014	Oficiální návštěva předsedy Evropského parlamentu Martina Schulze.
11. 4. 2014	Přijetí předsedy Evropského parlamentu Martina Schulze vedením Senátu PČR v rámci oběda uspořádaného jeho předsedou Milanem Štěchem.
14. 4. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC).

15. 4. 2014	Účast ministra obrany Martina Stropnického na zasedání Rady FAC Defence.
30. 4. 2014	Pracovní návštěva předsedy Evropské rady Hermana Van Rompuye.
5. 5. 2014–6. 5. 2014	Účast ministra financí Andreje Babiše na zasedání Rady ECOFIN.
7. 5. 2014	Jednání ministra životního prostředí Richarda Brabce a ministryně pro místní rozvoj Věry Jourové s eurokomisařem Janezem Potočnikem v Bruselu.
7. 5. 2014–8. 5. 2014	Účast ministr průmyslu a obchodu Jana Mládka na zasedání Rady FAC Trade.
11. 5. 2014–13. 5. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na zasedání Rady FAC/GAC.
11. 5. 2014–13. 5. 2014	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy na zasedání Rady FAC a dalších jednáních v institucích EU.
12. 5. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC).
19. 5. 2014	Účast náměstka MZV Martina Tlapy na zasedání Rady FAC.
19. 5. 2014	Účast ministra zemědělství Mariana Jurečky na zasedání Rady AGRIFISH.
21. 5. 2014	Účast ministra kultury Daniela Hermana na zasedání Rady EYCS/kultura a audiovize.
23. 5. 2014–26. 5. 2014	Účast generálního sekretáře MZV Vladimíra Zavázala na jednání generálních sekretářů MZV členských zemí EU v Římě.
27. 5. 2014	Účast delegace vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na mimořádném zasedání Evropské rady.
27. 5. 2014	Účast ministra školství mládeže a tělovýchovy Marcela Chládka na zasedání Rady COMPET/výzkum, vesmír.
6. 6. 2014	Účast ministryně spravedlnosti Heleny Válkové na zasedání Rady JAV.
6. 6. 2014	Účast ministra vnitra Milana Chovance na zasedání Rady TTE Telecom.
10. 6. 2014–11. 6. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na ministerském zasedání EU a Ligy arabských států v Athénách a bilaterálním jednání na okraj zasedání s ministry zahraničních věcí Alžírska L. Lamamrou, Libanonu D. Básilem a Palestinských území R. Malkím.
12. 6. 2014–13. 6. 2014	Účast ministra životního prostředí Richarda Brabce na zasedání Rady ENVI.
15. 6. 2014–18. 6. 2014	Účast delegace Výboru pro záležitosti Evropské unie Senátu PČR vedené předsedou výboru Miroslavem Krejčou na konferenci COSAC.
16. 6. 2014	Účast ministra zemědělství Mariana Jurečky na zasedání Rady AGRIFISH.
19. 6. 2014–20. 6. 2014	Účast ministra financí Andreje Babiše na zasedání Rady ECOFIN.
19. 6. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na zasedání Rady EPSCO.

23. 6. 2014–23. 6. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC).
24. 6. 2014–25. 6. 2014	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy na tzv. „setkání šerpů“.
26. 6. 2014–27. 6. 2014	Účast delegace České republiky vedené předsedou vlády na zasedání Evropské rady v Bruselu.
27. 6. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na 3. výročním fóru ministrů zahraničních věcí zemí Strategie EU pro Dunajský region.
7. 7. 2014	Jednání ministra pro legislativní radu vlády, lidská práva a rovné příležitosti ministra Jiřího Dienstbiera v Evropské komisi.
14. 7. 2014	Účast náměstka MZV Martina Tlapy na neformálním zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC) ve Florencii.
16. 7. 2014	Účast delegace vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na mimořádném zasedání Evropské rady v Bruselu.
17. 7. 2014–18. 7. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na neformálním jednání Rady pro práci a sociální věci EU v Miláně v rámci IT PRES v EU.
17. 7. 2014–18. 7. 2014	Účast vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivo Šrámka na jednání vrchních ředitelů pro EU v rámci IT PŘES EU.
17. 7. 2014–18. 7. 2014	Účast předsedy Výboru pro evropské záležitosti PS PČR Ondřeje Benešíka a místopředsedy Výboru pro evropské záležitosti Senátu PČR Zdeňka Besta na jednání COSAC v Římě.
22. 7. 2014–23. 7. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC) a Rady pro obecné záležitosti EU (GAC).
22. 7. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na schůzce ministrů zahraničních věcí EU a zemí Východního partnerství na okraj zasedání FAC v Bruselu.
15. 8. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC).
27. 8. 2014	Jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka se zvláštním představitelem EU pro lidská práva Stavrosem Lambrinidisem na okraji porady titulářů v Praze.
29. 8. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na neformální schůzce ministrů zahraničních věcí členských zemí Evropské unie v Miláně.
30. 8. 2014	Účast delegace České republiky vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na mimořádném zasedání Evropské rady v Bruselu.
30. 8. 2014–31. 8. 2014	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy na setkání socialistických předsedů vlád zemí EU organizovaném v Paříži prezidentem F. Hollandem před zasedáním ER.
5. 9. 2014	Účast ministra zemědělství Mariana Jurečky na zasedání Rady AGRIFISH.
9. 9. 2014–12. 9. 2014	Účast ministryně pro místní rozvoj Věry Jourové na Kohezním fóru a jednáních v institucích EU.
9. 9. 2014–10. 9. 2014	Účast ministra obrany Martina Stropnického na neformálním jednání Rady pro obranné záležitosti v Miláně (v rámci IT PRES v EU).

24. 9. 2014–26. 9. 2014	Účast předsedkyně Českého statistického úřadu Ivy Ritschelové na výročním zasedání předsedů statistických úřadů členských zemí EU a zasedání Výboru pro Evropský statistický systém v Rize.
28. 9. 2014–29. 9. 2014	Účast delegace unijních výborů Parlamentu ČR vedené předsedou Výboru pro evropskou unii PSP ČR Ondřejem Benešíkem na meziparlamentní konferenci EU k Fiskálnímu paktu v Římě.
8. 10. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na mimořádném summitu EU o zaměstnanosti v Miláně v rámci IT PRES v EU.
10. 10. 2014	Účast ministryně pro místní rozvoj Karly Šlechtové na neformálním jednání Rady pro kohezi v Miláně v rámci IT PRES v EU.
14. 10. 2014	Účast ministra financí Andreje Babiše na zasedání Rady ECOFIN.
15. 10. 2014–17. 10. 2014	Účast delegace vedené prezidentem republiky Milošem Zemanem na summitu asijsko-evropského dialogu (ASEM 10) v Miláně.
16. 10. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na zasedání Rady EPSCO.
20. 10. 2014–21. 10. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC) a Rady pro obecné záležitosti EU (GAC).
21. 10. 2014	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy na zasedání Rady GAC.
23. 10. 2014–24. 10. 2014	Účast delegace vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na zasedání Evropské rady v Bruselu.
28. 10. 2014	Účast ministra životního prostředí Richarda Brabce na zasedání Rady ENVI.
5. 11. 2014	Oficiální přijetí delegace Evropské komise Výborem pro evropské záležitosti PS PČR.
5. 11. 2014–8. 11. 2014	Účast předsedy Zahraničního výboru PSP ČR Karla Schwarzenberga, předsedy Výboru pro obranu PS PČR Davida Kádnera a předsedy Výboru pro zahraniční vztahy, obranu a bezpečnost Senátu PČR Františka Bublana na mezinárodní konferenci k parlamentní kontrole Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a Společně bezpečnostní a obranné politiky v rámci IT PRES EU.
7. 11. 2014	Účast ministra financí Andreje Babiše na zasedání Rady ECOFIN.
10. 11. 2014	Účast ministra zemědělství Mariana Jurečky na zasedání Rady AGRIFISH.
17. 11. 2014–19. 11. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC) a Rady pro obecné záležitosti EU (GAC).
17. 11. 2014–19. 11. 2014	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy na zasedání Rady GAC a Rady GAC/koheze a konzultace.
18. 11. 2014	Účast ministra obrany Martina Stropnického na zasedání Rady FAC Defence.
19. 11. 2014	Účast ministryně pro místní rozvoj Karly Šlechtová na zasedání Rady GAC/koheze.

21. 11. 2014	Účast ministra průmyslu a ochodu Jana Mládka na zasedání Rady FAC Obchod.
27. 11. 2014–28. 11. 2014	Účast generálního sekretáře Vladimíra Zavázala na neformálním setkání státních tajemníků a generálních sekretářů MZV členských zemí EU v Rize.
30. 11. 2014–2. 12. 2014	Účast předsedy Výboru pro evropské záležitosti PS PČR Ondřeje Benešíka a předsedy Výboru pro evropské záležitosti Senátu PČR Václava Hampla na jednání Konference parlamentních výborů pro EU (COSAC) v Římě.
2. 12. 2014–4. 12. 2014	Účast ministryně spravedlnosti Heleny Válkové na zasedání Rady JAV a na konferenci International Juvenile Justice Observatory.
5. 12. 2014–6. 12. 2014	Účast ministra vnitra Milana Chovance na zasedání Rady JAV.
11. 12. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na zasedání Rady EPSCO.
12. 12. 2014	Účast náměstka MZV Martina Tlapy na zasedání Rady EU pro zahraniční věci ve formátu ministrů pro rozvoj.
15. 12. 2014–16. 12. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na pravidelném zasedání Rady pro zahraniční věci EU (FAC).
15. 12. 2014	Účast ministra zemědělství Mariana Jurečky na zasedání Rady AGRIFISH.
17. 12. 2014	Účast ministra životního prostředí Richarda Brabce na zasedání Rady ENVI.
18. 12. 2014–19. 12. 2014	Účast delegace vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na zasedání Evropské rady v Bruselu.

Evropský soud pro lidská práva

18. 4. 2014	Přijetí předsedy Evropského soudu pro lidská práva Deana Spielmanna předsedou PSP ČR Janem Hamáčkem.

Finsko

18. 3. 2014–19. 3. 2014	Konzultace náměstka MZV ČR Petra Druláka se státním tajemníkem Peterem Stenlundem a státním podtajemníkem pro zahraniční a bezpečnostní záležitosti Jaakko Laajavou na MZV Finska, vystoupení náměstka na konferenci „Svědomí Evropy“.
25. 5. 2014–28. 5. 2014	Účast předsedy Výboru pro evropské záležitosti Senátu PČR a člena Stálé delegace PČR do Parlamentního shromáždění Rady Evropy Miroslava Krejči na zasedání Výboru pro právní záležitosti a lidská práva Parlamentního shromáždění Rady Evropy.
2. 6. 2014–5. 6. 2014	Návštěva delegace Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj PSP ČR.
2. 9. 2014–3. 9. 2014	Návštěva zvláštního zmocněnce pro energetickou bezpečnost Václava Bartušky na stavbě jaderné elektrárny Olkiluoto 3; jednání s firmou TVO a s představiteli Úřadu pro radiaci a jadernou bezpečnost (STUK).
14. 10. 2014–17. 10. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj PSP ČR.

10. 11. 2014	Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV ČR Ivo Šrámka s vrchním ředitelem pro Evropu MZV Finska Jukka Salovaarou v Praze.
Francie	
26. 1. 2014–31. 1. 2014	Účast poslanecké delegace PČR na zasedání Parlamentního shromáždění Rady Evropy (PACE).
3. 3. 2014–4. 3. 2014	Návštěva guvernéra Rozvojové banky RE Rolfa Wenzela.
3. 3. 2014–5. 3. 2014	Účast členky Stálé delegace PČR do PS Rady Evropy senátorky Evy Richtrové na zasedání Výboru PS Rady Evropy pro rovné příležitosti a nediskriminaci.
12. 3. 2014–13. 3. 2014	Návštěva juniorního ministra pro evropské záležitosti Thierryho Repentina v Praze.
25. 3. 2014–27. 3. 2014	Účast delegace Senátu PČR vedené Zdeňkem Brožem na zasedání Kongresu místních a regionálních orgánů Rady Evropy.
6. 4. 2014–11. 4. 2014	Účast parlamentní delegace na zasedání PACE (I. Dobešová, K. Konečná, E. Richterová, M. Krejča, P. Lebeda, D. Váhalová, K. Zelienková, G. Pecková, P. Holík, M. Černoch, S. Karamazov, S. Polčák).
17. 4. 2014–18. 4. 2014	Pracovní cesta předsedy vlády Bohuslava Sobotky.
26. 5. 2014–29. 5. 2014	Pracovní návštěva zástupců Rozpočtového výboru PSP ČR.
28. 5. 2014	Účast náměstka ministra školství Jindřicha Fryče na zahájení výstavy Vzdělávání Romů v ČR.
6. 6. 2014	Účast prezidenta republiky Miloše Zemana a předsedy PSP ČR Jana Hamáčka v doprovodu delegace veteránů na oslavách 70. výročí vylodění spojeneckých vojsk v Normandii.
11. 6. 2014–13. 6. 2014	Návštěva státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy a konzultace s generálním tajemníkem pro EU MZV Francie Philippem Léglise-Costou, s ministrem zahraničních věcí Laurentem Fabiem, státním tajemníkem pro EU Harlemem Désirem a eurokomisařem Pierrem Moscovicim.
21. 6. 2014–21. 6. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na setkání socialistických předsedů vlád zemí EU v Paříži.
22. 6. 2014–27. 6. 2014	Účast parlamentní delegace PSP na zasedání PACE.
25. 8. 2014–28. 8. 2014	Pracovní návštěva předsedkyně Parlamentního shromáždění RE Anne Brasseur a její přijetí předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou a předsedou PS PČR Janem Hamáčkem.
30. 8. 2014	Pracovní návštěva předsedy PSP ČR Jana Hamáčka a předsedou Senátu PS PČR Milanem Štěchem.
2. 9. 2014	Setkání předsedkyně Skupiny přátelství ČR–Francie v PSP ČR poslankyně Dany Váhalové se svým protějškem, předsedou Skupiny přátelství Francie–ČR v NS, Marcem Laffineurem.
8. 9. 2014–10. 9. 2014	Oficiální návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana a vládní delegace (ministr financí Andrej Babiš a ministr dopravy Antonín Prachař).
28. 9. 2014–3. 10. 2014	Účast parlamentní delegace na zasedání PACE.
13. 10. 2014	Přijetí francouzského státního tajemníka MZV pro evropské záležitosti Harlema Désira státním tajemníkem pro evropské zále-

	žitosti Tomášem Prouzou a ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem.
14. 10. 2014–16. 10. 2014	Účast delegace Senátu PČR vedené Zdeňkem Brožem na zasedání Kongresu místních a regionálních orgánů Rady Evropy.
19. 10. 2014–23. 10. 2014	Účast ministra zemědělství Mariana Jurečky na otevření mezinárodního zemědělského veletrhu SIAL.
23. 10. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na setkání socialistických předsedů vlád zemí EU organizovaným v Paříži prezidentem F. Hollandem před zasedáním Evropské rady.
20. 11. 2014	Účast delegace vedené náměstkem ministra průmyslu a obchodu Pavlem Šolcem na čtvrtém zasedání česko-francouzské pracovní skupiny pro energetiku v Paříži.
23. 11. 2014–30. 11. 2014	Oficiální návštěva delegace Rozpočtového výboru PS PČR.
8. 12. 2014–9. 12. 2014	Oficiální návštěva předsedy vlády Francouzské republiky Manuela Vallse.
Ghana	
10. 10. 2014	Konzultace 1. náměstka ministryně zahraničních věcí Ghany Thomase Kwesi Quartey s náměstkem MZV Martinem Tlapou a na Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR.
15. 10. 2014–17. 10. 2014	Jednání zástupce velitele vzdušných sil ČR brig. generála Jaromíra Šebesty s velením ghanského letectva a ministrem vnitra Markem Owen Woyongo v Akkře.
Gruzie	
24. 1. 2014	Konzultace náměstka státního ministra pro evropskou a euro-atlantickou integraci Gruzie D. Donduy v ČR.
18. 2. 2014–19. 2. 2014	Účast náměstka ministra ekonomiky a udržitelného rozvoje Gruzie M. Džanelidzeho na 1. zasedání smíšené mezivládní komise pro hospodářskou spolupráci v Praze.
17. 3. 2014–18. 3. 2014	Návštěva místopředsedy parlamentu Gruzie Zviada Dzidziguriho.
6. 4. 2014–7. 4. 2014	Pracovní cesta náměstka ministra obrany Jakuba Kulhánka.
15. 4. 2014	Přijetí náměstkyně ministryně zahraničních věcí Gruzie Tamar Beručašvili náměstkem MZV Petrem Drulákem.
24. 4. 2014–25. 4. 2014	Účast prezidenta Gruzie Giorgie Margvelašviliho na summitu k 5. výročí vzniku Východního partnerství v Praze.
13. 5. 2014–16. 5. 2014	Návštěva Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu PS PČR v Gruzii.
28. 5. 2014–29. 5. 2014	Účast politického ředitele MZV Václava Bálka na konzultacích politických ředitelů V4 v Gruzii.
4. 6. 2014–5. 6. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka.
19. 6. 2014	Oficiální přijetí gruzínské parlamentní delegace Výborem pro evropské záležitosti PS PČR.
21. 7. 2014–22. 7. 2014	Účast předsedy Výboru pro záležitosti Evropské unie Senátu PČR Miroslava Krejči na mezinárodní konferenci Georgia's Next Steps Towars the European Union v Batumi.
21. 10. 2014–24. 10. 2014	Návštěva Výboru pro záležitosti Evropské unie Senátu PČR.

22. 10. 2014	Oficiální přijetí delegace tvořené Výborem pro vzdělání, vědu a kulturu a Výborem pro sport a záležitosti mládeže gruzínského parlamentu Výborem pro vědu, kulturu, mládež a tělovýchovu PS PČR.
17. 11. 2014–19. 11. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na 2. ročníku Jihokavkazského bezpečnostního fóra.
19. 11. 2014–20. 11. 2014	Pracovní návštěva ministryně spravedlnosti Gruzie Tey Culukiani.
20. 11. 2014–22. 11. 2014	Pracovní návštěva ministryně zahraničních věcí Gruzie Tamar Beručašvili.

Chile

22. 10. 2014–25. 10. 2014	Účast výkonného viceprezident Výboru pro zahraniční investice Chile (CIE) Jorge Pizarra na semináři s tématem příležitostí investic do Chile v Praze a jednání se zástupci českých firem a institucí (mj. s generálním ředitelem CzechInvestu Ondřejem Votrubou, s vrchním ředitelem ekonomické sekce MZV Ivanem Juklem aj.).

Chorvatsko

11. 5. 2014–17. 5. 2014	Návštěva delegace Stálé komise Senátu PČR pro rozvoj venkova vedené Dagmar Zvěřinovou (Záhřeb, Daruvar).
10. 7. 2014–12. 7. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka v zastoupení ministra na Croatia Forum 2014.
11. 7. 2014–12. 7. 2014	Pracovní návštěva ministra vnitra Milana Chovance a policejního prezidenta Policie ČR Tomáše Tuhého (Split, Omiš, Šibenik).
14. 7. 2014–15. 7. 2014	Jednání náměstka MZV Petra Druláka s náměstkem chorvatského MZV Joško Klisovićem na okraj Croatia Forum 2014 v Dubrovníku.
24. 7. 2014–24. 7. 2014	Pracovní návštěva chorvatského ministra financí Borise Lalovce.
24. 9. 2014	Konzultace náměstka pro evropské záležitosti Hrvoje Marušiće s náměstkem MZV Petrem Drulákem v Praze.
5. 11. 2014–7. 11. 2014	Oficiální návštěva předsedy PSP ČR Jana Hamáčka v Chorvatsku (Záhřeb, Daruvar).
10. 11. 2014–11. 11. 2014	Oficiální návštěva předsedy vlády Chorvatska Zorana Milanoviće.

ILO

9. 6. 2014–11. 6. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na Mezinárodní konferenci práce.

Indie

24. 1. 2014–27. 1. 2014	Pracovní cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu Milana Hovorky (státy Karnátaka a Mahárášhtra).
10. 2. 2014–11. 2. 2014	Pracovní cesta náměstka MZV Tomáše Duba.
27. 4. 2014–28. 4. 2014	Účast delegace vedené vrchním ředitelem ekonomické sekce MZV Ivanem Juklem na konferenci „1. indicko-středoevropské podnikatelské fórum“ (ICEBF).

Indonésie

12. 6. 2014	Návštěva ministra práce a transmigrace Indonésie Muhaimina Iskandara.
30. 10. 2014	Návštěva ministra mládeže a sportu Indonésie Roye Surya.
1. 11. 2014–3. 11. 2014	Návštěva členů parlamentní frakce strany PAN na pozvání předsedy skupiny ČR–ASEAN PSP ČR.
5. 11. 2014–8. 11. 2014	Návštěva náměstka ministra obrany ČR Tomáše Kuchty, účast na veletrhu vojenské techniky IndoDefence.

IPU

16. 3. 2014–20. 3. 2014	Účast parlamentní delegace na Shromáždění Meziparlamentní unie v Ženevě (K. Konečná, R. Maxová, D. Váhalová, F. Adámek, J. Lobkowicz, P. Guziana, J. Doubrava).
12. 10. 2014–16. 10. 2014	Účast parlamentní delegace na Shromáždění Meziparlamentní unie v Ženevě (J. Fischerová, R. Maxová, J. Lobkowicz, M. Šarapatka, J. Zlatuška, M. Horská a J. Doubrava).

Irák

15. 9. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na konferenci o míru a bezpečnosti v Irácké republice konané v Paříži.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Iráku u příležitosti 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
13. 10. 2014–15. 10. 2014	Bilaterální konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka s vrchním ředitelem MZV Iráku k bezpečnostním a logistickým otázkám ZÚ Bagdád.
14. 10. 2014	Přijetí kurdského ministra zahraničních věcí náměstkem MZV Martinem Tlapou.
27. 11. 2014–28. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka (jednání s iráckým prezidentem Masúmem, premiérem Abádím, ministrem zahraničních věcí Džaafarím, kurdistánským prezidentem M. Barzáním a premiérem N. Barzáním).

Írán

4. 9. 2014–5. 9. 2014	Bilaterální konzultace náměstka MZV Íránu Madžída Tacht Ravančího s náměstkem MZV Martinem Tlapou, přijetí ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem.
13. 9. 2014–17. 9. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na pracovní cestě podnikatelské mise Hospodářské komory.
14. 9. 2014–16. 9. 2014	Česko-íránské business fórum v Praze spoluorganizované ZÚ Teherán, Hospodářskou komorou a Iran Chamber of Commerce, Industry and Mining. Českou delegaci vedl náměstek MZV Martin Tlapa.
17. 11. 2014–21. 11. 2014	Návštěva íránské delegace parlamentní skupiny přátel ČR vedené Vahídem Ahmadím, členem zahraničního a bezpečnostního výboru íránského parlamentu na pozvání předsedkyně Skupiny přátel Středního východu PSP ČR Margity Balaštíkové (přijetí delegace ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem a náměstkem MZV Martinem Tlapou, místopředsedkyní

	PS PČR Jaroslavou Jermanovou, místopředsedou PS PČR Vojtěchem Filipem a předsedou bezpečnostního a zahraničního výboru Senátu PČR Františkem Bublanem).
Island	
6. 10. 2014–10. 10. 2014	Pracovní návštěva delegace Výboru pro sociální politiku PSP ČR vedené jeho předsedou Jaroslavem Zavadilem.
Itálie	
28. 2. 2014–1. 3. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na kongresu Evropské socialistické strany v Římě a setkání s italským premiérem Matteem Renzim.
8. 4. 2014–9. 4. 2014	Konzultace vrchního ředitele MZV Jaroslava Kurfürsta na MZV Itálie.
10. 4. 2014–13. 4. 2014	Oficiální návštěva předsedy Senátu Itálie Pietra Grassa.
27. 5. 2014–28. 5. 2014	Pracovní návštěva delegace Ústavně právního výboru PS PČR vedené místopředsedou Radkem Vondráčkem v Římě.
4. 6. 2014–6. 6. 2014	Konzultace státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy se státním tajemníkem pro EU Itálie Sandrem Gozim v Římě.
10. 6. 2014–11. 6. 2014	Pracovní návštěva Stálé komise pro sdělovací prostředky Senátu PČR vedené Danielou Filipiovou.
12. 6. 2014–13. 6. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka.
26. 11. 2014	Účast náměstka ministerstva vnitra Jiřího Nováčka a vrchního ředitele evropské sekce MZV Ivo Šrámka na ministerské konferenci k migraci v Římě.
Izrael	
12. 1. 2014–13. 1. 2014	Účast předsedy vlády Jiřího Rusnoka a ministra obrany Vlastimila Picka na pohřbu bývalého předsedy vlády Izraele Ariela Sharona.
25. 1. 2014–31. 1. 2014	Pracovní cesta náměstka ředitele NBÚ Jaroslava Šmída.
5. 3. 2014–6. 3. 2014	Konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka.
10. 3. 2014–14. 3. 2014	Pracovní návštěva ministra zdravotnictví Svatopluka Němečka na pozvání ministryně zdravotnictví Izraele Yael German.
16. 5. 2014–23. 5. 2014	Pracovní návštěva předsedy Výboru pro zdravotnictví PS PČR Rostislava Vyzuly u příležitosti mezinárodní výstavy a konference MIXiii BIOMED 2014.
30. 5. 2014–3. 6. 2014	Pracovní návštěva delegace Ústavněprávního výboru Senátu PČR vedeného předsedou Miroslavem Antlem.
30. 6. 2014–1. 7. 2014	Návštěva ministra zahraničních věcí Izraele Avigdora Liebermana.
7. 8. 2014	Pracovní návštěva lídra izraelské opozice Isaaca Herzoga.
7. 9. 2014–10. 9. 2014	Pracovní návštěva předsedy Knesetu Izraele Yuli-Yoela Edelsteina.
7. 9. 2014–8. 9. 2014	Konzultace státního tajemníka ministerstva obrany Daniela Koštovala s ředitelem Národního kybernetického úřadu Izraele Evyatarem Matanyou.

15. 9. 2014–18. 9. 2014	Konzultace náměstka MZV Petra Druláka s náměstkem MZV Izraele Tzachi Hanegbim v Jeruzalémě.
20. 9. 2014–24. 9. 2014	Konzultace náměstka místopředsedy vlády Arnošta Markse s generálním ředitelem ministerstva vědy, technologie a vesmíru Izraele M. Shatonem.
28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Izraele Avigdorem Liebermanem na okraji 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
29. 9. 2014–2. 10. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro zdravotnictví Knesetu v ČR.
6. 10. 2014	Přijetí předsedy Parlamentní skupiny přátel Izrael–Česká republika Knesetu Izraele Elazara Sterna místopředsedkyní Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR Veronikou Vrecionovou a místopředsedou Ústavně právního výboru Senátu PČR Miroslavem Nenutilem.
20. 10. 2014	Přijetí delegace Ústavně-právního výboru Knesetu Izraele předsedou Ústavně-právního výboru Senátu PČR Miroslavem Antlem.
21. 10. 2014–24. 10. 2014	Pracovní návštěva ředitele Státního ústavu pro kontrolu léčiv Zdeňka Blahuty.
3. 11. 2014–6. 11. 2014	Pracovní návštěva náměstka místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace Arnošta Markse a náměstka ministra průmyslu a obchodu Tomáše Novotného.
4. 11. 2014–5. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka ve Státě Izrael a na Palestinských územích.
9. 11. 2014–14. 11. 2014	Pracovní návštěva delegace Výboru pro bezpečnost PSP ČR vedené jeho předsedou Romanem Váňou.
24. 11. 2014–26. 11. 2014	Jednání náměstka MZV Jakuba Kulhánka s politickými řediteli MZV Izraele.
24. 11. 2014–26. 11. 2014	Účast české vlády na společném zasedání vlád ČR a Izraele.
18. 12. 2014–19. 12. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Izraele Avigdora Liebermana v Praze.

Japonsko

5. 7. 2014–7. 7. 2014	Návštěva státního ministra pro vnitřní záležitosti a komunikace Japonska Jošitaky Šindó.
10. 11. 2014–13. 11. 2014	Návštěva ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka v doprovodu delegace poslanců Hospodářského výboru PSP ČR vedené předsedou výboru Ivanem Pilným.

JAR

10. 4. 2014	Setkání ombudsmanky Anny Šabatové s veřejnou ochránkyní práv JAR Thuli Madonsela v Praze při příležitosti konference World Forum on Governance.
15. 4. 2014	Jednání vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka s vrchním ředitelem sekce střední a východní Evropy MZV JAR Mzolisou P. Bonou.

9. 11. 2014–11. 11. 2014	Pracovní návštěva náměstka MZV Martina Tlapy a politické konzultace s náměstkem MZV JAR Luwellynem Landersem a předsedou zahraničního výboru Národního shromáždění Mosesem Amosem Masangoem.
Jordánsko	
20. 1. 2014	Pracovní cesta náměstka ministra vnitra Lubomíra Metnara v souvislosti s předáním humanitárního daru v uprchlickém táboře Záatarí.
7. 2. 2014–10. 2. 2014	Účast parlamentní delegace na plenárním zasedání Parlamentního shromáždění Unie pro Středomoří (PA-UfM).
28. 4. 2014–30. 4. 2014	Přijetí zástupce náčelníka generálního štábu jordánských ozbrojených sil generála Ziada Hamdiho Atallaha Majali náměstkem ministra obrany Tomášem Kuchtou.
6. 5. 2014–8. 5. 2014	Účast náměstka ministra obrany Tomáše Kuchty na výstavě SOFEX a jednání s klíčovými představiteli jordánského královského dvora.
11. 5. 2014–17. 5. 2014	Přijetí brigádního generála Mahmooda Al Maaitaha, náčelníka logistické podpory, a brigádního generála Husseina Al Batayneha, ředitele národní kodifikační kanceláře Jordánska, ředitelem Sekce podpory ministerstva obrany brigádním generálem Vladimírem Halenkou.
17. 5. 2014–19. 5. 2014	Pracovní návštěva Vladimíra Rohela, ředitele Národního centra kybernetické bezpečnosti (NCKB) při Národním bezpečnostním úřadě (NBÚ).
10. 7. 2014–15. 7. 2014	Resortní konzultace vrchního ředitele Ivana Jančárka na MZV Jordánska o humanitární pomoci a bezpečnostní situaci.
4. 11. 2014–6. 11. 2014	Pracovní cesta státního tajemníka ministerstva obrany Daniela Koštovala.
13. 11. 2014–14. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v Libanonu, Jordánsku a Spojených arabských emirátech.
Kanada	
21. 4. 2014–23. 4. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Kanady Johna Bairda.
30. 4. 2014–3. 5. 2014	Pracovní cesta předsedy PSP ČR Jana Hamáčka a poslance Pavla Šrámka do Vancouveru a Victorie.
26. 5. 2014–30. 5. 2014	Návštěva delegace Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR vedené místopředsedkyní Senátu Alenou Gajdůškovou.
Kazachstán	
23. 4. 2014	Přijetí 1. náměstka MZV Kazachstánu Alexeje Volkova náměstkem MZV Martinem Tlapou.
21. 5. 2014–23. 5. 2014	Účast delegace vedené náměstkem ministra průmyslu a obchodu Jiřím Kolibou na Astanském ekonomickém fóru.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Kazachstánu v rámci 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.

30. 9. 2014–2. 10. 2014	Pracovní návštěva delegace Výboru pro zdravotnictví PSP ČR vedené místopředsedou PSP ČR Vojtěchem Filipem.
23. 11. 2014–27. 11. 2014	Státní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana v Kazachstánu.
Kolumbie	
9. 3. 2014–10. 3. 2014	Oficiální návštěva ministryně zahraničních věcí Kolumbie Maríe Ángely Holguín Cuéllar.
Kongo (KDR)	
6. 2. 2014	Přijetí senátora Konžské demokratické republiky Raymonda Ramazaniho Bayu předsedou Senátu PČR Milanem Štěchem.
Korejská republika	
7. 1. 2014	Oficiální přijetí delegace Národního shromáždění Korejské republiky Výborem pro obranu a Zemědělským výborem PS PČR.
27. 2. 2014–28. 2. 2014	Pracovní cesta ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka a ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové.
7. 4. 2014–9. 4. 2014	Oficiální návštěva místopředsedy Národního shromáždění Korejské republiky Lee Byung Suka (I Pong-sok) na pozvání předsedy PSP ČR, přijetí ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem a vedením Senátu PČR.
18. 5. 2014–22. 5. 2014	Pracovní cesta ministra dopravy Antonína Prachaře.
17. 7. 2014	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Korejské republiky Yun Byung-se (Jun Pjong-se).
21. 9. 2014–26. 9. 2014	Návštěva delegace Výboru obrany PSP ČR vedené místopředsedkyní Jaroslavou Jermanovou.
13. 10. 2014–17. 10. 2014	Návštěva delegace Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR vedená místopředsedou Senátu Zdeňkem Škromachem.
4. 11. 2014–7. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zemědělství Mariana Jurečky.
Kosovo	
13. 5. 2014–15. 5. 2014	Návštěva nejvyššího státního zástupce Pavla Zemana a jeho náměstka Igora Stříže a jednání s představiteli EULEX (s velitelem EULEX Berndtem Borchardtem, s Matsem Mattssonem, šéfem exekutivní divize mise EULEX, s ministrem spravedlnosti Hajredinem Kuçi a předsedou ústavního soudu Enverem Hasanim a s Čechy, kteří v EULEX působí).
10. 7. 2014	Návštěva ministra vnitra Milana Chovance a policejního prezidenta plk. Tomáše Tuhého v misi EULEX.
19. 8. 2014	Přijetí ministra pro evropskou integraci Kosovské republiky Gëzima Kasapolliho a ministra průmyslu a obchodu Kosovské republiky Bernarda Nikaje náměstkem MZV Martinem Tlapou.

Kuvajt

14. 1. 2014–16. 1. 2014	Konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka s ředitelem evropského odboru MZV Kuvajtu al Khobaizim.
19. 5. 2014–20. 5. 2014	Návštěva ministra obchodu a průmyslu Kuvajtu Abdulmohsina Medeje Al Medejva.
26. 9. 2014–29. 9. 2014	Návštěva parlamentní delegace vedené místopředsedou Národního shromáždění Kuvajtu Mubarakem Benih Alkhurainejem.

Libanon

10. 7. 2014–15. 7. 2014	Resortní konzultace vrchního ředitele Ivana Jančárka na MZV Libanonu o humanitární pomoci a bezpečnostní situaci.
12. 11. 2014–13. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v Libanonu, Jordánsku a Spojených arabských emirátech.

Lichtenštejnsko

12. 1. 2014–13. 1. 2014	Pracovní návštěva ministryně zahraničních věcí, vzdělávání a kultury Lichtenštejnska Aurelie Frick.
24. 9. 2014–26. 9. 2014	Pracovní návštěva místopředsedy vlády Lichtenštejnska Thomase Zwiefelhofera u příležitosti podpisu smlouvy o zabránění dvojímu zdanění a zabránění daňových úniků.
5. 11. 2014	Politické konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Ivo Šrámka s Martinem Frickem, politickým ředitelem MZV Lichtenštejnska.

Litva

6. 4. 2014–8. 4. 2014	Pracovní návštěva delegace Stálé komise Senátu PČR pro rozvoj venkova, vedená předsedkyní komise Dagmar Zvěřinovou.
24. 4. 2014–25. 4. 2014	Účast prezidentky Litvy Dalii Grybauskaitė na summitu k 5. výročí vzniku Východního partnerství v Praze.
11. 5. 2014–17. 5. 2014	Oficiální návštěva delegace Mandátového a imunitního výboru PS PČR.
25. 11. 2014–27. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Litvy Linase Linkevičiuse v Praze.
25. 11. 2014–27. 11. 2014	Pracovní návštěva delegace Mandátového a imunitního výboru PSP ČR.

Lotyšsko

25. 4. 2014	Přijetí lotyšského státního tajemníka Andrejse Pildegovičse náměstkem MZV Petrem Drulákem.
13. 10. 2014	Účast parlamentního tajemníka MZV Lotyšska Viktorse Makarovse na konferenci Forum 2000 v Praze.
23. 11. 2014–25. 11. 2014	Účast místopředsedy Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR Tomáše Jirsy na shromáždění zástupců Severské rady Pobaltského shromáždění, parlamentů zemí V4, parlamentů Beneluxu a Parlamentního shromáždění skupiny GUAM (Gruzie, Ukrajina, Ázerbájdžán, Moldavsko) na pozvání prezidenta Pobaltského shromáždění.

Lucembursko

17. 6. 2014	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí a evropských záležitostí Lucemburska Jeana Asselborna.

MAAE

28. 4. 2014–29. 4. 2014	Návštěva Generálního ředitele MAAE Yukyia Amana.
10. 12. 2014	Přijetí hlavního ekonoma MAAE Fatiha Birola náměstkem MZV Martinem Tlapou.

Maďarsko

17. 1. 2014	Účast Zuzany Fišerové, vrchní ředitelky ministerstva spravedlnosti, na setkání zástupců ministerstev spravedlnosti střední Evropy v Budapešti.
29. 1. 2014	Pracovní cesta náměstka MZV Jiřího Schneidera ke konzultacím k přípravě summitu Visegrádské skupiny (V4).
13. 2. 2014	Přijetí zástupce státní tajemnice MZV Maďarska pro záležitosti EU B. Ódora vrchním ředitelem evropské sekce Jaroslavem Kurfürstem.
2. 6. 2014–5. 6. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro evropské záležitosti PS PČR.
14. 6. 2014–15. 6. 2014	Účast místopředsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky na Evropském summitu spojenců Izraele.
2. 10. 2014–3. 10. 2014	Účast místopředsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky na 2. Podunajské parlamentní konferenci.
15. 11. 2014	Účast místopředsedy Národního shromáždění Maďarské republiky Gergely Gulyáse na slavnostním shromáždění k 25. výročí listopadových událostí roku 1989 v Praze pořádaném Parlamentem ČR.
5. 12. 2014	Přijetí zástupce náměstka MZV Maďarska Kristófa Altuzse vrchním ředitelem evropské sekce MZV Ivo Šrámkem.

Makedonie

27. 2. 2014–28. 2. 2014	Pracovní návštěva prezidenta Makedonské republiky Ďorge Ivanova, jednání s prezidentem republiky Milošem Zemanem.
4. 3. 2014	Setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Makedonské republiky Nikolou Popoským v rámci Rady OSN pro lidská práva v Ženevě.
5. 6. 2014	Konzultace vrchní ředitelky pro evropské země MZV Makedonie Agnesy Rusi s politickým ředitelem MZV Václavem Bálkem a vrchním ředitelem evropské sekce MZV Ivo Šrámkem.
4. 8. 2014	Pracovní návštěva prezidenta Makedonie Ďorge Ivanova u příležitosti převzetí Ceny svobody.
4. 8. 2014	Přijetí ministra obrany Makedonie Zorana Jolevského ministrem obrany Martinem Stropnickým.
28. 8. 2014–29. 8. 2014	Účast makedonské delegace vedené ministrem pro zahraniční investice Billem Pavleským na konferenci Local Leaders Meeting/China Investment Forum v Praze.
1. 10. 2014–3. 10. 2014	Oficiální návštěva předsedy vlády Makedonské republiky Nikoly Gruevského.

3. 10. 2014	Jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Makedonie Nikolou Popoským v rámci oficiální návštěvy premiéra Nikoly Gruevského.
25. 11. 2014	Přijetí ministra financí Makedonie Zorana Stavreského ministrem financí Andrejem Babišem.
27. 11. 2014	Přijetí ministryně kultury Makedonie Elizabety Kančeské-Milevské ministrem kultury Danielem Hermanem.

Malajsie

15. 2. 2014–19. 2. 2014	Návštěva vládní delegace malajsijského státu Sarawak vedené místopředsedou vlády Afredem Jabu v Praze.
13. 3. 2014–15. 3. 2014	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Malajsie Anifaha Amana.
14. 4. 2014–16. 4. 2014	Návštěva náměstka ministra obrany Tomáše Kuchty v Malajsii (účast na obranném veletrhu DSA 2014, jednání s ministrem obrany Malajsie Hishammuddinem Tun Husseinem, náměstkem ministra obrany Abdulem Rahimem Bakrim, velitelem ozbrojených sil Malajsie generálem Zulkifeli bin Mohd Zinem, velitelem pozemních sil generálem Rajou Mohamedem Affandim a rektorem Národní univerzity obrany generálem Zulkifli Zainalem Abidinem).
3. 9. 2014	Návštěva bývalého předsedy vlády Malajsie Dr. Mahathira bin Mohamada v ČR, přijetí u prezidenta Miloše Zemana, jednání s náměstkem MZV Martinem Tlapou.
3. 9. 2014–4. 9. 2014	Přijetí náměstka ministra obrany Malajsie Abdula Rahima Bakriho náměstkem ministra obrany Tomášem Kuchtou.

Mali

25. 4. 2014	Pracovní cesta delegace členů Výboru pro obranu PSP ČR vedené ministrem obrany Martinem Stropnickým (jednání s ministrem obrany Mali Soumeylou B. Maïgou, návštěva českých vojáků ve výcvikovém táboře a velitelství EUTM v Bamaku).

Maroko

1. 10. 2014–3. 10. 2014	Návštěva ministra kultury Mohameda Amine Sbihi.
1. 10. 2014–3. 10. 2014	Návštěva předsedy horní komory marockého parlamentu Mohameda Biadillaha a Meziparlamentní skupiny Přátel ČR–Maroko.
19. 11. 2014–21. 11. 2014	Účast vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivana Jukla na Fóru Global Entrepreneurship Summit (GES) v Marrákeši.

Mexiko

13. 4. 2014–17. 4. 2014	Účast náměstka MZV Martina Tlapy na ministerském jednání Globálního partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci.
21. 5. 2014–23. 5. 2014	Oficiální návštěva delegace Rozpočtového výboru PS PČR.
18. 9. 2014–20. 9. 2014	Účast politického ředitele MZV Václava Bálka na politických konzultacích mezi Mexikem a zeměmi V4.
14. 11. 2014	Politické konzultace generálního ředitele sekce pro Evropu MZV Mexika Alejandra Negrína.

23. 11. 2014–29. 11. 2014	Návštěva Rozpočtového výboru PSP ČR vedená místopředsedou poslanecké sněmovny Janem Bartoškem.
MMF	
16. 4. 2014	Oficiální přijetí delegace Mezinárodního měnového fondu Rozpočtovým výborem PS PČR.
23. 6. 2014	Návštěva delegace Rozpočtového výboru Senátu PČR v MMF.
Moldavsko	
22. 5. 2014–23. 5. 2014	Oficiální návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana.
22. 1. 2014–23. 1. 2014	Účast náměstkyně ministra zemědělství Jaroslavy Beneš Špalkové na konferenci ministrů zemědělství Východního partnerství.
22. 1. 2014–24. 1. 2014	Účast politického ředitele MZV Václava Bálka na konzultacích politických ředitelů států V4.
30. 3. 2014–31. 3. 2014	Návštěva místopředsedy vlády a ministra hospodářství Moldavska Valeria Lazara.
14. 4. 2014–15. 4. 2014	Oficiální návštěva delegace vedené předsedou PS PČR Janem Hamáčkem, společné jednání moldavského, rumunského a českého předsedy parlamentu.
15. 4. 2014–16. 4. 2014	Účast moldavské delegace vedené náměstkem ministra hospodářství Oktavianem Calmykem na zasedání smíšené komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědecko-technickou spolupráci v Praze.
24. 4. 2014–25. 4. 2014	Účast prezidenta Moldavska Nicolae Timofti na summitu k 5. výročí vzniku Východního partnerství v Praze.
11. 5. 2014–14. 5. 2014	Návštěva delegace parlamentu Moldavska vedené předsedou Výboru pro sociální ochranu, zdraví a rodinu Vladimirem Hotineanu, přijetí místopředsedou Senátu PČR Přemyslem Sobotkou.
13. 5. 2014–14. 5. 2014	Návštěva starosty Kišiněva Dorina Chirtoaky v Praze.
5. 6. 2014–7. 6. 2014	Návštěva ministra zemědělství a potravinářského průmyslu Moldavska Vasile Bumacova.
16. 6. 2014–19. 6. 2014	Návštěva delegace Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu vedené místopředsedou Senátu PČR Přemyslem Sobotkou.
19. 6. 2014–20. 6. 2014	Pracovní návštěva ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka.
23. 7. 2014–24. 7. 2014	Návštěva ministryně životního prostředí Moldavska Valentiny Tapiš.
31. 8. 2014–5. 9. 2014	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy na neformálním ministerském zasedání „Skupiny přátel Moldavska“ v Kišiněvě.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Moldavska při 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
22. 9. 2014	Přijetí ředitele Kanceláře pro vztahy s diasporami Úřadu vlády Moldavska Viktora Lutenka předsedou Stálé komise Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí Tomášem Grulichem.
27. 11. 2014–1. 12. 2014	Účast senátora Jana Horníka na pozorování parlamentních voleb v Moldavsku.

Mongolsko

29. 3. 2014–2. 4. 2014	Pracovní návštěva S. Oyun, ministryně životního prostředí a zeleného rozvoje Mongolska, na pozvání ministra životního prostředí Richarda Brabce.
2. 6. 2014–9. 6. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro životní prostředí PS PČR.
5. 7. 2014–10. 7. 2014	Pracovní návštěva místopředsedy PS PČR Petra Gazdíka a delegace Výboru pro životní prostředí vedené předsedou výboru Robinem Böhnischem.

Mosambik

15. 4. 2014–16. 4. 2014	Bilaterální konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka na MZV Mosambiku.

NATO

15. 2. 2014–18. 2. 2014	Účast zástupců Stálé delegace PČR v Parlamentním shromáždění NATO, senátorů Miroslava Škalouda a Pavla Trpáka, na společném jednání výborů Parlamentního shromáždění NATO.
26. 2. 2014–27. 2. 2014	Účast delegace vedené ministrem obrany Martinem Stropnickým na zasedání ministrů obrany členských zemí NATO (Brusel).
1. 4. 2014–2. 4. 2014	Účast delegace vedené ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem na zasedání ministrů zahraničních věcí států Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) v Bruselu.
10. 4. 2014	Pracovní návštěva generálního tajemníka NATO Anderse Fogh Rasmussena v ČR.
28. 4. 2014–30. 4. 2014	Účast předsedy PS PČR Jana Hamáčka a poslance Pavla Šrámka na zasedání Podvýboru pro transatlantické vztahy a Podvýboru pro transatlantické ekonomické vztahy Parlamentního shromáždění NATO ve Washingtonu.
30. 5. 2014–1. 6. 2014	Účast parlamentní delegace vedené Antonínem Seďou na Parlamentním shromáždění NATO.
3. 6. 2014–4. 6. 2014	Účast delegace vedené ministrem obrany Martinem Stropnickým na zasedání ministrů obrany členských zemí NATO v Bruselu.
13. 6. 2014	Bilaterální konzultace náměstka MZV Petra Druláka v NATO (Brusel).
24. 6. 2014–25. 6. 2014	Účast delegace vedené ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem na zasedání ministrů zahraničních věcí, států Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) v Bruselu.
29. 6. 2014–2. 7. 2014	Účast členů Stálé delegace Senátu PČR v Parlamentním shromáždění NATO na jarním zasedání Parlamentního shromáždění NATO.
4. 9. 2014	Účast delegace vedené prezidentem republiky Milošem Zemanem na summitu Organizace Severoatlantické smlouvy v Celtic Manor.
4. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí USA Johnem Kerrym na okraj summitu NATO (Newport, Wales).
19. 9. 2014–20. 9. 2014	Účast náčelníka generálního štábu AČR Petra Pavla na zasedání Vojenského výboru NATO ve Vilniusu.

17. 10. 2014	Bilaterální jednání ministra obrany Martina Stropnického a generálního tajemníka NATO Jense Stoltenberga (Brusel).
21. 11. 2014–24. 11. 2014	Účast Stálé delegace Parlamentu v Parlamentním shromáždění NATO na 60. výročním zasedání Parlamentního shromáždění NATO v Haagu.
2. 12. 2014–3. 12. 2014	Účast delegace vedené ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem na zasedání ministrů zahraničních věcí států Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) v Bruselu.
6. 12. 2014–9. 12. 2014	Účast členů Stálé delegace Parlamentu ČR do Parlamentního shromáždění NATO (Adolf Beznoska, Jan Farský, Josefa Nekl a Pavel Šrámek) na 14. Parlamentním transatlantickém fóru Parlamentního shromáždění NATO.
Německo	
16. 1. 2014–17. 1. 2014	Účast náměstka ministra zemědělství Stanislava Kozáka a předsedy agrární komory Jana Veleby na Grüne Woche.
25. 1. 2014–26. 1. 2014	Účast Lubomíra Zaorálka na mimořádném sjezdu SPD před volbami do EP.
31. 1. 2014–2. 2. 2014	Účast předsedy PSP ČR Jana Hamáčka a předsedy jeho Zahraničního výboru Karla Schwarzenberga na Mnichovské bezpečnostní konferenci.
7. 3. 2014	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka.
10. 3. 2014	Pracovní konzultace státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy (evropský poradce kancléřky N. Meyer-Landrut, státní ministr pro Evropu MZV Německa M. Roth, náměstek spolkové ministryně práce a sociálních věcí J. Asumssen).
13. 3. 2014–14. 3. 2014	Oficiální návštěva předsedy vlády Bohuslava Sobotky v doprovodu ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka v Německu.
14. 3. 2014	Přijetí Karla Matthiase Klause, ředitele Sekce pro střední Evropu MZV Německa, vrchní ředitelkou MZV Kristinou Larischovou.
19. 3. 2014	Pracovní návštěva Petry Ernstberger, poslankyně Spolkového sněmu a předsedkyně strany SPD (přijetí vrchní ředitelkou MZV Kristinou Larischovou a předsedou PSP ČR Janem Hamáčkem).
3. 4. 2014	Pracovní návštěva ministra kultury Daniela Hermana v Bavorsku.
10. 4. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na 2nd east forum v Berlíně.
30. 4. 2014	Přijetí bavorského státního ministra vnitra, stavebnictví a dopravy Joachima Herrmanna ministrem vnitra Milanem Chovancem.
5. 5. 2014–7. 5. 2014	Státní návštěva prezidenta Spolkové republiky Německo Joachima Gaucka.
12. 5. 2014	Jednání ministra financí Andreje Babiše se spolkovým ministrem financí Wolfgangem Schäublem v Berlíně.
20. 5. 2014–21. 5. 2014	Účast náměstka ministra dopravy Karla Dobeše na ILA – Berlin Air Show.
21. 5. 2014	Jednání ministra dopravy Antonína Prachaře v Drážďanech s ministrem dopravy Svobodného státu Sasko Svenem Morlokem.

26. 5. 2014	Jednání bavorského státního ministra spravedlnosti Winfrieda Bausbacka s ministryní spravedlnosti Helenou Válkovou v Praze.
27. 5. 2014	Pracovní návštěva ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové a jednání s bavorskou státní ministryní práce, sociálních věcí, rodiny a integrace Emilií Müller.
27. 5. 2014–27. 5. 2014	Přijetí bavorské státní ministryně pro evropské záležitosti a regionální vztahy Beaty Merk ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem.
27. 5. 2014–28. 5. 2014	Účast předsedy PS PČR Jana Hamáčka na konferenci „Energy Security 2014“.
27. 5. 2014–28. 5. 2014	Konzultace náměstka MZV Petra Druláka v Berlíně se státními tajemníky MZV Německa Markusem Edererem a Stephanem Steinleinem.
5. 6. 2014	Přijetí bavorského státního ministra financí, územního rozvoje a domoviny Markuse Södera ministryní pro místní rozvoj Věrou Jourovou.
18. 6. 2014	Přijetí státního ministra pro Evropu MZV Německa Michaela Rotha náměstkem MZV Petrem Drulákem u příležitosti společného zahájení Sympózia „ČR a Německo: partneři pro evropskou budoucnost“.
20. 6. 2014	Přijetí bavorského státního minstra vnitra, stavebnictví a dopravy Joachima Herrmanna ministrem dopravy Antonínem Prachařem.
25. 6. 2014–27. 6. 2014	Pracovní návštěva delegace Volebního/mediálního výboru PS PČR v Německu.
26. 6. 2014	Resortní konzultace státního tajemníka ministerstva obrany Daniela Koštovala.
30. 6. 2014–1. 7. 2014	Pracovní návštěva ministra životního prostředí Richarda Brabce v Německu.
2. 7. 2014–3. 7. 2014	Pracovní návštěva ministerského předsedy Svobodného státu Bavorsko Horsta Seehofera v České republice.
17. 7. 2014	Pracovní návštěva ministerského předsedy Svobodného státu Sasko Stanislawa Tillicha v České republice.
21. 7. 2014	Přijetí bavorského státního ministra vzdělávání, kulturu, vědu a výzkum Ludwiga Spaenleho ministrem kultury Danielem Hermanem.
5. 8. 2014	Konzultace generálního sekretáře MZV Vladimíra Zavázala s vedoucím centrální sekce MZV Německa Wolfgangem Hermannem Doldem.
27. 8. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Německa Franka-Waltera Steinmeiera v České republice, účast na poradě velvyslanců.
1. 9. 2014–3. 9. 2014	Pracovní návštěva bavorské státní ministryně práce, sociálních věcí, rodiny a integrace Emilie Müller.
2. 9. 2014	Pracovní konzultace náměstkyně ministra financí Simony Hornochové a zástupce generálního ředitele Generálního finančního ředitelství Jiřího Žežulky s partnery na spolkovém ministerstvu financí a berlínského Finančního úřadu pro vyšetřování daňových trestních činů.

9. 9. 2014	Pracovní konzultace velvyslance pro energetickou bezpečnost Václava Bartušky s partnery na BKA, BDI a Agora Energiewende.
14. 9. 2014	Neformální setkání předsedy PS PČR Jana Hamáčka s prezidentem Spolkového sněmu Norbertem Lammertem v Praze a Terezíně.
17. 9. 2014	Jednání ministryně spravedlnosti Heleny Válkové s bavorským státním ministrem spravedlnosti Winfriedem Bausbackem.
22. 9. 2014	Jednání ministra dopravy Antonína Prachaře na bavorském státním ministerstvu vnitra, stavebnictví a dopravy.
22. 9. 2014–24. 9. 2014	Účast delegace ministerstva dopravy vedené náměstkem Karlem Dobešem a zástupců dopravního sektoru na veletrhu Innotrans 2014.
22. 9. 2014–24. 9. 2014	Účast členů Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR Petra Bratského a Leopolda Sulovského na mezinárodním veletrhu dopravních technologií, inovačních komponentů, vozidel a systémů InnoTrans 2014.
25. 9. 2014–26. 9. 2014	Pracovní konzultace vrchního ředitele logistické sekce MZV Tomáše Kryla na MZV Německa.
29. 9. 2014–1. 10. 2014	Účast náměstka ministra zemědělství Jindřicha Šnejdrly na konferenci „Mír a zemědělství“.
29. 9. 2014	Setkání předsedy Zahraničního výboru PS PČR Karla Schwarzenberga s německou ministryní pro Evropu, spolkové záležitosti a média Angelicou Schwall-Dürren v Düsseldorfu a účast na konferenci v Bonnu.
30. 9. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Německa Franka-Waltera Steinmeiera v České republice.
1. 10. 2014–2. 10. 2014	Oficiální přijetí německé parlamentní delegace Výborem pro evropské záležitosti PS PČR a náměstkem MZV Petrem Drulákem.
2. 10. 2014	Přijetí německého ministra financí Wolganga Schäubleho ministrem financí Andrejem Babišem.
7. 10. 2014–8. 10. 2014	Účast náměstka ministra dopravy Karla Dobeše, senátora Jiřího Lajtocha aj. na 6. konferenci Komory Labe–Odra.
9. 10. 2014	Účast prezidenta republiky Miloše Zemana na oslavách 25. výročí událostí roku 1989.
14. 10. 2014–15. 10. 2014	Konzultace ministra vnitra Milana Chovance se spolkovým ministrem vnitra Thomasem de Maiziére v Berlíně.
20. 10. 2014	Přijetí poslankyně Německého spolkového sněmu a předsedkyně česko-německé parlamentární skupiny Petry Ernstberger předsedou PSP ČR Janem Hamáčkem.
28. 10. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na konferenci k problematice syrských uprchlíků.
28. 10. 2014–29. 10. 2014	Účast ministra financí Andreje Babiše na konferenci Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes.
29. 10. 2014	Pracovní oběd zástupců městské čtvrti Berlin-Neukölln pořádaný místopředsedou Stálé komise pro rozvoj venkova Senátu PČR Petrem Šilarem.

3. 11. 2014	Účast ministra kultury Daniela Hermana v Bavorsku na slavnostním aktu k 25. výročí pádu železné opony.
3. 11. 2014–3. 11. 2014	Účast náměstka ministra průmyslu a obchodu Pavla Šolce na berlínském setkání o regionální spolupráci týkající se bezpečnosti dodávek surovin.
8. 11. 2014	Účast ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové na vzpomínkové akci k 25. výročí otevření hranic v Bavorsku.
10. 11. 2014–11. 11. 2014	Účast předsedy PSP ČR Jana Hamáčka na konferenci Berliner Forum Außenpolitik 2014.
17. 11. 2014	Účast spolkového prezidenta Joachima Gaucka na setkání prezidentů V4 + DE a oslavách 25. výročí událostí roku 1989 v Praze.
18. 11. 2014–19. 11. 2014	Přijetí státního tajemníka bavorského státního ministerstva hospodářství F. J. Pschierera ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem, náměstkem ministerstva školství Jaroslavem Fidrmucem a náměstkem ministerstva dopravy Karlem Dobešem.
19. 11. 2014	Účast místopředsedkyně Spolkového sněmu Německa Petry Pau na slavnostní shromáždění k 25. výročí listopadových událostí roku 1989 v Praze pořádaném Parlamentem ČR.
22. 11. 2014–23. 11. 2014	Účast ministra pro legislativní radu vlády, lidská práva a rovné příležitosti Jiřího Dienstbiera na slavnostní akci k 25. výročí sametové revoluce v Dortmundu.
26. 11. 2014	Vystoupení státního tajemníka ministerstva hospodářství Severního Porýní-Vestfálska Günthera Horzetzkého na konferenci pořádané ministerstvem průmyslu a obchodu.
29. 11. 2014–30. 11. 2014	Účast předsedkyně Bavorského zemského sněmu Barbary Stamm na festivalu německého divadla v Praze.
4. 12. 2014	Pracovní návštěva bavorského ministerského předsedy Horsta Seehofera s bavorskou vládní a parlamentní delegací u příležitosti slavnostního otevření Bavorského zastoupení v Praze a jednání s předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou.
10. 12. 2014	Pracovní návštěva Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu PČR v Bonnu.
16. 12. 2014–17. 12. 2014	Návštěva Zahraničního výboru PSP ČR vedené Karlem Schwarzenbergem v Německu (diskuse s experty SWP, oběd se zahraničněpolitickým poradcem kancléřky Ch. Heusgenem, jednání s předsedou zahraničního výboru Bundestagu N. Röttgenem, schůzka K. Schwarzenberga se spolkovým ministrem zahraničních věcí Frankem-Walterem Steinmeierem).
17. 12. 2014	Jednání náměstka ministryně pro místní rozvoj Zdeňka Semoráda s bavorským státním ministrem financí, územního rozvoje a domoviny Markusem Söderem v Mnichově.

Nepál

3. 6. 2014–9. 6. 2014	Návštěva delegace Zahraničního výboru PS PČR vedené předsedou Karlem Schwarzenbergem.
24. 11. 2014–27. 11. 2014	Návštěva prezidenta CIAA, nejvyššího kontrolního úřadu Nepálu, Lok Man Singh Karkiho.

Nizozemsko

21. 1. 2014–22. 1. 2014	Konzultace vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivana Jukla v Haagu a Groningenu.
22. 1. 2014–25. 1. 2014	Návštěva delegace Výboru pro záležitosti EU Senátu PČR organizací Eurojust a Europol v Haagu.
23. 1. 2014–23. 1. 2014	Účast ředitele odboru pro záležitosti EU MZV Jana Káry a náměstka státního tajemníka Úřadu vlády ČR Martina Vojty na semináři k problematice subsidiarity v agendách EU institutu Clingendael v Haagu.
24. 3. 2014–25. 3. 2014	Účast delegace vedené místopředsedou vlády pro vědu, výzkum a inovace Pavlem Bělobrádkem na summitu o jaderné bezpečnosti v Haagu.
16. 6. 2014–19. 6. 2014	Účast delegace Nejvyššího kontrolního úřadu vedené prezidentem Miloslavem Kalou na zasedání 9. kongresu EUROSAI v Haagu.

Norsko

19. 3. 2014–20. 3. 2014	Účast náměstka ministra obrany Jakuba Kulhánka na konferenci k 15. výročí rozšíření NATO v Oslo a na konzultacích se státním tajemníkem norského ministerstva obrany Øysteinem Bø.
11. 9. 2014–12. 9. 2014	Účast předsedy Senátu PČR Milana Štěcha a předsedy PS PČR Jana Hamáčka s delegací na Evropské konferenci předsedů parlamentů v Oslu.
15. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničí Børgem Brende při příležitosti mezinárodní konference o Iráku v Paříži.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem pro evropské záležitosti Norska Vidarem Helgesenem v rámco 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.

Nový Zéland

28. 4. 2014	Přijetí Jamese Brendana („Jima“) Bolgera, zvláštního vyslance předsedy vlády Nového Zélandu náměstkem MZV Petrem Drulákem.

OBSE

12. 2. 2014–14. 2. 2014	Účast zástupců PS a Senátu PČR na zimním parlamentním zasedání OBSE.
4. 4. 2014–7. 4. 2014	Účast člena Stálé delegace PČR do PS OBSE Petra Bratského na pozorování parlamentních voleb v Maďarsku.
24. 4. 2014–28. 4. 2014	Účast člena Stálé delegace PČR do PS OBSE Petra Bratského na pozorování parlamentních voleb v Makedonii.
10. 9. 2014–12. 9. 2014	Účast Generálního tajemníka OBSE Lamberto Zanniera na 22. zasedání Ekonomického a Environmentálního fóra OBSE v Praze.
2. 10. 2014–6. 10. 2014	Účast člena Stálé delegace parlamentu ČR do PS OBSE Petra Bratského na pravidelném podzimním zasedání Parlamentního shromáždění OBSE.

12. 11. 2014–13. 11. 2014	Účast náměstka ministra zahraničních věcí Rudolfa Jindráka na konferenci OBSE k antisemitismu v Berlíně.
4. 12. 2014–5. 12. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s delegací na ministerském zasedání Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) v Basileji.

OECD

17. 3. 2014–18. 3. 2014	Oficiální návštěva generálního tajemníka Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) Ángelo José Gurrii.
6. 5. 2014–7. 5. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na zasedání Rady OECD na ministerské úrovni.
10. 9. 2014	Pracovní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana v OECD.

OSN

4. 3. 2014	Účast delegace České republiky vedené ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem na zasedání na vysoké úrovni v rámci 25. řádného zasedání Rady OSN pro lidská práva v Ženevě a vystoupení na vysokém segmentu Konference o odzbrojení.
10. 3. 2014–12. 3. 2014	Účast Stálé delegace Parlamentu do Meziparlamentní unie na okraj 58. zasedání Komise pro postavení žen v New Yorku.
11. 3. 2014–13. 3. 2014	Účast delegace ČR vedené ministryní práce a sociálních věcí Michaelou Marksovou na 58. zasedání Komise OSN pro postavení žen v New Yorku.
3. 4. 2014–5. 4. 2014	Návštěva generálního tajemníka Organizace spojených národů Pan Ki-muna.
15. 5. 2014	Přijetí vysoké představitelky OSN pro otázky odzbrojování Angely Kane místopředsedkyní Senátu PČR Alenou Gajdůškovou.
17. 9. 2014–18. 9. 2014	Účast náměstka ministryně pro místní rozvoj Daniela Brauna na přípravném zasedání HABITAT III.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na 69. Valném shromáždění OSN.
19. 11. 2014–21. 11. 2014	Účast Stálé delegace Parlamentu do Meziparlamentní unie a výročním parlamentním slyšení na okraj 69. zasedání Valného shromáždění OSN.
7. 12. 2014–9. 12. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka jako hlavního řečníka na panelové diskusi „Political Participation of Women – Why Should Men Bother?“ v New Yorku.

Pákistán

2. 6. 2014–5. 6. 2014	Návštěva Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR vedené předsedou Františkem Bublanem.
27. 6. 2014	Přijetí předsedy Výboru pro zahraniční věci Senátu Parlamentu Pákistánu Hadži Mohammada Adíla místopředsedou Senátu Přemyslem Sobotkou.
28. 6. 2014–2. 7. 2014	Návštěva Výboru pro zahraniční vztahy Senátu Pákistánu vedené senátorem Hajim Mohammadem Adeelem.

19. 10. 2014–21. 10. 2014	Konzultace náměstka MZV Petra Druláka s náměstkem MZV Pákistánu N. Riyazem a státním tajemníkem MZV Pákistánu A. A. Chaudhrym.
Palestina	
3. 3. 2014–5. 3. 2014	Konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka s vrchním ředitelem evropské sekce MZV Palestiny A. Džadu.
17. 9. 2014	Pracovní návštěva náměstka MZV Petra Druláka.
5. 11. 2014–6. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v Izraeli a na Palestinských územích.
Peru	
26. 5. 2014–2. 6. 2014	Pracovní návštěva delegace Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Senátu PČR.
30. 6. 2014	Přijetí delegace Kongresu republiky Peru předsedou Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Ivo Bárkem a předsedou Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR Františkem Bublanem.
1. 12. 2014–14. 12. 2014	Účast delegace vedené poradcem ministra pro životní prostředí Petrem Kalašem na konferenci o změně klimatu (COP 20 v Limě).
Polsko	
9. 1. 2014–10. 1. 2014	Jednání náměstků ministra zahraničních věcí a obrany Jiřího Schneidera a Daniela Koštovala s resortními protějšky, náměstky Bogusławem Winidem a Robertem Kupieckým v Praze.
27. 1. 2014–28. 1. 2014	Účast člena Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR Pavla Trpáka na vzpomínkové misi v Osvětimi.
26. 2. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v Polsku.
5. 3. 2014	Pracovní návštěva předsedy vlády Bohuslava Sobotky v Polsku.
6. 3. 2014	Jednání ministra dopravy Antonína Prachaře s vicepremiérkou a ministryní infrastruktury a rozvoje Elżbietou Bieńkowskou ve Varšavě.
7. 3. 2014	Jednání ministra životního prostředí Richarda Brabce s ministrem životního prostředí Maciejem Grabowským ve Varšavě.
31. 3. 2014	Jednání náměstka MZV Petra Druláka s náměstkyní MZV Polska Henrykou Mościckou-Dendys v Praze.
6. 5. 2014–7. 5. 2014	Jednání náměstkyně ministra kultury Kateřiny Kalistové s náměstkyní ministra kultury M. Smoleńovou v Krakově.
16. 5. 2014	Jednání ministra obrany Martina Stropnického s ministrem národní obrany Polska Tomaszem Siemoniakem ve Vratislavi.
18. 5. 2014–22. 5. 2014	Návštěva delegace Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu PČR v čele s předsedou výboru Jaromírem Jermářem.
26. 5. 2014–28. 5. 2014	Oficiální návštěva delegace Zahraničního výboru PS PČR v Polsku.
3. 6. 2014–4. 6. 2014	Účast prezidenta republiky Miloše Zemana na oslavách 25. výročí polské svobody ve Varšavě.

4. 6. 2014	Účast předsedy PS PČR Jana Hamáčka s delegací na oslavách 25. výročí svobody ve Varšavě.
9. 6. 2014	Konzultace státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy se státním tajemníkem pro EU MZV Polska Piotrem Serafinem v Praze.
1. 7. 2014	Jednání ministra životního prostředí Richarda Brabce s ministrem životního prostředí Polska Maciejem Grabowským v Krkonoších.
16. 7. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na jednání náměstků ministrů MZV like-minded zemí k Východnímu partnerství.
22. 7. 2014	Účast prezidenta republiky Miloše Zemana na schůzce hlav států zemí střední a východní Evropy a na summitu NATO ve Varšavě.
1. 9. 2014–4. 9. 2014	Účast místopředsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky na konferenci „Evropa Karpat“ v rámci 24. ekonomického fóra v Krynici.
3. 9. 2014–6. 9. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na Ekonomickém fóru v Krynici.
21. 9. 2014–26. 9. 2014	Návštěva delegace Stálé komise pro rozvoj venkova Senátu PČR vedené místopředsedou Senátu Přemyslem Sobotkou v Polsku.
8. 10. 2014	Bilaterální konzultace náměstka MZV Petra Druláka s náměstkyní MZV Polska Henrykou Mościckou-Dendys.
10. 10. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Polska Grzegorze Schetyny.
16. 10. 2014–17. 10. 2014	Účast předsedy PSP ČR Jana Hamáčka na Společném zasedání prezídií Sejmu Polska a PS PČR v Gdańsku.
19. 10. 2014–21. 10. 2014	Návštěva Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR vedené jeho předsedou výboru Františkem Bublanem.
16. 11. 2014	Účast místopředsedy Senátu Polské republiky Jana Wyrowińského a místopředsedkyně Sejmu Polské republiky Elżbiety Radziszewské na slavnostním shromáždění k 25. výročí listopadových událostí roku 1989 v Praze pořádaném Parlamentem ČR.
17. 11. 2014	Účast prezidenta Polska Bronislawa Komorowského na setkání prezidentů států V4 + DE v rámci oslav 25. výročí událostí roku 1989 v Praze.
2. 12. 2014	Přijetí předsedkyně vlády Polska Ewy Kopaczové předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou.
11. 12. 2014–12. 12. 2014	Účast prezidenta Polska Bronisława Komorowského na summitu prezidentů států V4 + Rakouska + SI (konference k rozvoji dopravních a energetických infrastruktur v regionu) v Praze.
15. 12. 2014–16. 12. 2014	Návštěva delegace Zahraničního výboru PSP ČR vedené předsedou výboru Karlem Schwarzenbergem v Polsku.

Portugalsko

7. 4. 2014–9. 4. 2014	Účast místopředsedkyně Senátu PČR Aleny Gajdůškové na 2. parlamentní debatě v rámci projektu „Parliaments and Civil Society in Technology Assessment“ (PACITA).

8. 4. 2014	Návštěva místopředsedkyně Senátu PČR Aleny Gajdůškové a předsedy školského výboru PS PČR Jiřího Zlatušky PT u příležitosti parlamentní debaty v rámci PACITA.
23. 6. 2014–25. 6. 2014	Pracovní návštěva zmocněnce se zvláštním posláním pro otázky Východního partnerství Petra Mareše v Portugalsku.
4. 11. 2014–7. 11. 2014	Návštěva delegace Kontrolního výboru PS PČR vedené jeho předsedou Vladimírem Koníčkem.
11. 12. 2014–13. 12. 2014	Konzultace náměstka MZV Petra Druláka se státním tajemníkem pro Evropu MZV Portugalska Brunem Maçãesem a přednáška na Portugalské katolické univerzitě.

Rakousko

13. 1. 2014	Konzultace náměstka MZV Jiřího Schneidera s Michaelem Linhartem, generálním sekretářem MZV Rakouska.
2. 4. 2014	Návštěva hejtmana Michala Haška u dolnorakouského hejtmana Erwina Prölla v St. Pöltenu.
3. 4. 2014	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v Rakousku.
8. 4. 2014	Setkání ministra dopravy Antonína Prachaře s ministryní dopravy Rakouska Doris Buresovou.
10. 4. 2014–11. 4. 2014	Účast ministryně spravedlnosti Heleny Válkové na konferenci „Strengthening the Capacity of Parliementarians, Judges and prosecutors to prevent Corruption in their own ranks: Emerging Trends from two Years of CRECO Round IV Evaluations“ v Laxenburgu.
25. 4. 2014	Pracovní snídaně prezidenta republiky Miloše Zemana a rakouského prezidenta Heinze Fischera u příležitosti 5. výročí vzniku Východního partnerství.
5. 5. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na zasedání Výboru ministrů Rady Evropy ve Vídni.
5. 5. 2014	Účast předsedy Zahraničního výboru PSP ČR Karla Schwarzenberga na „Gedenkveranstaltung gegen Gewalt und Rassismus im Gedenken an die Opfer des Nationalsozialismus“ v rakouském parlamentu.
16. 5. 2014	Konzultace náměstka MZV Petra Druláka s generálním sekretářem MZV Rakouska Michaelem Linhartem v Praze.
3. 6. 2014	Pracovní návštěva předsedy vlády Bohuslava Sobotky v Rakousku.
4. 6. 2014–5. 6. 2014	Návštěva Výboru pro evropské záležitosti PS PČR v Rakousku.
24. 6. 2014–25. 6. 2014	Návštěva náčelníka generálního štábu Rakouska gen. O. Commendy v Praze.
26. 6. 2014–27. 6. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na jednání ministrů v rámci Dunajského fóra.
26. 6. 2014	Pracovní návštěva předsedy Zahraničního výboru PSP ČR Karla Schwarzenberga ve Vídni.
7. 7. 2014	Konzultace ředitele kanceláře mezinárodního práva veřejného MZV Rakouska Helmuta Tichy a vrchní ředitelky sekce právní a konzulární Elisabeth Tichy-Fissbergerové s vrchní ředitelkou

	sekce právní a konzulární MZV Janou Reinišovou a ředitelem mezinárodněprávního odboru MZV Petrem Válkem v Praze.
14. 7. 2014	Konzultace politických ředitelů MZV Václava Bálka a Jana Kickerta v Praze.
23. 7. 2014	Jednání ministrů zemědělství Mariana Jurečky a Andrä Rupprechtera v Židlochovicích.
27. 7. 2014–28. 7. 2014	Účast předsedy PS PČR Jana Hamáčka na Salcburském festivalu.
31. 7. 2014	Pracovní návštěva spolkového kancléře Rakouska Wernera Faymanna v České republice.
9. 8. 2014	Účast předsedy PS PČR Jana Hamáčka na pohřbu předsedkyně Národní rady Barbary Prammerové.
26. 8. 2014	Pracovní návštěva předsedy PSP Jana Hamáčka ve Vídni a setkání se starostou města Vídně a zemským hejtmanem Michaelem Häuplem, předsedou Rakousko-české společnosti.
8. 9. 2014	Návštěva místopředsedy Národní rady Rakouské republiky Karlheinze Kopfa v České republice.
15. 9. 2014	První kolo česko-rakouského dialogu o energetické politice za účasti ředitele sekce rakouského ministerstva pro vědu výzkum a hospodářství Christiana Schonbauera a náměstka ministra průmyslu a obchodu Pavla Šolce v Praze.
17. 9. 2014	Účast náměstka ministra MZV Rudolfa Jindráka na slavnostním otevření HK Salcburk.
23. 9. 2014	Konzultace náměstka MZV Petra Druláka s generálním sekretářem MZV Rakouska Michaelem Linhartem a přednáška na Diplomatické akademii ve Vídni.
14. 10. 2014–16. 10. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro evropské záležitosti PS PČR v Rakousku.
28. 10. 2014	Setkání ministrů životního prostředí Richarda Brabce a Andrä Rupprechtera v Lucembursku na okraj zasedání Rady pro životní prostředí.
29. 10. 2014	Návštěva ministra spravedlnosti Wolfganga Brandstettera u příležitosti odhalení pamětní desky prof. dr. Hanse Kelsena, architekta rakouské spolkové ústavy z roku 1920, na rodném domě v Praze.
11. 11. 2014	Setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka a ministra zahraničních věcí Rakouska Sebastiana Kurze s hejtmany českých a rakouských příhraničních regionů v Mikulově.
13. 11. 2014–15. 11. 2014	Jednání ministra školství, mládeže a tělovýchovy Marcela Chládka s ministryní školství Gabrielou Heinisch-Hosek, s hejtmanem/starostou Vídně Michaelem Hüuplem a prezidentem Heinzem Fischerem ve Vídni.
15. 11. 2014	Účast náměstka ministra dopravy Karla Dobeše na otevření silničního obchvatu hornorakouského města Freistadt (rychlostní komunikace S10).
17. 11. 2014	Účast místopředsedy Národní rady Rakouské republiky Norberta Hofera na slavnostním shromáždění k 25. výročí listopadových událostí roku 1989 v Praze pořádaném Parlamentem ČR.

27. 11. 2014–28. 11. 2014	Účast náměstka MZV Rudolfa Jindráka na oslavách 20. výročí založení Rakousko-české společnosti ve Vídni.
2. 12. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na česko-slovensko-rakouském trilaterálním jednání v Hardeggu o spolupráci a přípravě setkání premiérů ve Slavkově.
5. 12. 2014	Setkání ministra vnitra Milana Chovance s ministryní vnitra Rakouska Johannou Mikl-Leitner v rámci zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní záležitosti v Bruselu u příležitosti podpisu smlouvy měnící Smlouvu o policejní spolupráci.
8. 12. 2014–9. 12. 2014	Oficiální návštěva předsedkyně spolkové rady Rakouska Anou Blatnik na pozvání předsedy Senátu PČR Milana Štěcha (přijetí předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou, ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem a ministrem školství, mládeže a tělovýchovy Marcelem Chládkem).
11. 12. 2014–12. 12. 2014	Účast rakouského spolkového prezidenta Heinze Fischera na summitu prezidentů států V4 + Rakouska + SI (konferenci k rozvoji dopravních a energetických infrastruktur v regionu) v Praze.
15. 12. 2014	Trilaterální pracovní snídaně ministrů zahraničních věcí České republiky, Slovenska a Rakouska na okraj zasedání FAC v Bruselu za účelem přípravy trilaterálního setkání premiérů ve Slavkově.
19. 12. 2014–20. 12. 2014	Účast ministryně spravedlnosti Heleny Válkové na neformální setkání ministrů spravedlnosti Rakouska + České republiky + Slovenska + Maďarska + Slovinska + Srbska ve Vídni.

Rumunsko

13. 2. 2014–18. 2. 2014	Jednání vládního zmocněnce pro zastupování před Soudním dvorem EU Martina Smolka na MZV Rumunska a Národním institutu pro smírčí soudcovství.
16. 2. 2014–19. 2. 2014	Účast poslance PS PČR Jaroslava Lobkowicze za Stálou delegaci Parlamentu České republiky do Meziparlamentní unie na semináři v organizaci Parlamentu Rumunska ve spolupráci s Meziparlamentní unií.
28. 2. 2014–3. 3. 2014	Návštěva senátorů Výboru pro záležitosti Evropské unie PČR ČR, předsedy Miroslava Krejči a místopředsedy Jaroslava Doubravy, u krajanů v rumunském Banátu a jednání s předsedou Demokratického svazu Slováků a Čechů v Rumunsku Adrianem-Miroslavem Merkou.
5. 5. 2014	Konzultace státního tajemníka MZV Rumunska George Ciamby s náměstkem MZV Petrem Drulákem v Praze.
20. 5. 2014–22. 5. 2014	Státní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana v Rumunsku.
18. 6. 2014–19. 6. 2014	Účast vrchního ředitele evropské sekce MZV Ivo Šrámka na zasedání RCC v Bukurešti.
21. 6. 2014–22. 6. 2014	Neformální setkání předsedy vlády Bohuslava Sobotky s předsedy vlád Rumunska, Slovenska, Srbska, Moldavska a Gruzie poblíž rumunského města Tulcea v deltě Dunaje.
6. 10. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka (jednání s ministrem zahraničních věcí Titem Corlăţea-

	nem, předsedou Senátu Parlamentu Călinem Popescu Tăriceanu a předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu Valeriu Zgoneou).
13. 10. 2014–15. 10. 2014	Návštěva delegace Ústavně právního výboru PS PČR vedené jeho předsedou Jeronýmem Tejcem v Rumunsku.
27. 11. 2014–28. 11. 2014	Účast poslankyně PS PČR Ivany Dobešové na zasedání Výboru pro migraci, uprchlíky a vysídlené osoby Parlamentního shromáždění Rady Evropy.
1. 12. 2014	Pracovní návštěva předsedy PSP ČR Jana Hamáčka v Rumunsku na pozvání předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu Rumunska Valeriu Zgoney.

Rusko

6. 2. 2014–9. 2. 2014	Pracovní návštěva prezidenta České republiky Miloše Zemana v Ruské federaci u příležitosti zahájení XXII. zimních olympijských her v Soči.
15. 2. 2014–19. 2. 2014	Účast předsedy Senátu PČR Milana Štěcha na ZOH 2014 v Soči.
17. 2. 2014	Přijetí delegace místopředsedy vlády Sverdlovské oblasti Jakova Petroviče Silina předsedou PS PČR Janem Hamáčkem.
19. 2. 2014–24. 2. 2014	Účast předsedy PSP ČR Jana Hamáčka na ZOH v Soči.
19. 2. 2014–24. 2. 2014	Pracovní cesta ministra školství, mládeže a tělovýchovy Marcela Chládka na ZOH 2014 v Soči.
25. 9. 2014	Pracovní návštěva prezidenta Tatarstánu Rustama Nurgalijeviče Minnichanova.
5. 11. 2014–6. 11. 2014	Pracovní cesta místopředsedy PSP ČR Vojtěcha Filipa do Moskvy na pozvání místopředsedy Státní dumy RF Sergeje Železňjaka.
13. 11. 2014	Jednání náměstka MZV Petra Druláka s velvyslancem Ruské federace Sergeyem Kiselevem.

Řecko

7. 5. 2014–9. 5. 2014	Účast náměstka MZV Karla Borůvky na konferenci EU–západní Balkán.
4. 11. 2014–6. 11. 2014	Oficiální návštěva náčelníka GŠ AČR generála Petra Pavla, jednání s generálem Michailem Kostarakosem, náčelníkem GŠ Armády Helénské republiky.

SAE

18. 1. 2014–19. 1. 2014	Účast Václava Bartušky, zvláštního velvyslance pro energetickou bezpečnost, na 4. valné hromadě mezinárodní organizace pro obnovitelné energie (IRENA).
19. 3. 2014–20. 3. 2014	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Spojených arabských emirátů šejcha Abdullaha bin Zayeda Al Nahyana v České republice.
15. 11. 2014–16. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka v Libanonu, Jordánsku a Spojených arabských emirátech.
9. 12. 2014–9. 12. 2014	Konzultace Václava Bartušky, zvláštního velvyslance pro energetickou bezpečnost, s výkonným ředitelem Emirates Nuclear Energy Corporation Mohamedem Al Hammadim.

Saúdská Arábie	
11. 4. 2014	Konzultace náměstka MZV Martina Tlapy se náměstkem MZV Saúdské Arábie pro bilaterální záležitosti Khalidem Ibrahimem Al Jendanem v Praze.
19. 5. 2014–22. 5. 2014	Účast náměstka ministra zdravotnictví Josefa Vymazala na veletrhu Saudi Health a jednání s náměstkem ministra zdravotnictví Saúdské Arábie pro plánování a rozvoj Mohammedem Khoshim.
SEI	
10. 6. 2014–12. 6. 2014	Účast člena Stálé delegace PČR do Středoevropské iniciativy senátora Jiřího Bise na zasedání parlamentního výboru SEI.
24. 11. 2014	Účast delegace vedené předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou na summitu předsedů vlád členských zemí Středoevropské iniciativy ve Vídni.
Seychely	
3. 6. 2014–7. 6. 2014	Návštěva předsedy Národního shromáždění Seychel Patricka Herminie při příležitosti převzetí ceny Gratis agit z rukou ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka.
Singapur	
21. 4. 2014–25. 4. 2014	Pracovní cesta místopředsedkyně PSP ČR Jaroslavy Jermanové a delegace Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu PSP ČR.
12. 5. 2014–16. 5. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro vědu, kulturu, mládež a tělovýchovu PS PČR v Singapuru.
4. 6. 2014–6. 6. 2014	Oficiální návštěva delegace Mandátového a imunitního výboru a Výboru pro vědu, kulturu, mládež a tělovýchovu PS PČR v Singapuru.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Singapuru na okraji 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
Slovensko	
22. 1. 2014–23. 1. 2014	Oficiální návštěva předsedy PSP ČR Jana Hamáčka.
13. 2. 2014	Oficiální návštěva předsedy vlády Bohuslava Sobotky.
24. 2. 2014–25. 2. 2014	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka.
10. 4. 2014–11. 4. 2014	Přijetí delegace Ústavně-právního výboru Národní rady Slovenské republiky předsedou Ústavně-právního výboru Senátu PČR Miroslavem Antlem za účasti prezidenta Soudcovské unie ČR Tomáše Lichovníka.
15. 4. 2014	Oficiální přijetí delegace Národní rady Slovenské republiky Výborem pro veřejnou správu a regionální rozvoj PS PČR.
20. 4. 2014–25. 4. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj PS PČR.
24. 4. 2014	Společné zasedání vlád ČR a SR ve Skalici (SR).
29. 4. 2014	Oficiální přijetí delegace Národní rady Slovenské republiky Zahraničním výborem PS PČR.

14. 5. 2014–15. 5. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na konferenci GLOBSEC 2014 v Bratislavě.
26. 5. 2014–28. 5. 2014	Pracovní návštěva prezidenta Slovenska Ivana Gašparoviče.
26. 5. 2014–29. 5. 2014	Oficiální návštěva delegace Ústavně právního výboru PS PČR.
27. 5. 2014	Přijetí prezidenta Slovenska Ivana Gašparoviče s chotí vedením Senátu PČR v rámci slavnostního oběda pořádaného předsedou Senátu Milanem Štěchem.
16. 6. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky a ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na 9. evropském jaderném fóru v Bratislavě.
8. 7. 2014–9. 7. 2014	Státní návštěva prezidenta Slovenska Andreje Kisky.
9. 7. 2014	Jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenska Miroslavem Lajčákem na okraj státní návštěvy prezidenta Andreje Kisky v Praze.
14. 7. 2014	Návštěva místopředsedkyně Senátu PČR Aleny Gajdůškové a místopředsedy Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu PČR Jana Žaloudíka.
15. 7. 2014	Pracovní návštěva předsedy vlády Bohuslava Sobotky a ministra obrany ČR Martina Stropnického – otevření společného podniku v Novákách.
29. 8. 2014	Účast prezidenta Miloše Zemana na oslavách 70. výročí SNP v Banské Bystrici.
12. 9. 2014	Přijetí místopředsedkyně Národní rady Slovenské republiky Renáty Zmajkovičové místopředsedkyní Senátu PČR Alenou Gajdůškovou.
6. 10. 2014	Účast předsedy PSP ČR Jana Hamáčka s doprovodem na oslavách 70. výročí Karpatsko-dukelské operace a Dne obětí Dukly.
28. 10. 2014	Účast předsedy vlády Slovenska Robert Fica na oslavách státního svátku v Praze.
11. 11. 2014	Jednání generálního sekretáře Vladimíra Zavázala s Pavolem Sýkorčinem, vedoucím služebního úřadu MZVaEZ Slovenska.
13. 11. 2014–14. 11. 2014	Účast předsedy PSP ČR Jana Hamáčka a místopředsedy Senátu PČR Zdeňka Škromacha na vzpomínkovém setkání při příležitosti 25. výročí sametové revoluce v Bratislavě.
14. 11. 2014	Účast předsedy Národní rady Slovenské republiky Pavola Paška na slavnostní shromáždění k 25. výročí listopadových událostí roku 1989 v Praze pořádaném Parlamentem ČR.
16. 11. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky v televizním diskusním pořadu premiérů ČR a Slovenska v Bratislavě.
17. 11. 2014	Účast prezidenta Slovenska Andreje Kisky na setkání prezidentů V4 + Německa a oslavách 25. výročí událostí roku 1989 v Praze.
26. 11. 2014	Přijetí generální ředitelky sekce Evropy MZV Slovenska Ivety Hricové vrchním ředitelem evropské sekce MZV Ivem Šrámkem.
6. 12. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na sněmu strany SMER-sociální demokracie v Nitře.
11. 12. 2014–12. 12. 2014	Účast prezidenta Slovenska Adreje Kisky na summitu prezidentů států V4 + Rakouska + SI (konferenci k rozvoji dopravních a energetických infrastruktur v regionu) v Praze.

15. 12. 2014	Trilaterální pracovní snídaně ministrů zahraničních věcí České republiky, Slovenska a Rakouska na okraj zasedání FAC v Bruselu za účelem přípravy trilaterálního setkání premiérů ve Slavkově.
Slovinsko	
3. 4. 2014–4. 4. 2014	Státní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana ve Slovinsku.
26. 5. 2014–28. 5. 2014	Oficiální návštěva delegace Zemědělského výboru PS PČR.
3. 6. 2014–6. 6. 2014	Pracovní návštěva Stálé komise Senátu pro práci Kanceláře Senátu PČR.
1. 9. 2014–3. 9. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na 9. Bledském strategickém fóru.
20. 9. 2014–22. 9. 2014	Návštěva delegace Ústavního soudu vedené předsedou Pavlem Rychetským.
6. 11. 2014–7. 11. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Slovinské republiky Karla Erjavece v České republice
18. 11. 2014	Účast místopředsedkyně Národního shromáždění Republiky Slovinsko Andrey Katič na slavnostní shromáždění k 25. výročí listopadových událostí roku 1989 v Praze pořádaném Parlamentem ČR.
11. 12. 2014–12. 12. 2014	Účast prezidenta Slovinska Boruta Pahora na summitu prezidentů států V4 + Rakouska + SI (konferenci k rozvoji dopravních a energetických infrastruktur v regionu) v Praze.
Srbsko	
13. 3. 2014–17. 3. 2014	Účast člena Stálé delegace PČR do PS OBSE senátora Jaromíra Štětiny na pozorování parlamentních voleb v Srbsku.
1. 4. 2014–3. 4. 2014	Oficiální návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana v Srbsku.
16. 6. 2014	Přijetí srbského ministra mládeže a sportu Vanji Udovičiće náměstkem ministra mládeže, školství a tělovýchovy Petrem Mlsnou.
6. 10. 2014–9. 10. 2014	Návštěva delegace Výboru pro záležitosti Evropské unie Senátu PČR.
7. 10. 2014–8. 10. 2014	Oficiální návštěva předsedkyně Národního shromáždění Srbska Maji Gojković.
30. 10. 2014–31. 10. 2014	Pracovní návštěva srbského premiéra Aleksandara Vučiće v doprovodu ministra hospodářství Želko Sertiće v Praze.
14. 11. 2014	Přijetí srbského ministra práce, zaměstnanosti a pro otázky veteránů Aleksandara Vulina ministryní práce a sociálních věcí Michaelou Marksovou.
15. 12. 2014–16. 12. 2014	Účast delegace vedené premiérem Bohuslavem Sobotkou (ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová a náměstek MZV Martin Tlapa) na summitu Číny se zeměmi střední a východní Evropy v Bělehradu.
Srí Lanka	
9. 10. 2014–11. 10. 2014	Pracovní návštěva ministra zavlažování a vodních zdrojů Srí Lanky Nimala Siripaly de Silva.

Súdán

22. 2. 2014–27. 2. 2014	Jednání smíšené české delegace Society for the Development of Relations with Sudan vedené poslancem PS PČR Jaroslavem Foldynou (jednání s ministrem zahraničních věcí Alí Ahmadem Kartim, ministrem pro přírodní zdroje Kamálem Abd Al Latífem ad.).
21. 5. 2014–23. 5. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Súdánu Ali Ahmeda Kartiho.

Suverénní řád Maltézských rytířů

3. 10. 2014	Přijetí Albrechta von Boeselagera, velkokancléře Suverénního řádu maltézských rytířů, a velkošpitálníka řádu Dominique de la Rochefoucauld Montbela ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem.

Svatý stolec

26. 4. 2014–27. 4. 2014	Účast předsedy PSP ČR Jana Hamáčka na slavnosti kanonizace papežů Jana Pavla II. a Jana XXIII. ve Vatikánu.
13. 11. 2014–16. 11. 2014	Pracovní návštěva státního sekretáře Svatého stolce kardinála Pietra Parolina.

Švédsko

5. 3. 2014–7. 3. 2014	Pracovní cesta státního tajemníka ministerstva obrany Daniela Koštovala s podnikatelskou delegací Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu.
24. 4. 2014	Setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s místopředsedou vlády Janem Björklundem (na okraj summitu k 5. výročí vzniku Východního partnerství).
16. 5. 2014	Návštěva státního tajemníka ministerstva obrany Švédska Carla von der Esche u příležitosti podpisu Dodatku ke smlouvě o pokračování pronájmu letounů JAS-39C/D Gripen.

Švýcarsko

20. 5. 2014–23. 5. 2014	Návštěva sídel mezinárodních organizací delegací Výboru pro sociální politiku PS PČR.
10. 9. 2014	Přijetí spolkového prezidenta a ministra zahraničních věcí Švýcarské konfederace a představitele předsednické země OBSE Didiera Burkhaltera na okraj 22. ekonomického a environmentálního fóra OBSE v Praze ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem.
11. 9. 2014–12. 9. 2014	Přijetí ředitelky podsekce pro Evropu švýcarského MZV Florence Tinguely Matli.
6. 10. 2014–10. 10. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro sociální politiku PS PČR.
4. 11. 2014	Politické konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Ivo Šrámka s Florence Tinguely Mattli, vrchní ředitelkou sekce pro Evropu, Střední Asii, Radu Evropy a OBSE MZV Švýcarska.
9. 12. 2014–9. 12. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na setkání premiérů států V4 s prezidentem Švýcarska.

Tádžikistán

22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Tádžikistánu při příležitosti 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
25. 11. 2014–27. 11. 2014	Oficiální návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana v Tádžikistánu.

Tanzanie

21. 1. 2014–23. 1. 2014	Pracovní cesta náměstka MZV Tomáše Duba, přijetí ministrem zahraničních věcí mezinárodní spolupráce Tanzanie Bernardem Kamilliem Membe.

Tchaj-wan

6. 5. 2014–11. 5. 2014	Pracovní cesta delegace Rady pro vědu a výzkum vedené náměstkem místopředsedy vlády pro vědu a výzkum Arnoštem Marksem.
5. 6. 2014	Účast delegace Tchaj-wanu na 13. zasedání společného obchodního výboru Svazu průmyslu a dopravy a Asociace pro mezinárodní ekonomickou spolupráci v Praze.
9. 6. 2014	Konzultace ČR–Tchaj-wan.
9. 6. 2014	Politické konzultace, za MZV náměstek Karel Borůvka (pouze účast na pracovním obědě) a vrchní ředitel Ivan Jančárek.
16. 7. 2014	Přijetí tchajwanského náměstka Steva Lina vrchním ředitelem MZV Ivanem Jančárkem.
19. 9. 2014	Přijetí náměstkyně ministerstva školství Tchaj-wanu Lucie S. Lin náměstkyní ministra školství, mládeže a tělovýchovy Petrou Bartákovou.
24. 9. 2014	Pracovní oběd předsedy Ústavně-právního výboru Senátu PČR Miroslava Antla s představiteli Tchaj-wanu.
6. 12. 2014–11. 12. 2014	Jednání náměstka ministerstva průmyslu a obchodu Pavla Šolce s náměstkem ministerstva hospodářství Tchaj-wanu k tématu energetiky.

Tunisko

3. 10. 2014	Konzultace náměstka MZV Martina Tlapy se státním tajemníkem MZV Tuniska Fayçalem Gouiou v Praze.

Turecko

6. 3. 2014–8. 3. 2014	Účast náměstka ministra dopravy Karla Dobeše na EURASIA Rail 2014.
14. 11. 2014	Přijetí vrchní ředitelky MZV Turecka Aslıgül Üğdül vrchním ředitelem MZV Ivo Šrámkem.

Turkmenistán

22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Turkmenistánu na okraji 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.

Ukrajina

27. 2. 2014–28. 2. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na Ukrajině v rámci jednání delegace ministrů zahraničích věcí států V4 s novým politickým vedením Ukrajiny.
13. 4. 2014–17. 4. 2014	Politické konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta na MZV Ukrajiny.
6. 6. 2014–7. 6. 2014	Pracovní cesta ministra zahraničních věcí České republiky Lubomíra Zaorálka na slavnostní inauguraci prezidenta Ukrajiny v Kyjevě.
12. 6. 2014	Přijetí předáka krymských Tatarů a poslance Ukrajiny Mustafy Džemileva.
18. 6. 2014–20. 6. 2014	Pracovní cesta ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka do Kyjeva a Dněpropetrovsku u příležitosti otevření honorárního konzulátu ČR.
17. 9. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na Ukrajinu, jednání s první náměstkyní MZV Natalií Halibarenko o dodávkách plynu.
19. 9. 2014	Soukromá návštěva předsedy Zahraničního výboru PS PČR Karla Schwarzenberga v Kyjevě.
29. 9. 2014–30. 9. 2014	Pracovní cesta ministra zemědělství Mariana Jurečky.
5. 10. 2014–6. 10. 2014	Účast náměstka MZV Rudolfa Jindráka na jednání států V4 + Ukrajina ve Lvově.
29. 10. 2014–30. 10. 2014	Pracovní cesta ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka u příležitosti státního svátku ČR a otevření honorárního konzulátu ČR v Užhorodu.
16. 12. 2014	Jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s prezidentem Ukrajiny Petro Porošenkem a ministrem zahraničních věcí Pavlo Klimkinem na okraj zasedání ministrů zahraničních věcí států V4 v Kyjevě.

UNIDO

14. 10. 2014–15. 10. 2014	Přijetí generální ředitele UNIDO Li Yonga ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem a náměstkem MZV Martinem Tlapou.

USA

5. 2. 2014	Setkání náměstka MZV Jiřího Schneidera s juniorní náměstkyní MZV USA pro Evropu a Eurasii Victorií Nulandovou.
25. 2. 2014–28. 2. 2014	Účast místopředsedkyně Senátu PČR Aleny Gajdůškové na výroční konferenci sdružení Parliamentarians for Nuclear Non-Proliferation and Disarmament.
26. 3. 2014	Setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem energetiky USA Ernestem Monizem u příležitosti otevření bilaterálního Střediska pro spolupráci v civilní jaderné energetice při ČVUT.
8. 4. 2014–10. 4. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na 5. kole Strategického dialogu ČR–USA ve Washingtonu.
28. 4. 2014–1. 5. 2014	Návštěva ministra obrany Martina Stropnického s podnikatelskou misí ve Washingtonu, D.C., a v Norfolku (Virginie), přijetí ministrem obrany USA Chuckem Hagelem, národní bezpeč-

	nostní poradkyní Susan Rice, senátorem Johnem McCainem, návštěva Velitelství NATO pro transformaci.
3. 5. 2014–10. 5. 2014	Účast předsedy Stálé komise pro krajany žijící v zahraničí Senátu PČR Tomáše Grulicha na besedě „StB a československý exil v USA“ v New Yorku.
6. 6. 2014	Setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí USA Johnem Kerrym na okraj oslav 70. výročí Dne vylodění.
16. 6. 2014–19. 6. 2014	Účast náměstka ministra průmyslu a obchodu Vladimíra Bärtla na 3. kole Ekonomického a obchodního dialogu ČR–USA ve Washingtonu, D.C.
21. 6. 2014–29. 6. 2014	Návštěva předsedy Stálé komise pro krajany žijící v zahraničí Senátu PČR Tomáše Grulicha a jejích členů Jaroslava Kubery a Hassana Meziana v Kalifornii a Texasu; v jejím rámci mj. setkání se zástupkyněmi České školy San Diego a účast na zasedání České školy bez hranic v Dallasu.
15. 9. 2014	Setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí USA Johnem Kerrym na okraj Konference států bojujících proti ISIL.
17. 9. 2014–20. 9. 2014	Účast poslance Marka Ženíška na kongresové konferenci „Parliamentary Intelligence-Security Forum“ ve Washingtonu, D.C.
22. 9. 2014–28. 9. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničních věcí Johnem Kerrym na okraji 69. zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
28. 9. 2014–1. 10. 2014	Účast náměstka ministryně spravedlnosti pro úsek mezinárodní a ústavněprávní Petra Jägera na konferenci uskupení „Global Alliance Against Child Sexual Abuse Online“ ve Washingtonu.
29. 9. 2014–3. 10. 2014	Účast státního tajemníka ministerstva obrany Daniela Koštovala na konferenci „U.S.-Central Europe Strategy Forum“ ve Washingtonu a jednání s náměstkem ministra obrany pro mezinárodní bezpečnost USA Derekem Cholletem a s náměstkyní ministra zahraničních věcí pro kontrolu zbrojení a mezinárodní bezpečnost USA Rose Gottemoeller.
30. 9. 2014–3. 10. 2014	Účast vrchní ředitelky Sekce analyticko-komunikační MZV Kristiny Larischové na konferenci „U.S. Central Europe Strategy Forum“.
1. 11. 2014–5. 11. 2014	Účast členek Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění OBSE, poslankyň Ivany Dobešové a Zuzky Bebarové-Rujbrové, na misi Parlamentního shromáždění OBSE monitorující americké „poločasové“ volby.
16. 11. 2014–23. 11. 2014	Návštěva předsedy PS PČR Jana Hamáčka, předsedy Zahraničního výboru PS PČR Karla Schwarzenberga, předsedy vlády Bohuslava Sobotky, místopředsedy vlády Pavla Bělobrádka a ministra kultury Daniela Hermana v USA (přijetí viceprezidentem USA Josephem Bidenem, odhalení busty Václava Havla v Kapitolu, zahájení výstavy rukopisu *Symfonie č. 9 /Novosvětská/* v New Yorku).

25. 11. 2014–2. 12. 2014	Návštěva delegace Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu PČR vedené jeho předsedou Jaromírem Jermářem v Chicagu a Cedar Rapids (Iowa).
14. 12. 2014–17. 12. 2014	Politické konzultace vrchního ředitele MZV Ivana Jančárka na MZV USA.
18. 12. 2014	Setkání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s náměstkem MZV USA pro demokracii a lidská práva Tomem Malinowským na okraj konference MZV „Zahraniční politika lidských práv pro 21. století“ v Praze.

Velká Británie

29. 5. 2014–30. 5. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka ve Velké Británii.
24. 7. 2014	Přijetí ministra pro Evropu Velké Británie Davida Lidingtona předsedou PSP ČR Janem Hamáčkem.
22. 9. 2014–23. 9. 2014	Pracovní návštěva předsedy PSP ČR Jana Hamáčka s doprovodem ve Velké Británii.
28. 10. 2014–30. 10. 2014	Účast místopředsedů Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR Veroniky Vrecionové a Jaromíra Strnada na konferenci k dopadům globalizace na zdanění pořádané Výborem pro veřejné finance britské Dolní sněmovny.
30. 10. 2014	Bilaterální jednání ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka s ministrem zahraničí Philipem Hammondem na okraj ministeriády V4-UK v Bratislavě.
5. 11. 2014–6. 11. 2014	Pracovní návštěva místopředsedy vlády Pavla Bělobrádka ve Velké Británii.
19. 11. 2014–20. 11. 2014	Oficiální návštěva delegace Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj PS PČR.
25. 11. 2014–27. 11. 2014	Oficiální návštěva delegace Mandátového a imunitního výboru PS PČR.

Vietnam

11. 5. 2014–14. 5. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na jednání Smíšené komise v Hanoji a jednání s ministrem průmyslu a obchodu Vietnamu.
11. 6. 2014–14. 6. 2014	Přijetí náměstka ministra národní obrany Vietnamu Nguyen Chi Vinh představiteli ministerstva obrany v Praze.
6. 7. 2014–8. 7. 2014	Přijetí ministra veřejné bezpečnosti Vietnamu Trana Dai Quanga ministrem vnitra Milanem Chovancem.
23. 7. 2014–25. 7. 2014	Oficiální návštěva místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Vietnamské socialistické republiky Pham Binh Minh.
14. 8. 2014–17. 8. 2014	Konzultace náčelníka generálního štábu AČR Petra Pavla s ministrem obrany Vitnamu gen. Phung Quang Thanh a náčelníkem generálního štábu vietnamské armády gplk. Do Ba Ty.
12. 9. 2014	Přijetí náměstka ministra průmyslu a obchodu Vietnamu Do Thang Hai ministrem průmyslu Janem Mládkem.
17. 9. 2014–20. 9. 2014	Pracovní návštěva místopředsedy Národního shromáždění Vietnamu Huynhga Ngoc Sona, jednání s vedením PSP ČR a Senátu PČR.

22. 9. 2014–24. 9. 2014	Přijetí ministra spravedlnosti Vietnamu Ha Hung Cuonga ministryní spravedlnosti Helenou Válkovou.
Visegrád	
29. 1. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na mimořádném summitu předsedů vlád států V4 ke krizi na Ukrajině v Budapešti.
29. 1. 2014	Pracovní cesta náměstka MZV Jiřího Schneidera ke konzultacím k přípravě summitu V4.
30. 1. 2014–31. 1. 2014	Setkání zahraničních výborů parlamentů V4.
4. 2. 2014–5. 2. 2014	Setkání výborů pro územní rozvoj parlamentů V4 v Budapešti.
7. 2. 2014	Účast Pavla Zámyslického, ředitele odboru ministerstva životního prostředí, na setkání ministrů životního prostředí V4, Bulharska a Rumunska v Budapešti.
20. 2. 2014	Účast generálního sekretáře Vladimíra Zavázala na jednání generálních sekretářů MZV států V4 v Budapešti.
23. 2. – 24. 2. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na setkání ministrů zahraničních věcí států V4, Bulharska, Rumunska a Řecka v Budapešti.
27. 2. 2014–28. 2. 2014	Účast předsedů obou komor Parlamentu ČR Milana Štěcha a Jana Hamáčka na setkání předsedů parlamentů V4 v Budapešti.
6. 3. 2014–7. 3. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na setkání ministrů zahraničních věcí států V4, severských a pobaltských zemí v Narvě.
13. 3. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na mimořádném setkání ministrů zahraničí států V4 a Německa v Budapešti.
13. 3. 2014–14. 3. 2014	Účast ministra obrany Martina Stropnického na setkání ministrů obrany států V4, Rakouska, Slovinska a Chorvatska ve Visegrádu.
26. 3. 2014–27. 3. 2014	Účast vrchního ředitele MZV Jaroslava Kurfürsta na jednání vrchních ředitelů MZV států V4 + Černá Hora.
15. 4. 2014–16. 4. 2014	Účast náměstka ministra pro místní rozvoj Petra Smrčka na setkání ministrů pro místní rozvoj států V4, Bulharsko a Rumunsko v Budapešti.
28. 4. 2014–29. 4. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka v zastoupení ministra zahraničních věcí na setkání ministrů zahraničních věcí států V4 a zemí Východního partnerství v Budapešti.
27. 4. 2014–29. 4. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na setkání ministrů zahraničních věcí států V4 + EaP v Budapešti.
7. 5. 2014–8. 5. 2014	Účast náměstka ministra pro životní prostředí Vladimíra Many na schůzce ministrů životního prostředí států V4 a Rumunska, Bulharska a Chorvatska.
26. 5. 2014–27. 5. 2014	Účast vrchního ředitele MZV Jaroslava Kurfürsta na jednání sekčních ředitelů pro Evropu MZV států V4 a Beneluxu.
27. 5. 2014	Účast politického ředitele MZV Václava Bálka na konzultacích politických ředitelů MZV států V4 v Ankaře.
11. 6. 2014–12. 6. 2014	Účast Zdeňka Nováka, vrchního ředitele ministerstva kultury, na 24. setkání ministrů kultury států V4 ve Fertödu.

12. 6. 2014–13. 6. 2014	Účast Petra Jílka, vrchního ředitele odboru zemědělských politik ministerstva zemědělství, na setkání ministrů zemědělství států V4 a Chorvatska, Rumunska, Bulharska a Slovinska.
16. 6. 2014	Účast prezidenta Miloše Zemana na setkání prezidentů států V4 a Německa v Budapešti.
16. 6. 2014–17. 6. 2014	Účast ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka na setkání ministrů hospodářství států V4.
24. 6. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na summitu premiérů států V4 a předsedy EK v Budapešti.
3. 7. 2014	Účast náměstka MZV Petra Druláka na jednání států V4 + Německa k Ukrajině v Bratislavě.
17. 7. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na setkání ministrů zahraničních věcí států V4 a Jižní Koreje v Bratislavě.
2. 10. 2014	Zasedání ministrů financí států V4 + Německa + Rakouska v Praze k přípravě zasedání ECOFIN a Euroskupiny.
7. 10. 2014	Účast státního tajemníka MZV Tomáše Prouzy na jednání států V4.
14. 10. 2014–16. 10. 2014	Účast místopředsedy Výboru pro záležitosti Evropské unie Senátu PČR Antonína Maštalíře a senátora Zdeňka Besta na setkání předsedů výborů pro evropské záležitosti parlamentů států V4.
29. 10. 2014–31. 10. 2014	Účast vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivo Šrámka na jednání V4 + západní Balkán v Bratislavě.
30. 10. 2014–31. 10. 2014	Účast ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka a náměstka Petra Druláka na jednání ministrů zahraničních věcí států V4 + Rakouska + Chorvatska a vysoké představitelky EU Federicy Mogherini v Bratislavě.
16. 11. 2014–17. 11. 2014	Účast prezidenta republiky Miloše Zemana na oslavách 25. výročí sametové revoluce a setkání států V4 + Ukrajina + Německo v Bratislavě.
17. 11. 2014	Setkání prezidentů států V4 a Německa v Praze v rámci oslav 25. výročí událostí roku 1989 v Praze.
9. 12. 2014	Účast předsedy vlády Bohuslava Sobotky na zasedání předsedů vlád států V4 v Bratislavě.
11. 12. 2014–12. 12. 2014	Summit prezidentů států V4 + Rakouska + SI (konference k rozvoji dopravních a energetických infrastruktur v regionu) v Praze.
15. 12. 2014–16. 12. 2014	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka na Ukrajině při příležitosti zasedání ministrů zahraničních věcí států V4 v Kyjevě.

WHO

19. 5. 2014–20. 5. 2014	Účast ministr zdravotnictví Svatopluka Němečka na 67. zasedání Světového zdravotnického shromáždění.

WIPO

22. 9. 2014–23. 9. 2014	Účast delegace Úřadu průmyslového vlastnictví vedeného jeho předsedou Josefem Kratochvílem na Valném shromáždění WIPO v Ženevě.

Zambie

23. 1. 2014–24. 1. 2014	Pracovní cesta náměstka MZV Tomáše Duba.

Přehled o diplomatických stycích České republiky k 31. 12. 2014

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Afghánistán	1937	1993	Kábul	Praha
Albánie	1927	1993	Tirana	Praha
Alžírsko	1962	1993	Alžír	Praha
Andorra	nebyly dipl. styky	1996	Madrid	Vídeň
Angola	1975	1993	Pretoria	Berlín (HK Brno)
Antigua a Barbuda	nebyly dipl. styky	1997	SM New York (HK St. John's)	není určen
Argentina	1924	1993	Buenos Aires (HK Mendoza, HK Presidencia Roque Sáenz Peña, provincia Chaco)	Praha
Arménie	1992	1993	Jerevan	Praha
Austrálie	1972	1993	Canberra (Konzulát Sydney, HK Adelaide, HK Hobart, HGK Melbourne, HK Perth)	Varšava (HK Praha)
Ázerbájdžán	1992	1993	Baku	Praha
Bahamy	nebyly dipl. styky	2005	Havana	není určen
Bahrajn	1990	1993	Rijád (HK Manama)	Berlín
Bangladéš	1972	1993	Dillí (HK Dháka)	Berlín
Barbados	1977	1996	SM New York	není určen
Belgie	1919	1993	Brusel (HK Antverpy, HK Lutych, HK Saint-Servais-Namur)	Praha
Belize	nebyly dipl. styky	1996	Mexico City (HK Orange Walk Town)	není určen (HK Praha)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Bělorusko	1992	1993	Minsk	Praha (HK Brno)
Benin	1962	1993	Abuja (HK Cotonou)	Berlín (HK Praha)
Bhútán	nebyly dipl. styky	2011	Dillí	není určen
Bolívie	1935	1993	Lima (HK La Paz)	Vídeň
Bosna a Hercegovina	1992	1993	Sarajevo	Praha
Botswana	1968	1997	Pretoria	Londýn
Brazílie	1918	1993	Brasília (GK Sao Paulo, HK Fortaleza-CE, HK Joinville, HK Manaus-AM, HK Recife-PE, HK Rio de Janeiro, HK Salvador-BA, HK Victoria/Vila Velha)	Praha
Brunej	1992	1995	Jakarta	není určen
Bulharsko	1920	1993	Sofie (HK Varna)	Praha
Burkina Faso	1968	1993	Akkra	Vídeň
Burundi	1963	1993	Addis Abeba	Moskva
Cookovy ostrovy	nebyly dipl. styky	2008	Canberra	není určen
Čad	1967	1994	Abuja	Moskva
Černá Hora		2006	Podgorica	Vídeň
Čína (ČLR)	1930 (1949)	1993	Peking (GK Hongkong, GK Šanghaj)	Praha
Dánsko	1920	1993	Kodaň (HK Aarhus)	Praha
Dominika	nebyly dipl. styky	1996	SM New York	není určen
Dominikánská republika	1942	1993	SM New York (HK Santo Domingo)	Brusel (GK Praha)
Džibutsko	1977	1997	Addis Abeba (HGK Djibouti)	není určen

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Egypt	1922	1993	Káhira (HK Alexandria)	Praha
Ekvádor	1935	1993	Lima (GHK Guayaquil, HK Quito)	Berlín
Eritrea		1993	Káhira	Berlín
Estonsko	1922	1993	Tallinn (HK Tallinn)	Praha (HK Brno)
Etiopie	1944	1993	Addis Abeba	Berlín
Fidži	1970	1996	Canberra	není určen
Filipíny	1973	1993	Manila (HK Cebu City, HK Davao City)	Praha
Finsko	1921	1993	Helsinky (HK Tampere)	Praha
Francie	1918	1993	Paříž (HK Lille, HK Marseille, HK Nantes, HK Strasbourg, HK Villers les Nancy)	Praha
Gabon	1976	1993	Abuja	Libreville
Gambie	1972	1993	Akkra (HK Banjul)	Brusel
Ghana	1959	1993	Akkra	Praha
Grenada	1979	1993	Caracas	není určen
Gruzie	1992	1993	Tbilisi	Praha
Guatemala	1927	1993	Mexiko (HK Cuidad de Guatemala)	Vídeň (HK Praha)
Guinea	1959	1993	Akkra (HK Conakry)	Berlín
Guinea-Bissau	1973	1993	Akkra	Brusel
Guyana	1976	1993	Brasília (HK Georgetown)	Londýn
Haiti	1943	2005	SM New York (HK Port-au-Prince)	není určen
Honduras	1930	1993	Mexico City (HGK Tegucigalpa)	Berlín (KÚ Praha)
Chile	1924	1993	Santiago	Praha
Chorvatsko	1992	1993	Záhřeb (KJ Rijeka 15. 6. –30. 9. KJ Split 15. 6. –30. 9.)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Indie	1947	1993	Dillí (GK Mumbai, HK Kalkata)	Praha
Indonésie	1955	1993	Jakarta (HK Makassar, HK Sanur-Bali, HK Surabaya)	Praha
Irák	1933	1993	Bagdád	Praha
Írán	1925	1993	Teherán	Praha
Irsko	1947	1993	Dublin	Praha
Island	1946	1993	Oslo (HK Reykjavík)	Vídeň (HGK Praha)
Itálie	1918	1993	Řím (HK Ancona, HK Cagliari, HK Firenze, HK Genova, HK Milano, HK Napoli, HK Palermo, HK Udine, HK Venezia)	Praha (HK Brno)
Izrael	1948	1993	Tel Aviv (HK Haifa, HK Jerusalem, HGK Tel Aviv)	Praha
Jamajka	1975	1993	SM New York (HK Kingston)	Berlín (HK Praha)
Japonsko	1920	1993	Tokio (HK Kóbe)	Praha
Jemen	JeAR 1956 JLDR 1968	1993	Abú Dhabí	Praha
Jihoafrická republika (JAR)	1991	1993	Pretoria (Visegrádský dům Kapské město)	Praha
Jižní Súdán		2012	Addis Abeba	není určen
Jordánsko	1964	1993	Ammán	Vídeň
Kambodža	1956	1993	Phnompenh	Berlín
Kamerun	1990	1993	Abuja (HK Douala)	Moskva
Kanada	1942	1993	Ottawa (GK Toronto, HGK Calgary, HK Winnipeg)	Praha
Kapverdy	1975	1993	Lisabon (HK Praia)	Berlín (HK Praha)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Katar	1990	1993	Kuvajt	Budapešť
Kazachstán	1992	1993	Astana	Praha (HK Hradec Králové)
Keňa	1964	1993	Addis Abeba	Haag
Kiribati	nebyly dipl. styky	2007	Kuala Lumpur	není určen
Kolumbie	1934	1993	Bogota (HK Barranquilla, HK Cartagena de Indias, HK Medellin)	Vídeň
Komory	1977	1995	Addis Abeba	Moroni
Konžská demokratická republika	1960	1993	Abuja (HK Lubumbashi)	Praha
Konžská republika	1964	1993	Abuja (HK Brazzaville)	Berlín (HK Praha)
Korejská lidově-demokratická republika (KLDR)	1948	1993	Pchjongjang	Praha
Korejská republika	1990	1993	Soul	Praha
Kosovo		2008	Priština	Praha
Kostarika	1935	1993	Mexico City	Berlín
Kuba	1920	1993	Havana	Praha
Kuvajt	1963	1993	Kuvajt	Praha
Kypr	1960	1993	Nikósie (HK Limassol)	Bratislava
Kyrgyzstán	1992	1993	Astana (HK Biškek)	Vídeň (HK Praha)
Laos	1962	1993	Bangkok	Berlín HK Brno
Lesotho	1982	1993	Pretoria	Řím
Libanon	1946	1993	Bejrút	Praha
Libérie	1972	1993	Akkra	není určen
Libye	1960	1993	Tripolis	Praha
Lichtenštejnsko	1938	2009	Bern	Vídeň
Litva	1922	1993	Vilnius	Praha (HK Brno)
Lotyšsko	1922	1993	Riga	Praha
Lucembursko	1922	1993	Brusel (HK Lucemburk)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Madagaskar	1976	1993	Addis Abeba	Moskva
Maďarsko	1922	1993	Budapešť	Praha
Makedonie/ FYROM		1994	Skopje	Praha
Malajsie	1971	1993	Kuala Lumpur (HK Johor Bahru)	Praha
Malawi	1991	1993	Harare	Berlín
Maledivy	1975	1993	Dillí	není určen
Mali	1960	1993	Alžír (HK Bamako)	Berlín
Malta	1968	1993	Řím (HK Naxxar)	La Valletta (HK Praha)
Maroko	1959	1993	Rabat (HK Casablanca, HK Fes)	Praha
Marshallovy ostrovy	nebyly dipl. styky	2009	Manila	není určen
Mauricius	1976	1993	Pretoria (HK Port Louis)	Berlín (HK Praha)
Mauritánie	1965	1993	Rabat (HK Nouakchott)	Berlín
Mexiko	1922	1993	Mexico City (HK Guadalajara Jalisco, HK Monterrey, Nuevo León, HK Tijuana)	Praha
Mikronésie	nebyly dipl. styky	2004	Manila	není určen
Moldavsko	1992	1993	Kišiněv	Praha
Monako	nebyly dipl. styky	2008	Paříž (HGK Monte-Carlo)	Monaco (HK Praha)
Mongolsko	1950	1993	Ulánbátár	Praha
Mosambik	1975	1993	Harare (HK Maputo)	Berlín
Myanmar/Barma	1955	1993	Rangún	Berlín
Namibie	1990	1993	Pretoria	Vídeň
Nauru	nebyly dipl. styky	2007	Manila	není určen

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Německo	1920 NDR 1949 SRN 1973	1993	Berlín (GK Drážďany, GK Mnichov, Konzulát Düsseldorf, HK Dortmund, HK Frankfurt a.M., HK Hamburg, HK Norimberk, HK Rostock, HK Stuttgart)	Praha
Nepál	1959	1994	Dillí (HK Káthmándú)	Berlín (HK Praha)
Niger	1975	1995	Abuja (HK Niamey)	Berlín
Nigérie	1961	1993	Abuja	Praha
Nikaragua	1930	1993	Mexico City (HK Managua)	Berlín (HK Praha)
Nizozemsko	1919	1993	Haag (HGK Amsterdam)	Praha
Norsko	1921	1993	Oslo (HK Bergen, HK Sjövegan, HK Trondheim)	Praha
Nový Zéland	1958	1993	Canberra (HK Auckland)	Berlín (HK Praha)
Omán	1990	1993	Rijád	Vídeň
Pákistán	1950	1993	Islámábád (HK Karachi, HK Lahore)	Praha
Palau		2003	Manila	není určen
Palestina	1983	1993	Ramalláh (styčný úřad s působností na Palestinských územích)	Praha
Panama	1929	1993	Mexico City (HK Ciudad de Panamá)	Berlín (HK Praha)
Papua-Nová Guinea	nebyly dipl. styky	1995	Kuala Lumpur (HK Port Moresby)	není určen
Paraguay	1936	1993	Buenos Aires (HK Asunción)	Vídeň (HK Praha)
Peru	1922	1993	Lima	Praha
Pobřeží slonoviny	1984	1993	Akkra	Berlín
Polsko	1919	1993	Varšava (HK Bydgoszcz, HK Częstochowa, HK Poznań, HK Wrocław)	Praha (GK Ostrava, HK Brno)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Portugalsko	1920	1993	Lisabon (HK Faro, HK Funchal, HK Porto, HK Praia)	Praha
Rakousko	1920	1993	Vídeň (HK Graz, HK Innsbruck, HK Klagenfurt, HK Linz, HK Salzburg)	Praha (HK Brno, HK České Budějovice)
Rovníková Guinea	1970	1993	Abuja	Berlín
Rumunsko	1919	1993	Bukurešť (HK Timisoara)	Praha
Rusko	1934 (SSSR)	1993	Moskva (GK Jekatěrinburg, GK Sankt Peterburg, HK Chanty-Mansijsk, HK Nižnij Novgorod)	Praha (GK Brno, GK Karlovy Vary, HK Ostrava)
Rwanda	1965	1998	Addis Abeba	Berlín
Řecko	1920	1993	Athény (HK Heraklion, HK Pireus, HK Rhodos, HK Tessaloniki – dočasně pozastavena činnost)	Praha
Salvador	1930	1994	Mexico City (HK San Salvador)	Berlín
Samoa	nebyly dipl. styky	1995	Canberra	Brusel
San Marino	1991	1993	Vatikán	San Marino (HGK Praha)
Saúdská Arábie	nebyly dipl. styky	1995	Rijád	Praha
Senegal	1967	1993	Dakar	Berlín
Seychely	1976	1993	Addis Abeba (HK Victoria)	Brusel
Sierra Leone	1963	1993	Akkra	Moskva
Singapur	1973	1993	Jakarta (HK Singapore)	Singapur (HGK Praha)
Slovensko		1993	Bratislava	Praha
Slovinsko	1992	1993	Lublaň	Praha
Somálsko	1960	2002	Addis Abeba	Moskva
Spojené arabské emiráty	1988	1993	Abu Dhabi	Vídeň

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Srbsko		2003	Bělehrad	Praha
Srí Lanka	1957	1993	Dillí (HK Colombo)	Vídeň (HK Praha)
Středoafrická republika	1970	2008	Abuja	není určen
Súdán	1956	1993	Káhira (HK Chartúm)	Vídeň (HK Praha)
Surinam	1976	1993	Brasília (HK Paramaribo)	není určen
Suverénní řád maltézských rytířů	1939	1993	Vatikán	Praha
Svatá Lucie	nebyly dipl. styky	1996	SM New York	není určen
Svatý Kryštof a Nevis	nebyly dipl. styky	1993	SM New York	není určen
Svatý Tomáš a Princův ostrov	1975	1993	Pretoria	není určen
Svatý Vincenc a Grenadiny	nebyly dipl. styky	1995	SM New York (HK Kingstown)	není určen
Svazijsko	1991	1993	Pretoria	Brusel
Sýrie	1946	1993	Damašek (HK Aleppo, HK Lattakia)	Praha
Šalomounovy ostrovy	nebyly dipl. styky	1996	Canberra	Brusel
Španělsko	1919	1993	Madrid (HK Barcelona, HK Benidorm, HK Jérez de la Frontera, HK La Orotava /Santa Cruz deTenerife, HK Oviedo, HK Palma de Mallorca)	Praha
Švédsko	1920	1993	Stockholm (HGK Göteborg, HK Malmö)	Praha
Švýcarsko	1919	1993	Bern (HK Basilej, HK Curych, HK Locarno)	Praha
Tádžikistán	1992	1993	Taškent	Berlín
Tanzanie	1961	1993	Addis Abeba	Berlín
Thajsko	1974	1993	Bangkok (HK Chiang Mai, HK Phuket)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Togo	1960	1993	Akkra (HK Lomé)	Berlín
Tonga	nebyly dipl. styky	2007	Canberra	není určen
Trinidad a Tobago	1979	1997	SM New York (HK Port of Spain)	není určen
Tunisko	1959	1993	Tunis	Praha
Turecko	1924	1993	Ankara (GK Istanbul, HK Antalyia, HK Izmir)	Praha
Turkmenistán	1992	1993	Taškent	Vídeň
Tuvalu	nebyly dipl. styky	2005	Kuala Lumpur	není určen
Uganda	1962	1993	Addis Abeba	Berlín
Ukrajina	1922	1993	Kyjev (GK Doněck, GK Lvov, HK Charkov)	Praha (K Brno)
Uruguay	1921	1993	Buenos Aires (HK Montevideo)	Praha
USA	1919	1993	Washington (GK Chicago, GK Los Angeles, GK New York, HGK Anchorage, HGK Atlanta, HK Boston/Wellesley, HK Buffalo/Clarence, HGK Fort Lauderdale, HGK Houston/West, HK Kansas City, HK Minneapolis/St. Paul, HGK New Orleans/Kenner, HK Orlando, HGK Philadelphia/Spring House, HK Pittsburgh, HK Portland/Lake Oswego, HK Salt Lake City, HGK San Francisco, HGK San Juan *Pozn. Očekává se oficiální otevření: HK Livingston, HK Ontario, v jednání je otevření HK Honolulu.*	Praha
Uzbekistán	1992	1993	Taškent	Berlín

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Vanuatu	nebyly dipl. styky	2002	Canberra	není určen
Vatikán	1920	1993	Vatikán	Praha
Velká Británie	1918	1993	Londýn (HK Belfast Newtownards, HK Cardiff, HGK Edinburgh)	Praha
Venezuela	1929	1993	Brasília (HK Maracaibo)	Praha
Vietnam	1950	1993	Hanoj (HK Hai Phong, HK Ho Chi Minh City)	Praha
Východní Timor		2002	Jakarta	není určen
Zambie	1965	1993	Harare	Berlín
Zimbabwe	1981	1993	Harare	Vídeň

Poznámky:

1) Stav k 31. 12. 2014.
2) Tabulka neobsahuje informace o obdobích, kdy byly diplomatické styky přerušeny.
3) Jako příslušné úřady jsou uvedeny nejvyšší rezidentní úřady. V závorkách jsou uvedeny příslušné generální konzuláty (GK), generální konzuláty vedené honorárními úředníky (HGK) a konzuláty vedené honorárními úředníky (HK), popř. konzuláty (K).
4) Uvedená data diplomatických styků odrážejí současný stav.
5) Tabulka nereflektuje rozdíly mezi navázáním diplomatických styků na úrovni vyslanectví a velvyslanectví.

Vedoucí zastupitelských úřadů České republiky k 31. 12. 2014

Zastupitelské úřady vedené na úrovni velvyslanců a chargé d'affaires

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Afghánská islámská republika Kábul	**KOSEK Miroslav** velvyslanec	20. 12. 2012	13. 2. 2013
Albánská republika Tirana	**TOMÁŠOVÁ Bronislava** velvyslankyně	20. 2. 2012	20. 3. 2012
Alžírská demokratická a lidová republika Alžír *působnost:* Alžírsko Mali	**VÁVRA Martin** velvyslanec	 24. 7. 2014	 17. 11. 2014
Argentinská republika Buenos Aires *působnost:* Argentina Paraguay Uruguay	**KOPŘIVA Petr** velvyslanec	 7. 2. 2012 11. 6. 2012 29. 3. 2012	 27. 9. 2012 21. 3. 2013
Arménská republika Jerevan	**MIKYSKA Petr** velvyslanec	17. 11. 2014	
Australské společenství Canberra *působnost:* Austrálie Nový Zéland Cookovy ostrovy Fidži Samoa Šalomounovy ostrovy Vanuatu Tonga	**POHL Martin** velvyslanec	 31. 10. 2013 26. 11. 2013 23. 12. 2013 10. 1. 2014 18. 3. 2014 3. 3. 2014 6. 8. 2014	 27. 2. 2014 30. 10. 2014 24. 9. 2014 10. 4. 2014
Ázerbájdžánská republika Baku	**PIVOŇKA Vítězslav** velvyslanec	23. 10. 2013	12. 3. 2014
Belgické království Brusel	**KURFÜRST Jaroslav** velvyslanec	7. 7. 2014	17. 10. 2014
Běloruská republika Minsk	**EKERT Milan** velvyslanec	18. 11. 2013	13. 5. 2014
Bosna a Hercegovina Sarajevo	**von KRIGSHEIM** **KADLECOVÁ Klára** CDA a. i.		

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Brazilská federativní republika Brasília *působnost:* Brazílie Venezuela Guyana Surinam	**HAVLÍK Jiří** velvyslanec	 16. 4. 2013 29. 6. 2013 16. 7. 2013 27. 6. 2013	 31. 10. 2013 20. 12. 2014 13. 11. 2014
Bulharská republika Sofie	**VACEK Pavel** velvyslanec	24. 1. 2011	15. 4. 2011
Černá Hora Podgorica	**ŠMEJKAL Petr** CDA a. i.		
Čínská lidová republika Peking	**SEČKA Libor** velvyslanec	4. 8. 2009	11. 1. 2010
Dánské království Kodaň	**BRODSKÝ Jiří** velvyslanec	14. 3. 2013	8. 10. 2013
Egyptská arabská republika Káhira *působnost:* Egypt Súdán Eritrea	**SLANEC Milan** CDA a. i.		
Estonská republika Tallinn	**KADLČÁK Richard** velvyslanec	17. 5. 2012	17. 9. 2012
Etiopská federativní demokratická republika Addis Abeba *působnost:* Etiopie Džibutsko Komory Seychely Somálsko Jižní Súdán Komise Africké unie Hospodářská komise OSN pro Afriku	**HEJČ Karel** velvyslanec	 18. 7. 2013 18. 9. 2013 13. 8. 2013 6. 9. 2013 14. 12. 2013	 20. 8. 2014 15. 12. 2014 14. 10. 2014
Evropská unie **Stálé zastoupení při EU** Brusel	**POVEJŠIL Martin** velvyslanec		
Filipínská republika Manila *působnost:* Filipíny Palau Mikronésie Marshallovy ostrovy Nauru	**OLŠA Jaroslav jr.** velvyslanec	 12. 3. 2014 2. 5. 2014 10. 4. 2014 23. 4. 2014	 10. 9. 2014

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Finská republika Helsinki	**TOMČO Martin** velvyslanec	15. 10. 2010	17. 2. 2011
Francouzská republika Paříž *působnost:* Francouzská republika Monako UNESCO	**CHATARDOVÁ Marie** velvyslankyně	 5. 5. 2010 16. 7. 2010	 3. 12. 2010 18. 1. 2011
Ghanská republika Akkra *působnost:* Ghana Togo Sierra Leone Libérie Pobřeží slonoviny Burkina Faso Gambie Guinea Guinea-Bissau	**MACHÁLEK Miloslav** velvyslanec	 26. 11. 2009 23. 2. 2010 16. 6. 2011 30. 4. 2010 14. 1. 2010 31. 3. 2010 15. 1. 2010 24. 1. 2011	 11. 2. 2010 23. 11. 2011 22. 6. 2012 3. 3. 2011 4. 6. 2010 30. 11. 2010 27. 2. 2012
Gruzie Tbilisi *působnost:* Gruzie	**PERNICKÝ Tomáš** velvyslanec	 25. 10. 2013	 6. 3. 2014
Chilská republika Santiago de Chile	**RYCHTAR Josef** velvyslanec	26. 6. 2014	25. 11. 2014
Chorvatská republika Záhřeb	**KOŠATKA Martin** velvyslanec	31. 5. 2012	18. 9. 2012
Indická republika Dillí *působnost:* Indie Bangladéš Srí Lanka Nepál Maledivy Bhútán	**STAŠEK Miloslav** velvyslanec	 6. 1. 2010 9. 9. 2010 5. 3. 2010 3. 12. 2010 3. 2. 2010 28. 2. 2013	 5. 8. 2010 19. 9. 2011 14. 2. 2011 15. 3. 2011 2. 3. 2011 15. 8. 2013
Indonéská republika Jakarta *působnost:* Indonésie Brunej Východní Timor Singapur ASEAN	**SMETÁNKA Tomáš** velvyslanec	 8. 6. 2011 10. 8. 2011 2. 8. 2011 29. 9. 2011	 28. 10. 2011 4. 10. 2012 14. 12. 2011 29. 12. 2011 26. 6. 2012
Irácká republika Bagdád	**LANGER Alexandr** velvyslanec	28. 11. 2012	14. 2. 2013

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Íránská islámská republika Teherán	**ŠTĚPÁNEK Petr** CDA a. i.		
Irsko Dublin	**MOTTLOVÁ Hana** velvyslankyně	14. 10. 2013	14. 11. 2014
Italská republika Řím *působnost:* Itálie Malta	**BURIÁNEK Petr** velvyslanec	 25. 5. 2011 12. 5. 2011	 12. 9. 2011 10. 11. 2011
Stát Izrael Tel Aviv	**SCHWARZ Ivo** velvyslanec	16. 6. 2014	4. 12. 2014
Japonsko Tokio	**DUB Tomáš** velvyslanec	2. 7. 2014	16. 10. 2014
Jihoafrická republika Pretoria *působnost:* Jihoafrická republika Botswana Namibie Mauricius Madagaskar Lesotho Svazijsko Angola Sv. Tomáš a Princův ostrov	**FAJKUSOVÁ Blanka** velvyslankyně	 9. 6. 2011 10. 11. 2011 14. 3. 2012 5. 7. 2012 8. 12. 2014 27. 2. 2014 28. 5. 2014 13. 9. 2011	 1. 2. 2012 20. 2. 2012 11. 7. 2012 24. 10. 2012 24. 7. 2014 21. 2. 2014
Jordánské hášimovské království Ammán	**HLADÍK Petr** velvyslanec	12. 3. 2013	3. 12. 2013
Kambodžské království Phnompenh	**GAŠPARÍKOVÁ Jana** CDA a. i.		
Kanada Ottawa	**TRIPES Robert** CDA a. i.		
Republika Kazachstán Astana *působnost:* Kazachstán Kyrgyzstán	**ŽIGOVÁ Eliška** velvyslankyně	 25. 6. 2014 26. 9. 2014	 10. 12. 2014
Keňská republika Nairobi *působnost:* Keňa Burundi Rwanda Tanzanie Uganda UNEP UN HABITAT	**PAVLITA David** CDA a. i.		

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Kolumbijská republika Bogota *působnost:* Kolumbie Kostarika Panama	**SKLENKA Miloš** velvyslanec	 4. 6. 2014 16. 12. 2014 10. 12. 2014	
Korejská lidově demokratická republika Pchjongjang	**HUPCEJ Milan** velvyslanec	17. 6. 2014	11. 12. 2014
Korejská republika Soul	**HUSÁK Tomáš** velvyslanec	30. 6. 2014	27. 10. 2014
Republika Kosovo Priština	**ŠILHAVÝ Ivo** CDA a. i.		
Kubánská republika Havana *působnost:* Kuba Bahamy	**ZAJÍC Jaroslav** CDA a. i. velvyslanec	17. 8. 2012	1. 11. 2012
Stát Kuvajt Kuvajt *působnost:* Kuvajt Katar	**VÍTEK Martin** velvyslanec	16. 4. 2013 25. 4. 2013	27. 1. 2014 4. 6. 2014
Kyperská republika Nikósie	**KAVÁN Petr** CDA a. i.		
Libanonská republika Bejrút	**ČUMBA Svatopluk** velvyslanec	31. 1. 2011	22. 7. 2011
Velká libyjská arabská lidová socialistická džamáhíríja Tunis (dočasně)	**VYČÍTAL Jan** velvyslanec	22. 1. 2014	16. 4. 2014
Litevská republika Vilnius	**MAZÁNEK Bohumil** velvyslanec	17. 6. 2014	1. 10. 2014
Lotyšská republika Riga	**ŠEPEĽÁK Pavol** velvyslanec	22. 9. 2011	29. 11. 2011
Lucemburské velkovévodství Lucemburk	**MATĚJKA Josef** CDA a. i.		
Maďarská republika Budapešť	**CHMEL Juraj** velvyslanec	24. 7. 2014	13. 10. 2014
Makedonská republika/ FYROM Skopje	**RAMEŠ Miroslav** velvyslanec	16. 7. 2012	19. 9. 2012
Malajsie Kuala Lumpur *působnost:* Malajsie Tuvalu Papua-Nová Guinea Kiribati	**HYKL Rudolf** velvyslanec	3. 6. 2013 31. 7. 2014 24. 7. 2013	18. 2. 2014 14. 10. 2014 20. 5. 2014

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Marocké království Rabat *působnost:* Maroko Mauritánie Senegal	**FROŇKOVÁ Michaela** velvyslankyně	 13. 2. 2012 26. 2. 2012 29. 3. 2012	 2. 4. 2012 4. 2. 2013
Spojené státy mexické Mexiko *působnost:* Mexiko Guatemala Belize Honduras Nikaragua Salvador	**HLADÍK Ľubomír** velvyslanec	 26. 4. 2014 30. 10. 2014 10. 12. 2014 22. 10. 2014	
Moldavská republika Kišiněv	**KVAPIL Jaromír** velvyslanec	18. 8. 2009	29. 1. 2010
Mongolsko Ulánbátar	**GROLLOVÁ Ivana** velvyslankyně	20. 6. 2012	19. 9. 2012
Republika Myanmarský svaz Rangún	**SVOBODA Michal** CDA a. i.		
NATO **Stálá delegace** Brusel	**ŠEDIVÝ Jiří** velvyslanec		
Spolková republika Německo Berlín	**PODIVÍNSKÝ Tomáš** velvyslanec	27. 10. 2014	
Nigerijská federativní republika Abuja *působnost:* Nigérie Benin Čad Kamerun Rovníková Guinea Gabon Konžská dem. republika Konžská republika Niger Středoafrická republika	**MIKEŠ Pavel** velvyslanec	 1. 4. 2013 23. 5. 2014 24. 9. 2014 3. 5. 2013 18. 2. 2014 25. 6. 2013 25. 9. 2013 29. 5. 2013	 10. 10. 2013 23. 4. 2014 24. 11. 2014
Nizozemské království Haag	**ABRHÁM Ondřej** CDA a. i.		
Norské království Oslo *působnost:* Norsko Island	**DUFEK Milan** velvyslanec	 26. 6. 2012 18. 7. 2012	 1. 11. 2012 5. 2. 2013

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Organizace spojených národů stálá mise New York *působnost:* Antigua a Barbuda Barbados Dominika Dominikánská republika Grenada Haiti Jamajka Svatá Lucie Svatý Kryštof a Nevis Svatý Vincenc a Grenadiny Trinidad a Tobago	**HRDÁ Edita** velvyslankyně	 14. 3. 2012 19. 7. 2011 5. 7. 2011 31. 3. 2011 24. 8. 2011 15. 3. 2011 22. 3. 2011 8. 7. 2011 18. 3. 2011 27. 3. 2013	24. 1. 2011 26. 11. 2012 25. 10. 2011 13. 6. 2012 12. 10. 2011 5. 3. 2012 20. 1. 2012 30. 1. 2012 20. 10. 2011 14. 6. 2012 14. 11. 2013
Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj Stálá mise při OECD Paříž	**ROZSYPAL Pavel** velvyslanec		
Pákistánská islámská republika Islámábád	**KŘENEK Miroslav** velvyslanec	17. 6. 2011	4. 10. 2011
Peruánská republika Lima *působnost:* Peru Kolumbie Bolívie Ekvádor	**EISENBRUK Vladimír** velvyslanec	 24. 5. 2010 20. 1. 2011 22. 6. 2010 2. 2. 2011	 2. 2. 2011 15. 12. 2011 13. 10. 2011 4. 5. 2011
Polská republika Varšava	**KARFÍK Jakub** velvyslanec	26. 4. 2013	11. 2. 2014
Portugalská republika Lisabon *působnost:* Portugalská republika Kapverdy	**KÁZECKÝ Stanislav** velvyslanec	 11. 6. 2013 25. 4. 2014	 15. 1. 2014 15. 5. 2014
Rada Evropy **Štrasburk SM**	**BOČEK Tomáš** velvyslanec		
Rakouská republika Vídeň	**SECHTER Jan** velvyslanec	13. 9. 2013	11. 11. 2013
Rumunsko Bukurešť	**ŠITLER Jiří** velvyslanec	3. 6. 2010	14. 12. 2010
Ruská federace Moskva	**REMEK Vladimír** velvyslanec	21. 10. 2013	16. 1. 2014
Řecká republika Athény	**KUČERA Miloš** CDA a. i.		

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Království Saúdské Arábie Rijád *působnost:* Saúdská Arábie Bahrajn Omán	**SLAVÍK Jiří** velvyslanec	 30. 1. 2014 10. 4. 2014 15. 4. 2014	
Senegalská republika Dakar	**POKORNÁ Lenka** CDA a. i.		
Slovenská republika Bratislava	**KLAUSOVÁ Livia** velvyslankyně	11. 10. 2013	16. 12. 2013
Slovinská republika Lublaň	**ZEMANOVÁ Věra** velvyslankyně	2. 7. 2014	15. 10. 2014
Spojené arabské emiráty Abú Dhabí *působnost:* Spojené arabské emiráty Jemen	**SPORÝŠ Alexandr** velvyslanec	 25. 6. 2014 26. 8. 2014	 10. 11. 2014
Spojené státy americké Washington	**GANDALOVIČ Petr** velvyslanec	18. 4. 2011	7. 7. 2011
Republika Srbsko Bělehrad *působnost:* Srbsko Černá Hora	**HLAVSOVÁ Ivana** velvyslankyně	 17. 10. 2013 18. 12. 2013	 4. 2. 2014 17. 4. 2014
Svatý stolec Vatikán *působnost:* Svatý stolec Suverénní řád maltézských rytířů San Marino	**VOŠALÍK Pavel** velvyslanec	 30. 4. 2008 30. 6. 2008 9. 7. 2008	 27. 9. 2008 26. 2. 2009 3. 2. 2009
Syrská arabská republika Damašek	**FILIPI Eva** velvyslankyně	10. 6. 2010	7. 10. 2010
Španělské království Madrid *působnost:* Španělsko Andorra	**LUKEŠOVÁ Kateřina** velvyslankyně	 15. 10. 2013 11. 12. 2013	 9. 4. 2014 17. 10. 2014 biskup 23. 7. 2014 prezident FR
Švédské království Stockholm	**HYNKOVÁ Jana** velvyslanec	19. 10. 2011	8. 12. 2011

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Švýcarská konfederace Bern *působnost:* Švýcarsko Lichtenštejnsko	**BORŮVKA Karel** velvyslanec	 26. 6. 2014 11. 7. 2014	 2. 9. 2014 10. 12. 2014
Thajské království Bangkok *působnost:* Thajsko Kambodža Laos Myanmar/Barma	**GREPL Vítězslav** velvyslanec	 5. 7. 2012 27. 8. 2012 20. 8. 2012 8. 10. 2012	 11. 12. 2013 18. 12. 2012 18. 10. 2012 29. 1. 2013
Tuniská republika Tunis	**DOLEŽEL Petr** velvyslanec	20. 6. 2014	9. 12. 2014
Turecká republika Ankara	**KAVKA Pavel** velvyslanec	3. 7. 2014	23. 12. 2014
Ukrajina Kyjev	**POČUCH Ivan** velvyslanec	5. 7. 2011	16. 11. 2011
Republika Uzbekistán Taškent *působnost:* Uzbekistán Tádžikistán Turkmenistán	**PEJCHA Hynek** velvyslanec	 10. 7. 2012 2. 8. 2012 7. 6. 2012	 18. 10. 2012 4. 10. 2013 15. 11. 2012
Spojené království Velké Británie a Severního Irska Londýn	**ŽANTOVSKÝ Michael** velvyslanec	7. 9. 2009	10. 12. 2009
Úřadovna OSN, OBSE a další mezinárodní organizace se sídlem ve Vídni Vídeň SM MAAE OBSE UNODC CTBTO UNIDO	**GALUŠKA Vladimír** velvyslanec		
Úřadovna OSN a ostatní mezinárodní organizace se sídlem v Ženevě Ženeva SM	**SEQUENSOVÁ Kateřina** velvyslankyně		
Vietnamská socialistická republika Hanoj	**KLEPETKO Martin** velvyslanec	24. 5. 2012	6. 11. 2012

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Zimbabwská republika Harare *působnost:* Zimbabwe Malawi Mosambik Zambie	**STARÝ Petr** CDA, a. i.		

Generální konzuláty/konzuláty

Země	Generální konzul	Ve funkci od:
Spojené státy americké Chicago	**LIZEC Bořek**	1. 9. 2014
Spojené státy americké Los Angeles	**SEDLÁČEK Michal**	15. 1. 2011
Spojené státy americké New York	**DVOŘÁK Martin**	3. 9. 2012
Australské společenství Sydney/konzulát	**STOLINA Hani**	5. 9. 2011
Brazilská federativní republika Sao Paulo	**PROCHÁZKA Pavel**	23. 1. 2011
Čínská lidová republika Hongkong	**ČIHÁKOVÁ Lucie**	1. 9. 2014
Čínská lidová republika Šanghaj	**KRPAČ Richard**	1. 7. 2014
Kanada Toronto	**RUML Vladimír**	27. 6. 2011
Spolková republika Německo Drážďany	**KUDĚLA Jiří**	2. 8. 2014
Spolková republika Německo Düsseldorf/konzulát	**OTEPKA Robert**	7. 8. 2013
Spolková republika Německo Mnichov	**ČOUPEK Milan**	1. 9. 2014
Ruská federace Jekatěrinburg		
Ruská federace Sankt Peterburg	**CHARANZA Karel**	6. 9. 2010
Turecká republika Istanbul	**LAUFEROVÁ Ester**	9. 8. 2012
Ukrajina Doněck	**MORÁVEK Ondrej**	1. 8. 2011
Ukrajina Lvov	**KLÍMA Miroslav**	17. 9. 2013

Konzulární jednatelství

Soči/Rusko	Po dobu XXII. zimních olympijských her od 5. 2. do 24. 2. 2014
Rijeka/Chorvatsko	Působilo během letní turistické sezony od 15. 6. do 30. 9. 2014
Split/Chorvatsko	Působilo během letní turistické sezony od 15. 6. do 30. 9. 2014
Barcelona/Španělsko	Působilo během letní turistické sezony od 1. 7. do 31. 8. 2014
Burgas/Bulharsko	Působilo během letní turistické sezony od 30. 6. do 6. 9. 2014

Zastupitelské úřady jiného typu

Úřad	Vedoucí úřadu	Ve funkci od:
Česká ekonomická a kulturní kancelář (ČEKK) Taipei	**JÍLEK Václav** vedoucí ČEKK	6. 9. 2014
Stát Palestina Styčný úřad Ramalláh	**RUBEŠ Radek**	3. 9. 2012

Konzuláty vedené honorárním konzulárním úředníkem (stav k 31. 12. 2014)

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Andorra Andorra la Vella	**TORRES PUIG Joan**	4. 4. 2013
Antigua a Barbuda St. John's	**THOMAS Arthur George B.**	30. 10. 2009
Argentina Mendoza	**MEILÁN Fabián Raúl**	5. 4. 2002
Argentina Presidencia Roque Sáenz Peña	**JURÁSEK Enrique Milán**	11. 10. 2002
Austrálie Adelaide	**SCHULZ Michael Zdeněk**	18. 10. 1996
Austrálie Brisbane	**CARROLL Francis Edward**	29. 9. 2011
Austrálie Hobart	**MILLS Milena Růžena**	19. 3. 2010
Austrálie Melbourne	**KANTOR Milan**	20. 8. 1991 (ČSFR) 26. 4. 1993 (ČR) 30. 7. 1999 (HGK)
Austrálie Perth	**CIHELKA Zdeněk**	4. 12. 2001
Bahrajn Manama	**ANTONIOU Georgios**	19. 5. 2010
Bangladéš Dháka	**MONEM Mohiuddin**	28. 9. 2014
Belgie Antverpy	**VAN DENBEMPT Paul**	10. 11. 2000
Belgie Gent	**VAN DE GEHUCHTE Dirk**	20. 5. 2014
Belgie Lutych	**MANTOVANI Serge**	13. 7. 2004
Belgie Namur	**LOTHE Jean-Pierre**	21. 2. 2008

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Belize Orange Walk Town	**LOSKOT Joseph Boris**	16. 12. 2001
Bělorusko Brest	**MIKULIČ Uladzimir Aljakseevič**	10. 10. 2012
Benin Cotonou	**GLELE AHANHANZO Blaise Onésiphore**	říjen 2007
Bolívie La Paz	**REZNICEK Patricia**	15. 5. 1996
Botswana Gaborone	**CAVRIĆ Branko**	4. 6. 2012
Brazílie Fortaleza	**MARQUES VIANA Raimundo José**	5. 2. 2009
Brazílie Recife	**JODAS Jiří**	2. 1. 2006
Brazílie Rio de Janeiro	**SOBOTKA Diamantine**	3. 6. 2008
Brazílie Salvador	**ŰRMÉNYI Géza Lászlo**	24. 11. 2008
Brazílie Vitória, Vila Velha	**BORGES Odilon junior**	13. 10. 2009
Bulharsko Varna	**BOEVOVÁ Zdeňka**	28. 5. 2004
Dánsko Aarhus	**BRØCHNER Niels Aage**	12. 2. 2004
Dominikánská republika Santo Domingo	**GONZÁLES José Ramón Brea**	6. 1. 2000
Džibutsko Djibouti	**ABDALLAH Naguib Sadik**	10. 3. 1999
Egypt Alexandria	**ZAHRAN Mamdouh Mohamed**	14. 10. 2000
Ekvádor Guayaquil	**AGUILAR MORA José Miguel**	12. 8. 1992

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Filipíny Cebu City	**CO GO Phillip**	17. 9. 2008
Filipíny Davao City	**CO GO Gilbert**	6. 7. 2001
Finsko Tampere	**JOKINEN Antti**	16. 4. 2002
Francie Bordeaux	**DUGUINE Charles-Sébastien**	10. 10. 2014
Francie Dijon	**BARBE Philippe**	15. 5. 2014
Francie Lille	**LEFORT Louis Arnaud**	5. 12. 2002
Francie Lyon	**De COURVILLE Raymond Bernard**	6. 6. 2012, resp. 8. 11. 2013
Francie Marseille	**ROBIN Pierre Paul**	19. 5. 2009
Francie Nantes	**GUÉNET Patrick**	21. 9. 2010
Francie Strasbourg	**SIMONNET François**	1. 9. 2010
Guadeloupe Guadeloupe Baie-Mahault	**ŠTOURAČOVÁ Veronika**	19. 2. 2014
Guatemala Guatemala	**GUZMÁN SEGURA José Luis**	27. 10. 2004
Guinea Conakry	**DIA Hasmiou**	11. 5. 2000
Guyana Georgetown	**BARKER Lex**	22. 1. 2008
Haiti Port-au-Prince	**HANDAL Steeve**	28. 3. 2008
Honduras Tegucigalpa	**KAFATI SEGEBRE Johnny R.**	12. 1. 2004

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Indie Kalkata	**PAREKH Utsav**	18. 8. 2008
Indie Mumbai	**JOLLY Rashmi**	17. 4. 2012
Indonésie Bali	**JAMES Graham**	5. 10. 2000
Indonésie Makassar	**HAMU Alwi**	14. 12. 2002
Indonésie Surabaya	**KARTAJAYA Hermawan**	3. 2. 2002
Island Reykjavík	**ÓLAFSSON Jón**	15. 6. 1994
Itálie Ancona	**SCHIAVONI Giampiero**	3. 12. 2008
Itálie Cagliari	**OLLA Alfonso**	15. 2. 2010
Itálie Firenze	**DANI DEL BIANCO Giovanna**	15. 7. 2002
Itálie Genova	**APRILE Franco**	19. 1. 2009
Itálie Milano	**ALETTI Giorgio Franco**	4. 5. 2010
Itálie Napoli	**RUOPPOLO Angelo**	1. 2. 1996
Itálie Palermo	**MARCHIONE Andrea**	23. 2. 2002
Itálie Udine	**PETIZIOL Paolo**	10. 5. 1997
Itálie Venezia	**BOATTO Giorgio**	16. 9. 2005
Izrael Haifa	**GIPSZ Yaron**	1. 9. 2002 povýšen: duben 2013

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Izrael Jerusalem	**HOFFMANN Tatiana**	9. 6. 1992
Jamajka Kingston	**JOSEPH James Mark**	26. 1. 2009
Jemen Sana'a	**AL-AHWAL Abd Sarhán Ahmad**	květen 2013
Kamerun Douala	**YABÉKO Věra**	27. 2. 2003
Kanada Calgary	**JELÍNEK Jaroslav Jerry**	30. 10. 2008
Kanada Montreal	**ŽIKOVSKÝ Hynek**	1. 1. 2013 / 29. 4. 2013
Kanada Vancouver	**FLORIÁNOVÁ Veronika**	4. 10. 2013 / 11. 10. 2013
Kapverdy Praia	**VALDMIRO Segredo**	2. 5. 2004
Kazachstán Almaty	**AITZHANOV Rustemovich Uzakbay**	2. 10. 2010
Kolumbie Barranquilla	**CAMPO BARTOSEK César Alejandro**	28. 2. 2001
Kolumbie Bogotá	**TARAZONA BERMÚDEZ Jaime Miguel**	22. 3. 2012
Kolumbie Bucaramanga	**CABALLERO GERARDINO Germán Iván**	23. 3. 2012
Kolumbie Cali	**FLÓREZ VÉLEZ Carlos Manuel**	25. 3. 2012
Kolumbie Cartagena de Indias	**PINZÓN RAMOS María del Socorro**	1. 1. 1999
Kolumbie Medellin	**SOTO MEJÍA Sergio Ignacio**	28. 10. 2008
Kongo Brazzaville	**MPOUNGUI Serges**	8. 12. 2010

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Kongo Kinshasa	**RAWJI Murtaza**	18. 5. 2011 (od 14. 5. 2009 v Lumumbashi)
Kostarika San José	**MRÁZOVÁ Bianca**	23. 4. 2013 / 29. 4. 2013
Kypr Limassol	**ROLANDI-STRATI Melita**	28. 4. 1995
Mali Bamako	**KANÉ Tiécoura**	3. 5. 2004
Malta Naxxar	**CASAPINTA Tonio**	8. 7. 1995
Maroko Casablanca	**LEMZAH Ahmed**	13. 1. 1998
Maroko Fes	**MESKINI Mostafa**	1. 2. 2006
Mauricius Port Louis	**JUGROO Dhanylall Anand**	22. 10. 1997
Mauritánie Nouakchott	**EBNOU Limam OULD**	3. 1. 2008
Mexiko Guadalajara	**NECHYBA Yan Yaromir**	20. 1. 1994
Mexiko Monterrey	**TICHAVSKÝ Radko**	19. 3. 1997
Mexiko Tijuana	**GONZÁLES IBARRA José Antonio**	13. 3. 2003
Monako Monte-Carlo	**BRYCH Francois Jean**	30. 5. 1996
Mosambik Maputo	**SON Henderikus**	31. 5. 2007
Německo Dortmund	**FENNEKOLD Heinz**	28. 9. 2006
Německo Frankfurt	**FRITZ Robin Leon**	1. 12. 2004

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Německo Hamburg	**BOUÉ Peter**	1. 7. 2003
Německo Nürnberg	**SCHMIDT Hans-Peter**	29. 10. 2010
Německo Rostock	**SCHMIDT Helmut**	15. 10. 2001
Německo Sttutgart	**ILG Michael**	18. 11. 2014
Nepál Káthmándú	**AGARWAL Vishnu Kumar**	15. 7. 2011
Niger Niamey	**ABDOU NIANDOU Souleymane**	13. 2. 2002
Nikaragua Managua	**CÉSAR AGUIRRE Octaviano**	6. 2. 1996
Nizozemsko Groningen	**POSTMA Jan Albert**	23. 10. 2014
Norsko Bergen	**STIEGLER Dag Astrup**	1. 9. 1993 (od 1. 8. 1992 pro ČSFR)
Norsko Sjøvegan	**JOHANSEN Arve Hjulstad**	22. 9. 2009
Norsko Trondheim	**KARLSEN Oddvar Kristian**	1. 7. 2005
Nový Zéland Auckland	**SHANAHAN Gregory**	11. 7. 2001
Nový Zéland Queenstown	**KENNETT Vlaďka**	14. 3. 2013
Pákistán Karachi	**ANSARI Mohammad Ahmad**	24. 7. 2008
Pákistán Lahore	**MONNOO Kamal**	20. 3. 2008
Palau Koror	**PIERANTOZZI Sandra Sumang**	23. 1. 2014

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Panama Panamá	**BERN PITTI Herman**	1. 2. 2005
Papua-Nová Guinea Port Moresby	**WONG Robert Lawrence**	9. 11. 2005
Paraguay Asunción	**CHYTIL BALLON Anthony Alfredo**	1. 12. 2005
Peru Callao	**ALTA TORRE DEL AGUILLA Raúl**	3. 7. 2012
Polsko Bydgoszcz	**ZIMNY Dariusz Piotr**	21. 5. 2010
Polsko Czestochowa	**KRYKWIŃSKI Jaroslaw**	10. 12. 2009
Polsko Lodž	**SKOTNICKI Krzysztof**	3. 12. 2012
Polsko Poznaň	**MATACZYŃSKA Renata**	29. 12. 1995
Polsko Wrocław	**IGNASIAK Arkadiusz Jan**	7. 4. 2010
Portugalsko Faro	**DOS SANTOS NEVES Paul Horte**	3. 5. 2008
Portugalsko Funchal	**ARAÚJO DELGADO Luís Carlos**	24. 5. 2005
Portugalsko Santo Tirso	**GONÇALVES AFONSO Horte**	21. 2. 2013
Rakousko Graz	**PENGG Ägyd Michael**	13. 6. 1998
Rakousko Klagenfurt	**SEEBER Gert**	12. 11. 1997
Rakousko Linz	**SCHARINGER Ludwig**	20. 5. 1994
Rakousko Salzburg	**HINTEREGGER Gebhard-Klaus**	12. 10. 1992

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Rakousko Wattens	**SWAROVSKI Alexander**	1. 2. 2012
Rumunsko Timişoara	**MOTEC Stefan**	14. 10. 2010
Rusko Chanty-Mansijsk	**MIZGULIN Dmitrij Alexandrovič**	29. 6. 2006
Řecko Heraklion	**NISTAZAKI Maria**	27. 5. 2000
Řecko Pireus	**LIONIS Andrea**	1. 6. 2000
Řecko Soluň	**IGNATIDOU Margarita**	17. 6. 2013
Salvador San Salvador	**JUHASZ DE TESAK Ildikó Maria**	22. 4. 2009
Saúdská Arábie Džidda	**SHOBOKSHI Hussein**	17. 7. 2012
Singapur Singapur	**SEEN Kwee Liong**	1. 7. 2010
Španělsko Barcelona	**MARTÍN PUCHOL Jaime**	8. 6. 2005
Španělsko Benidorm	**UBACH MORA Luis**	2. 12. 2003
Španělsko Bilbao	**GARTEIZ-GOXEASKOA ELGUEZABAL Mikel**	14. 2. 2013
Španělsko Oviedo	**GARCÍA MARTÍNEZ Amalio**	15. 11. 1999
Španělsko Palma de Mallorca	**ČIAK Dalibor**	3. 4. 2008
Španělsko Tenerife	**ESCODA MARTÍNEZ Joaquín**	14. 8. 2001
Spojené státy americké Anchorage	**NOSEK Francis J.**	10. 10. 2008

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Spojené státy americké Atlanta	**NOVAK A. George**	15. 3. 1995
Spojené státy americké Boston	**LUKEŠ Igor**	17. 9. 2005 povýšen: 18. 5. 2012
Spojené státy americké Boulder	**ERBEN Robert David**	16. 7. 2012
Spojené státy americké Buffalo	**ZAVREL John B.**	6. 4. 1995
Spojené státy americké Fort Lauderdale	**BECKER Alan S.**	1. 12. 1995
Spojené státy americké Honolulu	**CHING Ann Suzuki**	1. 3. 2012
Spojené státy americké Kansas City	**VALASEK Sharon Kay**	26. 9. 2003
Spojené státy americké Little Rock	**HOŘÁKOVÁ Lenka**	31. 10. 2014
Spojené státy americké Livingston	**FREEMAN Lee Allen**	1. 9. 2011
Spojené státy americké New Orleans	**ZEZULKA H. Kenneth**	2. 11. 1998
Spojené státy americké Orlando	**INOCHOVSKY Roman**	15. 12. 2010
Spojené státy americké Philadelphia	**RAFAELI Peter A.**	1. 9. 1994
Spojené státy americké Phoenix	**POPOVIC Slobodan**	22. 10. 2014
Spojené státy americké Pittsburgh	**HOCHMAN Carol**	1. 3. 2007
Spojené státy americké Portland	**AMICCI R. Marie**	1. 6. 1995
Spojené státy americké Salt Lake City	**TICHY Jonathon T.**	15. 12. 2010

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Spojené státy americké San Francisco	**PIVNICKA Richard**	27. 10. 1995
Spojené státy americké San Juan	**GORDON Judith A.**	3. 12. 2001
Spojené státy americké Seattle	**JEHLIK Wayne**	28. 6. 2013
Spojené státy americké Temple	**VANICEK Brian Allen**	20. 11. 2014
Surinam Paramaribo	**TJANG-A-SJIN Johan Joen Fat**	26. 11. 2010
Sv. Vincenc a Grenadiny Kingstown	**MAYERS Moulton Theophilus**	6. 12. 2011
Švédsko Malmö	**BÅÅTH Mats Gunnar**	15. 5. 1992
Švýcarsko Basilej	**WALDMANN Andreas Egon**	16. 10. 2007
Švýcarsko Lugano	**MORIANI Riccardo**	1. 6. 2010
Sýrie Aleppo	**SAKKAL Joseph**	22. 12. 2001
Sýrie Lattakia	**ZEIN Walid**	11. 6. 2009
Thajsko Chiang Rai	**WONGYAI Prasan**	20. 6. 2011
Thajsko Phuket	**TANSIRIROJ Anorak**	15. 5. 2007
Togo Lomé	**HORÁČEK Milan**	11. 11. 2005
Turecko Antalya	**AKAYDIN Serdar**	19. 6. 2002
Turecko Izmir	**ÖZSOY Sabri Etem**	17. 2. 2006

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Turecko Mersin	**BOZKAYA Ufuk**	15. 2. 2012
Ukrajina Dnětropetrovsk	**DYRDIN Sergey Alexeyevich**	19. 6. 2014
Ukrajina Charkov	**ČIGRINOV Oleg Vasiljevič**	10. 12. 2010
Ukrajina Užhorod	**KOVCHAR Otto**	3. 11. 2014
Uruguay Montevideo	**GOYENOLA Jorge J.**	29. 9. 2010
Velká Británie Belfast	**MLÁDEK Milan**	11. 1. 2007
Velká Británie Edinburgh	**MILLAR Paul**	1. 9. 1999
Vietnam Ho Chi Minh City	**CHUYEN Ngo Hong**	22. 10. 2001

Přehled o účasti České republiky v mírových misích v roce 2014

Účast sil a prostředků Ministerstva obrany ČR v zahraničních misích a operacích

Název mise	Vedení	Místo konání	Mandát pro účast sil a prostředků rezortu MO[1]	Skutečné počty nasazených osob k datu			
				31. 3.	30. 6.	30. 9.	31. 12.
ISAF	NATO	Afghánistán	340	272	273	284	264
KFOR	NATO	Kosovo	10	8	9	8	9
ALTHEA	EU	Bosna a Hercegovina	3	2	2	2	2
ATALANTA	EU	Pobřežní vody Somálska	3	3	3	3	3
MFO (Multinational Force and Observers)	MMFO	Sinajský poloostrov	3 + 13[2]	3+10	3+11	3+11	3+12
EUTM Mali	EU	Malijská republika	50[3]	38	38	38	38
DCM[4]	NATO	Kosovo		5	5		
DCM[5]	NATO	Turecko	40	0	0	7	7
Air Policing – Island[6]	NATO	Island		0	0	66	0
Pozorovatelé OSN	OSN	Afghánistán, Kosovo, DR Kongo, Středoafrická republika	K vyslání není mandát nutný	6	6	10	10

Poznámky:

1 Usnesením Vlády ČR ze dne 16. května 2012 č. 349, usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 12. června 2012 č. 1174 a usnesením Senátu Parlamentu ČR ze dne 13. června 2012 č. 630 k návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ČR v zahraničních operacích v letech 2013 a 2014 s výhledem na rok 2015.

2 Samostatný mandát – vláda a následně dne 9. října 2013 Senát PČR vyslovily souhlas s vysláním letounu CASA C-295M s obslužným personálem v celkovém počtu do 13 osob do mise MFO od 1. listopadu 2013 do 31. prosince 2014.

3 Samostatný mandát – vláda a obě komory Parlamentu ČR vyslovily souhlas s vysláním až 50 vojáků do mise EUTM Mali od 1. dubna 2013 do 30. června 2014. Prodlouženo do konce 2014 – vláda usnesení č. 310 z 28. dubna 2014, PS 336, dne 18. června 2014, a Senát č. 478, dne 29. května 2014.

4 DCM – nasaditelný spojovací modul (*Deployable Communication Module*) – do operace NATO v Kosovu – zabezpečení spojení v rámci operace a na nadřízená alianční velitelství. V souladu s usnesením vlády ze dne 16. května č. 349 bod I/7, se kterým vyslovily souhlas obě komory Parlamentu ČR

5 DCM – nasaditelný spojovací modul (*Deployable Communication Module*) – do operace NATO v Turecké republice – zajištění spojení v rámci operace a na nadřízená alianční velitelství. V souladu s usnesením vlády ze dne 16. května č. 349 bod I/7, se kterým vyslovily souhlas obě komory Parlamentu ČR

6 Prodloužení mise na 9 týdnů za účasti do 75 osob – usnesení vlády č. 407, 28. května 2014, Poslanecká sněmovna č. 408, 19. září 2014, Senát č. 555, 23. července 2014. Úkol plněn v období 8. října–10. prosince 2014.

Účast České republiky v civilních misích

Název mise	Organizace	Místo konání	Účast ČR
EULEX	EU	Kosovo	4 za MZV, 13 policistů, 4 z MSp
EUMM	EU	Gruzie	8 za MZV, 2 policisté, 3 MO, 1 MF
EUPOL	EU	Afghánistán	1 za MZV, 6 policistů
EUPOL COPPS	EU	Palestinská samospráva	1 za MZV, 1 z MSp
EUBAM	EU	Moldavsko, Ukrajina	3 MF
EUCAP NESTOR Africký roh	EU	Džibuti	1 za MZV
Mission to Montenegro	OBSE	Černá Hora	1 za MZV
Minsk conference	OBSE	Náhorní Karabach	1 za MZV
Mission to BiH	OBSE	Bosna a Hercegovina	1 za MZV
Mission in Kosovo	OBSE	Kosovo	1 za MZV
Mission to Moldava	OBSE	Moldavsko	1 za MZV
Office in Yerevan	OBSE	Arménie	1 za MZV
SMM Ukrajina	OBSE	Ukrajina	9 pozorovatelů
PRT Afghánistán	NATO	Afghánistán	10 expertů
MONUSCO	OSN	Konžská demokratická republika	3 experti (vojenští pozorovatelé)
UNAMA	OSN	Afghánistán	2 experti (vojenští poradci)
UNMIK	OSN	Kosovo	2 vojenští experti
MINUSCA	OSN	Středoafrická republika	3 experti (vojenští pozorovatelé)

Účast České republiky v pozorovatelských misích OBSE a EU v roce 2014

MISE – OBSE	VYSLANÍ – LTO	VYSLANÍ – STO
Ukrajina I	2	23
Makedonie	–	4
Bosna a Hercegovina	1	10
Moldavsko	1	10
Ukrajina II	2	26
Uzbekistán	1	–
CELKEM	**7**	**73**

MISE – EU	VYSLANÍ – LTO	VYSLANÍ – STO
Guinea-Bissau	1	2
Egypt	2	2
Malawi	1	2
Kosovo	1	2
Afghánistán	9	–
Mosambik	–	1
Tunisko	1	1
CELKEM	**15**	**10**

* LTO – Dlouhodobý pozorovatel, * STO – Krátkodobý pozorovatel

Zástupci vyslaní MZV ČR do mezinárodních organizací v roce 2014

Civilní mise EU

EULEX Kosovo: ..... Patrik Janda, Hana Klimešová, Jindřich Kordík, Jan Šebek, Zbyněk Vaníček

EUMM Gruzie: ..... Milan Bitto, Daniel Bednář, Hubert Kašík, Marek Kubíček, Zlatko Kožušník, Jaroslav Petr, Miloslav Rokos, Josef Vrchota, Marcel Červinka, Jiří Rous, Josef Souček

EUPOL Afghánistán: ..... Martin Nešuta, Libor Vaščík, Vladimír Randáček

EUCAP NESTOR Africký roh..... Marek Gajdoš

EUPOLCOPPS ..... Barbora Zámrská

Sekondmenty v institucích EU

Pavel Šusták ..... ESVA – DEU New York
Kateřina Becková ..... ESVA – DEU Havana
Leoš Javůrek ..... EK – DG ELARG
Marie Mrázková ..... ESVA Brusel
Jan Kubišta ..... ESVA Brusel
Markéta Balková ..... ESVA Brusel
Pavlína Rehor ..... ESVA – DEU Vídeň
Alice Soukupová ..... EK – DG ECHO
Miloš Toušek ..... ESVA Brusel
Isabelle Wahedová ..... EK – DG DEVCO
Jana Míčová ..... ESVA DEU Ženeva
Veronika Musilová ..... ESVA Brusel

Úřady zvláštních představitelů EU (EUSR)

EUSR Bosna a Hercegovina ..... Slavomír Goga

OBSE

OBSE Černá Hora ..... Janina Hřebíčková
OBSE Náhorní Karabach ..... Jiří Aberle
OBSE Bosna a Herzegovina ..... Petr Korbel
OBSE Kosovo ..... Václav Valtr
OBSE Moldavsko ..... Jan Plešinger
OBSE Arménie ..... Radka Rubilina
OBSE Ukrajina ..... Milan Andrasko, Hana Šnajdrová, Miroslav Brozman, Peter Staidl, Radek Hradecký, Ivan Dudák, Mahomed Torijev, Miroslav Zahradník, Miloslav Rokos
Ústředí OBSE ve Vídni ..... Hana Šnajdrová
Pražská kancelář OBSE ..... Jiří Parkmann
Úřad vysokého komisaře pro národnostní menšiny v Haagu ..... Veronika Kristková
ODIHR ..... Aleš Hanek

NATO

Dobrovolný národní příspěvek (VNC) NATO
Veronika Matysová ..... Brusel
Tatjana Jakšičová ..... Brusel
Jiří Preclík ..... Gruzie

Laureáti ceny Gratias agit 2014

Osobnosti

- Karel ASTER, *Filipíny/The Philippines/USA*
- Serge BAUDO, *Francie/France*
- Edward J. DELLIN, *USA*
- Almis GRYBAUSKAS, *Litva/Lithuania*
- Patrick HERMINIE, *Seychely/The Seychelles*
- Agnieszka HOLLAND, *Polsko/Poland*
- Josef CHROMÝ, *Austrálie/Australia*
- Eliška KRAUSOVÁ, *Kolumbie/Colombia*
- Reiner KUNZE, *Německo/Germany*
- Blanka MATRAGI, *Libanon/Lebanon*
- Borges ODILON Jr., *Brazílie/Brazil*
- Otto PICK, *Česká republika/Czech Republic*
- André POIROT, *Francie/France*
- Ján VALACH, *Belgie/Belgium*

Organizace

- MASARYKŮV ÚSTAV/MASARYK MEMORIAL INSTITUT, *Kanada/Canada*
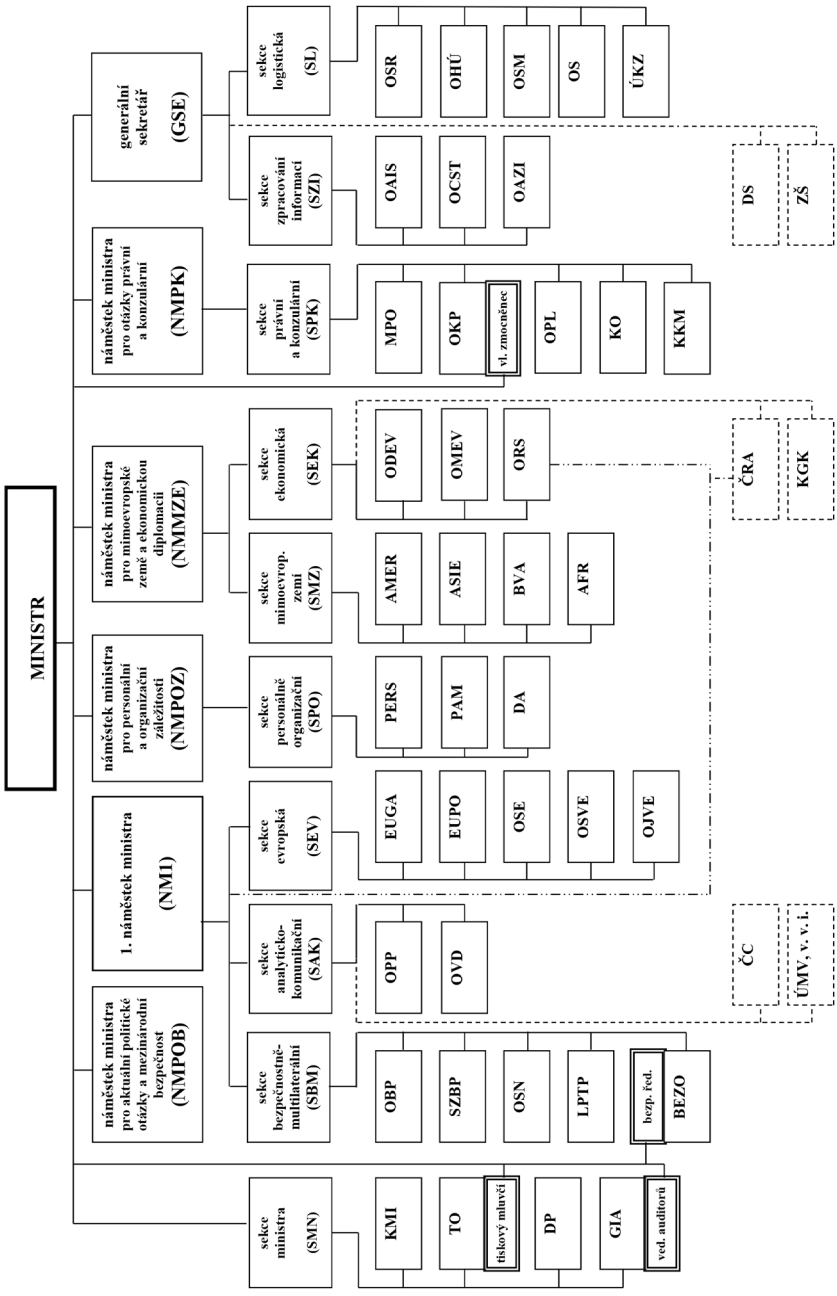
Organizační struktura MZV ČR (stav k 31. 12. 2014)